

శ్రీహయగ్రీవాయ నమః

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము

ఏడవ సంపుటము

ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల.
మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణ పర్వములు.

వేమూరు – వేంకటకృష్ణమసెట్టి అండ్ సన్సుచే
ప్రకటింపఁబడుచుండినది.

తరువాత

ఎ. కణ్ణన్ సెట్టి అండ్ కంపెనీవారిచే
ప్రకటితమైనది.

ప్రకాశకులు:

రామా అండ్ కో.,

బుక్ సెల్లర్సు అండ్ పబ్లిషర్సు,

ఏలూరు :: గుంటూరు

రాజమండ్రి – భీమవరం – తెనాలి – విజయనగరం.

1949

విషయసూచిక.

——:0:——

అనుశాసనికపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము.

అనుశాసనికపర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము.

అనుశాసనికపర్వము — తృతీయాశ్వాసము.

అనుశాసనికపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము.

అనుశాసనికపర్వము - పంచమాశ్వాసము

అశ్వమేధపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము.

ఆశ్రమవాసపర్వము – ప్రథమాశ్వాసము.

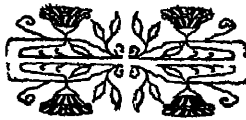
ఆశ్రమవాసపర్వము – ద్వితీయాశ్వాసము.

మౌసలపర్వము.

పుట.

మహాప్రస్థానికపర్వము.

స్వర్గారోహణపర్వము.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

మత్కూటస్థరోచి
స్స్తోమసముల్లాసవిహితసుస్థిరలక్ష్మీ
భూమానందితభక్త
వ్యామోహవిదూరయుక్త హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమానుం డైన దేవవ్రతుండు వివరింప వివిధంబు లగుధర్మంబు లాకర్ణించి యజాతశత్రుం డతనికి సభక్తికప్రణామం బాచరించి వినయవిశేషవిభూషితుం డై. 2

సీ. అనఘ నా దగుచిత్తమునకు శమంబు గావించుట కై నీవు వివిధవిశద
భంగులఁ బరమకృపానిరతుండ వై, సకలధర్మోపదేశములుఁ జేసి
తి మ్మెయిఁ జెప్పఁగా నించుక యేనియు, శమము లే కున్నది చలముకొని య
నేకబంధుల వధియించితి నది యొక్కతలయు నీ కలిగినదారుణత్వ

ఆ. మొక్కతలయు నైనయుగ్రకర్మంబులు, చిత్తవృత్తిఁ దగిలి యుత్తలంబుఁ
జేయ శాంతి యెట్లు సిద్ధించు మునిమాన్య,నీయ యింక నేమి సేయువాఁడ. 3

వ. దుర్యోధనుం డతిలోభంబున నాతోఁ బంచి కుడువ నొడంబడండ యేనును నాగ్రహంబున నతనికి రాజ్యం బిచ్చి తొలంగి నిలువను మా యుద్ధకలకలంబున నింత వుట్టెం బశ్చాత్తాపం బెప్పాటనుం బోవునద దయ్యెడు. 4

గౌతమీలుబ్ధకసర్పమృత్యుకాలసంవాదము

చ. అనవుడు భీష్ముఁ డిట్టు లను నాతనితో నకటా వధింపఁగా
మనుజుఁడు కర్త గాఁడు వినుమా యితిహాస మొకండు సెప్పెద
న్మనుజవరేణ్య గౌతమి యనంగ శమాన్విత యొక్కభామ రాం
గన యురగంబుచే సుతుఁడు కాలవశత్వముఁ బొందియుండఁగన్. 5

చ. వగచుచుఁ జూడ నయ్యురగ|వల్లభు రజ్జునఁ గట్టి తెచ్చి య
మ్మృగయువకుఁ జూపి నీనిఁ దల | ద్రుంచెదఁగా కోఁదెదఁ గోల నొండె రెం
డుగ నెఱిఁగత్తి వ్రేసెదఁ గ|డుం జెడు గీ పొడపాఁపపుర్వు నే
మిగతి వధింతు నంచు నొక|మేటికిరాతుఁడు కోపదీప్తుఁడై. 6

క. ఉన్నఁ గని యప్పడఁతి యో,యన్న విడువు భుజగనాథు | ననవుడు నతఁ డీ
పిన్నాతనిప్రాణంబులు, గొన్నది యిది దీనియసుఱు | గొనితీఱద ననియెన్. 7

వ. అనిన నక్కోమలి యక్కిరాతుం జూచి. 8

క. విధివశమున వచ్చినకీడ్, దధములు గొనియాడి వ్రేఁగు | లై విపులభవాం
బుధి మునుఁగుదురు మునుంగరు,సధర్మ్ములగునుత్తములు ప్ర|శాంతిఁ జులుకనై. 9

వ. అదియునుం గాక. 10

క. ఈ పాముఁ జంప బ్రదుకునె, నాపుత్త్రుఁడు విడువు మర్జునక నావుడు వాఁ
డీ పేదమాట లెల్లను, గోపవివశుఁ డైననాతఁ | గొలఁపవు ముగ్ధా. 11

ఉ. కావున నెట్లుఁ జంపుదున | కాని భుజంగముఁ బోవనీను జూ
నావుడు నింతి యర్జునక|నామము నీ కవదాతభంగికిం
గా వలదే మహీసురులు | గా దనుచొప్పునఁ దత్సహాయులుం
బోవరు గాదె యేల నిను|బోఁటికిఁ గ్రూరత నాదుసన్నిధిన్. 12

సీ. హింసకు నోడఁబడ | నే నెట్లు ననవుడు, జనబాధకము లైన|జంతువులను
జంపినఁ బాపంబు | సమకూర దని పల్కె, బోయ పట్టినరిపుఁ | బోరిగొనంగ
వల దని చెప్పె న|వ్వనిత వాఁ డహిఁ దెగఁ, జూచి జనంబులఁ | గాచు టు అదె
వృత్రుఁ జంపఁడె దేవ|విభుఁడు యజ్ఞధ్వంసనము సేయఁడే ఫాల|నయనుఁ డట్ల

తే. కావె ధర్మువు హింసలు | నీవు దీని, కియ్యకొను మని తఱిమె న | ల్లింత వఱిమి
నను దయావతి యైనయ|న్నాతి పాపమునకుఁ జొరదయ్యెబోయ|కట్లనియెఁ బాము.

క. ఏ నేమితప్పు సేసితిఁ, గానవు నెఱి నీవు లెస్స|గా మృత్యుపరా
ధీనత బాలునిఁ గఱచితిఁ, గాని వినుము లేవు రోష|కామాదు లెదన్. 14

వ. అనుటయు నతండు. 15

క. విను మృత్యువునకుఁ దగుసాధనమ వగుటఁ జేసి నిన్ను | దండింపంగాఁ
జను నవుడుఁ గుమ్మరికోలను సారెం బోలితిం ద|లఁచి చూడు మెడన్. 16

వ. ఈ క్రియ నావశం బగునే యని పల్కినం బాముఁ న కర్జునకుం డి ట్లనియె. 17

తే. నీయవాఁ డుండ నిమ్మిమ్మి|సేయుననక, యోపి తత్తండనము సేఁత | పాప మండ్రె
యొవ్వరేఁ బంపఁ గఱతు గా | కేమి క్రూరుఁ, నిన్ను గీటడఁగించిన | నింద రాదు.

తే. అదియుఁ గాక విశేషించి | యరయ బుద్ధి, గలుగునట్టిసాధనములు|గారె మీరు
మృత్యువున కట్లు గావున | మెలఁగ మిడుక, నీక పొరిగొన వలయు మి|మ్మెల్లభంగి.

1. వరగ తి.

వ. అనిన విని బోయకు భుజగం బి ట్లనియె. 20

తే. బుద్ధి గల్గుసాధనముల పో హవిస్సు, లరసి వేల్తురు ఋత్విజు లా ఫలంబు
గాంచు నధ్వరకర్తయ కాక వారి, కేమి పని యనఁగా మృత్యు వేఁగుదెంచె. 21

క. చనుదెంచి పామునకు ని, ట్లను నిను నేఁ గోరి పనిచినట్టుల నన్నున్
బనిచెం గాలుం డీ చా,వున కీవును నేను హేతువులు గా మనఘా. 22

క. ఇనశశిపావకభూమిగ,గనజలపవనాదివస్తుగతు లెల్లను గా
లునియాజ్ఞచేతి వనినఁ ద,క్కినపని సెప్పంగ నేటికిని భుజగేంద్రా. 23

క. విను మిట్లగు టేర్పడ నెఱిఁ,గిన[1]నాపై నిడుదు వెట్లు కిల్బిషముం గా
లునిచెయిది నన్ను దూఱిన, నిను దూఱుట యుక్తమె నాదుర్నిర్మాణమునన్. 24

ఆ. అనిన భుజగ మిట్టు లను నీవలన నేను, గుణము సెప్ప దోషగణన సేయ
నన్నుఁ బనిచె నంటి నామీఁదిదోషంబుఁ, బాపికొనుట నాకుఁ బాడిగాదె. 25

క. [2]విను మటు కాలుని దెసనై, నను దోషము కలిమి లేమి నా కాదంగాఁ
బని యేమి దోషగతిచిం,తనభాషణములకు నేను దగుదునె యనఘా. 26

వ. అని పలికి పాము బోయ మొగంబు సూచి. 27

క. వింటే మృత్యువుమాటలు, గంటే నామీఁదఁ దప్పు గలిగించెద వి
ట్లంటం గట్టక దగునే, యంటకు నగి బోయ యిట్టు లనియె నరేంద్రా. 28

క. నీవును మృత్యువుఁ బాపస,మావేశితమతుల రౌతగ నాడినయంతం
బోవునె మీపై దోషము, లే వెఱతునె యిట్టు లనిన యింతన మీకున్. 29

వ. అనిన మృత్యువునుం బామును. 30

క. ఘనుఁ డగుకాలునివశమునఁ, జనియెడుమా కరయ దోషసంగతి గలదే
యనునెడఁ గాలుం డచటికిఁ, జనుదెంచెం బ్రీతి ధర్మసంశయ ముడుపన్. 31

వ. చనుదెంచి యర్జునకు నాలోకించి. 32

క. పామును మృత్యువు నేనును, గా మీదారకునిమృతికిఁ గారణ మిత్తం
డేమేఁ గర్మముఁ జేసెం, దా మృతిఁ బొందించె నదియ తలఁకొని యితనిన్. 34

క. విను కర్మం బొనరించును, జననము మరణంబు నదియ సౌఖ్యము దుఃఖం
బును గావించుం దనచే,సినదానిం బడక పోవ శివునకు వశమే. 34

వ. అని చెప్పి. 35

---

1. క. గ. చ. నీపై నిడుదు. రెట్లు. 2. అచ్చుప్రతులయందు 25_వ 26_వ పద్యములనడుమ 'అనిన మృత్యువు పామున కిట్లనియె' నను వచన మున్నది. దీనిచే 26_వ పద్యము మృత్యువు చెప్పిన దగుచున్నది గాన 27_వ వచనము 'అని పలికినం బాము బోయ...' యని యాప్రతులందు దిద్దఁబడియున్నది. వ్రాఁతప్రతులం దాపద్యములనడుమ వచనము కానిపింపదు, కాన 26_వ పద్యము పాము చెప్పినదే యగుచున్నది. దీనిచే 27_వ వచనము 'అని పలికి పాము...' అని యున్నది. మూలమును వ్రాఁతప్రతుల చొప్పుననే యుండుటఁ బట్టి యావచనము ప్రక్షిప్త మని పరిహరింపఁబడియె.

క. కావున నిందఱు నుడుగుం, డీ వాదం బనుడు వోయ * కీట్లను ధరణీ
దేవాంగన దనయెఱుకయు, దేవాలాపములు నొక్క * తెరు వై యున్నన్. 36

ఆ. ఇట్టివనటఁ బొందునట్టిపాపము సేసి, వనిత లిట్ల యగుదు * రనఘ యుర్వి
ధంబుమరణ మొందఁ * దగుఁ కిల్బిషంబున, బాలు రిట్ల [1]పోదు * రేల కలఁగ. 37

వ. అని వెండియు. 38

క. సకలజనంబులుఁ గర్మము,నకు ననుగుణ మైన తెరువునం బోదురు దీ
నికి రోషవిషాదము లే,టికి విడువుము పాము సంఘటింపుము శమమున్. 39

క. అన విని తెలిసి విడిచె న,ర్జునకుఁడు భుజగము నహా స్త్రరోషుం డగుచుం
జని కెలమిఁ బొంది కాలుం,డును మృత్యువుఁ గావునను విడుదు మీవడలున్. 40

తే. కారు దుర్యోధనుఁడు నీవుఁ గారణములు, బాంధవులరణమరణసం * ప్రాప్తికనఘ
వారు దమతమకర్మముల్ * కారణములు,గాఁగ ని ట్లయి రేల శోకంబునీకు. 41

వ. గౌతమీలుబ్ధకభుజంగమృత్యుకాలసంవాదం బనునియ్యితిహాసంబు తాత్పర్యంబు మనంబునం బట్టుకొలిపి యీపుట్టినకలంకం దొలంగ జడిసిశమంబునసుఖవి గ మ్మనం గాంగేయాగ్రజుండు సంతసిల్లి శాంతనవునితో ని ట్లనియె. 42

అగ్నిదేవుఁడు సుదర్శన యనుకన్యను వివాహంబు సేసికొనుట.

చ. అనఘ గృహస్థధర్మమునయందుఁ జరించి నరుండు మృత్యుసం
జనితభయంబు వాపికొనఁజాలునొ చాలఁడొ యన్న నాసరి
త్తనయుఁడు దానికిం దగువిధంబు చిరం బగునేనిఁ జాలు న
య్యనువొడఁగూడునట్టియితిహాసము విన్ము నరేంద్ర చెప్పెదన్. 43

మ. మనువంశంబునఁ బుట్టి సర్వజనతామందార మై నేల యె
ల్లను బాలించి జగత్త్రయీప్రణుతలీలం బొల్చె దుర్యోధనుం
డనురా జవ్విభునొప్ప నర్మదకుఁ గామావేశముం జేసినన్
వనితారూపము దాల్చి పొందె నతనిం * వైదగ్ధ్యహృద్యంబుగన్. 44

క. ఆ రమణికి నతనికిఁ గ,న్యారత్నం బుద్భవించె * నమరపురంధ్రీ
శ్రీరామణీయకము ని,స్సారం బగునట్లు గాఁగ * జగతీనాథా. 45

క. విను దానికిఁ బేరు సుద,ర్శన యన్నరనాయకుండు * సంప్రీతిమెయిం
బెనిచి తనయగ్నిహో,త్రంబునపరిచర్యలకుఁ బనిచె * బుజ్జనములతోన్. 46

వ. పనిచిన నప్పొలంతి యప్పనులవెంట మెలంగు చుండ నట్టియెడ. 47

సీ. అర్చించునప్పు డయ్యంగనకెంగేలి,జిగిసొంపు చిత్తంబు * దిగిచికొనఁగ
నటసి కన్గొనునప్పు * [2]డయ్యింతికనుఁగవ,పొలపంబు రాగంబు * వొదరఁజేయ
నన్యులఁ బనిఁ బంచునప్పు డమ్ముద్దియ,పలుకులతీపు [3]గోర్కులఁ గరల్ప
నల్లన యాఁ దెడునప్పు డక్కొమ్మ నా,తెఱకావి ధైర్యంబుఁ * ద్రిప్పికొలుప

1. యగుదు, 2. డయ్యింతిజిలి కన్నులొలపంబు. 3. కెరల్ప.

తే. మరుఁడు దోడ్తోడఁ దేఁకువ మాలి కదిసి, తూఁపుగముల క్రొవ్వాఁడిమి సూప సంత
కంత కగ్గల మగు వలవంతఁ దూలి, పోవఁ బావకుఁ డేమి సెప్పుదు నరేంద్ర.

వ. ఇట్లు మదనాగ్ని నుదిలకొని యగ్నిదేవుం డక్కాంతతో నేకాంతంబున నిట్లనియె.

సీ. చిగురుటాకుల గాసిసేయు నీయడుగుల, చెలువంబు నూఁదుకు నంద చేర్చికొనియె
మారేడుపండుల గారాము సెఱచు నీ, యొలచన్నుఁగవ వేఁపకలఁ బొనర్చె
నునుఁదీవఁ జీరికిఁ గొననినీ మైఁదీవ, మురిపంబు డెందంబు మఱులుకొలిపె
సెలసందురుని సిగ్గువడుపంగఁ జాలు నీ, నెమ్మోము దాలిమి నమ్మ సేసె

తే. నాతి నీకు నై పెక్కుబన్నములు వడితి, నంగజునిచేత [1]వల్లభ వగుము నాకు
నావుడును సిగ్గుగదిరి యాననము వాంచి, యలఁతియెలుఁగున నిట్లను నా లతాంగి.

క. కులకన్యకలకు వేడుకఁ, [2]దలవీడులఁ బరులతో డితెగుమాటలకుం
దలకొనఁ దగునే గురుజనముల కాక త్తెఱఁగు వారు పురుషార్థనిధీ. 51

వ. అనిన విని హుతవహుం డట్లు గాక యనియె నా సమయంబున. 52

ఉ. ఆ నరనాయకుం డొక మహాధ్వర మెంతయు వేడ్కఁ జేయఁగాఁ
బూని మహీసురావలికిఁ బూజ లొనర్పఁగఁ దాను బ్రాహ్మణుం
డై నయ మారఁగా ననలుఁ డాతనిపాలికి వచ్చి నాకు నీ
వే నృప నీదుపుత్త్రిఁ గృప యేర్పడ దానము గాఁగ నావుడున్. 53

వ. అవ్విభుండు. 54

తే. అన్యవర్ణుండు దీనిఁ డియ్యనకు నెట్లు
గూఁతు నీ వచ్చు నని మదిఁ గుత్సవట్టి
యీఁడ ప్రార్థన మఫల మై యేఁగి యజ్ఞ
సమయమున నగ్ని దనమూర్తి సంహరించె. 55

క. కని యజ్ఞపతి ఋత్విజులును దానును వెఱఁగుపడి విలోపము వాటి
ల్లెనొకో కర్మగతుల నని, మనమున నూహించి భవ్యమంత్రముఖరుఁ డై. 56

వ. పావకునిం బ్రస్తుతించుచుండ నద్దేవుం డా భూదేవతలకు నల్లన తన తెఱం
గెఱింగించిన. 57

తే. వార లా నృపుతోఁ జెప్ప [3]గారవంబు, సంతసముఁ దలకొనఁగ నయ్యింతిఁ బెండ్లి
సేసె విప్రకుమారుఁ డై చెన్ను మెఱసి, యగ్ని వరియించె నచ్చెరువంద జనులు.

వ. ఇట్లు సుదర్శనావివాహోత్సవం బనుభవించి విభావసుండు విభాప్రభాసమానుం
డగుచు హుతంబులు పరిగ్రహింప దుర్యోధనుయాగంబును సుప్రయోగం బై
చెల్లెఁ బదంపడి. 59

క. అనలునకు సుదర్శనకును, జనియించె సుదాత్తగుణవిశాలుండు సుద
ర్శననామధేయుఁ డా నృపుఁ, డనూనధర్మమునఁ దాల్చె నవనీభరమున్. 60

---

1. గ. వల్లభి. 2. క. గ. దలవీళ్లన వరుల. 3. జ. గారవమున సంతసంబున దలకొల్ప యింతి.

వ. [1](ఆ సమయంబున.) 61

ఆ. అతని ఘోషవంతుఁ డనువాఁడు జనియించె, సుదితయానుఁడు వానికి ఘోషరథుఁడు
నోఘవతియు ననఁగ నుదయించి రయ్యోఘ,వతికి నా విభుండు వరుని నరసి. 62

వ. ఒకపల మెచ్చక. 63

క. ఆ లేమ సుదర్శనునకు, నాలింగా నిచ్చె నద్దహానసందనుఁడుఁ గో
లోలతఁ గైకొని పరిణయ, కేలి నడపి విమలబుద్ధిఁ గృతనిశ్చయుఁ డై. 64

వ. గృహస్థధర్మానుష్ఠానంబునన మృత్యువు జయింతు నని ప్రతిజ్ఞ సేసి యోఘవతి యునుం దానును గురుక్షేత్రంబునకుం జని యందు రమణీయప్రదేశంబున విశాలపర్ణశాలఁ గావించుకొని యుండె నట్టియెడ నయ్యోలనాగతో నతం డిట్లనియె.

తే. అతిథిఁ బూజించు వేడ్క నా కగ్గలంబు, వెలఁది నీవును ననుకూలవృత్తిఁ దాల్చి
సొలయక వప్పని నడపఁ గావలయుఁ బూని, యే నిచట నున్న యప్పుడు లేని యపుడు.

క. అతిథిజనులు దమతమవాం,ఛితము లనుభవించునట్లు సేయం గనినం
గృతకృత్యతఁ బొందరె గృహ,పతియును గృహిణియును [2]ధర్మభారమువలనన్.

క. అతిథి నినుఁ గోరనేనిని, మతిఁ గింకిరిపడక యోలమాసగొనక నీ
పతనికిఁ బ్రియంబు సల్పుము, పతికిం బతిపనుపు సేయఁ జను నెల్లదియున్.

సుదర్శనునింటికి ధర్మదేవత యతిథి యై వచ్చుట.

క. అని యూఁది చెప్పి యొకనాఁ, డనఘ యతం డిధ్మములకు నటవీస్థలికిం
జనిన యెడ నతిథి యొక్కఁడు, సనుదెంచిన నాసనాదిసంభావనలన్. 69

క. అతివినయంబున సమ్మా,నితుఁ జేయఁగ నా లతాంగి నెమ్మోమునఁ జూ
పతఁడు నిలిపి కామాతుర,మతి నైతిం బ్రియ మొనర్పు మానిని నాకున్. 70

వ. గృహస్థధర్మప్రకారంబు నీ యెఱుంగనియదియే యని పలికిన నప్పరమపతివ్రత వేఱొండు దెఱంగుల సభ్యర్థనీయంబు లయిన వస్తువు లుపన్యసించిన నతం డవి యెవ్వియు నొల్ల ననుటయు. 71

క. సతి దనపతివచనంబులు, మతిఁ జొనుపుం దెంపు మాను మాన వెఱచున
య్యతిథిపనుపు సేయక త్రో,చుతలం పలవఱుచుఁ జేయఁ జూచుం దలఁచున్. 72

తే. ఇట్లు లఱియాడుచిత్తంబు నెట్టకేని, నాథుచెప్పినధర్మంబునకుఁ జొరంగ
నూలుకొల్పి నిర్ణయమునఁ గీలుకొన్న, లజ్జ వేఁగునఁ బోలె వ్రాలంగ మోము.

క. తెఱవ యొడఁబాటుమాటం, బఱివోయినకొంకుతోడ బ్రాహ్మణుఁ గోరిక
నమ్రతఁ గగునెడకు సరిగె న,త్తఱి వచ్చె సుదర్శనుండు ధరణీనాథా. 74

ఆ. వచ్చి పర్ణశాలవాకిట నిల్చి య,త్తన్విఁ బిల్చె నతిథి దాని నల్ల
నూఱకుండు మనియె నవిదయు భూసుర,శాపభీతి నెలుఁగు సూపకుండె. 75

1. కుండలీకరణములలోనివెల్ల వ్రాఁతప్రతులం గనుపట్టవు. 2. జ. గర్మభావమువలనన్.

సీ. పేర్కొని పలుమాఱుఁ బిలిచి రా యనుట, లేకున్న నియ్యింటిలోఁ గనున్నవఱపె
వల్లభుఁ గానక వహ్నితనూజుండు, దలఁ కొంది ప్రేముడి పలుకు వఱుక
నతని నుద్దేశించి యతిథి నా కాతిథ్య, మొనరించుచున్నది వనిత నీవు
గృహధర్మవిదుఁడవు కినియకు మయ్య మ,మ్మనుడు నప్పరమపుణ్యాత్మకుండు

తే. నీదుకతమున నేను సన్మోదమగ్న
మానసుఁడ నైతి [1]నతిథులు మహితపూజ
నములు గాంచినగృహములు విమలతరము
లండ్రు బుధు లింత యెఱుఁగుదు నట్లు నడతు. 76

వ. అని పలికి వెండియు. 77

ఉ. నావచనంబునట్టుల మనంబును దీనికి సాక్షు లుర్వియుం
బావకుఁడున్ జలంబును నభంబును వాయువుఁ జంద్రసూర్యులున్
నావుడు మ్రోసె నాకసమునన్ విశదంబుగ దివ్యవాణి సం
భావితుఁ డీతఁ డీవిభుని పల్కు నిజం బని కౌరవేశ్వరా. 78

ఆ. అప్పు డతిథి ప్రీతి నతనిసన్నిధి కేఁగు,దెంచి దుర్నిరీక్ష్యతేజ మడరఁ
దనదుమూర్తి యధికతరసమున్నతిఁ బొలు, పెసఁగ నిల్చి యతని కిట్టు లనియె.

సీ. ధర్మదేవత నేను దగ నీదుచిత్తంబు, నారయ వచ్చితి ననఘ నీవు
నిశ్చలవ్రతుఁడవు నీప్రతిజ్ఞకు హాని, గలిగినఁ దెగఁజూడఁ దలఁచి తిరుగు
వెనువెంట మృత్యువు విను జయించితి దాని, గామక్రోధాదివికారసహిత
ముగ నంతరంగంబు మాన్న గెల్చితి భవ,త్సతియుఁ బవిత్ర యస్ఖలితచరిత

ఆ. యొడలితోడ నీకు నూర్ధ్వలోకమునకు, నరుగ వచ్చు నెప్పు డరుగుతలఁపు
దోఁచె నప్పుడిదియుఁ దోడిద యై ప్రీతి, నరుగుదెంచు ననియెఁ గురువరేణ్య. 80

వ. అని వెండియు. 81

చ. నరవర పొల్చు నోఘవతి నా నది యై జనపావనాకృతిం
బరమతపంబులో నిసగపాలను నియ్యమ యున్నసామున
న్వరవునఁ దొంటిమై నిలిచి నీకుఁ దగం బరిచర్య సేయు ని
చ్చరితము మీకు నిర్మలయశంబు నొనర్చుట కే నొనర్చితిన్. 82

వ. అని చెప్పి ధర్ముండు ధవళహయసహస్రంబు పూనినమాననీయరథంబునం జనియె నోఘవతి యద్దేవుని చెప్పినట్ల వర్తిల్లె సుదర్శనుండును బరమసంతోషభరితుం డయ్యెఁ బాండవాగ్రజా నీమనంబున నెక్కొలుపు మిక్కథయభిప్రాయంబు. 83

ఆ. అతిథిపూజఁ గడచినట్టిధర్మవు గృహస్థులకు నొండు లేమి దెలుపుచున్న
యది సమస్తకిల్బిషపాపహ మీయితి,హాస మిచ్చు నెల్ల యభిమతములు. 84

క. అనినఁ బితామహుతో నజ్జనపతి బ్రాహ్మణ్య మావులజాతులు మూఁటన్

1. క. నతిథుల ..., గావించుగృహములు.

జనియించినవానికి దొరకొనునొకో యతివిపులకర్మగుణయోగమునన్. 85

వ. అని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 86

తే. బ్రాహ్మణత్వంబు గడు దుర్లభం బనేకజన్మములఁ బొంది తిరుగంగ సంభవించి
నపుడు గనుసది యున్నతంబైనయప్పదంబు విను మెఱింగించెద దాని తెఱఁగు. 87

ఇంద్రమతంగ సంవాదం బనునితిహాసప్రకారము.

వ. అది యింద్రమతంగసంవాదం బనునితిహాసం బాశ్రయించిన తెఱంగ నగుం గావున నక్కథ యుపన్యసించెద నొక్కవిప్రునికొడుకు మతంగుం డనువాఁడు యజ్ఞార్థంబై నపనికిం దండ్రి పనుపునం బోయిపోయి. 88

క. మదమునఁ బెలుచన రొకగా, డిదకొదమం గోల గొని యడిచె నడిచిన నొ
వ్వొదవి తనతల్లిఁ జేరఁగ, నది సని నన్నిఁతఁ డడిచె నని చెప్పటయున్. 89

వ. ఆ గార్దభి దనకొదమతో వీఁడు చండాలుండు ప్రచండస్వభావుండు గా కుండునే యనినం బూర్వజన్మకర్మవిశేషంబునం దిర్యగ్జాతిభాషావిదుం డగుట నవ్విప్రపుత్త్రుం డప్పలుకులు విని యిది దూషణభాషణంబు గాదు నిరూపణాలాపంబై యున్నది యట్లు గావున మాలతనంబు గలుగ నేర్చు నని నిశ్చయించి యగ్గాడిదకడకుం బోయి. 90

క. తనకుం జండాలత వచ్చినకారణ మడిగి దానిచేతం గంద
ర్పునిచేయిది మంగలికి నిజజననికిం బొం దగుట విని విషాదముతోడన్. 91

వ. తనపోయెడుపనికిం బోవక మరలి సదనంబునకుం జని జనకుని కత్తెఱం గెల్ల నెఱింగించి యతనితో శూద్రబీజంబున బ్రాహ్మణియందు జన్మించినవాఁడు చండాలుం డగుటకు సందియం బేమి గార్దభి శాపజాత గా నోపు నది యున్నరూప పలికె బ్రాహ్మణ్యంబు తపంబున సంపాదించెదం గాక యని పల్కి వీడ్కొని వనంబునకుం బోయి. 92

క. పరమతప మాచరింపఁగ, సురపతి వొడచూపి యడుగు సువ్రత నీకుఁగా
వర మిచ్చెద ననిన ధరామరత్వ మిమ్మనియె నతఁడు మది ముద మొదవన్. 93

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణత్వము మహాత్త్వ మెఱుంగవ యన్యజాతికిం
దునె యది రెండు వేఁడు మది దోఁచిన మే లనియెన్ బలారి వాఁ
డనితరసాధ్యమైనతప మస్ఖలితంబుగఁ జేయుచుండెదం
జనుము మహాత్మ నీ వనిన సస్మితుఁడై యతఁ డేఁగె నేఁగినన్. 94

వ. మతంగుం డేకపాదంబున నూఱేండ్లు తపంబు సేసిన నింద్రుండు గ్రమ్మఱ వచ్చి. 95

తే. ఏను వలదని చెప్పిన మాన వెట్లు, పరమదుర్లభపద మాసపడి కరంబు
మొలితప మాచరించె చండాలుఁ డిట్టి, దాన నశియించు నిది నీకుఁ దగదు విడువు.

వ. విను మిత్తెఱంగుతపంబునకుఁ బదిమడుంగులు సేసి చండాలుండు శూద్రుండగు నూఱుమడుంగు లనుష్ఠించి శూద్రుండు వైశ్యుం డగు నేయిమడుంగులు లాచ

రించి వైశ్యుండు క్షత్రియుం డగు (వర్ణాశ్రమాచరణంబునకుఁ) బదివేలుమడుంగులు
నిర్వర్తించి క్షత్రియుండు దుర్బ్రాహ్మణుం డగు (నానియమంబునకు) లక్షముడుం
గులు సల్పి శమదమసత్యాహింసల నమాత్సర్యంబున నార్యబ్రాహ్మణహృదయం
బులు సదయంబులు గావించి దుర్బ్రాహ్మణుండు సద్బ్రాహ్మణుం డగు నిట్లు
బ్రాహ్మణ్యం బలఁతులం బడయ వచ్చునే పఱిసియు నది సెడ కుండ నడప శక్యం
బగునే యనేకజన్మంబుల నొకప్పుడు బ్రాహ్మణజన్మంబు నొందియుం గొందఱు
ధనవాంఛావిషయలౌల్యాదులం దదాచారంబు దిగవిడిచి చెడుదు రిట్టిమహా
పదంబు గోరి నిన్ను నీవ యేల వినాశంబు నొందించుకొనియెద వీ తపోనిష్ఠ
సాలించి తగునది యొక్కవరంబు వేఁడుమనియె ననిన వాఁ డూరకున్న
నాఖండలుం డరిగె వెండియు. 97

క. అంగుష్ఠ మొకటి మోపి మ,తంగుఁడు నూఱేండ్లు సేసెఁ దపము నియతిమై
సంగమముతో నస్థులతోఁ, సంగతముగఁ దోఁప వెక్కసముగా నరముల్. 98

ఆ. ఇట్లు సేసి శక్తి యెల్లను గడచన్న, నతఁడు నేల వ్రాలె నతిరయమున
వచ్చి యమరఁ బట్టి వాసవుఁ డక్కట, నీకుఁ జెప్పవయ్య నెమ్మి నేను. 99

వ. క్షత్త్రియాదులచేతనుం బట్టు వడనిబ్రాహ్మణశార్దూలంబుతోడిమేలంబు దక్కుము
నీకు నొక్కవరం బిచ్చెదం గైకొను మని పల్కుటయు నతం డోడఁబడినం
బరమాదరంబున. 100

ఆ. ఛందదేవుఁ డనఁ బ్రశస్తి వహించి సు,స్త్రీలు పూజనంబు సేయఁ గామ
రూపధారి వై నిరూపింప విహగభా,వంబు గల్గి ప్రముదవర్తి వగుము. 101

క. అని వర మిచ్చి మహేంద్రుఁడు, సనియె ననిన విని యజాతశత్రుఁడు గాంగే
యునితో బ్రాహ్మణ్యము వెఱ,జనులకుఁ బొందంగ నిట్లశక్యం బేనిన్. 102

విశ్వామిత్రునకు బ్రాహ్మణ్యంబు గలిగిన తెఱంగు.

వ. విశ్వామిత్రుం డెట్లు వొందె నత్తెఱం గెఱింగింపవే యని యడిగిన నన్నరదేవు
నకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 103

సీ. జాహ్నవీదేవికి జనకుఁ డై వెలసిన,జహ్నునికులమున సంభవించె
గాధి నాఁ బ్రకటభూకాంతుఁ డాతనిపుత్త్రి, యగుసత్యవతిఁ దన కాలిఁ గాఁగ
నిమ్మని యర్థించె నమ్మహీశ్వరు ఋచీ,కుం డనుముని భృగుకులవరేణ్యుఁ
డతని కీ నొల్ల కశ్వపతి దనకూఁతున, కుంకువగాఁ జెప్పె నొక్కకర్ణ
తే. మసితమై తెలుపారెడుహయములు వేయి, మానియై భార్గవుఁడు దేరఁబూని వరుణుఁ
గానఁ జని యవ్విధము ఘోటకముల వేఁడె,నాతఁ డిచ్చుట కొడఁబడి యతనితోడ.

క. నీవలసినప్పు డట్టిహ,యావలి ప్రభవించు నచట నైన ననవుడుఁ
దీవించి యరిగె యమ్ముని, దేవతటినియుత్తరంపుఁదీరమునఁ దగన్. 105

వ. నియతుం డై తలంచినతత్క్షణంబ గాధి సెప్పినచందం బగుగుఱ్ఱంబులు వేయునుం

ఋషియుం బోఁడిమి పొలిచి నిలిచె దానం గన్యాకుబ్జంబున కనతిదూరం బగు
తత్ప్రదేశం బశ్వతీర్థం బనం బరఁగె నమ్మునికి వరుణుం డత్తురంగంబుల నిచ్చిన
నచ్చెరువునకు సంతోషంబును శాపభయంబును ముప్పిరిగొనం దనపుత్త్రికి నంకు
వగా నిచ్చెఁ గాని. 106

తే. గాధి యమ్మునిపుత్త్రి శీఘ్రమ్మునఁ బెండ్లి, సేసె నిట్లు వరించి ఋచీకుఁ డధిక
సమ్మదమున గృహస్థధర్మమ్ము నడపు, చుండి సంతానకాంక్ష నయ్యువిదతోడ.

వ. నీకుం బుత్త్రోత్పత్తి గావింపం జాలుచరువు సంపాదించెద నని యొం డొల్లి దాని
తల్లి దనయట్లు విను మహానుభావం బెఱుంగుటం జేసి యా సత్యవతితో నాకుం దన
యుండు గలుగ దయ సేయునట్లుగాఁ బుణ్యాకర్త యగునీభర్తం బ్రార్థింపు
మనినయది గావున నమ్మాట యమ్ముద్దియ యతనికిం జెప్పిన నప్పరమధర్మచరుండు.

తే. రెండుచరువు లొనర్చి యొక్కండు బ్రాహ్మ
ణత్వ మత్యుజ్జ్వలముగ నొనర్చి యొకటి
రాజభావంబు నధికతీవ్రముగఁ జేయఁ
జాలునట్లుగ నిజతపశ్శక్తిఁ జేసె. 109

వ. ఇట్లు గావించి యా రెంటిని సత్యవతికిం జూపి తత్ప్రభావంబు వేఱువేఱ యుప
న్యసించి క్షాత్త్రం బయినచరువు మీతల్లి కిచ్చి [1]బ్రాహ్మం బయినదాని నీవు
పుచ్చికొనుము ఋతుకాలంబున నీతల్లి యశ్వత్థంబును నీ వుదుంబరంబును
నాలింగనంబు సేసి భక్తితో మీమీచరువు లుపయోగించునది యని నియో
గించె వారియుపయోగంబుసమయంబున విధివశంబునం జేసి. 110

క. చరువులు నమ్ముని చెప్పిన, తరువులు వీడ్వడియె సుతకుఁ దల్లికి నట్ల
య్యిరువురు నుపయోగింపఁగఁ, గరువులు దత్తత్ప్రకారకలితము లయ్యెన్. 111

వ. దివ్యబోధమహనీయుండు గావున. 112

ఆ. చ్యవననందనుండు సత్యవతీగర్భ, భంగి చూచి యకట బ్రాహ్మణుండు
గాఁడు తరుణి నీదుకడుపులోపలిబిడ్డ, క్రూరుఁ డైనరాచకొడుకు గాని. 113

వ. అని పల్కి చరుతరువ్యత్యాసంబున నట్లగుట యేటపడం జెప్పిన నబ్బోటి
యత్యంతవిషాదవేదనాదూయమానమానస యై. 114

క. నీకుం బుట్టెడుకొడుకు వి, వేకనిధీ బ్రాహ్మణత్వవిరహితుఁ డైనన్
లోకము మెచ్చునె యట్టులు, గాకుండఁగఁ జేయు తపముగౌరవ మొప్పన్.

తే. నాకు నివ్వర మిమ్మని నమ్ర యగుడు, వీఁడు బ్రాహ్మణుఁ డగుఁగాక వీనికొడుకు
నందు రాజత్వసంపద యతిశయిల్లు, ననియెఁ గరుణార్ద్రచిత్తుఁ డై యత్తపస్వి.

వ. అట్లమ్ముని యావహించుటకతంబున సత్యవతిపుత్త్రపౌత్త్రు లైనజమదగ్నిపరశు
రాములు క్రమంబున బ్రహ్మక్షత్త్రతేజోవిరాజితు లయిరి గాధిభార్యకు జనియించి

1. క. గ. చ. బ్రాహ్మణ్యం బయినదాని.

విశ్వామిత్రుండు. 117

క. నరనాథుం డై యుండియుఁ, జిరుతరగుణసంక్రమమునఁ జేసి బ్రాహ్మణతా
స్ఫురణంబు వడసెఁ దపమునఁ, గర మధికం బతని యందుఁ గలిగెఁ గుమారా.

వీతహవ్యుం డనురాజునకు బ్రాహ్మణత్వంబు గలిగిన ప్రకారము.

వ. అనిన విని ధర్మజుండు వీతహవ్యుం డనురాజు బ్రాహ్మణత్వంబు వడసెనని విందు నత్తెఱంగెఱింగింపు మనవుడు నతనికి శంతనునందనుం డిట్లనియె. మనుసంభవుం డైనశర్యాతియన్వయంబున హైహయుం డనులోకజనపతి జనియించి వత్సదేశాధీశుం డగు వాలిచె నాతనికి వీతహవ్యనామంబునం గలిగి సుతుండు తదీయభార్యలు పదుగురు వారలు వీరులుం బ్రబలుల నగుపుత్రుల నూర్వురఁ గాంచి రమ్మహారథులు విక్రమకుతూహలంబున. 119

సీ. హర్యశ్వుఁ గాశీశు నాజికిఁ బిలిపించి, తోడ్కొని యుమ్మడి లావుగ నుక్కు మెఱయఁ
బోదివి చంపిరి వానిపుత్రుండు పట్టంబు, గట్టి సుదేవుండు గర్వ మెఱుంగ
నురవడి నరిగి యుద్ధరణీశు నసిఁ దెగఁ, జూచి రా హైహయసుతులు గడిమి
నాతనినందనుఁ డగుదివోదాసుండు, రాజైన నమ్మహీశ్వరమణుమీఁద

ఆ. నడచి వారు ఘనరణం బొనరించి సైన్యంబుఁ ద్రుంచి రోడి యతఁడు వాఱి
ప్రకటసంయమిని భరద్వాజమునిఁ గని, యధికభక్తి నతని నాశ్రయించి. 120

క. తనకులము వీతహవ్యుని, తనయులచేఁ ద్రుంపఁబడుట దగ నెఱిఁగింపన్
విని యతఁ డోడకు నీ కొక, తనయునిఁ గల్పింతు రిపువిదారణనిపుణున్. 121

వ. అని పుత్రకామేష్టి సేసినం బ్రభవించినపుత్రుం డప్పుడ పదుమూఁడేండ్లప్రాయంబువాఁ డయ్యెఁ బ్రతర్దననామధేయుం డగునక్కుమారుం డమ్మహాత్మునియనుగ్రహంబున వేదంబులు ధనుర్వేదంబును వేగంబ యధిగమించె. 122

చ. ముని కృప నావహింపఁగ సముజ్జ్వలతేజముఁ బొంది ప్రీతిమై
జనకుఁడు యౌవరాజ్యపదసంగతుఁ జేసినఁ జెచ్చె యవ్విభుం
డనుమతి సేయ నెత్తిచని యాజిముఖంబున వీతహవ్యనం
దనతతి నెల్ల గీటడఁచె దర్పము పర్వఁగ విక్రమంబునన్. 123

క. తనయులఁ దెగటార్చి వడిం, దనమీఁదం గవిసినం బ్రతర్దనుశౌర్యం
బున కళికి వీతహవ్యుం, డనయము వెసఁ బాఱె భృగుపుత్రునాశ్రయమునకున్. 124

ఆ. పాఱి భీతి దోఁపఁ బల్కు నమ్మని దన, దైనశిష్యసమితిలోన నునిచె
నతనిఁ గాశిరాజసుతుఁడును వెనువెంటఁ, దగిలి యచటి కరిగి తగువిధమున. 125

క. మునిపతికిని వినయము సేసిన నిట రాకకుఁ గతంబు సెప్పుమనియె న
జ్జనవంద్యుఁ డక్కుమారుం, దనఘా మధ్యస్థవృత్తి నై వినఁబలయున్. 126

వ. అని పలికె తత్కులంబు వీతహవ్యునికొడుకులచేత నశించినవిధంబు దాను వారల నందఱఁ ద్రుంచుటయును వీతహవ్యు డాహవంబునం దనకు నోడి పాఱుట

యును జెప్పి మునీంద్రా యీ రాజిట వచ్చె నాతనిం బొలియించుటకై వచ్చితి ననిన నత్తపోధనసత్తముండు 127

క. విను మిచ్చట నృపకులసంజనితుండు లేఁ డింతయుం బ్రశస్తమహాచే । వనికాయము కనుఁగొను మని, తనశిష్యప్రతతిఁ జూపెఁ దయ చిగురొత్తన్. 128

వ. చూపినం జూచి. 129

ఆ. అతఁడు నగుచు భృగునిశ్చయమునుగుల కెఱిఁగి మహాత్మ దీన నేఁ గృతార్థవృత్తి । నైతిఁ బగతు నిట్లు । జాతికిం బెడఁబాపి, గాసిగాఁగఁ జేయఁ । గంటి గాన. 130

క. కలుగునె యఘౌఘ మనుగుని, పలుకున నృశత్వ మేను । బనివినియొక న । న్నలఘుకృపఁ జూడు మని తగఁ బలికిన ముని ప్రతి నా నృపతి వీడ్కొలిపెన్.

ఆ. వీతహవ్యుఁడును మహాతపస్సందీప్తుఁ, డైనయమ్మునీంద్రు । ననప్రతర్క్య । భంగిభాషణముల బ్రాహ్మణుఁడై గృత్స, మదసమాఖ్యుఁ గాంచె । మహితసుతుని.

వ. తత్పుత్త్రపౌత్త్రక్రమంబున సుతేజనుండును వర్చసుండును విహవ్యుండును వితత్యుండును సత్యుండును సంతుండును శ్రవసుండును దమనుండును బ్రకాశుండును వాంగింద్రుండును బ్రమతియును రురుండును సముద్రుండును శునకుండును శౌనకుండును నన మహాద్విజులు జన్మించి రిట్లు విద్యామహాత్త్వకశ్రేణివంశం బగు మునివంశంబునకు మూలం బయి యవ్వీతహవ్యుండు భవ్యమూర్తి వడసెఁ బాండవాగ్రజా యింక నెయ్యది యడిగెద వడుగు మనుటయు నతండు దైవంబును బౌరుషంబు నను రెండిటియందు నెయ్యది యధికంబు సెప్పు మనిన నప్పురుషవరుండు దొల్లి యిట్లు వసిష్ఠుండు బ్రహ్మ నడిగిన నమ్మహాత్ముం డుపదేశించినవాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 133

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దైవపౌరుషంబుల తెఱం గెఱింగించుట.

క. క్షేత్రంబు పురుషకారము, ధాత్రీశ్వర బీజ మరయ । దైవము రెండున్ । సూత్రపడఁ గూడెనేనిం, బాత్రం బగుఁ గర్మకరుఁడు । ఫలమున కెందున్. 134

క. [1]విను పురుషుఁడు గావింపని, పనులకు దైవ మది యెట్లు । ఫల మొనరించున్ । జనములు కార్యము నడపఁగ, ననుకూలత నిచ్చుఁగాక । యయ్యైఫలముల్. 135

తే. పౌరుషము దైవంబుతోఁ గూడ్పాటు లేక, ఫలముఁ బొందంగ నేరదు । పార్థివేంద్ర విత్తు సహకారి గాకున్న । ధరిత్రి నేల, వంధ్య యగుఁగాక తా ఫలవంత యగునె.

తే. మేలు రెండులోకంబుల మేలు దెచ్చుఁ, గీడు సేసినఁ దప్పదు । కీడు యగుట గాన పురుషవర్తనమున కానుకూల్య, శీల మగు దైవ మది ఫలసిద్ధిఁ జేయు. 137

క. అనలం బించుక యైనఁ బవనుచే వెలుఁగొందుమాడ్కి । వర్ధనముం బొం । దును సత్కర్మాచరణంబున దైవము నానుకూల్యమును గురుప్రవరా. 138

క. నేయి పోలు పఱిచిన దీవియు, మాయుకరణిఁ [2]గర్మసిద్ధి మలిఁగిన హీన

1. క. చ. జ. విను పురుషులు గావింపని, పనులను. 2. గ. చ. జ. గర్మశుద్ధి.

త్వాయత్తం బై తానును, మాయును దైవానుకూల్యకమహిమ మహీశా. 139

తే. పరశురాముఁడు భృగుఁడును బలియు లోను
గాఁగ మహనీయపురుషులు కర్మసూక్ష్మ
భంగిఁ గలుషితదైవ ప్రభావితాత్ము
లైరి కర్మంబు దైవంబు నలఁతు లెట్లు. 140

క. విను పౌరుషమును దైవము, నన రెండును గార్యఫలము నందింపఁగ నె
ట్టన కారణములు గావున, జననాయక సదృశములు విచారింపంగన్. 141

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు సత్కర్మంబుల నయ్యేడుఫలంబులు వినవలతు
ననుటయు నక్కురుసత్తమునకు నక్కురుపితామహుం డి ట్లనియె. 142

సీ. అధ్వపరిశ్రాంతుఁ డగువింతవానికి, నన్నం బిడినఫల మట్టి దిట్టి
దనఁ బెద్ద యగ్నిసత్యమారాధనమునకుఁ, బౌరుషశ్రేష్ఠత భవ్యదాన
ములకుఁ దత్తద్వస్తుకవులమహామహిమలు, మౌనంబునకుఁ బరిజ్ఞానశక్తి
యతులతపంబున కధికభోగము లభించ,నకు రూపబలచిత్తైశ్వర్యసిద్ధి

ఆ. బ్రహ్మచర్యమునకుఁ బరమాయువుపవాస,ములకుఁ జిత్తశుద్ధి ఫలజలంబు
లాహరించి యునికి కాధిరాజ్యము పత్ని,భక్తికు దివంబు ఫలము లధిప. 143

క. శ్రుతిపఠనమునకు నర్థ, ప్రతిబోధంబునకు వరుస ఫలములు సౌఖ్య
స్థితియును సుగతియు సత్య,వ్రతమునకు ఫలంబు ముక్తి వసుధాధీశా. 144

క. ద్రుమముల దళకుసుమఫలో,ద్గమముల క్రియఁ గర్మముల నొకదవుఁ దత్ఫలముల్
దమతమతఱిఁ గర్తకు భో,గ్యము లై నియతిని శుభాశుభాకారములన్. 145

వ. అని చెప్పి. 146

చ. వినుము జరానుబంధమున వెండ్రుకతండములు బండ్లు వీనులుం
గనుఁగవయుం జరం బొరయుఁ గాని యొకప్పడుఁ దృష్ణ జీర్ణ గా
దనయముఁ జేర్చి ప్రాణముల నన్పక పో దది రోగ మల్పబు
ద్ధి నరులు ద్రోవ లే రది మహదిం జొరనీరు సుఖార్థు లై బుధుల్. 147

క. పాపంబుఁ బుణ్యమును దృ,ష్ణాపరులకు దుఃఖసౌఖ్యసంపాదు లగుఁ
భూపాల వితృష్ణులు ని,ర్లేపు లగుట వారిఁ బొంద వే వా ఫలముల్. 148

వ. అని పల్కినం బాండునందను లందఱుం బ్రహర్షోత్కర్షంబు నొందిరి గంగా
నందనుండు ధర్మనందను నుద్దేశించి యీ యర్థజాతంబు మునిప్రణీతం బయి
యధిగతం బైనది నీకు నుపదేశించితి నీ వింక నేమి వినవల తనవుడు నా భూ
వల్లభుండు నిజాశ్రయంబున కాస్పదం బయినపురుషునెడ భక్తజనంబుచరితం
బెట్టిది గావలయు నని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 149

భీష్ముఁడు ధర్మరాజున కాశ్రయం బెప్పుడు నపరిత్యాజ్యం బని చెప్పుట.

క. విను కాశీశ్వరుదేశం,బున నొకలుబ్ధకుఁడు వేఁట వోయినచోటం

ఘనతరవిషదిగ్ధశరంబున నేసిన మృగముఁ దప్పి § భూజముఁ దాఁకెన్. 150

క. పూవులఁ గాయలఁ బెఱిఁగిన, యా వృక్షము శుష్కమయ్యె § నవ్విషమున ధా
త్రీవర తదీయకోటర, మావాసము గాఁగ నొక మహాశుక ముండున్. 151

క. అది తరువు విడిచి పోవక, హృదయంబున భక్తిపేర్మి § నెండను గాలిన్
బెదరక ధృతిమై నయ్యెడఁ, గదలక యుండె ననుజీవిగౌరవ మెసఁగన్. 152

ఉ. దానియుదాత్తవృత్తము శతక్రతుఁ డాత్మ నెఱింగి వచ్చి బెం
డై నది యిమ్మహీజము మహాతరువుల్ ఫలవృద్ధి నొంది యి
క్కానన ననేకముల్ గలుగఁగా నిటు లేటికి నిందు నిల్వ నో
మానితకీరమా యనియె § మానుషభంగికరూప మొప్పఁగన్. 153

వ. అనిన విని యా శుకంబు. 154

చ. అనయముఁ బండు చుండు నెడ § నాశ్రయ మొప్పిన నిల్చి యెండి పో
యిన తఱిఁ బాసి పోక తగ § వెట్లు కృతఘ్నత గాదె యివ్విధం
బనిమిషనాథ యన్న నతఁ § డచ్చెరు వంది పురాకృతోపసం
జనితవిశేష మీ ఖగము § జానుగ నన్ను నెఱింగె దీనికిన్. 155

వ. మే లొనర్చెదం గాక. 156

క. అని తలఁచి నీదుపలుకులు, విని మెచ్చితి వరముఁ గోరు § విహగోత్తమ నీ
వనిన శుకంబు మహీజం, బునకుం జేరెలమి వేఁడె § భూపవరేణ్యా. 157

ఆ. అమరవల్లభుండు § నమృతసేచనమున, భూజమునకుఁ దొంటిపొల్పుకంటె
మిగుల నెలమి సేసె § మేలి యాశ్రితు లిట్లు, మనుతు రధిపుఁ గురుకుమారవర్య.

విభులకుం బాటింపవలయువారిని భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ జెప్పుట.

వ. అనిన నతం డెవ్వరిఁ బాటించుట విభులకు వలయు నని యడిగిన నా భూపతికి భీష్ముం డిట్లనియె.

సీ. జననాథ విను తపస్స్వాధ్యాయముఖకర్మ, కరణత నుభయలోకముల వశగ
తములఁ జేయఁగఁజాలు ధాత్రీసురులు మన్న, నకుఁ బాత్రములు పతి § నాతి కెట్లు
రాజునకును నట్లు బ్రాహ్మణుం డొడయండు, బ్రాహ్మణుం డనుమాట § పావనంబు
హర్షించి శుభముల § నలిగి యాపదల నిం, ద్రుని నైనఁ జేయు విప్రుండు నృపతి

ఆ. గొడుకుఁ బోలె నరయ గురుఁ బోలెఁ గొలువంగ, నగ్నిఁ బోలె నిష్ఠ § నర్చితుఁడుగఁ
జేయ వలయు విప్రుఁ § జెప్పెద వేదసం, వాద మేకబుద్ధి § నాదరింపు. 160

వ. వేదంబులు తమలోనఁ గోష్ఠి సేయుసమయంబున. 161

సీ. బ్రాహ్మణజాతికిఁ § బరిభవం బొనరింప, మున్ను చేసినపుణ్యములు నశించు
జపహోమముఖకర్మసంచయంబున కధి, కతరంబు విప్రముఖమున నిడుట
[1]భూసురార్చన మొక్కమాసంబు సల్పినఁ, బాపంబు లెల్లను § బాసి పోవు

1. క. చ. జ. భూసురారాధనమున నొక్కమాసంబు పాపంబు.

నగ్రవర్ణులఁ గాంచి యాదరింపక యుండు-కంటెను గీడొండు గలుగ దరయ
తే. నని క్రమంబున ఋగ్వేదమును యజుస్సు,సామము నథర్వణమ్మును సారభూత
భవ్యసంభాషణము నేత దివ్యమునుల,వలన విందుము కౌరవకులపవిత్ర. 162

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ బరమ మైనధర్మంబు సెప్పుట.

సీ. అని చెప్పి భీష్ముఁ డమ్మనుజేంద్రుతోఁ బర;మశ్రేష్ఠ మైనధర్మంబుఁ దెలియ
విను మని పల్కి యిట్లను మద్రనాథుండు, సత్యవతీపుత్త్రచరణములకు
నెఱఁగి కేలు మొగిడ్చి యొద్దాని నెఱుఁగుట, యెఱుకల కెల్లను నెక్కుడనిన
భక్తి కసమ్మతిఁ బ్రార్థించి యడిగిన, నమ్మహాముని దయ నతనిఁ జూచి

ఆ. విష్ణు నెఱుఁగు టధికవిమలబోధము యజ్ఞ,మూర్తి యజ్ఞకర్తృమూర్తి యజ్ఞ
కలనమూర్తి యజ్ఞఫలమూర్తి విష్ణుఁ డ,తఁడు కృష్ణుఁ డమలతరచరిత్ర. 163

వ. అని పల్కి యమ్మహాత్ముండు వెండియు శల్యున కిట్లనుఁ గృష్ణుండు వినుచుండఁ గొందఱు బ్రాహ్మణు లతని నుపలక్షించి నాతో నిబ్బాలుండు యాదవుండైన వసుదేవునకుఁ గంసానుజ యైనదేవకియందు జన్మించినవాఁ డితని నీవు క్రతుపురుషుం డనికొనియాడుటకుఁ గతం బేమి యని యడిగిన నన్నారాయణుండు నగుచు నన్నుఁ గన్గొని వీరలప్రశ్నంబునకు నుత్తరంబు దగ నిత్తు గాక యనిన నద్దేవునకుం బ్రణమిల్లి యే నిట్లంటి 164

ఆ. వేదమయుఁడు వేదవేద్యుండు వేదార్థ,విత్తమ ప్రియుండు విష్ణుఁ డితఁ
డిట్టిఁ డగుట యాత్మ నెఱుఁగుట యుత్తమ,బ్రాహ్మణత్వసిద్ధి భవ్యులార. 165

వ. అనిన విని వారలు తద్భావనం గృతకృత్యులై రని చెప్పిన మద్రవిభుండు మానసంబు మాలిన్యరహితంబును బ్రసాదసహితంబును నయి చరితార్థుం డయ్యెఁ బాండవాగ్రజా నీకు నీయర్థంబు విజ్ఞాతం బగుట యెఱుంగుదు నైనను బ్రజ్ఞావిశుద్ధికరణం బాచరించితి నని చెప్పుటయు నతం డత్యంతసంతుష్టాంతరంగుం డయి గరుత్మంతుఁడు మహానుభావుం డని విందు నవ్విహగవిభునివృత్తాంతంబు తెఱం గెఱుంగ విన వలతు వివరింపవే యనుటయు నతం డచ్యుతు నాలోకించి యా సుపర్ణుండు నీవ కా విని యుండుదుం జెప్పెద ననవుడు నప్పుండరీకాక్షుండు వికచవదనుం డై యట్ల చేయు మిక్కురుపతికోర్కి దీర్చుట కర్తవ్యం బని పల్కిన నా దేవవ్రతుండు భూవల్లభున కిట్లనియె. 166

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు గరుత్మంతుని చరిత్రంబు సెప్పుట.

సీ. కశ్యపుభార్యలు కద్రువ వినత నాఁ, గల రాతపస్వి వారలకు వరము
కరుణ నిచ్చెద ననఁ గద్రువ వేవుర, వినత యిద్దఱ వేఁడికొనిరి సుతుల
మునియు నట్లగుఁగాక యనియెఁ బదంపడి,యండముల్ వేయు నవండ యగుచు
వరుసన యా కద్రువకు వినతకుఁ బుట్టె, నవి కుండములనిడి యరసి యుండి

తే. రహిసహస్ర మేనూఱేండ్లనంత నుదయ,మయ్యె నవ్వేయిగ్రుడ్డుల నధికబలముఁ

దేజమునుగల్గియా సర్ప | రాజి యొప్పఁ, జుండెనా రెండు విరియక | యుండె మఱియు.

క. తనసవతి యైనకద్రువఁ, గని వగపును మత్సరంబుఁ | గదిరెడుమదితో
వినత గడుఁ బేగిరపడి, యనీతి నొకయండ మవియ | నడిచె నరేంద్రా. 168

వ. అడిచిన నందు. 169

క. పులుఁ గొకఁడు పూర్వాంగము, గలిగి జనించుటయును వానిఁ | గని యాసతి క
న్నుల నశ్రుజలంబులు పె, ల్లొలుకఁగ శోకమున మునుఁగు | నుల్లముతోడన్. 170

వ. నివ్వెఱపడి యుండ నయ్యండజంబు. 171

చ. ఇరువుర మేము పుట్టుదు మ | హీనపు మేనులతో మహాబల
స్ఫురణ వెలుఁగ నప్పెనుపుఁ | బొందఁగనీక వియించి తిట్లు మ
త్సరమునఁ జాపలంబునను | దత్ఫల మందుము నీసపత్నికిన్
వరవుడ వై చరింపు మని | వారని నవ్వగ శాప మిచ్చినన్. 172

క. వెలవెలఁబొఱుచు వడఁకుచు, వలుకుచుఁ దనమోముఁ జూచు | నయ్యంగన న
ప్పులుఁగు కృపఁ జూచి తల్లీ, వలవ దడల నిది విధాతృ | వశ మయి వచ్చెన్. 173

వ. అని వెండియు. 174

శా. ఏనూఱేండ్లకుఁ బుట్టు నాయనుజుఁ డిం | కీయున్నయండంబు నె
ల్లైనన్ ధైర్యము గల్గి కావుము ప్ర | యత్నాసక్తిని వాఁడు ద
ర్పానూనుండు జలాభిరాముఁడు [1]మదీయస్వామిసన్మూర్తి నీ
కానందంబుగ నీఁగు దాస్యము త్రి | లోకాశ్చర్యసంపాది యై. 175

వ. అనియె నిట్లు ప్రథమపుత్రుండు వికలాంగుం డగుటకును శాపప్రాప్తికిని బరమ నిర్వేదనంబు నొంది వినతియు నవ్విహంగంబు నిర్దేశించినకాలంబు ప్రతీక్షించి యయ్యండంబు రక్షించికొని యుండం దత్సమయసమాగమంబున. 176

చ. ఘనతరకంధరుండు దృఢ | కాయుఁడు దీప్తముఖుండు రక్తలో
చనుఁడు మహోత్తమాంగకుఁడు | చారుసుసంగతపక్షసారమం
డనుఁడు పరిస్ఫురద్ద్యుతివి | డంబితబాలదివాకరుండు లో
కనయనపర్వనిర్వహణ | కారి సుపర్ణుఁడు పుట్టె భూవరా. 177

క. ఆ సమయంబున నగుణో, ద్భాసితగాత్రుండు దొలుత | పట్టి యరుణుఁ డు
ల్లాసి యగుచు రవిపరిచ, ర్యాసుఖ మెదఁ గోరి చనియె | నంబరవీథిన్. 178

మ. జననం బాసి జనించునప్డు తన | యచ్చం బక్షినాథుండునుం
జని పద్మోద్భవకల్పితంబు లగుభో | జ్యంబుల్ శరీరంబు వ
ర్ధన మొందింపఁగ సిద్ధసాధ్యగణముల్ | దన్ముద్దు సేయంగఁ గ్రీ
డనలోలత్వమునం జరించుఁ బరితు | ష్టస్వాంతుఁ డై యెల్లెడన్. 179

1. చ. మహీయస్వామిసన్మూర్తి.

వ. అక్కాలంబున వినోదంబునకై యరిగి యొక్కెడ. 180

సీ. చంచులఁ జిగురాకుఁ ద్రుంచి చూచుచు నలి, నెలుఁగించు కంఠంబుఁ గోయిలల సొంపు
సలరఁ దేనియఁ గ్రోలి యున్న సోలంబుల, మఱియుఁ దేఁటులను నున్మత్తయింపుఁ
దనిపండ్లరస మాని తమలోనఁ జెలఁగుచుఁ, బలికెడు రాచిల్కపదువు రంగుఁ
గొలఁకుల కెలఁకులఁ గూడి క్రీడించు చుం, డెడు నంచతండంబు నడ బెడంగుఁ

తే. దరఁగఁ దేలుచుఁ బూఁదీవదగులఁ బడుచు, వచ్చు చిఱుగాలి సోఁకును మెచ్చి మెచ్చి
తగిలి కొనియాడుచును వినతయును గద్రువయును మున్నిటి చేరువ వనమునందు.

వ. మెలఁగుచుండి రట్టియెడ. 182

చ. కరువునఁ బోసిరో విధుని కాంతి సుధాబ్ధితరంగఁ దెచ్చి గం
డరు వొనరించిరో హరుజటాస్థలికిం దొడవైన యేటి వె
న్నరువునఁ జేసిరో యన మనోజ్ఞసితచ్ఛవి నుల్లసిల్లు సుం
దర తురగోత్తమంబు దవుదవ్వులఁ గాంచిరి చారులోచనల్. 183

వ. నిజేచ్ఛమై వచ్చిన యుచ్చైశ్శ్రవంబు నిట్లాలోకించి. 184

క. వినత హయ మింత యొప్పునె, యనూనధవళప్రభాఢ్యమై యని పలుకన్
విని కద్రువ యపరాంగంబున నీలిమ దోఁచె ననియె భూపవరేణ్యా. 185

చ. అనవుడు నమ్మృగాక్షి యిటు లాడితి నవ్వులకాడితో నిజం
బునకునొ నీదుచూపునకుఁ బోలినభంగియొ చెప్పుమన్న న
వ్వనిత దరస్మితస్ఫురితవక్త్రముతో నిది యేటిమాట న
ల్లని యెడ గాన రాదె తెమలం బలుకం బని యేమి నాపుకున్. 186

వ. వినత దెలియం జూచి. 187

ఉ. కాదని పూని పల్కుటయుఁ గద్రువ పన్నిద మేమి దీనికి
న్నాదిది యేల రిత్త యనినన్ విని యా సతి నిక్కమేని నీ
వేది పణంబుగాఁ దలఁచి యేర్పడఁ జెప్పితి దాని కేను సం
వాదము సేయుదాన గరువంబుగ నొక్కటి నిశ్చయింపుమా. 188

వ. అనిన విని కద్రువ వినతవదనంబునఁ జూడ్కి నిలిపి. 189

తే. నీవు గెల్చిన దాస్యంబు నీకు నేను, జేయఁగలదాన నేను గెల్చినను నీవు
నాకుఁ జేయంగఁ గలదాన వీకడింది, పన్నిదము సఱమని తెగఁబాఱిపలికె.

క. ఆ పొలఁతి యట్లు పల్కిన, శాపము ప్రేరేప నరుణజననికి నుత్సా
హాపేత మయ్యెఁ జిత్తం, బా పన్నిదమునకు నేమి యనఁగల దధిపా. 191

వ. ఇట్లు వినతయుం దెంపు సేసి యత్తెఱంగున కియ్యకొనియె నయ్యిరువురుం బంచ
మహాభూతంబులు సాక్షులుగాఁ బల్కి పన్నిదంబు సఱచిరి కద్రువ పతిపరిచర్య
కుం గాలం బయ్యె మఱి వచ్చి యశ్వంబు నాలోకింతమని నపంబిడి యప్పటికిం
జూపు దప్పించి యవ్విధంబున మగిడి యరుగుదెంచిరి తదనంతరంబ. 192

సీ. కుటిలంపుఁదలఁపునఁ । గొడుకుల రావించి, కద్రువ యిట్లనుఁ । గన్నుసీరు
దొలఁగంగ వాలంబు సబ్ధిపాంతకు, వినతయు నేనును । వేడ్క నరిగి
చూచ్చి తెల్పునఁ గాఁ । నభిరామ మగునొక్క, యశ్వంబుఁ గాంచితి మవ్వధూర్జటి
కేవలశశికళంబు । నా విని రొమ్ముడ్డార,మునకు నే నదె నల్లఁదనము గంటి
తే. వెనుకదెస నన్న దా దయ్యెఁ గనలి పన్ని,దంబునఁ జెలిచితి మోడి నదాస్యవృత్తి
వచ్చు సవతికి నే నెల్లు । వరవుడంబు, సేయఁ దగుఁ దోఁక నల్లగాఁ జేయరయ్య.
చ. అనవుడు వాసుకిప్రభృతు । లక్కడ ధర్మువు గాదు నీవు నూ
చిన తెరు వట్టిగల్పు శుభసిద్ధి యొనర్చునె యట్లుఁ గాక య
వ్వనితఁ దల్లి గాదె [1]గరువంపుఁదనంబునఁ జూడ మాకు ని
ట్లనఁ దగునమ్మ యెట్లును । నయ్యెను బాపము సేయవచ్చునే. 194
క. ఈ విధ మెమ్మెయి నైనం, గావింపఁగ వలయు ననుట । గలిగెఁ బరదే
శావాసుల మగుదుము మము, నీ వింకం దగదు తల్లి । నిర్బంధింపన్. 195
క. అని రట్టియొడం గొందఱు, జననిఁ దొలఁగి యెక్కడేనిఁ । జని రా భంగిం
జనినఁ గొడుకులఁ [2]బేర్కొని, నెనరు విడిచి యా నెలంత । నిష్ఠురమతియై. 196

కద్రువ దన కొడుకులకు జనమేజయునివలన నాశంబు కల్గునట్లు శపించుట.

చ. అమృతకరాన్వయంబున మహాముని వేడ్క నరుండు పాండు భూ
రమణుని దేవి కొంతియుదరంబునఁ బుట్టి ధనంజయాదినా
మముల వెలుంగుఁ దత్సుతునిసూనుఁడు సంభృతధర్ముఁ డైనపే
ర్మి మెఱయు నేల యేలు జనమేజయనాముఁ [3]డరాత్యజయ్యుఁ డై. 197
ఉ. ఆతఁడు సర్పయాగ మనుసన్నధ్వరముం గుపితాత్ముఁ డై పితృ
ప్రీతిగఁ జేయఁ దద్దహనభీకరభూరిశిఖాప్రవేశసం
జాతదురంతతాపమునఁ । జావఁగలా రని శాప మిచ్చెఁ ద
త్పాతకవృత్తికిఁ వెఱపి । తక్కటినాగము లా భుజంగితోన్. 198
తే. నల్లగాఁ జేయువార మే । మెల్లభంగి, నా తురంగమపతివాలమని రయమునఁ
బోయి వాలధిరోమములఁ । బొదివి నీల,రోమసంచయ మైరి కుశరుచిలీల. 199
క. కద్రువ గన్గొని సంతో,షద్రుతమతి యగుచుఁ బిలిచి । సవతికిఁ జూపెన్
భద్రాత్మక యవ్వినతయుఁ, దద్రోమాహం బెఱుఁగ లేమిఁ దైన్యము నొందెన్. 200
క. నగుచుం గద్రువ వరవుడ,వగుము విచారంబు విడిచి । యనుడు వినత య
ట్లగుఁగా కని లజ్జయుఁ జెను,వగయుఁ దొలఁగఁ ద్రోచి చేసె వరవుడము దగన్.
వ. ఇట్లు కపటజయంబునఁ గద్రువ సత్యవినయాదిగుణవతి యయినవినతం దనకు

1. అ. 'గరుతంపుఁదలంపున' 2. గానల్లక, విని పేర్కొని. 3. వ్రాఁతప్రతులందు 'అరాత్యజేయు డై' అని యున్నది. 'క్షయ్యజయ్యౌ శక్యార్థే' అనుసూత్రముబట్టి యజేయశబ్దమునకు శక్యార్థము లేకుండియుఁ బ్రాచీనకవిప్రయోగముల శక్యార్థము గానిపించుచున్నది.

దాసిం జేసికొని పరిహీనంబు లయినపనిచాఁకిర్యంబు [illegible] చుండెం బవనంబది యప్పరమసాధ్వి దనయుఁ గ్రతియు [illegible] రెండవయండంబున జనియించినతనూజుం దలంచుచు [illegible] పాటు గడచుహృదయంబుతో దాస్యం బనాలస్యంబున నడపుచుండె. 202

ఉ. యౌవనదర్ప మంది జవ సమంతకునంతకు నగ్గలంప నై
లా వధికంబు గాఁగ నుపలాలన సేయఁగఁ బక్షసంభవుఁ
డా విహగోత్తముండు హృదయంబున గర్వ [illegible]
డై విహరింపఁ జూచి యొకయప్పుడు నారదుఁ డల్ల జేరి [illegible]. 203

వ. అతండు భక్తిం బ్రణమిల్లి నిల్చిన నప్పక్షిపుంగవునకు [illegible] నిట్లనియె.

తే. దాసి యై సవతాలికిఁ దల్లి పనులు, సేసి నలఁగంగ [illegible] జనని నంత
లేక నీ విట్లు దిరుగుట లెస్స యగునె, యస్మదుజ్జ్వల తేజ [illegible].

చ. అనుడు విహంగనాథుఁడు మహాదంబకు దాస్యము [illegible]
బనఘ [illegible] యొద్ది దెలియఁగ వినిపింపవె [illegible] జెప్ప స
మ్మునివరుఁ డున్నరూపు హయకముం గను టాదిగఁ గల్గుకథ్య [illegible]
గనలచరిత్ర మాతని కఖండపరిస్ఫుటభాషణంబులన్. 206

ఉ. చెప్పినఁ గోపముం దగవుఁ జిత్తమునం గదురంగ మేలు మే
లప్ప హితంబు సేసెఁ దెలియ లిఁకఁ దను చున్నది పెంపుతోడ నం
చప్పుడ వాయువేగమున నయ్యెడకుం జని మాట యొద్ది [illegible]
జెప్పక తల్లికిం బ్రణతి సేసె విషాదభరార్తయై [illegible]. 207

వ. కద్రువపాలికిం బోయి. 208

చ. పరమవినీతిమై నెఱిఁగి బాంధవ మారఁగ నల్లని ట్లనుఁ గా
గరుడుఁడు [1]దారితారి వగఁ గందుచు నీచెలియల్ చరించుని
[2]వ్వరవుడవుంజరిత్రమున వచ్చునె నీ కొకపేర్మి యీ సతిం
గరుణ యెలర్పఁగా విడువ గౌరవసంపదఁ జేయు నెంతయున్. 209

ఉ. నీకును నేను బుత్త్రుఁడన నమ్మఁ దగన్ ననుఁ జూచి యైనఁ ద
ల్లీ కృప సేత పెద్దయును లెస్స యధర్మము ధర్మ మున్నగల్
నా కవి యేల దాస్యకృతి నాజనయిత్రికి నివ్విధంబున
న్రాకయు దైవకృత్యము మహానంబునఁ బొంగుదు విప్పు గల్గినన్. 210

వ. అనిన విని మొగంబు ముడికటించుకొనుచుఁ గద్రువ గరుత్మంతున కిట్లనియె. 211

మ. బలవంతుండవు నేర్పుచందములఁ జెప్పం జాలి యీ రిత్తప
లుక్కలఁ దేర్పం బని లేదు తల్లికి మదిం గూర్తేని వే పోయి లో
కులు నిన్నుం బ్రణుతింపఁ దె మ్మమృతముం ఘోరంపుదాస్యంబు నేఁ

1. K. దాన చేరి. 2. 'వరవుడ' మనియే వ్రా. ప్ర.

18 దోలఁగం బెట్టెద విూ కనంత మగుసంతోషంబు సంధిల్లఁగన్. 212

చ. అని విని దాని కియ్యకొని § యమ్మ సుపర్ణుఁడు వోయి కశ్యపుం
సీ. గని తనభాషణంబులును § గద్రువపల్కులుఁ జెప్పి తెచ్చువాఁ
డ నమృత మెట్లు నే నని యెఱుఁగంబడి వచ్చితినన్న నాతఁడ
త్తనయునిఁ జూచి యుల్లము ముదంబును నచ్చెరువాటు నొందఁగన్. 213

క. అమృతంబు దుర్లభం, బయ్యమరులకేనియు నతి ప్రయత్నంబున గు
ప్తము సేసి యుండు వాసవుఁ, డమలచరిత నీకు [1]నగునె § యట్టిది దేరన్. 214

వ. వినుము. 215

చ. ఉదకము రక్షకం బగుచు § నుండఁగ నుజ్జ్వలవహ్ని యందునుం
బొదువఁ గృపాణశక్తిముఖభూరితరాయుధహస్తులై బలో
న్మదులు మహోగ్రకోపులు ఘనస్థిరకాయు లనేక రాక్షసు
ల్వాదిగొని కావ నిప్పవలలో నమృతంబు సురక్షితస్థితిన్. 216

క. ఉండు నని విని విహంగవి,భుం డల్లన నగుచు నీవు § పుత్త్రస్నేహా
ధ్యుండ వయి పలికి తే బలి,యుండ నుపాయజ్ఞుఁడను మహోజ్జ్వలతేజా. 217

మ. అనుమానం బది యేల తెత్తు నమృతం § బన్నం గడుం బొంగి యా
తనిఁ దాఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి కశ్యపుఁడు పుత్త్రా నిశ్చయం బట్లయే
ని నిభంబుం గమఠంబునుం గలవు వానిం దిన్న లా వెక్కు నా
ఘనజంతుద్వితయంబు నీకు నెరగాఁ § గల్పించితిం బోవ నా. 218

వ. అనుటయు సంతోషించి గరుత్మంతుం డా గజకచ్ఛపంబు లెచ్చటనుండు నెబ్భం
గవి యని యడిగిన నమ్మునీంద్రుం డవ్విహగేంద్రున కిట్లనియె. 219

కశ్యపుఁడు గరుడునకు గజకచ్ఛపంబుల తెఱం గెఱింగించుట.

సీ. ప్రాక్పయోనిధిపొంతఁ § బర్వతం బొక్కటి, ఘనశృంగకబళితాకాశ మగుచు
నురగనామంబున § నొప్పు నచ్చేరువ, వసియించు నొకమహావారణంబు
దానితటంబునఁ § దామరకొల నబ్ధి, ననుకరించుచు మధురాచ్ఛవారి
సంపద సొంపారు § సమదలీలల నగ్గ,జం బా నగంబుపై § సంచరింప

తే. మిఱుఁ బల్లంబు గట్టునుమొట్టు నొక్క,మట్టమై యది [2]నునుపారుమహితమైన
యక్కొలన నీరు ద్రావఁగా ననుదినంబు, నరుగు నయ్యిభవల్లభుఁ డనఘచరిత.

ఉ. అం దొకకచ్ఛపప్రవరుఁ § డత్యధికం బగుకాయమునఁ బలం
బుం దనరన్ వసించు జలముం గొనువాంఛ గజంబు వోయినం
జెండఁగ నీక సంగరముఁ § జేయుఁ బెనంగుచు నీరు ద్రావు గా
రుం దెగి యుండు నిట్లు పగ § రోష మెలర్పఁగ నాఁడునాఁటికిన్. 221

క. విను మధుకైటభులనియెడు,దనుజేంద్రులు కచ్ఛపంబు § దంతియునై పు

1. ఖ. నెట్టు లది దేవచ్చున్. 2. క. ఘ. జ. నునుపారి...

ట్టినవారు దమ్మెఱుఁగమిఁ, బెనఁగుదు రొండొరులతోడ భీకరభంగిన్. 222

క. ఒంటిమెయి నుండఁగా మృకంటికి నాకచ్ఛపంబు గౌరుం బట్టం
గంట యరిది యొక్కొకటన, రెంటిం బొడువంగ వలయు రే పెర వారన్. 223

వ. అనుడు వైనతేయుండు. 224

ఆ. ఒకటి గొలనిలోన నుండు నొక్కటి గొండ,మీఁద సంచరించు మీరు రెంటి
నడఁగ నొక్కమాట యడరి పట్టుట కృత్య, మనియెవరు వశంబె యట్లచేయ.

వ. అనిన నది యట్టిద యుపాయంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని యమ్మునివరుండు.

చ. కరిపతి నీరు ద్రావుటకుఁ గాఁ జనుదెంచినఁ గూర్మరాజు సం
గర మొనరించు చుండి తమస్తకంబున నీళ్లులఁ బాసి వీఁకమై
దరి నడరంగఁ బట్టునది తత్సమయంబున రెంటిఁ గూడ నీ
వెరవున యూఁదిచి త్తమున వేగిరపాటు లేక పొంచుమీ. 227

వ. అని యుపదేశించిన వీడ్కొనుటను వినతుండ డయ్యునతన్ను నత్యాదరంబునం
గనుంగొని యత్తపోధనసత్తముండు నీవు గజకచ్ఛపంబుల నాహారంబుగాఁ గొనిన
నీకుం ద్రిదశాహారంబు జేర దొరకొనుటకు సందేహంబు లే దనుపల్కు వల్కు
పరమాశీర్వాదంబు లిచ్చిన. 228

మ. విని యుత్సాహము కందళింపఁగ వియద్వీథిగతుం డై విమా
నని కాయంబులు దూలఁ బక్షతివిత్రాసనస్ఫారదీప్తి వ్రజం
బినరశ్మి ప్రకరంబుఁ గీడ్పఱుపఁ బక్షీంద్రుండు చంచద్గతిం
జనియెం దా నురగాభిధాన మగునాగశైలంబు పెందిప్పకున్. 229

క. చని యల్పశరీరుం డై, తను నెఱుఁగక యుండ మెలఁగి దానొగ్రగజేం
ద్రునిఁ గాచి నీరి కది వోఁ,యిన యప్పుడు వెనుకఁ జనియె నెలమి దలిర్పన్.

ఉ. దంతి సవంగ భూరిమదధారలగాలి యొఱంగి కూర్మ మ
త్యంతసముద్ధతిం గొలని కడ్డపడన్ వెస వచ్చె వచ్చినన్
దంతియు నీరువట్టున నుదగ్ర పుఁగోపము సందడింప దు
ర్దాంతసముద్యమం బెసఁగ దానిపయిం గవిసెన్ మహోగ్రమై. 231

చ. కవిసి ఖురంబులైన[1] మునికకాళ్ళను వ్రేయఁగ సాము నీరిలో
ను వెడల కుండి కూర్మ మటకసుస్థిరతీవ్రనఖంబులం బదా
గ్రవిదళనంబు సేయఁగఁ గరంబున మోదఁగ వారణంబు దం
తవిహతి నొంపఁ గచ్ఛపము దారుణ మయ్యె రణంబు భూవరా. 232

ఉ. ఇమ్మెయిఁ బోరిపోరి మది నేపును గోపము నగ్గలింపఁ గూ
ర్మమ్ము గడంగి నీ రెడలి మత్తకరిన్ వడి నాక్రమింపఁగా
గ్రమ్మన రెంటినిం బొదివి కచ్ఛపమున్ వలకాల వామపా

1. క. చ. జ. ముసుఁగాళ్ళు.

దమ్మున వారణంబును మత్స్యకమ్మునఁ బట్టి తగిల్చె గోళ్లన్. 233

వ. ఇట్లు వినతపట్టి పట్టిన నవి దమయంగంబులు వ్రేలం బడ నడచిపఱచుచు నతండు. 234

మ. పెలుచన్ గోళుల నొత్తి యగ్గజముఁ దాఁ బేల్చెన్ వసం బేది మూ
ర్ఛల నొందన్ వెస నొత్తి మేఘయుగళీసంక్లిష్ట సద్వైరికా
చలవైహాయసకేళిలోలయున నభస్సంచారి యై యుబ్బున
గ్గలికన్ దవ్వుగఁ బోతి రౌహిణఘనవృక్షంబు బల్యాడం దోఁచినన్. 285

ఆ. దానిమీఁద నుండి § వాని రెంటిని భుజింపంగ మదిఁ దలంచి § పంచయోజ
నములు నిడుపు గల్గురమణీయశాఖపై, గరుడుఁ డెలమి నెక్కెఁ § గురువరేణ్య.

క. ఎఱిఁగినయప్పుడు వ్రేఁగున, విఱుగుటయును శాఖ చూచి § విహగేంద్రుఁడు గొం
దఱు మునుల నందుఁ గన్గొని, వెఱపున నాత్మీయబుద్ధి త్రవృత్తి గలంగన్. 237

తే. అపనిఁ బడనీక శాఖఁ జంచువునఁ బట్టి
పట్టి వారలనుస్థితుల్ § పల్లటిలక
యుండ వెరవున ధరియించి § యొయ్య నెగయఁ
జూచి యవ్వాలఖిల్యులు § చోద్య మంది. 238

వ. వైనతేయుం డగుట మనంబుల ననుసంధించి కరుణించి. 239

క. ఈతఁడు దక్కఁగ నొరులకు, నీ తెఱఁగుబలంబు వెరవు § నేల కలుగు నం
చా తరుశాఖ విడిచి చని, రాతని దీవించి యోగ్య § మయ్యెడు నెడకున్. 240

వ. చనినన్ గరుత్మంతుండు సంతోషించె దదనంతరంబ. 241

ఆ. విపులశాఖ నిచట § విడిచిన నిచ్చోటి,జంతుకులము లెల్లఁ § జచ్చు నింక
నేమి సేయువాఁడ § నే ననునెవ్వగ, పుట్టె నవ్విహంగపుంగవునకు. 242

వ. అట్టియెడ. 243

తే. నిందితాచారయుతము పుళిందదేశ,మంబుధిప్రాంత మీశాఖ § యందు విడువు
మమరవరులపం పిది విహగాధినాథ,యను నెలుంగు నభంబునం దావహిల్లె. 244

క. విని సత్వరముగ నట గొని, చని యద్దేశమున § గల్గుజనములు మృతిఁ బొం
ద నతం డాచక్కటి నా,ఘనశాఖయు నెమ్మనంబుకలఁకయు విడిచెన్. 245

వ. విడిచి భరితలీలంబుగా నొక్కశైలంబువిశాలతటంబునకుం బోయి. 246

క. కరికచ్ఛపములపెన్నె,త్తురుఁ గండలుఁ గ్రొవ్వు మెదడుఁ § దుష్టిగఁ బక్షీ
శ్వరుఁ డాని యధికబలబం,ధురుఁడై యమృతమున కేఁగె § దుర్దాంతగతిన్. 247

వ. ఇవ్విధంబున. 248

క. చని దానిచుట్టు నుండెడు,నవలంబును జూచి తన్మహత్తరజిహ్వాల్
దనిశిత [illegible] గమరునొ, యనుతలఁపున బ్రహ్మఁ గాన § నరిగె భయమునన్.

వ. అరిగి తచ్చరణంబులకుం బ్రణతుం డై కేలు మొగిచి.

చ. వినతకు దాస్య మొందె నొకవెంటఁ దదీయసరోషహేతు వై
యనఘవిచార నాకు నమృతాహరణంబు విధేయ మయ్యె న
ప్పని మొయి నగ్నిచేత నగుఁగాఁ బా టగు నన్వయితో భవద్దయా
వననిధి నాశ్రయించుటకు వచ్చితి నార్తశరణ్య కావవే. 251

వ. అనుటయు. 252

చ. అనిశము వత్సలుం డగుట నంబుజగర్భుఁడు వెన్న వైపయిన్
హితతమము గాఁగ జిహ్వలకు వ్రేఁగగునట్లుగఁ జాల వైచినం
బలిగవరేణ్య మ్రక్కఁబడుఁ బావకుఁ డయ్యెడఁ జొచ్చి నీదువాం
ఛితము ఫలింప సత్వరతఁ జేకొను మయ్యమృతంబు నావుడున్. 253

ఆ. ఆత్మఁ బొంగి మ్రొక్కి యతఁ డాలమందలు, పరవు లైనయెడల కరిగి యరిగి
కొండయంత వెన్న గూర్చి వేగమ కొని, పోయి యమ్మహాగ్నిఁ బొదియ వైచి.

గరుడుఁ డింద్రుని జయించి యమృతంబు దెచ్చి కద్రువకుఁ జూపుట.

శా. నీరుం బాయఁగఁ జల్లి రాక్షసులయున్మేషంబు మర్దించి హ్వా
త్సారోదారుఁ డయోమయం బయినయజ్జాలంబు వ్రే వ్రచ్చి దు
ర్వారస్వైరవిహార మొప్ప నమృతగ్రాహం బొడంగూడుడుం
దారావీథిఁ జనం దొడంగె నుగుడన్ దర్పం బెలర్పన్ వడిన్. 255

వ. అంతయు నెఱింగి. 256

మ. అమరేంద్రుండు సముద్ధతిన్ వెడలి దేవానీకముల్ దోడ్పడన్
సమరక్రీడకుఁ జొచ్చి పక్షిపతిచే సైన్యంబు లెల్లన్ విధూ
తము లైనం గనుఁగ్రేవఁ గెం పెసఁగ రౌద్రం బైనచిత్తంబుతో
డ మహోదగ్రతఁ బొల్చువజ్రము నవష్టంభోగ్రుఁ డై వైచినన్. 257

క. అది యొకఁడుఁ జేయఁ జాలక, విదళితశైల మగుతనదువిలసన మచటం
గుదియుట దనకుం దెలిసిన, మద మతి గిరిభేదికడకు మగుడం జనియెన్. 258

క. చేయునది లేక నిర్జరనాయకుఁడును వెఱఁగుపాటునను మ్రాన్పడుచుం
బోయెం గ్రమ్మఱ ధరణీనాయక నిజపట్టణంబునకు దీనగతిన్. 259

చ. అజునియనుగ్రహంబున విహంగమవల్లభుఁ డట్లు సాల న
క్కజ మగుశౌర్యసంపద ప్రకాశతఁ బొందఁగఁ గేలి సల్పి యిం
ద్రజయమహోత్సవంబున నుదాత్తయశఃపరిపూరితంబు లై
త్రిజగములున్ వెలుంగ నలిఁ దెచ్చె సుధారసపూర్ణభాండమున్. 260

తే. తెచ్చి డించి కద్రువ ప్రీతిఁ దేలఁ జూపి
తల్లి చెఱ వాపికొని పొంగి చెల్లునాఁగ
దమున మగుడ నయ్యమృతభాండంబు దాన,

పుచ్చుకొని యొడ గలుగంగఁ బోయి నిలిచి. 261

వ. తన్ను వెఱఁగుపడి చూచుచున్నకద్రువ నుద్దేశించి. 262

మ. జననీ నీ వమృతంబు దె మ్మనినయాశాసత్యోక్తి వాటించి యేఁ
జని నానావిధకర్మకర్మఠుఁడనై సాధించి వే తెచ్చితిన్
విను నా నీయొడఁబాటు సెల్లె జనులన్ విన్పించితిం దెల్లగా
వినతం దోడ్కొని పోయెదన్ మనమునన్ విభ్రాంతి లేకుండుమీ. 263

మ. అని ధర్మస్థితితోన మాటవెరవే పారం దగం బల్కి నే
ర్పునకున్ లోకము మెచ్చఁ గద్రువకుఁ బెంపుం గీర్తియున్ మాయ సొం
పునఁ దల్లిం దనయింటి కన్పి యమృతంబుం గ్రమ్మఱన్ గైకొనం
గొని పక్షీంద్రుఁడు వోయి యింద్రుఁ డెలమిం గూరంగ నిచ్చెం దగన్. 264

వ. ఇవ్విధంబున నౌచిత్యంబు సంస్తుత్యంబుగా నమృతం బమృతాశనపతికి నొసంగి యొసకం బెసంగు తేజంబున విరాజితుం డయి యావృత్రవైరిని నూరేల నున్నసురలను మునులను గలయం గనుంగొని. 265

చ. కొడుకులఁ బంచి తెల్పనఁగుగుఱ్ఱమువాలమునందు నల్లగ
ల్గెదు క్రియఁ దీర్చి పన్నిదము గెల్చినకద్రువ నేను మాటమై
నొడిచితిఁ దల్లి దాసి యగు టోర్వక తండ్రియనుజ్ఞ మీ రెదు
ర్పడినమరుద్ధతిన్ మఱచి బాంధవసత్కృతి నాదరింపుఁడీ. 266

వ. అని వెండియు. 267

క. వినుఁ డట్టులు పాపము సేసినకద్రువసుతులఁ బొదివి చెందుదు మత్తుం
డనితాంతోగ్రవిహారం, బునఁ దండ్రియు మీరు ధర్మమును సాక్షులుగన్.

వ. అని పలికిన నతని నందఱు నభినందించి రమ్మునులు సురలునుం బురందరునితోడ నితనికి నొక్కవరం బొసంగ వలదే యనిన నతండు దలంచికొని దరహాసితంబుతో వారల నాలోకించి మనవరంబునకు నాసపడియెడుకోలందివాఁడు గాఁ డితండు సాత్త్వోద్విష్ణుండు కృష్ణుం డన శూరుఁ డనుయాదవధాత్రీశునకుఁ బౌత్త్రుం డై లోకహితార్థంబుగాఁ జరియింపంగలవాఁ డీమూర్తియు విడువం డు వివిధవర్తనంబుల వినోదించుచుండు ననియెఁ దదనంతరంబ సముచితప్రకారంబున నా జంభారిని వారలను దా నామంత్రితులం జేసి. 269

సీ. అజుఁ డుపలాలింప సద్దేవు కావించు, వరభోజనంబులఁ బెరిఁగె నితఁడె
ఘనకాయభవసత్త్వగజకచ్ఛపముల నొ, క్కత్తున లీలమై నెత్తె నితఁడె
విపులభూరుహశాఖ విఱిగిన మునిహితా, ర్థంబుగాఁ జంచునఁ దాల్చె నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరుని నిర్జించి యుద్దీప్తుఁ డై యమృతంబు దెచ్చె నితఁడె
తల్లి దాస్యంబుఁ దనబాస దప్పకుండఁ, బాపి యా సుధ మరల నవ్వాకశాస
ఘనకు ధరణి నిచ్చె నితఁడె యనుచు సిద్ధ, సాధ్యు లగ్గింప గరుడుఁ డుత్సనిమె మిగిడి.

వ. అని చెప్పి క్రమ్మఱంగా. 271

క. మానవలోకకలితబహు, ళానందకరంబు నిమ్మహాత్మ్యోదయసుఖసో
పానము నగుసౌపర్ణా, ఖ్యానము విని పుణ్యుతముఁడ వైతి నరేంద్రా. 272

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు సంతసించి విప్రున కెద్దియేనియు నిచ్చువాఁడుగా నొడంబడి యీనివాఁ డేమిగతిం బోవం గలవాఁ డని యడుగుటయు నతం డతనితో నొకనిదర్శనంబున నది యెఱింగించెద విను మని యిట్లనియె. 273

సీ. ఒక్కసృగాలంబు నొకవానరంబును, బ్రీతిమైఁ గూడి వర్తించుచుండఁ
దొలుపుట్టువున మానవులును నెచ్చెలులునై, యుండుటఁ గూర్చి నొండొంటి కొక్క
యెడ నొకనాఁ డవ్వనచరుతోడ నా క్రోఁతి, కటకటా నీ కిట్లు గడును హేయ
మైనపీనుఁగునంజు డాహార మైనట్టి, భవము నాటిల్లు నేపాపమున నొ
తే. యనిన జాతిస్మరణవంత మగుటఁ జేసి, యది విషాదముఁ బొంది ధరామరునకు
నీ నొడంబడ్డధన మీనఁ గాన యిట్టి, నీచతరజాతియందు జన్మింప వలసె. 274

వ. అని తెలిపె నట్లగుటం జేసి యాస గొల్పి విప్రున కియ్యకున్న యొప్ప దని చెప్పిన నప్పాండవాగ్రజుం డహీనగుణవర్ణనీయుం డయి నహీనవర్ణునకు మంత్రతంత్రాదు లుపదేశించుట ధర్మవిరుద్ధం బయి యుండునొకో యని యడిగిన నయ్యనిమిషనదీనందనుం డీ ప్రశ్నంబున కుత్తరం బగునది యొకయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 275

— బ్రాహ్మణుఁడు హీనవర్ణునకు వైదికమంత్రంబు లుపదేశింపఁ గూడ దనుట —

సీ. హిమగిరిమీఁద ననేకద్విజులు తప, మాచరింపంగ నయ్యాశ్రమమున
నొక్కశూద్రుండు ధర్మోపేతుఁ డేతెంచి, యమ్మునులకు గురుఁ డగుమునీంద్రుఁ
గని కృప నుపదేశ మొనరింపవే తపో, వృత్తికి నాతని వేఁడుటయును
జనదు వైదికము శూద్రున కుపదేశింప, నీవు శుశ్రూషమై నిలువు మనియె.
తే. ననుడు వాఁడు శుశ్రూషకుఁ డై వసించి
గుడిసె యొకదెసఁ గావించికొని ముదమున
నతిథిసురపితృపూజ లత్యధికభక్తి
తోడఁ జేయుచు నొక్కింత గీడు లేక. 276

క. నియతియు వినయముఁ జూచిన, దయ పుట్టెడునట్లు గాఁగ ధర్మనిరూఢ
క్రియ లొనరింపఁగ మునిపతి, ప్రియమునఁ గనుఁగొనుటకై యెఱిగె నచ్చటికిన్.

ఆ. అరిగి యతనిచేయు నయ్యనుష్ఠానంబు, లోనఁ గానివాని మానఁ జెప్పి
యనఘ యిట్లు సేయు మని యుపదేశించెఁ, గరుణ పేర్మిఁ బుణ్యకర్మగతులు.

క. ఆతఁడు దానికి నతిసం, ప్రీతాత్ముం డగుచు నడపి విదపం గాలం
బై తెగి యొకనృపునకు సం, జాతుం డయ్యెను సమస్తసద్గుణములతోన్. 279

క. మునిపతియుం దఱితోఁడన, తనువు విడిచి యరిగి యతనిగతం డ్రికర్ణ వి
ప్రసకుం బుట్టెఁ వేదాద్యనుపమవిద్యలకు నెల్ల నావాసం బై. 280

చ. పదపడి యాకుమారకుఁడు పట్టము గట్టి పురోహితత్వముఁ
విదితవిభూతితో నొసఁగె విప్రునిపుత్రున కవ్విభుండు న
వ్వ్యదవెకుమోహముతో నతని నోరలు వాఱఁగఁ జూచు నాతఁ డె
య్యది గత మొక్కొ నన్నునకు నంచు మదిం దలపోయు భావగా. 281

వ. ఒక్కనాఁ డవసరంబుగాంచి యప్పురోహితుం డాభూవరునితో దేవా నన్నుఁ గని
నప్పుడు నవ్వెదు నావంశ నేమికీడు గల దది యెఱింగింపవే యదియు నాకు వరం
బని వేఁడిన నజ్జనపతి దనకు జాతిస్మరత్వంబు గలుగుటం జేసి పూర్వజన్మంబు దెలిసి
యక్కాలంబునం దసంయమప్రాసంబున నేమేని విహితంబు లుపదేశించుట దేట
పడం బఱికి శూద్రవిప్రయోపదేశంబునం బరమగతి గప్పి యిప్పాట రాజసేవా
త్మకం బైనపౌరోహిత్యంబు నడపుటకై నీకుం బుట్టవలసె నేను బుట్టు వెఱింగి
పుట్టినవాఁడ నగుటం (జేసి యెఱింగి) నవ్వెదు నవ్వునకుఁ గతం బింతియ కాని
నీ వొండు కల్మషంబు గలవాఁడవే మహాధర్మపరుండవు గురుండ వాదుష్కర్మం
బునకుం బ్రాయశ్చిత్తంబు సేసితో మ్మని యనేకగోవులం గనకరాసులను నొసం
గిన నా భూసురోత్తముండు పురాతనజననకృతంబగుసుకృతంబున జిత్తంబు
నిర్మలం బై యందు కతంబున నారాజు సెప్పినంత పట్టునుం గలవో లెఁ
దనకుఁ దోఁచినం దోషితుం డై దానంబులం దీర్థస్నానంబుల మఱియు జప
హోమాదిపుణ్యవిధానంబులం బాపంబులు వాపికొని యా పుట్టువు సేఁగికొని
సంయమిసంతానజాతుం డై యెప్పటియాశ్రమంబునం దపం బాచరించి మహా
పదంబు నొందెఁ గావున బ్రాహ్మణక్షత్రియవైశ్యులకుం దక్కఁ దక్కటివారికి
నుపదేశించి బ్రాహ్మణుండు కల్మషభాజనం బగు బ్రాహ్మణాదులకుం బరీక్షాపూర్వ
కంబుగా నుపదేశింప వలయు నని చెప్పిన నప్పుడమిఱేఁడు లక్ష్మి యెట్టిజనంబుల
యందు వసియించు నని యడిగిన నా దేవవ్రతుం డతని కిట్లనియె. 282

లక్ష్మీనివాసస్థానములు.

క. నారాయణాంకతలమున, శ్రీ రాజిల్లంగఁ జూచి చిత్తం బలివి
స్మేరం బై రుక్మిణి విస్తారరుచిరనయన యగుచు సంభావనతోన్. 283

వ. నీ వెట్టిపురుషులయందు నెబ్బంగిభామలపాల వసియింతు వనిన నా దేవి మకర
ధ్వజమాతకుం జెప్పినవాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద దాన నీయడిగిన
యది దేటపడ నాకర్ణింపుము. 284

సీ. నిత్యసత్యులు శౌచనిరతులు గురుభక్తు, లప్రమత్తులు దక్షు లమలమతులు
సత్కర్మపరులు విజ్ఞానముఁ దపము దానము బ్రహ్మచర్యంబు శమముఁ గల్గు
వారలు ప్రీతి నావసియింతునిక్కలు, క్రూరు నాస్తికుఁ గృతఘ్నునిఁ గుబుద్ధి

వర్జింతు నెంగిలి వర్జించి [1]యిలువడి, ఘటశుద్ధి గలిగినక్కాంతలందు
తే. నిల్తు వల్లభ ప్రతికూలల నష్టురాత్మ, నన్యమానినిఁ గానిసి నన్నె ప్రి
యైనమానినిఁ దోడఁగుదు నబ్జనేత్ర, యాకటికి రుచుండఁ బుష్పవాటికల నిలుతు. 285
వ. అని చెప్పెఁ దత్ప్రకారంబులు బుద్ధిగతంబులు చేసికొమ్మనినం గురుపతి పురుషుల పురంధ్రీసంగతియందు సంస్పర్శసుఖంబునకు నతిశయం బెవ్వరికిం గలుగు నని యడి గిన విష్ణుతటినీతనూజుం డివ్విషయంబున బ్రాచీనేతిహాసంబు గలదు విను మని యిట్లనియె. 286

భంగాస్వనుఁడను రాజు స్త్రీయై కుమారులం గాంచిన ప్రకారము.

సీ. అనఘ భంగాస్వనుం డనురాజు పుత్త్రార్థి, యై వహ్నికప్రియుం బహుమతంబు
చేసి పుత్త్రుల సవిశేషుల నూర్వురఁ గని సంతసంబునఁ గ్రాలుచున్న
నాతఁడు వేఁటకై యరిగినచో వజ్రి, విగ్రహంతి పుట్టించి తేరకాఁగ
ననునట్లు చేయ నజ్జనపతి యొక్కఁడు, తురగంబుతో నొంటి దూరమైన
ఆ. కాన కేఁగి తృష్ణ గదిరిన నలుగడ, వెదకి యొక్కపద్మసరసి గాంచి
వెన్నుముట్టఁగ హయమ్ము నన్నీరఁ దిగిచి తాను దనివుసొంపు మిగులఁ గ్రుంకి లేచి.
క. భూనాథుఁడు తృష్ణ సెడం, బానక్రియ యాచరించి భామినిగా తన్
దాన కనుంగొని విస్మయ, మూనెడుమదితోడ నరసి నొచ్చ్యూన చెడలెన్. 288
సీ. వెడలి చింతించి యీయొడలితో నే భంగిఁ, దురగంబు నెక్కుదు నురజనంబు
లేనుపోయినఁ జూచి యేమని తలఁతురో, పోయితు నే మనువారి కపుత్త్రలేమి
గాఁగ నూహింతురో తానన యుండఁగ, వచ్చునే పోవంగ వలయు నెట్టు
లని విచారించి పోయిన నెల్లవారును, నాశ్చర్య మందుచు సంతసంతఁ
ఆ. గనుఁగొనంగ మంత్రిగణము రావించి దిగ్భ్రాంతిఁ దాను బోయి[2]పద్మసరసి
యందు మునిఁగి వనితయగుట యెఱింగించి, రాజ్యమునఁ దనూజరాజి నిలిపి.
ఉ. కానకు నేఁగి తాపసులఁ గాంచి తపం బొనరింప నం దొకం
డా నలినాక్షిఁ బొందె ప్రియుఁడై నడచెం గ్రమవృత్తి నందనుల్
దానికిఁ బుట్టి రిద్ధబలదర్పులు నూర్వురు వారిఁ గొంచు న
మ్మానిని పూర్వపుత్త్రకసమాజముపాలికిఁ బోయి నెమ్మితోన్. 290
వ. తనకు నొక్కతాపసుండు ప్రియుం డగుటయు వానివలన నత్తనయశతంబు జని యించుటయు నెఱిగించి. 291
క. మగతనమునాఁడు మీరు, న్మగువతనమునపుడు వీరు నాయుం దుదయం
బగుటను దోడంబుట్టువు, లగుదురు ధర పంచి కుడువుఁ డందఱు ననుచున్. 292
క. భ్రాతృస్నేహము గల్గి య,రాతులు భయ మందఁగా ధరారాజ్యము సం
ప్రీతి ననుభవించిరి జను, లాతతహర్షమునఁ బొంద నందఱు నెమ్మిన్. 293

---

1. క. గ. చ. 'ఘులువాడి' 2. గ. పద్మవనమునందు.

తే. దానిఁ గని పాకశాసనుఁ ǂ డేను వీని, కహితముగఁ జేయ నిది హితకరమె ఘటించె
నధికపుత్త్రసమృద్ధి రాజ్యాభివృద్ధి, నిష్టమహీపతిసమ్మదంబు ǂ నిసుమసడించె. 294

వ. దీని విఘటింపం జేయుదు నని భూసురాకారుండై వచ్చి పూర్వులంగాంచి. 295

క. ఆ రాజకుమారులమతి, నీరసము జనించునట్లు ǂ లెక్కపిజనకుం
డేరికి నేనియుఁ బుట్టిన,వారిం దోఁబుట్టువులుగ ǂ [1]వల్దాం జమునే. 296

వ. అని మఱియు ననేకప్రకారంబులం జెప్పి వారలెఱుంగకుండ నపరకుమారుల
కడకు [2]నేఁగి యితరకుమారులమొత్తంబుల వారలచిత్తంబులను గలంచె. 297

క. అనిమిషవరుఁ డిట్లొధమున, జనియింపఁగఁ జేసెఁ బగ యొకసంగతులై వా
రును దెగి యొండొరువులతోఁ, నని బెట్టుగఁ జేసి చచ్చి ǂ రందఱు నధిపా. 298

ఉ. చచ్చిన నత్తపస్విసతి ǂ సన్నులు మోమును మోఁదికొంచుఁ బై
వెచ్చనికన్నునీ రడర ǂ వీడినవేనలితోడఁ బెచ్చువా
పుచ్చి తనూజులం బనుపఁ ǂ బొంచి కనుంగొని పోయె విప్రుఁడై
యచ్చటికిన్ సురాధిపతి ǂ యాతనిఁ జూచి లతాంగి వెక్కుచున్. 299

ఆ. కరుణ మొగముసందుఁ ǂ గనుఁగొని తాను ము, న్నర్థి వేఁటపోవుకటాదిగాఁగ
సకలసుతులు నాజి ǂ జచ్చుట తుదియుగ, గలుగువర్తనంబు ǂ దెలియఁబలికె.

క. విని యతఁడే నింద్రుఁడ నా, కనిష్ట మగుక్రతువు జేసి ǂ తది హేతువుగా
నినుఁ బఱచితి నిత్తెఱఁగున, ననుటయు సంభ్రమసమేతమైనభయమునన్. 301

క. ఇలఁ జాఁగి మ్రొక్కి యటుతన,యులకై సమ్మోహబుద్ధి ǂ నొనరించితిఁ ద
ప్పలఘుదయఁ జూడు నీకేఁ, జలమునకుం బాత్రమే విశాలయశోర్థీ. 302

వ. అని రామ్రమైయున్నరాజన్యుండు దైన్యంబు దోఁపం బలికిన బలసూదనుండు
ప్రసన్నుండై. 303

ఇంద్రుఁడు భంగాస్వనునకుఁ గోరినవరంబు లిచ్చి యనుగ్రహించుట.

సీ. ఇచ్చెద, గొందఱ ǂ నెత్తెఱఁ గాంచిన,తనయుల నొసఁగుదు ǂ ననిన నతఁడు
కాంతనై యుండి యేఁ ǂ గనినవారల నిమ్ము, దేవ నాపుత్రుఁడు దొల్లి కపిపుగన్న
ప్రజలనేలఁడుగవు ǂ నిజము సెప్పుము నాకు, ననినయేఁ బురందరుం డద్విభుండు
వెడసిగ్గుపాటుతోఁ ǂ బడఁతుల కర్మిలి, బిడ్డలదెసఁ గడుఁ ǂ బెద్ద యనిన

ఆ. సత్యవాది వైతి ǂ సకలతనూజులు, బ్రదికి నెగడువారు ǂ భామినీత్వ
దైన్య ముడిపి పురుషకతమునిత్తునికని, పాకశాసనుండు ǂ వల్కె నధిప. 304

క. విని యజ్జగతీనాథుఁడు, తనయుల నందఱను నీదుకదయఁ బడసితి నే
వనిత నయి యిట్లయుండెద, ననఘా యువ్వరమునొసఁగు ǂ మని పల్కుటయున్.

వ. విస్మితుండై యింద్రుండు దీనికిం గతం బేమి యని యడిగిన నా భంగాస్వనుం డి
ట్లనియె. 306

1. ... వల్యాం. 2. గ. నేడి పరికరిమాటల ; చ. వచ్చి యితకుమారిమాటల.

క. సురతంబునఁ గను నెక్కుడు, పురుషులకంటెను సుఖంబు పొలఁతులకు సురే
శ్వర యది ట్లగుటను నా కీ, వెరవున రమియించి నిలువ వేడుక గలిగెన్. 307

ఆ. అనిన నట్టు లేని యనఁ గాక యుమ్మెయి, విపులసౌఖ్య మొంది విహరణంబు
సలిపి నిలువు మనుచు శక్రుండు సనియె భం,గాస్వనుండుఁ బ్రీతి నట్ల యుండె.

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు పాండవాగ్రజా దీన నీ యడిగిన యర్థంబు దెలిసి కొమ్మనిన
నమ్మనుజపతి బహువిధము లగు ధర్మంబులు భవత్ప్రసాదంబున వినుచున్న వాఁడ
నివి యెల్లను జన్మమరణాదిదుఃఖంబులం బాపం జాలునే యనేక జననీజనకులకుం
బుట్టుచు సంసారచక్రంబునం దిరుగం జాల గర్భవాసం బన నరకం బన ఖేదంబు
గలదె సచరాచరం బైన యీ జగం బస్థిరం బట్లుం గాక దీని విషాన్నంబు చందంబు
గాఁ గనియెద భవమోక్షణం బగు వైష్ణవధర్మం బుపదేశింపవే యిది యీ
యుగంబునం దిరోహితం బగుట కృష్ణద్వైపాయనుండు సెప్పె మీ యనుగ్ర
హంబున నెఱింగెద భవదీయచరణంబులు శరణంబుగాఁ బ్రసన్నుండ నైతి నని
ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముండు పగతురం దెగటార్చి పేర్చి పూజ్యం బగు సామ్రా
జ్యంబు గైకొని తదీయంబు లగు సుఖంబు లనుభవించుచుండుట గీడుగాఁ జూడఁ
గురుకులచూడామణి యగు నీకుం జనుఁ గాక యౌవనస్థు లగు రాజ్యపదస్థుల తలం
పుల చొప్పు నది మిథిలాపతి యగు జనకుం డుంబోలెం బలికెద వని యుపలాలించి
యమ్మహీపాలున కి ట్లనియె. 309

క. పురుషార్థిగ నై తోఁచుచు, నిరూపణము సేయ నూఁది నిర్దేశింపన్
వెరవుపడక శాశ్వతసుఖ,భరితత నిర్వాణ మనఁగఁ బడుఁ బ్రకృతి నృపా. 310

క. ప్రకృతులు పెక్కు లిన్నింటికిఁ, [1]నకృతి యనం జనిన యది యాద్య మహీపా
లక పురుషరూపిణియు నై, వికృతిం బొరయదు వివేకవిజ్ఞాత యగున్. 311

క. విను సంసారపథమునకు, ననురూపతఁ దోఁచుచుండ నన్యప్రకృతుల్
దన తోఁపు భవనిరాసం,బునకుం గారణము కామ్యమునఁ బిహిత మగున్. 312

క. కావునఁ గామక్రోధము, లావిర్భూతములు గానియట్లుగఁ దత్త్వా
వేశంబున [2]నూన్పుము, భావం బివ్విధము విష్ణుపరత కుమారా. 313

క. నృప వైష్ణవధర్మము నీ, కుపదేశించితిఁ బ్రసాదయుతుఁడవగుచు సా
రుపుఁ దెరు వగు నిది గనికొని, యుపగతసంసారభయుఁడ వై నడపు తగన్. 314

వ. అనిన విని సంప్రీతుండై ధర్మజుండు భీష్మునితోఁ దత్త్వంబులు నధ్యాత్మంబులు
నధిభూతంబులు నధిదైవంబులు ననుసర్వంబునకుం గర్తయు భర్తయు హర్తయు
నగుచు సకలభూతంబులుం దన్నుపజీవింపం బొంపారువాని నెఱింగింపవే
యనుటయు నతనికి నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 315

1. గ. నకృతిక యనఁ జనిన; అ. నకృతి యనం జనిన. 2. గ. మాన్పుము; ఖ. ముసుపుము,
ఙ. దనుపుము. 1. క. సనాతనుండును.

క. సనకుఁడు సనందనుండును, సనత్కుమారుఁడు సనత్సుజాతుఁడు నలువుర్
తనయులు బ్రహ్మకుఁ బంచముఁ, డును షష్ఠుండును వసిష్ఠుఁడును [illegible].

ఆ. అనఘ విను మరీచి యనఁగ భృగుం డన
నంగిరసుఁ డనఁగ నననంతరంబ
యత్రి యనఁ బులస్త్యుఁ డనఁ బులహుం డనఁ
గ్రతు వనంగఁ బుట్టె సుతచయంబు. 317

వ. ఆ సనత్సుజాతుం డగుష్ఠప్రమాణమూర్తియుం బ్రహ్మవదనస్ఫూర్తియు నయి లోకంబుల నెందునుం జరియించుచు నొక్కనాఁడు మేరుశిఖరంబున నారదుండు సన్నిహితుం డగుటయుఁ దదీయసల్లాపసౌఖ్యం బనుభవించుచు నున్నయెడ నిట్లపోలె నడిగిన నారదున కమ్మహాయోగీశ్వరుండు సెప్పినవాక్యంబు లితిహాసరూపంబున నెల్లనవి యుపన్యసించెద భవత్ప్రశ్నంబున కుత్తరం బగు నాకర్ణింపుము.

సనత్సుజాతుండు నారదున కుపదేశించిన తత్త్వప్రకారము.

క. దశకల్పసహస్రంబులు, నిశ యింతియ దివస మిది సుస్థిరబ్రారతికిన్
విశదప్రబోధమునకు, న్నశగత కాలములు విష్ణునకు విమలమతీ. 319

క. అవ్యక్తం బనఁగాఁ దన, దివ్యాత్మన కలిగి యుండు ధీసారనిధీ
భవ్యాత్మ లక్షణస్థితి, నవ్యాహతదృష్టిఁ గాంతు రయ్యమలమ్మున్. 320

వ. అప్పరమేశ్వరుండు. 321

క. రే నిద్రించుఁ బ్రభాతం, బైనన్ మేల్కొని సృజించు నంబువులఁ దగం
దా నం దిడుఁ దనవీర్యము, దాన మహాండ మగు హేమసంతాస్ఫురితం బై 322

వ. తదనంతరంబ. 323

తే. బ్రహ్మ గల్పించి దానికిఁ బతిఁగఁ జేయ
నమ్మహాత్ముఁ డహంకార మావహించి
మనసుఁ బదియుం ద్రియములు బుద్ధిని ఘటించి
చదలు మొద లగుభూతపంచకముఁ జేయు. 324

వ. అయ్యాకాశపవనాగ్నిజలభూము లగుభూతంబు లేనింటికి గుణంబులుగా శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబు లావహించుచుం గ్రమంబున దేవమునిదానవగంధర్వకిన్నరనరాదిజంతుజాలంబులం గల్పించు నన్నియు నహంకారవ్యాప్తంబు లయి యవ్యక్తసాగరంబున మగ్నోన్మగ్నంబు లగుచుండు. 325

క. విభుఁ డా విష్ణుం డేత, త్ప్రభవస్థితివిలయముల శుభము నశుభంబుం
బ్రభుఁడై తగఁ గాంచి నడపి, విభవోజ్జ్వలకేలి సల్పు వినుము మహాత్మా. 326

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము, లింద్రియంబు లహంకార మిద్ధతేజ
మానసము బుద్ధి యవ్యక్తంబు సహిత వేద, వేద్యతత్త్వంబు లీచతుర్వింశతియును.

వ. అధ్యాత్మాదులు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 328

సీ. శ్రోత్ర మధ్యాత్మంబు నూఁపె శబ్దం బధిభూతంబు [1]దిక్కులు పురుషముఖ్య
యధిదైవముల్ చర్మ మధ్యాత్మ మంశలి, [2]సంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు [3]విద్యుత్తు నేత్రంబు దా నధ్యాత్మకంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ, యధ్యాత్మకము రస మారయంగ
తే. దాని యధిభూతి [4]నుప్పతిశదధిదైవతంబు ఘ్రాణ మధ్యాత్మంబు దలఁప గంధ
మనఘ యధిభూత మగుఁ దదీశయాధిదైవతంబు [5]మారుత మండ్రు విద్వజ్జనమ్ము.
వ. ఇది బుద్ధీంద్రియ ప్రపంచంబు. 330
సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాగ్వర్గంబు, కర్మేంద్రియము లివి నిర్మలాత్మ
యధ్యాత్మములు వాని కగు నధిభూతముల్, గంతవ్యమును విసర్గంబు నోలి
నానందమును విను మనఘ కర్తవ్యవ, క్తవ్యంబు లన నధిదైవతములు
వాసుమిత్రప్రజాపతిశక్రవహ్నులు, మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి
తే. ప్రాజితాధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమానమంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవములు వేధ యమృతకరుఁడు
బ్రహ్మ యిది వేదవాక్యనిర్ణయవిధంబు. 331
క. ఇవి యెల్ల విష్ణునం దుద్భవము లయముఁ బొందుచుండు బహువీచిక ల
ర్ణవమునఁ బొడమి యడఁగుమాడ్కి విశేషము గల్ల దతనికి విభుఁ డగుటన్.
క. వినఁ డవ్యక్తం బనఁగాఁ, జను మూలప్రకృతి పురుషచైతన్యము నె
క్కొనినం జేతన యగుచు భువనతంత్రం బెల్ల నడపు వైభవ మెసఁగన్. 333
ఆ. [6]అట్లు లోకకర్త యగు నంబుజాక్షుండు, పట్టఁగొనుమ్మ భావభవహరుండు
హరుని యనుమతమున నఖిలాబ్జజాండంబు లట్లు పుట్టఁ జేసి యడఁచుచుండు.
వ. ఇట్లు సెప్పి సనత్సుజాతుండు నారదుం జరితార్థుం జేసె నని చెప్పి భీష్ముండు
భీమాగ్రజుతో వెండియు. 335
ఉ. ఇంతకు మూలమై యిరువదే నగుతత్త్వము నంగ వేదవే
దాంతపురాణవేద్యుఁ డగు నప్పురుషుండు వెలుంగు వాఁడ కా
లాంతకుఁ డైనయచ్యుతుఁ డనంతుఁడు యోగిజనాంతరంగవి
శ్రాంతుఁడు విష్ణుఁ డవ్యయుఁ డసంగుఁడు కౌరవవంశదీపకా. 336
వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సరిత్పుత్త్రునితో నియతు లయి యగ్నులు దమ
యందు సమాహితంబులు సేసికొని మహాత్ములు నిజాత్మల నప్పరమాత్ము నెట్టి
వానింగా భావింతు రెఱింగింపవే యనుటయు నతనికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 337
క. అమృతోత్పత్తిసమయమున, నమరులకును దానవులకు నని వాటిలె నం

1. చ. వాయువు; జ. దివియును. 2. క. స్పర్శన మధిభూత. 3. అ. మరుత్తు. 4. క. భూభృతి; అ. మందరము. 5. అ. పేదిని యింద్రుఁ. 6. ఈపద్యము వ్రాఁతప్రతులలోఁ లేదు.

దమరులు దప్పించేడ్పడి, కమలభవుని నాశ్రయింపఁగా నియతిమెయిన్. 338

వ. అతండు నారాయణు నాత్మయందు నిలిపి. 339

తే. భక్తవత్సల పరమాత్మ ✽ పద్మనేత్ర, సర్వభూతమహేశ ఋక్సామయజురు
పాస్య సాధుసంరక్షణపరవిహార, సురలు రిపులచే నలఁగిరి ✽ శరణ మగుము. 340

వ. అని సంస్తుతిపూర్వకంబుగాఁ బ్రార్థించు నట్టియెడ. 341

క. జలదస్వనసన్నిభమై, యెలుఁ గొక్కటి సదఁ జెలఁగె ✽ నే సిదె మిమ్ముం
గలిసింపఁగ వచ్చితి నను, విలసద్వర్ణములు గాఢవిశదంబులు గాన్. 342

వ. తదనంతరంబ యకుంఠితవిక్రముం డగు వైకుంఠుండు. 343

క. గరుడారోహణలీలా, సరభసుఁడై చక్రగదలు ✽ శార్ఙ్గముఁ బంచ
శరముల వెలుంగ నడరి యసురగణములఁ ద్రుంచె సురలు ✽ చోద్యం బందన్.

వ. ఇట్లు నిర్జించి తత్క్షణంబ యతం డంతర్ధానంబు నొందిన సంతసంబును నచ్చెరువును బెనంగొను డెందంబులతో బృందారకబృందంబు లిమ్మహాత్ముం డెవ్వం డేమి భంగివాఁ డెఱింగింపవే యని యడిగిన నజుం డితండు విష్ణుండు వైకుంఠాభిధానం బగుమూర్తివిశేషంబున విహరించు విష్ణునివిధం బిట్టి దని యెఱుంగను నెఱింగింపను శక్యం బగునే యయిన నొక్క తెఱంగునం దెలిపెదు నట్టియితిహాసంబు గలదు వినుం డని పలికి వినిపించె ధర్మనందనా యా నిర్మలవాక్యంబు లుపన్యసించెద దాన నీయడిగినయర్థంబు దేటపడు నాకర్ణింపుము. 345

గరుత్మంతుండు మునులకు విష్ణుదేవునిమహిమాతిశయంబు సెప్పుట.

సీ. హిమగిరిమీఁద ననేకమునీంద్రులు, సిద్ధులుఁ గూడి గోష్ఠీసుఖంబు
ననుభవింపఁగ లీల ✽ నచటికి వచ్చి సుపర్ణుండు వారికిఁ ✽ బ్రణతుఁడగుడు
వా రభినందించి ✽ గౌరవంబున సుఖాసీనుఁ గావించి యర్చించి ప్రీతి
నతనితో సల్లాప ✽ మాచరించుచు నుండి, యొక్కటి యడిగెద ✽ ముజ్జ్వలాత్మ

తే. యనిన నాతండు ధన్యుండ ✽ నైతి మీర, లేది యడిగెద రేను నాకెఱిఁగినంత
యతులమతులార చెప్పెద ✽ ననుడు వార, లెలమి నవ్విహగేంద్రున ✽ కిట్టులనిరి.

క. ప్రియభక్తుండవు భక్త, ప్రియుఁడును విష్ణుండు నీవు ✽ ప్రియుఁడై భక్తుం
డయి వర్తింతా విభుకడ, దయ దెలియఁగఁ జెప్పవే యతని తెఱఁగెల్లన్. 347

వ. అనియడిగిన నతండు వారల కిట్లనియె. 348

క. స్థూలప్రకారమున నీ, త్రైలోక్యము గావఁ బూని ✽ దయ సిగురొత్తన్
లీలఁ బ్రవర్తింపఁగ మన, మాలోకింతు మది గనుట ✽ యన వచ్చునొకో. 349

[illegible] ఏనును మీరు నేల మఱి ✽ యెవ్వరు దక్షులు విష్ణుచందముం
[illegible] యొక్కింగ నవ్విభుఁడు ✽ భూరిదయారతి నాకు నేర్పడం
[illegible] మహాద్భుతపుచరిత్రంబులు సూపుచు భావనామృతం

బూనఁగ జేసి నా చెవుల ✤ నవ్విధముం దెలియంగఁ జెప్పఁగన్. 350

సీ. అమరేంద్రు నిర్జించి ✤ యమృతంబు గొనిపోవు, నప్పుడు నీ తెంపు ✤ నాకసమున
మెచ్చితి విహగేంద్ర ✤ యిచ్చెద వరము, నీ కనుమాట విని ✤ హర్ష మెసఁగ
నవ్వుచో మెఱుఁగ నిరసనమాఁగించి మఱి వర, మిమ్మంటి దానికి ✤ నెలమి నగుచుఁ
గాంబుతోఁ గూడఁగా నెఱింగెదవు వా, హనమవు గమ్ము నా ✤ కనుచుఁ బురుషు

తే. డొకఁ డుజ్జ్వల తేజోమయుండు దోఁచి, జరయు మరణంబు లేక యసురలసురల
నోర్వఁ జాలినబలముతో ✤ నల్లసిల్లు, మని వరం బిచ్చెనిచ్చిన ✤ నధికభక్తి. 351

వ. ఏను దండప్రణామం బాచరించి. 352

క. నీవాహన మయ్యెద రథ, మీ వెక్కినఁ గేతు వై వసహింతుఁ జెనువు నా
కీ వరము నిచ్చి మనువుము, నావుకు నవుఁగాక యని మహనఃప్రియ మెసఁగన్.

వ. పలికి యంతర్హితుం డయ్యె నంత సంతసంబు నచ్చెరువుం బెరయు మనంబుతో మదీయజనకునిపాలికిం జని యీ వృత్తాంతం బెఱింగించిన నతండు వికసిల్లుచు నా వదనంబు వీక్షించి ధన్యుండ వైతి వమ్మహాత్ముండు నారాయణుండు నీవలనియనుగ్రహంబున సల్లాపసౌఖ్యంబుఁ బ్రసాదించెఁ దపంబున నేకయోగసమాధినవలంబించి యేను దన్నెఱుంగుటం గోరి యారాధించిన నాకు నీలశ్వేతపీతారుణలింగ శంబును బహూదరపాదపాణిశిరోనేత్రంబును నైనదివ్యగాత్రంబు నూపిసంగంబు గలయంతరంగంబున నన్నెఱుంగ వచ్చునే నిస్సంగుండ వై యెఱింగెదవుగాక యనియె నట్టియవ్విశ్వరూపునకు శాశ్వతపరిచర్య సేయుం గలవాఁడ వగుటం గృతార్థతంబొందితి బదరికాశ్రమంబున కరిగి యచ్చట సకలలోకసేవ్యుం డగు నాభవ్యమూర్తి సేవింపు మని యాన తిచ్చిన నయ్యెడకు ముదంబునం బొదలుచుం బోయి. 354

సీ. అచట నారాయణు ✤ నచ్యుతు హరిఁ బుండ, రీకాక్షు గోవిందు ✤ లోకజనకుఁ
గని భక్తిఁ బ్రణమిల్లి ✤ వినుతి సేయుంగఁ బీ, తాంబరకలిత మై ✤ యష్టభుజము
శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గధరంబును, నైనరూపము దాల్చి ✤ యవ్విభుండు
సిఱునవ్వుతోడ వచ్చితి మేలు సేసితి, రమ్మంచుఁ దా నుత్తరంపుఁదూర్పు

తే. దెసకు నల్లన పోవఁ బెంపెసఁగఁ గడఁగి, పాఱువలయు నాకెమ్మెయిబహుసహస్ర
యోజనంబులు నవి వితతోజ్జ్వలాగ్ని, యద్భుతముగ ననింధన ✤ మై వెలుంగ.

వ. కని యప్పావకుం బావకద్యుతి యగునమ్మహాయోగి ప్రవేశించి యందు శివా సహితుం డై శివుండు తపంబు సేయఁ దదీయసంవిత్సౌఖ్యం బనుభవించి య య్యనలంబు గడచి యరుగుచుండ నేనును బథిశ్రమాభిభూతుండ నగుచు విడువక వెనుకఁ బోవుచుండితి నిట్లు మఱియునుం బెద్దయుం దవ్వు సని యద్దేవుండు భాస్కరకిరణంబులకుం బ్రవేశంబు లేనిమహాతమంబు సొచ్చి నచ్చటం జూడ్కి సెడి మూఢత్వంబు నొందిన 356

క. ఆ దేవుఁ జిత్తమున నిడి, యాదిపురుష కరుణ నన్ను । నరయ[1] మించటికిం
బోటి గతిలేమి నా కనఁగా, నీ దెస రమ్మనుచుఁ దీవ్రపలుకుఁగుం జూపెన్. 357

క. మఱి భేదము లైన దప్పియుఁ, గదిరిన నే శరణు వేడఁగాఁ దను మెల్లం
బదివోలు లేక తక్కెను, హృదయానందకర మైన యెడ యై యుండెన్. 358

తే. సట్టపగలింటిసూర్యసన్నిభపగిది నతఁడు, దోఁచె సూర్యేందుతారకద్యుతుల కచటు
గోచరము గాదు జీవతాకోటి యాది, యైనజంతువులకు నగమ్యస్థలంబు. 359

క. సందుభిధ్వానములు నొ,నందనమృదుమధురగీతనాదములుఁ జెవిం
బొందెడి పదరందబిందు,స్యందితకమలసుభగనదులు । నచ్చటఁ దోఁచెన్. 360

క. సురలకు నిమ్మొయిఁ దేజ,స్స్ఫురణము లే దన్నయట్టివాలువున వెలుఁగన్
సములం గొండలుఁ గాంచితిఁ, దరుణులనుం గంటి నద్భుతతమాకృతులన్. 361

తే. వారు పూజ లొనర్పంగ । గారవంపుఁ
జూడ్కి నద్దేవుఁ డుండఁ । జూచు చరిగె
మఱియు నట తత్ప్రదేశంబు । మహితవహ్ని
మయముఁ జేసి భయంకర । మయి వెలింగె. 362

వ. అచ్చట నే నతనిం గానక. 363

క. భ్రమ గొని యద్దేవునిఁ జిత్తమునం దిడి శరణు శరణు । దయఁ గావుము న
న్నమితైశ్వర్య యనుడు శ్రీ,తమధురలలితాక్షరముగఁ । దా నిట్లనియెన్. 364

క. నిను నే మఱతునె నీ దగు,జనకునిచే నన్ను విని సుసంగతమతి వై
చనుదెంచు టే నెఱుంగనె, వినతాసుత యందు రమ్ము । విడువుము భయమున్.

వ. అనుడుం గానమికిం గలంక వలవదు. 366

క. మమకారాహంకారమ్ముల మతిం జొరనీక నిశ్చలం బగుచూడ్కిన్
సము వేతరూపు నన్నున్, శమభరితాత్మకులు గంద్రు । సారవిచారా. 367

తే. నీవు నామీఁది వేడుక । నెఱయ నిమ్మతోడఁ దలఁచుట మామకస్థూలరూప
దర్శి వై యందు దనినన్ను దయదలిర్ప, గారవించినననలంబు । క్రందువాసె. 368

వ. ఇవ్విధంబున సుఖం జేసి ననుం గొల్పించుకొని మఱియు దవ్వ సని యాకాశంబున కెగసిన నేనుం దోన తగిలి పోవ నంతర్ధానంబు సేసె నిట రమ్మనునెలుంగ యాధారంబుగా నాచక్కటికిం బోయి. 369

క. కమనీయహంసకులసం,గమశోభిత మైనరోఁక కమలాకరముం
బ్రమదమున డాసి నవగా, హము సేయుచు నున్న తన్ను । నచటం గంటిన్. 370

క. నాదిక్కు గనుంగొని తా, నాదరమునఁ బిల్చె నేను । నచటికిఁ జని యం
దాదేవునిఁ గానమికి విషాదం బందుమదితోడఁ । బంచలదృష్టిన్. 371

ఉ. కలయఁగఁ జూడ నద్భుతము । గాఁగ ననేకశతాగ్నిహోత్రముల్

1. గ. మించటికిం బోటు గతి లేమి యనఁగా. 2. ఖ. సముపేతరూపు. 3. చ. వరిగితిఖుని,

వెలుఁగుట గాన వచ్చె బహుశ్రవేదరవంబులు వింటిఁ దత్ప్ర-
క్రలఁ బాడగాన నట్టియెడ దారుణరూపసుపర్ణసంఘము
బలువిడి నాపయిం గవిసె భ్రాంతుఁడనైతి భయంబు పెంపునన్. 372

ఆ. అట్లు భయముఁ బొంది యచ్యుత శివ సహస్రాక్ష వేద...
త్రిభువనైకనాథ త్రినయన గోవింద, పద్మనాభ ... 373

క. అని మఱియుఁ బెక్కుపేర్లన్, వినుతించుచు శరణు వేఁడి ...
... ముకుళీకృతహస్తుండను నై యే నుండ ... 374

క. తనుఁ జూపి యోడ కోడకు, వినతాసుతు యనియె ...
గనినబదరికాశ్రమ మున్యుత్సచటు విష్ణుని ప్రభావ ... 375

ఉ. అప్పరమేశ్వరుండు లలితాష్టభుజంబగురూపు దాల్చి తా
నెప్పటియట్ల నిల్చెఁ గని యేను మనంబున నద్భుతంబుతో
నుప్పరిధైన కౌతుకము మోదము నెక్కొన నాకు నత్త్వరుల్
చెప్పెదుఁగాక యెట్లు నని చేరితి నంజలి మౌళిఁ జేర్చుచున్. 376

వ. చేరి వినయావనతుండ నయి దేవా యేను భవత్ప్రాపితభక్తుండనేని నీదయకు భాజనంబనేని నాకు వినం దగునేని దురధిగమసారం బైన భవదీయ ప్రకారం బిట్టిదని యెఱుంగునట్లుగాఁ జెప్పవే యనిన నాసన్నలోకశరణ్యుండగు నారాయణామృతమయం బైన చూడ్కి నామీఁద నొలయ నిట్లనియె. 377

విష్ణుదేవుఁడు గరుత్మంతున కుపదేశించిన యాత్మతత్త్వ...

సీ. అనిమిషగంధర్వదనుజు లాదిగ నెవ్వరును నిను నాయునికి ... కూర్చి
రఖిలభూతములు నాశ్రయం దుద్భవించు వర్తించు లయించు ... వర్తింప నేను
వానివశంబున వసియింతు సర్వంబునందును నాతత్త్వ మధిగమింప
నగు నగ్ని యాత్మ సహమాహితంబుగఁ జేయఁ, గామవర్జితుఁ... విముఖు,
తే. మజడ మపరిగ్రహం బహింసానుమోదిక్రోధసహితంబునిర్మలశాంతి...
నిత్యతృప్తంబు శాంతంబు సత్యభక్తి, యైనచిత్తంబు గలనియ్యతాత్మయుతుఁడు. 378

వ. సాంఖ్యయోగయుక్తులు బహిర్దర్శనులై నిశ్చయరహితులై రేని నస్మదీయ తత్త్వంబు గాన నేర రది మోహపంకమగ్నులగువారికి నుపవాసంబుల నియమంబుల వ్రతంబుల నెఱుంగ శక్యంబు గా దేకాంతికధ్యానపరుల కెఱుంగుట గలుగు రజస్తమోదూషితంబు గాక కేవలసత్త్వాధిష్ఠితం బయినజ్ఞానంబున న న్నవలంబించునది సూక్ష్మసరణి వాసుదేవసంకర్షణ ప్రద్యుమ్నానిరుద్ధ నామంబులం జతుర్విధంబుల విభక్తుండనై ప్రాణులయం దాత్మబుద్ధ్యహంకార మనోరూపవ్యాపకత్వంబు నొంది యుండుదు నిట్టిది మదీయస్థూలప్రకారంబు కశ్యపనందనా నీవు మన్మనస్కుండవు మద్భక్తుండవు మత్పరాయణుండవు నై మత్స్వరూపవేది వగు మనియె నని చెప్పి సుపర్ణుండు. 379

క. పురుషవరులార యద్భుతతర మగుహరిదివ్యచేష్టితము నాకుం ద
త్కరుణం దోఁచినయట్టిది, పరిపాటిని మీకుఁ దేటపఱచితి భక్తిన్. 380

వ. అనిన విని యమ్మునిసిద్ధజనంబులు పరమాదరంబున నప్పుణ్యదేవు దీవించి యా
మంత్రణంబు సేసి హర్షోత్కర్షంబునం జిత్తంబులు వొత్తిల్లఁ దమలోన. 381

సీ. అక్కజం బగుచున్న యక్కథ యితనిచే, విని కృతార్థుల మైతి మనిరి మఱియుఁ
బుణ్యమాహాత్మ్యంబు భూతిప్రదము భక్తి, విని నవిప్రుఁడు వేదవిద్యఁ బెంపు
నృపవైశ్యశూద్రు లనుపమాంచదయఁ గన, సౌఖ్యంబులను గండ్రు సర్వజనుల
కిహపరసిద్ధుల కిది సాధనం బగు, నని పలికి యాత్మేచ్ఛఁ జనిరి దీని

తే. బ్రహ్మసురలకుఁ జెప్పినభంగి వసువు, లనసూయ [illegible] నచ్చి మాకు మున్ను పాల
నున్న నార్ధిఁ జెప్పి రయ్యున్నరూప, నీకుఁ జెప్పితిఁ గురుకులనృపవరేణ్య. 382

వ. అని చెప్పి దేవవ్రతుండు వెండియు నిట్లనుఁ బాండవాగ్రజా వైకుంఠసుహృత్సంవా
దంబగు నీయాఖ్యానంబునకు నభిప్రాయం బాకర్ణింపుము. 383

తే. వివిధసంకల్పయజ్ఞముల్ విడిచి యాత్మ, యందు నిష్ఠమై నగ్ని సమాహితముగఁ
జేసి నిస్పృహుఁడై విష్ణుఁ జిత్తవృత్తిఁ, జేర్చువాఁ డవ్యయస్థితిఁ జేర నేర్చు. 384

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు విష్ణుస్వరూపజ్ఞాన ప్రకారం బితిహాసరూపంబున ధర్మజు
నకుం జెప్పె నని చెప్పిన నప్పురుషవరులయడుగుటలును జెప్పుటలును లోక
హితంబులై యింత యొప్పి యుండునే యటమీఁదిసంభాషణవిశేషంబులు సెప్పు
మని యడుగుటయు. 385

చ. మునిహృదయాబ్జశాంతిమధుమోదవినోదిమరాళ గాఢచ
క్రనిహతశూలనిర్మథితరాక్షసయూథ నితాంతభక్తిభా
వనరమణీయ [1]వేదపరివాదనిరర్గళసేవనీయ ని
త్యనిరుపమాననిర్మలనిరంజనఖేలనధర్మపాలనా. 386

క. సదయాపాంగా [2]పరిణా, మదశాసంగమనిరాస మధురతమాంగా
మదశోకరహితచేత, స్సదనా సంజనితసముపసంహృతమదనా. 387

మాలిని. గరుడవృషపతాకా కల్పితాశేషలోకా
సురపరిషదుపాస్యా శుద్ధసంవిద్వికాసా
పరమమహిమసీమా భవ్యకారుణ్యధామా
నిరతిశయగుణాలీ నిష్కలానందశాలీ. 388

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబున యానుశాసనిక పర్వంబు
నందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 389

1. గ. వేదపరిపాలనిరర్గళ-చ. దేవపక్షావనిరర్గళ. 2. గ. సదయాపాంగపరిణామదశా.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము.

మధుమవక్షస్థలగౌ
రీమయవామార్ధ బంధురీకృతసౌంద
ర్యామృతరస కీర్తనవి
ద్యామయ నిగమాంతవేద్య హరిహరనాథా. 1

అష్టావక్రుం డను మునికుమారునిచరిత్రము.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు నారాయణస్వరూప
నిరూపణప్రకారంబు విని యజాతశత్రుండు సంజాతప్రీతుండై పితామహుతోఁ
గన్యాదానంబునకు వరుం డెట్టివాఁడు గావలయు ననుటయు నక్కురువంశవరుం
డీ విషయంబున నొక్కయితిహాసంబు గలదు విను మని యమ్మానవపతియాననం
బాలోకించి. 2

సీ. అనఘ యష్టావక్రుఁ డను బ్రహ్మచారిసత్తముఁడు వదాన్యుఁ డన్తాపసోత్త
మునికూఁతు సుప్రభ యనుకన్యఁ బెండ్లిగాఁ గోరి యాతని నడుగుటయు నతఁడు
నీవు యోగ్యుండవు నీ కిత్తు నాపుత్త్రి, నంతకు నుత్తర మరిగి రమ్ము
నావుడు సంయమినందనుం డెందుల, కరుగుదు నేపని యాచరింతుఁ

తే. బనుపు మనుడు వదాన్యుండు ధనదుపురము
గడచి హిమగిరి కరుగుము మృడునిగుఱిచి
గిరిజ తప మొనరించె నగ్గిరితటమునఁ
దత్ప్రదేశంబు పుణ్యంబు దానియందు. 3

క. ఆడుచుఁ బాడుచు గణములు, గూడి చరింపంగ గిరిజకుం బ్రియముగఁ దా
వేడుక నమ్మృడుఁ డెప్పుడు, గ్రీడించుచు నుండు మునులు కీర్తింపంగన్. 4

ఆ. అది పవిత్రదేశ మచ్చటు సూచుచుఁ, గడచి చనఁగ నీప కాననంబు
గాన వచ్చు నందు గట్టిప్రాయమునది, పుణ్యమూర్తియుమల్పబుద్ధి యొకర్తు. 5

క. వసియించు నమ్ముదితఁ బ్రియ, మన లారఁగఁ గాంచి వచ్చునప్పుడు ప్రమదం
బెసఁగంగఁ బెండ్లి సేసెద, నసదృశరూపగుణవర్తనాఢ్యను విద్యా. 6

సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ డట్ల కాక యని చని, బాహుదాతీరభూభాగవర్తి
యై రాత్రి గడపి ధనాధీశుపురికి, నరుగంగ నతఁడు నమ్మునివరు నెఱిఁగి రా
విని యెదురేఁగి తెంచి వినయంబుతోడఁ దోడ్కొనిపోయి పూజన మొనర్చి
యూర్వశి రంభ తిలోత్తమ మొదలగు, నప్సరోవనితలయాటపాట
తే. లాదిగాఁ గలవివిధవినోదకృతుల, ననుదినంబు నారాధింప నందు నిల్చె
నమ్మునీంద్రుండు దగులు లేక యభిమతప్రవర్తనంబుల నొక్కసంవత్సరంబు. 7

వ. పదంపడి ధనదుండు నీ కేమి సేయవలయుం జేసెదం జెప్పుమనిన నతండును సర్వం బును సంపన్నంబ నీవు నిత్యసంపద నున్నతుండవై యుండు మే నొక్కమునిపతి సెప్పినపనికై పోయెద నీతోడిచేఁతకు నిర్వృతి సంతసము కాని నా కభ్యర్థనీయం బొండు లేదని పల్కి యట వోయి. 8

సీ. హిమశైలతట మెక్కి యీశ్వరక్రీడనస్థలిఁ గాంచి మ్రొక్కి ప్రదక్షిణముగఁ
జని యట యరుగంగ మునివరు చెప్పిన, కడిమి లేమ్రాఁకులయడవి దోఁచె
దానిఁ బ్రవేశింపఁగా నందు మణిహేమమయచిత్రరమ్యహర్మ్యములనేక
ములు గాన వచ్చె నుజ్జ్వలసమున్నతరమ్యహర్మ్యంబు వానిలో నధికవిభవ
తే. సార మై యున్నఁ జూచి తద్ద్వారభూమిఁ, జేరి లోనికిఁ దన పేరు సెప్పి పుచ్చఁ
గన్యకలు పఱతెంచిరి కాంతిరూపవిలసనము లొప్పఁ గొందఱు వినయ మెసఁగ.

వ. పఱతెంచి పరమాదరంబునం దోడ్కొని పోవునప్పుడప్పొలఁతులయొప్పునూక్కలకుం జిత్తంబునకు వేడ్కలు సేయం జాలినను లోలత్వరాహిత్యంబున నత్యుదాత్తుం డగుచుం జని యభ్యంతరమందిరంబున వివిధరత్నరశ్మివిరాజితం బైనపర్యంకంబున నార్యమూర్తియు ధవళవసనాంగరాగయు రుచిరాభరణభూషితయుఁ బ్రౌఢవయస్కయు నగు నొక్కవనితం గని మీ లయ్యెడు మనుచు నిలిచిన నయ్యిందువదన యిందు రం డని పలుకుచుం బ్రత్యుత్థానంబు సేసి. 10

క, అమ్మునివరు నాపర్యం, కమ్మునఁ బ్రీతి నునిచి గారవమునఁ బా
ద్యమ్మును నర్ఘ్యము శ్రుతివిహితమ్మైనవిధమున నిచ్చి తత్పార్శ్వమునన్. 11

వ. వేఱొక్క సెజ్జం గూర్చుండె నమ్మునిఁ గలయం గనుంగొని యక్కన్నియలవిభ్రమవికారంబులు దనలోచనంబులకు గోచరంబు లగుటకు నొల్లక యిమ్మదవతీజనంబు లిచ్చట నేల యనిన నక్కాంత యక్కన్యల నెల్లం బోవం బనిచి సముచితసల్లాపంబులు సేయుచుండ రాత్రి యగుటయు. 12

ఉత్తరదిశ యష్టావక్రునిచిత్తశుద్ధిఁ బరీక్షించుట.

క. నీ తయ్యె ననుచు నల్లన, యాతనిశయనమున కరిగి యతఁ డొంట యాఁగా
గ్గా తల్పంబున నొకచెసఁ, బ్రీతహృదయ యై శయించెఁ బృథ్వీనాథా. 13

క. పదపడి నయమున మెయిమెయిఁ, గదియించి లతాంగి చిక్కఁ § గౌఁగిటఁ జేర్పం
[1]గదలని చిత్తము గలిగియు, మదనమేమియును లేక యతఁడు § మ్రాన్పడి యుండెన్.

ఆ. అట్టు లున్నఁ జూచి § యుత్తరదిగ్వారు, భోగపరుల జూడ్కి § పొందుచుండఁ
గలుగుఁ నవ్విధంబు § గాఁగ యేఁ గోరంగ, ననుభవింప కునికి § యగునె నీకు. 15

క. సంపదయు దివ్యభోగము, నింపారఁ బరిగ్రహింపుఁ § డే యింధన మై
పం పొనరించెద ననుఁ గాఁ, రింపక కైకొని [2]వరింపవే యిచ్చటన్. 16

సీ. అనిన నష్టావక్రుఁ § డతిదూష్య మగుపర, దారాభిగమనంబు § దగదు శూద్ర
సతి యైన నధికదోషంబు బ్రాహ్మణపత్ని, యగునేనిఁ బాలక § మప్రమేయ
మదియును గాక నే § నస్ఖలిత బ్రహ్మచర్యంబునం దుండి § భార్యఁ గోరి
యున్నాఁడ ననుదు నీ కెఱుఁగని దగిలితి, వనితలు కామార్తివశతఁ బొంది

తే. వంశహాని దలంపరు § వరుస కలుగ, రాత్మజులఁ జూడ రగ్రజు § ననుజుఁ గోరు
పురుషశతకంబుసంగమంబునను దృప్తి,సనరు దీని విచారింపు § మనియె నువిద.

వ. అనిన నమ్మునివరుండు. 18

క. ఇది యేటికార్యముగ నామది కెక్కఁగఁ జెప్పి దిట్టతమాటలుఁ గలవే
మదవృత్తి మాను మేఁ బో,యెద నావుడు నామృగాక్షి యెలనవ్వొలయున్. 19

తే. కార్య మగుటయు నరిగెదుగాక పిదప, నిల్వు మంతకు ననుటయు § నీవు నన్నుఁ
గదియ కుండెదవేని నిశ్చల్పెద సధర్మ,వృత్తి వగు మని వారించె § నత్తపస్వి. 20

వ. ఇట్లు వారించి యిది శాపంబున [3]ముదుసలిదనంబు నొందినబృందారకసుందరి గావలయు నట్లయ్యెంగా కుండె దీని తెఱంగు నాకెఱుంగఁ జాలిం బడ నేల యని యాత్మ నూహించి యూరకుండె నంతఁ బ్రభాతం బైనం గాలోచిత కృత్యంబులు దీర్పు మని పలికి యప్పొలంతి యుత్తమస్నానీయద్రవ్యంబులు దెచ్చి యమ్మునియనుజ్ఞ వడసి మృదుకరతలంబుల మేను దొడసి కృతస్నానుం జేసి యతండు సంధ్యావందనాగ్నికార్యంబు లాచరించిన నమృతోపమానంబు లగునన్నపానంబుల నతనిం దృప్తునిం గావించి యుచితసంభాషణంబులం బ్రొద్దు పుచ్చి నిశాసమయం బగుటయు శయనంబునకుఁ బిలిచిన నాసుశ్లోకుండు రాకున్న నేనుం గన్యక నస్ఖలిత బ్రహ్మచర్యంబున నున్నాను పరిణతవయస్క నయితి స్వతంత్ర నై యుండుదుం బాణిగ్రహణమహోత్సవం బనుభవింపుమని పలికిన నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 21

తే. బాల్యమునఁ దండ్రి యౌవనప్రాప్తి మగఁడు
వార్ధకంబునఁ దనయుండు § వామనయన
నరసి నడపన కాఁ కెందు § నంగనలకు
వలసినట్టులు సేయఁగా § వచ్చు నెట్లు. 22

1. గ. గఁ దలనిచిత్తముతోడుత. 2. క. వరింపవే. 3. జ. ముదుసలిదనంబు.

వ. కావున నీవు నిన్నిచ్చినం బరిగ్రహించుట పాడి గాదనుసమయంబునం జూడఁ జూడ నచ్చేడియ సుభగయౌవనసుందరాంగియు మనోహరవిలాసభంగియు నయ్యె నైనను దానియందుఁ దగులనిచిత్తంబుతో నత్తపోధనకుమారుండు. 23

క. ఈ యనృతవర్తనము, లే, లా యున్ననిజంబు నీకు నలంపునఁ నిన్నుం
దోయజలోచన చెప్పుము, పోయెదఁ బనుము గృహంబునకు వనిచికపుష్పవతి నమ్మున్. 24

సీ. అనవుడుఁ బ్రీతయై యాతనఁ గని నిన్నారయఁ, దలంపునఁ జూచె వదాన్యుఁ డిందుఁ
బుత్తెంచె నేను నీ యుత్తరదిశఁ జూడుము, నీకు గాంచితి దీని నతఁడు
నినుమెచ్చె నాదేశమున నమ్ము నేఁ బ్రియమొందు, మరుగుము నుప్రభాకపరిణయమునఁ
గనిన నద్దేవిక విసతుఁడై వీడ్కొని, యరిగి యమ్మునిపతి యాత్మఁ గని యు

తే. దన్ను నడుగంగ సకలవృత్తాంతముఁ జెప్పి
యతనిపుత్త్రికఁ బెండ్లియై యతులధర్మ
భోగగౌరవకీర్తులఁ బొంది జగతి
నతిశయిల్లె నష్టావక్రుఁ డధిపముఖ్య. 25

వ. అని యష్టావక్రదిశాసంవాదంబు సెప్పిన విని యప్పాండవాగ్రజుండు మునుల వలన శూద్రజాతిభామలయందుఁ బ్రభవించినవారికి బ్రాహ్మణత్వంబు గలుగుట యది యెట్లొకో యని వితర్కింతు నత్తెఱంగు నాకెఱింగింపవే యని యనిమిషనదీనందను నడుగుటయు నక్కురుపతికిఁ గురుపితామహుం డిట్లనియె. 26

సీ. నాలుగుజాతులకు నాతులు విప్రున, కొండ్రుగాఁ గైకొనఁ దగు నృపునకుఁ
దనకులంబున నట తక్కువకులములు, రెంటను బరిణయ శ్రీ వహింపఁ
జను వైశ్యునకు నాత్మజాతిశూద్రాన్వయంబునఁ బెండ్లిగాఁ దగు భూపవర్య
శూద్రున కర్హంబు శూద్రకన్యకఁ బెండ్లి, యగుటయు నిది వివాహప్రకార

ఆ. కథితధర్మ మిట్టి గతి దప్పి ప్రతిలోమసరణి నైనఁ గల్గు సంకరంబు
తల్లి యెట్టికులము దానికులంబ యగు, నన్నతానులోమ సంభవునకు. 27

వ. ఇది సకలజనసామాన్యం బయిన తెఱంగు విశేషించి మునిసత్తములయుత్తమతపోజ్ఞానవిద్యాప్రభావంబులం జేసి తదీయబీజసంజాతులు యోని యెద్దియైనను బ్రాహ్మణుల యగుదురు మహాక్షత్త్రియులు ననులోమవృత్తి నాత్మప్రభావంబుల నిజబీజసంజనితులకుఁ దమకులంబ కలిగింపం జాలుదురు నీవు వియోనిజాతు లని శంకించి యడిగితివి వారల యేల పశుయోనిజాతులు నరయోనిజాతులును లోనుగా సద్విజులును రాజవరులు నగుట గన్నది గాదె కావున మునివరుల నృపవరుల వలనం గలిగినజన్మంబు లెల్లను బీజప్రధానంబులై యతిశయిల్లు వినుము వసిష్ఠుండు ఋశ్యశృంగుం డగస్త్యుండు సత్యవత్యుద్భవుం డగు కృష్ణద్వైపాయనుండు మందపాలనందనులు మఱియు ద్రోణకృపాదులుం బ్రభవించినభంగులు విందుము [illegible] యివ్విషయంబున మను

వాక్యంబు గల దాకర్ణింపుము. 28

క. మునిజనుల నదుల సిద్ధుల, జననంబులు బుద్ధివృత్తిఁ జర్చింపఁగ నె
వ్వానికిఁ వశంబు గావవి, దనతనమైనట్ల యై యుత్తరంబు తలఁపంగవలెన్. 29

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 30

ఆ. అనఘ దానపాత్ర మగుటవిప్రుఁడు లింగి, యైననో యలింగుఁడైన నరిఁచు
టనో యెఱుంగఁ జెప్పు మనవుడు గాంగేయుఁ, డిట్టులనియె సమ్మదమ్మొలయనరు.

— భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు దానపాత్రభూతుల తెఱం గెఱింగించుట. —

క. విను సద్ద్విజుండు నిజవ, ర్తనమునఁ జరియించుచున్న దానార్హత్వం
బున వెలుఁగు లింగి యైనను, మనుజేంద్ర యలింగవృత్తి మహితుం డేనన్. 32

వ. అనుటయుఁ బాండవాగ్రజుండు. 33

తే. శ్రద్ధ సాంగఁగ నల్గినఁ జనము లిచ్చు, భూరిదానములో దురితంబుఁ బొంద సేర
వేయెడల నని తలఁచెద నేను బుద్ధి, ననుడు నాతని కతఁడిట్టు లను నృపాల.

క. నరవర దుర్దాంతు లయినఁ, బరిపూతులు శ్రద్ధ గలుగ భవ్యులఁ జూరా
దర మొప్ప నిచ్చుదానము, దురితహరము గాక కీడు దొడరునె యెందున్. 35

సీ. అనుడు ధర్మాత్మజుఁ డతనితో దైవకార్యమునప్డు విప్రుని నతిపరీక్షి
తునిఁ జేయ వలయునే యనఘ పైతృకమువి, ధంబున నన్న నాతంఁడు నీవు
దలఁచినయట్టిద తగవు నావుడు నాన్ప, పాలుం డపూర్వసంబంధనూరి
యాజి తపోనిత్యులంను సత్పాత్రము, లెవ్వార లనుటయు నింతవట్టు

తే. వారు సత్పాత్రముల వంశపర్య ధర్మ
భావణను గాని తత్క్రియాపరత లేని
యట్టివానికి నరుఁడు పేరమాదు లిచ్చి
ఘోరయుఁ బదియేండ్లు నరకానుభూతి ననియె. 36

వ. అని భీష్ముండు వెండియు. 37

క. ధరణియుఁ గాశ్యపవైశ్వా, నరమార్కండేయు లోలిన జగద్ధితవా
క్పరులై రొక్కెడ వారొక, మరి గోష్ఠీనిరతి నుండి మనుజాధీశా. 38

వ. అవ్వాక్యంబు లాకర్ణింపుము.

క. ఘనతర మగుహింగారవ, మున మునిఁగినఁ బాప మఖిలమును రూపుసెడుం
బెనుపునయగ్గలికఁ బొగడు, గనినపరాపరాశిఁ ఖడ్గగడ్డయుఁబోలెన్. 40

తే. సత్కులంబునఁ బుట్టుట సకలవేద
ములుఁ బురాణంబులును శాస్త్రములును జదువు
టయును సద్గతిఁ జేయఁ బ్రోధములు గావు
శీలసామగ్రి లేనిదుశ్చేష్టితునకు. 41

ఆ. పలుసదువులు సదివి పండితమాని యై, తనదువిద్య నొరులఘనతనుకంబుఁ

దూలవుచ్చునట్టిదుష్టాత్మకుని బ్రహ్మహత్యవోవు సందియంబు లేదు. 42

తే. వాజిమేధముల్ వేయొక్కయవలనఁ బెట్టి,యొక్కసత్యంబు దక్కటియవలని నుంచు
నిల్పితులఁ² దూఁపఁగా సత్యనిష్ఠలోని,యర్థమున కెత్తు వచ్చెనయ్యధ్వరములు.

వ. అని యిట్లు వర్తిల్లునాలుగువాక్యంబులుం జెప్పి. 44

తే. బ్రహ్మచర్యంబుకంటెను ǂ బరము మద్య
మాంసములు రెండు నుడుగుట ǂ మనుజనాథ
లోకయాత్ర వాటించు² చపలోలుపతయు
శమముఁ గల్గి వర్తించుట ǂ శౌచవిధము. 45

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు ధర్మంబు నర్థంబును గామంబును నాచరించుకాలంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నాపగేయుం డతని కిట్లనియె. 46

తే. రేపకడయును బగలును ǂ మాపు వరుస, నర్థధర్మకామంబుల ǂ నాచరింప
వలయు వానియం దాసక్తి ǂ వలదు సక్తుఁ డయ్యెనేనియు మేలు ధర్మాభిరతిని.

వ. అని మఱియును. 48

క. విను గురుపూజనవిప్రార్చనము లధికపుణ్యములు ధరావల్లభ వి
ప్రుని నిందించుటయును నగ్నిని వేదము విడుచుటయును ǂ గిల్బిషతమముల్. 49

సీ. అనుటయు ధర్మనందనుఁడు దానంబుల, కెవ్వరు పాత్రంబు ǂ తేర్పరింపు
మనిన సద్ధర్ములు ǂ నక్రోధనులు సత్యరతులు దాంతులును ధీరత్వయుతులు
నిజకర్మనిరతులు ǂ విజితేంద్రియులు సర్వభూతహితులు నలుబ్ధులును శుచులు
దానపాత్రములు వేదంబు సాంగంబుగాఁ, జదివి షట్కర్మనిష్ఠలఁ దొడంగి

తే. తత్త్వవిదులైన బ్రాహ్మణోత్తముల కీగి, విను సహస్రగుణంబగు ǂ విశ్రు
తంబుఁ బ్రజ్ఞయు శీలవృత్తములుఁ గలుగు,వారి కిచ్చుట వంశవిస్తారకంబు. 50

వ. అని నిర్దేశించి భీష్ముండు వెండియు. 51

ఆ. రోగ్యుఁ డైనవిప్రుఁ డశోకరుండు సంతృప్తిఁ,బొంద నధికతృప్తిఁ బొందు దేవ
వితతి మునిసమూహపితృసమాజములు న, ట్లగుట వెదకి తెచ్చునది విశిష్టు. 52

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుం డతనితో దేవపితృమనుష్యపూజలకాలంబు లెఱిం
గింపవే యనుటయు నతండు. 53

క. నృపవర పూర్వాహ్ణంబును, నపరాహ్ణము దేవపితృసమారాధనవి
ధ్యుపదిష్టకాలములు మధ్యపుసమయము మానుషార్చనార్హం బరయన్. 54

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె. 55

సీ. నరనాథ కాలహీనంబును నశుచిసంస్పృష్టంబుఁ బరిభుక్తశేషమ్మును న
మంత్రకంబును నీతశతంత్రంబుఁ గీటకేశప్రదుష్టంబు రాక్షసులు గొం
దురు మానవీయద్రవ్యమేనియు సురపితృక్రియల దురాత్మకుల ǂ లఘువవారు

---

2. [illegible] లోలుపత్వ[illegible]

గుడిచిన నట్ల యక్కుడుపులఁ జొనుపక, మత్తుని జడుని నున్మత్తుఁ బతితుఁ
తే. గ్లీబుఁ గుష్ఠి దేవలకుఁ జికిత్సకుసని, పితృయాము నపస్మారి శ్విత్రి రాజ
యక్ష్మయుతుని నర్తకునిఁ గాయకు నసోమ, విక్రయుని వేదవిక్రయు విడువవలయు.
ఆ. వడ్డి కిచ్చి కుడుచువాఁడు ననగ్నియుఁ, బ్రాణివిక్రయమున బ్రదుకునతఁడు
దైవపిత్ర్యములకుఁ దగరు సంధ్యోపాసనములు లేనివారు నరవరేణ్య. 57
వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనునితో దైవపిత్ర్యంబులగు దానంబులకు
నుత్తమపాత్రంబు లెవ్వ రెఱింగింపవే యని యడుగుటయు నతం డతని కిట్లనియె.

దైవపిత్ర్యంబు లగు దానంబులకుఁ బాత్రభూతుల నిరూపించుట.

సీ. భోజనార్థులఁ దుష్టిఁ బొందించునతఁడును, దొరువాటువలనఁ దస్కరులచేతఁ
జేటొంది ధనము వాంఛించునతండు విప్ర, తంబున కుద్యాపనంబు సేయఁ
దలఁచి యర్థించునతండును గురుఁ దల్లిదండ్రుల సంక్లిష్టదారపుత్రు
లను బ్రోవఁ బడనతండును మహావ్యాధిని, రోసంబు సేయంగ నాసచేయు
తే. నతఁడు నిష్పాపుఁ డైనధరామరుండు, నపుడు భిక్షయు బ్రదుకఁగ నేని నట్టి
యతఁడు దైవపిత్ర్యము లకు నతిశయంబు, గల్గుపాత్రంబు లగుదురు కౌరవేంద్ర.
వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె. 60
సీ. సత్రంబు సాలయుఁ [1]జలిపందిరియు రచ్చ, గొట్టము ప్రచ్చుట గురుజనముల
నిందించు టాగమనింద తదీయవిక్రయవిధి తద్విలేఖనము గొండి
యము సంధిభేదన మన్యకర్మోపజీవన మకృతజ్ఞత [2]వాసదార
వృత్తి మంత్రసుశాస్త్రవిధ్వంసనము మద్యలోల ననాథు బాల వృద్ధ
తే. దాపసిని భీత వంచనఁ దలరఁ జేయు
టతిథిపుత్త్రభృత్యులకు నాహారకలన
మాచరింపక కుడుచుట యార్యకోటి
నిరయహేతువులుగఁ జెప్పు నృపవరేణ్య. 61
సీ. విషశస్త్రకేశముల్ విక్రయించుట శత్రు, మూలచేత కన్యాదానులను విప్ర
తతిని గోగణమును దఱిసి పోవుట యుపాధ్యాయు సభర్తృకం దైనభృత్యు
విడుపుమార్గముఁ గ్రంపఁ నడిచి కొయ్యలు ప్రాఁతి, చెఱచుట నరకంబు సేయునందు
నేరము లేకయు నెపమిడి యర్థంబు, గొను రాజుఁ బ్రజరతు వినికి గలిగి
తే. యాచరింపని విభుఁడును నప్పనంబు, పలుకుబడి దప్పికొని యేతుపతియు గోవు
ముక్కుగుట్టువాఁడుఁ దన్ను మక్కువఁ గూర్చియగునతండు సధోగతి కరుగువారు.
సీ. ధర్మంబు భయమున దారిద్ర్యసంబాధ, మున రోగమును బాపములు దొలఁగఁ
జేతకు నైనఁ జేసిన దేవకార్యార్థ, పశుహింసనంబును బరమతపము
శుశ్రూషయును గల్గి శ్రుతము సంపాదించి, యప్రతిగ్రాహకుఁ డైన మద్య

1. క. జ. జలివిందిరయు, 2. గ. పారదార.

మాంసపరిస్త్రీసమాగమమై ముఖ్యమున నాశ్రమస్థులఁ దనకులంబు

తే. వారి భరియించినను హేమవస్త్రమంది
రాన్నపానంబు లొసఁగిన నాశ్రయంబు
దీనులకు నిచ్చినను హింస మానినను స
మంచిత స్వర్గలక్ష్మి సిద్ధించు నండ్రు. 63

సీ. రచ్చకొట్టంబు నారామంబుఁ గూపంబుఁ, బ్రపయుఁ గావించుట భయభరార్త
కోటి గాచుట కన్య గోవు వాహనము దాసుని దాసి నిచ్చుట దనకుఁ గీడు
సేసిన సైఁచుట సెలులఁ జుట్టంబులఁ, బ్రోచుట పెక్కండ్రఁ బొండుఁ గార్య
మునఁ బరాక్రమమున ధనమునఁ దాఁ నల,జడిపాటు దుష్కర్మసరణిఁ బొరయు

ఆ. కునికి నాకలోకమునకు నిచ్చెన లగు, నెక్కులమునఁ బుట్టలేని బహుసు
తుండు నతికృపాన్వితుఁడు వేయునెలలపై, బ్రదికినతఁడుఁ గండ్రు త్రిదశపదము.

వ. అని నిర్దేశించి. 65

ఆ. నరకవాసకారణము నెఱింగించితిఁ, బుణ్యలోకహేతుభూతములును
దేటపడఁగ జెప్పితిని గురుసంతతి, శ్రేష్ఠ యింక నేమి చెప్పవలయు. 66

వ. అడుగు మనినం గాంగేయు పూర్వజుండు శాంతనవుతో బ్రహ్మహత్యాసమంబులని
కొందఱు గొన్నికర్మంబు లుగ్గడింతురు హింసలేకయు నట్టియ్యేడునవి యెయ్యవి
వాని నేర్పడ నెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 67

సీ. దివ్యబోధాఢ్యు వేదవ్యాసమునినాథు, నడిగితి నొక్కనాఁ డధికభక్తి
నిట్లని యా సంయమీంద్రుండు కృప నాకు, నెఱిఁగించె ననఘ నా యెఱిఁగినట్టి
విధము లెఱింగింతు వినుము విప్రునిఁ గృశు,నామంత్రితుని జేసి యతఁడు గుడువ
వచ్చినఁ బెట్టమి వరకులంబును సార,విద్యయుఁ గలవిప్రు వృత్తి గొనుట

తే. నీరు ద్రావంగ గోవు లేతేర విఘ్న, మాచరించుట బధిరపంగ్వంధధనము
లపహరించుట వేదశాస్త్రాదినింద, బ్రహ్మహత్య లెట్టులు పౌరవేంద్ర. 68

తే. అలుకఁ బురి నూర వనమున నగ్ని యిడుట, పాపశీలతమై బొంకి బ్రాహ్మణునకు
నధికతర మగుశోకంబు నావహించు, టంచితాచార బ్రహ్మహత్యాసమములు.

తే. రూపగుణశీలముల ననురూపుఁ డైన, వరున కీక కన్నియఁ దనవలసినట్లు
తగనివానికి నిచ్చుట ధర్మదేవ, తాతనూభవ బ్రహ్మహత్యాసమంబు. 70

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకుఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబుల నెఱింగించుట.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్రుతోఁ బుణ్యతీర్థవిశేషంబులు వినవలతుం
జెప్పవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మహాత్ముం డిట్లనియెఁ దొల్లి గౌతముం
డడుగ నంగిరసుండు తీర్థంబులు గొన్నింటి ప్రకారంబు సెప్పె నప్పరిపాటి సెప్పెద
నాకర్ణింపుము. 71

సీ. సప్తదినంబులు చంద్రభాగను ధీర, స్నను నూర్మిమాలినిఁ దగ వసించి

యాహారవిరహితుం డై యుండ మునిసమ్మానం బగుఁ గాశ్మీరమండలమున
నదులు గొన్ని మహావ్యసనము సొచ్చి పాఱు ది,వంబు సిద్ధించుఁ దదంబు సేవ
బుష్కరమ్ముఁ బ్రభాసమును నైమిశము నింద్ర,మార్గంబు దేవికాస్వర్గబిందు
తే. లును సమవగాహనంబున జనుల నప్స,రస్సమేతవిమానవర్తులఁ జేయు
నవనినాథ హిరణ్యబిందువుఁ గుశేశ,యంబు నెల్లపాపంబుల నపనయించు. 72
వ. గంధమాదనసంగతమైనయింద్రతోయయుం గురంగదేశగతయగు కరతోయయుం
ద్రిరాత్రోపవాసోపేతస్నాతకులకు నశ్వమేధఫలంబు గలుగంజేయు. 73
తే. కనఖలమున గంగాద్వారమునను నీల,భూధరమునఁ గుశావర్తమునను బిల్వ
కమునను స్నాతుఁడై పాతకములు దొఱఁగి,నాకలోకవిహారంబు నరుఁడు వొందు.
క. భాగీరథి మొచట నుద,గ్భాగమునను శివుని నెలవుప్రాంతమునఁ జనుకా
ధీగణ్య [1]యచట నెలకు స,మాగతు లగుసురలఁ గం డ్రనాహారవిధిన్. 75
సీ. ఆహారముడిగి [2]మహాశ్రమంబున నగ్ని,హోత్రియై యొకమాసముండి నరుఁడు
సకలసిద్ధులు మహైశ్వర్యంబుగాఁ గను, జననాథ భృగుతుంగ మనుమహాహ్ర
దమ్మున వాసరత్రయ ముపవాసి యై, బ్రహ్మవధంబుపాపంబుఁ దొఱఁగు
వినుము కన్యాకూపమున సాగ్నిహోత్రత, నున్నఁ గీర్తితుఁడగు నుభయలోక
తే. ములను సుందరికాహ్రదంబునను దగఁగ
సకృదుపస్పర్శనము సేసి చారుమూర్తి
యై జనించు వైమానిక మనఁగఁ బరఁగు
భవ్యతీర్థంబు సేవించి పడయు దివము. 76
తే. కృత్తికాంగారసంసేవ కిల్బిషములఁ
బాపి నాకంబుఁ జేర్చు విపాశఁ ద్రిదివ
సములు కాలికాశ్రయ బ్రహ్మచర్యనియతి
తోడ సేవింప జన్మంబు దొఱఁగు నరుఁడు. 77
క. స్నానముఁ బితృతర్పణమును, మానితగుణ కృత్తికాశ్రమంబున నియతిన్
మానవులు సేసి శిఖిశోలుఁ, డానందాత్మకతఁ గాంతు రండ్రు మునీంద్రుల్. 78
తే. ద్రోణశర్మపదంబున రూఢమైన,తీర్థమునఁ శరస్తంబంబు దేవదారు
వనముఁ దమ్ము సేవించినమనుజుఁ డెట్టి,వాని నైనను నప్సరోవరునిఁ జేయు. 79
తే. చిత్రకూటజనస్థానసేవనములు
రాజలక్ష్మి నొసఁగు వీతభోజనత్వ
మహితవృత్తుఁడై శ్యామాశ్రమమున నొక్క
పక్ష మున్న [3]సంతర్ధానఫలము గలుగు. 80
క. విమలమతిం గౌశికివా,లమున ననాహారమాసలంపటుఁ డై యు

1. అ. యచట నెలకు నగు, లాగ. 2. క. చ. బింబాశ్రమంబున. 3. క. సంతర్ధానపదము.

న్న మనుజుఁ డిరువదియొక్కదినములం బరమగతిసాధనశ్రీ నొందున్. 81

సీ. వేర్చుమతంగవాపిక నేకరాత్రంబు, నిలిచి సిద్ధుం డగు నెల వసించి
నైమిశంబునఁ బొందు నరవర పురుషమేధఫలంబు నట్టివిధంబ యుత్ప
లావనంబునఁ జేయఁగా విను మశ్వమేధంబుఫలంబునర్థంబుఁ బడయుఁ
నరుఁడు గంగాయమునాసంగమమ్మునఁ, గాలాంజనం బనుశైలమునను

తే. నియతి నాచరితస్నానుఁ డయి విముక్తి, తెఱవు గాంచు వైవస్వతతీర్థసేవఁ
దీర్ఘభూతత్వ మొందు విధేయచిత్త, పృథ్వి గౌరవవంశపవిత్రచరిత. 82

ఆ. విను ప్రయాగమునకుఁ జనుదెంచుఁ గోటిత్రయంబు దశసహస్రకంబుఁదీర్థ
ములు నరేంద్ర దర్శమున నందు నెలనాళ్లు, లున్న నరుఁడుము క్తికొడయఁడండ్రు.

క. విను గంగను బ్రహ్మసరం, బనుతీర్థమునందు నెల నిరాహారతమై
మునికిని మర్త్యం డమృతాం, శునిలోకంబున మహాయశుం డై యుండున్. 84

సీ. అనఘ యష్టావక్రమును [1]గలవింకము, దేవ హ్రదము బ్రహ్మభావ మొసఁగు
నాచరితస్నానుఁ డగుమర్త్యునకు సూర్య, శీకృత్తికాయోగసిద్ధకీర్తి
యైనలౌహిత్యంబునందు సుస్నాతుఁ డై, పుండరీకాధ్వరమునఫలంబుఁ
బొందు రామహ్రదంబున నిరాహారుఁ డై, పండ్రెండుదినములు భరితనియతి

తే. నున్న సకలకల్మషములు నజ్జగించి, నరుఁడు నిర్భోజనత నెలనాళ్లు దా మ
హాహ్రదావాసియై జమదగ్ని గన్న, పుణ్యలోకంబుఁ గను మునిగణ్యుఁడగుచు.

క. విను వింధ్యంబున నొక నెల, తనుతాపము నోర్చి చేయుతపమున జనరం
జన సర్వప్రాయశ్చి, త్తనిరూఢిం బొంది నరుఁడు ధర్మజ్ఞుఁ డగున్. 86

సీ. నర్మద నాడి భూనాథనందనుఁ డగు, జంబుమార్గంబున సంయతాత్ముఁ
డైమాసములు మూఁడు నట యొక్కనాఁడును, నిలిచిన సర్వసిద్ధులను బొందుఁ
గోకాముఖమునీరఁ గ్రుంగి తండులికాశ్రమమునకుఁ జని వల్కలము ధరించి
శాకభోజనుఁ డయి శాంతిమై నున్న న, న్నెలవున నున్నకన్నెలు పదుండ్రు

తే. కథిపుం డై యజరామరుం డయి సుఖించుఁ
గుల్యయందుఁ ద్విరాత్రమ్ము గుడుపు దక్కి
కాచి యై యఘమర్షణజపము సేసి
యశ్వమేధఫలముఁ బొందు ననఘ నరుఁడు. 87

వ. అర్ష్టిసేనాశ్రమంబున నుజ్జానకస్నాతుండై మర్త్యుం డఖిలపాపంబులం బాయుంగు
పిండారకంబున [2]నేకరాత్రంబు నిలిచి యగ్నిష్టోమఫలంబుం బడయు ధర్మారణ్యం
బున బ్రహ్మసరస్సు సేవించి పౌండరీకఫలప్రాప్తిఁ గాంచు. 88

చ. [illegible] గౌరి[illegible] శతకరోమూకము హిమాద్రి సర్వర

1. [illegible]

త్త్వనికరవిశ్వపుణ్యాభవ్యనంబు ప్రశాంతత నందు నిల్చి స
న్మునిగణసేవనంబుఁ దపస్సముల్ నడపంగ నరుండు సిద్ధుఁడై
వినుతికి నెక్కుఁ బొందు నరవిందభవాంతికవాససంపదన్. 89

క. విను తీర్థసేవ కామము, బును గ్రోధము మదము లోభమును జేరని స
న్మనము గలిగి నడప వలయు, ననఘా ఫలసిద్ధి దాన యగుఁ బురుషునకున్. 90

క. *దమమును దపము నహింసయు, శమమును దీర్థముల వాన శౌచాతిశయం
బమలగుణ కల్గు రిత్త జలములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 91

క. *దొరకొననివానిఁ గోరక, దొరకొనినందున మమత్వరతుష్టహృదయుతం
బొరయక విగతస్పృహు లగు, పురుషులు శుచు లేల తీర్థములు వారలకున్. 92

ఆ. అరయ దుర్గమములు నతివిషమంబులు, నైనతీర్థములు ధరాధినాథ
యధికభక్తియుక్తి నాత్మఁ దలంచిన, జాలు నరులకల్మషములు వాయు. 93

క. జనవర తీర్థవిధానం, బన మగుసీపుణ్యవాక్ప్రచయము పవిత్రం
బనుపమము మానసీయం, బనిమిషపదవీప్రదము రహస్యము సుమ్మీ. 94

క. అనుగతుఁ డగుశిష్యునకుం, దనసుతునకుఁ జుట్టమునకు ధరణీసురము
ఖ్యునియతిపరద్విజాతుల,కును దగ నెఱిఁగించునది యకుంఠితకరుణన్. 95

క. నరవర గౌతమునకు నం,గిరసుఁడు సెప్పినది యిది యకిల్బిషబుద్ధిం
బరిపాటిఁ బఠించినఁ ద,త్పరత విని నపుడ పాయుఁ బాపము లెల్లన్. 96

క. మునులకు జప్యం బిది స,ద్వినుతము నిత్యముఁ బఠించువిమలాత్మలకున్
విను జాతిస్మరణముతో, జననం బతిపుణ్యపురుషసంతతిఁ గలుగున్. 97

అత్రిప్రముఖమహర్షులు శరతల్పగతుఁ డైనభీష్ముఁ జూడ వచ్చుట

వ. అని చెప్పి నయ్యవసరంబునం బుణ్యవిశేషగణ్యుం డైనయగ్గాంగేయుం డట్లు గాండీవిశరంబులు శయ్యగా వీరశయనంబున నునికి నతని నీక్షింప నత్రియు వసిష్ఠుండును భృగుండును బులహుండును బులస్త్యుండును గ్రతువు నంగిరసుండును నగస్త్యుండును గణ్వుండును గౌతముండును విశ్వామిత్రుండును జమదగ్నియు మొదలయినమహామునులు శిష్యవ్రాతంబుతో నేతెంచి తపఃప్రభావస్ఫురితప్రభాపూరంబు భూనభోంతరంబున సంతతంబు లగుచుండ నిలిచి యద్దేవవ్రతుని యున్నతెఱంగు గలయం గనుంగొనిరి పాండవు లాశ్చర్యభరితచిత్తు లగుచు నత్తపోధనవర్యులం బ్రస్తుతించుచుం బ్రణమిల్లి రప్పు డప్పరమసంయము లంతర్ధానంబు సేసి రక్కౌరవులు నక్కురుపితామహుండును దారును వారలమాహాత్మ్యంబు లుగ్గడించుచుఁ దద్విషయం బైనసంభాషణం బొనర్చిరి తదనంతరంబ. 98

తే. తాతపాదపద్మములు మస్తకము సోఁక, వినతుఁడై ధర్మతనయుఁ డోజనపదంబు

* ఈరెండుపద్యములును బ్రాఁతప్రతులం గనుపట్టవు.

లేనగంబు లేనదులు పుణ్యానుభావ,సమధికత్వంబు గలయవి § జనవరేణ్య. 99
వ. అని యడుగుటయు. 100

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు గంగా ప్రభావంబు సెప్పుట.

సీ. అతనికి నాతఁడి § ట్లను నివ్విషయమునఁ, గల దితిహాస మొక్కటంబు దాని
వివరింతు నీ కుంచ్ఛవృత్తిపరుం డగు,నొకవిప్రునింటికిఁ నొక్క సిద్ధుఁ
డతిథియై వచ్చిన § నాతిథ్య మొనరించి, యతనితో సల్లాప § మాచరింప
నమ్మహాత్ముండు నీ యడిగిన యట్టుల, యాసిద్ధు నడిగిన § నతఁడు సెప్పె
తే. ననఘ యెవ్వానినడుముగా § నరిగెఁ బావ,నాంబుపూర భాగీరథి § యట్టిదేశ
భూధరాదిపదార్థముల్ § పుణ్యతమము,లట్లు గాన గంగమహత్త్వ వినుము.
తే. త్రిపథగాసేవనమున సిద్ధించునట్టి,గతి జనములకు నియతతపఃకల్పితము లయ్యు
నధ్వరంబును బ్రహ్మచర్యంబుఁ దపము,సంపరిత్యాగమును జేయఁ § జాల వనఘ.
క. మును పాపము లెన్ని యొనర్చినఁ బిదపను గంగ నాడఁ § జీకటి రవి దోఁ
చిన విరియుగతి విరియు న,ఘ్యానఘుఁ డిలాతలము దొలఁగి § యమరతనొందున్.
క. మే నింతుక సోఁకిన గం,గానదితోయములు జనులకల్మషకోటిం
బో నడిచి పురందరలో,కానందముఁ బొందఁ జేయు § నాగమువేదీ. 104
తే. ఎన్నియేఁడులు మనుజునియెమ్ము గాంగ,వారియం దుండు నన్ని వేల్వత్సరములు
నాకలోకమహాసుఖశ్రీకి నాతఁ,[1]డుత్తుఁడై యుండు నిర్మలరుచిత్తవృత్తి. 105
సీ. అనఘ సోమము లేనియధ్వరంబును శశి, లేనిరాత్రియు రవి § లేనినభము
నాత్మధర్మము లేనియాశ్రమంబును బువ్వు,సంపద లేనిభూజమును బోలె
హీనత నొందు గంగానది లేనిదేశంబు చాంద్రాయణశతములైన
గంగాపయఃపానకరణంబు గావించు,నిర్మలత్వముఁ జేయు § నేర వగ్ని
ఆ. యందుఁ బడినదూదియట్లగు గంగావ,గాహనమునఁ బాతకంబు లఖిల
భూతములకు దుఃఖములు వాపికొనుటకు, నేవిధములు గంగ § కీడు గావు. 106
క. శరణంబు లేనిజనులకుఁ, బరమశరణ మండ్రు మునులు § భాగీరథి ని
ర్జరులకు నమృతమునట్టుల, నరులకు గంగాజలం బగునఁగ నే విందున్. 107
క. తలపై జాహ్నవివాలుక, యలికికొనిన ఫాలతటిఁ దదంతర్భ్రత్నం
కలితముఁ జేసినఁ బాపం,బులు దొలఁగును పర్ణుఁ గనినభుజగముల క్రియన్. 108
క. గంగాతరంగశీకర,సంగత మగుమారుతమునసద్యస్సర్వం
బంగీకరించు నెవ్వఁడు, భంగపఱచు నతఁడు ఘోరపాపచయంబున్: 109
తే. ఇవుల నేడుదరంబుల § నవుల నేడు
దరములను బితృవర్గంబు § నరుఁడు గంగ
నాడి శుచిఁ జేయఁజాలినయంతమాత్రఁ

1. క. గ. చ. దుత్తుఁడై... నిర్మలయుశచిత్త.

బాయు వాఙ్మనఃకాయజపాపతతుల. 110

తే. వినిన వేడుక సేసినఁ గనినఁ జేత, నంటినను రెండుకులములవారుఁ గలుగు
పితృగణంబుల నెల్ల సద్గతికిఁ బుచ్చు, గంగ యెట్టు సేయునో యవగాహనమున.

క. విను గంగ గంగ యనుకీర్తనములతో నొంగసిటఁ దగ మునిఁగిన యా
జ్జనులు దురితములఁ దొఱఁగుదు, రని యార్యులు సెప్ప వింద నంచితచరితా.

సీ. అనఘ చూడ సమర్థుఁడగువాఁడు జాహ్నవిఁ, జూడక యున్నఁ బశుప్రతిముఁడు
నంధసమానుండు నగు నింద్రుఁ డాదిగా, సురలు గోరెదు గంగ నరులు గోర
వలదె చేకుఱు నపవర్గ ముత్క్రమణకాలంబున గంగఁ దలంచిరేని
రాజభయంబుఁ జోరభయంబుఁ బాపభయంబును భూతభయంబు లోను

ఆ. గాఁగఁ గలుగుభయనికాయంబు గంగా ప్రశంసనమునఁ బాయుశంభుఁ దర్శి
నతులపుణ్య యైనయద్దేవి దివినుంచి, రా ధరింపఁడే శిరస్థలమున. 113

తే. మూఁడుపథములఁ జని లోకములకు మూఁటి
కుజ్జ్వలాలంకృతియుఁ జెందు నొసఁగినట్టి
యమలతరమూర్తి యగుదేవి నాశ్రయించు
వాఁడు కృతకృత్యుఁ డిది నిక్కువము కృతాత్మ. 114

క. జనులకు నింద్రుఁడు గ్రహముల, కినుఁడును [1]బితరులకు నోషధీశుఁడుఁబోలెన్
మనుజోత్తమ కడునెక్కుడు, వినుము నదుల కెల్ల జాహ్నవి మాహాత్మ్యమునన్.

ఆ. సగరనృపతిపుత్రచయము మునీంద్రశా, పమున భస్మమై యపారదురిత
కల్మషంబుఁ బొందఁగా గంగ నిజజల, సేక మొసఁగి యనిచె నాకమునకు. 116

తే. దేవతలఁ జిత్రతపమునఁ దెలచి గంగఁ
బ్రచురపౌరుషుఁ డగుభగీరథుఁడు దనదు
పూర్వులైనసగరనృపపుత్రులకు ను
దాత్తగతికయి తెచ్చె నిద్ధరణిఁ గనఘ. 117

ఆ. విష్ణుపదమువలన విధునివలన సూర్యు, వలన మేరురూపకలితుఁ డైన
విష్ణువలనఁ ద్రిపురవిజయమౌళివలననుండి హిమనగమున నొలసె గంగ.

క. విను తత్పరభావంబున, మనంబు నిశ్చలత నొంద మనుజుఁడు శరణం
బని యాశ్రయింప జాహ్నవి, సనాతనపదోపలబ్ధిసంపద నొసఁగున్. 119

వ. అని చెప్పి సిద్ధుండు వెండియు. 120

క. ఏ నెఱిఁగినంత సెప్పితిఁ, గాని యనంతమహిమంబు గంగాగుణసం
తానంబు శతానందముఖానిమిషప్రవరకీర్త్య మనఘచరిత్రా. 121

క. మేరువుమణులును వారిధి, వారికణంబులును నెన్నవశ మగు గంగా
స్ఫారగుణంబులు దగుసంఖ్యారూఢంబులుగఁ జేతఁ దతులవివేకా. 122

1. క. గ. చ. దారలకు.

వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 123

ఆ. వేడ్క నీకు నేను ♦ వివరించినట్టియా, జాహ్నవీగుణములు ♦ సంతతంబు
మనసు వాక్కుఁ దనువు ♦ ననఁగ గలసాధనముల భజింపు భక్తిపూర్వకముగ.

తే. అట్టులైన గంగాప్రసాదాతిశయము వలన సిద్ధుండవై త్రిభువనములందు
నర్చనీయసంక్రీడన ♦ మవిహతముగ, సంచరించుమాహాత్మ్యంబు సంభవించు.

క. నిజధర్మనిరతుఁడై తను, భజించుసజ్జనుని చిత్తపద్మము కృపఁ దా
భజియించి గంగ యతనిం, బ్రజనితచిరసౌఖ్యుఁ జేయుఁ ♦ బావనచరితా. 126

వ. అని యిట్లు గంగాగుణంబు లమ్మహాద్విజునకు వివరించి యాసిద్ధుండు గగనగమనం
బునం జనియె నవ్విప్రోత్తముండు నియతచిత్తుండై గంగాసంసేవనం బాచరించి
యనన్యసులభ యగుసిద్ధిం బడసెఁ బాండవాగ్రజా నీవును గంగాభజనంబునం
బరమశుభంబు నొందుము. 127

క. అని చెప్పి శాంతనవుఁ డి, ట్లను గంగాస్తోత్రసహిత ♦ మై పరఁగిన యి
ప్పను తేతిహాసముఁ బఠించిన వినినను రుజలు వాయుఁ ♦ జెంద వఘంబుల్. 128

క. అనిన విని యన్నరేంద్రుం, డనుజసహితముగఁ బ్రభూతహర్షసమున్మీ
లనకలనాసంవేశితమనస్కుఁడై యాతనికి నమస్కృతి సేసెన్. 129

వ. ఇట్లు పరమహర్షంబునం బ్రణతుండై ధర్మజుండు మందాకినీతనయుతో నెవ్వారు
సర్వజనపూజ్యు లెఱింగింపవే భవద్వచనామృతంబునఁ దృప్తిసనకయుడిగెద ననిన
నమ్మహాత్ముండు వాసుదేవనారదసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము నీయడిగిన
యర్థంబు తేటపడియెడు నని పలికి యతని కి ట్లనియె. 130

వాసుదేవనారదసంవాదప్రకారము.

క. తనకడకు నారదుఁడు వచ్చిన సత్కారము దగంగఁ ♦ జేసి ముకుందుం
డను సమధికబహుమానంబున నెవ్వారలకు నీవు ♦ మ్రొక్కెదు చెపుమా. 131

వ. అనిన నద్దేవముని యద్దేవకీనందనున కి ట్లనియె. 132

సీ. వరుణు సమీరణుఁ ♦ దరణిఁ బర్జన్యుని, సప్తార్చి నీశానుఁ ♦ షణ్ముఖుని మ
హాలక్ష్మి విష్ణుని ♦ నజు బృహస్పతిఁ జంద్రు, జలముల భూమి సర్జనము లెపుడు
నతిభక్తి సేవింతు ♦ రట్టివారలకు నే, మ్రొక్కుదు వేదపరులుఁ దపోధ
నులు దేవతాపూజకులు భూమిధనధాన్య, గోదానశీలురు ♦ నాదరంబు

ఆ. గల్గి యతిథిపూజ ♦ గావించువారలుఁ, బితృసమర్చకులును ♦ భిక్షితాన్న
పూతశాంతభావములు గలవారు సత్యవ్రతులును బూజ్యులనఘ నాకు. 133

క. వినుతత్రివర్గనిరతులు, ననహంకారమమకారు ♦ లగుజనులు సువ
[1] ర్తనయుతులు సలోలురు బోధనులు నమస్కార్యు లద్రిధర విను నాకున్.

1. 'రతనియతులొప్పునకు సలోలురు, ననసూయులు వందనీయులు ♦ అగుదురు నాకున్' ఆ. ప్ర.

క. నీవును మత్సంపూజ్యజ,నావలిఁ జిత్తమున నెఱిఁగి యత్నసమును సం
సేవనము నడపు భూరిసు,భావహ మగు సద్విధంబు యాదవసింహా. 135

క. అనిమొం గావునఁ గుంతీ,తనయాగ్రజ నీవు సద్విధమునఁ జనమునుం
గొనియాడుము వారలు శో,భనము లొసంగుదు రక్షణంబుఁ దెప్పుడుఁ గృపన్.

వ. అనిన విని యమ్మహీశ్వరుం డమ్మహాత్మున కిట్లనియె. 137

క. జనపతులకుఁ గర్తవ్యము, లనేకములు గలవు వానియన్నిటిలోఁ గా
వినుత ప్రధానకృత్యం, బనఘచరిత చెప్పవే దయయం దెలియంగన్. 138

క. అనుటయు నతనికి నతఁ డి,ట్లను సామ్రాజ్యాభిషిక్తుఁ డైనన్నృపతికిన్
విను కర్తవ్యతమం బగు,పని బ్రాహ్మణపూజనంబు భవ్యవిచారా. 139

క. భూనాథ విప్రులు సమా,ధానంబున నన్నుఁ బొదలు ధరణికి శుభముల్
మానార్హు లగుట వారికి, మానన లేకున్న నలుఁగు మనుజాధీశా. 140

క. దైవంబు నదైవముగ న,దైవము దైవముగఁ జేయు ధరణీదివిజుల్
భూవర శక్తులు వివ్వా,రే వానికి గూర్తు రతఁడు దధికత నొంచున్. 141

క. కోపమునఁ బ్రసాదంబున, నాపదయును సంపదయును నప్పుడ తే వా
రోపుదు రింద్రున కైనను, శాపానుగ్రహము లా సుచరితులలీలల్. 142

క. ద్రవిడ కళింగ కాశీనర, యవన శక పుళింద నృపతు లవనిసురపరా
భవమునఁ గాదే ధరణీ,ధవ పొందిరి తొల్లి శూద్రతాదైన్యంబున్. 143

క. సోమాత్మకు లీశ్వరతా, శ్రీమహితులు సర్వసౌఖ్యసిద్ధిపరులు గో
త్రామరులు వారి నెప్పుడు, భూమీశ్వర పూజనములఁ బోషింపు తగన్. 144

క. వినుతాచారుం డగువి,ప్రునకు సభక్తికము గాఁగ భోజన మిడినన్
విను దేవపితృసమూహము, లనూనపరితృప్తిఁ బొందు నతులచరిత్రా. 145

వాసుదేవభూదేవీసంవాదప్రకారము.

వ. అని చెప్పి భీష్ముం డాభూపతితో వెండియు నిట్లను భూసురవిషయంబై వాసు
దేవునకుం బృథివికి సంవాదంబు గలిగె నది యితిహాసరూపంబునఁ జెల్లు దానిఁ
జెప్పెద నాకర్ణింపుము వాసుదేవుం డొక్కసమయంబునం బృథ్వి నాలోకించి. 146

క. లోకజనని వగుటన్ నిను, నో కాశ్యపి యడుగవలయు నొక్కటి తెలియన్
నాకుం జెపుమా పాపము, లేకృత్యము సేసి గెలుతు రెల్లజనములున్. 147

ఆ. అనినఁ బృథివి యిట్టు లను విప్రసేవను, విప్రపూజనమున విప్రహితవి
ధానమునను బాపతతి నోర్చు మానవ,ప్రతతి యొందు నివి నృపాలుపనులు. 148

ఆ. అమరవిభుని భగసహస్రచిహ్నునిఁ గాఁగ, జేసినదియు నేత్రభాసురుండు
గా నొనర్చినదియుఁ గమలాత్మ విప్రున, లక్ష్మియుఁ బ్రసాదసంపదయును గావె. 149

క. అనిన విని మెచ్చి పృథివిం, గొనియాడె రథాంగపాణి కురునృపవర నీ
వనిశంబును గులనుతిమ,న్ననలను విప్రులకుఁ బ్రియము నొనర్పుము కృపతోన్. 150

క. అని మఱియు శాంతనవుఁ డి ట్లను జననంబుననవిప్రు నధిప మహాభా
గునిఁ గాఁ జెప్పుదు రార్యులు, జనులకు వంద్యంబు లతనిచరణాంబుజముల్. 151

వ. బ్రాహ్మణుల సృజియించి బ్రహ్మ వారలతోఁ జెప్పినవిధం బాకర్ణింపుము. 152

ఆ. అరయ మీకుఁ గృత్య మన్యంబు లే దాత్మకర్మ మూఁది యగు క్షత్త్రధర్మనిరతి
బ్రహ్మగోపనంబుఁ బాటింపుఁ డవ్విధ, మధికశోభనంబు నావహించు. 153

వ. బ్రాహ్మణ్యం బెల్లవర్ణంబులకుం దారకంబు బ్రాహ్మ్యమైనశ్రీఁ దపస్స్వాధ్యా
యంబుల వెలుంగం జేయుం డనియె నట్లు గావున రాజులకు [1] బ్రహ్మవచనపరి
పాలనంబు ప్రధానకర్తవ్యం బని చెప్పి వెండియు. 154

ఆ. అగ్ని నంట హిమవదచలంబుఁ గదలుప, గంగఁ గట్ట వచ్చుఁ గాని విప్ర
రాజిఁ బరిభవింప రాదు విప్రులకొల్వు, కల్పవృక్షసేవకరణి యధిప. 155

వ. ఏతద్విషయం బైనది శక్రశంబరసంవాదం బనుసితిహాసంబు గలదు వినుము
శక్రుండు జటాసురనందనుం డైనశంబరుకడకుం బోయి తదీయగోష్ఠి నుండి
యతనితో నీ వేమిట నున్నతిం బొందియుండు దనిన నతం డతని కి ట్లనియె. 156

క. అలుకయు ననూయయును విప్రులయెడ లే వనఘ వారిఁ బ్రోతుం గాతున్
సాలయుఁ దదీయారాధనములు కట్టులు గావునఁ విభూతి వహింతున్.

వ. దేవాసురయుద్ధంబున విప్రానుగ్రహంబు దేవతల గెలిపించుటఁ గని మజ్జనకుం డసో
మునితో భూమిసురులు మహానుభావులుగ దే యనుటయు నమ్మహాత్ముం డతని
కిట్లను వారలు తపస్స్వాధ్యాయసిద్ధు లై యుండుదురు వారి తెఱం గాకర్ణింపుము.

ఆ. అప్రవాసి యైనయవనిసురుని యుద్ధశాలి గానిధరణిపాలు నురగ
ముల బిలాంధకారమున నడంచినయట్లు మొఱయనీక భూమి మ్రింగు నండ్రు.

క. దాని నెఱింగి గృహంబున, మానిత మగుచదువునందు మనసు గొలుప నెం
దేనిఁ జని చదువుదురు శ్రుతు, లానంత్యమునకుఁ దపస్వులగుదురు విప్రుల్. 160

వ. కావున వారలు సర్వాధికులు వారలయెడ బహుమానావమానంబు లెట్టివారికి
శుభాశుభంబుల నొందించుటకు సందియంబు లే దనిన సోమునివాక్యంబులు
పాటించి మజ్జనకుండు విప్రజనంబులం బూజించి తేజిష్ఠుం డయ్యె నేనుం దదా
చారంబునం బెంపు వడసితి నని పలుకుటయు నయ్యసురేంద్రునివచనంబు లూఁది
సురేంద్రుండు భూసురులకుం బరితోషంబు గావించి సవిశేషసమున్నతిం
బొందె నని చెప్పిన విని గాంగేయునితోఁ గౌంతేయాగ్రజుం డపూర్వచిర
సమాశ్రితదూరాగతులలోన నధికతమం బగుపాత్రం బెవ్వ రని యడిగిన నప్పుడ
మిఱేనికి నప్పురుషవరుం డి ట్లనియె. 161

క. చెలులుం జుట్టలు సంబంధులు ఋత్విజులును బురోహితులుఁ దగుపాత్రం
బులు హింసాక్రోధేర్ష్యా, దులు లేనిజనంబు లైన దురితవిదూరా. 162

1. క. బ్రహ్మవర్చసఖని.

క. దూరాగతులు నపూర్వులుఁ, గౌరవకులముఖ్య పూజఁ । గనుటకు నర్హుల్
సారాచారము విద్యా,గౌరవమును గలుగఁ జూపు । కరణీయ మగున్. 163

క. ఈ మూఁడు దెఱఁగులజను, [1]లామెయిఁ జూచినను నమచు । లైనను బాత్ర
శ్రీమహితుల నిజభృత్యా,స్తోమము జీవనము నడపి । చుమిమ్మా యాగుల్. 164

క. అనిన విని ధర్మసుతుఁ డి,ట్లను శంతనుసుతునితోడ । నఘకోటికి నె
ల్లను మూలము వనితలయు, జ్ఞనముల తెఱఁగెఱుఁగఁ జెప్పు । చాతుర్యనిధీ. 165

నారదపంచచూడాసంవాదం బనునితిహాసము.

వ. అనుటయు నతం డ(తని కి ట్లనియె న)తివలు నీచెప్పినట్టివార దీనికి నారదపంచ
చూడాసంవాదం బనం బరఁగునితిహాసంబు గలదు వనితాస్వభావవిషయంబయి
యుండు దాని నాకర్ణింపుము దేవమునివరుండగు నారదుం డొందును జరించుచుండి
పంచచూడ యనునచ్చరలేమ నొక్కెడం గాంచి 166

క. ఏ నొక్కటి యడిగెదఁ జెపు,మా నలినదళాక్షి యనుడు । మాకొలఁదులప
లైక్యనదుత్తర మిచ్చెద, నానతియిమ్మని యొనది ప్రియయం బెసఁగంగన్. 167

వ. అనుటయు. 168

క. వనితాస్వభావ మిట్టిది, యని తెలియం జెప్పు మనుడు । నల్ల నగుచు న
వ్వనిత దగునయ్య వనితకు, వనితలదుశ్చేష్టితములు । వాక్రువ్వంగన్. 169

క. అనిన విని నిక్క మాడిన, విను తప్పించుకయు లేదు । వివరింపు నిజం
బని ముని పల్కిన నయ్యం,గన యతనికి నిట్టు లనియెఁ । గౌరవముఖ్యా. 170

వ. స్త్రీస్వభావంబులు నీ వెఱుంగనియవి లేవైనను జెప్పెద నవధరింపుము. 171

క. కులమును సమ్మాన్యత యును, గలిగి యొకనిభార్య యై సగౌరవలీలన్
మెలఁగుచు వెలిఁ జరియించు, న్నలన వలసినట్ల యే మనం గల దనఘా. 172

వ. అని పల్కి వెండియు. 173

సీ. యోషిజ్జనంబులు । దోషంబులకు నెల్ల, మూలంబు వారల । నేల చెప్ప
నడిగితి గాన నెఱన్నంత సెప్పెద విను, పురుషుల మేలిమి । పొలఁతు లెఱుఁగ
రది గాక నిర్లజ్జ । లై కుత్సితుల భజియింతురు కదిసినయంతఁ జేసి
వర్జనీయులు లేరు । వారల కెవ్వరు, దండభీతిన పాడి । దప్పకునికి

ఆ. యగ్ని కాష్ఠముల మహాంబుధి యేఱుల, నంతకుండు భూతసంతతులను
వనజముఖులు పురుషులను దృప్తిఁ బొందుట, గలుగ దండ్రు కోవిదులు మునీంద్ర.

క. కల [2]దోషకరహస్యగోపన, మలఘుమతీ వినుము పురుష । నన్యుం గనినం
బాలఁతులకు నేమి సెప్పుదుఁ, గలుగుఁ బదనుతోడి [3]కళలు । కామగృహమునన్.

వ. అని వెండియు. 176

1. గ. జ. లేమయిఁ..,నతుచులేనియు. 2. గ, చ, దోషరహస్యదోషం, బల. 3. క. కదలు, చ, కదలు.

క. కుడుచుట కట్టుట పూయుట, తొడుగుటయును వివిధధనవస్తుతతులు గూడుట యె
క్కుడు వేడ్క సేయఁజాలవు, పడఁతికిఁ బరపురుషుఁ గవయఁగఁ బోలుటవోలెన్. 177

వ. అని చెప్పిన (విని నారదుండు నిజంబ పల్కితివి పంచచూడ యనిపించెఁజని
యె) నని చెప్పిన విని ధర్మరాజుండు సుందరీజనంబులం గాంచు తెఱం గెఱింగింపవే
యని యడిగిన నాపగాతనూజుం డతని కిట్లను వారు మయశంబరాదిరాక్షసుల
మాయలం గడచినమతకంబులు గలిగి నిరూపింపరాక యుండుటయు రదియునుం
గాక వేఱొక్కవిశేషం బాకర్ణింపుము. 178

తే. తొల్లి నిర్దోషచిత్తలై యెల్లజనులు
వలచినప్పుడ దేవత్వవైభవంబు
నొందఁ జాలి యుండుదురు మాన్యతాపయుక్తి
వనితలకు లేక సాధ్వులై యునికిఁ జేసి. 179

వ. దానికి దివిజు లనూయాగ్రస్తులై కమలయోని గానం జని నిజచిత్తప్రకారం
బెఱింగించిన నతం డతివల మాయానతులఁ గావించి వారికిఁ గామం బగ్గలంబు
గాఁ జేసినం బురుషులు వారిచిక్కులం బడి క్రోధాదిదుర్గుణదూషితు లగుటం జేసి
విగతానుభావు లైరి దేవతలును బ్రియం బంది రట్లు గావున. 180

క. వనితలు మాయావిను లై, యనిరూపితచిత్తవృత్తి నంచితరక్షం
బనుపడ కుండుదు రైనను వినినది కథ యొకటి నీకు వినిపింతుఁ దగన్. 181

దేవశర్మ యనుమునివరు భార్య రుచి యనుదాని చరిత్రము.

వ. దేవశర్మయనుముని భార్య రుచి యనునంగన సర్వాంగసుందరి యై యుండుఁ దదీ
యరూపాతిశయంబు దేవగంధర్వాదులకును లోభనీయంబు. 182

క. అతఁ డొకనాఁ డొకయెడ కొక, క్రతువున కుపదర్శనంబు గావింపఁగఁ బో
వుతలంపు వుట్టి వికస, న్మతి యగుతనశిష్యు విపులనామకునిఁ దగన్. 183

వ. పిలిచి యేకాంతంబున నతని కిట్లనియె. 184

క. రుచి నెపుడు వేచి తిరుగును, శచీవిభుఁడు దాని నెఱిఁగి సంరక్షణ మే
నుచితంబుగ నొనరింతు వికచకమలనిభాస్యఁ జేరఁ గానఁ డతండున్. 185

తే. నాకుఁ గ్రతువు సేయింపఁ బక్షసంగ వలసి, యున్న యది పరదారసక్తుండు
శక్రుఁ డటు గాన రుచికి రక్షావిధాన, మాచరింపుము నీవుదృఢభావభాన. 186

క. అనిన విని యట్లు సేసెద, నని విపులుఁడు గురుని తోడ సమరవిభుం డే
యనువునఁ జొచ్చునొకో పర, వనితాహరణమున కనియె వసుధాధీశా. 187

క. అనుటయు ననేకమాయలు, పొనరుపఁగా నేర్చు రూపములు పెక్కులు గై
కొనుఁ బక్షిమృగాదిత్వము, లొనరఁగ నవి నియతి నరసి యుండఁగవలయున్.

క. *రుచిమీఁదం గన్నిడి యా, శచీవిభుఁడు తిరుగు విను మసంశయముసుమీ

* [illegible] పెక్కువ్రాతప్రతులం జూపట్టదు మఱియు నిది యంట యనవసరము.

యిచటికి నాతఁడు వచ్చుట, యచలితమతి నమ్మృగాక్షి నరయుఁగ వలయున్. 189

క. అని యప్పగించి యోగం,బున కమ్ముని సనియె నవిప్రపులుఁడును జిత్తం
బున నవధానము దృఢముగ, వనితం గాచికొని యుండె వసుధాధీశా. 190

వ. అట్టుండి యొక్కయనువు విచారించుకొని. 191

క. ఆవేశించెద యోగ,ప్రావీణ్యంబున మునీంద్రభార్యం దప్పే
యా విశ్రుతాత్మమునమున, కీ విజ్ఞానంబు దోఁచె వెలి వేలా. 192

వ. అని వితర్కించి యమ్మునిచాతుర్యకారుణ్యంబు లాఁది శంక దక్కి యక్కొమ్మ కింత నంత నాసీనుండై యుచితకథ లొక్కింతసేపు సల్లించి యోగమాయా బలంబునం జేసి నడపుటయు 193

ఆ. పవనుఁ డాకసమునఁ బరఁగువిధంబున, నమ్మృగాక్షితనువు నందుఁ గలయ
విపులు డాత్మ దగఁ బ్రవేశించె నవ్వధూ,రత్నమునకు నెఱుఁగరాక యుండ. 194

వ. ఇట్లు ప్రవేశించి యయ్యోగివరు నాత్మ యన్నాతిచైతన్యంబు జడంబుగాఁ జేసికొని యుండె నట్టియెడం బురందరుం డతిసుందరం బగు నాకారంబు దాల్చి యచ్చటికి వచ్చి విపులునిశరీరంబు సూచి నిద్రితునింగాఁ దలంచుచు నున్మదుం డగుటం జేసి యొండు పరికింపక మునిపత్నిం జేర వచ్చి. 195

క. నీవు హితంబుగ నా దగు, భావంబును భావభవుఁడు వఱచుట యెఱయం
గా నల దే యని పలికిన, భూవర యప్పొలఁతి మూఢబుద్ధిత్వమునన్. 196

క. సముచితముగఁ బ్రత్యుత్థా,నము సేయను దగినపలుకు లనకుఁ జొరఁగను నే
రమి యూర కున్ననుం దమ,కము పెంపున నతఁడు మఱియుఁ గమలాననతోన్.

క. ఏ నమరేంద్రుఁడ నా దగు,మానముఁ గామశిఖ గ్రాఁచె మానిని దడయం
గా నేల నన్నుఁ దగ న,మ్మానింపుము నీకు సిగ్గు మాటిం కేలా. 198

వ. అనుటయు నత్తన్వితనువున నున్న విపులుండు దనయోగమాయం జేసి యవ్వనిత వాసవునితో నీకు నిందు రాఁ బని యేమి యని పలికి పరవశ యగునట్లుగాఁ జేసినం జూచి యతండు వ్రీడాభయభరితచిత్తుం డయ్యె నయ్యవసరంబున. 199

ఉ. అమ్మునిశిష్యుఁ డయ్యువిదయంగము వాసి నిజాంగవర్తి యై
యమ్మరుదీశుతో మఱచితా మును మూఁడినయబ్భగాంకిత
త్వమ్ము మొకటభంగి నీఁగు టిది దైవతసంయమిసేవనీయభా
వమ్ము గలట్టి నీకుఁ దగవా యిసిరో యని పల్కె నెంతయున్. 200

తే. అవిజితేంద్రియబల కత్తినారాత్మ నీచ, యెట్లు పాపంబు దొడరుట కియ్యకొంటి
నాదుగురునిఁ బొంగ్న చేసెదు దేవ,గణవిభుత్వమహోన్నతి గ్రాఁగిపోదె. 201

వ. అనిన విని దివ్యబోధంబున విపులుని యోగబలంబు తెఱంగెఱింగి వెలవెలం బారు నబ్బలవైరి నాలోకించి యత్తపోధనుండు. 202

క. ఏ నొల్లఁ గాక భస్మము,గా నిన్నుం జూతునే విశ్వకాదీ యనుదుం

దా నెదురుపలుక నంతర్ధానము వొనఁ జేసె నతఁడు ధరణీనాథా. 203

వ. తదనంతరంబ విపులుండు రుచిం బ్రబుద్ధం జేసెఁ బదంబడి దేవశర్మ వచ్చిన నా శిష్యోత్తముండు వినయాచారంబు నడపి యేకాంతంబున నమ్మునితోడ. 204

తే. నాకపతి యిచ్చటికి వచ్చె నా తమకుఁ, జిక్కువడి మది భయమునఁ జిక్కి గురుఁడు జనియె ననవుడు నాతఁడు సంతసిల్లి, యభిమతం బగు వర మిచ్చె నధిపవర్య. 205

వ. ఇచ్చినం బ్రీతుం డై యవ్విపులుండు విపులతపం బాచరించె దేవశర్మయును దేవేంద్రు వలనిశంక దక్కి సుఖం బుండె నొక్కనాఁ డయ్యాశ్రమంబు చక్కటి చదల దేవాంగన యొకర్తు వోవ దానిచేతనుండి ప్రిదిలి భూరిపుష్పదామంబు. 206

ఆ. దివ్యపరిమళంబు నవ్యవికాసంబు, నల్లసిల్ల వచ్చి యుర్విఁ బడినఁ గాంచి రుచి యుదీర్ణకౌతుకచిత్తయై, దానిఁ బుచ్చికొనియె మానవేంద్ర.

వ. తదవసరంబున నంగాధీశ్వరుండగు చిత్రరథుం డయ్యాశ్రమంబున కరుగుదెంచె నతని దేవియు రుచియుఁ దోడంబుట్టువు లగుటం జేసి నిజగృహంబునం గలిగిన యుత్సవంబున కతండు రుచిసహితంబుగా దేవశర్మం బ్రార్థించి పిలిచినఁ జంపానగరంబున కరుగుచుండి రుచి గై సేసి యద్దివ్యకుసుమదామంబునం గేశకలాపం బలంకరించి కొనినం దత్సమాగమ సమాచారంబు నడపి తద్భగిని తదీయకుసుమపరిమళంబునకు నచ్చెరు వంది. 208

ఆ. ఇట్టిసౌరభంబు నెన్నఁడు నెఱుఁగ నీ, పువ్వు లెచటఁ గలిగెఁ బువ్వుఁబోఁడి యనినఁ గలిగె నస్మదాశ్రమంబున నని, పలికె దేవశర్మపాలి కరిగి. 209

వ. రుచి యప్పువ్వులకుం దనచెలియలు వేడుకపడుట యెఱిఁగించిన నమ్మహానుభావుండు విపులు రావించి యత్తెఱంగు దేటపడం బలికి యిట్టికుసుమంబులు గొని రావలయు నని పలికిన నతం డప్పువ్వులు గనినచోటు రుచి నడిగి చెప్పించికొని గురుప్రభావంబును నిజతపశ్శక్తియు నూఁది యప్పని పూని చనియె దైవికం బయి యచ్చట నెప్పటిచందంబు పుష్పదామం బున్నం బుచ్చికొని వచ్చునప్పు డొక్కయెడ నారీపురుషు లొండొరుల చేతులు పట్టికొని చక్రభ్రమణభంగిఁ దిరుగుచుండి యొకళ్ళొకళ్ళగతి యొప్ప దని పలికి కాలుదొడరితి కడువేగ తిరిగి తనివివాదంబు పుట్టి యం దొకండే నట్లు సేసితి నేని పరలోకంబున విపులుని పన్నగతికిం జనుదు నని శపథంబు సేసిన నమ్మాట వినుచు విపులుం డట సనం జన మఱియు మార్గంబున నార్వురు జూదం బాడుచుండ వా రైన నొకతి తట్ల యొట్టిడిన నప్పలుకు నాకర్ణించి యత్తపోధనుండు చిత్తంబున విషాదంబు గదుర నేమిదోషంబు సేసితినో యని విచారించి రుచి శరీరంబునందుఁ బ్రవేశించుట గురునకు నెఱింగింపమిగా నోపు నని తలంచుచు నరుగుదెంచి యక్కుసుమమాలిక యొప్పించినం గైకొని యమ్మునివరుండు మఱఁదలి కొసంగి సంతోషం బొలయించెఁ దదనంతరంబ తమ యంత నున్నయవసరంబున నగ్గురుం డా శిష్యునితో ని ట్లనియె. 210

క. తెరువున నొకమిథునము ద్వారదరులను గనుఁగొంటి నీ వగ్నికర్మము నీయుం
దరసి కనినవారై పలికిరి వారల నెఱుఁగుదే యకల్మషచరితా. 211

తే. నీవురుచిఁ గాచునప్పటి నిపుణవృత్తి, నాకు నెఱిఁగింప కునికి యన్యాయముగఁద
లంచితో కాక దానిఁ గ్రమముగాఁగ, నేను దలఁచిన శాపమిదె యట్లు నీకు.

వ. అప్పని పాపంబు గాకుండ వరం బిచ్చితి నని మఱియు మిథునం బహోరా
త్రంబు లయ్యెడు ఋతువు లని పలికిన గురునిబోధంబునకు నాశ్చర్యంబును
బ్రసాదంబునకుఁ బ్రమోదంబునుం బొందుశిష్యునితో నతండు వెండియు. 213

తే. దినము రాత్రియు ఋతువులు మనుజుచేయు
సుకృతమును దుష్కృతంబును జూచు చుండుఁ
గాన యెంతరహస్యంపుఁగార్య మైన
నొరు లెఱుంగరు నన్నని యునికి మోస. 214

వ. అని మఱియును. 215

క. స్త్రీరక్ష సూక్ష్మ మిది న, ల్లేరూపున నైన వంశహీనత మమ్ముం
జేరక యుండం దగఁ బరిహారము సేసి తది యేల యవగుణ మయ్యెన్. 216

వ. దాని తెఱంగు నా కెఱింగింప కున్న నేమి యనుపలుకు వలికి దేవశర్మ విపులు
నుల్లం బూఱడిల్లం జేసె నవ్వధూవరులును విపులుండును బుణ్యలోకంబులు వడసిరి
పాండవాగ్రజా తెఱవల తెఱం గెఱింగించితి వారి రక్షించుటయు నిట్టిది యై
యుండు నని చెప్పి భీష్ముండు. 217

క. పలువురు క్రీడింతురు భూవలయాధిప యరయ మంచివారును గల ర
క్కులధర్మవతులకతమున, నిల నిరపాయత్వ మొంది యొసకం బెసఁగున్. 218

క. పాతివ్రత్యము గలిగిన, నాతి యనఁగ దైవ మన జనస్తుత వేతే
యాతతధర్మార్థసుఖ, ఖ్యాతులు సద్భార్యవలనఁ గాదే కలుగున్. 219

— భీష్ముఁడు ధర్మజునకు గాంధర్వాదివివాహంబుల తెఱఁ గెఱింగించుట. —

వ. అనిన విని యజ్ఞపతి జాహ్నవీనందనుతోఁ గన్యావరణప్రకారంబు విచారణీయం
బైనకృత్యంబు దాని తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 220

క. కులమును శీలము విద్యయుఁ, గలవానిం బిలిచి ప్రీతిఁ గన్నియ నీఁగా
వలయు నుదకప్రదానా, కలితంబుగ బ్రాహ్మకర్మగతి యిది యధిపా. 221

ఆ. తౌత్రి మండ్రుబుధులు కన్యవుగుమ్మఁ గోర, నతఁడుఁ గన్యమీఁద నాసచేయ
నచల మగుపరస్పరానురాగమున గని, ప్రమద మెసఁగఁ జేయుపరిణయంబు. 222

క. కన్న మనంబును దనిసినఁ, గన్నియ యెవ్వానిఁ గోరు గాంధర్వం బా
యన్న నతని కిచ్చుట వెల, వన్నట యాసురము సూవె పౌరవముఖ్యా. 223

క. బలిమిమెయి వరుఁడు గన్నకుఁ, గలవారిం బాడిచి కరము క్రౌర్యంబున న్న

పొలఁతుక దుఃఖింపఁగ వారలు పొగులఁగఁ దెచ్చికొనుట రాక్షసము నృపా.

వ. ఇట్లు సెప్పంబడునట్టి. 225

ఆ. అయిదుదెఱఁగులందు నారయ మూఁడువిధములు ధర్మకృతులు ధర్మశాస్త్ర
యాసురంబు రాక్షసాహ్వయంబును ధర్మ, దూరసంవిధానదూషితములు. 226

తే. మాతృపితృహీన యైనను భ్రాతృరహిత, భావ మొందిన యబ్బాల పరిణయార్థ
వరణమున కర్హ గాదని కురుకులాగ్ర, గణ్య చెప్పుదురు పరిణయకల్పవిదులు. 227

ఆ. ఆత్మజాతియందు నవులజాతులు రెంటఁ, గ్రమవివాహ మొప్పు బ్రాహ్మణునకు
ననఘ శూద్రవనితయందు నాతని కపత్యంబు గలిమి పాప మఱియుఁ గనుము.

తే. రాజునకు రాజవంశజ రమణి యైన
వెనుక వైశ్య వరించుట విహితవిధము
వైశ్యునకు శూద్రునకుఁ దమవంశములన
పరిణయంబు గాఁదగు నరపాలవర్య. 229

వ. రాజునకు వైశ్యునకును శూద్రకన్యావరణంబు సేయుటయును గలిగి యుండు నని చెప్పిన విని యక్కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతో బ్రాహ్మణునకు శూద్రజాతియందు భార్యాపరిగ్రహంబు సేయందగు నని యిందు నతనికి భార్యలు మువ్వురని నిర్దేశించితి రది యెట్లొకో యనుటయు నతం డమ్మహీపతి కిట్లనియె. 230

ఆ. అనఘ విషమ మైనయట్టికార్యంబు వాటిలినఁ జూచి పెద్ద వలచి యైన
లోభమునను శూద్రఁ దా భార్యఁ గాఁగొను, విప్రుఁ డధికపాపవృత్తిగామి. 231

వ. అవ్విధంబు నొక్కొక్కయెడం గల్గి దూష్యంబు గాక చెల్లు నని చెప్పి వెండియు.

క. ధరణీసురరాజవణి, క్తరుణులకును విప్రువలనఁ గల్గినతనయుల్
కురునాథా ద్విజు లనఁగాఁ, బరఁగుదు రది లేదు శూద్రభామసుతులకున్. 233

వ. అనవుడు ధర్మపుత్త్రుండు భూసురునివలన నాలుగుజాతుల నాతులకును బ్రభూతులైన సుతులకు నతనిధనంబునందు భాగం బెట్లుండు నని యడిగిన. 234

సీ. విను జనమేజయమనుజేంద్ర యమ్మది
నీశ్వరుతో భీష్ముఁ డిట్టు లనియె
బ్రాహ్మణునర్థంబు పదిపాళ్లుగాఁ జేయ
నాలుగు బ్రాహ్మణీనందనుండు
క్షత్రియాత్మజుఁడు భాగములు మూఁడును వైశ్య
తనయుండు రెండు శూద్రాతనూజుఁ
డొకపాలు గొనుటకు నొడయులు మదివాఁడు
తలఁచి పెట్టఁగఁ గొనువాఁడు గాని

ఆ. తండ్రితోడఁ ద్రివిధతనయులతోడను, దనకు భాగమునకుఁ జెనఁగి కొనఁగఁ
దగదు వారలకును దగదు నిర్ధయుఁ దద్ధనమునభాగ మీక తారకుడువ. 235

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు దక్షిణవర్ణంబులవారిధనంబు లెట్లు పంచుకొనవలయునని
సెప్పు మనుటయు ననిమిషనదీనందనుం డతని కిట్లనియె. 236

సీ. క్షత్త్రియుధనము భాగములు వెసిమిది సేయ, భూపాలవైశ్యుల పుత్త్రులకును
శూద్రపుత్త్రికకును సుతులైనయట్టివా, రోలి నాలుగుమూఁడు నొకటి మూను
గొనువారు పాళ్ళులు కురుముఖ్య వైశ్యని, సామ్మున వైశ్యసు నొకఁడైన
యతఁడు నాలుగును శూద్రాత్మజుఁ డొకటియుఁ, గాఁగనైదుగ వంచి కమముగఁ గొండ్రు

ఆ. పెనఁగి కొనఁగఁ దగమి వినుము శూద్రకొడుకున
కెందుఁ గలదు వాని కీక కుడువఁ
గామియును సమంబ యేమిజాతులవారి
కయిన నిట్లు దెలియు మంకకృతులు. 237

తే. ఆలు నిజజాతియందు శూద్రాలి కెల్ల
సమములుగఁ బంచికొండ్రు భాగముల శూద్ర
తనయు లెందఱు గలిగినఁ దండ్రిధనము
ధర్మసంగ్రహతత్పర ధర్మతనయ. 238

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 239

క. విను హవ్యకవ్యములు మృష్టాన్నభోజనములును విప్రజాతివనిత దాఁ
బనిసేయ నడపునది యుష్మన్మతులకుఁ బెఱసతులు గామి బ్రాహ్మణుఁడు నృపా.

— భీష్ముఁడు ధర్మజున కౌరసాదిపుత్త్రభేదంబు తెలియఁ జెప్పుట. —

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు. 241

క. కొడుకులు బహువిధు లని మ్రొప్పుదు రిందును వారి తెఱఁగు పురుషవరా యే
ర్పడఁ జెప్పవలయు నా కని, యడిగిన గాంగేయుఁ డిట్టు లను నాతనితోన్. 242

తే. పరమసంస్కృత యగు నాత్మభార్యయందు
ధర్మవిధిఁ గలిగించిన తనయుఁ డనఁగ
దాన యౌరసుఁ డనునభిధాన మొప్పఁ
బరఁగు నుత్తముఁ డాతఁడు ప్రథముఁ డధిప. 243

తే. తగినవరునకు నిచ్చిన తనదుదుహిత, గనినపుత్త్రు నయ్యిరువురు వినఁగ నియ్యా
కొనఁగ వీఁడు నాకొడుకనఁ గొడుకు వాని, పేరు పుత్త్రికాపుత్త్రుండు పౌరవేంద్ర.

తే. ధర్మపథమునఁ బనిచిన ధవునిపత్ని, యన్యపురుషసంగతిఁ గన్న యాత్మజుండు
క్షేత్రజుం డనఁగా నిజపుత్త్రభావ, మొందు ధర్మప్రపంచాభినందితాత్మ. 245

క. జననీజనకు లుదకధారాసనిరూఢముగ నిచ్చినను బసినవాఁ
డనుపేరు [1]దత్త్రిమ్ముం డని, మునిజనములు సెప్పుదురు విశ్రామావిదూరా. 246

ఆ. తల్లిఁ దండ్రిఁ బాసి తనయుండు నెచ్చట, నేనిఁ దిరుగుచున్నవానిఁ జూచి

1. గ. దత్తకుండన.

యాత్మసదృశుఁ డై సమాత్మజుఁ జేసికొ, నంగఁ గృత్రిముఁ డనంగఁ బరఁగు. 247

తే. ఎవ్వనికిఁ బుట్టెనేనియు నెఱుఁగకుండ నొక్కనికిఁ బరభార్యయం దుదయమైన
సూనుఁ డా భార్యగలవానిసుతుఁడు వాని, పేరు గూఢజుఁ డనఁ బరుఁగు గౌరవేంద్ర.

క. విను తల్లిదండ్రు లొల్లక, తనయుని విడిచిన నొరుండు దనకుఁ దనయుఁ గాఁ
గొని నెమ్మి నడప నపవిద్ధనాముఁ డగు వాఁడు విమలధర్మప్రవణా. 249

ఆ. పెండ్లి గాకమున్న పితృగృహంబున, గన్య, సూనుఁ గనిన వినుము దానిఁ జేసి
కొనినయతని కతఁడు గొడుకగుఁ గానీన, నామకమునఁ బరగు నరవరేణ్య. 250

క. విను గర్భిణి యగు టెఱుఁగక, యును నెఱిఁగియుఁ బెండ్లి యైన నుదయించిన నం
దనుఁ డావరునకుఁ గొడుకగు, జననాథ సహోఢుఁ డనఁగఁ జను నండ్రు బుధుల్.

తే. విభునిఁ దానుఁ దొఱంగిన వెలఁది విభుఁడు
విడిచినట్టి సుమధ్యమ విధవ యుత్సు
తాత్వదశ నెవ్వనికిఁ గనుఁ దనయుఁ డాతఁ
డతనికొడుకు పౌనర్భవుం డనఁగఁ బరఁగు. 252

క. జననీజనకులు లే,కున్నను వారలు దన్ను విడిచినం దాన తనుక
దనయుఁడుగ నొరుల కిచ్చిన, ననఘా యాతండు సను స్వయందత్తుఁ డనన్. 253

ఆ. తల్లిదండ్రు లమ్మఁ దనయుఁ గా నొక్కరుఁ, డాత్మసదృశజన్ముఁ డైనవాని
విలిచికొనినఁ బాండవేయ మహత్తర, యక్కుమారుఁ గ్రీతుఁ డండ్రు బుధులు.

క. అని భీష్ముఁడు వెండియు ని,ట్లను నాపన్నిరువురును ధరాధిప యోగ్య
త్వసిరూఢు లెల్లకర్మం,బున కౌరసుఁ డందులోన ముఖ్యుం డరయన్. 255

ఉ. వానిన పోలు నండ్రు బుధవర్యులు కౌరవనాథ పుత్త్రికా
సూనునిఁ దక్కనీవినసూనులు యోగ్యత గాంతు రుత్తమం
బై పకులద్వయంబును సమాగత మై విధివత్ప్రయోగతా
సూనత గల్గెనేని నిగ మోదితకర్మకలాపయుక్తికిన్. 256

చ్యవననహుషసంవాదం బనునితిహాసము.

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సంవాసంబునను దర్శనంబునను బుట్టెడిస్నేహంబు లెట్టివి వానిని గోవులమాహాత్మ్యంబును నెఱుంగ వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నప్పు డమితేనికి భీష్ముం డి ట్లనియె. 257

సీ. చ్యవనునినహుషునిసంవాద మితిహాస, మై చెల్లు జగమున ననఘ నీకు
దానిఁ జెప్పెద విను దాన నీయడిగిన, యర్థముల్ దెలియు మహాత్ముఁ డైన
భార్గవచ్యవనుండు భాగీరథీయమునలు గూడినెడ కేఁగి యలఘునిష్ఠఁ
గ్రుంకి సుస్థిరుఁ డయి కూర్చుండి యతులసమాధిపరుం డయి మత్స్యకులము

ఆ. దనుదుచుట్టు మెలఁగఁ దనువునఁ జెందంగ
ఘూరకొనఁగఁ గృపయు ముదముఁ గదుర

భావవృత్తితోడఁ । బండ్రెండువర్షము
లుండె నట్టు లుండ । నొక్కనాఁడు. 258

క. జాలరులు వలల నచ్చటి, కాలం దిగుచుచుండి యమ్మహోగ్రతప
శ్శీలునిఁ గూడఁగఁ దిగిచి భ,యాలోలమనస్కు లగుచు । నమ్మునిపతికిన్. 259

ఆ. చాఁగి మ్రొక్కి తప్పు । సైఁపు మెఱుంగమి,నింత పుట్టె సంయమీంద్ర మమ్ముఁ
బరమకరుణఁ జూచి । పనుపుము దీనికి, నేమి సేయువార । మింక ననుచు. 260

క. జలచరములపై నర్మిలి, గలిగెడుమదిఁ దాల్చి చేర్చి । కారుణ్యము బో
యలమీఁద నించుకేనియు, నలుక వొడమనీక యుండె । నతఁ డవిక్రృతుఁడై.

వ. ఏటిదరికిం దిగువంబడినమీలదెస వారికిం జూపి వారితోడ. 262

తే. వీనితోడిసంవాసంబు । మానసమునఁ, జాల నర్మిలిఁ బెనిచె నిక్కమిమ్మీలతోడఁ
గూడఁబ్రాణంబువిడుచుట[1] గూడదండ్ర,జనులుగావుననటు సేయుఁడనఘులార.

వ. తగిన తెఱంగు సెప్పెద వినుండు. 264

క. ఇమ్మీలను నన్నును మీ, రమ్మఁ గొనుఁడు సేయువెలల । కనుటయుఁ గడుశీ
ఘ్రమ్మున నహుషునకడకుం జని, యమ్ముని తెఱఁగెల్లఁ జెప్పిరలుకుచు బోయల్.

వ. చెప్పిన భయంబును సంభ్రమంబును బెనంగొన నమ్మనుజపతి మంత్రిపురోహిత
సహితంబుగా నప్పరమమునిపాలికిం జనుదెంచి సాష్టాంగదండప్రణామంబు సేసి
బోయలు సేసినయపరాధంబు నేమిభంగి నీఁగువాఁడ నని విన్నవించిన నద్దయాళుం
డిట్లనియె. 266

క. బోయలు నిజకులధర్మము, సేయుట యపరాధ మగునె । చెప్పెద విను వీ
రాయాసపడిరి వీరికి, నాయొడలికిఁ దగినవెల జగనస్తుత యీవే. 267

క. అనుటయు మునివరుమనమున. గినుక యొకింతయును లేమికిం బ్రీతుం డై
జనపతి [2]కిరాతులకు నిం, డని పనిచెను వేయుమాడ । లాత్మసచివులన్. 268

వ. పనిచిన నప్పలుకులు విని యమ్ముని యమ్మనుజవిభునితోఁ దగ వెఱఁగి యిత్తుగా
కనవుడు నప్పుడమిఱేఁడు పదివేలు సెప్పిన నప్పరమసంయమి యప్పటిమాటయ
యాడిన నారాజు లక్షయుగ్గడించెదానికిం దపస్వి ముందటిపలుకు పలికిన నతండు
కోటియిమ్మనియె నమ్మాటకు నమ్మహాత్ముండు. 269

క. తల విసరి వెల దగఁగ బోయల కీ వలదయ్య యనిన । నన్నరపతివా
రల కిల సగ మిచ్చెద నని, పలికిన నప్పలుకు ద్రోపు । వడ ముని వల్కెన్. 270

ఆ. రాజు దనదుసకలరాజ్యంబు బోయల, కిత్తు ననుడు నమ్మునీశ్వరుండు
నీవు మంత్రివరులు నెయ్యురుఁ దలపోసి,యుచితమైనమూల్య మొసఁగు మనియె.

వ. అనిన విని విషాదంబుతో నహుషుం [3]డపులం జని సచివులుం దానును నింక నేమి
సేయువాఁడ నని చింతిల్లుచున్నసమయంబున నయ్యెడకు గవిజాతుం డనుసంయమి

1. గ. గూడ దండ్రు...నటు సేయ ననఘులార, 2. క. కైవర్తుల కిం డని. 3. గ. డపుల నని.

సనుదెంచి వారలతో మీరు చింత విడువుఁడే నిమ్మునిపతిమాహాత్మ్యంబు నిశ్చయిం
చెద ననుటయు నయ్యవనీవిభుం డిప్పరివారం బింతటితో నాపత్సమోధి మునుంగ
కుండునట్లుగా నన్నుం గావవే యనుపలుకు వలికిన నతం డతని కిట్లనియె. 272

తే. గోవులకు బ్రాహ్మణులకును గుల మొకండ
కమలజుఁడు రెండుదెఱఁగులుగా నొనర్చె
హవికిఁ బూర్వంబు కారణ మఖిలమంత్ర
ములక ధిష్ఠాన మపరంబు భూపవర్య. 273

క. వివిధాగమాశ్రయం బగు, నవనీదేవునకు మూల్య మని వాక్రువ్వన్
శివునకును గాదు ధరణీధవ గోవును నట్టి దగుటఁ దగునది యొసఁగన్. 274

తే. అనినఁ బ్రియ మంది నృపతి సంయమిసమీప
మునకు వచ్చి మహాభాగ ననుఁ గృపార్ద్ర
దృష్టిఁ జూడుము భవదీయదేహమునకు
నింత వెల యున వచ్చునే యీరికైన. 275

క. మునినాథ గోవు నిచ్చెద, నవుడు వికచముఖుఁ డగుచు ననుగుణమూల్యం
బున సంప్రీతిం బొందితి, నని భృగుకులముఖ్యుఁ డిట్టు లను నహుషునితోన్.

క. గో వగ్నియు నమృతమయు, మో వసుధాధీశ వినుము హోమవిధాన
శ్రీవాహిని నిచ్చిన త్రిదశావాసంబునకుఁ బూద్య మమరులకైనన్. 277

చ. అని యిటు లేర్పడం బలికి యాతలఁ గొంతయు మేలు గోవు ని
మ్మనఘచరిత్రయున్న విభుఁ డట్టుల చేసిన బోయ లప్డు నె
మ్మనములు మోద మంద గరిమంబున భార్గవుఁ జేరి మమ్ముఁ గ
న్గొనినది యాదిగాఁ గరుణ గూరెద నొక్కటి విన్నవింతుమే. 278

క. అని ప్రీతిఁ బలికి యమ్ముని, యనుజ్ఞఁ గొని మమ్ముఁ గావు మక్కటికమునం
గొనవయ్య గోవు మాచే, నన విని మొగమోట మనమునార్ద్రితఁ జెనుపన్.

తే. వేఁడికొనినట్టికృపణుపై వాఁడిచూడ్కి
యరయ నాశీవిషముచూపునట్ల కాన
చేయఁ బ్రార్థనాభంగంబు మీ యభీష్ట
మాచరించెద నని గోవు నతఁడు గొనియె. 280

వ. కొని యంత నిలువక. 281

తే. ధర్మసంప్రీతి వారిపైఁ దగుల మీల, వలని యుర్మిలి ఘనమున దళముకొనఁగ
మీరు మీలును సమ్మోదమార దివికి, నేఁగుఁ డని పల్కి భార్గవుం డెల్లఁ బినఁగ.

వ. పలికినం ధన్యులము. 283

[illegible] నములఁ [illegible] దన్వులతోన సొగసి

నాకలోకంబునకుఁ బోవ సహసుమన్నృపతి
సపరివారంబు గాఁగ నాశ్చర్యపూర
మగ్నమానసుఁ డయి యుండెఁ మానవేంద్ర. 284

వ. అప్పుడు. 285

క. చ్యవనుఁడు గవిజాతుఁడు న, య్యవనీశ్వరుఁ బిల్చి వరము లడుగుము రెండేఁ
డివిగిత్రి మనుడు నతఁడు మీ, [1]యవిరళసంప్రీతికంటె నర్థము గలదే. 286

తే. అనిన విని యగ్గలం బైన దయాదరమున, వారు ధర్మపరత్వంబు వాసవాభ
వైభవము నయ్యెడును నీకు వంశపాన, నాత్మ యనుచు నంతర్హితులైరి వత్స.

క. మది నద్భుతంబుఁ బ్రమదముఁ, బొదలఁగ నమ్మునులమహిమఁ బొగడుచుఁ జనియెం
దదనంతరంబ పతి నిజ, సదనమునకు నెల్ల జనులు సమ్మద మందన్. 288

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 289

క. వినిపించితి సంవాసం, బున దర్శనమునను జిత్తమున నధికస్నే
హానిరూఢి గల్గుటయు గో, వ్రునందుఁ గలగౌరవముఁ జెవుల కింపెసఁగన్. 290

చ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసము.

వ. అనిన విని యక్కురువంశవర్యుం డాధర్మతనయునితో నాకు నొక్కటి వినుటకుం గుతూహలం బెక్కుడుగా గల్గి యుండు నుదాత్తబ్రాహ్మ్యనిధి యైనభార్గవాన్వయంబునం [2]జిత్రనిరత్యాత్త్రచరిత్రుం డగుపరశురాముండు జనియించుటయు నుత్తమక్షత్త్రియత్వమహోజ్జ్వలం బైనకౌశికకులంబునం బరమబ్రాహ్మణ్యవిశ్రుతుం డైన విశ్వామిత్రుం డుదయించుటయును నది యెట్లొకో యనుచుఁ గడుఁ దొల్లి యుఁ గొంత వింటి నిస్సంశయంబు గాదు మహాత్మా మదీయచిత్తాయత్తంబుగాన తెలం గెఱింగింపవే యనుటయు నయ్యనిమిషనదీనందనుండు కుంతీనందనాగ్రజుతోడం జ్యవనకుశికసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన భవత్సంశయంబు వాయుఁ జ్యవనుండు నిజవంశంబునకుం గుశికకులంబు కారణంబుగా సంకరంబు గలుగఁ గల యది యని యెఱింగి యక్కుశికకులంబునకు నుత్పాతం బాపాదింపం గోరి కుశిక భూపాలుపాలికిం జనిన నతండు. 291

క. భార్యాసహితముగా న, య్యార్యవరుని కనుగుణంపుఁ బటర్చన విధివ
చ్ఛర్యాపూర్వముగ వినయ, ధుర్యత వెలయంగఁ జేసె దోహల మమరన్. 292

క. పూజితునిఁ జేసి యతనికి, రాజవరుం డిట్టు లనియె రాజ్యవిభుత్వ
భ్రాజిష్ణుఁడ నై భృత్యుని, యోజను నను నడపి యేలు ముర్వీమునీంద్రా. 293

క. ఏనును భార్యయు బంధులు, నానాజనసహితముగ సనాథతఁ గని యు
ల్లైనం బెంపుం బొరయం, గా నిలకుఁ బ్రమోద మొందఁ గైకొను మమ్మున్.

1. క. యవిరళసంప్రియమునకంటె నవ్యము. 2. చ. జిత్రతరక్షాత్త్రమహామాచరితుం డగు.

చ. అన విని యమ్మునిప్రవరుఁ డాతని కిట్లను రాజ్యకాంక్ష నా
మనమున లేదు సద్వ్రతము మానితవృత్తిఁ జరించువాఁడ నై
జనవర వచ్చినాఁడఁ బరిచారము నీవును నీదుపత్నియుం
గొనకొని చేయఁగా వలయుఁ గోరిక యింతియ తీర్పు మోపినన్. 295

వ. అనిన విని యాదంపతులు ముదమ్మునం బొదలి యట్ల చేయువార మనిరి తదనం
తరంబ. 296

క. అమ్ముని నభ్యంతరసద,నమ్మునకుం గొని విభుండు నాతియుఁ దానుం
సమ్మోదమ్మునఁ జని హృ,ద్యమ్మగు నొకచోటు చూపి యాతనితోడన్. 297

ఆ. అనఘ యిచట నుండు మని పల్కి మృదులత
ల్పంబు నంచితాసనంబు నచటఁ
బెట్టఁ బనిచి యేము ప్రీతి నొనర్చెద
మిష్టభంగిఁ బనుపుఁ డెద్ది యైన. 298

వ. అనిన నంత నినుం డపరగిరి గడచనినం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి యమ్మ
హాత్ముం డాహారం బడిగిన నమ్మహీపతి మహితభోజనంబున నతనిం దృప్తునిం
గావించిన. 299

ఆ. అతఁడు సెజ్జఁ జేరి యధిపుతో నియ్యెడ, నిద్రవోదు నేను నృపవరేణ్య
మీరు నిదుర దక్కి మెలపున నాచర,ణంబు లొత్తుచునికి నాకుఁ బ్రియము.

క. ఏ నై మేల్కనునంతకు, భూనాయకవర్య నన్ను బోధింపకుఁ డీ
మానినియు నీవు నని ని,ద్రానిరతుం డయ్యె వారుఁ దద్దయుభక్తిన్. 301

తే. కుడువు నిదురయు వర్జించి యడుగు లొత్తు
చుండి రమ్మునివల్లభుఁ డొక్క ప్రక్క
నచలగాత్రుఁ డై నిద్రింప నద్భుతముగ
దినము లిరువదియొక్కటి సనియె నధిప. 302

వ. ఇరువదిరెండవనాఁ డమ్మునివరుండు దనయంతన మేల్కని. 303

క. ఇలు వెడలి పోయె నేమియుఁ, బలుకక యాదంపతులును బరమశ్రాంతా
త్ములగుచు వెనుకన చని ర,క్కులపతి యుంచుకయు సరకుగొనఁ డవ్విధమున్.

ఆ. అట్లు వారివలన నాదరరహితుఁ డై,పురవరంబు వెడలి పోయిపోయి
యతఁడు నూడఁ జూడ నంతర్హితుం డైనఁ, బతియు సతియు మూర్ఛపాలువడిరి.

క. కొంతవడికిఁ దెప్పిఱి యెద, లెంతయు వగ నూనఁ బురికి నేతెంచి గృహా
భ్యంతరము సొచ్చి కని ర,య్యింతియును విభుండు నమ్మునీశ్వరు సెజ్జన్. 306

వ. మున్ను నిద్రించు ప్రక్కదక్కి యొండు ప్రక్క నిద్రించుభార్గవునట్లు గాంచి సం
తోషించి పరిశ్రాంతి దిగఁద్రావి యెప్పటిచొప్పున నడుగు లొత్తుచుండ మఱియు
దినంబు లిరువదియొక్కటి సనినం బ్రబుద్ధుం డై. 307

సీ. అనఘ తైలాగ్నిఁ గాఁచిగినఁ బతి గమ్ము, నూరియు వెప్పించి మేను శిరము
నర్థ్యక్తముగ నేసి నమస్కరించె నాఁడి, యింత ద్రోహంబు చర్య నపరఘటికఁ
దోఁచి వికారంబు దొడరక యున్నరా,జును దేవులును గని సుముఖుఁడగుచు
నా దిగినస్నానుఁ డగుటయు వారు షడ్రసా,హారంబు లగు వివిధాన్నపాన

ఆ. ములు ఘటించి కుడువఁ బిలిచినఁ జని వాని
నెల్లఁ గాంచి యొక్కఁడేనిఁ బోయె
వార లడలు గదుర నూరక యుండి రా
పగలు రేయుఁ గురునృపాలవర్య. 308

వ. ఆ భృగువంశవరుండు. 309

సీ. నేఁగిఁ బోషనూపి వేగంబ యరదంబు, వన్నింపు నీవు నీభామిని యును వ
హింపఁగా రథికత యొసఁగఁ గాంచనరత్న, గోహయముల యాచకులకు నిచ్చు
చును జగవలయు నా కనుడు భూపతి దేగ, సమస్తద్విజాశితుఁ జాము వాను
వలపటఁ బూని యాత్రవస్తువు లెల్లను, గొనివచ్చి యీమంత్రిజనులఁ బనుప

తే. నెక్కి వారల నాసంయమీశ్వరుండు
నిశితతర మగుమునికోల నెత్తు రొలుక
మోపుచును దీనకోటికి నా పదార్థ
చయము నెడనెడ నొసఁగుచుఁ జనుచు నుండె. 310

వ. పెక్కుదినంబు లాహారనిద్రలు లేమిం జేసి డప్పిఁ దూలుచు నమ్మహీపాలునమ్మహిషి
నమ్మునిముల్లుకోలపోట్ల నట్లు పూచినమోదుగులచందంబు నొందింపఁ జూచి
జనంబు లల్లన తమలోన నిట్టితపోమహిమయుం గలదే యిది యన్యాయ్యంబని
యలుగను డగవు వలుకను జేతిచూడను రాదయ్యెడు నీదంపతులభక్తిస్వంబును
నిష్ఠాపరత్వంబును నింత యొప్పునే దుర్వహం బగుభారంబు నిర్వికారులయి వహిం
చుచున్న వారనుచు నుమ్మలించుచుఁ బరివేష్టించి చనం జ్యవనుండు పురంబు వెడలి
వారిమనంబుల వికారంబులు గానక యచ్చెరువును మెచ్చును బెనంగొను హృదయం
బుతో నరదంబు డిగ్గి వారలశిరంబులం గట్టినపగ్గంబులు విడిచి శరీరంబులు కరం
బున సంస్పర్శించి యుజ్జపతియాననం బాలోకించి దస్మితిగఁ జే వరంబిచ్చెద వగవు
దక్కి పురంబునకుం జను మేను గంగాతీరవనంబున వ్రతచర్యాశేషంబు నిర్వహిం
చెద నీవు మహిషీసహితంబుగా నెల్లి నాకడకుం జనుదెమ్మని పలుటయు నాకు
వగ పెక్కుడి దని పలికె యవ్విభుండు. 311

క. తనతనువు వసితమేనును, గనుఁగొని యచ్చెరువు ముదముఁ గడలుకొనఁగ న
మ్మునితో భవత్ప్రభావము, గొనియాడఁగఁ దరమె మాకు గురుతరకరుణా. 312

వ. అని వెండియు. 313

తే. శ్రమము లేదు ప్రతోదవ్రణములు లేవు

నాతియును నేను నెలజవ్వనంబుఁ గంటి
మిది మహాద్భుతతర మందు నమే భవన్మ
హానుభావత్వ మేమి చెప్పుదు మునీంద్ర. 314

వ. అని సవినయంబుగాఁ దానును దేవియు దండప్రణామంబులు సేసి యా సంయమి
వరు వీడ్కొని సాద్భుతచిత్తులై సకలజనులుం బరివేష్టింపఁ బురంబుఁ బ్రవేశించి
ప్రమోదమయమూర్తు లగుచు దివసవర్తనంబును రాత్రిచర్యయుం గడపి సూర్యో
దయం బగుటయు. 315

క. వారలు ప్రాతస్సమయాచారంబులు నడపి భక్తిసంపద లొదవన్
గౌరవమున మునిసిద్ధ, ప్రారణ్యమ్మునకుఁ బోయి రవనీనాథా. 316

ఆ. అచట మణిమయంబు నతిసుందరము దివ్యసదననిభము నగువిశాలరమ్య
హర్మ్య మున్నఁ జూచి యచ్చెరు వందుచు, త్తములతోడఁ జనఁగ దానిచుట్టు.

చ్యవనుఁడు దనయోగబలంబునఁ గుశికునకు నాకలోకంబు సూపుట.

సీ. స్వాధ్యాయసంగీతసాహిత్యనర్తనమానసీయము లగుమండపములుఁ
గోకిలశుకభృంగకులనాదముల నభిరామంబు లైనయారామములును
హంససారసరవాత్యంతమనోజ్ఞంబు, లై సొంపు మిగులుపద్మాకరములుఁ
జారుమయూరకేకారుతకలితంబు, లగుచు నొప్పారుక్రీడాచలములు

తే. వీనులకుఁ జూడ్కులకు నింపు వెల్లిగొల్పు
నేర్పు గలిగినవిభవంబు నెఱయ మెఱయఁ
గరము విలసిల్లుచునికి నాకంబు వేడ్క
నయ్యోషకుఁ గాఁపు వచ్చినయట్టు లుండె. 318

క. సురలును గంధర్వులు నప్సరోనికాయములు వివిధసరసవిహారా
దరలీలల నందెడునెడఁ, జరింపుచుండిరి నితాంతసమ్మోదమునన్. 319

తే. అవ్విధంబున నారాజు నంగనయును
మనము లద్భుతరసమున మునుఁగుచుండఁ
గలదొకో యిది నిక్కమో కానినాఁడు
మిగుల ననుభవగోచర మగునె యిట్లు. 320

వ. అని వెండియు. 321

క. ఉత్తరకురుభూమియొ లోకోత్తర మగునట్టినాకమొకో తనువులతో
నిత్తాపసవరునికరుణ, నిత్తెఱఁగున సంభవించె నిచ్చోటు సొరన్. 322

వ. అనుచు నమ్మహనీయహర్మ్యంబు సొచ్చి యందు మణిమయపర్యంకంబునం బవ్వ
ళించియున్న యప్పరమమునిం గని తత్క్షణంబున నతం డంతర్ధానంబు సేసె నతని
తోడన యామేడయు మున్ను గన్నయశేషవిశేషంబులును నదృశ్యంబు లయ్యె
నయ్యిరువురు నట్టిట్టు దొలంగి యక్కానన నొక్కెడఁ గొలఁకునీసమాసీనుండును

జపపరుండును నైనయా సంయమివరు నాలోకించి యట్లు గాంచి భూవిభుం డాభార్య తో ని ట్లనియె. 323

తే. ఉవిద మునియోగబల మిట్టు ✽ లుండునే య
నూనరాజ్యంబు సులభంబు ✽ మానవులకు
బ్రాహ్మణత్వంబుఁ దపము దుర్లభము తపము
కలిమిఁ జేయుచు నున్నాఁడు ✽ వలసినట్లు. 324

చ. అనునెడ నిందు రం డని సమాదర మొప్పఁగ వారిఁ బిల్చె న
మ్మని నరనాథుఁడుం సతియు ✽ మోడ్చినచేతులతోడఁ జేరఁగా
జని ధరఁ జాఁగి మ్రొక్కుటయు ✽ సంయమి దీవన లిచ్చి రాజునా
ననమున సుప్రసన్నయ ✽ నప్రభ పర్వఁగ నెమ్మి ని ట్లనున్. 325

ఆ. మనసు నింద్రియములు ✽ మనుజేంద్ర యింతవశ్యంబు లగునె నీకు ✽ నరయఁ గోడొ
కింత యైన లేదు ✽ సంతస మందితి, నిత్తు వరము వేఁడు ✽ మెద్ది యైన. 326

క. అనిన విని యగ్నికల్పుఁడ, వనఁ జనునీమది ప్రసన్న ✽ మగుపట్టులుగా
మునిజనవంద్యా కొల్వం, గనుకం టెను మిగుల మేలు ✽ గలదే కోరన్. 327

వ. అని పలికి కుశికుండు వెండియు. 328

తే. ఒకటి యడిగెదఁ గృప నిగు ✽ రొత్తఁ జెప్పు
వలయు మీరు మాయింటికి ✽ వచ్చి యొక్క
ప్రక్క క్రిందుగ నిరువది ✽ యొక్కదినము
లనఘ నిద్రించి తది మొద ✽ లైననీదు. 329

క. చరితం బద్భుతము మునీ, శ్వర దీనికిఁ గారణము వి ✽ చారంబున నగో
చర మెఱిఁగింపు మనుడు నా, ధరణీవల్లభునితో నతం డి ట్లనియెన్. 330

వ. సురలు మునులు సురజ్యేష్ఠుం గొలిచి యుండం బ్రసంగ(వశ)ంబున నప్పరమేష్ఠి వారలతో భృగుకుశికవంశంబులకు బ్రహ్మక్షత్త్రంబులు దడంబడి సంకరంబు వాటిల్లు నని చెప్పె నప్పు డే నచట నుండి వినుటం జేసి యా సంకరంబున కోర్వక మీయన్వయంబు నిర్మూలంబు సేయువాఁడ నయి వ్రతంబు నెపం బిడి భవద్గృహంబు సొచ్చి యిన్నిపోకలం బోయితి నలసి డస్సి యెప్పుడేని మీర లడ్డ మాడుదు రప్పుడ శపింతు నిట్టిద నామొత్తికోలు మీయందు ధైర్యహానియు శోకంబును గోపంబును లేమికి మెచ్చి వరం బిచ్చియుం దనివి సనక తనువుల తోడన మీరు నాకలోకం బాలోకించునట్లుగా నీ గంగాతీరంబున సంఘటించితి దానిం గని నరేంద్రత్వంబు దెస నుదాసీనభావంబు నొంది బ్రాహ్మణ్యంబునందు నస్పృహుండ వైతది యెఱుంగుదు నీకు మూఁడవవాఁడు బ్రహ్మతేజోదీప్తుండయి జనియించు వరంబు వేఁడుము తుటయు నమ్మానవపతి దీనికంటెను గడచినవరంబును గలదే మదీయసంతానంబు బ్రహ్మత్వప్రాప్తమహత్వనిరూఢంబు నగాఁ ధర్మ

తత్ప్రకారంబునం గానను గ్రహింపు మనిన నమ్ముని యట్ల యయ్యె నమ్మహాత్ముఁడును
నీదుమనుమండు త్రిలోకపూజనీయుం డని పలికిన నప్పతి తాను క్షేమికతంబున
బ్రాహ్మణుం డగు నత్తెఱం గెఱింగింపవే యనవుడు నత్తాపసోత్తముండు విను
మన్మద్వంశంబున ఋచీకుం డనువాఁడు జన్మించి నీతనయుండైన గాధి యనియెడు
వానిపుత్త్రి భార్యగాఁ బరిగ్రహించు నత్తపోధనుండు దనయందయుం డగు జమదగ్ని
యందు సమస్తధనుర్వేదంబును నావహించు నప్పవేశనంబు తత్పుత్త్రుండు ఫలి
యించు నది యంతయు సకలక్షత్త్రియక్షయకారి యైనదైవంబు కృత్యంబు దాని
వలన ఋచీకగాధివధూజనానుష్ఠానపరివర్తనంబు గలుగునది కారణంబుగా నుగ్ర
క్షత్త్రధర్ముం డగుపరశురాముండు జమదగ్నికిం బరమబ్రాహ్మణ్యగణ్యుం డయిన
విశ్వామిత్త్రుండు గాధికి జనియింతురు బ్రహ్మపలుకు సత్యంబ యిమ్మహదన్వయంబు
భార్గవకులసంబంధంబున జనశ్లాఘనీయం బయి వెలయుం గావున దీని నీ దీర్ఘంబు
నకుం జనియెద నీవు సుఖివై యుండు మని చెప్పుటయు నప్పతమిత్తుండు భార్యా
సహితంబుగ సవిశేషవినయం బగు వందనం బాచరించి వీడ్కొని చనియెఁ జ్యవ
నుండును నిజేచ్ఛం జనియె నిది పరశురామవిశ్వామిత్త్రజన్మప్రకారంబు. 331

భీష్ముండు ధర్మజునకు దానవిశేషముల నెఱింగించుట.

క. అని కురుపితామహుఁడు సె ప్పిన విని ధర్మాత్మజుండు ప్రియ మందుచు నా
తనితో దానవిశేషము, లనఘా యెఱిఁగింపు మనుడు నతఁ డిట్లనియెన్. 332

సీ. కాంస్యోపదోహయుఁ గాంచనచారుశృంగయు ధవళాంబరకలితయును స
దక్షిణయును నయి తగుగోవుఁ బాత్త్రత్వభవ్యవిప్రునకు సద్భక్తితోడ
నిచ్చిన దానికి నెన్నిరోమము లన్ని, దివ్యవత్సరములుఁ ద్రిదశలోక
మున వసింతురు కులంబున నేడుతరముల,జనముల సుగతికి ననుతు రధిప

ఆ. కన్య భూమి గృహము కనక మన్నము జల, మంబరంబు శయన మాసనంబు
వాహనంబు విప్రవరునకు నీఁగి లో,కములు రెంట సౌఖ్యకారి యగుదు. 333

క. అనిన విని పాండవాగ్రజుఁ, డనఘా యిన్నింటికంటె నధికం బగుదా
ని నెఱింగింపు మనుడు న,జ్జనపతి కిట్లను నతఁడు ప్రసన్నాత్మకుఁడై. 334

తే. అర్థి గోరినవస్తువు లర్థితోడ, నీఁగి యొల్లదానములకు నెక్కుడరయ
నఖిలభూతమ్ములకు నభయంబు నిచ్చు, టంతకంటెను మే లండ్రు రార్యజనులు.

వ. అని చెప్పి వినుము మఱియు నిట్లనియె.

తే. వీరశయనంబు మే లండ్రు వీనికంటె, మఱియుఁ గొన్నింటికంటెను మనుజనాథ
దానముల కావు వెదకినదానిఁ బోలఁ, లేవు పుణ్యకర్మములలోన నెవియైన. 337

వ. అనుటయు ధర్మజుండు దమ్ముల దెసం గనుంగొనిన వార లతనిచిత్తం బెఱింగి
రణమరణస్తుతి సేయ నతండు సమరంబునం జచ్చిన బంధుమిత్త్రజ్ఞాతిజనంబుల

మునిశోకంబు వదలి సురవాహినీనందనవాక్యంబు లభినందించి నా దేవవ్రతుంగని
వెండియు. 338

క. అరి దైన దీనుఁ డై తను, శరణార్థి వేఁడినం బ్రసన్నుఁ డగుచు న
ప్పురుషున కిష్టకోటి దీర్చినఁ, బురుషోత్తముఁ డందు రతనిఁ బురుషవరేణ్యా. 339

క. అగ్గలిక యున్నను నాలిం, గొడుకుల రక్షింప లేక కుతిలపడుచు ని
ప్పుడు చేవతనము గలనరుఁ, డెడ రుడుకుపఁగ వలయునది మహాపాతక మనఘా. 340

క. నిజదారపరుఁడు సంతత, యజనరతుండును గామరోషరహితుండు సుసం
ద్విజుల నరసి ధన మిచ్చుట, త్రిజగత్పూజ్య మగు సంద్రు ధీరవిచారా. 341

వ. అనినం బాండవాగ్రజుండు యాచనాయాచనంబులలో నెయ్యది దానార్థం బగు
నని యడిగిన నతనికి బితామహుం డి ట్లనియె. 342

చ. అడిగిన నిచ్చుకంటెను నయాచకుఁ గాఁగ నెఱింగి యిచ్చు టె
క్కుడుఫల మిచ్చు దానవిధు లెవ్విధ వేఁడుట సావు వేఁడఁగా
బడుటది పెద్దసావు పరప్రార్థన పూర్వము సేయునాతఁ డా
యడిగినవానిఁ దన్నును దయామరతిఁ గావఁగఁ జాలువాఁ డగున్. 343

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డతని కి ట్లనియె. 344

క. దానము యజ్ఞక్రియ నాఁ, గా నతులితధర్మవిధులు గల వందు ధరి
త్రీనాథోత్తమ యధికఫలానూనం బై వెలుంగునది యెయ్యదియో. 345

వ. వినవలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నయ్యనిమిషనదీనందనుం డప్పాండునందనా
గ్రజున కిట్లనియె. 346

ఉ. భూసురకోటికి న్వినయపూర్వముగా ధనధాన్యగోమణి
తామ్రఫలాన్నముఖ్యములు సమ్మతి నీఁగి సుయజ్ఞమాసనో
ద్భాసితసత్క్రియన్ సదపుభవ్యంపు యజ్ఞములుం దపంబులుం
జేసినపుణ్యముం బడయుఁ జేయుము దానము లోపి నిత్యమున్. 347

క. అనవుడు నాతనితో ని, ట్లను గుంతీతనయముఖ్యుఁ డనఘా పెక్కుల్
వినఁబడు దానము లధికం, బనఁ దగి మొదుదాన మెద్ది యన్నిటిలోనన్. 348

వ. అని యడిగిన నయ్యాపగాసూనుం డమ్మానవపతి కి ట్లనియె. 349

భూదానమహిమాభివర్ణనము.

క. దానము లన్నిటికిని భూ, దానం బెక్కుడు సమస్తధాన్యములుఁ బ్రభూ
తానేకవస్త్రధనర, త్నానూనత్వమును భూమి నవుటకతమునన్. 350

క. కనకము రజతము వస్త్రం, బును ధాన్యము వివిధరత్నములు నిచ్చినయ
వ్వినుతఫలంబుల నెల్లను, గను నుత్తమభూమిదానకర్త నరేంద్రా. 351

సీ. భూమి కెంతాయువు భూదానకర్తయు, నంతకాలము సుఖ మందుచుండు
నమరలోకంబున నల్పమైనను భూమి, యిచ్చిన బహుభూమి యేలునతఁడు

రాజు విశేషించి కరణమ్మతి నొండెను, భూదానకర్తృత్వపుణ్య మొండెఁ
బడయుంగవలయుఁ బాపంగ నోపు బ్రహ్మహత్యాదిపాతకంబులు నైన భూమి

తే. దాన మెంతపాపాత్ముచే నైన భూమి
గొనినఁ గల్మష మొందదు వినుము మహిత
మైనభూదానవిధియును నశ్వమేధ
యాగమును సదృశంబు లం డ్రాదిమునులు. 352

క. దారిద్ర్యముచేఁ గుందుచు, నేరిమి నడుగంగఁ బోవ నెంతయుఁ గృశతం
గూరినవిప్రున కుర్వర, వారనిదయ నిగిఫలము వాగ్గోచరమే. 353

తే. యాగకర్తయు శాంతుండునైన నట్టివిప్రుఁ బ్రార్థించు మైనమూర్వీ ప్రతిగ్ర
హంబు సేయించు టత్యధికంబు భూమి, దానవిధివిశేషంబులలోన నెల్ల. 354

క. విను మర్హుఁ డైనవిప్రున, కనఘా గోచర్మమాత్ర యగుమేదిని ని
చ్చినఁ బోనియట్టిపాపము, నినుపొడుపునఁ జెడనితమము నెందును గలవే. 355

క. ఆజిప్రాప్తమృతులు గురుపూజకులును మఱియు నెట్టిపుణ్యాత్మకులుఁ
రాజోత్తమ భూదాన, భ్రాజిష్ణునిఁ బోల రండ్రు పరమమునీంద్రుల్. 356

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు వెండియు నిట్లను భూదేవి జనులకు హితంబుగా నానతిచ్చిన
వాక్యంబులు భూగీత లనం బరఁగు వానివిని పరశురాముండు భూదానపరుం
డయ్యె నని విందుము పాండవాగ్రజా యవి నీ వాకర్ణింపుము. 357

క. నను నిందు రెండులోకములను జెందియశస్సుఖంబులం బడయఁగఁగో
రినయట్లయినను దీనికిఁ నెన లేవుసుఁడీ తలంప నేధర్మములున్. 358

చ. ఇతరులదాన మీనిఁ దమయాగియయేయిని నన్ను మార్తురే
మతి నరకాధివాసగతి మాన్పఁ దలంచుట గల్గినఁ సమం
చితముగ భక్తినిచ్చుట కుశీలత మార్చుట నాకు హర్షభా
షితయుఁ బరాభవవ్యథయుఁ జేతసుఁడీ యిదె చాటి చెప్పెదన్. 359

క. వినుఁ డుభయలోకముల నే, లొనరింతుం గీర్తికలత్రయును నిలువఁగనీ
క నిరాసంబు నొనర్తును, నను నిచ్చిన నెట్టిదుర్జనములకు నైనన్. 360

వ. అనియె నని యవ్వాక్యంబు లుపన్యసించి దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమునకు మ
ఱియుం జెప్పు నవ్విషయంబున నింద్రుం డడుగ బృహస్పతి సెప్పినవచనంబులు
వినుము చెప్పెద. 361

ఆ. భూమి రత్నగర్భ పురుహూత యటు గాన, కలుగు భూమిదానకర్తయైన
వాని కశ్వహస్తివసితాదిసత్వరత్నములు నిచ్చునట్టి యమితఫలము. 362

క. వసుదాయిని యైనవసుధ, నొసఁగినతనిఁ దన్ను తన్ను యొసఁగె ననుచు సం
తసపడు భూతము లన్నియు, నసమానము భూమిదాన మమరాధీశా. 363

క. విను రాజులకు నవశ్యంబును జేయఁగ వలయు నధికభూదానము రా

జనువాఁ డఘములఁ బాసి, మనఘా యది పసిఁడి నొంట ✽ నది వ్యాసుఁ డగునే.

ఆ. పూర్వదత్తమైన ✽ భూమి నెవ్వఁడు పుచ్చికొనియె నతఁడు దనదుకులమువారి
నిరువదొక్కతరము ✽ నరకవాసులఁ జేయు, దాను[1]నడఁచు గాఁగ ✽ ధర్మనిరత.

క. మును దా విప్రున కిచ్చెద, నని భువి యీకుండు కంటె ✽ నధికపుఁ బాపం
బును నడుగ కిచ్చుటకు మిగిలినపుణ్యము నొందు నరయ ✽ లే దండ్రు బుధుల్.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు సురనదీపుత్త్రుతో దానపరు లయిన మానవులకు దాతవ్యంబు లగువానివిశేషంబు లెఱింగింపవే యనుటయు నతం డన్నకనక పానీయప్రముఖంబు లైనపదార్థంబులవిశేషంబులు గల వవి యెఱింగించెద నొక్కనాఁ డన్నంబువిషయం బైనదానంబుప్రకారంబు. 367

క. ఏ నడుగఁగ నారదముని, మానితముగఁ జెప్పినట్టిమాటలు సువ్య
క్తానూనవృత్తిఁ జెప్పెద, భూనాయక యేకచిత్తమున విను వానిన్. 368

క. మునులును దివిజులు నన్నము, వినుతింతురు లోకతంత్రవిధి క్రతువులుఁ ద
క్కనుగలసర్వము నన్నం, బున నడచుం గాన యన్నము విశిష్ట మిలన్. 369

ఆ. అన్నదానసదృశ ✽ మగుదాన మొండు నెన్నఁడును లేదు గావున ✽ ను విధేయ
మన్నదాన మధిక ✽ యత్నపూర్వంబుగాఁ, బూని దానిచేత ✽ పుణ్యతమము. 370

సీ. ప్రాణంబులకు విధారక మన్న మింటిజనంబుల కుడిగి డైయనను సుభక్తి
నతిథికిఁ బెట్టుట ✽ యధికపుణ్యము శ్రాంతు, వృద్ధుఁ దాపసు బాలు ✽ విరలు వనితఁ
గడపఁ గా దాఁకలి ✽ గవిరి యర్థించిన, గృహమేధి కవమతి ✽ గినుక దగదు
కాలంబుతోఁ గుక్క ✽ మాలఁడు దుది గాఁగ, నాఁకొని వచ్చిన ✽ ననుగుణముగ

ఆ. నాచరింపవలయు ✽ నాహారకల్పన, మునుల దేవపితృసముత్కరముల
నన్నదానవిధుల ✽ నాదరంబుగఁ బ్రియ, మొందఁ జేతఁ బోల ✽ వొందువిధులు.

క. కులమును విద్యయు వృత్తము, నలఘుమతీ యన్న మిడుటకై యడుగంగా
వలవదు విప్రుని [2]నాదర, మలరంగా నిడుట లెస్స ✽ యడిగినమాత్రన్. 372

వ. అని వెండియు. 373

తే. అజుఁడు కల్పాదియం దన్న ✽ మమృతమనియె, నన్నహాని బలాధికులైన మర్త్య
లాత్మగాఁ జేయుఁ గావున ✽ [3]నన్నభుక్తి, సకలధాతువృద్ధికి నయ్యజనము గోరు

క. అని యతఁడు పల్కె ననియును, విని యన్నము సవినయముగ ✽ విప్రాదులకున్
మనుజేశ యిడుదు నీవును, మన మలరఁగ బెట్టుమీ సమస్తజనులకున్. 375

ఆ. అన్న మిడిన మణిమయావాసశయ్యాస
నములు నమృతభోజనంబు హృద్య
మాల్యలేపనములు ✽ మహనీయమహిళాను
భవముఁ జిరత నొందు ✽ దివమునందు. 376

---

1. క. మున్న గాఁగ. 2 గ. నుదరం, బలరంగా. 3. జ. నన్నభుక్తి.

నక్షత్రదానమహిమాతిశయనిరూపణము

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు నక్షత్ర విశేషంబులైన దానంబుల తెఱం గెఱింగింపవే
యనుటయు నిట్లు దేవకీదేవి యడుగ నన్నారీరత్నంబునకు నారదుండు సెప్పిన
వాక్యంబులయర్థంబు లుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము. 377

సీ. [1]కార్తెఁ బాయస మబ్జగర్భునితారఁ మాంసములు మాంసోపసేచనంగఁ గాఁగు
నన్నంబు శశితారయందు గోవార్ధ్రి నదితితారఁ బులగంబు నేయి గలయ
నట్టులు గురుతార నధిప సువర్ణ మాశ్లేష రూప్యము మఖఁ జెల్లు నువ్వు
తిలలు భగుం డధిదేవత యగుతారఁ జెఱకుఁ జేసిన యుపాసిక్తమైన

తే. భక్తము త్తరఫల్గునిఁ బాలతోడ
షాష్టికాన్నంబు రవితారఁ సారిరథము
చిత్తనాఁకు శ్రీగంధపుఁజెక్క స్వాతిఁ
దనకుఁ బ్రియమైనయది మేలు దానమునకు. 378

సీ. అనఘ విశాఖ నన్ దనురాధఁ జైచీర, వినుము జ్యేష్ఠ దగఁ గత్తివేము గూర్చి
ముల్లంగి మూల సశ్యామాకఫలంబుఁ బూర్వాషాఢ బెరు వృత్తాఖ్యమైన
యాషాఢ మాక్షీకార్ద్రాన్నంబు హరివసుజలతారకములఁ గంబళము గుజ్జు
లమరినబండియు [2]యువలుఁ బూర్వోత్తరా, [3]భాద్రపౌష్ణాశ్వినీభరణులందుఁ

తే. [4]గొఱ్ఱె గరమేఁకనంజుఁడు గోటియెద్దుఁ
గంచుకుండతో మొదవశ్వకలితశకట
మతులతిలధేనులీఁ బాడి యఖిలతార
కముల నీగులు నూర్ధ్వలోకములఁ జేయు. 379

వ. అని యెఱింగించి యమ్మానవపతితో నమ్మానసీయుం డిట్లనియె. 380

క. అలఘుతరసకలకామ్యం,బుల నిచ్చినయట్టిమహిమత్వపుణ్యంబైతా
వెలుఁగుఁ గనక మిచ్చుట యని, పలికెంగర్మజ్ఞుఁ డత్రి సరహితచరితా. 381

తే. కనక మాయుఃప్రదంబు పావనము భావ,శుద్ధినొనరించు దాతకున్ వ్రతమున
వేడ్కతో దాని నిచ్చుట వేఱు పొగడ, నేల యనియె హరిశ్చంద్రుఁ డిద్ధతేజ.

క. పానీయదాన ముత్తమ, దానం బని యఖిలధర్మతత్త్వదృఢపరి
జ్ఞానానూనుం డగు మను,మానవపతి సెప్పె నృపసమాజవరేణ్యా. 383

క. కావునఁ జెఱువులు నూతులు, బావులుఁ గొలఁకులును నెపుడుఁ బౌరవవర్యా
కావింప వలయు నవి గడుఁ, బావనములు పుణ్యలోకభాగిత నిచ్చున్. 384

క. అనఘా యెవ్వని కావిం,చిన సలిలాశయమునందుఁ జెలఁగుచు గోవుల్
గొను నీ రాతనివంశం,బున కవి గావించు నూర్ధ్వభువనప్రాప్తిన్. 385

1. గ. కర్త్య. 2. జ. నగలుఁ. 3. అ. భాద్రలఁ బౌష్ణాశ్వభరణు. 4. అ. గొఱలురాజమాషంబులు గొఱియ.

తే. అంత లేక యెవ్వానిజన్మలో నైనఁ గా, మంచి సేసవియుండును మనుజకోటి
యవభృథస్నానసానంబు లాచరించు, నతఁడు వొందఁడు విమలస్వర్గాభిగతులు. 386

క. యాగాదికర్మముల కుపయోగింపంబడుటఁ జేసి యుత్తమము ఘృతం
బా గురువస్తువు నిచ్చుట, యాగములకు నగ్నికిం బ్రియంబై యుండున్. 387

తే. గరగ లోనఁగిననరుఁడు భూసురు లొనర్చు
నాచమనముఖకర్మంబులందు మష్ఠ
భాగఫల మొందు నెగడికిఁ బాచనమున
కింధనము లిచ్చి ధనమాల నెసక మొసఁగు. 388

ఆ. ఛత్ర మిచ్చి కాంచుఁ బుత్రులఁ బురుషుండు, సకలకామ్యదానసమము శకట
మిచ్చుటనఘ చెప్ప నిచ్చినఁ గంటకు, లైనరిపులఁ ద్రొక్కి యతఁడు దిరుగు.

క. తిలలు పితృభోజ్యములుగా, బ్రజాపతుఁడు సేసెఁ బితృప్రీతి మున్ గావుం
దిల లిచ్చిన మెచ్చు లందురు, దొలఁగుం బర్వాసురాదిదోషము లెల్లన్. 390

తే. దివ్యముని యగు శాశ్యపుత్రధన్యగాత్ర, ములు జనించి ధన్యంబు లైతిలలు వెలయు
నట్లు గావునఁ దత్ప్రాప్తయుజన మఖుల, వస్తుయుజనంబుతో సరిగవచ్చునండ్రు. 391

క. తిలదాన మఖిలదానం, బులకంటె విశిష్ట మెల్లమునులును నియతిం
దిల లర్థము లగుపాత్రం, బుల కిచ్చియ కాదె పెంపు వొందిరి వత్సా. 392

వ. అని చెప్పి యాపగాతనయుండు గోవిశేషంబు వినిపింపవలసి ధర్మజున కిట్లనియె.

ఉ. దానము లాదిగాఁ గలుగుధర్మము లెల్లను జేతఁ గుల్ నిజా
ధీనవుఁ జోటు గావలయు జీవశతుల్ మును బ్రహ్మ జతుర్ముఖుం
గానఁగఁ బోయి యజ్ఞముఖకర్మసమాచరణార్థమై తదీ
యానుమతిం దగం బడసి యయ్యయిచోటుల నాచరింపరే. 394

క. కాననము గిరులు నదులును, నానాతీర్థములు భూజనంబుల కెల్లన్
భూనుత సాధారణములు, వానను ధర్మములు సేయ వచ్చు నిజేచ్ఛన్. 395

ఆ. అధిప నామనమునయందుఁ దోఁచినయది, యాచరింప వలయు నర్థమగుటఁ
జేసి దీసి నీకుఁ జెప్పితి గోదాన, శస్తమహిమ వినుము విస్తరింతు. 396

సీ. గోవు లెక్కుడు తపోభావితాత్ములకంటె
ననినఁ దద్ద్వారవంశమునకు మేర
గలదె సత్యాఖ్యలోకంబున నవి సోమ
సంగతత్వంబున సంచరించు
వినుతహోమముల కెల్లను బాలుఁ బెరుగు నే
యును నిచ్చుఁ గర్షనంబునకు నోడవుఁ
దోలు శృంగంబులు వాలంబు రోమచ
యము శకృన్మూత్రము లఖిలవర్త

ఆ. సము ం సెపచరించు ॥ శ్రమము శీతాతప,వ్యథయు లేమి నెపుడు ॥ నతిభరంపుఁ
బనులు సేయఁగోవు ॥ బ్రాహ్మణుఁ డన నేక,తత్త్వ మగుటఁ బరపదంబుఁగాంచు.

క. గోవుల విప్రుల కిచ్చిన, నేవిమమువు౯తులఁ బొరయు ॥ కేరికి నరుఁగం
గా వశము గానిలోకము, లావాసంబులుగ నిలుతు ॥ రతిసుఖవృత్తిన్. 398

క. గోవుఁపా లమృతం బని, దేవేంద్రుఁడు సెప్పెఁగాన ॥ ధీరత్వసిద్ధీ
గోవు నొసఁగు నమృతము స,ద్భావంబున నిచ్చినట్టిఫల మొదఁగూడున్. 399

తే. అనఘ గోవులు ప్రాణంబు॥ లని సమస్తమునులు సెప్పుదురట్లుగా ॥ వుఁదలంపఁ
బ్రాణదానవిధానసంప్రాప్తమైన, ఫలము గోదానకర్తకుఁ ॥ గలుగఁజూవె. 400

క. క్రూరునకు నాస్తికునకు దు,రారంభున కిచ్చినం బరమదుఃఖమునుం
గూరుచు గోపని దాతను, నారకిఁ జేయుం బరీక్షణము గడు వలయున్. 401

ఆ. గొడ్డు బడుగుఁ దెవులు॥గొంటుఁ గ్రే పెడలిన,దాని నెచ్చులేని ॥ నూనమైన
యట్టిదాని నొకట ॥ నాయాసపడి యున్న,దాని సీరు గో ప్రదానవిదులు. 402

క. విను పుణ్యలోకసులభ కా, వనఘా విప్రులకు గోచయంబులఁ బెక్కి-
చ్చిన నవి దాతకు మోక్షం,బును జేయఁగఁ జాలు నండ్రుపూర్వాచార్యుల్. 403

వ. అని చెప్పి గాంగేయుం డన్నపానీయదానఫలాతిశయంబులు వెండియు వినిపింప
వేడ్క-సేసి యుర్వీభున కిట్లనియె. 404

సీ. అధిప యింకను విను ॥ మన్నంబు జలమును, నిచ్చుట యావుల ॥ కెల్ల నెక్క-
డగుట నేఁ జెప్పెద ॥ నమృతసుధాస్వధా,నామముల్ సురలందు॥నాగకులము
నందును బితృకోటి॥యందును వర్తిల్లు, నన్నంబునకు నోలి ॥ నట్లుఁ గాక
యది ప్రాణ మండ్రు మహాత్ములు గావున, దానిఁ బెట్టుట ప్రాణదాన సమము

తే. విను విశేషించి తత్పాక॥మునకు జల ము
పాశ్రయము చంద్రునకుఁ బుట్టఁ ॥ బట్టు నయ్యె
జలము చంద్రుండు గాఁడె యో॥షధులఁ బ్రోచుఁ
గాన యుత్తమ మన్నంబు॥కంటె జలము. 405

వ. అని పలికి మఱియును. 406

క. తనకుఁ గలయట్టియన్నము,నన సురపితృపూజనములు ॥ నరునకు నడపం
బను నతిథితర్పణము దా,నన తగ నొనరించువాఁడు ॥ నరవరముఖ్యా. 407

వ. అని నిర్దేశించి తిలదానం బత్యాదరణీయం బని ప్రసంగించి యది వినినదియైనను
నేమి తద్విషయంబున కొక్క-యితిహాసంబుగలదు చెప్పెద విను మని పలికి యుని
మిషనదీనందనుండు కుంతీనందనాగ్రజుతో ని ట్లనియె. 408

— తిలదానవిషయకయమబ్రాహ్మణసంవాదము —

సీ. మధ్యదేశమునగ్రామంబు విద్వజ్జన,బహుళ మై యొక్కటి ॥ పర్ణశాల
యనుపేర నొప్పునం॥దనఘుల విప్రుని, శర్మనాముని ఁ శ్రీతి॥ యనుండు విలువఁ

బనిచి దానముల కెల్లను దిలదాన మెక్కుడు తిల [illegible]
సేయుఁ బాపంబులు పెండవు తిలభక్తిఁ, బుణ్యా[illegible] గోరు
తే. దేనిఁ దిల లెప్డు విప్రుల కిమ్ము భక్తి, ననియె నత్రి[illegible]
మనఘ చీరల దివియలు సమరపితృసమర్చనము సేత [illegible] చెప్పె.
వ. అని యిట్లు యమబ్రాహ్మణసంవాదంబు వినిపించి శాంతనవుం [illegible]
నానసంబు సవిశేషాదరంబున నాలోకించి. 410
క. విను పృథివియును సరస్వతియును గోవును దానవిధికి నొక్క[illegible]
విని యుండుదు వీనిం బోలినదాతవ్యములు నొండు [illegible] విందునే. 411
ఆ. రాజముఖ్య తగు సరస్వతి శిష్యున, కొసఁగ భూమి [illegible] మూర్జితంబుగాఁ
జేసినట్టిఫలము సిద్ధించు ధేనువు, నిచ్చుటయును భూమి నిచ్చినట్లు. 412
క. అనయము గొంచెపు వెలకుం, గొన వచ్చును సారభూత గోవుకు దానం
బున ఫల మధికము దానము, గొనినాతఁడు సుఖము దానఁ గొనుఁ జేసేతన్.
ఆ. దేవపితృసమర్చనావాసములు గోశ, కృత్ప్రలేపనములఁ గీర్తనీయ
శుచితఁ బడయు ననిన సువ్రత గోవుల, భూరిమహిమ వేఱ పొగడ నేల. 414
తే. కుడువునకు నుండ రొడ్డుల గోవునకు న
మంచితగ్రాసముష్టి నిత్యంబు నేఁడు
గాల మిచ్చిన నతఁ డెల్లకామ్యములును
బ్రాహ్మణుల కర్థి నొసఁగినఫలము వడయు. 415
క. గోదానవిధము సుపథగ, మై దాతకు నెల్లమేలు నాపాదించున్
వేదప్రియ యది దురితోత్పాదక మగు నాతనికి విపథగత మైనన్. 416

నృగచరిత్రము.

తే. దుష్టమైనగోదానంబు కష్టవృత్తిఁ, దెచ్చె నృగనాముఁ డనుజగతీవిభునకు
నత్తెఱం గితిహాస మై యవనిఁ బరఁగు, వినుము సెప్పెద దాని విశ్వేశధుర్య.
క. ద్వారవతి నొక్కనూతం, దోరపుఁదను వొక్క జ మగుతొండ నొకటి న
చ్చేరువ మెలఁగుజనులు గని, యీ రితి గలఁగించు నిట్లు నిలిచెనయేనిన్. 418
క. అని బలుమోకులు వేగమ, కొని వచ్చి తగిల్చి లావుగొని తిగువఁగ నా
ఘనజంతు విచలితం బై, యునికికి విస్మయము నొందు నుల్లంబులతోన్. 419
తే. కృష్ణుపాలికిఁ బోయి యక్కోట మున్న, తెఱఁగు సెప్పినఁ జని దానిఁ దిగిచి వెడల
నమ్మహాత్ముఁ డెఱింగియు నర్థితోడ, నడుగ నది యేను నృగుఁడఁ బూర్వమునియోననఘ
వ. అనిన విని యద్దేవుండు నీ వనేకగోసహస్రంబుల విప్రజనంబుల కిచ్చితని విందు
మిట్టిదుర్జన్మంబు నీ కేల వాటిల్లె ననుటయు నమ్మనుజవల్లభుండు. 421
సీ. ఉత్తమబ్రాహ్మణుం డొకనికి నొక్కనాఁ, డొకగోవు నిచ్చితి నుల్ల మలర
నతఁడును గొనిపోవ నది మేఁత కర్థిమా, కదుపులలోపలఁ గలసి వచ్చె

గోవుల మఱియును ÷ గోపాలకులు దాన,విధికి నై తెచ్చుచో ÷ గ్రీష్మవశమున
వానిలో నదియును ÷ వచ్చిన నెఱుఁగక, దానంబు సేసితి ÷ దాని మున్ను

ఆ. గొనినయతఁడు దడవి ÷ కని యిది నాదు గో
వని యొఁ బిడపఁ గొనినయతఁడు పెనఁగి
నాకు నృపతి యొసఁగె ÷ నా నిద్దఱును వా
దైన నన్నుఁ గాన ÷ నరుగుదెంచి. 422

వ. తమముందటి తెఱం గెఱింగించి. 423

క. ఇచ్చినవారల కొసఁగా, వచ్చిన సడ్డంబు గలదె ÷ వసుధాధిప యేమిం
చిచ్చుఁ గడు నొచ్చి పలికిరి, వెచ్చనినిట్టూర్పు లడర విప్రు లిరువురున్. 424

వ. మఱియుం బొడముమాటల నమ్మిదవుపోరడ నాకుఁ దెల్లం బగుటయు. 425

ఉ. దానికి నేను జిత్తమునఁ ÷ దాపము నొందుచు మున్ను గొన్నయ
మ్మానితవిప్రు వేఁడికొని ÷ మంచివి గోవులు నీకు నూఱు వే
యైనను నిచ్చెదన్ విడువుమయ్య మహీసురవర్య నెమ్మి న
ద్ధేనువు నన్ను నాస్యమున ÷ దీనత దోఁపఁగ నాతఁ డిట్లనున్. 426

తే. పాలుగడుఁ జెక్కు దాని[1]సభాము లెన్న, పెయ్యకమ్మిలి గలదు మఱియు సుతుంకు
పాల కేడ్చినయపుడ చ ÷ న్పట్టు నిచ్చు, నేది ప్రౌఢైన నట్టి గో ÷ వెందుఁ గలదు.

క. శ్రీపోలె నింటిలో నా, గో వుండఁగఁ జాతుఁ గాని ÷ కోటి మొదవులుం
గావు సరి దాని కని భూ, దేవుఁడు వోవుటయు నేను ÷ దీనత దోఁపన్. 428

చ. కనకము ధేనువుల్ మణిసరోయము లిచ్చెద నేమి యైనఁ ద
క్కను మది కిష్ట మైనయది ÷ గోరుము గోవున కంచుఁ జేరి తి
క్కనధరణీసుపర్వునకుఁ ÷ గీడ్పడి మొమ్మయి వేఁడికొన్న నేఁ
గొన భవదీయరాజ్యమును ÷ గుత్సితవృత్తికి నియ్యకొందు నే. 429

తే. అనియెఁ గాని నామాట గైకొనఁడ యాతఁ, డట్టియెడఁ గాలవశగతిఁ దమఁ బవిల్లి
యమునికడ కేఁగ నాతోడ ÷ నతఁడు వికచ,నలినలోచన యిట్లని ÷ పలికెఁ బ్రీతి.

చ. జనవర పుణ్యకర్మము లసంఖ్యము లీవొనరించి తొక్కవి
ప్రుసిధన మజ్ఞతం గొనుటఁ ÷ బొందె సకిల్బిషభావ మల్ప మి
ట్లొనరిన రెంట నయ్యెడు మహోన్నతిదుర్గతులందు మున్ను నీ
చను నెడ యొద్ది నావుడు [2]నసౌఖ్యపుఁజో టని సమ్మతించితిన్. 431

ఆ. అట్టు లియ్యకొనినయాత్మణమాత్రమ్మ, సకము క్రిందు గాఁగఁ ధరణిఁ బడఁగ
వలసె నపుడు వింటి ÷ నలఘుకృపార్ద్రవర్ణాలికలిత మైనయమునిపలుకు. 432

వ. అది యెయ్యది యంటేని. 433

---

1. క. గ. సభాము. 2. గ. నసమ్మాపుఁజోటను.

తే. వాసుదేవుఁ డనేకసంవత్సరముల, కధిప నీయున్నచోటికి నరుగుదెంచి
యుద్ధరించు నిన్నట నిర్వ్యాసిద్ధసౌఖ్య, మైనలోకమునకుఁ జను దనఘ నీవు. 434

వ. ఇట్లు వినుచు నిలాతలంబునం బడి కృకలాసత్వంబు నొంది చరియించుచుండి నేఁడు దైవదత్తం బగునచ్చిత్తవర్తనంబునం జేసి యిక్కూపంబునకు వచ్చిన యపరక్షణంబునం గృకలాసంబులకు లేని మేనిపెంపావహిల్లిన నుల్లంబు సవిస్మయంబగుచునుండ యుష్మత్ప్రసాదంబున నెప్పటియును మాయనిపరిజ్ఞానంబు వర్తిల్ల నున్నంతం బరమయోగీంద్రభావ్యం బగునీభవ్యసన్నిధి దొరకొనియె నని పలికె నప్పు డప్పుడమితేనికిఁ బూర్వాచరితపుణ్యకర్మానురూపం బగురూపం బావిర్భవించినదానికిం బ్రహ్మాదభరితుం డై యతండు. 435

నృగుఁడు శ్రీకృష్ణువలనఁ బాపవిముక్తుఁ డై పుణ్యలోకమునకుఁ బోవుట.

తే. చేసి నీ దగుకారుణ్యదృష్టి యమృత
పూరమునుబోలె నామీఁదఁ బొలయుటయును
దీనదశ వాసె భవదనుజ్ఞానిరూఢి
నేను జనియెద నంచితస్థానమునకు. 436

క. అని సవినయప్రణామంబున నారాధించి వృష్ణిపుంగవుఁ దగ వీ
డ్కొని యా నృగుఁడు విమానంబున నుత్తమలోకమునకుఁ బోయె నరేంద్రా.

వ. ఇవ్విధంబున. 438

క. భరితానందుఁ డగుచు నృగుఁ, డరిగిన లోకహితకారి యై కృష్ణుఁడు ని
ర్భరమధురవాక్యవ్యాహృతాక్షరంబుగా నిట్టు లనియెఁ గౌరవముఖ్యా. 439

క. ధరణీసురధనహరణము, దురితతమము నృపున కధికదోషము నృగగో
హరణముక్రియ విప్రస్వాపహరణము భూపాలవరున కాపద దెచ్చున్. 440

వ. అనియె నివ్వాక్యంబులు నీకుం జెప్పవలవ దైన [1]నితిహాసావసానవర్తి యగుటం
జేసి వినిపించితి నని చెప్పి యప్పాండవాగ్రజుతో భీష్ముండు వెండియు. 441

క. సత్సంగతి సజ్జనులకు, నుత్సవ మొనరించు నృగున కున్నతిఁ ద్రిజగ
ద్వత్సలుఁ డగుకృష్ణుండు స,ముత్సుకతం జేరఁ జనుటయొసఁగినమాడ్కిన్. 442

వ. అని పలికి మఱియును. 443

క. దానము సమగ్రఫలదము, భూనాయక గోవునకు విశుద్ధత్వము గీ
డైనది గావున గోస,మ్మానన మేమఱక యుండు మది నెప్పుడున్. 444

వ. అనిన విని ధర్మజుండు గోవులయొక విరుద్ధాచరణంబున నయ్యెడు దురితంబు తెఱంగెఱింగించితి గోదానఫలవిశేషం బింకను వినవలతుం జెప్పవే యనుటయు నని మిహనదీనందనుం డివ్విషయంబున నైనది యొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపు మని యతని కిట్లనియె. 445

1. గ. నితిహాసానువర్తి

గోప్రభావవిషయకం బగు నౌద్దాలకిపుత్త్రి చరిత్రము.

సీ. [1]అనఘుఁ డౌద్దాలకి యను మహాముని దన తనయునిఁ బిలిచి సమిత్కుసుమములు దర్భ
కట్టయు జలపూర్ణకలశంబుఁ బువ్వులు, మఱచి వచ్చితి [2]నేటిసమడఁ గుమార
కొని రమ్ము వేగంబ చని యన్న నాచికే, త్వాహ్వయుం డగునతం సరుగునంత
వాహిని పొంగిన వఱ్ఱోడి యటవి వోయెఁ, గానక యాతండు గ్రమ్మఱంగ
ఆ. వరుగు దెంచి కాన నటయు నాఁకలి, దనదుర్మనైపుణ్యంబు సైఁపఁ
జాల కలిగి రోరి జముఁ జూడఁ బొమ్మని, శాప మిచ్చెఁ దండ్రి భూపవర్య.
వ. ఇట్లు శపియించిన నబ్బలుకుం దగులు మోడ్చి ప్రాంబున మోపికొనుచుం
బ్రసన్నుండ వగు మని పలుకు పలుకఁగా జేతనారహితుండై పడుటయు నమ్ముని
వరుండు. 447
క. కనుఁగొని పశ్చాత్తాపంబున నుల్లం బెరియ నిట్లు పుత్త్రకు నే నే
పనికై చేసితి విగతాసునిఁ గా నని మూర్ఛ మునుఁగుచుం బడియె ధరన్. 448
వ. పడి యొక్కింతసేపునకుం దేఱి [3]తనయుం దేఱిచూచి యశ్రులొలుకు నబ్బాలకు
నురంబున మొగంబు మోపి చేష్ట దక్కి యుండ నద్దినశేషంబును నయ్యామిని
యునుం జనియె సూర్యోదయసమయంబున. 449
ఆ. అతనికన్నునీర నాప్లుతం బై నయ్యాశవము చేతనించి చలన మొంది
మెలమి న త్తపస్వి యీక్షించుచుండఁగ, నైఱచె నిట్లు మగుడ దెలివినొంది.
క. తనుఁ గనుఁగొనియెడిసుతుతో, మునిపతి యి ట్లనియెఁ బుణ్యములప్రోవు నీ
వనఘ చని పుణ్యలోకముఁ, గని మత్పుణ్యమున రాక గలిగెను మగుడన్. 451
క. నీ దగుతనువునదివ్యామోదము సాంద్రముగు సోఁకి ముట్టెడు నత్యా
హ్లాదమహైశ్వర్యసము, త్పాది యగుచు నీ గతాగతములం జెపుమా. 452
వ. అనిన విని యమ్మునిపతికిం బ్రణమిల్లి యక్కుమారుం డి ట్లనియె. 453
సీ. నీయాజ్ఞఁ జని కమనీయవిశాల మై, మణిమయత్వంబున మహిత మగుచు
వెలిఁగెడుసమవర్తికొలువుకూటముఁ బ్రవేశించితి నాతండు సేరఁ బిలిచి
యుంచితాసనము వెట్టించి భవద్గ్రాహ్యవాతిశయంబున నర్ఘ్యముఖ్య
పరిపూజనముల సంభావించె నతిప్రీతో, నేలోకమున వసియించువాఁడ
తే. ననఘ యానతి యిమ్ము నా కంటి ననిన
నీవు సాపవు నీతండ్రి నిన్ను జముని
జూడఁ బొమ్మని పనిచినఁ జూచి తండ్రి
యరుగు మమ్మునిశగ పేద నని నతఁడు. 454
ఆనాటయు నట్లుకాక మగిడి పోతెమ్ము నీకడకు వచ్చితి ధర్మమయుండ నగునిన్ను
దర్శించితిం బుణ్యలోకంబులు దర్శింప వేడ్క వుట్టినఁ జూపవేడుని విన్నవించిన.

1. గ. చ. జ. శ్లోకశేషం దశవిస్త్రుతముని. 2. ఆ. నేటిమడుఁగునీరు. 3. చ. తనయు దెసం

ఉ. అంచితవాహనాకలితశ్రీయానమునఁ జేరఁగఁ బంచి నన్ను నె
క్కించి సహాధిరూఢుఁ డయి । కేలఁ దనకేల సమర్చి సత్కథా
సంచయవర్తనుం డగుచుఁ । జారుముఖాబ్జవికాస మొప్ప వ
ర్తించుచుఁ బుణ్యలోకములు । ప్రీతి యెలర్పఁగ నాకుఁ జూపినన్. 456

తే. నయనములకు జిత్తమున కానంద మొసఁగు
నట్టిమణిగేహవాపికోద్యానములును
బరమభక్ష్యభోజ్యాత్మకగిరులు హృద్య
దుగ్ధఘృతమధుఘనసరిత్తులును గంటి. 457

వ. మఱియు గంధమాల్యాదిదివ్యాంబరాభరణప్రముఖంబు లగుభోగసౌభాగ్యపదార్థంబులు మహారాసు లైయుండ నాలోకించితి నీలోకంబు లేపుణ్యంబులు సేసినజనుల కనుభావ్యంబు లని యడిగితి నడిగిన ధర్మరా జెట్టెట్టివారివని యెఱింగించి యుం దధికవిభవంబు లైనయట్టిమాననీయస్థానంబులు గోదానంబు లాచరించినవార లయవి భక్ష్యభోజ్యగిరులును దుగ్ధఘృతనదులును వారివ యని చెప్పి వెండియు. 458

క. మానితపాత్రము సదనుస్థానంబును బ్రీతిభక్తిసంపన్నతలుఁ
ధేనువుమేలిమియుం గల, దానముఫల మిట్టి దనఁగఁ । దరమె యజానకున్. 459

తే. బలము లేఁబ్రాయమును రూపుఁ । గలుగునట్టి,గవపయొద్దు సద్ధర్మవిప్రునకు నిచ్చి
నతఁడు సద్విధి గోదాన । మాచరించి, నతనిపడసినగతిఁ గాంచు । ననఘచరిత.

క. గోవులు సూర్యునియుజ్జ్వల, గోవుల యు ట్లగుటఁ జేసి । గోదానపరుల్
భావినుతా సూర్యసదృశు, లై వెలుఁగుదు రిట్లు చెప్పు । నాగమఫణితుల్. 461

క. అని పలికి పీడఁకొలిపిన, మునివర యజ్ఞమునిచరణములు కెఱఁగి ముదం
బున వచ్చితి నని జనకుని,మన మానందరసపూరమయతం బొంగన్. 462

ఇంద్రునకు బ్రహ్మ చెప్పినగోదానవిషయకవాక్యములు.

వ. అని చెప్పిన విని కుంతీతనయాగ్రజుండు గోదానకర్త లెందేని వసింతు రాలోకం బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నన్నరదేవునితో దేవవ్రతుండు దీనికి బ్రహ్మవాక్యంబులు గల వి ట్లింద్రుం డడిగిన నతనికి బ్రహ్మ యిట్లనియె. 463

ఆ. అడిగి మేలు సేసి । తాలోక మెవ్వరు, నెఱుఁగ కునికి చెల్ల । మేను సువ్ర
తాత్ము లైనమునులు సతులపాతివ్రత్య,సతులు నెఱుఁగుదుము విశాలచిత్త. 464

క. విను మర్త్యోడఁ గాలక్రమ,మును డిప్పియు రోగములును । ముదిమియు లే వ
వ్వినుతస్థానం బవ్యయ,మును గేవలసారసంప్రసాదకరంబున్. 465

వ. దానిపేరు గోలోకంబు. 466

క. గురుశుశ్రూషకులును స,త్యరతులు శమదమవినిర్మలాత్ములు దుర్భ
త్స్యరహితులు నిల్తు రను,త్తర మగుచోఁట గోప్రదానపరులతోన్. 467

వ. అని వెండియు.

ఉ. దాయధనంబు సంగరవిశోభాసముపార్జితమున్ సధర్మకో
పాయసమాహితంబును స్వశక్తి ప్రతిపాదనలబ్ధముల్ మఱి
న్యాయక వెండియుం గలుగు నాయువుజోవ్వులసాత్త్వకులం దగన్
గోయుజనార్థసత్క్రియలకుం జెలిసొమ్ములు నైనఁ గీడగున్. 469

క. విను గోలోకంబును గడ, చిఁ లోటియు గలుగ దూఁడి చెప్పెదఁ బుణ్యం
బును గోప్రదానవిధి మిగిలిఁనయట్టిది వత్స యొండు లే దరయంగన్. 470

తే. ఆగమాధ్యయనంబు వ్రతాభిరతియు
నైజకర్మశీలము గురుపూజనంబు
మాతృపితృరక్షణముఁ జాత్రమహిమ లప్ర
తర్క్యఫలదాయి యైనఁ గోదానవిధికి. 471

క. అని నిర్దేశించిన నవ్వనరుహసంభవునిదివ్యవాక్యంబులు నె
మ్మనమున నిడి గోయజ్ఞము, లనూనవిధి నడిపె నిందుఁ డమలచరిత్రా. 472

క. నీవును నవధానముతో, గోవుల మన్నింపు పాత్రకోటి కొసఁగు స
త్సేవితపుణ్యచరిత్రము, లావెరవునఁ బోల వెన్ని యైనఁ గుమారా. 473

క. అని యిట్లు గోవిశేషము, లనేకభంగులను బాండవాగ్రజునకు శం
తనుసుతుఁడు సెప్పినన విని, మునివర యేభంగి వాక్యమును మఱి చెల్లెన్. 474

వ. అని యడుగుటయు. 475

శా. ధర్మాధర్మ [1]విచారనీతిపరవిద్యాచ్ఛిత్తమోగీ జగ
న్నిర్మాణస్థితితంత్రసంహరణధుర్యస్నిగ్ధవ్యాహారాగీ మహా
శర్మాపాదనపాదపద్మనుతపద్మస్వాధ్యాయసద్మా మనో
తర్మద్రాలతికాఫలత్వలసితా దాంతిస్ఫుటోద్భాసితా. 476

క. ప్రమదవిషాదాదిద్వం, ద్వమలావిహితాంతరంగవాసా విశ్వా
గమవేద్యసముల్లాసా, శమరమ్యవిభాస నియమజనితవికాసా. 477

మాలిని. అకలుషహృదయాంతర్యాగసంసిద్ధమూర్తీ
వికృతిదళకమట్కస్వీకృతిప్రౌఢవర్తీ
సకృపలసదపాంగోత్సార్యమాణార్తితార్తీ
సకలనిగమచూడాచారురంగైకవర్తీ 478

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున ననుశాసనికపర్వంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము. 479

---

1. గ. విధూతనీతి_చ.విధూతినీతి.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

మహిమాస్పదదానకరుణా
భూమోద్భాసి[1]బహునామ ✽ పుణ్యస్తోమా
రామహృదయభామ విత
ర్కామేయవిభూతిసీమ ✽ హరిహరనాథా. 1

ధర్మజునకు భీష్ముం డనుష్ఠేయంబులఁ జెప్పుట.

వ. దేవా! వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు గోవుల మహానుభావంబు విని పాండవాగ్రజుండు భీష్మునితో ధర్మంబులు దేటపడ ననుగ్రహించుచుం బుయిలోట వాపి నన్నుం గలిపికొని కృపకు భాజనంబుగాఁ జేయుటం జేసి కొంకక యింకను నడిగెదం దాత్పర్యంబున ననుష్ఠింపవలయునవి యెయ్యవి యెఱింగింపవే యనుటయు నతనితో నతండు. 2

సీ. విను నియమంబును ✽ వేదపాఠంబుఁ దద్ధరణంబు దమము న✽ధ్యాపనంబు
న ప్రతిగ్రహమును ✽ నాత్మీయకర్మనిష్ఠయు సకలేంద్రియ✽జయము సత్య
నిరతియు శ్రుతదాన✽పరతయు బ్రహ్మచర్యముఁ బితృశుశ్రూష✽ణమును మాతృ
శుశ్రూషణము గురు✽శుశ్రూషణము నను, కంపయు గోవ్రత✽సంపదయును

ఆ. వత్స యాచరింప✽వలయునట్టివి యని, పలుకుటయును నానృ✽పాలవరుఁడు
గోప్రదానవిధి య✽కుంఠితకృప నాకు, నెఱుఁగఁ జెప్పవే స✽మిద్ధబుద్ధి. 3

వ. అని యడిగిన యక్కురుపతికిం గురుపితామహుం డిట్లనియె. 4

బృహస్పతి మాంధాతకుఁ దెలిపినగోదానవిధి ప్రకారము.

ఆ. తనియ మేసి నీరు ✽ ద్రావి మందకు వచ్చి
సౌఖ్య మొసఁగఁ బసులు ✽ శయన మొంది
యుండ నచట నియతి ✽ నుండి మాంధాతృండు
పరమభక్తి నమర✽గురునిఁ దలఁచి. 5

1. క. తసహాను

వ. ఇట్లు యమునంగలవాఁడై కరంబులు మొగిచి బహువిధంబులం బ్రస్తుతించిన
నా పురుహూతపురోహితుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు నప్పుడమితేఁ డమ్మహాత్ముని
పాదంబులకుం బ్రణామిల్లి యడిగిన నద్దేవగురుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లనియె. 6

ఆ. పుణ్యదినములందు ✽ భూసురానుజ్ఞతోఁ, నుపవసించి గోవు ✽ లున్నమంద
కరిగి పరమనియతి ✽ నయ్యహోరాత్రము, గోష్ఠమున వసించి ✽ నిష్ఠతోడ. 7

వ. మఱునాఁడు. 8

ఆ. సంగమాభిధానసత్సామమునఁ దన, యిచ్చుగోవుఁ జేర ✽ నెలమిఁ బిలిచి
తోడుఁ దరుణిఁ జెప్పి ✽ ట్టియువ్వాక్యరత్నముఁ బఠించునది యుదాత్తచరిత. 9

ఆ. తల్లి గోవు వృషము ✽ దండ్రి గర్భప్రదే
శంబు దివము ధరణి ✽ సంప్రతిష్ఠ
యని పఠించి యోగ్యుఁ ✽ డగువిప్రు నర్చించి
పలుకవలయు నీగిఁ దలఁచి తెలియ. 10

వ. తదనంతరంబ. 11

క. సారము లగుగోవులు మాఘోరసకలకల్మషములఁ ✽ దూలించును సౌమ్యా
కారాంచితంబుగ శాశ్వత,సారోదారపద మిచ్చి ✽ సౌఖ్యముఁ జేర్చున్. 12

క. అని పలికి గోవు నిచ్చితి, ననుచు నుదకధారఁ బ్రీతి ✽ నవ్విప్రుకరం
బునఁ బోసిన విలయము నఘౌఘం, బని చెప్పుదు రజ్జలంబు ✽ నాదిమునీంద్రుల్. 13

క. విను శిష్యుఁడు వ్రతశీలుం, డనఘుఁడు శాంతుండు దాంతుఁ ✽ డక్రోధనుఁ డీ
విహిత ప్రదానవిధికిని, జననాథవరేణ్య యెఱుఁగు ✽ సత్పాత్రంబుల్. 14

ఆ. ఇవ్విధమున గోవు ✽ నిచ్చినయాతండు, చంద్రలోకవసనసౌఖ్య మొందు
నని సురేంద్రమంత్రి ✽ యమ్మహీపాలుతోఁ,నాదరమున నిట్టు ✽ లనియె మఱియు.

ఉ. మానవుఁ డొప్పి యాశ్వయుజమాసము రెండవపున్నమిం దగం
బూని దినత్రయంబు పరిశుద్ధజితగోష్ఠతలంబునన్ వ్రతా
ధీనతఁ బెండ గోస్నమును ✽ ధేనువుమూత్రముఁ బాలుఁ బానముం
గా నియతిన్ వసించి బహుకామ్యఫలంబులఁ బొందు భూవరా. 16

వ. అని చెప్పినట్లు బృహస్పతి నిర్దేశించిన తెఱంగున మాంధాతృండు మహీసురులకు
గోవులనిచ్చి యుభయలోకంబులను వినుతుండయి వెలింగెనవ్విధంబు దెలింగి గోప్ర
దానపరులై నభరతదిలీపభగీరథదాశరథి ప్రభృతి భూపతులు పుణ్యలోకంబులువడ
సిరి పాండవాగ్రజా నీవును దేవగురూపదిష్టంబు లగువివాక్యంబులు భాగవతం
బులు సేసికొని గోవిషయవిధిజ్ఞుండవై విప్రోత్తములకు నుత్తమగోప్రచయంబుల
ని మ్మనిన నమ్మనుమండు శాతకుం బ్రీతిం బ్రణామంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు
వెండియు నవ్విభున కిట్లనియె.

క తేపకడ నీరు ద్రావక, మేవు గొనకమున్న గోవు ✽ విఱ్ఱలి భక్తిన్

భూపాల యిచ్చునది దివ్యాపారసుఖంబు బడయు నాత్మఁ దలఁచినవన్. 18

క. మొదవులలో నెల్లఁ గపిల, మొదవు వరిష్ఠంబు రాజసత్తమ యెంతేమొ
నది విప్రున కిచ్చు టరయఁ, దుది దానంబులకు నెఱకు సరి తలఁపవలెన్. 19

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు కపిలగోవున కివి శేషం బెట్లు గలిగె నెఱింగింపవే
యనుటయు గాంగేయుం డతని కిట్లనియె. 20

— గోవులకుఁ గపిలత్వంబు సిద్ధించినప్రకారము —

సీ. దేవత లాఁకొని దేవతాశ్రేష్ఠునిఁ, గానంగఁ బోవ నాకమున జన్మఁ
డమృత మిచ్చిన ముదమ్మునఁ గాఁ ద్రావఁ ద,త్సురభిత్వసంపద సురభి పుట్టె
నది సౌరభేయుల నధిప యుత్పాదించె, నొకయప్డు హిమగిరియుపరితల మ
లంకరించుచు నవి శంక యించుక లేక, యున్నెడ వానిలో నొకటి లేఁగ

తే. చన్ను గుడువఁ దదాస్యనిర్వ్యందమాన, ఫేనదుగ్ధఫేనము పవమానునిహతిఁ
దూలి తపముగ్రముగఁ జేయుశూలిమౌళిఁ, బడిన నద్దేవుఁ డధికకోపంబు గదుర.

క. చిచ్చులుక నెదరు లెగయ, విచ్చినఁ గపిలత్వ మొందె నవిసుర ప్రకరం
బచ్చెరు వందుచుఁ గన్గొన, నచ్చెరువ సౌరభేయు లమలచరిత్రా. 22

క. అవి బిట్టు బెదరఁ దక్కటి,యవియు నదరి బెదరి నిట్టులగ్గోవులు వా
తెఱ వెసను సోమునిపాలికి, నవనీశ్వర దాని నెఱిఁగి యజుఁ డేతెంచెన్. 23

సీ. ఏతెంచి నిభృతిమైఁ నీశ్వరుచరణాంబు,జములకు నెఱఁగి హస్తములు మొగిచి
యమృతసిక్తుఁడ వైతి యఖిలేశ గోవుల, కెంగిలి లేదింతఁ జెట్టు లమృత
మొసఁగు నట్టుల గోవు లొసఁగు దుగ్ధంబులఁ, దద్వత్సనితసుదుగ్ధంబు శుచియ
కాన కోపము దక్కి కరుణింపు మని యొక్క,కమనీయవృషభంబుఁ గప్పమిచ్చె

తే. శివుడు ప్రియ మంది దానిఁ గేతువును వాహ
నంబుఁగా జేసి సకలజనంబు నెలమి
వృషభకేతనుఁ డనియును వృషభవాహ
నుం డనియుఁ బేర్కొనఁగ నొప్పి యుండె నధిప. 24

వ. ఇట్లు ప్రసన్నుం డయి గోసంచారం బెందునుం గలుగునట్లుగా ననుగ్రహించిన
నాసౌరభేయీసముదయంబు మగుడ నన్నగంబునకు వచ్చి విచ్చలవిడి వర్తింపం
జూచి తనచూపునం గపిల లయినగోవులకుం దక్కినవర్ణంబులగోవులకంటె నుత్త
మత్వంబు గలుగ వరం బిచ్చి విరించి నీడ్కొలిపె నట్లు గావునం గపిలగోప్ర
దానంబు గోదాన [1]కల్పంబున కంతకు నధికం బని చెప్పి. 25

క. ఈ కపిలాఖ్యానము సుశ్లోకము దీనిపఠనంబు శ్రుతముఁ గలిమిలో
శోకంబుఁ బాపి సుతుల న,నేకధనంబులను బెంపు నిచ్చు నరేంద్రా. 26

వ. అనిన విని ధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములును సమ్మోదంబు నొంది భీష్మునకుం బ్ర

1. క. కలాపంబున కంతకు.

మఱియు గోప్రదానంబులు విధిసంపన్నంబులుగాఁ జేయువారై మనంబులం బూని రప్పితామహుం డప్పాండవాగ్రజు నుద్దేశించి వెండియు నిట్లనియె. 27

సీ. సౌదాసుఁ డనఁగ నిక్ష్వాకుకులంబున, జనియించె నాతఁడు వచనవరేణ్యుఁ
డై నవసిష్ఠుని నాత్మపురోహితు, వినతుఁ డై యడిగెఁ బవిత్ర మెద్ది
యని దాని కాదరమతిశయిల్లఁగ నమ్మహాత్ముఁ డిట్లనియెఁ బుణ్యాత్మ వినుము
గోవు పవిత్రంబు గోవు హవిర్జన్మ, భూమి గో వరయఁగా భూతములకు

తే. నెల్ల నాధారభూత మన్యోన్యసిద్ధవస్తు, వతులలక్ష్మికి మూల మత్యంతదురిత
జలనిధికి నోడ నిర్జరసద్మమునకు, ననఘ నిచ్చెన సురలకు మనికిపట్టు. 28

వ. అని చెప్పి మఱియును. 29

క. పదియును నూఱును వేయును, మొదవులు గలవారు దానములుగా నొకటిం
బదియింటి నూఱి నిచ్చిన, నదియు నదియు నదియు సదృశమగు ఫలము నెడన్. 30

క. విను గోవులను బ్రభాతంబునఁ దలంచుట తద్గుణములు వొగడుట భక్తిం
గనుఁగొనుట యధికపుణ్యము, లని యెఱిఁగించు జనములకుఁ గనాగమఘణితుల్.

ఆ. కిల్బిషంబు గోశకృన్మూత్రముల సేవ, పడుట సకలమాంసభక్షికైన
ఘోరపాప మడ్రుగోమాంసభక్షణ, మబ్జసంభవాదు లైనసురలు. 32

క. జనములు దుస్స్వప్నంబులు, గని గోకీర్తనము సేయఁ గాఁ దద్దురితం
బునఁ బొరయరు గోమయయుత, వినుతాంబుస్నాన మతిపవిత్రం బనఘా. 33

చ. సురభులు సౌరభేయులును సుస్థితి నాకడ నుండుఁ గాత మేఁ
గరము వినీతి గోగణముఁ గన్గొను చుండెద నర్థి గోసము
త్కరమును నన్ను నెప్డు గనుఁ గావుత మం చెద గోవులం దలం
తురు బుధబోధితుల్ భయము దోఁచిన చోటులఁ దత్ప్రశాంతికై. 34

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు నమ్మునీంద్రుం డా నరేంద్రున కిట్లనియె. 35

క. అరుణధవళమేచకధూ, సరవర్ణాకలితగోవిశేషదానంబుల్
ఖరకరసురపాగ్నిపవన, వరలోకసుఖముల నిచ్చు వసుధాధీశా. 36

క. విను తక్కినవర్ణంబులు, జనవర గంధర్వసిద్ధసాధ్యాదినివా
సనితాంతసౌఖ్యదము లగు, ననిమిషయోషిత్ప్రియత్వ మన్నియు నిచ్చున్. 37

క. ధేనుప్రమాణ యగుతిల, ధేనువు నిచ్చిననరుండు దీప్తుం డగుఁ బు
ణ్యానూనలోకసంపా, సానందోన్నతిఁ జరించు సప్రతిహతుఁ డై. 37

క. బహురూపవిశ్వరూపక, మహితసురూపత్వదివ్యమహిమ గలుగుగో
మహనీయమూర్తి మన్మతి, సహిత యగుం గాత మనుట సంపద లొసఁగున్. 39

క. అని ముని చెప్పిన సౌదాసనరేంద్రుఁడు గోప్రదానసక్తాత్ముండై
[illegible]స్థానంబు వడసె జనసంస్తుత్యా. 40

వ. అని గంగాపుత్త్రుఁడు గోవినుతమహిమ దెలియ జెప్పిన విని ధర్మసుతుం

డనఘచరిత్రా యిట్లుం,డునె గోవుఁ బెంపు నాప్రశ్నకుం దగ మఱియున్. 41

వ. అమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతితో గోవిశేషం బింకను వినుమని యిట్లనియె. 42

—వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ దెలిపినగోప్రభావప్రకారము.—

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డగుపరాశరనందనునిపాద,పద్మంబులకు దృఢ§భక్తి నెఱఁగి
[1]యతనినందనుఁడు సమంచితమతియును, నగుశుకుం డెల్లవ§స్తువులకంటె
నధికతమంబును § యజ్ఞమూలంబును, నగునది యెయ్యది § యతులకరుణ
నా కెఱిఁగింపవే § నావుడు నమ్మహా, తాత్ముఁ డివ్విధము§మహానుభావ
తే. మనఘ యెందు నెక్కాలము§నన్యవస్తు,వులకు లే దరయంగ గో§వులకుఁ దక్కఁ
బుణ్యతమతయు యాగవి§భూతిమూల, కారణత్వంబు వానికి§గాక కలదె. 43

క. అని చెప్పి మఱియు నిట్లను, వినుగోవులు పరమనియతి§వేఁడఁ గొలువ న
మ్మన మలర నతఁడు గనుఁగొని, మును వానికి లేనిశృంగ§ములు గల్పించెన్. 44

వ. అట్లు గొమ్ము లొసంగి సురమునిలోకంబు నాలోకించి. 45

చ. పరమపవిత్రముల్ యజన§భాజనముల్ దమువిన్నఁ జూచినన్
దురితచయంబులం దొలఁగఁ§ద్రోవఁగఁ జాలుఁ బ్రదానకర్తకు
త్తరగతిలాభవైభవము§ దంగెటిజున్నుగఁ జేయు గోవు లె
వ్వరు దగ వీనిఁ గొల్తు రని§వారణఁ జొత్తురు వారు నాకమున్. 46

వ. అనియె గోవులపావనత్వంబు విశేషించి చెప్పెద వినుము. 47

సీ. అమలాత్మ గోమూత్రముఁ బాలు నేయిని, బానార్హమగుపెండ§తోన వరుస
[2]మూఁడుదినంబులు§మునుద్రావి మఱిమూఁడు,దివసంబు లందు వా§యువు భుజించి
యవలు నుగ్గుగ ధేను§నివహంబుఁ ద్రొక్కించి, వెలవన త్తెఱఁగు నూ§కలన కాఁచి
నెలలు మూఁ డత్యంత§నియతి నాహారంబు, గొన బ్రహ్మహత్యఁ బో§లినవియైనఁ
తే. బాయుఁబాపముల్ దివిజులీ§పావనక్రి,యావిధానంబునన కా§దె యసురగణము
గెలిచి రావులనేయి వి§ప్రులకు నీగి, దాని వేల్పుటద్రావు[3]టు§దాత్తతరము. 48

క. విమలాంబువుల నుపస్పృ,ర్శము నిర్వర్తించి గోప్ర§చయమధ్యమునన్
దమయుతముగ గోమతి చి,త్తమున జపించిన శుచిత్వ§ధన మొదఁగూడున్. 49

తే. అగ్నిసన్నిధి గోనిచ§యంబునడుమ, బ్రాహ్మణులపాల గోమతీ§పఠన మాచ
రించినను విన్నఁ గోర్కి సి§ద్ధించు గోవుఁ, గడచినట్టిది లేదు జ§గత్త్రయమున. 50

క. అని యిట్లుపన్యసించిన, జనకవచనరచనఁ గల్గు§సార మఖిలముం
గని శుకుఁడు గోసమారా,ధనతత్పరచిత్తుఁ డయ్యె§ధర్మతనూజా. 51

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు బ్రహ్మ విశ్వంబునకు విభుండు తదీయస్థానంబునకు మీఁదు గోలోకం బని విందు నట్లుగా గతం బేమి యని యడుగుటయు నాపగా

1. చ. జ. యతనినందనుఁడు నం ♦ చితమతియును నగు,శుకుఁ డెల్లపుణ్యవ ♦ స్తువులకంటె, 2. గ. మూఁడేసిదినములు; చ. మూఁడేనిదినములు. 3. గ. టుత్తారకములు.

తనయుం డతని నాదరభరితుం డగుచు నాలోకించి వినుము వివరించెద విశ్వకర్మ
తపోనియతుండయి యజ్ఞార్థంబును మోక్షార్థంబుఁగా నమృతమయం బగు మూర్తియుఁ
గామరూపిణియు నగు సురభియను కన్యకం గనుమనోవృత్తిం గల్పించి మహాతేజో
మయుం డగునొక్కపురుషుని సృజియించిన దేదీప్యమానుం డగునాతం డతిమనో
హరాకృతి యగునయ్యతివం గనుంగొని కామమోహితుం డయి యార్తి నొందు
టయు నఖిలలోకపావనుం డైనచతురాననుండు సన్నిహితుండై మార్తోద్భవయని
పలికి యతనియార్తత్వం బుడిపి తనపలుకు కారణంబున మార్తాండనామం
బొసంగి యనారీరత్నంబు నిచ్చియు న్నెలంతకును నిట్లు జనియించిన యపత్యంబులు
యాగాపవర్గార్థసిద్ధికరజనకంబులై మదీయులోకంబునకు నుపరిభాగంబున వర్తింప
వరంబిచ్చితిననియె నట్లొందినయయ్యిరువురకును బ్రభవించినసౌరభేయీకులం
బాకమలాసనునిర్దేశించినట్టిదై సురాసురప్రముఖనిఖిలజనంబులకు నమస్కార్యం
బును సపర్యాభాజనంబును నయి రాజిల్లు నని చెప్పి వెండియు. 52

క. అది కారణముగ గోవులు, దుది ముట్టినపెంపు గలిగి దురితహరగుణా
స్పద మయి తమ్ము సభక్తిక, హృదయులగుచుం గొలుచువారికిష్టము లొసఁగున్.

క. అని చెప్పినఁ బాండునృపతి,తనయుఁడు మార్తాండసురభిదాంపత్యమునన్
మును పుట్టిన ప్రజ యెయ్యది, విన వలతు మహాత్మ చెప్పవే నాకనుడున్. 54

వ. భీష్ముం డిట్లనియె. 55

తే. తపముపెంపున సురభి మార్తాండువలన
ధరణినాథ యేకాదశాత్మజులఁ బడసె
నిగమసంకీర్తనీయులు నిఖిలలోక
పతులు వారు బ్రాహ్మణులకుఁ బ్రకృతి సుమ్ము. 56

వ. వారల నేకాదశరుద్రులంగా నెఱుంగుము. 57

తరు. అనఘాత్మయజపాదుఁడన నహిర్బుధ్న్యుఁ డనఁ గడువిలసిల్లి త్ర్యంబకుఁడీతఁ
డనఁగ వృషాకపి యన నొప్పి శంభుఁ డనుపేరిపెంపున నమరి కపాలి
యనఁగ రైవతుఁ డన నతులానుభావమతిశయిల్లఁగ హరుఁడన బహురూపుఁ
డనఁ గీర్తిఁ గనియుగ్రుఁడనఁ విశ్వరూపుఁ డనం బేర్చి యారుద్రు లర్చితులైరి.

వ. తదనంతరంబ సౌరభేయీప్రచయంబు ప్రభవించె నగ్గోకులంబువిశేషం బాకర్ణిం
పుము. 59

సీ. ఆసనంబునను జిహ్వను శృంగముల బల,వైరి రంధ్రంబుల మారుతుండు
కకుదంబునందు శ్రీకంఠుండు పదముల,యందు మరుద్గణ మనఘ కుక్షి
వహ్నిచెన్నలరసరస్వతి వెండఁ బంచిత,ముగ లక్ష్మియును గీర్తియును గ్రమమున
రుధిరంబునందుఁ జంద్రుఁడు హృదయంబున, భగుఁ డనుదేవత పాల వేధ

తే. చెంద్రుకలయం దనుష్ఠానస్థితిలి దోఁక
ధర్మ్మఁ డతులుల సూర్యుండు చర్మమునఁ ద
పంబు సిద్ధి తేజము సంధిపట్ల సిద్ధు
లునికి గలదట్టి గోవు సేయ మనఁగ వచ్చు. 60

వ. మఱియు నొక్కటి యక్కజం బగునట్టి గోమహానుభావ ప్రకటం బయినయితి
హాసంబు సెప్పెద వినుము. 61

సుమిత్రుఁ డనుమునిచేఁ బోషింపఁబడినగోవుల ప్రభావము.

తే. త్రిశిఖరం బనుపేరిధాత్రీధరము నుపాంతమున రుద్రకల్పితంబై నకూల
హాభిధానకల్లోలిని శోభితోపకంఠ యై యొప్పుఁ దత్తీరకాననమున. 62

వ. భృగువంశసంభవులగుసంయమీశ్వరులు గొంద ఱాశ్రమంబులు గావించుకొని
తపఃపరులై యుండుదు రందు సుమిత్రుం డనుపేరం బరఁగి పరమాచార
భవ్యుం డగునొక్క భార్గవునకు నంగిరసుం డనునొక్క మహాద్విజుండు సఖ్యంబు
నను సౌజన్యంబునను గోశర్కర యొసంగిన నమ్మని తనగోవు నయ్యామధి
మేపి పోషించిన నది సుపుష్టయు సుస్వరయు సురూపయు నై యొక్కవృషభంబు
పొందు వడసి గర్భిణి యై మిథునంబు నీనిన. 63

క. అమ్మిథునము బహుసంతాన, మ్మయ్యెం బెరిఁగి క్రమమునను గోనిచయం
బిమ్మెయిఁ బెక్కుసహస్రము, లమ్మునికిం గల్గె గోవు లతఁడును వానిన్. 64

తే. వేడ్కఁ జూచుచు నెప్పుడు వెనుకఁ దిరిగి
మేపు నీరును గలచోటి కోపి వెలిచి
పాలు క్రేపులు గుడువ నప్రమదుఁ డగుచుఁ
దాను గోస్తనఫేనంబు ద్రావి యుండు. 65

క. దానవచేసి యతనికిన్, ఫేనపుఁ డనునామ మొసఁగెఁ బ్రియమున మునిస
మ్మానితుఁ డగుగౌతముఁ డి, ట్లా నిర్మలబుద్ధి గోసమారాధకుఁ డై. 66

వ. వర్తిల్లుచుండ నొక్కనాఁడు కామరూపిణు లగుగోవులు గొన్ని కాంతాకారం
బులు గైకొని కమనీయం బగుకొలనఁ జలక్రీడలు సలుపుచుండఁ దోడిధేనువు
లచ్చట మెలంగి కనుంగొని మీ రెవ్వ రని మానుషభాషణంబుల నడిగిన
నయ్యంగనాజనంబులు. 67

తే. ఏము గోవుల మనవుడు నిట్టియద్భు, తానుభావంబు మీ కెట్లు లావహిల్లె
ననిన విని వానితోడ నయ్యతివ లిట్టు,లనిరి మా తెఱఁ గేర్పడ వినుఁడు మీరు.

వ. హవ్యకవ్యంబులకు నతిథిపూజనంబులకు నిజాహారంబులకు సద్ద్విజావలి సంతో
షింప నింపారుపాలు వారికిం గురియుదుము కృషిక్రియాసర్వనిర్వర్తనంబులకు
మాపుత్త్రులం బనుతుము మాసుకృతంబుల నివ్విశేషంబులు గలిగె మాకును గోలో
కంబు సులభంబు మీ రానుకర్మంబులు సూచి యనుమాయ సేయుదురుగావున. 69

క. క్రేవులు దోరా దుర్గతిఁ, బ్రాపింపఁగలార యిట్టిభావిచరిత ము
ద్దీపితబోధమునం గని, మీపై కృపఁ జెప్పవలసె మీకుం దెలియన్. 70

వ. అనుటయు నగ్గోవులు దీనాననలై. 71

క. గోవులకును గోవులు గతి, గావున మీ రరసి సుగతి గలుగు తెరువు మా
కేవిధి నైనను జెప్పం, గావలదే యనిన నట్ల కా కని వారల్. 72

తే. రంతిదేవుండు వేవత్సరములు సేయు
నధ్వరమునకు బశువులై యరుగుఁ డతఁడు
విశసనము సేయ గోలోకవిభవ మొందఁ
గాంతు రని నెమ్మిఁ బల్కిన సంతసిల్లి. 73

సీ. అగ్గోవు లవ్విభునధ్వరంబునకుఁ బో, నుత్సహించుటయు నం దొకట గోవు
మనము సుమిత్రునిశ్రద్ధన మాతఁ డనుమతి, సేయక యెట్లు వోఁ జెల్లు ననిన
నాతనిఁ జంపుద మతఁడును గోలోక,మున కేఁగుదెంచుఁగా కని కడంగి
చని మునిఁ దేటి చూడను జాల కంతంత, నతిభీతిఁ గ్రమ్మటి యరుగుటయును

తే. గొన్నికపిలధేనువులతిక్రూర చిత్త, లేము వధియించెదము మాకు నేమిమేలు
సేయువారలు దగ మీరు సెప్పుఁ డనిన, నన్ని మొదవులు నేకవాక్యత్వ మొంది.

ఆ. సకలవర్ణధేనుసమితికి నెల్లనుఁ, గపిలగోవు శ్రేష్ఠ గాఁగఁ గపిల
నీగి గోశతంబు నిచ్చినయట్లుగా, వరము మీకు నిచ్చువార మనిరి. 75

వ. అనిన విని కరంబు ప్రియంబునం గామరూపిణులైన యగ్గోవులు రూపాంతరంబులు గైకొని యా భృగువంశవర్యుపాలికిం బోయి యేము గోమాతలము నీ దగు గోసమారాధనంబునకు మెచ్చి వరం బిచ్చువారమై వచ్చితి మిష్టం బెయ్యది యడుగు మనుటయు నమ్మని యిప్పటియట్ల యెల్లప్పుడును గోవులవలన భక్తిస్నేహంబులు గలుగ నిం డనిన నమ్మాటకు నవి యట్ల యయ్యెడుఁగాక యని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 76

క. ఈలోకం బేటికి మన, గోలోకంబునకు రమ్ము కులవర యనుడుం
జాలుదునే మద్గోర,త్నాలి విడిచి యందు రాక కని ముని వల్కెన్. 77

క. విని యాధేనువు లాతని,తను వాకసమునకు నెత్తి తమయోగబలం
బునఁ జైతన్యముఁ బాపి య,వనిమీఁదఁ గళేబరంబు వైచి రయమునన్. 78

క. కొమ్ములఁ గాళ్లం బెండిగఁ, గ్రుమ్మి మగిడి పోయి పూస గ్రుచ్చినగతి ముఁ
దమ్ముం బనిచినగోవుల, కమ్ముని తెఱఁ గెల్లఁ జెప్పి హర్షమునర్చెన్. 79

వ. గోలోకంబునకు ముఖ్య లగుగోమాత లంతయు నెఱింగి తమకడకుం జనుదెంచిన సుమిత్రుం [illegible] విహరించినగోవులు మొదలుగా సకలగోవుల [illegible] నీకు మది మేలు కాక యని పలికి యాతనిం బ్రీతునిం

చేసి బ్రహ్మసూనులయినయన్నిగోవులకును మీవంశం బసుధి వదనం బయ్యెడు
మని శాపం బిచ్చిన నాధేనువులు రంతిదేవునికడకుం బోయి సుగతి వేఁడి తమ్ముం
బశువులుఁగా విశసింపు మని మానుషభాషణంబులం బ్రార్థించుటయు. 80

క. మిమ్ముఁ దెగఁ జూచి సద్గతి, కెమ్మెయిఁ బోవంగ నేర్తునే నని వినయా
ర్ద్రమ్ముగ మ్రొక్కుచుఁ బలికిన, నమ్మానవపతికి నిట్టు లను నగ్గోవుల్. 81

క. జ్ఞానుల యాపస్కై నిన్నుఁ, గానఁగఁ బుత్తెంచి రట్లు గావున సుమనో
మానితగతి నీకును నగు, భానునిభా నీయశంబుఁ బరఁగు జగములన్. 82

క. నావుడు మీలోపల నొక, గోవైనను మోహవశతఁ గూయిటయు ముఖం
బానేఁ బరిసమాప్తము, గావలయును వినుఁడు సమయకల్పన దెలియన్. 83

క. అని యవ్విభుం డపలికిన, విని గోవులు సమ్మతింప విశసించుచు వే
ల్పు సతఁడు యజ్ఞానలమున, ననేకగోచయముఁ గ్రయమానలనమునన్. 84

క. ఒకనాఁడు గో వొకటి, ఱేఁగకుఁ జన్నిచ్చుచును దానిఁ గనుఁగొని నీ విం
కకటా యెక్కడఁ జేరెద, వగ్నిపులు వచ్చెదరు సంపనని వల్కుటయున్. 85

గోవులు రంతిదేవుని యజ్ఞపశువులై గోలోకంబునకుఁ బోవుట.

వ. మహానుభావుఁడు గావున నప్పలుకులు విని రంతిదేవుం డయ్యాగంబు సుప్రయో
గంబుగా సమాప్తంబు గావించెఁ గొన్ని గోవులు గడమవడిపుడమిన నిలిచె నధ్వ
రోపయోగంబు వడసినగోగణంబులు గోలోకంబునకుం బ్రమోదంబునం బోయెఁ
దదీయచర్మాస్థిశ్రేణులు తటంబులై తనరం బ్రభూతరక్తమేదఃక్లేదంబు లేత్తై
పాఱి చర్మణ్వతి యను పేరం బరఁగెనా రంతిదేవభూపతి యును యజ్ఞసమృద్ధుండై
వృద్ధశ్రవునితోడిసఖ్యంబునం బొలిచి యతియనాకంబున సుశ్లోకుండై యుండె
ఫేనపాఖ్యుం డను గోలోకంబున శాశ్వతుండై వసించె నని చెప్పి భీష్ముండు
వెండియు. 86

సీ. మానవనాథ యీఫేనపాఖ్యానంబు, బదరికాశ్రమమున బాదరాయ
ణుఁడు ప్రీతి నారాయణునకుఁ జెప్పిన నమ్మహాత్ముఁడు గోయజనార్థియగుచు
నిది గొనియాడంగ విదితమై జగమునఁ, బరఁగెఁ బుణ్యతమంబు పావనంబు
దీనిఁ బఠించిన వీనుల నించిన, దురితవర్గంబులఁ బొరయ వలదు

తే. పూరునృపకులభూషణ పూతచరిత, నీవు నతిభక్తి గలుగుము గోవులందుఁ
బరమనియతి నీతంత్రంబు పఠనవిధియు, నేతదాకర్ణనంబును నెపుడుఁ జలుపు.

క. అనిన విని యట్లు చేసెద, ననఘా గోమహిమ యిట్టు లాకర్ణింపం
గనియును దనివి సనదు నా, మన మింకను జెప్పు నీవిమలవాక్యములన్. 88

క. అని ధర్మతనయుఁ డడిగిన, ననయంబుఁ బ్రియంబుఁ బొంది యమరనదీనం
దనుఁ డిట్లను సత్యవతీ, తనయునివాక్యములు సెప్పెదను వినుము నృపా. 89

ఆ. గోవిశేష మర్థి నీవు న న్నడిగిన, యట్ల శుకుఁడు దండ్రి నడిగె దాని

కాత్మఁ బ్రియముఁ బొంది యా మహాసంయమి, యా సుబుద్ధి కిట్టులనియె నధిప.

సీ. స్థావరజంగమాత్మకమైన భూతజాతంబు సుస్థితి గోగణంబునాశ్ర
యించుచుండు నిత్యసంభవమును గోవులయందు, నవి మూలసంతానమై జనించెఁ
గాక సిద్ధులసాధ్యగణములమాత లిట్లగుట యెఱింగి నయ్యతఁడు బ్రహ్మ
లోకగోలోకా[1]లోకాంతరములకుఁ, దనయింటి కరుగుచందమున నరుగుఁ

తే. బరమగతిఁ గోరువారలు పాదముష్టి, యుష్టివాక్పిత్తముల గోవ్రజంబు భవింప
కుండ వలయు నివ్విధమ్ముఁ బద్మోద్భవుండు, సెప్పె నది యాత్మపావనశిక్ష సేయ. 91

క. పావన మని శ్రుతి సెప్పిన, యే వస్తువు నాశ్రయించి యెక్కుడు సిరి భూ
పాలురకును గలిగెడి, గోవ్రాతదీయ మగు మహిమకున్ గుఱి గాదే. 92

క. వీణాకాహళవేణు, క్వాణప్రతిమములు ధేనువర్గధ్వను ల
క్షీణసుకృతంబు నిర్మల, వాణి తదాకర్ణనంబు వర్ణనవిధమున్. 93

క. క్షీరము దధియును ఘృతము సు, ధారూపము లగుట దేవతాప్రీణనయ
జ్ఞారంభంబులు విమలా, చారా గోదోహనైకసాధ్యము లయ్యెన్. 94

ఆ. శ్రుతులు నాఁటి మంత్రసూక్తులు గోస్వరూ, పంబు లని సరోజభవుఁడు సెప్పె
ధర్మపరత పరమతపము మహోత్సవ, మనఁగఁ బరఁగుగోసమర్చనంబు. 95

క. ఈ వాక్యంబులు భూదే, వావలిసన్నిధిఁ బఠించునాతఁడు పుణ్యుం
డై వెలయు విన్నవారలు, పావనగుణ తత్క్షణంబ పాతు రఘములన్. 96

తే. గోఘృతంబు ప్రాశించియు గోకరీష
సువిహితస్నానుఁ డయ్యు భూసురవిజుఁ డధిక
భక్తిసత్యంబు గోమతీమంత్ర మాచ
రించియును గల్మషముల నిర్జించు ననఘ. 97

చ. అనిమిషులుం మహామునులు నయ్యయి పెంపులు గోనుతిం బఠిం
చినసుకృతంబునం గసిరి శ్రీయును శత్రుజయంబుఁ బేర్మియుం
దనయసమృద్ధియుం గలుగుఁ దత్పఠనంబున బంధుకోటి బం
ధనమునఁ బాయు మార్గమునఁ దప్పు మృగార్తియుఁ జోరబాధయున్. 98

వ. అనిన విని యమ్మునిపతికి శుకుం డిట్లనియె. 99

వేదవ్యాసముని శుకునకుఁ జెప్పినకపిలగోమహానుభావము

క. తమజాతికిఁ దగుకర్మ, క్షమతలు లేకున్న యట్టిజనములు కపిలా
సమధికపూజనతద్దా, నము లొనరింతు రవి పాచు నాద్యుగ్రితములన్. 100

సీ. అనుటయు నందియుం బది యేల కపిలఁ బూజించినఁ బ్రీతి నిచ్చినను జెడని
యఘములుఁ గల్గునే యనియెఁ బరాశరతనయుఁ, డవ్వాక్యంబు విని తదీయ
తనయుండు కపిల కంత్రతటి పెంపు రాఁ గతం, బేమి నావుడు నమ్మునీశ్వరుండు.

1. క. లోకోత్తరములకు

విను మని యిట్లను నిమిషసంఘంబు, శోకకారణంబునఁ బ్రోక్షకును వెఱఁగి

ఆ. యరిగి తనదుగుప్తి యర్థించి గోవుల, నాశ్రయించె సురభియును గ్నిగోస
నంబు సేసె నవ్వేళ్థంబున శిఖ యున్కి, సుర తతికి నెల్లఁ జోటు నరిసి. 101

వ. ఎఱింగి కూడుకొని గోవులకడకు వచ్చి వానితో నగ్ని దాఁచుట యఖిలజగజ్జనం
బులకు నహితంబు సేయుట గాదె చూపకుండుట దగ దని పలికిటయు బయి
లోడి గోవు లప్పావకుం జూపిన నాసుపర్వులు సంతోషించి వానికి వరంబీవలయు
నని యవ్వాయుసఖుం బ్రార్థించిన నతండు దా నగ్గోవులందుండు దాఁగియుండనవి
కపిలచ్ఛాయం బ్రాపించి యునికిం గనుంగొని గోవుల కెల్లను గపిల యెక్కుడగు
టయుం దదీయారాధనంబునుం దద్దానంబునుం బుణ్యాతిశయంబు లై దురితంబుల
దమియించి యుత్తమలోకంబుల నిచ్చుటయు వరంబులుగా నిచ్చె నని చెప్పి
వెండియు. 102

తే. కపిల యిచ్చినవాని నకాదు నిజము, కొన్నవానిని బుణ్యాత్మకుఁ డగఁ జేయు
నీవుఁ గపిలాసమర్చనాసిరతమాన, సుండవగు మంతియును మనసువ్రతాత్మ.

వ. అని చెప్పుటయు నప్పరమమునీశ్వరుతో నమ్మునికుమారవరుండు కపిలాలక్షణం
బెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కిట్లనియె. 104

తే. కర్ణశృంగాక్షిఖురనాసికా కావుటములు
కపిలములు గుత్తుకయును ముక్కములు గవిల
పట్టు లొందు నెందే నొకపట్టు కపిల
[1]యైన గపిలాత్వగుణమున కదియు చాలు. 105

క. మే నెల్లఁ గపిల యైనను, దానిం జెప్పంగ నేల తగదు కపిలలన్
మానితగుణ పిదికి కుడువఁ,గా[2]నేబలి కైనఁగాక కట్టఁ బెఱికకున్. 106

ఆ. కాలఁ గేలఁ గోలఁ గపిల దండించిన, నరకవాసమునకు నరుగవలయుఁ
బూరి నీరు లెస్స యారసి యగ్గోవు, సత్కరింప సుగతి సంభవించు. 107

క. అనఘ కపిలాప్రదానం,బునకు ఫలం బిట్టి దనఁగ బోలునె కమలా
సనుఁడు మహానందప్రద, మని పొగడుచుఁ జెప్పె దానికనట యేమందున్. 108

వ. అని వెండియు. 109

క. వసుధామరగాయత్రీ,వసంతములు సత్యగోసువర్ణంబులు నే
కసముద్భవంబు లని తాపసవర్యులచేత విందుఁ బావనచరితా. 110

క. కావున భూమియుఁ గనకము, గోవును దానార్థవస్తుకోటికి నెల్లన్
ధీవినుతా యెక్కుడగుట, నీకములోఁ దాత్తబుద్ధి నెలవుకొలుపుమీ. 111

క. అని మునిపతి చెప్పినఁ ద,త్తనయుఁడు ప్రియ మందె ననుడు ధర్మసుతుం డే
విని యుండుదు సిరి గోమయ,మున నుండుట దాని కెద్ది మూల మగునొకో.

1. చ. పట్టు లెందు నేకయుండోకపట్టు. 2. చ. జ. నేబలి కైనఁ గాక కట్టఁ బెఱికన్.

—• గోశ్రీసంవాదము •—

వ. అనుటయు గాంగేయుండు గోశ్రీసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మయ్యర్థంబు దేటపడు నని పలికి యిట్లనియె. 113

సీ. సిరి ధేనువులలోని ƒ కరిగిన నెవ్వత, వని యవి యడిగిన ƒ నమ్మహాత్మ
శ్రీ నేను మీలోన వసియింపఁగా వచ్చితి, ననవుడుఁ జంచల ƒ వైననిన్ను
నొల్లము మాలోన ƒ నునుపంగ ననియె న,గ్గోవులు దాని కద్దేవి వగచి
యేను బాసిన సర్వదానవకులముఁ గీడ్పడియెఁ బొందినసురల్ ƒ ప్రభుతనొంది
తే. యేను వచ్చుట గోరి కాదే తపంబు, లాచరింతురు నన్నిట్టు ƒ లభిభవించు
టుచితమె మీకన్న నధువ్రత్వమెల్ల మనుట, యభిభవమెనీకుఁ బోలినయది యటికరుగు.
క. అని గోవులు వలికిన సిరి, విని మీచే నిట్లు పరిభవింపఁగఁబడి యేఁ
జనిన నను నెవ్వరును గై,కొనరు శరణ మగుఁడు వేఁడికొనెద మిమ్మున్. 115
తే. మీసమీపమునం దున్కి ƒ మేలు దాని, నిందు నా కని యడిగిన ƒ నెంతయేని
నాదరంబున నగ్గోవు ƒ లంతవట్టుఁ, గూడి యిట్లను లక్ష్మికిఁ ƒ గురువరేణ్య. 116
క. మామూత్రపురీషంబులు, భామా వేదంబు లెఱుఁగు పావనములు నీ
వీమేలివస్తువులు ప్రియ,ధామములై యుండు మింపు ƒ దలకొన మాకున్. 117
తే. అనుటయును సిరి నాదుపుణ్యమునఁ జేసి
కంటిఁ బడయంగ మీయనుగ్రహము ననుచు
నట్లు వసియించె నిది గోమయప్రభావ
మూల మిట్టిది గోవులయమోఘమహిమ. 118
వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 119
ఆ. సురభి తపము సేయ ƒ సరసిజాసనుఁడు ప్రత్యక్షమై మనోరథంబు సెప్పు
మిచ్చుకౌతుకమున ƒ వచ్చితి ననవుడు, నిట్టు లనియె నది మహీశవర్య. 120
క. మీ రిట్లు ప్రసన్నమతిక్కె, గారవమున వచ్చినంతకంటెను మే లేఁ
గోరంగ వలయునట్టిది, కారుణిక ప్రథమగణ్య ƒ కలదే నాకున్. 121
వ. అనిన నత్యంతసంతుష్టస్వాంతుం డై సురజ్యేష్ఠుండు సురభిం జూచి సురలోకాది దివ్యలోకంబుల కెల్లను గోలోకంబు మీఁదుగా వరం బిత్తుంగాక యని తలంచి యవ్విశేషంబు మున్న తనవలన సిద్ధం బగుట సంస్మృతిగోచరం బగుటయు. 122
తే. గోవులకు మేలు సేయంగఁ ƒ గోరు నాదు, చిత్తమున మద్వరంబున ƒ సిద్ధమైన
తెఱఁగు రొలసెదైవికమయి ƒ దీని పెంప, యావహించెద నని యిచ్చె నవ్వరంబు.
క. వనరుహసంభవుఁ డత్తెఱఁగునఁ దమలోకంబుకంటె ƒ గోలోకము స
జ్జనవినుతచరిత మీఁదై, యునికి వెలుఁగఁ జేసె నది మహోజ్జ్వల మయ్యెన్. 124
వ. అని చెప్పి. 125

క. గోవిషయవాక్యపఠనశ్రావణసంశ్రవణములు నిక్కగావన దాయు
శ్రీవిభవకీర్తినుతిసంపన్మహాఫలములు తప్పక యిరుగ పరమోత్కృష్టఫలున్. 126

వ. అనిన విని కౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవున కో మహాత్మా గోవులమాహాత్మ్యంబు దేటపడం బెక్కుభంగులం జెప్పి నన్నుం గృతార్థుం జేసితి సర్వదానంబులందును దాతవ్యం బత్యంతంబు సువర్ణం బని యిందు వేదంబులు 'సువర్ణ దక్షిణా శైవ' యని చెప్పెడు భూమియును గోవులుఁ గాంచనంబును నీవిషయంబు లైనదానంబులు నుత్తమంబు లని వేదవ్యాసువచనంబులు కలిమి నీవ చెప్పితి సువర్ణవిశేషంబు విన వేడుకం జెప్పవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 127

భీష్ముఁడు ధర్మరాజునకు సువర్ణదానమహిమాతిశయంబు సెప్పుట.

సీ. శంతనునృపతి లోకాంతరగతుఁడైన, విను తదీయశ్రాద్ధవిధి యొనర్పఁ
బూని గంగాద్వారమున కేగి మాతల్లి, గంగ సాహాయ్యంబు గా గౌరవమున
నాచరింపంగఁ గ్రియాకలాపం బెల్ల, నడపఁ బిండప్రదానంబు సమయ
మగుటయు దర్భవిన్యాస మొనర్పనం, దంగుళీయకకంకణాంగదములఁ

ఆ. గాంత మైనయొక్కకరము వొడమి యుర్వి, చేయి సాఁచుటయును జిత్త మద్భు
తంబుఁ బొంద దానిఁ దప్పక చూచి య,య్యధిపు బాహు వగుట నాత్మ నెఱిఁగి.

క. జనకుఁ డుఁ వేడుకఁ జేసాఁచిన యంతన సంతసిల్లి చేతం బిండం
బనుమానింపక యీఁ బెట్టిన శాస్త్రవిధానగతి ఘటింపమి వచ్చున్. 129

తే. పితృకరంబునఁ బిండంబు వెట్టు మనదు
శాస్త్ర మంచిత మగుకుశాస్తరణమునన
పెట్టఁ జెప్పు నట్లగుట నేఁ బెట్టఁ జేత
నని మనంబునఁ దలఁచి వంచనము సేసి. 130

క. అమలం బగుకుశసంస్తరణమునం బిండంబు వెట్టినం దోఁచినహ
స్తము దృశ్యమయ్యె మత్పితృ,సమితి ముదము మోములం దొసఁగఁ బొడసూపెన్.

క. పొడసూపి ధర్మమార్గం, బెడపక నీ విట్లు సేయుటకు హర్షం
బడరినఁ జనుదెంచితి మొక్కుదుత్తృప్తిం బొందితిమి పుణ్యచరిత్రా. 132

వ. అని పలికి వెండియు. 133

క. భూమికి గోవులకును నై, హేమము మిగుల యస్మదీయహితమును దేవ
స్తోమప్రియమును బావన,తామహనీయంబు జుమ్ము ధర్మవిధిజ్ఞా. 134

క. పావనము సువర్ణము వంశా,వళికిం దనకు నిర్మలాత్మత నిచ్చున్
నీ వది యొసఁగి సకలయజ్ఞావసరములను సువర్ణ మూర్జితముగ మీ. 135

క. అని చెప్పి చనిన నా దగు,మనము సువర్ణప్రదానమహిమ తెలియఁ ద
ద్వినుతానుష్ఠానపర,త్వనిరూఢుండ నైతి నేను ధర్మతనూజా. 136

వ. అని పలికి యా భూవల్లభునితో భీష్ముండు వెండియు నిట్లను నిది యేను గనినది

సువర్ణదానంబు మహిమ మఱియును వినఁదగియునుం గల చారిత్రంబులు. 137

సీ. పరశురాముఁడు గినుక నిరుపదియొక్కమా, రడరి క్షత్రియుల వెదకి వెదకి
వధియించి కృప పుట్టి వాజిమేధంబు ప్రారంభించి త్రస్తుఁడై యుండి యనిన
సనక వసిష్ఠాదిమునివరేణ్యులఁ గూర్చి, కల్మషపంకంబు గడిగి పుణ్యు
నత్యంతవిమలుఁ జేయంగ నెయ్యది యుపాయ, మనిన వసిష్ఠుఁ డి ట్లనియె : తొల్లి

ఆ. కనకము విను సువర్ణ మగ్నిమయంబు దేవతలు నగ్నిముఖులట యంతయెల్ల
వారు గావునను సువర్ణదానంబు దేవతల నీసినట్లు శ్రుతులు సెప్పు. 138

క. కావున సువర్ణ మసదృశ,పావనతాస్పదము దాని భక్తిమెయిన్ వి
ప్రావలి కిచ్చినయతనికిఁ, బావనతం గొంత గలదె పావనమూర్తీ. 139

వసిష్ఠుఁడు పరశురామునకుఁ జెప్పిన సువర్ణమహిమము.

వ. ఏను బ్రహ్మముఖంబున వినినది సువర్ణవిషయం బైనవిశేషం బొక్కటి యెఱింగిం
చెద నవహితుండ వై వినుమని పలికి యమ్మునిపతి యమ్మహాత్మున కి ట్లనియె.

క. గిరిజయు గిరిశుఁడును నొండొరువులకై తప మొనర్చి యొకతఱి లోకశ్ళ్ళ
బెరయం బడసి పరమసుఖభరితాత్మకు లై రి జగము ప్రమదము నొందన్. 141

వ. కొండొకకాలంబునకు నయ్యాదిమగృహస్థుని తేజం బాపరమగృహిణీసంయుక్తంబుగా
రేతోధాతురూపంబునం బ్రస్కన్నం బై యమ్మహేశ్వరుమానసవృత్తిం జేసి యగ్ని
యందు నిలిచియుండ నత్తఱిం దారకుం డను నొకరక్కసుచేతం బెక్కువిధంబుల
బాధలం బడి యనిమిషులును మునులును గమలయోని గానం జని యద్దాన
వుండు దమ్ముం బఱచిన పాటిల్ల నెఱిఁగించిన నద్దేవుండు వారితో దీని నెఱింగి
యేను మున్న మీకు శోభనం బయ్యెడు తెఱంగు సమకట్టినవాఁడ మీ రగ్ని నాశ్ర
యించి మాకు శుభంబు సేయుము లనియు నని సంప్రార్థనంబు సేయుసది యంతియుఁ
కర్తవ్యం బెఱుంగు నరుగుం డని నిరూపించిన సంతోషించి యట్ల చేసెద మని
యవ్విభాగ వీక్కొని వార లగ్నికడకుం బోవ నుత్సహించి. 142

సీ. అతని యున్నెడ యారసి కొని చను నప్పుడా తండు నిద్రాతిశయము
నూని ప్రచ్ఛన్నుఁ డై యుండుట వారలు, గానక యున్నంతఁ గప్ప యొకటి
యగ్ని పాతాళంబునం దున్కి యెఱిఁగింప, నప్పావకుఁడు దాఁగి పిప్పలమున
కేఁగె నవేళ శాప మిచ్చె జిహ్వాస్ఫూర్తి, లేక రసాలివివేక మెసలి

తే. యుండెదను గప్పలని బొక్క వెండ నండి
చచ్చియును నీరు వచ్చినఁ జావు బొందు
నీసి యొలుఁగులు సెలఁగఁగఁ జెలఁగ వరము
వారు గప్పల కిచ్చి రవార్యతేజ. 143

వ. ఇవ్విధంబున విబుధులు మునులు నమ్మండూకంబు మఱుకువ యెఱిఁగి మఱియును.

క. అనలుని నన్వేషింపఁగ, వనగజ మొక్కండు రావి వలను చతురతం

గను గీటి చూప వారు, వ్వనస్పతిం జేరఁ జనఁగ ♯ వారనియలుకన్. 145

వ. అయ్యగ్నిదేవుండు గజంబులకు జిహ్వాదిరుగంబడ శపించుచు శమీగర్భనివాసి
యయ్యె నది మొదలుగా నగ్నికి శమీగర్భంబునం దుత్పత్తి గలిగె నద్దివిజులును
దాపసులును గజంబుల ప్రతీపజిహ్వాంబు లయ్యును సర్వోక్తిస్పష్టాంబు గలిగి మాన
వీయంబులగు వచనంబులం జేసి రాజితంబులగునట్లుగా ననుగ్రహించి యగ్గజంబువిషా
దంబు మాన్చి రంత నొక్క శుకం బెఱింగింప శమీగర్భంబున నగ్ని యునికి
యెఱింగి యుండఁ గ్రాంగుకొనం గడు వేగంబునం బోదివికొనిన నిదుర సెడుట
కుంగోపించి. 146

ఆ. జిహ్వ మరలఁబడఁగ ♯ జిలుకల నగ్ని శపించె సురలు సెవుల ♯ కించునట్టి
పలుకు వాని కొసఁగి ♯ చిలుక నానందింపఁ, జేసి యూ కృశానుఁ ♯ జేరఁ జనిన. 147

వ. అతండు వారి నాలోకించి మీ వచ్చిన కార్యం బేమి యని యడిగిన వారుఁ దారక
దైత్యుచేయు బాధ లెఱింగించి వాఁ డేమి యుపాయంబునం దెగటాఱు నట్టిఁ
గా పాదింపు మని నిన్నుం బ్రార్థింప వచ్చితి మని పలికి వెండియు. 148

క. మాకుం గుశలము గోరుము, నీకును, మే లివ్విధంబు ♯ నీదుమహిమ యీ
లోకంబు లెల్ల మునములఁ, జేకొని కీర్తించునట్లు ♯ సేయుము కరుణన్. 149

సీ. అవిసఁ బ్రసన్నుఁడై ♯ నట్టులు సేసెద, నూఱడుం డని వారి ♯ నూఱడించి
తనయందు వెలుఁగుశంభునివీర్య మిడియె గం,గాగర్భరూపంబు ♯ గాఁగఁ నాతఁ
డది యతిపరివృద్ధ ♯ మగుట యు ధరియింప, నోర్వక నిర్జర ♯ పర్వతంబు
తటమున శరవణ ♯ స్థంబుగా గంగ యు,త్సృష్ట మొనర్ప నా ♯ శిఖరి నతరు

తే. వల్లరీగుల్మకము గ సు ♯ వర్ణమయుత, వెలుఁగ బాలుఁడై వెలిఁగె న ♯ వ్వీరగర్భ
మచ్చటికి వచ్చి కృత్తిక ♯ లార్వురును మ,దీయపుత్త్రకుఁ డనుచు ♯ నెత్తికొనిరనఘ.

వ. ఇట్లెఱింగును నొక్కట నెత్తికొనుటయు నక్కుమారుండు షణ్ముఖుండై యొక్క
పెట్ట సకలకృత్తికా స్తన్యపానం బాచరించె నట్లగ్నిసంభవ గాంగేయ కార్త్తికేయ
త్వంబు లొందినయయ్యిందుమౌళితేజంబు పదంపడి బ్రహ్మాదిదేవతలు పూజింప
దేవసేనాధిపతిత్వంబునం బేర్చి యర్చిర్మహిత యయినమహాశక్తిం దారకుం బరి
మార్చి బృందారకమునిబృందంబుల కానందం బొనర్చె నని యిట్లప్పరమముని
పరశురామునకుం జెప్పి పురహరుం డగునప్పురుషుండు హిరణ్మయుం డగుటయు
నద్దేవదేవుండు దాన తనూభవుండై తోఁచుటయుం దథావిధరేతోధారణంబున
వహ్ని హిరణ్యాత్మక రేతోమూర్తియై హిరణ్యరేతుం డనం జనుటయు నతండు
తద్రేతఃఖలనంబునం దస్మయుం డగుటం జేసి పురహారునకు వహ్ని రేతుం డనునభి
ధానంబు గలుగుటయుం దేటపఱచి యవ్విధంబున రూపవంతం బైనది గావున
సువర్ణంబు జాతరూపనామకంబై పరఁగుటయు నెఱింగించి. 151

క. మహితాత్మక యేతాదృశ,మహిమంబు సువర్ణ మది ప్రమంచితతేజో

మహనీయము తద్దానము, మహత్త్వ మాశ్రితుఁడ యెఱుఁగు మాకుం జూడన్.

వ. అవ్విశేషంబున నశేషకర్మంబులుం జేసి నరుండు విధూతమత్వంబున వెలుంగు శుచియగునంతకు శుచిత్వసంపాదనం బాచరించు నని యుపదేశించె నవ్వసిష్ఠమునివరు వచనంబు లాదిగాఁ గల మండనాదరవర్ణనీయుండై సువర్ణదానపరంపర లాచరించి. 153

క. ఆ రాముండు శుచిత్వ, శ్రీరాజితుఁ డయ్యె నట్లు సేయుము నీవుం
గౌరవముఖ్య యది భవ, పారావారఘనయానపాత్రము సుమ్మీ. 154

క. అని యనిమిషతటినీప్రియతనయుఁడు సెప్పుటయు ధర్మతనయుఁడు హృదయం
బునఁ బ్రమదము నిండార న, తనితో నతిభక్తివినయత భాషణం బలుచున్. 155

వ. పితృయజ్ఞప్రకారం బెఱింగింపవే యనుటయు నక్కురువరుఁ డన్నరనాథున కి ట్లనియె. 156

క. పితృపూజ సమగ్రము దై, వతపూజనమునకు మనుజవల్లభ పితృదే
వతలఁ గొనియాడుదురు దేవత లాదిగఁ గల్గునెల్ల వారును భక్తిన్. 157

వ. విశేషించి మనుష్యులకుఁ బితృసమారాధనంబు సర్వశుభసాధనంబు. 158

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బితృపూజావిధానం బెఱింగించుట.

క. అమవసనమవసఁ బితృయజ్ఞముఁ దగఁ బిండప్రదానసహితముగా భ
క్తి వెలయం జేయునతఁడు నిత్యముఁ జేసినవాఁడ యగు సత్యమంచితచరితా. 159

వ. పితృయజ్ఞంబునకుఁ దిథివిశేషంబు సెప్పెద. 160

సీ. పాడ్యమిఁ బితృయజ్ఞపరుఁడైనఁ జాలు కాం, తాపతి విదియఁ గాంతలకుఁ దండ్రి
దదియను జవితిని గదా [1]వాజిధనకుండు, పశుభాగి పంచమి బహుసుతుండు
షష్ఠి [2]భానాత్ముండు సప్తమిఁ గృషిభాగి, యష్టమి వాణిజ్యపుష్టుఁ[3]డు వసు
గజధర్మవిష్ణుచిత్రజతిథుం దేశ, శఫజంతువులును గోచయముఁ గుప్య
తే. ములును దగ బ్రహ్మవర్చస్విపుత్త్రికులును
ధనము గలవాఁడు విను చతుర్దశి రణైక
భాగి పున్నమ నమవస భవ్యసర్వ
కామ్యఫలభాగి యగుఁ జువ్వె కౌరవేంద్ర. 161

క. అపరం బగుపక్షంబును, నపరాహ్ణము మేలు పితృసమర్చనమున కా
ద్యపుఁదిథి దశమి చతుర్దశి, నృపవర యప్పుడు మునుపనిందితలఁ బొరయున్. 162

క. అనిన విని ధర్మసూనుం, డనఘా యెద్దానఁ బితృసమర్చన యొనరిం
చిన నధికఫలం బగు నవ్వినుతద్రవ్యములఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 163

వ. అనుటయు దేవవ్రతుం డతని కి ట్లనియె. 164

---

1. క. వేదవిభవకుండు 2 చ. హీనాత్ముండు. 3. చ. జ. దురక, ధర్మశీవార్కచిత్రతిథు.

క. తిలపాయసఘృతములఁ బితృకలనములకు నుత్తమములుగ [illegible]
ఫల మెద్దియైన మాస్యంబులు మాంసమున విహితపద్ధతిఁ బ్రకటముగ [illegible] 165
తే. గోఁటిమినంజుసు ఖడ్గంబునెఱచి [illegible] మొక్కఁ డొక్కటికి ఫలమునకు నెక్కుడండ్రు, పితృసముచ్చనవిహితైనకసద్గతుల.
వ. నక్షత్రవిశేషంబు లాకర్ణింపుము. 167
సీ. [1]కార్తికఁ బైతృక మగుకర్మ మొనర్ప నిశ్శత్రుతయు రోహిణిని బుత్త్రలబ్ధి
శశితారకమున నోజఃప్రాప్తి యార్ద్రఁ గ్రూరపువర్తనము పునర్వసువున
గృషిఫలోదయము మహితమిషగురుతారను పుష్టి యాశ్లేష సత్పుత్త్రవంశ
తనుబలాభము మఖఁ దనకు మును పెంపు, పుబ్బ సౌభాగ్యనిరూప్తిసిద్ధి
తే. యర్యమునితారఁ జెక్కుపతత్యము ప్రట్టు, హస్తమున నిర్మలఫల [illegible] చిత్త
సుందరాకారయుతు లగుసుతులఁ గనుట, యనిలతారఁ వాణిజ్యవర్ధనము గలుగు.
సీ. వినుము విశాఖ సత్తనయబహుత్వ మ
నూరాధ రాజాధికార మైంద్ర
మునఁ బ్రభుత్వము పెంపు మూలఁ బూర్వాషాఢ
నారోగ్యమును నుత్తమాతిశయము
నుత్తరాషాఢ శోకోదయరహితత్వ
మభిజిత్తునందు విద్యాభియుక్తి
శ్రవణకాలమునఁ బరమగతిసిద్ధి ధ
నిష్ఠ రాజ్యము జలనిధిపతార
తే. మొదలుగాఁ దారకంబులు మూఁట నగద
కార్యఫలములు సదజావికములు గోవు
లవులమూఁటను గుప్యవృ[2]ద్ధ్యశ్వకాము
వులు శుచిశ్రాద్ధకర్తకుఁ గలుగు నధిప. 169
వ. అనిన నప్పుడమితేఁ డప్పురుషవరునిం బితృపూజనంబునకుఁ బాత్రంబు లెట్టివిగా
వలయు నని యడిగిన నయ్యమరనదీనందనుం డిట్లనియె. 170
క. దైవికకృత్యంబులకును, భూవర భూసురుల నాత్మఁ బరికింపం
గా వలదు గాని పితృపూజావిధికిఁ బరీక్ష వలయు సమ్యగ్భంగిన్. 171
వ. కావున నీ వడిగి మేలు సేసి యాకర్ణింపుము. 172
తే. [3](కులవయోరూపశీలవిద్యల మహాత్ములనఁగఁ దగువారు పంక్తిపావనులు తద్గు
ణము లారయ లేనిజనములు పంక్తిదూషకులు పైతృకమునకు దోషదూర.
వ. మఱియునుం బంక్తిదూషకులం జెప్పెద నాకర్ణింపుము.) 174
సీ. జూదరి గరదుండు వేదంబు సమున్ని,వాఁడు వడ్డికి నిచ్చువాఁడు గాయ

1. క. చ. కర్త్య. 2. గ. ద్ధ్యతిశయాయు. 3. ఈకుండలీకరణములోనిది కొన్నిప్రతులఁ గానిపింపదు.

కుండు గ్రామముపనిఁ గుడుచునాతఁడు గృహదాహి కుష్ఠము గలతనువునాతఁ
డటుఁ దెవుల్ గొన్నాతఁ డఖిలవస్తువ్రేఁతను, నమ్మెడునాతఁడు సోమము న్ము విక్ర
యించినయతఁ డబ్ధిసంచారలాభోపజీవకుం డుర్వీశసేవకుండు

తే. భార్యయును దాను బుత్త్రులఁ బంచికొన్న
వాఁడు పసులఁ బెక్కుటి నేలువాఁడు కపట
కృత్యముల మ్రుచ్చిమిని శిల్పకృతుల బ్రదుకు
వారు పంక్తిదూషకు లండ్రు పౌరవేంద్ర. 175

వ. అని చెప్పి వెండియు. 176

క. తలఁ జీర సుట్టియును జెప్పులు దొడగియుఁ జేసినట్టిభోజనముఫలం
బలఘుచరిత పద్మజుఁ డసురలభాగం బని విధించెఁ బ్రకటఫణితులన్. 177

తే. పలుదెఱంగులవంటకంబులఁ బ్రమాద
జాత మై యశుచిత్వంబు సంభవించి
నప్పు డసురలు గొండ్రు క్రియాఫలంబుఁ
దిలలు పైఁ జల్ల నశుచిత దొలఁగు నండ్రు. 178

క. శాంతుఁడు సువ్రతశీలుఁడు, దాంతుం డధ్యాపకుండు దయ గలవాఁడ
త్యంతప్రబోధసంపద్వంతుఁడు పావనులు భూపవర పంక్తులకున్. 179

క. వ్యాకరణధర్మశాస్త్రవివేకములుఁ బురాణజాతవేదిత్వము బ్ర
హ్మైకత్వబోధనము నధిపా కలిగినవారు పంక్తిపావనులు గడున్. 180

తే. మేలిగుణములు గనియు నమిత్రజనము
శ్రాద్ధపాత్రంబుఁ జేయంగ జనదు మిత్ర
దత్త మైనది భస్మహుతంబుఁ జోట
నిడినవిత్తునుబోలె నై చెడు నృపాల. 181

క. మునుపుట్ట నెఱిఁగి శ్రాద్ధంబునకుం గైకొనుట మేలు భూపసుతుని గై
కొని యరసి కాఁ డసిన నాతనియమ్మలికంబు సెఱచు ధార్మికు నైనన్. 182

క. ఈ తెఱఁగు లెల్ల నెఱిఁగి సునీతంబుగ శ్రాద్ధ మధికనియతి నడపుని
ర్ధూతదురితుండు నడచుఁ బ్రియాతిశయం బెసఁగ దేవయానమున నృపా. 183

వ. అని చెప్పి శాంతనవుండు గాంతేయాగ్రజుతో మఱియు నిట్లను బ్రహ్మమానస
పుత్త్రుం డగునత్త్రిమునీంద్రువంశంబునకుం దొడ వగుదత్తాత్రేయునందనుండు
నిమినామధేయుం డగుసంయమికొడుకు శ్రీమంతుం డను పేరివాఁడు మృతుం
డగుటయు. 184

క. నిమి యక్కుమారునకు శ్రాద్ధము సేయుచు నుండి భక్తిఁ దలఁచినఁ గృప న
త్త్రిమునీంద్రుఁడు వచ్చి క్రియాసమీక్షణము సేసె మది నెసఁగు నర్మిలితోన్.

వ. అట్లు పావకక్రియాకలాపం బనుసంధించి యా సంయమివరుండు. 186

అత్రిమహాముని నిమి కెఱింగించిన శ్రాద్ధక్రియావిశేషము.

ఆ. పరిగృహీతులైన బ్రాహ్మణుల్ పంక్తిపావనవరిష్ఠు లగుట, వారి కిడిన
దర్భవిష్టరములు దక్షిణావర్తంబు, లగుటం గ్రియలు తిలసమగ్ర లగుట. 187

క. అమలినతరదర్భన్యాసము లెందును దక్షిణంబు సాఁగ నిడినయు
గ్రములు గలిగి యుండుట మంత్రము లర్హ్యోవిధుల కంచితముగ నడచుటన్.

ఆ. [1]మునగ యుల్లి యశవిస్రమునగ దుర్మాంసము లానుగమ్ము మలిన మైనయుప్పు
గతియజీలకఱ్ఱ కతివేము [2]కురుజ[3]యింగువ ప్రవర్జనీయకోటి యగుట. 189

క. శుచికంబు రజస్వల యగు, వనిత పతితుం డంత్యజాతి వాం డా క్రియప
ట్టునకే డిరువులఁ జేరక, చనఁ జేయుట నుగ్గడించి సంభావించెన్. 190

క. కావున శ్రాద్ధక్రియలకు, భూవల్లభ యట్టిభంగి పూజ్యత నిచ్చెం
దా విధిపించెం బితృదే,వావలి నత్రి నిజవంశుఁ డగు నిమికిం దగన్. 191

వ. అత్రియుం గెఱింగించెద నత్రి నిమితో నిట్లను శ్రాద్ధంబున సర్వవర్ణసోమాగ్ను
లకు భాగంబులు బ్రహ్మ గల్పించె విశ్వ లను దేవతలు పితృదేవతలతోఁ గూడం
దత్క్రియోపయోగ్యతం దోఁతురు వారలకును భాగకల్పనం బొనరించె దేవతల
యందుఁ గొందఱమ్మహాపు లయినమహాభాగులం బితృత్వనిర్దేశంబున నేర్పరించె నవ్వి
రించి వివరించిననామంబులు సెప్పెద వినుము బలుండు ధృతి విపాప్ముండు పుణ్య
కృత్తు పావనుండు పార్ష్ణిక్షేముండు సమూహుండు దివ్యసానువు వివస్వంతుండు
వీర్యవంతుండు హ్రీమంతుండు కీర్తిమంతుండు కృతుండు విస్మృద్వర్చసుండు సోమ
వర్చసుండు సూర్యశ్రీ సోమపుండు సూర్యసావిత్రుండు దత్తాత్ముండు పుండరీయ
కుండు ఉష్ణినాభుండు నభోదుండు విశ్వాయువు దీప్తి చమూహరుండు సురేశుండు
వ్యోమారి శంకరుండు భవుండు ఈశుండు కర్త కృతి దక్షుండు భువనుండు దివ్యకర్మ
కృత్తు గణితుండు పంచవీర్యుం డాదిత్యుండు రశ్మిమంతుండు సప్తకృత్తు సోమపూ
ర్వుండు విశ్వకృత్తు కవి యనుగోప్త సుగోప్త నప్త యీశ్వరుండు జితాత్ముండు
మునివీర్యుండు దీప్తరోముండు భయంకరుం డనుకర్ముండు ప్రతీతుండు ప్రదాత
యంశుమంతుండు శైలాభుండు పరమక్రోధి ధీరోష్ణి భూపతి స్రజుండు వజ్రి వర
వీరలు భాగార్హు లని చెప్పి వెండియు. 192

క. గిరివనదుర్గములందును, సరిదుత్తరణంబునందు శ్రాద్ధవిధిసమా
చరణసమయమున వీరిం, బరికీర్తించినయతండు వడయు శుభంబుల్. 193

ఆ. పూరిపంట ప్రాలు [4]నారుగబియ్యంబు, జంబువునఫలంబు శ్రాద్ధకృతికి
గావుతుమ్మ నేద్యఁగాదు శ్రాద్ధక్రియా, చరణసమయములఁ బ్రశాంతివలయు. 194

వ. అనియునుం జెప్పెనని చెప్పి సరిత్సూనుండు ధర్మజాతో మఱియు నిట్లనియె. 195

1. చ. జ. మునుగ. 2 క. . జ. గురిజ. 3. గ. జ. యింగువు. 4. క. . అరిక

సీ. ఒకతఱి మాఘవర్షర్తులోకట్టెఁ బెక్కండ్రు, శ్రాద్ధముల్ సేయ భోజ్యములు పెక్కు
లనుభవించుటఁ దమ | కజీర్ణము పుట్టుటయును బితృదేవతల్ | సనరి సోము
కడ కట్ల యని తమ | కాఁకటి సెప్పిన, నతఁడు పద్మజుపాలి | కరుగుఁ డనిన
వా రట్ల కా కని | బోరన నరిగి పద్మజునిఁ గాంచి యజీర్ణ | దశ నొడువంగ

తే. విస్మయించినఁ దరయొద్ద | వెలుఁగుచున్న
యగ్నిఁ జూపి యిక్కడితఁ | డపహరించు
ననిన నగ్ని మత్సహితులై | కొనిన నతనిఁ
జేయుచున్నాఁడ నాహారముల్ | సిద్ధమిదియు. 196

కం. అని పలికినఁ బితృదేవత, లనలుఁడు మున్నుగ నెపుడు | నాహారంబుల్
గొని సుఖజీర్ణానందంబు నొందుదురు నూవె భరత | భూపవరేణ్యా 197

కం. కావున సాగ్నికుఁ డయి తగ, నేవాఁ డొనరించు శ్రాద్ధ | మాద్యం బది సం
భావింతురు పెద్దలుఁ బితృ, దేవత లసురులకు రాదు | తేజముఁ జూపెన్. 198

ఆ. అనఘ పితృపితామ | హ ప్రపితామహపూజనములు శిష్ట | పూర్వకముగఁ
జేయవలయు నియతి | దాయ దొడ్డినజన్మంబుతోడ భ | క్తిధామమగుచు. 199

తే. పిండసంబంధమునఁ బాయుఁ | బ్రేతభావ
మది సుగతి నిచ్చు గయఁ బిండ | మట్లు గాన
యరుగునో గయ కొకఁడైన | నని కదా య
నేకపుత్త్రులఁ గోరుదు | రిద్ధచరిత. 200

కం. గౌరి యగుకన్య వరదానార్థం జేత నీల | మైనవృషభమున్
గారవమున విడుపు ముదం, బారంగఁ జేయుఁ బితృచయముచిత్తములన్. 201

కం. శ్రాద్ధంబు ప్రకారంబును, వృద్ధాచార్యోక్తభంగి | వివరించితి నీ
బుద్ధిం దోఁచినదాని స, మిద్ధగుణోదార యడుగు | మిత్త్యాది యైనన్. 202

కం. అని నిర్జరాపగానందనుండు వలుకుట యుఁ బ్రియము | దళుకొత్తఁగఁ బాం
డునృపాలునగ్రనందనుఁ, డనూనవినయమున నమ్మ | హామతితోడన్. 203

కం. తప మని యార్యులు సెప్పుదు, రుపవాసవ్రతము నదియు | నొండు గలదొ సా
రపుఁదపము తెలుఁగు నాకుం, గృపఁ దెలిఁగింపుము విధూత | కిల్బిష యనుడున్. 204

ఆ. అమ్మహాత్ముఁ డిట్టు | లనుఁ బెక్కుదివసంబు
లుపవసించి యునికి | తపముఁ జొప్పు
దాన విను తపస్వి | గా నేరఁ డదయాత్మ
ఘాత మగుట నరుఁడు | కౌరవేంద్ర. 205

కం. సత్యంబు బ్రహ్మచర్యము, నిత్యశుచిత వాన మతుల | వినయము దయ స
త్త్యాగంబుఁ దపస్సంపత్త్యాకృతు లండ్రు బుధులు | పౌరవముఖ్యా. 206

వ. అనిన విని కురుపతి కురుపితామహునితో మహాత్ముల దానశీలుర యప్రతిగ్రాహ

కునివిశేషం బెట్టిది యెఱింగింపు మనవుడు నా దేవవ్రతుం డీవిషయంబునకు సప్తర్షి
వృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబు గల దని చెప్పి యమ్మనుజపతి కిట్లనియె. 207

సప్తర్షి వృషాదర్భిసంవాదం బనునితిహాసంబుప్రకారము.

తే. కశ్యపాత్రి విశ్వామిత్ర గౌతములును
వినుభరద్వాజ జమదగ్నులును వసిష్ఠుఁ
డును జగంబుల నెల్లఁ [1]శ్రేష్ఠు లైనఋషులు
వారి సప్తర్షు లండ్రు కౌరవేంద్ర. 208

వ. వసిష్ఠుని దేవి యగు నరుంధతి యొండును నతనితోడన తిరుగు నయ్యేడ్వురకుం బరిచారిక యై [2]గండ యను చేడియు వర్తింపఁ దద్వల్లభుం డగు పశుసఖుండును వారలకుం బరిచారకత్వం బాచరించు నప్పు డయ్యందఱు దపశ్చరణపరులై ధరణిం జరించు చుండ నత్యంతఘోర యగు ననావృష్టి దోఁచి జీవనసాధనంబు లగు పదార్థంబులు దుర్లభంబు లై జనంబులకుఁ బ్రాణంబులు రక్షించికొనుట దుష్కరంబై చెల్లం గశ్యపాదులు నతిక్షుధార్తు లై యాహారం బన్వేషించు నెడ శిబిసూనుండైన [illegible]నామధేయుండు తొల్లి యజ్ఞదక్షిణార్థంబు గాఁ దన కొడుకు నీలుం డను వాని ఋత్విగ్జనంబుల కిచ్చినం దద్వశగతి నుండి కాలం బగుటయు మృతినొందినం దదీయశవంబు. 209

క. పాదపపై నుండఁగ వారలు, పదుండ్రునుం జూచి దానిఁ భక్షింపంగా
మదిఁ గోరి చేరి చుట్టుం, బొదివిన సమయమున నొక్క గాటికపాంత తెరువునన్. 210

ఆ. వేఁట బోయి మరలి విభుఁ డొక్కరుఁడు వృషాదర్భినాముఁ డతులదానపరుఁడు
పోవు పోవు గాంచి పోవక నిలిచి యమ్మునులతోడ నధికవినయ మెసఁగ. 211

క. మీ రాఁకలి పెల్లన నాహారంబుఁ గవయుఁ గొనుట కడరితి రిట్లే
లా రం డిచ్చెద మీ కాహారంబులు వలసినట్టి వని తా మఱియున్. 212

క. బహువిధముల ధాన్యములును, బహువిధరసవర్గములు మీకు భక్తి నొసఁగెదఁ
బహుతురగశకటగోగణ, బహుళబహుగ్రామములును బహుమతి నిత్తున్. 213

వ. అనిన వార లతని కిట్లనిరి. 214

తే. రాజవర రాజు దెసఁ బ్రతిగ్రహము విషముఁ
గల్లఁ గా జూతు మిట్టులు గాంచి యున్న
యట్టి మాకు నీ విచ్చెద ననుట మావి
ధం బెఱుంగమి యింతియ తప్పు గాదు. 215

క. అనుడు విషాదముతోడం, జనికృత్రిమవనఫలములు సమకట్టి తగం
జనపతి మంత్రుల ఋషులకుఁ, గొని పొం డని పంప వారు కకుంఠితభక్తిన్. 216

---

1. క. గ. శ్రేష్ఠు లైన. 2. చ. జ. చండ.

వ. వానిం దెచ్చి యమ్మహాత్ములకు సమర్పించిన. 217

ఆ. వారు పట్టి చూచి వాని వ్రేఁగున హేమగర్భకంబు లగుట గాంచి [1]నవ్వి
పుచ్చుకొనకయున్నఁ బోయి భూపతికి న, త్తెఱఁ గమాత్యకోటి యెఱుఁగఁజెప్పె.

క. విని యతఁడు రాజసంబునఁ, గనలు వొడమి కృత్తి వేల్వఁగాఁ దగువారిం
బనిచిన నప్పుడ హోమం, బున రాక్షసి యొకర్తు పుట్టె భూపవరేణ్యా. 219

వ. పుట్టి యప్పుడ మిఱేని ముందట నిలిచి పనియేమి యనుపు మనిన నతండు ప్రీతుండై కశ్యపాదులం గనుపుగొట్టు మని పనిచిన నది వారలున్నెడ రోసి పోయె నంతకు మున్న వారు వనంబున మూలంబులు ఫలంబులు వెదకి తిరుగుచుండ శునస్సఖుం డను పరివ్రాజకుండు వచ్చి వారిం గని వందనంబు సేసిన వార లభినందించి రతండు నమ్మునులం గలసి యేకార్థుండై సంచరించె నట్లు చరించు నమ్మహాత్ము లతిక్షుధాన్వితులై తామరతూండ్లు పుచ్చికొని సమలుట్టకై యొక్క నళినాకరంబునకు సత్వరగతి నరుగుచు నున్న నారక్కసి యక్కొలని కడ్డంబుగాఁ బోయి పొడసూపి నిలిచిన. 220

క. ఈ కమలవనముచేరువ, నేకార్యము సేయఁ జూచెఁ దీ నెవ్వతె వం
చాకొలను జొరఁగ నమ్మును, లీకము సేరుటయు నమ్మొలుఁత యెలుఁగెసఁగన్. 221

వృషాదర్భి పుత్తెంచినకృత్తి శునస్సఖునిచేఁ మృతిఁ బొందుట.

వ. ఏ నెవ్వత నైతి నేమి యిక్కొలనికావలియున్నదాన ననుటయు నమ్మునులు వెల్లనై యాఁకట నలందురి యుపజీవింప నొండేమియు లేమిం జేసియీ సరోవరంబున బిసంబులు వెలికికొని భక్షించువార మై వచ్చితి మనిన నవ్వనిత మీ మీ పేళ్లు సెప్పి మఱి పద్మవనంబుఁ బ్రవేశించువా రని పలికిన నప్పరమమును లన్యాతి యాతుధాని యగుటయుం గృత్తి యగుటయు వధింప వచ్చినది యగుటయు నెఱింగి కశ్యపాదు లగుపదుండ్రును దానికి దురోప్లధత్వంబు తోఁచునట్లుగా నిర్వచనసహితంబుగాఁ దమ నామంబులు సెప్పి రప్పావర్తన వెఱఁగుపడి యుండ శునస్సఖుండు దనయభిధానం బభివ్యక్తంబుగా నుగ్గడించినం గృత్తి నీపేరు దెలియం జెప్పు విది యేమి యనవుడు నతండు దేటపడం జెప్పియుండం జెప్ప వనియెద విట్లంట దప్పు గాదె యిట్టియుద్దండవు మత్త్రిదండంబుపాలు వడు మని బ్రహ్మదండనిభం బగునిజహస్తగతదండంబున దానిశిరంబు బెట్టు వ్రేయుచుఁ బాపకర్మురాలా పడుము భస్మంబ వగు మని నిష్ఠురాక్షరంబుగా నిర్దేశించిన దుర్దశ యగుచుం బడి యారక్కసి భస్మీభూత యయ్యె నప్పు డప్పదునొకండ్రునుం బ్రహ్లాదంబునం బరమోజమండంబు సొచ్చి. 222

తే. బిసము లాదట నందఱుఁ బెఱికి కొంపి
వోవ నీటఁ [2]దెమల్చి మోపుగ నమర్చి

1. అ. యవియు. 2. గ. విదిల్చి. కోపుగ.

తీరమునఁ బెట్టి నియమములన్ ÷ దీర్పఁ జొచ్చి
తీర్చి యాఁకలి [1]దమఁ గోసి ÷ తినఁగఁ గూడి. 223

క. కొలను వెదలి బిసము లడఁప, నెలవునకుం బోయి యచట ÷ నిగిడించిన చా
న్కులు కవి దోఁపక యున్నను, గలఁగుచు బరికించి యొట్టుఁ ÷ గానక తమలోన్.

వ. ఒండొరుల శంకించి శపథంబులు వలుకుదము గాక యని నిశ్చయించి మున
స్సఖుని వినుతానింగాఁ జేసికొని రప్పు డత్రియు ట్లనియె. 225

తే. ముపన్నుఁ దన్నుట రవియభిముఖత దనకుఁ
గలుగ మూత్రపురీష మోక్షణము సేఁత
యధ్యయన మనధ్యాయనమ్మునందు నడపు
టగు బిసంబులు ముచ్చిలినట్టు లైన. 226

వ. అనుటయు వసిష్ఠుండు. 227

క. శ్రుతి సమవిమి సన్యాసస్థితిఁ గాముకుఁ డగుటఁ గుక్కఁ ÷ జేకొని తిరుగఁగా
మతి రోయమి నయ్యోఘమ్ముగతి మాఁతులు ముచ్చిలించు నకష్టునకు నగున్. 228

వ. అని వెండియు. 229

క. సుత నమ్మికొనుట శరణాగతుఁ జేకొన కునికి నిచ్చ కారుణికుదరి
ద్రతఁ జూచియు వేఁడుటనగు గతి బిసములు దాఁచికొనుట కగ్గినఁ గల్గున్.

వ. అనియెఁ దదనంతరంబ. 231

చ. పలలవృథోపభుక్తి [2]సభఁ ÷ బత్నుఁ బల్కుట దుష్ప్రదాన ము
గ్ర్రలి దివసంబునం గవయమున్కట్టత విప్రజనంబు లుబ్ధతా
కులితముఁ జేఁత యెల్లసరకుం గొని యమ్ముట కాదె తూఁడుతోఁ
గలపొది ముచ్చిలించుటని ÷ కశ్యపసంయమి వల్కె భూవరా. 232

వ. పదంపడి. 233

క. జ్ఞాతులయెడ గోవులయెడ, [3]గోతులయెడ ధర్మ మెడలి ÷ క్రూరుఁ డగుట కా
ర్యాతురవిప్రోపేక్షానీతి బిసము లపహరించు నిపుణత యరయన్. 234

క. అని పలికి భరద్వాజుం, డను మఱియు హవ్యస్సు గ్రంపకయగ్ని నిడుట యొ
జ్జ నధఃకరించి చదువుట, యనునివి సరి యా బిసాపహరణంబునకున్. 235

వ. అని పలుకుటయు. 236

తే. ముట్టినను భార్యఁ గవయుట ÷ మూత్రమును బు
రీషమును నీర విడుపు విద్వేషయుక్తి
తోఁపిడుపజీవనము మృణాళోత్కరంబు
ముచ్చిలుటఁ బోలు కల్మషము లె తలంప. 237

క. అని జమదగ్ని మఱియు ని, ట్లను నన్యోన్యాతిథిత్వ ÷ మసహాయువు వై

1. క. దమఁ గోని తినఁగ; ఙ. దవ గోని తినఁగ. 2. ఙ. కరిపక్షము. 3. గ, ఛ, ఙ. గోఁతులయెడ.

రనిరూఢి పాఁడిమొదవుఁ, గనరి నుడుచుటికె విప్రసిగ్రరచోఁగతకున్. 238

వ. అనవుడు గౌతముండు. 239

క. ధృత వేదత్యజనానల,వితతివృధాత్యాగపోషవి క్రయవృషలీ
పతితా[1]దుర్గ్రామాజీ,వితలు విప స్తేయకష్టరస్తృ త్రికి సరయే. 240

వ. అని నిర్దేశించిన విశ్వామిత్రుం డి ట్లనియె. 241

క. తగుభృత్యులఁ బ్రోవ కునికి, దగనిభటులఁ బ్రోపు కపటధార్మికస్తృత్రిక
జగతీపతిఁ గొల్చుట తె.స్నగఁ బోలఁగ నెర్పునే బిరప స్త్రివ్యంబున్. 242

వ. నావుడు నరుంధతి యల్ల నవ్వుచు. 243

క. సతతంబు న త్త దూఱుటఁ బతియెడ దుశ్చి త్త యగుటయుఁబరమానన్నహిం నొ
క్కతె సేవించుట నగుదు,ర్గతి బిసములు దాఁచికొన్నకష్టకుఁ గలుగున్. 244

సీ. అనుఁడు వంటకము సేసినయింతి నా ముఖ్న్మ,గుకు మటపనియెడఁగుటిలయగుట
బొంకులు వలుకుట పుత్రిక వెల గొని, యిచ్చుట సుజనుల కెగ్గునేఁత
యెట్టిదుర్గతిఁ దెచ్చు నట్టిద గల్గు బి,సావలి ముచ్చిలిసటు లైన
నిట్లు గాకయుఁ బుట్టు వెల్ల దాస్యంబు నీఁ,గక పోవు నక్కడు గలసికృష్ట

తే. యనియె [2]గండ యసంతానుఁ డగుట గర్భ
దాసుఁ డగుట దరిద్రత్వతప్తుఁ డగుట
చెందుఁ దూఁడులకిట్ట ముచ్చిలినకష్ట
నరుని కని పల్కెఁ బశుసఖనాముఁ డధిప. 245

వ. అని యి ట్లందఱుం దన కభిముఖు లై పలికిన వారితో శునస్సఖుం డి ట్లనియె.

క. ఛందోజ్ఞున కైనను దన,నందన నధ్వరధురీణునకు నైనను నా
నందముగ నిచ్చుటం బోలుం బాఁతువకట్ట ముచ్చిలుట దలపోయన్. 247

తే. అనిన నయ్యందఱును బుణ్యమైనకర్మ, మనఘ శపథంబునకు విషయము గనీవు
వలికి తటు గాన బిసలతాప్రతతి సపహరించినాఁడవు చుమ్ముఁ గాఁగరింపకిమ్మ.

సీ. అనిన నిక్కంబిది యందఱు నొండొరు, నేమునిమొదరో వీరిబిసముల
పాది యేను దాఁచి చూచెదనని దాఁచితి, నిదె కొనుఁ డని దానినిచ్చి మీకు
నలిగి వధించుట కై హోమవహ్నిఁ బుట్టించి వృషాదర్భి పంచెఁ గృత్తి
నది మున్న కాంచి రక్షార్థి నై వచ్చి యాఁ,రక్కసిఁ జంపితి నిక్కముగను

ఆ. వాసవుండ లోభవర్జనముఖధర్మ,సద్గుణములఁ జేసి శాశ్వతంపు
నెలవు గలిగె రండు నెగయుండు పుణ్యలో,కముల కని సమాదరమునఁబలికె.

వ. అట్లు వలుకుటయు. 250

క. అనయముఁ బ్రీతిఁ బొంది మును [3]లట్టుల చేసెద యాచు నింద్రుప
జ్జన తగ నేఁగి దేవపరిషత్పరిపూజ్యపదస్థు లై వెలిం

1. క. జ. దుష్టప...బిస సైన్య కష్ట. 2. గ. ఁ జంద. 3. క. గ. లట్లస చేసెద.

గి నిఖిలలోకసత్యగరిమ కీర్తితమూర్తుల నొప్పి రింతయు
న్విగు మపరిగ్రహంబుమహనీయత నైనది నూవె భూవరా. 251

క. కావున లోభము విడుచుట, కేవియు సరి గావు గుణము లీగుణము మహీ
దేవునకు వలయుఁ బెద్దకు, నీవిధమున నమరసంఘ మెంతయు మెచ్చున్. 252

వ. అని చెప్పి భీష్మునకు వెండియు. 253

ఉ. ఈ యితిహాస మార్యసభ నెవ్వఁడు సమ్మతిఁ జెప్పు వాఁడు దీ
ర్ఘాయువు శ్రీయు ధర్మము సమంచితకీర్తియు వృద్ధిఁ బొంద సౌ
ఖ్యాయతనాత్ముఁ డై మను సుకరావలియుం బితృకోటియుం బ్రియ
శ్రీయుతులై రారఁ గీడ తనిఁ జెందక యుండఁగఁ జేయు నయ్యెడన్. 254

ఉపానద్దానవిషయకసూర్యజమదగ్ని సంవాదము.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్రుతోఁ బితృకార్యాదులయందు గొడుగులుఁ జెప్పులు నిచ్చుట యుత్తమ ప్రకారం బని చెప్పితిరు దానివిశేషంబు తెలియంగా తెలింగింపవే యనుటయు నమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతి కిట్లను సూర్యజమదగ్ని సంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీయడిగినయది దేటపడు జమదగ్నిమహాముని క్రీడార్థి యై శరాసనంబు ధరించి రేణుకాదేవి బాణంబులకట్టకొని తనతోడం జనుదేర నివాసంబు వెడలి యొక్కబయల నయ్యంపపొదినిలువ నైపించికొని దూరాపాతనం బాచరింప నక్కుసుమకోమలి సని యమ్ముల తెచ్చికొని వచ్చి యిచ్చుచుండు. 255

తే. ఇవ్విధమున వినోదింప నినుఁడు గగన
మధ్యగతుఁ డయ్యె నప్పు డక్కమ్మగువ యమ్ము
తేతీ తేరంగఁ బోయి యొక్కింత దడసి
యరుగుదెంచిన నాతఁ డక్కయ్యబలతోడ. 256

క. లోలాక్షి యచట నిమ్మరి, యేల తడసి తనుడుఁ బేర్చ్కనిను తేజమునక
నేలకు వేఁడిమి దనికినఁ, జాలన వెసఁ ద్రొక్కఁదలయుఁజాలఁ దపించెన్. 257

క. ఇమ్మెయి నలంగి యొకవృక్షమ్మునక్రీనీడ నిలిచి చనుదెంచుట నా
కిమ్మరి దడయు వలసె నని, యమ్ముద్దియ సెప్పెఁ జెమట యుదరఁగ మీనన్.

క. విని యేమేమిరా నొంచెనె, యినుఁడు నినుం దత్ఫలంబు నిప్పుడ కుడువం
గనియెదుఁ గా శస్త్రానల్పమునఁ బొదివెద నతని ననియె ముని కోపమునన్. 259

ఉ. దాని నెఱింగి భూసురతఁ దాల్చి విసం జనుదెంచి యర్కుఁడ
మ్మానితసంయమిం గని యశమాత్సరభావము దోఁప రోషమున్
మానుము నావుడుం బలుకు మానుము నీ వటు వాయు మేసెదన్
భానుని నేలఁ గూల నని పల్కె మునీంద్రుఁడు శోణితాక్షుఁ డై. 260

చ. పలికిన బ్రాహ్మణుం డొదుఁగఁ బాఱక నిల్చి మునీంద్రయట్టు లి

ఁ—14

ట్టి మగుక్రూరవృత్తికిఁ గడంగుదురే సవితృండు రశ్ములన్
జల మొసఁగంగ నోషధులసంపద [1]హవ్యమహత్త్వ మొందె వే
ల్పులకు బలంబు నిచ్చు నది లుప్తము గాదె యతండు నొచ్చినన్. 261

చ. అనినను శాంతి లేమికి భయంబు వడఁ గూరఁగ మ్రొక్కి యాగఁ డే
నినుఁడ సహింపు నావలన నెగ్గులు గల్గెనయేని నీకు నా
మ్మనము దయామయం బని సమస్తజగంబులు సంస్తుతింపఁగా
విని ముద మందుదున్ శరణువేఁడెదఁ [2]గావుము నన్ను నీశ్వరా. 262

చ. అనవుడు ప్రశాంతుఁడై తపను నా భృగుముఖ్యుఁడు ప్రీతి గారవిం
చినఁ బ్రమదంబునన్ గొడుగుఁ జెప్పులు మానసవృత్తిఁ దెచ్చి య
మ్మునికడఁ బెట్టి యుత్తరణి మున్నివి లే వని పల్కి దీన మైఁ
దనుకదు వీనఁ బాదములఁ దాఁకదు నా దగు వేఁడి యేమియున్. 263

మ. నయ మిట్లారఁగ నాతపత్రము నుపానద్వంద్వముం జూపి చె
ప్పి యపూర్వం బగుసృష్టిఖేలనమునం [3]బెంపారునవ్వస్తువుల్
దయ సద్విప్రున కీగి యైహిక సుఖౌదార్యంబు నాముష్మిక
ప్రియముం దాతకు సుస్థిరంబులుగఁ గల్పించున్ మునీంద్రోత్తమా. 264

మ. అనినన్ మో మలరన్ దినేశ్వరునిఁ దా నామంత్రితుం జేసి య
మ్మునిశార్దూలుఁడు వల్లభాసహితుఁడై మోదంబునం దేలుచుం
జనియెన్ నాఁడు జనంబు లెల్లను బ్రహర్షం బందుచున్ వానిఁ గై
కొని రవ్వస్తువు లిట్టి వేర్పడఁగ నీకుం జెప్పితిన్ భూవరా. 265

చ. దినకరచిత్తసృష్టములు దివ్యమునీశ్వరలాలితంబు లీ
వినుతపదార్థముల్ కరుణ విప్రులకున్ యతిసాధువృద్ధస
జ్జనులకు నిమ్ము నీ వది సుసారపుధర్మము నూవె దానఁ గ
ల్గును విను గోకులాకలితలోకము లో నగుపుణ్యలోకముల్. 266

క. దానప్రవణ యుపానద్దానంబును నాతపత్రదానము సురస
న్మాననభాజనము లగుట, నానాబుధజనులచే వినఁబడు నెపుడున్. 267

క. అనిన విని పాండుభూవర, తనరా ముత్తముఁ డిట్టులనియె దాతకు శూద్రుం
డనఘా యెమ్మెయిఁ జరితం,బున నిహపరపరమసౌఖ్యములఁ జెందఁ గనున్. 258

వ. అనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 269

శూద్రున కవశ్యానుష్ఠేయం బైనధర్మంబు నిరూపించుట.

క. లోకహితార్థంబుగ ముని,లోకోత్తముఁ డాత్మశిష్యలోకమునకు సు
శ్లోకుఁడు పరాశరుఁడు ధ,ర్మాకారము లెఱుఁగఁ జెప్పె సంచితచరితా. 270

వ. అవ్వాక్యంబులు సెప్పెద నందు భవత్ప్రశ్నవిషయం బ . నయర్థంబు నవగతం

1. గ. వ్యయయుత్త్వ... 2. క. గావుట నన్ను నీశ్వరా. 3. క. బెంపారి యవ్వస్తువుల్.

బగు నాకరింపుము. 271

సీ. కరుణాఢ్యుఁ డగుపరాశరమునివరుఁడు శిష్యులకు నిట్లను నింద్రియోత్కరంబు
గెలిచి యంతశ్శత్రుకులమైన కామాదివర్గంబు నోర్చి గర్వంబు విడిచి
త్రైవర్ణికులయెడ భావంబు భక్తిమయంబుగా శుశ్రూష యాచరించి
శూద్రుఁ డైహికసుఖసుగతులఁ బడయు వేదాధీతిజపముల నాచరించి

ఆ. నేని యుభయలోకహీనాత్ముఁ డగు భూమి, సురనృపాలవైశ్యశూద్రులకును
నధ్యయనము బలసమగ్రత వాణిజ్య, మనుచరత్వ మధికధనము లరయ. 272

క. ఇవి శాస్త్రదృష్టమార్గము, లవనిసుర ప్రభృతు లీసదాచారంబుల్
సువిహితములుగా నడపిన, భువనద్వయమునను బడయుదురు శోభనం బెంపుల్. 273

తే. ఇట్లుగా కాత్మధర్మంబు లెడల విడిచి
వర్ణములు నాలుగింట నేర్వారలైనఁ
దూలఁగ ద్రొక్కినఁ బాటిల్లు దుష్టగతులు
మన్నకాలంబు పదపడి చన్నయపుడు. 274

వ. అని పలికి శౌచవిధి యెఱింగింపం దలంచి యిట్లనియె. 275

క. మూత్రపురీషోత్సృష్టికి, రాత్రి పగలు దక్షిణోత్తరదిశాముఖతా
సూత్రణము వలయునది సంధ్యాత్రయమును నుత్తరంబ యగు నప్పనికిన్.

క. పలుకవలదు శౌచక్రియ, సలుపకమును సలుపునపుడు జంతువులు దొడలం
జిలుకుట యొప్పదు మృత్తిక, వలయు నపానంబునం ద్రివారంబు లిడన్. 277

క. గుదతలము నొవ్వఁ దోమినఁ, గదురును రోగంబు లేపగంధాపగమ
ప్రద మగుకొలఁదిన శౌచము, సదురుగ నాచెప్పినట్లచలుపఁగ వలయున్. 278

తే. అంబరంబున శౌచజలంబు వడుట, చెట్ట శౌచ మల్లలన చేఁత మేలు
వామకరశుద్ధి దొల్తఁ ద్రివారమృత్తి, కాకలనమునఁదద్దశైకయుంగ వలయు.

క. కుడిచేతఁ బిదప డాచేఁ, గడిగి పొరిన్ సప్తమృత్తికాకలనమునం
గడుగునది కరయుగము మఱి, కడుగ వలయు గుహ్య మల్పకమృదాకలనన్.

క. ఇమ్మెయి గుహ్యతలము శుద్ధమ్ముగ నొనరించి కేల్ పదంపడి జలధౌ
తమ్ముగఁ జేసి సముద్ధామ్ము పిదపఁ బాదశోధనము సేయఁ దగున్. 281

క. జనములుసూచుచు నుండఁగఁ, జనదు మలము మూత్రమును విసర్జింపఁగ న
ప్పనులకు శౌచాచరణంబునకు నవశ్యంబు నోలములు గావలయున్. 282

క. ఆపత్సమయంబున శౌచాపాదన మిట్టిభంగి నబ్బుమి మలసం
లేపనగంధము వోవఁ గ్రియాపరుఁ డై చేయునది మృదాకలనంబున్. 283

సీ. బుద్ధ్యుదవితహితంబుగ వార్ధిఁ గరమున
[1]గానగొని పోరి డెందమునకుఁ జేరు

1. చ. గాని కొన్ని పోసి డెందమునఁ జేరు; జ. మినుపగిం జొగి మున్గునవువు దోఁచు.

నట్లుగ నిశ్శబ్దుఁ డై యుండ ముమ్మాఱు
ద్రావి యిమ్మాఱు తీర్థ్యాగ్ర్యధమున
నాస్యంబు దొడసి నీ రంఘ్రుల శిరమునఁ
బ్రోక్షించి రోమాషసంపుటము ముట్టి
నాసికాపుటములు నయనముల్ సెవులు మూఁ
పులు హృదయము నాభిస్థలము మఱి

ఆ. ముట్టవలయు హస్తములు పాదయుగమధ్యగతములుగ నుదఙ్ముఖత్వ మొండెఁ
బ్రాఙ్ముఖత్వ మొండెఁ బ్రాపించి యిమ్మెయి,నాచమనము సేయు టార్యమతము.

సీ. మున్మ్రాటి జలపానమున నొలి ఋగ్యజుస్సామవేదంబులు సంతసిల్లు
దొలితొలి వక్త్రంబు దొడయ నథర్వాఙ్గిరసంబులు రెండవసారి ధర్మ
శాస్త్రతో నితిహాస ప్రమోదపురాణసంప్రీతులును గల్గుఁ జరణయుగముఁ
బ్రోక్షింపఁ బుండరీకాక్షుండు ప్రియమందు, నయనంబు లంటినఁ బతిసహితుండు

తే. సమ్మదంబునఁ జేలు నాచమనసంప్ర, యోగ మిట్టిది వస్త్రయుగయజ్ఞోపవీత
ధరణముల నన్నపానతంత్రముల యున్న, నేని పిదపను నిది యనుష్ఠింపవలయు.

తే. ఆస్యశుద్ధి యొనర్చిన[1]యప్పుడు వొక, భక్ష్యభోజ్యలవంబులు [2]పండ్లనడుమ
నిలిచి పడపడి పోవుటగలిగెనేని, నాచమన మాత్రంబ చేయంగ వలయు.

వ. శౌచవిధి సమస్తవర్ణసామాన్యధర్మంబు శూద్రునకు నాచమనం బోష్ఠపుటం
బొకమారి ప్రోక్షించుకొనుటయు దానిం గరంబున నడ్డం బొకమారి తొడయుటయు
నింతియ. 287

క. కాను శుచిత్వం బేమిట, నైనను నేమఱక నియతి నతులితశుశ్రూ
షానిరతుం డై శూద్రుఁడు, మానితవిప్రులకు నోడి మనఁగా వలయున్. 288

సీ. అవనీసురుఁడు జపయజ్ఞుఁ డధ్యయనోప, జీవి తపశ్శోభి భూవరుండు
ప్రారంభయజ్ఞుండు పరమదండోపజీవకుఁడు పావనశోభి నైశ్యుఁ డమల
హవ్యయజ్ఞుఁడు విక్రయాజీవి యాతిథ్యపరిశోభి శూద్రుండు పరిచరణా
యజ్ఞుండు శుశ్రూషణాజీవి దత్తత్వశోభి యిట్టులు గాన చొప్పు లఖిల

ఆ. వర్ణజాతులకు సనత్యంబు నాలవ,వాని కెమ్మెయిం ద్విజవర్ణభక్తి
వలయు నడప యశోంశవలని విశేషించి, నిత్యభజనపంతి కృత్యమయ్యె. 289

క. యతి సర్వాశ్రమచరణస్థితులకు నుత్కృష్టుఁ డతనికి తెరు వూఁదిన శ
క్తత గలిగినవారు శ్రుతిస్మృతివిహితాచారు లగుట మీ రెఱుంగఁగన్. 290

సీ. ప్రియవాదితయును శాంతియును దాంతియు ననాలస్యంబు నకులశీలంబుఁ గలిగి
నా కీరి శలయు దీన సుదుస్తరంబును, ఘోరంబు నైన సంసారజలధిఁ
గడతు నే నని భిక్షుకజనంబులకు నెవ్విఁ, హితము లప్పనులు సంతతముఁ జేయు

---

1. గ. యప్పు డొక్కభక్ష్య. 2. గ. పండ్లయెడల.

చేఁపగు లొత్తుచు [1]నిష్ఠ మఱుఁగుచు నీచవృత్తి నాచరించుచును ధర్మమున నుపార్జి
ఆ. తంబు లైనయట్టి ద్రవ్యసంచయములఁ, దృప్తి సేసి దేవగుప్తి నడపి
సగలు రేయు నాకసపరిచర్యలొనరించి, శూద్రుఁ డితరపరము సుఖము వడయు.
క. దానోపవాసములఁ, సన్మానితగతి లేదు శూద్రునకు యతిరూప స
న్మానమునఁ దత్పూజాధీపరతిం గాని యెన్న తెరువులఁ జూడన్. 292
తే. తెరువుఁ దప్పి తూఁగాడుచు నరుగుదెంచు
యతిఁ గనుంగొని మనమున [2]నడలు వొడమ
నెదురుకొని డప్పి దీర్చి సన్మోదము సేత
శూద్రునకు ధర్మవిధి యని శ్రుతులు సెప్పు. 293
చ. యతి రుజఁ బొందియుం దొలఁగ నౌషధకృత్యముఁ బథ్యమై సమం
చిత మగునట్టి భోజనము సేర్పుటయున్ మలమూత్రముల్ జుగు
ప్సితములుగాని భంగిఁ గడచిత్తముతో జలకార్య మొప్పి వ
ర్ణితముగఁ జేత నుం గలచరిత్రము శూద్రున కిచ్చు సద్గతిన్. 294
క. ఏవిధమున నోపిన యతి, భావముదుఃఖంబు వాపుసని సాదరచే
తోవృత్తిఁ బూనిచేయుం, గావలయును శూద్రుఁ డది సుగతి నొందించున్. 295

సర్వవర్ణసామాన్యధర్మ నిరూపణ ప్రకారము.

వ. అని చెప్పి సర్వజాతిసామాన్యంబు లగుధర్మంబు లెఱింగించునాదరంబున నమ్మని
వరుం డిట్లనియె. 296
సీ. పరధనంబుల కాసపడక యెల్లను దన, యట్ల కాఁ జూచుచు నఖిలవస్తు
వులఁ దోఁచునట్టిగుణంబులు చందమున మెఱుఁగ, గులభంగి నని కనికొనుచు నెందు
నాసక్తిలేక భూతాలిపై దయ గల్గి, నడచుట హితము దోనడచుఁ జేసి
నడి మేలు చేయుట చదువు గీడవకతఁ, దొడరఁ బ్రాయశ్చిత్తదోషాలమున
తే. వేగ తొలగించుటొప్పెడు వెరవ యెమ్మ, లేసి జంతువుఁ జంపి త్రిస్నానములను
ద్వాదశప్రాణసంయమసాదరమున, నొక్కయుపవాసమునఁ బాపయుక్తి వాయు.
ఆ. అస్థి గలిగి హీనమగుజంతువైన, దద్విగుణావృత్తి వలయుఁ బ్రగుణజంతు
వునకు నలుమడిచుకొనునది నరమాత్రహింస యష్టగుణకృతి వాఁబాయు.
క. హీనవరునట్లు గుఱ్ఱము, నేనుగును మనుష్యవధ మనేకాబ్దికభీ
తానిరతి ప్రభృతిసుకర్మానుష్ఠానములఁ గాని యఱుగ దలఁతులన్. 299
తే. కల్లు ద్రావుట గురుతల్పగమన మధిక, పాతకము లివిప్రాణముల్ పాయఁ బెట్టి
చేయు ప్రతికారములఁగాని చెడవు గొధ, రాద్యధిక దానములనైన సనవుగవండ్రు.
క. ఇవి యెఱిఁగి యెప్పుడు బరలో, కవిభీతి మనంబునందుఁ గల్గి సకలభూ
తవిషయదయ నూనినయట్టివాఁడు గీడెల్ల బోనడఁచి మే లొందున్. 301

1. జ. నిష్ఠ మఱుగుచు. 2. జ. నరలు వొడమ,

క. ఈ నెఱిఁ గనికొని శూద్రుం, డైనను గ్రమవృత్తి నవ్యయం బగుపదముం
గానం బడయుట గల్గును, వానికి నియమములఁ ద్రోవ వలవదె యునికిన్. 302

వ. అని నిర్దేశించి యభీష్టంబు లెఱిఁగింప ననుకంప పుట్టుటయు. 303

సీ. పురుషు హిరణ్మయుఁ బరుఁ డెన్నఁ దుత్తర, మునఁ గాంచు దక్షిణాయనముఖత నుండ
నతనికి వర్షత్రయమున మృత్యువు వచ్చు, రవిమండలంబు నిష్ప్రభము గాఁగఁ
గనిన రెండేఁడులఁ గౌముదిఁ దననీడఁ, దూటు సూచిన నొక్కయేఁట నది వి
శాలిమై యున్న షణ్మాసమాత్రంబునఁ గర్ణఘోషముల్ శిరములఁ గదియమూసి
ఆ. కొనినపుడు విన్రాఁత వినకున్న నెలనాళ్ళఁ, గన్నములను నాసి కయునుబట్టు
గదల వికృతివర్ణ కత పండ్లఁ గన్నులుఁ, గలుగనాఁడె మరణ మొలయు నండ్రు.

వ. అట్లు వర్తిల్లు నరిష్టంబులం దెయ్యవి దోఁచినం గలంకం బొరయనియంతరంగంబు తోడఁ దృష్ణాకలితంబైన సంసారంబునం గలిగి యాసంగంబు వదలి హృదయం బేకాగ్రంబుగా విలించి మునీంద్రనిర్దిష్టనిర్మలధ్యానకర్మంబులం దగిలియుండెనేనిం గాలాంతక ప్రసాదంబున వడయుం దెలివి కొలంతం గాఁ గోచరత్వంబు నొంది వైశ్యరాజన్యవిప్రకులంబులందు తత్త్రివిధసంపత్సమృద్ధంబులుఁ బ్రబుద్ధంబులు నగు వంశంబులం గ్రమంబున జన్మించి. 305

క. అద్యైకర్మంబుల దెస, నెయ్యం బెసలారఁ గలిగి నియమస్థిరాత్ముం
డియ్యన యన సుకృతంబుల, నయ్యైసుసౌఖ్యంబు నిహమునం దుఁ బరమునన్. 306

తే. అనుభవించుచు గమనంబు నాగమనము
నాచరించుచు బ్రహ్మాస భ్రాంతమైన
పుణ్యలోకనికాయంబుఁ బొంది యెల్ల
నెఱిఁగి యూహించి యిట్లని యెదఁ దలంచు. 307

క. ఇవి యెల్ల నశాశ్వతములు, భవమరణాకలితములును బటుసంసారో
ద్భవదుఃఖయుక్తములు సుఖ, లవయుతములు వీనియందు లౌల్యం బేలా. 308

వ. అని తలంచి యపునర్భవకారియు ననధికంబును నచలంబు నగు ధర్మంబును గోరుచుండు నకృతకర్మఫలంబు నొందను గృతకర్మఫలంబు దొలంగను నెవ్వరికి వశంబు గామి ధ్రువం బగుటం జేసి కృతకర్మవిశేషంబున నతండు వాసవాదివరిష్ఠసహవాసంబున వర్తించి. 309

తే. పుణ్యఫలకాలమునయంత్యమున నితాంత 309
సంప్రబుద్ధజనంబువంశమునఁ బుట్టి
బ్రహ్మసంస్కారముల నెల్ల బడసి యతిథి
దేవపితృకోటులకుఁ బరితృప్తి సేసి. 310

తే. భార్యపుత్త్రులాదిగఁ గల్గుపాశసంచ
యంబు నిరసించి యతిధర్మ మాచరించి

యిలు వెడలి గుణసుశ్రావ సలఘుసాంఖ్య
యోగశాస్త్రరహస్యైకయోగ మొంది. 311

సీ. పుణ్యంబు లైనయరణ్యంబులను శూన్యగృహముల దేవతాగృహములందు
గుహలను నిలుచుచుఁ గుడుపు భిక్ష నొనర్చి, యొకచోట మరగక యొల్లమియును
వలపును వెడలి నిర్ద్వంద్వత వాటించి, మమత యహంకృతి మాని నిత్య
తృప్తాత్ముఁడును జనాధీనత్వరహితుఁడు, నై గమ్యదిశ యొకటిఁ దగఁ గలేక
ఆ. మెలఁగుచుండి పక్వఫలము దొడిమఁ బాయు, పగిది గుణచయంబుఁ బాసి యక్ష
యంబు నచలమును నిరామయంబును నగు పదముఁ జెందు శుద్ధభావ మెసఁగ.

వ. అని చెప్పి. 313

క. భిక్షుకుఁ డిమ్మెయి నీడగుఁ, బక్షి విడుచునట్లు మాయఁ బాసి యభేద్యం
బక్షర మమృతత్వంబును, సాక్షాత్కృతిఁ గూర్చి నిలుచు శాశ్వతపదవిన్. 314

వ. అమ్మహానుభావుండు సంసారసాగరంబు గడచుటయ కా దాశ్రితులనుం గడపం
జాలి యుండు. 315

ఉ. కావున భిక్షుఁ జెంది ప్రియకారిత శూద్రుఁడు గొల్చునేని సం
భావితుఁ డైనయాతనికృపారస మాని తదీయసంగవి
ద్రావితకల్మషుం డయి చిరక్రమవృత్తిత నూఁ గ్రొచ్చి సీ
ర్వావిరి గన్నయట్టులు శివం బగుతత్త్వము గాంచు నెమ్మెయిన్. 316

తే. అఖిలజనులకుఁ బరమపదాభిలాష
వృత్తి సామాన్య యది యొండువెంట శూద్ర
జనములకు నెట్లు వొరలిన సఫల గాదు
దాని భిక్షుకసేవ సత్ఫలతఁ గూర్చు. 317

పరాశరమునిప్రణీతధర్మవిశేషంబు భీష్ముండు ధర్మజునకు జెప్పుట.

తే. వర్ణముల కెల్ల నింద్రియవ్యాప్తినిగ్ర
హంబు వలయు నియ్యది గన్నయంతఁ దృప్తిఁ
బొంది యొం డాసపడకున్న నొందు సాధు
జనులు వెదకు ననామయసత్పదంబు. 318

తే. పరమ మైనయాధర్మంబు పట్టి పాప
యోను లగుకామినులును వైశ్యులును శూద్రు
లును సుగతి గాంతు రనిన సజ్జనతఁ బరఁగు
బ్రాహ్మణులకు రాజులకును బ్రాఁతె సుగతి. 319

వ. అని చెప్పి వెండియు. 320

సీ. బోధ మతిక్షీణపాపునకుఁ గల్గదు సద్గురుండు చెప్పంగ సంస్కృతము లైన
ఘనులఁ బాపంబులు వాసిన నిర్మలజ్ఞానోదయం బగు దాన గర్వ

మూఁదయింప వచ్చిన నుడుపంగ వలయు గర్వంబున గురుసమారాధనంబు
వదలిన నాబోధవైభవ మెసఁగలిన, యంతటఁ బోక కీడావహిల్లుఁ

ఆ. బరమబోధవనకు ఫల మసఁశాంతిగా, నెఱిఁగి శాంతిఁ బోధ మెక్కుఁ డయ్యె.
సంతశాంతుఁ డగుచు ననవరతంబును, గురుని గొల్చి మెలఁగు పురుషుఁ డొందు

సీ. రక్షించునది యుదరంబు శిశ్నము ధృతిఁ, బాణిపాదములు దృక్పాటవమున
వినుఁ డింద్రియంబుల వినయమున మనమున, బుద్ధిఁ, గల్లనఁ బ్రబోధవికచ
హృదయస్థుఁ డై ధూమ మెసఁగలినశిఖివోలె, వెలుఁగు జీవునిఁ జూచు వెరవు గలుగు
యుక్తుండు గాక యొందవు మహేశ్వరుఁ, గనుట యుక్తాత్ముండు గనుసుభక్తి

తే. నష్టభంగికిఁ జాలినయట్టిఁ డైన
వికృతిషోడశకంబును బ్రకృతిసప్త
కంబు మూల ప్రకృతిఁ జిత్తకలన సరయు
వికృతియును బ్రకృతియుఁ గానివిభునిఁ గాంచు.

క. ఇది సాంఖ్యానము దీనిని, మది కలవడఁ జేసికొనుము మఱివక గురు ని
ర్మదుఁ డై కొలువఁగఁ గేవల,పదము శతనికరుణ పెంపు ప్రకటము సేయున్. 323

తే. భిక్షుభావంబుఁ బొంది యాత్మశిక్ష యూఁది
మోఁగున స్నాత త్రైవర్ణికులకుఁ గలుగు
శూద్రునకు భిక్షుసంసర్గసులభ మమల
పదము వానికి భిక్షులఁ బరఁగఁ జనదు. 324

క. పరమజ్ఞానులయొద్దను, బరఁగిన సజ్జనుఁడు బోధభరితుఁ డగు నిరం
తరమేరుసమీపస్థితి, హిరణ్యరుచిఁ గాక మెసఁగ మెసఁగిన పగిదిన్. 325

క. గురుశుశ్రూషామహిమం, గరుణం జతుర్వర్ణహితము గా నిమ్మాడ్కిం
బరివర్ణితంబు సేసెం, బరాశరమునీశ్వరుం డు పౌరవముఖ్యా. 326

వ. అని సకలధర్మోపదేశధురంధరుం డైన భీష్ముండు పరాశరమునివర్యువాక్యసంచయంబు
సెప్పినం బరితుష్టుండయి పరమవినయంబునం బాండవాగ్రజుండు కురుకులాగ్ర
గణ్యా లో నరులు సురలకు వంద్యు లగువారును గలరని వింటి వారల వర్తనం
బెట్టి దెఱింగింపు మనిన నతం డతని కిట్లనియె. 327

సీ. ఇట్లు మాతలి యమరేంద్రుని నడిగిన, ధర్మార్థకామముల్ ధర్మచరిత
వర్తనఁ జెల్లించువారు వామాక్షులఁ, గోరఁగాఁదగురూపగుణసమృద్ధి
గలిగియు వర్జితకాము లయ్యెడువారు, విద్యాధనైశ్వర్యవిషయగర్వ
విరహితు లగువారు విజితేంద్రియులు నిజ, దారతృప్తులుఁ దపోధనము గాఢ

తే. తత్పరతఁ గూర్చుమునులు సత్యవ్రతులును
భరమశౌచులు బహుకార్యపరత లేసి

గూఢధర్మజ్ఞు సన్న్యాసకోవిదులును
దనకు నభివంద్యు లగుట యెఱుంగు జెప్పె. 328

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు తటాకనిర్మాణరూపం బగుధర్మంబువిశేషంబు వినవల
తుం జెప్పవే యనుటయును ననిమిషనదీనందనుం డాదరభరితుం డై. 329

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ దటాకనిర్మాణఫలవిశేషంబు సెప్పుట.

సీ. దేవతిర్యఙ్నరస్థావరాశ్రయము తటాకంబు విను మట్లు గాక యందు
గోకులంబులు నీరు గొని దానికర్తకులము నెల్లఁ బుణ్యలోకమున కనుచు
నీలోకమున శ్రీయు నెక్కుడు కీర్తియు, నతనికిఁ జేయు వర్షాగమమున
నీతువ వేసవిఁ జెఱువులో నీ రున్న, నగ్నిహోత్రాదిమఖయజ్ఞవాజి
ఆ. పేయఫలము లోలి నాయన కగుఁ గట్టఁ, దగినతరువు లిడిన సుగతి గలుగు
నిహసుఖంబుఁ బొందు విహగాదిబహుభూత,వాససౌఖ్య మతఁడు సేసెఁ గాన.

క. సలిలాశయములు సేసిన, నలఘు ప్రియమందుఁ బితృచయము లూర్ధ్వగతుల్
గలుగును దానం దమ కను,తలఁపున నది గోరుచుండు ధర్మతనూజా. 331

తే. ఛాయ నతిథివర్గంబుఁ బుష్పముల సురగ
ణంబుఁ బండులఁ బితృనివహంబుఁ బ్రమద
మొందఁ జేయు వృక్షంబు లట్లగుట వృక్ష
రోపణక్రియ మేటిధర్మువు కుమార. 332

క. అనిన విని ప్రీతుఁ డై యజ్జనవిభుఁడు గృహస్థధర్మసాకల్యజ్ఞా
ననిరూఢి నాదుచిత్తంబున నొలయించు భవదీయపుణ్యఫణితులన్. 333

క. అనవుడుఁ దాత యలరి యమ్మనుమనితో నిట్టు లనియె మహియును విష్ణుం
డును జేసినసంవాదము, విను మది నీకోర్కిఁ దీర్చు విస్రుతకీర్తీ. 334

తే. నన్ను నీ వడిగినయట్లు వెన్నుఁ డర్థి
బుజ్జనంబులు మున్నుగ భూమిదేవి
నడిగె దానికిఁ బ్రియ మంది యమ్మహాను
భావు డిట్లని చెప్పెఁ దద్భావ మలర. 335

క. దేవా హుతవహపరిచ,ర్యావిధి యొనరించి బలిసమాచరణము భ
క్త్యావేశంబునఁ జేయఁగ, దైవతసంఘంబు పమ్మదంబునఁ దేలున్. 336

తే. అన్నమున దుగ్ధమునఁ బండ్ల నైన మూల
కోటి నైనను దను పాదునీట నైన
నిత్యమును జేయునది పితృకృత్య మావి
వైశ్వదేవ మవశ్యనిర్వాహ్య మనఘ. 337

క. ఆచేతపిదప దానం, బాచరణీయంబు శక్తి కనుగుణముగ భి
క్షాచర్య సేయువిప్రుల, వేచి యిడఁగ వలయు నెపుడు వేగమ భిక్షల్. 338

తే. అప్పటికి వారు లే కున్న [1]నగ్ర మగ్ని
ముఖమునం దైన నిడునది సఖుల బంధు
జనుల నతిథుల గురుల భోజనవిధాన
తృప్తులుగఁ జేసి బలివిధిఁ దీర్పవలయు. 339

వ. బలు లుభయప్రకారంబులు వానియందు [2]ధర్మాధర్మోషధివనరక్షోదనాదివిషయం బైన శ్రౌతబలి యేను మున్ను నిర్దేశించినయది యిప్పుడు సెప్పినయది పశుపక్షిచండాల ప్రభృతిగోచరం బగుస్మార్తబలి యని నిర్దేశించి వెండియు. 340

ఆ. విను గృహస్థధర్మవిధ మిది యీ భంగిఁ నడపి పిదప భోజనంబు సేయ
వలయు విప్రుఁ డిట్టివాఁ డొందు నిహపర, సౌఖ్యసంపదలఁ బ్రశస్తచరిత. 341

క. అని చెప్పినఁ గృష్ణుఁడు నెమ్మనమున మరల గృహస్థవిధిసమాచరణము ని
ష్ఠ నడపెఁ గర్మశ్రద్ధా, ఘన నీవును నట్ల నడవు గార్హస్థ్యంబున్. 342

క. అది దురితనిరాసము నభ్యుదయానందంబుఁ జేయుఁ బుణ్యయశస్సం
పద నిచ్చు నూర్ధ్వలోకప్రద మగు దానిఁ గొనియాడు భరతవరేణ్యా. 343

వ. అని యిట్లు భీష్ముండు భీమాగ్రజునకుఁ గృహస్థధర్మప్రకారం బెఱింగించె నని చెప్పుటయు నప్పౌరవకులోత్తములసంప్రశ్నోత్తరంబులు మఱి యెత్తెఱంగునం జెల్లెం జెప్పవేయనుటయు. 344

చ. అపగత కామరోషహృదయాంతరఖేలనకల్య నిర్జపా
జపమహితవ్రతైకపరసంగధురాధికలౌల్య చంద్రమ
స్తపనమయాక్ష కౌస్తుభనిశతాంతరుచిస్ఫురితాస్థిదామదీ
ప్తిపటలచారువక్ష మునిసద్ధీస్ఫుటభావిత దేవసేవితా. 345

క. సత్త్వాధిష్ఠాన కృతశుభ, తత్త్వప్రకటాభిధాన భక్తాధీనా
తత్త్వంపదార్థరూపా, తత్త్వసదనదీప ధూర్తదైత్యాటోపా. 346

మాలిని. జగదవనవినోదా సత్యజాతప్రమోదా
సగుణవిగుణభంగీ సంయమారామసంగీ
విగతవికృతమూర్తీ విశ్వభూతప్రవర్తీ
సుగమగహనభూమా సోమపింఛాభిరామా. 347

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నానుశాసనికపర్వంబు నందుఁ దృతీయాశ్వాసము. 348

1. గ. [illegible]. 2. క. ధర్మార్థోషధివనరక్షో.

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము.

పరమమహిమనిశ్చల
తాపాదనకేళికౌతుకాతిశయమనో
వ్యాపారనిరూఢస్తు
త్యాపాంగవిలాసలలిత హరిహరనాథా.

—ధూపదీపనైవేద్యంబులఫలవిశేషము భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట.—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. అట్లు గృహమేధిధర్మతత్త్వావగమము
దనకుఁ గలుగంగఁ జేసినతాత కెఱఁగి
మనుమఁ డూర్జితభక్తియు వినయగౌర
వంబు సమధికతాత్పర్యభవంబుఁ బొంద. 3

వ. మహాత్మా సుమనోధూపదీపనైవేద్యంబు లుత్తమంబు లగుపూజాసాధనంబు లని వానిం గొని దేవతలం బూజింతురు తద్విశేషం బెఱింగింపవే యని యడుగుటయు నతం డాదరభరితుం డయి దీని శుక్రుండు బలిదానవేంద్రునకు బలి మనువునకు మనువు సువర్ణుం డనుతపోధనునకు సువర్ణుండు నారదునకుం జెప్పి రప్పరమముని నాకుం జెప్పె నత్తెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి యప్పుడమి ఱేని కిట్లనియె. 4

సీ. ఓషధు లమృత మయ్యుత్తమవస్తుసంతతిలోనఁ బుష్పవంతములు మేలు
పుష్పముల్ గొని సురపూజ లొనర్చిన, మానవులకు మంచిమనసు గలుగు
నట్లు గావున సుమనోభిధానము పుష్పముల కయ్యెఁ దద్దివ్యపూజ లిచ్చు
నరులకోర్కులు సుమనస్కతఁ దీర్చుట, నమరులు సుమనస్కు లనఁగఁ జనిరి

ఆ. కంపు రూపుఁ దెలుపుఁ గలిగి యకంటక, భూరుహాదులందుఁ బుట్టినట్టి
పుష్పముల ప్రియంబుగఁ బొందికై దేవేంద్రనిర్జరులు పూజనములఁ గుసుమ వర్ణ్యా. 5

క. నలినంబులు జాజులునుం, దులసీదళములుఁ బ్రభూతతోషము గీర్వా
ణులకుం జేయును యక్షా,దులకు జలోద్భవము లెల్లఁ దుష్టి యొనర్చున్. 6

క. అరుణంబులును సకంటక, తరుభవములుఁ గటుకగంధ౼భాసములు నొన
ర్తురు శాత్రవాభిచారిక, కరణమున నథర్వమాంత్రికతఁ గుసుమంబుల్. 7

తే. భూతరక్షోగణములకు ౼ భూపవర్య
తీక్ష్ణగంధపుష్పంబులు ౼ తృప్తిఁ జేయు
నలఁప దీపు[1] వలచి పరిమళసుకాంతి
భరితములు నగుపువ్వులు ౼ నరులమెచ్చు. 8

క. విను దేవాలయమునఁ బితృ,వనమునఁ బుట్టుకుసుమములు ౼ వలదు వివాహం
బునకును శాంతికపౌష్టిక,వనితాజనరంజనాదికవర్తనములకున్. 9

తే. కుసుమములగంధమున దేవకోటి వాని
దర్శనంబున యక్షులు ౼ తదుపభోగ
మున భుజంగప్రతాన మీమూఁడుదెఱఁగు
లను మనుష్యులు ప్రియ మందు ౼ టనఘ కలుగు. 10

క. దేవత లర్హకుసుమపూ,జావిధిఁబ్రియ మంది యపుడ ౼ జనులయెడల సం
భావించి వారికోర్కులు, గావింతురు సఫలములుగఁ ౼ గౌరవనాథా. 11

తే. సల్లకీజాతనిర్యాస ౼ మెల్లదేవ
తలకు మే లంతకంటె [2]గుగ్గిలము లెస్స
యగరు గంధర్వయక్షోరగాదులకుఁ బ్రి
యంబు ధూపదానమునెడ ౼ నధిపవర్య. 12

వ. ధూపదానంబులయందు నధికతరంబు కర్పూరధూపం బని చెప్పి మఱియును. 13

క. సమధురమును గటువును దీ,క్ష్ణము నగుగంధములధూపకలన వరుసహృ
ద్యములు సురయక్షరక్షస్సమితులకును దత్ప్రిశాత్యజాతులకు నృపా. 14

తే. తగినయట్టి ధూపము దేవతలకునిచ్చి
పరమపుష్టియు నాయువుఁ ౼ బడయుఁ గర్త
యక్షగంధర్వపన్నగరాక్షసులును
ధూపమున మెచ్చి కోర్కు లిత్తురు కుమార. 15

క. మలయజము నగరు మఱియుం, గలుగుసురభివస్తువులు నికామప్రియదం
బులు వైహారికధూపం,బులయెడ మానవులచిత్తములకు నరేంద్రా. 16

ఆ. [3]దైవతార్చలపుడు ౼ తామసభూతర,క్షోముఖంబు లైనకుత్సితంపు
జాతు లెల్ల దీపసన్నిధి నడఁగు న,ట్లగుట దీపదాన ౼ మధికఫలము. 17

క. ఆలోకదాన మన భూ,పాల పరఁగు దీప మీగి ౼ భావము సద్ధ

1. గ. గలిగి, 2. గుగ్గులము, 3. క. దైవతార్చనపుడు.

ర్మాలోకనశీలం బగు, నాలెస్స యొనర్చినట్టియతనికి నధిపా. 18

తే. ఘృతము సొలమి వర్తి నిశ్చృష్ట యగుట
దగ సమర్పించి పెంచుట ధరణినాథ
కానియవి దీపదానవిధానమునం బ
కాశవస్తువు దృఢదీప్తికముగ వలదె. 19

వ. అని వెండియు. 20

క. ఒరు లిచ్చినదీపం బపహరించి తత్పాతకమున నంధుం డగు భూ
వర రథ్యాసభ గుడిపై, గిరి దీపం బిడి విభూతికిం బాత్ర మగున్. 21

తే. ఆలనేయి ముఖ్యము మహిషాదిమేష
జనితఘృతములం దైలంబు మనుజనాథ
మధ్యమము లగు మేదోస్థిమాంసరసము
లరయ నింద్యముల్ దీపసమర్పణమున. 22

క. జ్యోతిస్సాలోక్యకులో, ద్ద్యోతనమహిత ప్రకాశయోగంబులు పు
త్త్రా తెచ్చు దీపదానము, దాత కొసంగు నమరపూజితసుఖత్వంబున్. 23

క. దేవతలకు సగ్రుసం, భావన నుపహార మిచ్చి పదపడి కుడువం
గా వలయు నట్లు సేయని,ధీవిరహితుం డసుర యగుట దెల్లం బధిపా. 24

వ. కావున. 25

క. తనయింటం గలుగునన్నము, మును దేవతలకు నివేద్యముగం జేసి ప్రణా
మనియమసహితసమర్పణ,మునం గృతకృత్యుండుగ వలయుం బురుషుం డనఘా. 26

వ. పూజకుండు శక్తిసంపన్నుం డై యొనర్చిన. 27

క. తిలపిష్టము దధిదుగ్ధం,బులు మఱియును ధూపములును బుణ్యపరిమళం
బులు నగుపదార్థములు విబు,ధులకుం బ్రియ మొసఁగు బలివిధులం గురుముఖ్యా.

క. ఉపహారసమర్పకుం డగు,సుపురుషు గృహదైవతములు శుభములం గూర్చుం
నృపవర తత్కర్మరహితుం, గృప లేక నితాంతవిఫలకృత్యుం జేయున్. 29

ఆ. రక్తమాంససహితభక్తపిండముల ను
ల్లసితలోహితాక్తలాజములను
సురను బలి యొనర్ప సురగయక్షాసుర
ప్రముఖభూతములు శుభంబు లొసఁగు. 30

క. సౌమ్యాసౌమ్యబలులు విను, సౌమ్యాసౌమ్యప్రకారజనకృత్యంబుల్
సౌమ్యనృపోత్తమ యమ్మై, కామ్యముఁ దత్తత్ప్రపూజ్యకరణిం జేయున్.

క. అగ్రప్రదాయి వర్ణస,ముగ్రుఁడు బలయుతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు లోకా
నుగ్రహపాత్రము శాత్రవ,నిగ్రహశక్తుండు నగుఁ దత్త్వనిష్ఠుండు నగున్. 32

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రుతో సుమనోధూపదీపబలిప్రదానం

బులఫలవిశేషంబు లింకను వినవలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పురుషవరుం
డా కురువంశవరున కిట్లను నహుషువృత్తాంతంబున నది విస్పష్టం బగు వినుము
చెప్పెద. 33

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహుషునిధూపదీపదానవిశేషంబు సెప్పుట.

సీ. నహుషుఁడు భూపాలనము సేయు చుండి రాజస మించుకయు లేక సత్త్వనిష్ఠఁ
బుష్పంబులను ధూపముల దీపముల నివేద్యంబుల నమరుల కర్చ లిచ్చుఁ
బితృసంతతికి వీనఁ బ్రీతి యొనర్చు రాక్షసయక్షభూతభుజంగమాది
తర్పణంబులు నర్హతానిరూఢములుగా, నివి గొని యొనరించు నిట్లు నిత్య
తే. నిరతిఁ జెల్లించి తత్ఫలపరిణతి ప్ర
దీప్తతేజోవిశేషసంప్రాప్తదేవ
రాజ్యుఁ డై సురమునిగణపూజ్యభావ
మహిమఁ బొందియు దీనిఁ దా మఱవఁ డధిప. 34

క. సురలఁ బితృదేవతలఁ దత్పరతను మున్నట్టు లట్ల పనుపగ సమ్య
క్పరితృప్తులఁగాఁ జేయుం, బరమకుసుమధూపదీపబలిదానములన్. 35

తే. దానఁ జేసి తదీయమహానుభావ, మంతకంతకు సగ్గల మగుటకతనఁ
దగిలె మునివరవాహనత్వంబు నమ్మ, హాద్యుతికి వేయు నేల యవద్యరహిత.

క. విను మనుజేంద్రుల కెవ్వరికిని లేనివిశేష మతనికిం గలుగుట గ
ర్వనిరూఢి నొంది దుర్వర్తనపరుఁ డై యాతఁ డజగరత్వముఁ బొందెన్. 37

వ. అట్టియెడను బూర్వంబునను జేసినపుష్పాదిదాన పుణ్యవిశేషంబులమహానుభావంబు
వలన నవ్వసుమతీశ్వరు శపించినమునీశ్వరుండు సదయుం డయి శాపమోక్షంబు
నిర్దేశించెఁ దత్ఫలవిశేషంబునన యశేషదోషనిరసననిపుణుం డగునీవప్పుణ్యా
ఖ్యానంబున కొదవి తని చెప్పి వెండియు. 38

తే. పాండవాగ్రజ నహుషుండు బ్రహ్మసభకు
నాత్మగృహమున కరిగినయట్ల యరిగె
నట్టిపెంపును జనవిభుం డవ్విశిష్ట
దానఫలమునఁ జూవె పొందంగఁ బడసె. 39

క. అని పలికి భీష్ముఁ డిట్లను, విను మొందును దీపదానవిధి సేయు లనిశం
బును జేయ నూర్ధ్వలోకంబును గర్తకుఁ బరమదివ్యబోధము నిచ్చున్. 40

క. ఎన్నినిమిషములు దైవతసన్నిధి వెలుఁగంగఁ జేయు జనుఁడు ప్రదీపం
బన్నిసురవత్సరములు సుఖోన్నతి సన్నుతుల నాతఁ డొప్పు దివమునన్. 41

క. అనిన విని ధర్మజుఁడు శంతనుతనయునితోడ విప్రధనము నపహరిం
చినయాతఁ డేగతిఁ జను, ననుటయు నతఁ డిట్టు లనియె నన్నరపతికిన్. 42

క. [illegible] గల, వరయఁగ లోకమున వానియన్నిటికంటె[illegible]

ధరణీసురధనము పాపపుం, జెరువునం గొను టధిక మంద్రు ధీరవిచారా. 43

క. భూసురధనాపహరణము, సేసినం గులనాశ మగుట సిద్ధము దానం
జేసి యగును జండాల, [1]త్వాసంగము నపరభవమునందు నరేంద్రా. 44

వ. ఒక్కయితిహాసంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 45

ఆ. క్షత్త్రబంధుం డనంగం గలం డొక్కనరపతి, యతండు మాలవానినధికదుఃఖ
భాగిం గాంచె గాలింబఱచువిప్రక్షేత్రతలము రేణువునకుం దలంచి చనంగ. 46

క. కని యాధూళికిం గడు రోసినకారణ మేమి యనుడుం జెప్పె నతని కి
ట్లని యమ్మాలండు దొలుబామున నే శోకవిప్రకోడుకమునులు నుతింపన్. 47

ఆ. పరమనిష్ఠతోడ బ్రహ్మచర్యవ్రత, మాచరింతు భిక్షితాన్న మొక్క
నాండు వేడ్కం బుణ్యనదితీరమున భుజింపంగం దలంచి చనంగం బాప [2]మడరి.

క. ధరణీదేవక్షేత్రము, పరాగపటలంబు బహుళపవనంబుగతిం
బరంగి నరనాథ నా దగు, కరంబునన్నమునం బట్టెం గడు సాంద్రముగన్. 49

క. ఆ ధూళితోడం గుడిచిన, నీదుర్జన్మంబు వచ్చె నిది యెఱింగెదుం సం
వేదనము పూర్వపుణ్యఫలోదయమునం గలిగె నిన్ను నొకకల గంటిన్. 50

వ. దానిం జెప్పెద నవధరింపుము. 51

క. ఒకవిప్రవరుండు నన్నుం గని, యకటకటా యనుచు నిలిచి యడలకు మీ దుః
ఖకలాప మెల్లి వాయును, సకలంబును క్షత్త్రబంధుసంవాదమునన్. 52

క. అనియె నని చెప్పి వీడ్కొని, చని మృతుండై తొంటిబహుళసత్కర్మంబుల్
దను నుత్తమపదమునకుం, గొనిపోయిన నిత్యసౌఖ్యకుండై యుండెన్. 53

వ. అనిన విని యజాతశత్త్రుండు గంగాపుత్త్రుతో నాకలోకం బేకప్రకారమనోహారి
యై యుండునో బహుప్రకారప్రమోదియై వెలుంగునో యెఱింగింపవేయనుటయు
నతండు పుణ్యకర్మంబు లనేకవిధంబులు గావే కావున నత్తదనురూపానేకస్థానం
బై నాకంబు నిశ్శోకంబును నస్తోకసుఖకరంబును నైకరం బొప్పుచుండు గౌతమ
శతక్రతుసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది భవదీయప్రశ్నంబునకు బ్రాదేశ
విశదీకరణం బగు నుత్తరంబై యుండెడు గౌతముం డనుమహాద్విజుండు వనంబు
నం దపంబు సేయుచుండి శుండాలశిశువుం దల్లి లేనిదాని నొక్కెడం గని
కారుణ్యంబు వొడమిపుత్త్రునింబోలెం బెనిచె నయ్యేనికకొదమ కాలక్రమంబున
మేటియేనుం గయి వెలుంగుచుండె నక్కాలంబున భూపాలనంబు సేయు ధృత
రాష్ట్రుం డనురాజునాకారంబు దాల్చి నాకపతి యయ్యెడకు వచ్చి యవ్వారణ
పతిం బట్టి తనకుం గొనిపోవువాండై దీని నా కిమ్మని యమ్మునిపతి నడుగుటయు
నతండు. 54

తే. ఇధ్మములు దెచ్చి యిచ్చు నేనిచట లేని, సమయమునం గాచు నీపర్ణశాల మర్త్య

1. క. త్వాసంగతి యపర. 2 క. పొడమి.

బుద్ధియుత మిది యీ దంతిఁ బుత్త్రిఁబోలెఁ బెనిచినాఁడ నీకిఁ జాల్క్రమనుజనాథ.

ఇంద్రునకు మతంగమహామునితోడి సంవాదము

వ. అనుటయు నా కృత్రిమజనవిభుండు. 56

చ. మునులకు నేనుఁ గోటికి నశ్యమూల్యఘగోవులఁ బుచ్చి కొమ్ము వే
యనఘ పసిండి సీవఁగొనంతయు నిచ్చెద నన్ను శైశవం
బున నిది దల్లి లేకునికిఁ బుట్టిన యక్కటికంబు పెంపునం
బెనుచుటఁ జేసి దీనిపయిఁ బ్రేమము నామదిఁ గల్గు భూవరా. 57

క. కావున నొల్లను, బదివేల్గోవుల నిచ్చినను నిమ్మకోటి యొసఁగినం
బోవయ్య యేను మొఱ యిడఁగా వావిరిఁ గొనఁగఁ దగునె శరిపతి నీకున్. 58

క. అని మునిపతి పలికిన నృజ్జనపతి వాహనము గాఁగ సామజముం గై
కొనఁ దగదె రాజులకు నిట్లనఁ దగునే నీకు విడువు హస్తిఁ బ్రియమునన్. 59

వ. అని రాజసంబు దోఁపం బలుకుటయు నప్పరమద్విజుండు పుయిలోట దక్కి యి
ట్లనియె. 60

తే. పుణ్యకర్ములు స్వర్గంబుఁ బొందఁ గనుట, పాపకర్ములు శోకార్తిపాలుపడుట
యొచటఁ గల్గు నజ్జముసభ కేఁగుదెమ్ము, దంతి నచ్చట నిచ్చెదధరణినాథ. 61

వ. అనుటయు నతండు. 62

సీ. వినుము నాస్తికు లగుజనులుఁ బాపాత్మకులును గాక యేనువ్రతుఁడ మునీంద్ర
యచటికి నన్ను నయ్యముఁడు పుణ్యుఁడు తదీ, యాదరం బొప్ప దేయని యొవి ప్రుఁ
డమ్మాట కవ్విభుం డప్పుఁ బ్రోచునతండు, దల్లికిఁ దండ్రికి నత్యంతభక్తి
గలవాఁడు నమ్మలు గను నందు రానొల్ల, నని పల్కఁ బల్కిన నత్తపస్వి

తే. రమ్ము మందాకినికిఁ దత్తటమ్ము పొంత, హస్తి విడిచెదననుమాటయాడ నాతఁ
డతిథిశిష్టాన్నభోజులు నప్రతిగ్రహులును గండ్రదె సరకు సేయుదు నెయుచటు.

క. అనినను ముని మేరువనంబున నీ కొప్పింతు గజముఁ బోద మనుడు న
జ్జననాథవరేణ్యుం డాతనిమోమునఁ జూడ్కి నిగుడ దరహాసముతోన్. 64

క. మృదువులు సత్యోపేతులు, సదయులు భూతహితు [1]లందు జనుజనములు నా
కది యేల వేడ్క నిడెద వచ్చెద నొండొకమంచిచోటు సెప్పు మనవుడున్. 65

క. నారదమునినాయకునివి, హారస్థలమైనవనము నం దిచ్చెద నీ
వారణము నచటు కిన్నర,ధీరమ్యం బప్సరోమ్యతి ప్రియ మనఘా. 66

సీ. అనిన గౌతముపల్కు విని గీతనృత్యాది, చతురులై దేవకాంతసమ్మసేంద్ర
హర్షంబు గావించునట్టివా రచ్చటి, కరుగుదు రే నొల్ల నచ్చటనియె
నరపతి యుత్తరకురుభూము లనిమిష,కమనీయములు సర్వకామ్యవర్షి
యగు నందు వాసవుఁడట వచ్చి కరి నొప్పఁ, గొనుమని పలికె నమ్మునివరుండు

1. గ. లందు — జనములు,

తే. కామహింసారహితులకుఁ ✽ గాక నాకుఁ
దరమె తత్ప్రదేశం బని ✽ దర్పఫణితి
నాడెఁ బలి దాని కాభూసురాగ్రగణ్యుఁ
డిందుగృహమున నిత్తుర ✽ య్యిభము ననుడు. 67

క. దానరతులు సత్యము లా, దానవిముఖు [1]లందుఁ బోవ్వుతరముజనులు నా
కానెలవు [2]సెలవు లే దని, మానవపతి వలుక ముని సమధురవచనుఁడై. 68

వ. అన్నరనాథుతోడ. 69

సీ. రవిపాల నిచ్చెద ✽ రమ్మ కుంజరముఁ జే
కొనుటకు ననిన వజ్రజనవిభుండు
నతతపస్స్వాధ్యాయరతులకు గంతవ్య
మచ్చోటు నా కేల ✽ యనుడు వరుణు
పురిఁ గుంభిఁ ✽ గైకొనుపొ దమన్న మునిఁ జూచి
యగ్నిహోత్రము నిష్టియాజనములు ను
గలవా రరుగుదురు ✽ గాక యన్నెల వొల్ల
నని యాడె భూపతి ✽ యతని కాతఁ

తే. డింద్రుకడ మర్త్యకోటికి ✽ నిష్ట మచట, కారు నీ కిత్తు నని చెప్పె ✽ శూరయాజ
వేదిశతవర్ష పురుషులు ✽ వోదు రందు, దాని నేఁ గోర నని వల్కె ధరణివిభుఁడు.

వ. పలికిన నప్పరమతపోధనుండు. 71

క. రదిఁ గొను మచ్చోటను వే, పౌద ప్రాజాపత్యలోకమున కనవుడు నా
కది యేల యశ్వమేధుల,పద మనియెం బతి తపస్విపతి యాతనితోన్. 72

చ. అపగతమోహశోకమగునట్టిది గోగణలోక మిత్తు మ
ద్విపవరు నందు నీకనినఁ దీర్ఘనిషేవులు గోప్రదానపు
ణ్యపరులు బ్రహ్మచర్యనియమాఢ్యులు నచ్చటి కేఁగువారు దా
నిపయిఁ బ్రియంబు నాదుమది ✽ నెక్కొన దక్కడ కేల వచ్చెదన్. 73

సీ. అని ధృతరాష్ట్రుఁ డాడిన ముని శీతోష్ణ,సుఖదుఃఖమిత్రారిముఖము లైన
బహువిధద్వంద్వములఁ బరఁగవు బ్రహ్మలోకమున నయ్యెడ సామజము హరింతు
గాని రమ్మనుడు నమ్మానవపతి యసంగులుఁ గృతాత్ములు వ్రతాచలితమతులు
నధ్యాత్మనిరతులు ✽ నందుఁ బోదురు గాక, యచ్చటు గాన శక్యంబె నాకు

తే. నవనిసురవర్య యన రాజు ✽ నతఁడు చూచి
మునిమహాత్తరుఁ డే నిన్ను ✽ ననిమిషేంద్రుఁ
గా నెఱింగితి నెల్ల లోకములఁ దిరుగు
దెచట నైన బొందదు గదా ✽ యెగ్గు నిన్ను. 74

1. క. గ. చ. లందు బోవు. 2. గ. సెలవు

చ. అనవుడు మ్రొక్కి యింద్రుఁడు మహాత్మ మతంగజహేతువాదవ
ర్తన నను(బంపు నీపనుపు దక్కొని చేసెద నన్నుఁ బుత్త్రుఁ డీ
వనకరి నాకు సాధుజనవత్సల యిమ్ము కరంబు నెమ్మి దీ
ని ననియె సాంత్వనంబుగ మునిప్రవరుండు కులప్రదీపకా. 75

వ. అనిన విని యింద్రుం డిట్లనియె. 76

తే. కరి పెలంగి నీమీఁదఁ బుష్కరము సాఁచి
మూరుకొనియెడు నడుగులమ్రోల నిల్పి
ముద్దు [1]గురియుచుఁ బలుమఱు మ్రొక్కు నిట్టి
దాని నిన్నేల పాపుదు మానసీయ. 77

మ. నను నే డాఁచెద నన్న నేబుధులుఁ గానం జాల రక్షింతు నో
ధనసంపత్తి నెఱింగి తేర్పడ మునీంద్రా రండు నీవుగ్ర భవ
త్తనయుం డీకరియున్ నితాంతసుఖనిత్యుం డైననాకంబునం
దనపాయస్థితి మత్సఖత్వమునఁ బెంపారం బ్రవర్తింపఁగన్. 78

ఆ. అనుడు సంతసిల్లి యట్ల కాకనిన నమ్మునివరుండుఁ గరియు మున్ను గాఁగ
నేఁగ దివమునకు మహేంద్రుండు సమ్మోద,భరితుఁడగుచు గురునృపాలవర్య.

క. అనిన విని భీష్ముతో నృజనపతి యిట్లనియెఁ దపము సారపుధర్మం
బని యెఱిఁగి మీరు చెప్పుదు, రవఘ లేకుండునే తద్దధికం బొకఁడున్. 80

వ. అనుటయు నాదేవవ్రతుం డా నరదేవోత్తము నర్మిలి నాలోకించి. 81

భగీరథునకు బ్రహ్మతో నైన సంవాద ప్రకారము.

సీ. వినుము ధర్మము లెల్ల వినుతకృత్యంబుల, తప మొన్ని యెన్నఁగా ధర్మ మొందుఁ
గలదు తపం బనఁగా నియతాశనత్వము భగీరథుఁడు పద్మజునిసభకు
నరిగిన నతనితో ననద్దేవుఁ డిందుల, కతులనిర్మలతప మాచరింప
కరుగుదేరంగ నెవ్వరికిని రా దెట్లు, వచ్చితో యనిన నవ్వసుమతీశుఁ

తే. డేను గోదానములును భూదానములును
గన్యకాదానములుఁ దీర్థకలనములును
రాజసూయాశ్వమేధాధ్వరములుఁ బెక్కు
చేసినాఁడ వచ్చుట దాన జేసి కాదు. 82

మ. అవనీదేవత లొక్కఁడుం గ్రతువిధివ్యాసక్తులై యుండఁ ద
త్ప్రవిఘాతంబులు దోఁచె నేను రణసంరంభంబునన్ వారికు
త్సవ మొందించితి వానిఁ బాపి ముద మొందన్ వారు నన్ బ్రహ్మపా
లవరిష్ఠాన్వయపాళ్య మొందు మని లీలం జెప్పినన్ వచ్చితిన్.

తే. అంకలియు పిటువట్టును నాదరింప

1. క. గ. గురియుచు.

కేను విప్రులపని సేసి యిట్టిమహిమఁ
గంటి నియతాశనత్వము గాక తపము
నంగ వేఱొండె ధర్మాభినంద్యహృదయ. 84

చ. అనుటయు బ్రహ్మ యవ్విభున కర్చన లిచ్చి తగంగ గారవిం
చె నధిప నీవు విప్రుల భజింపుము సంయమితాశనుండవై
యని దివిజాపగాసుతుఁడు సాదరభాషణవృత్తిఁ జెప్పిన
న్విని ముద మంది ధర్మజుఁడు నెమ్మి దలిర్పఁగ నమ్మహాత్ముతోన్. 85

క. పురుషుఁడు శతాయు వను శ్రుతి, పురుషవరా బాలురైనఁ బొందుదురు మృతిం
జిర మగు నేమిట నాయువు, చిర మగు నెద్దానఁ దెలియఁ జెప్పుము కరుణన్.

వ. అనుటయు నయ్యఖిలధర్మవేది యవ్విభున కిట్లనియె. 87

తే. అనఘ యాచార మాయువుఁ బెంచు నదియ
కాదు శ్రీయును గీర్తియుం గలుగఁజేయు
విను దురాచారుఁ డాయువు పెంపుఁ బొందఁ
డతని సర్వభూతంబులు నభిభవించు. 88

క. కావున నాచారపరత, భూవర మేల్ సాధుజనులు వోవు తెరువు సం
భావించుట యాచారము, దా వర్ణాశ్రమసమర్హతం బరఁగు నృపా. 89

ఆ. గురునిమాట సరకు గొనమి దుశ్శీలత
పిట్ట పుడుక గోరు పిసుకఁ ద్రుంపఁ
గఱవ మరగు టుదయకాలాస్తమయసమ
యముల భానుఁ జూచు టాయు వడఁచు. 90

క. విను క్రోధంబును హింసయు, ననృతంబును లేమి సంధ్య లైనం దదుపా
సనము సురపూజనము రే, పొనరించుట చిరతరాయు వొనరించు నృపా. 91

క. పరదారగమన మొప్పదు, పురుషున కది యెల్లపాపములకంటె నరే
[1]శ్వరవర యాయుస్సంక్షయ, కరంబు తద్వర్జనంబు గడు మే లరయన్. 92

క. [2]పరదారలయందును సఖి, గురువృద్ధనృపాలబాలకులబాంధవభూ
సురవైద్యభృత్యబుధనా, గరకులసతు లాయువునకుఁ గడుఁ జే టనఘా. 93

వ. అని చెప్పి. 94

క. మే లివి గీ డివి యని భూ, పాలక యేఁ జెప్పినట్టిపను లెఱుఁగుము నీ
వోలిన యాయువుఁ బెనుపం, జాలు ననియు నపహరింప శక్తము లనియున్.

తే. తగనియది యొద్దిదైన వ్రతంబు పూని
మాన నోపిన నాయువు మాల్పకుండు
నంతటను బోవ దాయు వత్యంతవృద్ధిఁ

1. చ. శ్వర పరమాయుస్సంక్షయ. 2. క ఛ. జ. పరదారములందును.

జేయుఁ దగినది సేసినఁ । జెప్పనేల. 96

వ. అని పరిభాషించి. 97

క. దేవగృహముకడ వీథిని, గోవాటమునందు రచ్చకొట్టముపొంతన్
భూవర సస్యములను వి,ష్ఠావిసృజన మొప్ప దండ్రు । చారిత్రవిదుల్. 98

ఆ. ప్రాఙ్ముఖుండు నార్ద్రపాదుండు నై భోజ
నంబు సేత మే లనంగ విందు
నిలిచియుండి కుడుపు । నింద్య మమ్మెయి మూత్ర
సర్జనంబుఁ బాపసరణి యండ్రు. 99

క. అనలము గోవును బ్రాహ్మణుఁ, జన దెంగిలితోడ ముట్టఁ । జంద్రార్కులఁ జూ
డను నమ్మెయిఁ దగ దాసన,మును గాంస్యము ననఘ భిన్నములు వర్జ్యంబుల్. 100

ఆ. వృద్ధు వచ్చునపుడు । విను బాలుప్రాణంబు
లెగయఁ జూచు నతని । కెదురు లేచి
ప్రణతిఁ జేసెనేని । [1]బాదునఁ బడి యవి
దొంటియట్ల నిలుచు । దురితదూర. 101

తే. అధ్యయనమున మస్తకం । బంటుటయును
నిద్రయును నశుచితతోడ । నింద్యకోటి
శిరము గ్రోఁకంగఁ దగ దిరుసేత మస్త
కంబు తైలంబుఁ బూయఁగాఁ । గాదు మేన. 102

సీ. వైరనిర్బంధంబు । వలవదు గురునితో, నతఁడు కోపించిన । ననుసరించి
తేర్చుట మేలు నిందించుట గురునెడ, ననృత మాడుట యాయువపహరించు
విప్రగోక్షత్త్రియవృద్ధదుర్బలభార,వహగర్భిణులకు నీ । వలయుఁ దెరువు
మాన్యభూదేవుని । మంగళంబుల వన,స్పతులను వలగొని । చనఁగ వలయుఁ

తే. పంచదశినిఁ జతుర్దశిఁ । బద్మమిత్త్ర
వసుతిథుల జన్మతిథులందు । వలయు బ్రహ్మ
చర్య మడుగు లొండొంటితోఁ । జనదు తోమ
దోషములు గొండియముఁ గ్రూరభాషణంబు. 103

తే. అంగహీను దరిద్రు విద్యావిహీను, రూపహీనునిఁ దెగడుట । పాప మండ్రు
వేద దేవతానిందలు వేతనార్థ,కముగ జోస్యంబు నడపుట । కల్మషములు. 104

సీ. దంతధావన మూత్ర పురీషసర్జనం,బులు మాని నై చేయ వలయు నుభయ
సంధ్యల నిద్రింపఁ । జనదు తండ్రికి రేపు, మ్రొక్కి యాచార్యవిప్రులకు వరుస
మఱి మ్రొక్కనది వీరి కెఱుఁగుట దక్క దే,వార్చనంబునకు ముసన్న్యకడకుఁ
జనఁ గాదు గర్భిణీసంయోగ మొప్పదు, పరిణయంబునకు ముక్తసురతసుఖము

తే. ననుభవించిన నవకీర్ణి § యందు రట్టి,యఘము వోవఁ బ్రాయశ్చిత్త§మాచరింప
నుత్తరము పడమర దల§యుఁగ శయింపఁ,దగదు శీర్ణతల్పంబుని§ద్రయును గీడు.

క. సితపీతంబులు ఘార్ద్యము, లతులమతీ కుసుమకోటి§యందుఁ గృతస్నా
నత రే పాపము శుచితా,చ్యుతుఁడగు సుస్నాతుఁడేని § నొడలు దొడసినన్.

తే. నీళ్ళ నాడక మును పూఁత § నిందితంబు, సీర తడితో విదిర్చుట§సెట్ట యొరులు
గట్టివిడిచినవస్త్రంబు § గట్టఁ రాదు,మడత మార్చు టొప్పదు [1]కడు§మాపుడైన.

క. వలవదు వటపిప్పలముల, ఫలములు నమలంగ మేడి§పండ్లును దగ దా
వుల మేఁకల నెమిళులయొఱ,చులుఁ గానివి యవిహితంపు§జోటుల నధిపా. 108

క. విను [2]మొరుచూచిన మూ చూ, చినభోజ్యము నింద్య మన్య§చిత్తముతోడం
గొనఁదగ దాహారము పొత్తునఁ గుడుచుట యఘము గూడు§దూషించుటయున్.

క. చేతఁ గొని యుప్పు [3]నములుట, రాతిపయిని నుప్పు గొనుట § రాత్రి దధిమధూ
పేతంబుగఁ గుడుచుట ధ,ర్మేతరములు రేయి సక్తు § వెగ్గు నరేంద్రా. 110

క. ఒకళులు చూచినయది వా,రికి బెట్టక నములుటయును § బ్రీతిం దనపం
క్తికి దెచ్చినచుట్టలు వే, ఱొకభంగిం గుడువ గుడుపు § నుఱు విషభుక్తిన్. 111

క. నేయి మధువు సక్తువు దధి,పాయసము జలంబు భుక్త§పరిశిష్టము భూ
నాయక యొరికి నిడఁ దగ, దాయువు పెంపారఁ గోరు § టాత్మఁ గలిగినన్. 112

తే. అంగుళాగ్రముల్ సిటికెన§లందు మొదళు
లనఘ దేవర్షితీర్థము § లనఁగఁ బరఁగు
వరుస వల కేలియుప్పల§వాయి పైతృ
కంపుతీర్థంబు తర్పణ§కార్యమునకు. 113

క. ఆచమనపూర్వకంబుగ, నాచరణీయంబు సర్వ § మగుతర్పణముల్
వాచఃపరుషత క్రోధం, బాచారవిధిజ్ఞు లఘము § లండ్రు కుమారా. 114

క. దినమునసురతం బెయ్యెడఁ, జనదు చెడిపఁ గన్యఁ గవ యుఁ§జడదు పతిత నం
టనిదాని నగ్నఁ జూడం, జన దుదిసిన వార్ప కునికి § సఖుతుఁ డైనన్. 115

ఆ. అట్టియెడలఁ దనకు § నాచమనము దొర
కొనక యున్న సూర్యుఁ § గనుచుఁ బ్రణవ
కలనతోడఁ గూడ § వలచెవి ముట్టుట
శుచిత నిచ్చు నండ్రు § సూరి జనులు.

ఆ. భగిని గురుని మిత్త్రుఁ § బండితు [4]వంశజుఁ బేదవడినఁ దెచ్చి § ప్రియముతోడఁ
దనగృహమునఁ గల్మి § కనురూపముగఁ బ్రోవు, పెనువు నేయునాయు§వునకు సిరికి.

క. పారావతములు శుకములు, శారికలును బువ్వులతలు § జనవర పసిఁడిం
దారమున నైనముట్టులు, నారయ గృహమంగళంబు§లాదర్శములున్. 118

1. క. గ. చ. 'కుఱువమాపుడైన' 2. క. మాచూచిన; గ. మానూచిత్త 3. గ. నంజుట. 4. వంశ్యున,

తే. గుర్వగ్రద్ద దివ్యారుపుత్రుబువ్వుఁ గూబ
యిల్లు సొచ్చిన శాంతి సేయింప వలయుఁ
జదువుఁ గుడుపును సంధెలఁ జనదు రాత్రి
యైన బితృకార్యములు సేయు టఘుఁడఁ జేయు. 119

క. కులమును రూపము శీలముఁ, గలకన్య వరించి యందుఁ గనినయపత్యం
బులకుఁ దగ నడపునది మంగళములు కృతదైవపైతృక క్రియుఁ డగుచున్. 120

తే. వలయుఁ బ్రాహ్మబోదబ్రహ్మక్షత్త్వముల నొకటి
తారకంబులుఁ దిథులును వారములును
జోస్యు లెఱిఁగించినవి మేలు సువ్రతైక
లోల మంగళిపనికిని దైలమునకు. 121

క. వినుము సపిండీకరణ,మ్మును నేకోద్దిష్టమునను భోజనవిధి వ
ర్జన మొప్పు నామతింపక, చన దాని మెతఁ గుడువఁ బోవ సజ్జనవినుతా. 122

క. తల్లికిఁ దండ్రికి సుతులకు, నెల్లవిధంబులను వలయు హితములు సెప్పన్.
మల్లకుఁడు గాక కర్జము, [1]సల్లభ్యము గాఁగఁ జూచి సౌజన్యనిధీ. 123

సీ. క్షత్త్రియుం డశ్వంబు గజమును రథమును, నెక్కనేర్పులు గడునెక్కఁగఱచి
నానాయుధాభ్యాసనైపుణంబునఁ బొల్చి యుద్ధతంత్రములకు నోహటింప
కుండెడుమదిఁ బెర్చి దండనీతికి బాధకం బగునట్టిశాస్త్రంబు మొదలు
గాఁగ గాంధర్వంబుఁ గామతంత్రంబు లోనుగ శాస్త్రముల నెల్లఁదగినభంగి

ఆ. నలవరించి మున్న యధ్యయనంబునఁ, [2]జొరవు గలిగి ధర్మచరణవేది
యై ప్రజాభిరక్ష యధ్వరకరణంబు, వలను మెఱసి నడవ వలయు నధిప. 124

క. విను వర్ణాచారంబుల, ననఘ యిచటఁ దెలుపఁ దొడఁగ నైనను మునులీ
పను లాయుర్వృద్ధికరము, లనుటకతన వలసె నీకు నై చెప్పంగన్. 125

సీ. అధిప రజస్వల నంటుట కల్మష, మాచరితస్నాన యైనసతిఁ జ
తుర్థదినంబున దోషాసమయమునఁ, జెందంగఁ దగు నందు గొంద తార్య
లేనవనాఁడొంద నింతియు వస్త్రాహ్వమునఁ బొంద మగవాఁడుఁ బుట్టు వినుము
మఱియును సమవిషమము లగుదివసంబులం దోలిఁ బురుషుండు నంగనయును

తే. సంభవింతు రిట్టులు షోడశంబుదాఁక, నెల్లనాఁడును ఋతుకాలక్రియ మొదలకుండ
నట్టికార్యము గల్గిన ఋతుమతీసమాగమము దప్ప నీకున్నరనాయ వెక్క.

క. విను మాచార మవశ్యంబును నడపఁగ వలయు ధర్మమున కది మూలం
బనఘా ధర్మం బాయువుఁ, బెనుచును లక్ష్మిని యశంబుఁ బెం పొందించున్.

తే. ఇన్ని ధర్మాచారములలోన నెక్కుడంత్రు
సకలభూతంబులందును సదయుఁ డగుట

---

1. క. గ. చ. సల్లాపము గాఁగ జూచి 2. గ. జొరవ

యాది మును లట్లు గావున నఖిలవర్ణ
ములకు దయకల్మి పెద్దయు వలయు గుణము. 128

క. ఈ యాచారాధ్యాయం, బాయుశ్శ్రీకీర్తికారి యగు పాపంబుల్
వాయం జేయును బృథివీ,నాయక సద్భక్తిఁ జదివినను దగ వినినన్. 129

తే. అనినఁ బ్రీతుఁడై పాండునృపాగ్రతనయుఁ
డమరతటినీతనూజుతో నన్నదమ్ము
లేమివిధమునఁ దమలోన నెనచి నడచు
వార లెఱిఁగింపు మనుటయు గారవమున. 130

వ. అతం డతని కిట్లనియె. 131

క. విను భక్తియు వెఱపుఁ గలిగి, యనుజన్ములు పెద్దవాని నారాధింపన్
జనవర యతండుఁ దమ్ములఁ, గొనియాడన్ సిరికిఁ బట్టగుదు రుజ్జ్వలులై. 132

క. అనుజుఁ డొకఁడు వెంగలి యై,నను దప్పెడుఁ గాని పెద్దనకు గార్యజ్ఞా
ననిరూఢి లేక తక్కిన, ననుజన్ములు సిక్కువడుదు రవనీనాథా. 133

చ. జనవర యన్నదమ్ములు ప్రసన్నమతిం గలకల్మి పంచి కు
డ్చిన వినుతించు లోకము శ్రీయుఁ బొరింబొరిఁ బెంపు నొందు లో
భనిరతిఁ బెద్ద కాసపడి పాడి దొఱంగిన బ్రాణగొడ్డపుం
బను లగు నవ్విధంబు మనపడ్డది గాదె జగం బెఱుంగఁగన్. 134

తే. తండ్రి పిమ్మట నన్నయ తండ్రి పిన్న,వారలకు నెల్ల నాతనివనిత దల్లి
దల్లి గడచన్న నని చెప్పెఁ దాత మఱియు, మనుమనికి నిట్టులను నభిమన్యుపౌత్త్ర.

క. మానవనాయక యగ్రజుఁ, డైనను ననజన్ముఁ డేని నన్యాయంబుం
బూని సహోదరులకుఁ గీ,డైన నతఁడు దండ్యు డందు రవనీపతికిన్. 136

వ. అని సహోదరప్రకారంబు సెప్పి వెండియు. 137

క. విను మప్పఁ దల్లియట్లుగఁ, గొని నడపఁగ వలయుఁ జన్న గుడిపి పెనిచె న
వ్వనిత యదియు నాతనికిని, జననీసమ యండ్రు బుధులు సౌజన్యనిధీ. 138

క. జనకుం డధికుఁ డుపాధ్యా,యునకుం బదిమడుగు లెక్క దుర్వీనాథా
జనకునకు దశగుణంబులు, జనని గురుత్వమున నిది ప్రశస్తము శ్రుతులన్. 139

క. జననీజనకులచే నగు,జననం బాగమము తనువిషయ మని చెప్పెన్
విను మాచార్యువలన నొం,దినవు ట్టజరామరంబు దివ్యంబు నగున్. 140

వ. కావున గౌరవంబున నాచార్యుండు సర్వాధికుండు. 141

క. అని యిట్లు సుప్రసంగం,బున గురుజనతారతమ్యములు సెప్పినఁ దా
విని శంతనుతనయున కి, ట్లనుఁ బాండునృపాగ్రతనయుఁ డతులితభక్తిన్. 142

క. భూసురులకు నృపులకు నుప,వాసము దగుఁ గాని యన్యవర్ణులకు దదీ
యాసక్తి గలిమి పెద్దయు, దోసం బని విందు ధర్మధుర్యస్వాంతా. 143

భీష్ముఁడు ధర్మరాజున కుపవాసవిధివిశేషంబు సెప్పుట.

వ. ఉపవాసవిధియోగ్యతయును దత్ఫలవిశేషంబును వినవలతుం జెప్పవే యనుట
యు నప్పురుషవరుం డప్పుడమిఱేనితో దీని నీవు న న్నడిగినట్ల యే నంగిరసు
నడిగిన నమ్మునిపతి నాకుం జెప్పి నతెఱంగు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని పలికి
యి ట్లనియె. 144

క. రాత్రిత్రయంబు బ్రహ్మ, [1]క్షత్త్రియులకు నుపవసింపఁ • జనుఁ దదధికమున్
గాత్రస్థితిఁ దప్పింపని, మాత్ర [2]నయిన మేలు కురుసత్తమాజవరేణ్యా. 145

క. విను వైశ్యులకును శూద్రుల,కును నాలుగునాఁడుపు లుడుగుటకొలఁదికి మిగులం
జన దుపవసింప నుపవా,సనిరూఢత పెంపు కల్మషము వారలకున్. 146

ఆ. పౌర్ణమాసిఁ బూర్వపక్షాష్టమీచతు,ర్దశుల నుభయపక్షవశత వచ్చు
షష్ఠిఁ బంచమిని సునిష్ఠమై నుపవాస,మున్న వివిధశుభములొలయు నండ్రు.

సీ. ఏకభుక్తవ్రత • మెంతయు నిష్ఠ మా,సం బెల్ల నడపిన • సద్ద్విజుండు
సుభగాకృతియు రూపశోభితాంగనయుఁ స,త్పుత్రులును ధనధాన్యతతులుభోగ
ములు సద్గుణంబులు • భూరియశంబును, మొదలైనబహుశుభంబులకుఁ బాత్ర
మగు నేడుగాలము సయ్యతుల వ్రతమున సల్పి, యఖిలభూలోకసౌఖ్యములఁ ద్రిదివ

తే. మోదమును గండ్రు రెండును • మూఁడు నాల్గు
నీక్రమంబున నోపిన • లెక్కపట్టి
దినము లెడపెట్టి కుడుచుచు • ధృతి నొకేఁడు
నడపువారల తెఱఁగు లేర్పడఁగ వినుము. 148

క. ఎక్కుడుదినముల శుభములు, నెక్కు నఖిలవైభవములు • నెక్కు దినమునం
దక్కక యుండెడుకాలము, నెక్కు మహాత్మతయు నెక్కు • నిభపురనాథా. 149

తే. వత్సరం బెల్లఁ బక్షోపవాసనియతిఁ, గడపినతనికిఁ బుణ్యలోకంబు లెల్ల
వాసభూములు మాసోపవాసవృత్తి, నైన బ్రహ్మలోకంబుసౌఖ్యంబు గలుగు. 150

ఆ. ఎంతనిష్ఠ గలిగెనేనియు మాసంబు, లోనిదొంద యెక్కు • నైనదినము
లధిప యుపవసింప • నగుఁ గాని మాసాధి,కోపవాసవృత్తి • పాప మండ్రు. 151

వ. యుగసామర్థ్యంబునను బురుషమహానుభావవిశేషంబునను జేసి యుపవాసవ్ర
తంబు మహాధికకాలకృతం బయినను గీడుం జేయక యత్యంతఫలప్రదం బై
యుండు. 152

తే. మాతకును వేదమునకు ధర్మంబులకును
బరము లగుగురుశాస్త్రలాభములు లేవు
తపము లే దుపవాసవ్రతంబుకంటె
నధికమైనది యండ్రు మహాత్ము లనఘ. 153

1. క. క్షత్త్రియులకు. 2. గ. నయిన మేలు.

తే. పావనంబులలోన నెల్ల బ్రాహ్మణుండు, పరమపావన మనుశ్రుతి పౌరవేంద్ర
యట్లు గావున భూదేవతార్చనంబు, భక్తిసంభృతముగ నడపంగవలయు. 154

వ. అప్రసక్తం బైనను నీయర్థంబు వినవలయునట్టిది గావునం జెప్పితి నని పలికి వెండియు. 155

చ. అనశననిష్ఠఁ జేసి సురలాదిమునుల్ మహితానుభావులై
రనఘ సహస్రవర్షసమసంతతకల్పిత మైనయోగభు
క్తనియమతంత్రమున్ నడిపి గాధితనూజుఁడు బ్రాహ్మణత్వముం
గనియె మహోపవాసములఁ గానిఫలంబులు లేవు భూవరా. 156

క. కావున నుపవాసవ్రత, సేవనము శరీరమునకుఁ జిత్తంబునకుం
బావన మైహికమహిమమును, దేవనిలయసుఖము నివ్విధిఁ బొందఁ గూరున్. 157

క. పర మగునీవ్రతమున కంగిరసుఁడు దర్శకుఁడు తత్ప్రసంగితవిధముల్
నగు నెవ్వాని బుద్ధి లగు, మఱి వారిం బొరయు నేమిసౌఖ్యములు నృపా. 158

క. ఈ తంత్రంబు పఠించినఁ, బ్రీతి వినినఁ బాపములు వినాశితము లగుఁ దిర్య
గ్జాతుల భావ మెఱింగెదు, నా తెలి వగు నపరభవముఖ్యవంతు నరులకున్. 159

వ. అనిన విని ధర్మజుండు సర్వధర్మజ్ఞానమానసీయునితో యజ్ఞకర్తయగుట మే లని మీరు పెక్కుడలం జెప్పితిరి యజ్ఞంబు ధనధాన్యవిభవసహాయసంపన్నులకుం దక్కం దక్కటివారలకుం జేయ శక్యంబు గామి దెల్లం బెల్లవారికి ననుష్ఠింప నయ్యెడునట్టిపుణ్యకర్మం బెయ్యది యుపదేశింపవే యనుటయు నమ్మహీపతికి నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 160

క. నరవర యర్థంబునను, బరివారము లేకయును శుభస్థితిఁ జేరన్
[1]ద్వారకొని యుండుట గని యంగిరసుం డుపవాసముం బ్రకీర్తించెం దగన్. 161

క. ఉపవాసాయాసంబును, నృపముఖ్యా దుస్సహముగ నీవు దలంచి య
జ్ఞపరత్వము దుర్లభ మను, నెప మిడి యిట్లడిగి తని మునిసీమం గంటిన్. 162

వ. అనశనవ్రతంబులందును జాలుకసి తెఱంగెఱింగించెద. 163

చ. పగలును రేయుఁ గుడ్చి జలపానము లోనుగఁ గూడ్చునట్టి తు
ష్టిగ నొసరించి మర్త్యుఁ డొకటికి నమ్మక మఱి యొప్పు నంట కే
మిగతిని పాపముం బొరయఁడిం దలకొల్పు హోమకార్యముం
దగుపొంపుఁ జేయుచున్న వినుఁ దంగెటిజ స్నగు నూర్ధ్వలోకముల్. 164

వ. ఇది మొదలితెఱంగు గొందఱు దుష్కరంబుగాఁ దలంతు రట్టివారలు తమ శక్తిపరిమితంగుల నంగిరసుం డుపదేశించినయుపవాసవ్రతవిశేషంబు లనుష్ఠించువా రని చెప్పిన నప్పురవోత్తముం డయ్యుత్తమబోధనిధికి నమస్కరించి యధ్యాత్మికవిద్యాబోధకప్రకారంబు లగువాక్యసంచయంబులు పెక్కుడం

1. క. గ. చ. ద్రోణహఁతని గాదె యం.

కృష్ణద్వైపాయనాదిమునీంద్రులును గృష్ణుండును నాకర్ణింప నుపన్యసించితిరి [1]కృష్ణకీర్తనంబు మహాద్భుతమంబు కృష్ణునియున్నరూపెఱుంగుటయు నత్యంత సంభావనీయంబు. 165

ఆ. ఎట్లు దెలియంగఁబడిన నెఱుంగంగఁ జాలివి, వైనయెల్ల యవియుక్తనవగతంబు
లగుట యీ పరాశరాత్మజుఁ డాశ్రితకోటి కర్థిఁ గృష్ణుఁగుఱిచి చెప్పె 166

క. కావున నధ్యాత్మరవారిజవికిం జేరఁగడ మహామహిమపదం
బై విలసిల్లెడుఁ గృష్ణుఁడు, నే వినఁగా వలతు నమ్మహితవాక్యంబుల్. 167

వ. అని పలికి యింకను నధ్యాత్మవిద్యావివరణంబు లగువాక్యంబు లనుగ్రహింప వలయు నని సంప్రార్థనంబు సేసిన నప్పార్థివాగ్రగణ్యుతో నక్కురువరేణ్యునకు నారదసనత్కుమారసంవాదంబు సెప్పెద నది యధ్యాత్మవిద్యోపకారప్రకారంబు లైనయుపన్యాసంబుల నొప్పి యుండు విను మని యిట్లనియె. 168

నారదసనత్కుమారసంవాదప్రకారము.

చ. నారదుఁడు సనత్కుమారునకడ కర్థి నొకింత జనుదేర నమ్మునీ
శ్వరుఁ డుచితాసనాదు లుపచారవిధిజ్ఞతఁ దా నొసఁగ్గి యా
దరభరితాత్ముఁడై యభిమతం బగుకార్య మనుగ్రహింపు త
త్పరమతి నిర్వహింతుఁ దగ దానిఁ ద్రిలోచన మృత్యుమోచనా. 169

తే. అనిన నీతోడిగోష్ఠికి నర్థి వుట్టె
నరుగుదెంచితిఁ దమ్ముఁడ యని ప్రమోద
మెసఁగఁ బల్కి యప్పరమేశుఁ డిట్టు లనియె
నఖిలలోకార్చితుం డగునతనితోడ. 170

క. ధ్యానమున దర్శనీయం, బైనది యేవస్తు వెన్ని యనఘచరితస
మ్మానితతత్త్వంబులు సంఖ్యానము యోగంబు నట్టిగతులుం జెల్లున్. 171

వ. చెప్పుము మఱియు నధ్యాత్మవిషయంబు లగువిశేషంబులును వివరింపు మనుటయు నయ్యంభోజసంభవుం డయ్యాభవున కిట్లనియె. 172

క. అరయంగఁ దత్త్వము లనునవి, యిరువదినాల్గండ్రు గొందఱతిభగముజహారా
యిరువదియాఱనుటయుఁ గల, దిరువదియే నండ్రు వానికనే యొట్లనినన్. 173

క. ఇరువదిమూఁడనువార, ల్గిరిజేశ్వర ప్రాకృతుల్ మహలీమనవిధ మ
త్తెరువు మనోబుద్ధులు వా, రరయఁగ నొక్కండ యంచు నరది యట్లుం జెన్. 174

క. ఇరువదినాల్గనువారలు, సరసీ మనస్సుద్ధిబుద్ధియును కావున న
ప్పరుసునఁ బలికెద రేఁ గను, తెరువున విను తత్త్వవిధము దేవస్తుత్యా. 175

తే. పంచవింశ మధిష్ఠానభావ మొంది, విలసనము నిత్యుఁ డగుఁ జతుర్వింశతికిని
దన్నుఁ గని తనయంత డింభకంగఁ జేయు, దాన నప్పింపు గలయది లేనియదియు.

1. చ. కృష్ణకీర్తనంబు. 2. క. కాని.

వ. చతుర్వింశ తత్త్వంబులు వివరించెద.
తే. అవధరింపుము భూతంబు లయిదుఁ దద్గు
ణములుఁ బదియింద్రియములు మనంబు బుద్ధి
యును మహేశ యహంకారమును బ్రకృతియు
నాగ దత్త్వంబు లిరువదినాలుగు వొలుచు. 178
వ. ఆచతుర్వింశతితత్త్వంబుల నధిష్ఠించి యుండుతత్త్వంబు నిర్దేశించెద. 179
క. [1]దేహం బనియెడు నెరవున,నూహించును బుధుఁడు దాని నొందుం గొష్ఠ
స్యాహాష్ప్రియుక్తియుఁ బురుషుఁడు, సోఽహమనిన కాన్పురుద్ర నయతనిఁ గనుటగున్.
క. ఈ నెఱి నీఁగుచుట గలుగదు, మానేర్చావంతు లైనన మానవులకు ని
ష్ఠానూనతపోవర్తకు, లైనను గార్హస్థ్యబహుదుఃఖాత్మకు లగుటన్. 181
వ. శ్రుతి పురుషు నమృతార్థతత్త్వం బనియు బ్రహ్మం బనియు నిర్దేశించె. 182
తే. అన్ని తత్త్వంబులకు నమృతార్థతత్త్వ
మెక్కుడది యీశ్వరంబు నవినశ్వరంబు
సత్యపాకంబు నతిరహస్యంబు దానిఁ
గనిన మృత్యుజాలముచిక్కు గడవ వచ్చు. 183
క. అనఘ యనులోమమునఁ దోఁపురు బ్రతిలోమమున లయమున్నవొందుటయును గ
ల్గును సర్వతత్త్వములు కవి, యెనయక బ్రహ్మమును గలయు నేకత్వమునన్. 184
తే. ఉత్తమ శ్రద్ధ లేకున్నఁ జిత్తమేక, ముఖముగాకున్న నింద్రియములజయింప
కున్న వేదంబు సమువక యున్న నతని, కీపరిజ్ఞాన మీఁ దగ దిద్ధచరిత. 185
వ. అని చెప్పి తదనంతరంబ యధ్యాత్మంబుల నధిభూతంబుల నధిదైవతంబుల
నుపన్యసించె నా సనత్కుమారుండు తత్ప్రపంచంబు నారదుసకుం జెప్పుట యేనునీ
కెఱింగించి యప్పరిపాటి నిన్ను మున్న వినిపించితి ధర్మనందనా యమ్మునిపతి
మఱియు నప్పశుపతితో నిట్లనియె. 186
ఆ. సకలజంతువులకు సామాన్య మధ్యాత్మ, మాది గాఁగఁ గల్గునంతవట్టు
నిట్లుగాఁగ నెఱుఁగ నెరుగుట యెుందుమై, గనుట యెుఱుక గాదు కామదమున.
క. విను మధ్యాత్మప్రభృతులు, గసురేమ నృసురదనుజగంధర్వులునుం
గనుటయుఁ గల్గు బ్రహ్మంబున యున్నవిజంబు తత్ప్రబోధం [2]బనదే. 188
క. ఓంకారవాచ్యమది యన,హంకారనిరూఢభావనారాధ్యముని
ష్పంక మతీత మనుష్ణము, శంకర ముఖలంబునకుఁ దృప్రసాహారము శివా. 189
తే. అప్రమేయ మవిజ్ఞేయ మచల మాది, విరహితంబు నితాంతంబు నవిమల మవ్య
యంబు పుండరీకాక్ష మనన్తవిషయ, మచ్యుతము సదసత్పరైక్యభాసి. 190
క. అది నారాయణుఁ డోజనిక్కి, విదిత తత్త్వనివలన సురలు వివిధమునులు ని

1. క. దేహ మని తొంటి నెరవున. జ. దేహంబనియెడి నెరవున. 2. క. గ. జ బనదే.

ర్మదసిద్ధసాధ్యగణములు, మొదలగు సర్వసుబోధ్యములపోల మర్త్యా. 191

వ. అట్టియున్న నాతత్త్వంబు దృశ్యంబు నిరూఢంబుగా దెట్టనిన వినుము బంధవిముక్తుండు గదా కనువాఁడు. 192

చ. స్మరహర పొందు నింద్రియసమాజము గంబు మనంబు బుద్ధియుం
బరువడిమై నహంకరణబంధము వాసిన జీవుఁ డత్సము
త్కరసహితంబుగాఁ బతిఁడు సడాఁ బరతత్త్వమునందు లీనతం
బొరయును దాని నెవ్వరు ప్రబోధముగాఁ గనువారు సెప్పుమా. 193

క. భూతము లన్నియు నడఁగిన, యాతెఱఁ దనుఁ దాన కనుచు నంజనరహిత
త్వాతిశయము మెసఁగ వెలిఁగెడు, నాతఁడు వాఁడె త్వమనకు నమరు మహేశా. 194

ఆ. అని సనత్కుమారుఁ డభవుతో మఱియు ని, ట్లనియె దేహవర్తు లైనదైవ
తముల నెల్ల నాదరమున నాకర్ణింపు, మేర్పడంతు యోగిహితము గాఁగ. 195

సనత్కుమారుఁడు శివునకు దేహాంతర్గతదైవతములం దెలుపుట.

సీ. జిహ్వ సోముఁడు వాణి శిఖి ప్రాణమున గాడ్పు, దానంబునందు శక్రత్రహ్రాదాలి
వ్యాన స్తనాంతరశర్వ రు లై పర్జన్యగగనముల్ బలమునఁ గౌశికుండు
మతి నపానమున సమానంబునందు నీ, శానమిత్రాప్సరస్సమితు లక్షు
లందు సూర్యుఁడు మేన నంఘ్రులఁ జెవి భూమి, ధరణీధరుండు దిక్ క్షతియుపస్థ
తే. మునఁ బ్రజాపతి బుద్ధియం దనఘ బ్రహ్మ
యుండు నింతకు బుధ్యమానుం డసంగ
వెలుఁగు నాత్మ యధిష్ఠాత విను ప్రబుద్ధుఁ
డన సబుద్ధుండు నా నొప్పు నతఁడు మఱియు. 196

క. ఈ దైవతముల నన్నిటి, నాదరమునఁ గనుచు యోగి యచలితనిష్ఠా
[1]వేదమయామూర్ధగతుం, డై దత్తుత పేర్మి నిలుపుఁ బ్రాణము లచటన్. 197

తే. అపుడు బుధ్యమానునిఁ గను నవ్వరిష్ఠ
తత్త్వ మవ్యక్త మందు తద్దర్శి యగుఁ బ్ర
బుద్ధుఁ డాతని సబుద్ధుఁ డెఱుఁగు
చుండు నివి యాత్మదశ లతఁ డొకఁడ యనఘ. 198

క. ఇవ్విధము గాంచు యోగికి, నెవ్వరు సరిగారు యతు లనేకు లచలు లై
యవ్వస్తువు గోరుదు రది, దవ్వారులకు యోగితతికిఁ దక్క మహేశా. 199

ఆ. ఈరుఁడు నతఁడు రుండుఁ బరుఁడును నందు ర, వ్వినుతదశల బంచవింశకుండు ప్ర
బుద్ధనాముఁ డతఁడు బుద్ధునిఁ [2]గనుఁ బుష్ప, విధము గను ప్రకృతిసంగ మెఱుఁగు.

క. విను షడ్వింశుఁడు బుద్ధుం, డనఁ జను వాఙ్మనసములకు నందక యునికిం
దనుఁ గా నాతత్త్వంబుం, గనిన ప్రబుద్ధుండు యతఁడు కామధ్వంసీ. 201

1. క. వేదమయోర్ధ్వగతుం డై, ప్రాణక్షత. 2. క. గనియె. బూర్వవిధము.

క. కేయూరాదివిసర బ్రతికితిఁ, జాలు విడిచినట్ల తనదుసుజ్ఞానము న
ణ్వాత్మ-ఆవిరిచి తపకంబెను, మీఁదు నొకటి లేమి గాన్పు సెయికొనవలయున్.
వ. అని చెప్పి. 203
తే. తత్త్వవిదులఁ గల్గుమూఁడవస్థలను జెల్ల
సాగ భవవ్యవస్థసనిష్ఠ నిగదనమునఁ
జూప్పు టఖిలేశ నీ వెఱుంగుటయు నాకు
నెల్లయోగిజనంబులు నెఱుఁగ టయ్యె. 204
వ. అని పలికి యోగిజనకృత్యంబులు వివరించెద నవధరింపు మనుమాటయు సు
వ్యక్తంబుగా నాఁడు యోగక్రియాతపస్వికి సప్పరమయశస్వి యిట్లనియె. 205
క. మును వనమున శూన్యాలయమున నైన గుహానికేతనమున నేనిని నా
సనబంధధీరుఁడై మనమునఁ గొని యింద్రియములవిషయములఁ బెడఁబాపున్.
క. గురుసుపదేశమున నతఁడుం, బురహర విణ్మూత్ర వేగములఁ నాఁకలితోఁ
బొరయుం డయ్యభ్యాసనము, గురువుగ నాహార మెపుడుఁ గొనఁ డేచవులన్.
క. కుడిచినయప్పుడ యోగము, దొడఁగుటయును వలదు మనసు దూలకయుండన్
మృదు వినుము బుద్ధిఁ గొని యొక్కటనిష్ఠను వలయు దానిఁ గుదియింపంగన్.
క. అది గుదిసిన విజ్ఞానము, గదలక నిర్వాతదీపకాంతియుఁబోలెం
బొదలును జిత్తంబును నుపలదశాసంప్రాప్తి నిశ్చలం బగు దానన్. 209
తే. అనఘ నిర్జననిశ్శబ్దమైనయట్టి
చోటు హృదయస్థుఁ డగుదేవుఁ జూచుపనికి
వలయు లేకున్న శబ్దసంకలితమైన
సజ్జనాన్వితస్థల మార్యసమ్మతంబు. 210
క. విను తమము నిస్తమముఁ జే, తనారహిత చేతనాసుధామయ తోస్థా
ననిరూఢము నగుతత్త్వము, గను నిన్నియుఁ గలుగుయోగి కరుణామూర్తీ. 211
క. మదనహరా యోగపరతు, లది గని దుఃఖములఁ దొలఁగి యజరామరతా
స్పదమగునెలవున నిలుతురు, పొదలుదు[1]రణిమాది చయవిభూతిపదమునన్. 212
వ. మఱియును. 213
తే. యక్షగంధర్వసిద్ధసాధ్యాదిభూత
కోటికంటెను మిగిలి యోగులు నిజేచ్ఛఁ
బరఁగుదురు భవ్యయోగతత్పరుల మేము
నిట్టు లగుట యోగీశ నియమెఱుంగుపనియ. 214
వ. అని నిజసహజన్ముల మునసనక సనందన సనత్సుజాతులం దలఁపించినవాఁ డయి
పెండియు. 215

---

1. క. రణిమాదివరవిభూతచయమునన్.

తే. యోగధర్మంబుకంటెను నుత్తమంబు
గలుగ నేరదు ధర్మ మొక్కఁడయు నప్పున
రాగమం బగుపదమున కరయ నదియు
మేటినిచ్చెన సంయమికోటి కెల్ల. 216

క. యోగంబు తెఱఁగు సెప్పితి, భోగవిరాగాధరంగ సాంఖ్యక్రమమును జెప్పెదఁ గ
ద్భాగు లగునైష్ఠికులు భవసాగరమును గడతు రైక్యసంబోధమునన్. 217

సనత్కుమారుఁడు రుద్రునకు సాంఖ్యయోగంబు తెఱం గెఱింగించుట.

వ. కావున నత్త్యాదరంబున నాకర్ణింపు మని పలికె నిట్లనియె. 218

ఆ. ఇంద్రియములకంటె నెక్కువ మన మహంకారతత్త్వ మంతకంటె దాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యొక్క, డన్నిటికిని బురుషుఁ డెక్కుడరయ.

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లిరుదెఱఁగు లొక్కలేందుమహాళి
మన సహంకారబుద్ధు లిట్లొనరి ప్రకృతిఁ
గలయఁ దత్త్వచతుర్వింశకల్ప మొందు. 220

క. చేతనుఁ డగుపురుషుని ని, శ్చేతన యగు ప్రకృతి వొందెఁ జేతనతాప్ర
స్ఫీత యగుం బెఱతత్త్వము, లాతత్త్వం బనుమహాబ్ధి నుండి తరఁగల్. 221

క. గుణములఁ బొందఁడు పురుషుఁడు, గుణమహి తాప్రకృతి యచ్చగుణముల[1] కేమే
గుణములు దానను గుణులై, గుణిత్వ మానిర్గుణాత్మకునకుఁ గొలయించున్. 222

తే. ఏని నెల్ల నసత్కోటిఁ దగ నెఱింగి
కొనుచుఁ బ్రకృతి నుపేక్షించి తనకుఁ దాన
కాని యొండెద్దియును లేమిఁ గాంచినపుడు
పురుషుఁ డపగతధూమాగ్నిఁ బోలి వెలుగు. 223

తే. అట్లు గాక యహంకార మావహిల్లి
ప్రకృతి దా నని సృష్టికిఁ బ్రళయమునకుఁ
గర్త యైన వికారాత్మకత్వ మొందుఁ
బ్రకృతివికృతులు గానియాప్రభువు [2]నపుడు. 224

క. ధృతి పూనమిఁ బ్రకృతికి వశగతుఁ డగుచుఁ దమోమయత్వకలితం బగున
వ్రీతతాసుఖత్వమును సుఖమతి పురుషుం డనుభవించు మదనధ్వాంసీ. 225

క. నేమి దాని నుపేక్షం, జేసిన షడ్వింశభావసిద్ధిఁ బొరయు గా
రీరమణ పంచవింశుఁడు, [3]సారాములనిపుణమతిఁ బ్రసన్నాత్మకుఁ డై. 226

క. [4]సత్త్వాశ్రయమునఁ బురుషుఁడు, తత్త్వాశ్రయమునను సత్త్వతత్త్వముల వివే

1. చ. కెలమిఁ. 2. జ. నడవు. 3. జ. సారాములనిపుణతా ప్రసన్నా. 4. క. సత్త్వాశ్రయ పురుషుఁడు. సత్త్వాశ్రయుఁడును నసత్త్వతత్త్వము లైన.

కిత్త్వాలేపత్వములన, విత్త్వము జిత్త్వంబు నొందు విశ్వాధారా. 227

క. నానాత్వైకత్వము లజ్ఞానజ్ఞానజము లనవద్యచరిత కందు బుధుల్
వాని నవిద్యయు విద్యయుఁ గా నివి విను పంచవింశకస్థావస్థల్. 328

క. విద్యామయు షడ్వింశుఁడు, విద్యావిద్యావిభేదవిరహితుఁ డతఁడుం
డాద్యుఁ డనఘుం డచ్యుతుఁ, డవ్యయుఁ డనాది కేవలాత్మకుఁ డరయన్. 229

ఆ. అని యుపన్యసించి యమ్మునిపతి యను, శంభుతోడ మఱియు సాంఖ్యయోగ
శిష్టమానసుల కరిష్టపరిజ్ఞాన, వైభవాతిశయము పలసి యుండు. 230

వ. ఎట్లనిన దృష్టారిష్టవిస్మృతు లయి యాసుకృతు లవిచ్ఛిన్నాత్మానుసంధానంబునం దదీయదురవస్థం ద్రోవం జాలుదు రరిష్టంబు లవధరింపు మనుపలుకు వలికి వాని నెల్లను వివరించెద నవి పరాశరసంయమీశ్వరుండు శిష్యుల కుపదేశించినవిధంబు లై యుండు నంతవట్టును మును నీ వాకర్ణించి తని యమ్మునివరుండు మఱియును మ్మహాదేవుతో నరిష్టంబులం గాంచి యోగిజనంబులు సర్వాంగధారణసహితంబును బరమహితంబునునగు ననేకత్యాగలనకృత్యంబున మృత్యువు జయింతురని నిర్దేశించి.

క. జలమున నిలాను నుదుంబర, ఫలమున మశకములుఁబోలె బ్రకృతిం దాని
మ్ముల నునికి దెలిసి వేర్పా, టలవఱిచినపురుషుఁ డవ్యయత్వముఁ బొందున్. 232

తే. కమలదళమున నున్నజలమువిధమునఁ
బ్రకృతి నుండి తదీయసంబంధవికృతి
లేనితనుఁ గని వెలుఁగు నిర్లేపనిశ్చ
లాజరామరపదవి జీవాత్మయుండు. 233

ఆ. ప్రకృతి నిట్లు వాసి పంచవింశుండు ష,డ్వింశభావ మొంది విమలశివని
రంజనస్వరూపుఁ డై వెలుఁగొందు న, త్తెఱఁగు ముక్తి యండ్రు దేవదేవ.

క. ఈ పరిబోధం బభవా, కాపిల మస్మద్గురుండు కపిలుఁ డతనిచే
తోపరిణతి బహుశిష్యులు, దీపితవిజ్ఞాను లైరి దృఢనిశ్చయతన్. 235

క. ఏనును శిష్యుల కీవి,జ్ఞానము పెక్కండ్రకుం బ్రసన్నమతిని గా
ధానూనంబుగఁ దెలిపితి, మానిత మిది దివ్యమునిసమాజముచేతన్. 236

వ. గార్గ్యగౌతమకాత్యాయనాదులు దీనఁ జేసి దీప్తబోధు లయి వీతాంతకులును విజ్వరులును నిర్లేపులును నిర్భరానందులును నైరని చెప్పి వెండియు నిట్లనియె.

క. సంగము బంధ మశుభలని,స్సంగత మోక్షంబు బహువిచారము లేలా
పింగజటాజూటకలిత, గంగా బాలేందుమహిత గౌరీసహితా. 238

క. అని యిట్లు శివునకును వ,మ్ముని విజ్ఞాపించి గగనమున కెగసి చనం
జనియె శివుండును నిజది,వ్యనిరర్గళచిత్తపథవిహారుం డయ్యెన్. 239

క. అని చెప్పిన భీష్మున కి,ట్లను ధర్మతనూజుఁ డెక్కు డైనశుచిత్వం
బానరింపఁ జాలుతీర్థం, బనఘా యెఱిగింపవే దయం జెల్లముగన్. 240

సీ. అనవుడు నాతఁ డక్కమ్మనుజవల్లభుతోడ, వినుము తీర్థము లెల్లవియును పోల
సత్యాభిధాన మై § శౌచాదివిశేషముఁ జేయఁగఁ జాలు మానసం § బైనతీర్థ
మది ధృతి యనుమహాహ్రదమున శోభిల్లుఁ, దమమును రజస్సును § దలఁకి ద్రోచి
కొనుచు సత్యము నూఁతగాఁ జొచ్చి యాచరితస్నానుఁ డైన శుచిత్వమున వెలుఁగు

ఆ. పరుఁడు వీతరాగపరివ్రాజకేంద్రి యద్భుత[1] వ్రతులసద్విచేరు § లతిశయిల్లు
విమలతీర్థములు సకలవియత్ర వారు, జెందుటయును దీర్ఘసిద్ధి యొసఁగిన. 241

క. దమమును దపము నహింసయు, శమమును దీర్థములు వాప § శౌచాతిశయం
బమలగుణ కలుగు రిత్తజ, లములం దోఁగిన శుచిత్వలాభము గలదే. 242

వ. అని వెండియు. 243

క. దోరకొనసిదాఁ గోరక, దోరకొనినందును సమత్వసహిష్ణహృదయతం
బారయక విగతస్పృహులగు, పురుషులు శమ లేక తీర్థములఁ జొరిలకున్. 244

క. అనినఁ బ్రియ మంది తాతకు, మనుమఁడు ప్రణమిల్లి యోధసమహితాశోన
ర్తనమున నుత్తమపదముం, గను సంద్రది యెఱుఁగఁ జెప్పు కరుణవలిర్పన్. 245

వ. మృతుండు మేను విడిచి యెయ్యది సహాయుంబుగాఁ జను నదియును వినవలతు నని యడిగిన నమ్మహానుభావుండా భూవల్లభున కిట్లనియె. 246

క. [2]నీయడిగినగూఢము లగు, నీయర్థము లెఱుఁగఁ జెప్ప § నింద్రగురుఁడు గా
కేయెడల నొరుఁడు గలఁడే, యాయన యిట వచ్చునిపుడ § యనఘుము ప్రీతిన్.

క. అనుసమయంబున నయ్యెడ, ననిమిషగురుఁ డరుగుదెంచె § నతనికిఁ గుంతీ
తనయాగ్రజుండుఁ దమ్ములు, జనపతులును గేశవుండు § సద్భక్తిమెయిన్. 248

వ. ఎదుర్కొని ప్రణామపూర్వకంబుగా సముచితోపచారంబులం బ్రీతాత్ముం జేసి యాసీనుం డై యున్నతఱి గురుపతి యగ్గురునిం గురుపితామహు నడిగినయట్ల యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె. 249

బృహస్పతి ధర్మజునకు ధర్మవిశేషంబులు సెప్పుట.

ఆ. తనకుఁ దాన కలఁడు § జననంబునప్పుడు, మరణమునను సుగతి § నరకమునను
దల్లి దండ్రి దగుకనెల్ల బంధులు శరీరంబు ననుగమించి § క్రమ్మఱుదురు. 250

క. ఉత్తమపథంబు ధర్మం, బుత్తము ధర్మంబు మృతుల § కధిప సహాయం
బెత్తెఱఁగున ధర్మక్రియఁ జిత్తంబునఁ, జేర్పవలయు § జీవించుతఱిన్. 251

క. అది లేనివాఁడు నరకా, స్పదుఁడగు నటు గాన ధర్మపరుఁ డగుటయ రో
ప్పిడము మనుజునకు నేఁ జెప్పెద మఱియును వలయువానిఁ § బ్రీతి నడుగుమీ.

వ. అనిన నజ్జనపతి శరీరంబు విడిచి చనియెడుజీవుని ధర్మం బెట్లనుగమించు ననుటయు నయ్యాంగిరసుండు. 253

తే. భూతపంచకశక్తులు § బుద్ధియును స

1. ప్రతిహాసద్విజేసు. 2. ట. నీయడిగినయాధము అగు.

ధర్మకంబుగ జీవుతోఁ దగిలి యరుగు
ననుడు నీ ప్రకార మెట్లనియె నృపతి
యాఁతని కిట్లని చెప్పె నయ్యమరమంత్రి. 254

తే. దేహగతభూప్రభృతిపంచదేవతలును, మనసు నన్నసంతృప్తిఁ బొందినన్నపాల
కల్గు రేతస్సు పురుషుండు గామినియును, బొందఁగా నదిగర్భమై యుండుఁ జూవె.

వ. అనిచెప్పి మఱియును 256

తే. పుణ్యపాపానుగుణభంగిఁ బుట్టిసౌఖ్య, దుఃఖమయసంసరణమునఁ దోఁచు నరుఁడు
వినుము కేవలధర్మవర్తన సుఖైకభాజనత నొందు ధర్మైకపరత మేలు. 257

క. జనవర క్రిమిగర్దభముఖ, జననంబులఁ బొంది నరకసంవాసముఁ జెం
దు నధికపాపాత్ముం డగు, మనుజుఁడు కర్మవిశేషమహిమఁ దెలిపెదన్. 258

క. జననీజనక గురువులయెడ, నొనరించిన మేలుఁ గీడు నొందవించు సుఖం
బునకును దుఃఖమునకు నిం, తని కొలఁది యెఱుఁగ వశంబె యెయ్యజనకునైనన్. 259

క. మాతృపితృగురులు దక్కఁగ, నేతెరువునఁ బాప మొడఁగూడెనేనియు దానిం
బాతురు ప్రాయశ్చిత్తస్థితులు శుద్ధిమయమైనఁ జేసి దల్పములన్. 260

క. కొలుచు నపహరించునన్నరుఁ, డెలుకయుఁ బందియును నైనయాదుర్జననం
బులఁ బొందు, నంత పాపము, వోలియుక యాతనికిఁ గుక్కవుట్టువుఁ గల్గున్.

క. పరదారగమనదోషము, వరుసన వృక కంక గృధ్ర వలిముఖ శవభు
క్తిరతంబులైన భవములఁ, బొరయించుం గ్రిమియుఁగాఁగఁ బుట్టించుఁ దుదిన్.

సీ. తనయ నొక్కని కిచ్చి మనసు మరలఁబడి, యన్యున కిచ్చినయట్టివాఁడు
క్రిమి యగు దేవకార్యము సేసి మఱి పైతృకంబు సేయక భోజనంబు సేయు
నతఁడు కాకం బగు నన్నఁ దిట్టినఁ గ్రౌంచ, మై పుట్టు బ్రహ్మకులాభిజాతఁ
గవసి శూద్రుఁడు నరకపుగుంటవుర్వగు, నంతకుఁ దీకరు లంటఁ బట్టి

తే. కట్టికొనిపోయి కోసియుఁ గాల్చియును గృ
తఘ్ను నుగ్రకంటకసముదయము మీఁదఁ
గ్రంద నదిమియు మఱియు దుఃఖములఁ బెట్టు
తెఱఁగు లెన్ని యున్నింటను బఱతు రధిప. 263

క. ధనవాంఛ నిరాయుధుఁ జంపిన గాడిద మొదలు గాఁగఁ బెక్కులు తిర్య
గ్జననంబులఁ బొందును శస్త్రనిహతిఁ దోడ్తోడ మరణదశ వాటిల్లున్. 264

ఆ. ఆడుఁదానిఁ జంపినతఁ డేకవింశతి, దూష్యనరకవాసదుఃఖ మొందు
నన్నదధిపయోఘృతాపూపహరణముల్, మత్స్యకాదికీటమయత సేర్చు. 265

ఆ. ఫలము వినుము వెండిఁ బసిఁడి ముచ్చిలికొన్నఁ
గ్రౌంచి వాయసంబు గ్రువ్వ నీచ
క్రిమియు నగు సదంబరము హరించిన శశ

జననఁ బొలుపొందు నరుఁడు । మనుజనాథ. 266

తే. నమ్మి యిల్లడ వెట్టిన । సొమ్ము గొనిన
దానవులలో నగునీచపు । దానవులందుఁ
బుట్టు గంధవస్తువులు గొ । నన్నట్టివాఁడు
వినుము మఱుపుట్టువునఁ జుంచు । తనము నొందు. 267

తే. నసిత లీపాపములు సేసి । వానివాని, ఫలము లై జనియింతురు । పాపభీతిఁ
దెరువు దప్పక నడవిన । నరులు సౌఖ్య,మందుదురు రెండులోకంబు । లందు నధిప

వ. అని చెప్పి యిట్లనియె నేనుం గొన్ని తెఱంగు లెఱింగించితి మఱియు ననేకపా
పాపహరణంబులకు బహువిధంబు లగుఫలంబులు వాటిల్లు వాని నెల్లను శాస్త్రాం
తర శ్రవణంబున నెఱింగెదు గాక యనిన విని యక్కురుపతి బృహస్పతితోఁ
బాపంబులం బాపికొను తెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతనికి ట్లనియె.

క. విను దానంబులఁ బాపము, లనఘా చెడు దానములకు । నన్నిటికిని స
జ్జనసేవ్య యన్నదానము, మునులధికం బండ్రు పాపములఁ బాపు నెడన్. 270

క. న్యాయార్జిత మగునన్నము, వేయింటికిఁ బెట్ట వలయు । విప్రజనము హ
ర్షాయత్తంబుగ దానం, బాయనిపాపములుఁ గలవె । కౌరవముఖ్యా. 271

తే. తిరిసియేనియు నన్నంబు । దెచ్చి [1]శిథిలు
లైన విప్రులయాఁకలి । యపహరించు
పురుషుఁ డూర్ధ్వలోకంబుల । పురుషవరుల
కర్చనీయుఁ డై వెలుఁగుచు । నంద యుండు. 272

క. వేదాధ్యయనార్థ ప్రతి,పాదనమున విప్రవరుఁడు । బ్రహ్మవిషయస
ద్భూదానంబుల నరపతి, యేదురితము లైనఁ గొర । వేశ్వర పాచున్. 273

తే. నిర్భయులజడిఁ బడినవా । ణిజ్యవిధులఁ, బడసి వైశ్యుఁ డన్నం బిడి । పడయు సుగతి
సచ్చునంతలు వడి సిరి । దెచ్చికొని చతుర్థు లన్నంబు వెట్టి । కాంతు రుదివంబు.

తే. దినము వంధ్యంబు గా కుండఁ । దివిరి యన్న
పానదానంబు లొదవిన । భంగిఁ జేసి
మఱి భుజించుటఁ బోలెదు । మహితధర్మ
కార్య మొం డొకఁ డెందును । గలదె కురయ. 275

తే. అన్నదానంబు ధర్మంబు । లన్నిటికిని,ముఖ్యమింత యెఱుఁగుఁ గురు । ముఖ్య యనుడు
ననిమిషాధిపమంత్రికి । నమ్మహీశుఁ, డిట్లనియె భక్తివినయంబు । లెసక మెసఁగ.

క. ధ్యానం బింద్రియవృత్తుల, మానించు టహింస గురుస । మర్చనవిధిని
ష్ఠానుష్ఠానము తప మను,వీనఁ బరమసేవ్య మొద్ది । వినఁగా వలతున్. 277

వ. వినిపింపు మనిన నమ్మహాత్ముండు. 278

1 క. భ్రష్టు లైనవిప్రుల.

క. ఈ యాఱును మంచి తెరువు,లై యుండు నహింస యున్నకడ్డైదిటికిం బవి
త్రాయతన మట్లు గాకయు, నేయుత్తమధర్మములు లను నహింస దొడరింపఁ జనునే. 279

వ. అని పలికి యామంత్రణంబు సేసి వాసవమంత్రి యరుగఁ గురుకులాధిపతి ధర్మనందనుం
డదనంతరంబ.

ఆ. ధర్మనందనుండు పితామహుతో సర్వ, దేవతలును భూసురేంద్రతతులు
మునివరులు నహింసఁ గొనియాడుదురు దాని, తెఱఁగు చెప్పు మనినఁ దేవనదిసుతుండు. 280

వ. అనుటయు నమ్మహానీయుం డమ్మనుజపతిం బరమాదరంబున నాలోకించి. 282

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు నహింసాస్వరూపనిరూపణంబు సేయుట.

ఆ. దంతియడుగులోనఁ దక్కినజంతుచయంబునడుగు లెల్ల నడఁగియుండు
నట్ల ధర్మకోటు లన్నియు లోనగు, నిద్ధగుణ యహింస కిరవుగాఁగ. 283

వ. అదియును. 284

క. అరయఁగ నాలుగువిధములఁ, బరఁగు జతుష్పాదవృత్తిఁ బరఁగినఁ గీర్తిన్
దొరయుచు నం దొకఁ డెడలిన, నరవర సద్ధర్మనర్తనము సెడుటయగున్. 285

తే. మనసునను వాక్కునను గాయమునను హింస
నడపు మాంసంబు దినుటతో నాలుగయ్యెఁ
దెఱఁగు లవిసు విహింస వర్తింపఁ జేయుఁ
గాన కడుఁ గీడు మాంసభక్షణము దలఁప. 286

క. ఈ నాలుగుదెఱఁగులఁ దగ, మానుట యేఁ జెప్పినట్టిమహితాహింసా
నూనచతుర్విధములు మాం,సానేకరుచిప్రముఖ్యుఁ డడఁ యె ట్లుడుగున్. 287

క. కావున మాంసముపైఁ దగు, లేవిధమున నుడుగుటయ యుక్తహింసారూపం
బై వఱలుఁజూవె భూవర, నావుడు నక్కురువిభుఁడు వినయముమయిఁ దగుచున్.

వ. మాంసంబు పితృదేవతలకుం బ్రియంబు శ్రాద్ధంబు మాంసముఖ్యంబుగా నడప
వలయు నని చెప్పుదురు వధింపక మాంసలాభం బెట్లుగలుగు ననుటయును నిమ్మహ
నదీనందనుం డా నరనాథున కి ట్లనియె. 289

తే. వాజిమేధంబుకంటెను బూజనీయ
కర్మ మందురు మాంసభక్షణముడుపు
వినుము సంపుటయును జంపఁ బనుచుటయును
గల్మషంబుల కెల్ల నగ్గలము లధిప. 290

క. పితృకార్యయజ్ఞముఖముల, శ్రుతిచోదితహింసఁ గీడు పొర నేరదు వి
శ్రుతగుణ మాంసముచవిగోరి తినం బ్రాణిఁ జెఱుపుట్ఛ్యక్రియఁ బాపమగున్.

క. తను నలిసినవాని నమలు, నని మాంసము తెఱఁగు చెప్పఁగ నాగమములు గా
వునఁ దద్భక్షణ ముడిగిన, ననఘ తపంబునకుఁ జాలు నది యొక్కండున్. 292

క. జనవర మాంసముచవిఁ గడ,చినచవు లరయంగ లేమిం జేసి చవి యొకిం

గినవాఁ డది యడిగిన న్యాయని దేవసమానుఁ డండ్రు | ధర్మనిధిజ్ఞుల్. 293

ఉ. మ్రానను జాతనుం గలదె | మాంసము ప్రాణులమేనఁ గాక యే
మ్మెనుల నోఁచినప్డు దమ | మేనులు సోఁకినయంత్ర నె ట్లగుఁగా
దానిఁ దలంపఁగా వలదె | తా నది కోసిన హింస లన్నియుం
గా నవి యంచు నుత్తముఁడు | మాంసము మాను దయార్ద్రచిత్తుఁడై. 294

ఆ. మాంస మాన కునికి | మనుజేశ ప్రాణివధాభిరతి దోడ్తంగు | టగుటఁ జేసి
యట్టివాని కభయ | మఖిలభూతంబులవలన నెప్పు డెందుఁ | గలిమి నిజము.

క. స్వాయంభువుఁ డను మనువును, నీయర్థము సెప్పె లోకహితకరుఁ డగు మార్కం
డేయాదులు మాంస ముడుగు, టాయుశ్శ్రీరూపకారి | యగు నని రథిపా. 296

క. విను మాంసము గోరునరుఁడు, దనుజుఁడ చూ వె మును దేవతలు మాంసంబుం
దిను టుడిగి రాదె దానవ, జనితభయముఁ బోవ ద్రోవఁ | జాలిరి వత్సా. 297

క. దానము ధర్మము తప మిజ్యానిష్ఠ యనంగఁ గల్గు సత్క్రియ లెల్లం
గా నవనినాథ యహింసా, నూనాకృతు లండ్రు శ్రుతుల | నూనిన పెద్దల్. 298

క. శతవర్ష దుష్కరతపః, కృతి నంజెడు దినమ నగు సుకృతి మివి రెండుం
మతిఁ దలఁప నొక్కరూపవి, శ్రుతివేదులు సెప్పుదురు సుకృతిక్షితినాథా. 299

క. తపముల దానంబుల బ్రహ్మపురనివాసంబు దప్ప | దన రాదు జనా
ధిప మాంసము నమలనిపుణ్యపురుషునకు సులభ మండ్రు | రాగల వార్యుల్.

తే. అధిప యాషాఢముఖ్యంబు | లైన నెలలు
నాలుగింటను మాంసంబు | నమల కుడుగు
టాయురారోగ్యబలకీర్తు | లను ఫలములు
నాలుగింటిని నిచ్చు నన్నరున కండ్రు. 301

ఆ. సగరుఁడు దిలీప నృగ భగీరథముఖ్య, నృపులు వార్షికంపు | నెలలు నాల్గు
మాంసభక్షణంబు | మానుట నుభయలోకంబులం దుఁ బెంపు | గాంచి రండ్రు.

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతో నిమ్మెయి మహనీయం బయిన మాంసవర్జనంబు పాటించి తక్కినయపూపాదులు ఫలప్రభృతులు నగుభక్ష్యంబు లాచరించి యేల వర్తింప రెల్లజనంబులు ననుటయు. 302

మాంసభక్షణమందలి రుచివిశేషంబు మానుట దుష్కరం బని చెప్పుట.

సీ. అతనికి నతఁ డిట్టు | లను మాంసములచవి, మరగినవారికి | మాన నశక
యట్లు గాక యశ | సురతానసక్తునకు బల, మొలయ నవ్వారాంతుఁ | దుల్లసిల్లు
క్షుతము శీఘ్రమున [1]భోషిత మగుఁ గృశునకుఁ, బుష్టి వేగము వచ్చు | భూపవర్య
విను మాంసభక్షణంబున నపూపఫలాదులం, దవ్విశేషంబు | లరయఁ గలవె

తే. మాంస మానినదోషంబు | మహితదాన

1. క. పోషిత మగు.

విధులఁ బాయు డివిజపితృవిధివిశిష్ట
మైనయొజ్జఁ బిగి డోలయుదు యజ్ఞములకుఁ
బశువిధానంబు వేదంబుపనుపు గాన. 304

వ. ఇట్లు గాన నంజుడు నశులుటయు నధికదోషంబులు గానిమోశలునుం గలిగి యుండు నట్లస్త్యుండు రాజులకు వేఁట విధించెం గావునం గుతూహలంబుఁ గోపంబు నవిమోహభావంబులుం బొరయక లోకరక్షణార్థంబుగాఁ బ్రారమ్యగ వధంబును స్వాహాస్వధాక్రమార్జితమాంసంబున దేవపితృప్రీణనం బొనర్చుటకుం గాఁ బశువ్యాపారణంబును జేయుభూనాయకుండు దురితంబులం బొరయకుండు విశేషంబు వినుము. 305

ఆ. అన్యమాంసమున నిజాంగమాంసంబుఁ బో
షింతు ననుటకంటెఁ జెట్ట లేదు
మాంసభక్షణంబు మానుటకంటెను
మేలు లేదు కర్మజాలకమున. 306

తే. మాంసభక్షణదోషంబు మాను దాన
మహిమ ననుటయు మాంసంబు మతి భజింప
కున్నఁ జూవె ధర్మము లెవ్వియును దలంప
దయకు సదృశంబు లే కురుధరణినాథ. 307

తే. ఆత్మ సదృశత బ్రాణభయంబునందుఁ
బ్రాణులకు నెల్లఁ గని మాంసభక్షణంబు
మాను దయ నార్ద్రమానసుం డైనపురుషుఁ
డాతనికి బ్రహ్మలోకాదు లాటపట్టు. 308

క. భూతముల కలుగునతనికి, భూతము లఖిలములు నలుగు భూతహితార్థీ
భూతముల కభయ మిచ్చిన,పూతాత్మున కభయమిచ్చు భూతావలియున్. 309

ఆ. దానమును దపంబు ధర్మంబు యజ్ఞంబు, శౌచమంత్రతంత్రసత్యములును
బుధు లహింసరూపములు గాఁగఁ జెప్పుట, నెల్లకల్మిను మ్మహింసకలిమి. 310

క. నరనాథ యహింసాగుణ,పరిగణనము గొంతమాత్ర బలికితి ధర్మో
త్తర యగునహింసమేలిమి, యరయం గడుఁబెద్ద దాని నలవఱుపు మదిన్. 311

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యమ్మహీపతి దాత, కధికభక్తి మ్రొక్కి యస్మదీయ
సంగరంబునందుఁ జచ్చినవారల, కేది గతియొ నాకు నెఱుఁగఁ జెప్పు. 312

క. బ్రతుకును జావును సుఖదుః,ఖదములుగా జంతుకోటి కరుణామూర్తీ
మదిఁ దలఁచు బ్రాణలాభము, వదలు టరిది గాన యట్టివారి నడిగితిఁగా. 313

క. అనుటయు లెస్సగఁ దలఁచితి, విను మొకకీటంబునకును వేదవ్యాసం
బున లోకహిత మొనర్చిన, మునికి నయునసత్కథనము మునినుత చరితా. 314

వ. దాన నీయడిగినయర్థంబు దెల్లం బగు నని పలికి భీష్ముం డిట్లనియె. 315

క. శకట పథంబునఁ గీటం, బొకటి వెసం బాఱఁ గాంచి యొక్కెడ గీండ్రుఁగు జం
తుకలాపమానసదశా,ప్రకారసంవేది బాదరాయణుఁ డధిపా. 316

వ. కాంచి నిరూపించి యా కృష్ణద్వైపాయనుం డక్కీటకంబుతో నీవు భయంబున
రయం బెసఁగం బాఱెదవు కారణం బేమి యని యడిగిన నది యమ్మునీంద్రున
కిట్లనియె. 317

తే. చెప్పెదఁ దెలంగి బండి వేగ మెంచు చున్న
యది మహాత్మ తన్నిమిత్తారవమునఁ
గడఁక నెడ్లను నడిమి కొఱప్పెడు నరాలి
యులివు విని యుల్లమునఁ గడు నులుకు పుట్టె. 318

వ. బ్రతుకును జావును బరమసుఖంబును నత్యంతదుఃఖంబునుం గాదె కావున. 319

క. క్రిందున మేను సిదియ ననుఁ,గొండలవా టొందిదె ప్రాణ్యగొడ్డ ముఁగుటఁ ద
ప్పం దొలఁగఁ బాఱెదను ముని,బృందారక [1]యసదె ప్రాణభీతి దలంపన్. 320

చ. అన విని దాని కిట్టు లను నమ్మహితాత్మకుఁ డెంత లెస్స నీ
మనికి దలంప నింద్రియసమాజసుఖంబులఁ బొందఁ గీటము
లను టది లేదు దుఃఖబహుళం బిది యీ యెడ లేల చావు నీ
కనయము సౌఖ్యకారి యగు నట్టిదిఁ గీవు దలంచి చూడుమా. 321

వ. అనుటయు నక్కీటంబు. 322

తే. అనఘ కీటంబులకు విషయజము లైన
సౌఖ్యములఁ బొంద లే దనుభవము గలదె
వినుము దమతమ తెరువుల ననుభవింపఁ
గలదు చావును భీతికిఁ గారణంబు. 323

వ. నీవు నామనం బరసి తిరితియు కాక యింత యెఱుంగవే యది య ట్లుండె నా
తెఱం గవధరింపు మేను దొలుమేన నొక్కశూద్రుండ ధనవంతుండ. 324

సీ. ఆచారహీనత యతిలోభ మన్యధ,నాపేక్ష క్రూరత యవినయంబు
మొదలైనదుర్గుణంబులకు నెల్లను నెల, వై యుండి మాతను నధికభక్తిఁ
బ్రీతి మెప్పుడు నొనరింతు బ్రాహ్మణమాత్రుఁ;డతిథి యొక్కరుఁ డొక్క యుప్పుడరుగు
దెంచిన నతనిఁ బూజించితి నది కారణముగ జాతిస్మరణంబు గలిగె

తే. మంచికర్మము సుఖము నొందదింప టిపుడు, గాన వచ్చె మునీశ్వరకరుణ నాకు
నట్టిదిం జెలఁగింపవే యతివిశదము, గాఁగ ననవుడు నాతం డుస్రగారవమున. 325

వ. ఆ జంతువుం గనుంగొని నీవు సెప్ప నేల దుష్కర్మకోటివలనం గీటంబ వగు
టెఱింగితి భవదాచరితంబు లైన సత్కర్మంబులుం గాంచితి నమ్మేలునకు సంతో

1. క. గ. చ. 'యనునె'

పించి కాదె నీతో సంభాషించితి మదీయతపోవిశేషంబున నీ దయిన కీటత్వంబు బాపన యించెద విషాదం బపనయింపుము తపోబలంబును గడచిన బలంబులుం గలవే మనుష్యజన్మంబు నొంది మే లొనర్చెద నను కోర్కి నీకుం బుట్టుట మేలు మానవులకుం గర్మభూమి కృతంబు లైన సదసత్కర్మంబులం జూపె దేవతలును గీటంబులు నగుట వాటిల్లెడు నని పలికి వెండియు, 326

క. సుకృతము లెప్పుడుఁ గల్గుట, నకట జనిస్మృతియుఁ గల్గె నస్మత్సందర్శనరతియు నీకు నొదవెనొ, డకు మున్నత పదము నిచ్చునటకు మొనకొంటిన్. 327

వ. అట్లుం గాకర్ణింపుము. 328

వేదవ్యాసుఁడు కీటంబునకు నుత్తమజన్మములు గలుగ ననుగ్రహించుట.

ఆ. నీచశూద్రవైశ్యనృపజన్మములఁ గ్రమవృత్తి నొందు మెపుడు నుత్తమునకుఁ బుట్టుటకు నత్తపోబలిమి నొసఁగితి, ధర్మపరుఁడ వగుదు దానఁ జేసి. 329

క. అని సాత్యవతేయుఁడు కృప, నెనసి సుధాధారఁ జోలు నీక్షణముం దత్తనువున నిగిడించిన నమ్మునిపతిఁ గీర్తించె భూతలముల ప్రీతములై.

క. అక్కీటంబును భక్తిన్, మ్రొక్కి శిరం బతనిపాదములపై మోపి మనం బెక్కుడు ప్రమోదమునఁ గడుఁ, జొక్కఁగ దదనంతరము యసువులం దొఱఁగెన్.

వ. కారుణికత్వధుర్యుం డగు నప్పారాశర్యుం డట్లవలీల మేలొనర్చి కీటంబుఁ గృతార్థంబుం జేసి నిజేచ్ఛం జనియె నదియు నమ్మహానుభావు నిర్దేశించిన తెఱంగున జనియించుచు ననేకపుణ్యంబు లాచరించుచు నృపజన్మంబునం బూజ్యంబైన రాజ్యంబు నొంది. 332

సీ. ఏనుంగు నెక్కి పెక్కేనుంగు లిరుగడ, రాఁ దురంగంబులు [1]రమణ నొప్పఁ గొడుగులుం [2]బడగలు ముడివడఁ గాయక, వందిపాఠకులరవంబు లెసఁగ భూషణంబులరత్నపుంజంపు దీప్తులు, దిక్కుల నెల్లను దీటుకొనఁగ సామంతకవిజనసీమంతినీముఖ, పరివారవైభవస్ఫురణ మలర

తే. దేవపతివోలె సాత్యవతేయు, నాశ్రమమున కేతెంచి తత్పాదకమల మాత్మమకుటసంగతముగఁ జాఁగి మ్రొక్కఁగ రుణ, నాతఁడెత్తితన్మ స్తకము నక్కునేర్చి.

వ. ఇట్లత్యాదరంబున సంభావించి శిష్యజనంబు నిరీక్షించి. 334

క. రాజన్యసముచితం బగు, పూజావిధి యాచరించి పురుషోత్తమ నీ వీజన్మంబున నన్నుని, రాజిక వెలుఁగఁ గుతపశ్చరణ మొందవనా. 335

క. గోవులకై కొండెను వి, ప్రావలికై యుండె నిర్భరాతావకేలీ ప్రావీణ్యము మెఱసి విడువు, నీ వసువులు దాననధికనిర్మలత యగున్ 336

వ. ఇట్లు నిష్కల్మషత్వంబు సిద్ధించిన. 337

క. ధరణీసురజననమహిమ, దొరకొను నీ కని విధించి దుర్దాంతరిపు

---

1. క. రమణ మెఱయ. 2. క. సుదరింపు.

స్ఫురణహరణపరిణతు నన్నరపతి వీడ్కొల్పె మునిజనంబులు వొగడన్. 338

తే. అతఁడు నానందసంభరితాంతరంగుఁ, డగుచు దండప్రణామంబు లాచరించి
యరిగి యమ్ముని చెప్పినయట్ల చేసి, భూమిసురజన్మలాభంబుఁ బొందె నధిప. 339

వ. ఇవ్విధంబున సద్విజుండై. 340

క. పుణ్యస్థలముల నెల్లను, గణ్యము లగుయూపములు ప్రకాశములుగఁ గ
ర్మణ్యతయు వివిధరత్నహిరణ్యాదికదానములను బ్రస్తుతి కెక్కెన్. 341

తే. అధ్వరంబు లనేకంబు లాచరించి
యతఁడు మఱియును బాదరాయణునిఁ గాంచె
సదయచిత్తత నప్పరాశరసుతుండు
వీనఁ గొలుపంగఁ జని యశోవిభవ మెసఁగ. 342

క. వ్రతశీలతఁ జరఁగి తుదిన్, శతమఖునకు నగ్గలంపుసఖుఁడై యమరా
ర్చితసంస్తుతభవ్యపదస్థితి నవ్యయపరమసౌఖ్యసిద్ధిం దనరెన్. 343

వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 344

క. మనుజేంద్ర కురుక్షేత్రంబున నద్భుతఘోరసమరమున నమ్మాడ్కిం
దనువులు దొఱఁగిననృపులకు, ననంతసుఖగతులు గల్గుట ననుమానంబే. 345

వ. భవదీయబంధుజనంబు లూర్ధ్వలోకప్రాప్తుల నీ వేమియు ననుమానింపకు మని పలికినం బాండవాగ్రజుండు పరమసంతోషభరితాంతఃకరణుండై సురసరిత్సూనుతో విద్యాతపోదానంబులలో నెయ్యది విశేషం బెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మహీపతి గారవంబునం గనుంగొని. 346

తే. వ్యాసమైత్రేయపుణ్యసంవాద మనఘ, వినిన నీప్రశ్నమున కది విశదమైన
యుత్తరంబగు నేకాగ్రచిత్తవృత్తి, వగుము నీ వని పల్కి యిట్లనియె నధిప. 347

వ్యాసమైత్రేయసంవాదము భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ జెప్పుట.

సీ. వ్యాసమునీంద్రుండు వారణాసీపురి, కరిగి మున్ మైత్రేయుఁ డచట నునికి
నాతనియున్నెడ కప్రకాశతఁ జన్న, నెఱిఁగి యమ్మహాత్ముఁ డెలమిభక్తిఁ
బూజించి యుత్కృష్టభోజనంబునఁ దృప్తుఁ, జేసిన నధికవికాసరుచిర
ముఖుఁడై యయమ్మహామునిఁ జూచి హాసాదము, గ్గలమయి యాయందుఁ గానఁబడియెఁ

తే. గారణం బేమొకో యని గారవమున, నాతఁ డడిగిన నతఁ డధికాదరమునఁ
దపము శ్రుత మాదిగాఁ గలధర్మకోటి,లోన నెల్లను నధికంబు దాన మనియె.

వ. అని మఱియును. 349

క. దానార్థవస్తువులలో, మానిత మన్నంబ యన్నమయము లసువులున్
దేనఁ దదీయబలంబును, గాన బుధులు దానిఁ దద్దయుఁ గైకొందు రదిన్. 350

క. తపముల్ల మాకల్మషములఁ, జపగతములఁ జేయు విద్య చాస్పద మగు నా
తపసి మహాత్మదానంబున, నుపచిత మగువిద్య తపము నుత్కర్షించున్. 351

క. కాన తపంబును విద్యయు, దానోదాత్తప్రవర్తితంబులు విద్యా
మానత్వం బచ్యుతుం గను, దానికి దీపంబు సద్వ్రత ప్రవణులకున్. 352

ఉ. కావున నన్నదానమునఁ ౯ గా కెటు లుండు మహాప్రమోద మ
త్యావిలచిత్తుఁ డైనను మహాత్తరదానమునన్ విశుద్ధస
ద్భావత నొందు నిక్క మని ౯ పల్కె నరేంద్ర తపంబు విద్యయున్
దైవతపూజనీయములు ౯ దానము వానికిఁ బోషకం బగున్. 253

క. అని శాంతనవుఁడు సెప్పిన, విని కౌంతేయాగ్రజుండు ౯ విమలమతి యం
గనలసమాచారంబులు, వినంగ నే వలతుఁ జెప్పవే తెలియంగన్. 354

వ. అనిన నతండు కైకేయీశాండిలీసంవాదంబున విధి దెల్లం బగుం జెప్పెద విను
మని యి ట్లనియె. 355

తే. సుమన యనియెడు కైకేయి ౯ యమరపురము,నందు శాండిలిఁ గని భవ్య ౯ మైనదివ్య
పదవి యే వర్తనమునఁ జొ ౯ చ్చితివొ నీకు, నతివ చెప్పుము నా కని ౯ యడిగె నధిప.

వ. అని యడిగిన యాయమ కయ్యంగన యి ట్లనియె. 357

సీ. మామకు నత్తకు ౯ మాఱ్పల్క దేవత, ౯ అతిథిపూజనముల ౯ యందు సొలయ
[1]నిలువాడఁ దలవాకి ౯ లెప్పుడు నెఱుఁగక, పెలుచ నవ్వక శుద్ధి ౯ వెలయ విప్ర
భిక్ష[2]రోజాపికి గల్గి ౯ పెట్టుచు వర్తింతు, వలయుకార్యములకు ౯ వెలఁది మగఁడు
బతి వచ్చునప్పుడు ౯ భక్తియు వేడ్కయుఁ, బొదల నాసనపాద్య ౯ ములను సుముఖ
ఆ. భావమునను సేవ ౯ వాటింతు బిడ్డల, శిశు వదలఁ దిట్ట ౯ జెట్టఁ గనియు
నాకు వేఱ ప్రియ మ ౯ నఁగ లేదు పతి మెచ్చు,వంటకముల చవి గ ౯ వండియిడుదు.

చ. వరుఁ డొకవెంట నెన్నఁడు ప్రవాసగతుం డగు నాఁట నోలె న
ప్పురుషుఁడు వచ్చునంతకును ౯ బూవులు పూఁతలు మేలిచీర లా
భరణము లెక్కుడుంబవుల ౯ పాకవిశేషము లాదరింప న
ప్పురుసునఁ[3] గొల్చుఁ గూడురువ ౯ బంధులకుం దగ నెమ్మి సల్పుదున్. 359

క. గోవులు మొదలగుతిర్య,గ్జీవులసుఖవృత్తు లరసి ౯ చెల్లింతు గృహ
శ్రీవర్తనంబునకుఁ బతి, భావము సంకటపడంగఁ ౯ బలుక నొకటియున్. 360

తే. అగ్ని రోజాపి రక్షింతు ౯ రహస్య మైన
దాని వెలిపుచ్చ గర్భంబు ౯ దాల్చి యున్న
యపుడు వాచవు లెల్లను ౯ నవులఁ బెట్టి
దాని కెయ్యది పథ్యముల్ ౯ వానిఁ గొందు. 361

క. అని చెప్పి యట్టి చందం,బున నడచిన సతికి లోకములు రెండును సౌ
ఖ్యనిరూఢి యొసఁగుఁ బొగ డొందు నరుంధతివోలె నవ్వ ౯ ధూటి నరేంద్రా. 362

క. నృప యీ యాఖ్యానము పర్వపుదినమున భక్తిఁ జదువు ౯ వారలు విను పు

1. అ. ఇలువడి 2. క. లెక్కటిద్యోన పెట్టుచు. 3 జ. గొల్పి కూడుగుడుబంధు.

న్యపురుషులును నాయుశ్శ్రీ, లపరిమితము లొంది యమరు లగుదురు పిదపన్.

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సర్వశాస్త్రసారంబై శ్రేష్ఠం బగు వస్తుష్ఠేయం బెయ్యది పితామహా యనుగ్రహింపు మని యభ్యర్థించిన నాపగేయుండు కృపావిధేయుండై నారదపుండరీకసంవాదం బాకర్ణింపుము దాన నీ యడిగినయర్థంబు దెలియును దీర్ఘపరుండును జపతత్పరుండును బుండరీకాభిధానుండును నైనమహాద్విజుం డొక్కయెడ నారదమహామునిం గని భక్తిం బ్రణతుండై యుత్తేజితగుణ నతఁ డతని కిట్లనియె. 364

నారదపుండరీకసంవాదం బను పరమేతిహాసప్రకారము.

సీ. పరమేష్ఠి సెప్పినపరమధర్మం బల్ల, ఫణితి మహార్థంబు భవ్యమతికి
శ్రోతవ్యమును బరిజ్ఞాతవ్యమును దాని, విను ప్రకృతికిఁ బర మనఁగఁబడిన
యిరువదేనగుతత్త్వ మరయంగ జీవాత్ముఁ, డాతండ సర్వభూతాత్మకుండు
నరుఁ డన వెలుఁగు నప్పురుషునివలనన కలిగి నారము లన వెలసినట్టి
తే. యన్యతత్త్వంబు లతనికి నయన మగుట
నతఁడు నారాయణుం డన నతిశయిల్లు
విశ్వమును దనయందు నావిర్భవింప
విలయ మొందఁ దద్దేవుండు విభుతఁ బొల్చు. 365

క. పరమబ్రహ్మం బనఁగాఁ, బరతత్త్వం బనఁగఁ బరమపద మనఁగా నీ
శ్వరుఁ డనవిష్ణుఁ డన జగద్భరితత నారాయణుండు దా వెలుఁగొందున్. 366

ఆ. అతఁడు వాసుదేవుఁ డన నాత్మ యనఁగ వేదాంతవాక్యబోధ్యుఁడై వెలుంగు
వరుల కప్పదములు నామాంతరంబుల, ర్థాంతరంబు లేనియట్టి వనఘ 367

ఆ. సర్వశాస్త్రవాక్యసమితి నాలోకించి, మఱియు దృఢవిచారమహిమఁ దెలిసి
నిశ్చయింపబడియె నిత్యు నారాయణు, నెపుడుఁ దలఁపవలయు నిదియ యొకండ.

వ. కావున. 369

క. పరమానుష్ఠేయం బిది, నరోత్తమా నీవు నెపుడు నారాయణుఁ ద
త్పరతఁ దలఁపు మొరకు నవి, స్తరశాస్త్రార్థములఁ గ్రందుకొనఁ దలపోతలకున్. 370

క. విను మొకయించుకసేపైనను నారాయణునిఁ దలఁచినను సుగతిఁ గను న
మనుజుఁ డనినమఱి సెప్పఁడు, ననిచినయాతనికి బ్రాతె యుత్తమధర్మా. 371

క. ప్రణుత యగునమోనారాయణాయ యనునక్షరాలి నంతఃప్రాప్తి
క్షణమున జిహ్వకుఁ దెచ్చిన, ఘనవార్థం బైనపదము బడయుదురు నరుల్.

క. నారాయణపదవాచ్యం, బారయ బ్రహ్మంబు దాని నవికలము వినియున్
సారమతిం దలఁచియు నిం, పారఁగఁ బొగడియు రమింతు రతులపాత్ర మగున్.

తే. వింటె నారాయణపరాయణుండు వాత, కములఁ గెలిచి వెలుఁగఁగొట్టఁ గాదు దన్ను
నాశ్రయించినవారికి నతుల ఘనత, వెలుఁగునొసఁగఁగ, జాలు భక్తవిధేయత. 374

క. చతురాశ్రమములలోపల, నతులమతీ యెందు నిలిచ్చినవానికి భక్తిన్
మతిఁ గేశవుఁ గూర్చి సద్గతి పెఱకర్మముల నేల కల్గఁగ నేర్చున్. 275

క. కను టరిది యొంటుమొయి విష్ణుని భక్తిం గనుము నీవు సువ్రత యద్దే
వుని వినుము భక్తవత్సలుఁ, డను నామము గలిమి ద్రవ్యశ్రద్ధకు భక్తులకున్ 376

క. అని నారదుఁ డుపదేశించిన నానైష్ఠికుఁడు నియతచిత్తుండై వి
ష్ణుని నర్చించు సభక్తిక, మనవిశేషమున నెపుడు మనుజాధిపా. 377

తే. శంఖచక్రగదాధరు శార్ఙ్గి[1] బుండరీకదళసన్నిభాక్షుఁ గిరీటకుండ
లాభిరాము శ్రీవత్ససంశోభివక్షుఁ, గౌస్తుభోజ్జ్వలుఁ గలలోనఁ గను నతుంతు.

క. చిరకాలంబున సాక్షాత్కరణంబును గల్గు దానఁ గానని పదముం
బొరయుని శుభముం గలవే, కురువర నీవు నతిభక్తిఁ గొలువుము విష్ణున్. 379

క. అనిన విని హర్షపూరంబునఁ జిత్తము దేలు ధర్మపుత్త్రుండా శం
తనుసుతునకుఁ బ్రణమిల్లెం, దనువునఁ బులకాంకుర ప్రతతి పొడమఁగొనన్. 380

వ. ప్రణమిల్లి యాతనితో దాన ప్రియవచనంబుల రెంటియందును సత్కారంజనం బెయ్యది సెప్పవే యనుటయు నద్దేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లను రెండును మంచితెఱంగుల యెదిరిచందం బెఱింగి నడపునది దానంబు రంజకం బగుట దెలుప వలవదు సామవాదంబు గుణంబు దెల్లం బగునట్టియితిహాసంబు వినుము సెప్పెద బుద్ధిసంపన్నుఁ డగు నొక్క బ్రాహ్మణుండు విజనం బగు వనంబునం గార్యవశంబున మెలంగఁ దన్మాంసం బాహారంబు గొనుటకై యొక దారుణుం డగు దానవుం డతని బట్టికొనిన సాంత్వనభాషణంబులు ప్రయోగించువాఁ డయి యవ్విప్రుండు గలంకయుఁ గొందలంబును లేని డెందంబుతో నద్దానవు నాననంబు గనుంగొనిన నాధైర్యధుర్యుం గనుంగొని తదీయం బగు నుదాత్తత్వంబునం జిత్తంబు రంజిల్లి యద్దనుజుం డద్ధరాదివిజునితో మదీయం బగు ప్రశ్నంబునకు సముత్తరం బిచ్చితేని నిన్ను విడిచెద ననుపలుకు వలికిన తనశరీరంబు డయ్యుటకు వెనుకంబాఱుటకుం గారణం బేమి యని యడిగిన నమ్మహీసుర వరుండు వేగిరపడక కొండొకసేపు విచారించి మహాపురుషా నీయట్టికృపాపరుం డడుగం దోఁచిన తెఱంగులం జెప్పుట మేలు గాదె యాకర్ణింపుమని సౌముఖ్యంబు నొంది. 381

సీ. చుట్టాల నీ దగుకటువతనంబునఁ, బాసి పశ్చాత్తాపపరుఁడ నగుట
లేమి గల్గిన దుర్లభామేయధనములు, గోరుట మొగవాటఁ గూడి యొకని
చేఁ బడ్డనిన్నుఁ గొల్చితినని యాతఁడు, బ్బుట కృప నుపకారమునకుఁ బాత్ర
ముగ నిత్త్రి నేసినఁ బురుషుఁ డామేల్ దన, యుల్లఘుపౌరుషమునఁ గలిగె ననుట

1. [illegible]

ఆ. కుమతిజనులు నీదుసద్గుణములు గొనియాడ, సిగ్గువడుదు బుధులచేతఁ బొగడు
గాన మఱగు చునికి వీనిలో నొక్కటఁ, గార్శ్యపాండరతలు గలుగు ననఘ.

వ. అని వెండియు. 383

సీ. ఉచితంబుగా నెఱి నుగ్గడించినమాట, సభ యియ్యకొనమి వచ్చల్లభకునీదు
తప్పు తెల్లంబయి తాపంబుఁ బొందంగఁ, దేర్పంగనేరక త్రిప్పికొనుట
నీసొమ్మునకు నొరుఁ డాసించుచుండంగ, దానికిఁ దగ రక్ష దలఁచుచునికిఁ
దులువ పిమ్మట నిన్ను దూషించుపలుకులు, కులజులు నిజముగాఁ గొనుట నీవు
తే. మానుషంబుల నడపంగ మాయకానిఁ,గాఁగఁ జెలులుగాంచుట వగకలిమి పేర్మి
దాసి వెలివుచ్చునోపమి వీన నొకటఁ గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.

వ. అని మఱియును. 385

సీ. భార్య పుత్త్రికుఁ దల్లుఁ దార్యవృత్తము లేమిఁ, గ్రుచ్చరించుట జనకుండు దల్లి
సోదరుల్ నవయుట యుర్వీసురుని గోవుఁ, దోలుమేనఁ జంపుట దుష్టబుద్ధి
భూసురదేవార్థములు పుచ్చుకొనుట యర్థము గోలుపోక బాంధవులచావు
బాలిశు మొగమోటఁ బనిగొనఁగాఁ దన,యశమున కింతరాయంబు గలిమి
తే. పెద్దకాలంబు యత్నసంపీడ నొంది, చెల్లఁ జేసినపని యొక్కపొల్ల పగతు
చే నసిద్ధతఁ బొందుట వీన నొకటఁ, గార్శ్యపాండురత్వంబులు గలుగు ననఘ.

క. అని యిట్లేర్పడఁ జెప్పిన, విని యద్దనుజపతి మెచ్చి విడిచెం గుంతీ
తనయాగ్రజ భూసురు సాంత్వన మిట్టిది యడుగు మింక వలసినదానిన్. 387

వ. అనిన నజాతశత్రుండు గంగాపుత్త్రువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి మోడ్చినకరంబులు
శిరంబునం గదియించి. 388

తే. మమ్ము సంసారవార్ధిపారమ్ముఁ జేర్చు, యానపాత్త్రంబు నీకరుణాతిశయము
యఖిలకల్మషములఁ బాపునట్టిదాని,విన(ఁగఁ)గోరెద నొకపురావృత్తమనఘ. 389

క. మునిమనుజపతులసన్నిధి, నిను నీకృష్ణుండు మాననీయచరిత వే
డ్క నుపాసించుచు నున్నాఁడు, దను త్తమప్రీతి దాని నాకర్ణింపన్. 390

క. సమ్మోదమ్మున నేనుం, దమ్ములునుం దేల సత్కథాకథనపర
త్వమ్మాదరింపు మునివర్గమ్ము నృపచయముఁ బులకరాజి వహింపన్. 391

వ. అనుటయు భీష్ముండు. 392

క. పుణ్యం బగునితిహాస మ,గణ్యగుణా నీకుఁ జెప్పఁ గనుసుకృతముఁ గా
రుణ్యనిధి సర్వలోకశ,రణ్యుఁడు కృష్ణుఁడు వినువరంబుఁ బడసితిఁగా. 393

క. పారాశర్యాదిమునులు, నీరాజన్యులును వినికి [1]యెంతకు లేదీ
గారాము నాకుఁ బరమో,దారపదావాప్తి గాదె ధర్మతనూజా. 394

వ. నీయడిగినయట్టిదానికి నొకయితిహాసంబు గలదది యుమామహేశ్వరసంవాదం

1. క. ఖ. యెంతయు లే దీ గారాము

బనం బరఁగుఁ బౌరవోత్తమా యప్పురావృత్తంబు ప్రవర్తించుటకుం గతంబైన కథ మున్ను సెప్పి మఱి దానిం జెప్పిన నొప్పి యుండుం గావున నప్పరిపాటిం జెప్పెద నవధానపరుండ వయి యాకర్ణింపు మని పలికి వాఁరికిం బరమభక్తిం బ్రణమిల్లి యప్పాండవముఖ్యముఖచంద్రికం దనవిలోచనచకోరంబు లాన నమ్మానవపతికి సమ్మాననీయమతి యిట్లనియె. 395

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు శ్రీకృష్ణునిచిత్రచరిత్రంబు సెప్పుట.

క. తనయునిఁ బడయుటకై తప, మొనరింపఁగ రుక్మిణియు స§ముత్సుకవృత్తిం
దనతో రాఁ దుహినాద్రికిఁ, జనియెం గృష్ణుండు మునులు§సంతస మందన్. 396

వ. ఇట్లు సని ద్వాదశవార్షికవ్రతదీక్షితుండై యున్నకృష్ణుం గాన మునీంద్రులు నారదపర్వతవ్యాసవాల్మీకిదేవలకాశ్యపప్రభృతులు శిష్యవర్గంబుతో వచ్చినవారలం బాద్యాసనాదిసముచితార్చనంబుల సంభావించిన వార లద్దేవునిం బరివేష్టించి పుణ్యగోష్ఠి నడపుచున్న సమయంబున. 397

తే. అతనిముఖమున వెడలి మహాగ్ని యమ్మ, హీధరము విపినంబుల § నేర్చెఁ బక్షి
మృగయుతంబుగ సిద్ధసాధ్యగణములు స, మాకులత్వంబుఁ బొందఁ బెల్లడరి యధిప.

క. ఆ కృష్ణుఁడు నిజసౌమ్యా, లోకనమున నాశిఖిని మహాలుగఁ జేసెం బూ
ర్వాకారత నవ్వనము ని, రాకులతం బొల్చె నది మహాద్భుత మయ్యెన్. 399

తే. దానికమ్మును లెల్లఁ జిత్తమున భయము, విస్మయంబును బెనఁగొన§వెఱఁగుపాటు
గదిరి చిత్రరూపంబుల§కరణి నుండ, వారి గన్గొని రుక్మిణీ§వల్లభుండు. 400

వ. మీ రీయనలంబు తెఱం గేమిగా నెఱింగితి రున్నరూపెఱింగింప వలయు ననుటయు వారలు సభక్తికంబు లగుచిత్తంబులతోడ. 401

క. దేవా విశ్వము గలుగుట, నీవలనన యడఁగుటయును § నీయందు భవ
ద్భావాధీనము సకల, స్థావరజంగమసమూహసత్త్వం బెల్లన్. 402

తే. నీవు మమ్ము బోధింపఁగా § నేర్తు గాక, యిమ్మహానలస్ఫురణంబు § నిట్టి దనఁగ
నేము నేర్తుమె యేమియో § యెఱుఁగ కునికిఁ, గాదె నివ్వెఱపడితిమి § కమలనాథ.

వ. అనుటయు భవదీయచేతఃప్రసన్నత గాదె జగంబులవర్తనంబులకు నాధారంబు.

క. కావున మాకుం బ్రియముగ, నీవహ్ని తెఱంగు దెలియ § నెఱిఁగించెదఁ జి
త్తావిలత విడువుఁ డని కమ, లావరుఁ డిట్లనియె వారలకుఁ గురువర్యా. 405

క. ఒకదానవుఁడు జగన్నా, శకుఁ డిత్తఱిఁ గలఁడు వానిఁ § జంపుట కేఁ బూ
నక యునికి గలిగె వాఁ డ, త్రకళావిదుఁ డగుట నాకసతంబున నగుటన్. 406

క. కడు గ్రొవ్వి వాఁడు లోకము, నుడుకులఁ బెట్టంగ విని § యుగ్రతపమునం
గొడుకుఁ బడసి యద్దనుజుని, బొడవడఁగింపం దలంచి § భూరివ్రతముల్. 407

చ. నడప మదాత్మ యగ్ని యయి § నావదనంబున నిర్గమించి యొ
క్కుడువడి పద్మగర్భకదశకుం జనె నమ్మహితుండు మన్మథుం

గొడుకుఁ బంచి వే తను [1]మ్రగుడ్డుఁగ వచ్చెఁ గడంగి పోవున
ప్పుడు వన మేర్చి నేను గృపఁ బూర్వవిధం బొడఁగూడఁ జూచితిన్. 408

వ. ఇది యద్దహసంబు తెఱం గని చెప్పి యప్పరమపురుషుం డమ్మునివరులతో మఱి
యును. 409

సీ. లోకత్రయంబున మీకు నవిదితంబు, లేదు త్రికాలసంవేదులార
యుత్తమం బగుపురావృత్తంబు సెప్పి కృతార్థుఁ జేయుండు నన్ననిన వారు
సవినయంబుగఁ గృతాంజలు లయి మ మ్మెంత, పెద్ద సేయుదె నీవు పెద్దలకును
బెద్దవయత్నసంభృతజగత్త్రయుఁడవు, విశ్వప్రకారసంవిదుఁడ వేము
తే. నీయెఱుంగనియితిహాస మే యుగమున, నెఱిఁగి చెప్పెడి మనవుడుఁ జెలులనగవు
మోమునకుఁ జెన్ను సేయ నమ్మురహరుండు, వారలకు నిట్లనుఁ గురువంశవర్య.

క. మానుషయోని జనించితిఁ, గాన మదీయ మగుబుద్ధిగౌరవము తదీ
యానుగుణతోపహితము, గా నెఱుఁగుఁడు మీరు సెప్పుకత వినుటసదే. 411

చ. అనుటయు వార లందఱుఁ బ్రియంబున దానికి నియ్యకొన్న నె
మ్మనములతోడ నీపనికి మాన్యచరిత్రుఁడు నారదుండ త 412
క్కినపెఱవారు సాలరు ప్రకీర్త్యవివేకుఁడు కృష్ణుఁ డర్థితో
వినఁగఁ బురాతనం బయినవృత్తము నిమ్మని సెప్ప టొప్పగున్.

చ. అని తగ నేకవాక్యతఁ బ్రియంబున నాతనితోడ నీవు మున్
గనినది విన్నయట్టిది ప్రకామకుతూహలచిత్తుఁ డై నకృ
ష్ణుని వినిపింపు నావుడు మనోజ్ఞకథాకథనంబునందు వే
డ్క నిగుడ నమ్మునీంద్రుఁడు వికాసమునన్ మొగ ముల్లసిల్లఁగన్. 413

ఉమామహేశ్వరసంవాదం బను నితిహాసము.

క. నారాయణసౌహార్ద, దారత్వవిభూతి మున్న తనకుఁ గలిమి న
న్నారాయణుని మనోరథ, మారం బూరించె శంకరాంబికలకథన్. 414

వ. ఆతెఱంగు వివరించెద నల్లు సమస్తసంయమిసంఘంబును బ్రస్తుతిపూర్వకంబుగా
నిరీక్షాగింపం బ్రియంబునం బురాతనకథాకథనంబునకుం బూని యద్దేవముని య
ద్దేవకీనందనునకు వందనం బాచరించి తదభివందనంబు వడసి యవ్విభున కి
ట్లనియె. 415

తే. తీర్థజలంబులనకు నెంతయుఁ దిరుగుచుండి, యుత్తరాపథనగంబున కేను వచ్చి
[illegible] కంటి రమణీయ మగుకైలాసవనంబు, సకలఋతువల్లరీకుల్మచారుతలము. 416

క. కోకిల[illegible]గంధ[illegible] నిగుడఁగ నమరీ
[illegible] కలకలనాదములును గలసి చెలంగన్. 417

వ. ఒప్పునవ్వనంబునం గనకస్థలంబున శార్దూలచర్మవసనభుజగాభరణభసితాంగరాగ

1. క. గ. ఛ. ఙ. [illegible]

విరచితాలంకారచారుదివ్యదేహుండగుమహాదేవుండు సురసిద్ధసాధ్యవిద్యాధరముని
పుంగవభూతగణపరివృతుండయియున్న నప్పేరోలగంబున నేనును సముచితప్రకా
రంబున నయ్యనిరూపణీయుప్రకారుం గొల్చి యుండితి నట్టిసమయంబున. 418

సీ. పుణ్యాంగనాకారములు దాల్చి పుణ్యనదీనివహంబులు దిశలు గొల్వ
చనుదేర శంకరసదృశపరిష్కార, కల్యాణతను వైనగౌరి వచ్చి
వెనుకదిక్కున మెలుపునఁ జేరి మోమున, కలఁతిన వ్రేనుమడిచెలువు నొసఁగఁ
దమ్మితేకుల నుల్లసమ్మాడుతనమృదు, కరయుగ్మమునను శంకరునినేత్ర

ఆ. యుగ్మ [1]మల్ల మూసి యున్నంత లోకమ
నర్కచంద్రతారకాగ్ని హైమ
హాంధకారమగ్న మగుటయు సంక్షోభ
మందె భూతసముదయంబు లెల్ల. 419

ఉ. అప్పుడు ఫాలలోచనము నప్పరమేశుఁడు విచ్చె విచ్చినం
గప్పెఁ దదగ్నిజిహ్వలు నగం బఖిలంబును గౌరిదేవి య
ట్లొప్పమి దండ్రికైనఁ గని యుల్లము బెగ్గిల నీశునంఘ్రిలం
గప్పఁగ మౌళిభూషణముకాంతి ప్రణామము సేసెఁ జేసినన్. 420

ఆ. హరుఁడు కరుణఁ జూడ నాహిమవన్నగ,దాహ మడఁగి శోభితత్వ మొలసె
నార్య పరమవిస్మయముఁ బొంది యా సర్వ, భువనకర్తతో దనవినయముగ. 421

సీ. నిటలంబుకను దెఱచుటకుఁ గారణ మేమి, సర్వేశ యిది రహస్యంబు గాక
యున్నని జెప్పవే యన్న నద్దేవుండు, కాంత నీ కెఱఁగింపఁ గానియట్టి
పని యెందుఁ గల్గునే వినుము లోకాత్మకత్వము నాకుఁ గల్గుటవలనఁ జేసి
న న్నేది వొందిన నన్నిలోకంబులు, నది వొందుఁ గాన నాయంబకములు

తే. నీవు మూయంగఁ దిమిరంబు నిఖిలలోక
చయముఁ గప్పిన భూతముల్ భయముఁ బొందె
నీకరంబులు ద్రోవక చీకటియును
జెఱచుటకు ఫాలనేత్రంబు దెఱవ వలసె. 422

వ. అనిన విని యంబిక దనకు నడుగవలయునట్టివి యడుగుటకు నది యవసరంబుగాఁ
గనికొని యక్కపర్దికి ట్లనియె. 423

క. నాలుగుముఖములు నీకు, న్నాలనయన కలుగఁ గారణం బేమి [2]సుధా
శ్రీలాలిత్యాస్పదవా, క్యాలీకలనమున నాకు నానతి యీవే. 424

వ. అనిన విని యమ్మహాదేవి కద్దేవుం డిట్లను దైత్యులు సుందోపసుందు లన
నిద్దరు గలరు వార లవార్యభుజవీర్యశౌర్యసంపన్నులు నస్త్రశస్త్రవిద్యలు

1. ఘ. మెలమి. 2. క. మృదుశ్రీ.

నై యుండుదురు వారలవినాశంబునకై మయుండు లోకంబులం గలయొవ్వలం
దెల్ల నుత్తమసారంబులు తిలప్రమాణంబు లాహరించి యొక్క కామినిం గావించి
తిలోత్తమ యనుపేరిడి నాకడకుం దెచ్చిన నచ్చెలువ నాకుం బ్రదక్షిణంబుగా
వచ్చునెడ నే నిది దేవకార్యంబు సేయ నోపుం బొమ్మనుతలంపుతోడ నత్తరుణి
దిరిగినదిక్కున కొక్కొక్క మొగంబు దాల్చి దానిం బరీక్షించితి నాఁటం
గోలెఁ జతుర్ముఖుండ నై యుండుదును. 425

చ. అన విని గౌరి నీకు భువననాథప కంఠమునందుఁ గప్పు గ
ల్గినకత మేమి నాకు నెఱిఁగింపుము నావుడు దేవదైత్యులం
బునిధి సుధార్థులై తరువఁ బుట్టి విషంబు త్రిలోకభీకరం
బనితరసాధ్య మై యొదవిన నత్తఱిఁ దాల్చితి దానిఁ గుత్తుకన్. 426

తే. అట్లు కంఠంబునందు నమ్మహావిషంబుఁ, దాల్ప నీలత గల్గిన దానఁ జేసి
కమలజాదిసురులు నీలకంఠుఁ డనుచు, నన్నుఁగొనియాడి రప్పుడు నలినవదన. 427

వ. అని చెప్పి శంకరుం డింక నేమి యడుగవల దడుగు మనుటయుఁ బినాకం బెల్ల
యాయుధంబులకంటె మెచ్చి పట్టుదు దీనికిం గతం బెయ్యది యని యడిగిన నా
మృడుం డామృడాని కిట్లనియె. 428

సీ. ఆదియుగంబున నబల కణ్వుం డను, సంయమి తపము నిష్ఠానిరూఢి
మొయిఁ జేయఁ బెరిఁగె వల్మీకంబు తనువు [1]ము, నుంగ నప్పుట్ట వేణువును బుట్టె
విను లోకసామాన్యఘనత గాకుండ మ, హోద్భుతాయామంబు నధిక మైన
పరిణాహమును గల్గె బ్రహ్మ యమ్మునికిఁ బ్ర, త్యక్షమై వర మిచ్చె నతని మీఁదఁ

ఆ. బెరిఁగియున్న వెదురు గర మర్థిఁ దాఁ దెచ్చి, కొని జగద్ధితంబు గోరి చేసె
నాకు విష్ణునకుఁ బినాకశార్ఙ్గము లగ్ర, ఖండమున నొనర్చె గాండివంబు. 429

వ. ఇవ్విధంబున విండ్లు మూఁడు గావించి లోకహితం బాచరించి యవ్విరించి య
మ్మూఁడవవిల్లు దాఁ గైకొని తనలోకంబునకుం జనియె నిది పినాకంబుసంభావ
నీయం బైన తెఱం గని చెప్పిన. 430

క. విని గిరితనూజ పెఱవా, హనముల నొల్లక వృషంబు నఖిలేశ్వర నె
మ్మనమునఁ గైకొని యెక్కుదు, వినఁగా నే వలతుఁ జెప్పవే కారణమున్. 431

వ. అనిన నద్దేవుం డమ్మహాదేవి కిట్లనియె. 432

సీ. హిమవన్నగంబునం దేను లోకహితార్థ, మైనమహాతప మాచరింప
గోవులు సుట్టుఁ దేఁకువ సెడి తిరిగి నన్, సంకటపెట్టిన బంకజాక్షి
కోపించి చూడ సంతాపాకులత్వంబుఁ, బొందె గోకుల మరవిందభవుఁడు
నమరులుఁ జనుదెంచి ప్రార్థించి వృషముఁ గా, నిక యిచ్చి కరుణ జనింపఁబలికి

1. క. మ్రుసుఁగఁ గప్పుట మును వేణువును.

తే. నాఁకు గోపతి యనియెడు నామ మిచ్చి
రవుడు గోబాధ మాన్చి రక్షయ్యమాంవృషము
వాహనముఁ జేతువును గా శివప్రచార
మాచరింతు నెల్లెడ నది యాది గాఁగ. 433

వ. అనుటయు నంబిక యప్పరమేశుతో నీవు పరమశుచులును రమణీయంబులు నగు నివాసంబుల వసియింపక యశుచియుఁ గేశాస్థికపాలదుర్గంధదుర్దర్శంబునై నశ్మశానంబున నునికికిఁ గతం బేమి యనిన నతం డి ట్లనియె. 434

శివుఁడు పార్వతికిఁ దనశ్మశానవాసితకుఁ గారణంబు సెప్పుట.

ఉ. క్రూరపుభూతముల్ జనుల ఘోరవిధంబుల ముట్టి యొప్పఁజే
మారణ మాచరింపఁగ సమస్తజనంబులు నాశ మొందఁగా
వారిజసంభవుం డెఱిఁగి వచ్చి ననుం దగఁ గాంచి తత్ప్రతీ
కారము సేఁతకై వినయగౌరవ మొప్పఁగ వేఁడ వేఁడినన్. 435

వ. నిశ్చితంబుగా నొక్కెడ నుండి లోకంబులు రక్షింప వలయు ననితలంచితి నట్టి
యెడ. 436

తే. మోక్షపరులు శుచిస్థానముగఁ బ్రశంస, సేయుదురు విజనత్వవిశేష మెఱిఁగి
కాన యిం పైశ్మశానంబు మానసమున, నొలసెఁ గావున నయ్యెడ ననునికి గలిగె.

చ. ఆచటన యుండి లోకముల నన్నిటి నాత్మఁ దలంచి రక్ష సే
యుచు విహరింతు భూతచయ మొక్కటఁ గూడి చరించు చున్కికిం
బ్రచురకుతూహలుండ నయి రాగముఁ బొందుదు నట్లు గాన నా
కచటు నివాస మయ్యె విను మన్యతలంబులు దానిఁ బోలునే. 438

తే. అనిన భసితాంగరాగంబు నస్థిఫణధ, రాభరణములుఁ బరశుశూలాద్యుధముల
నై మహోగ్రత భీకర మైనరూప, మభవ యేల కైకొంటి వీవనియె గిరిజ.

వ. అనుటయు నమ్మహేశ్వరుం డాపరమేశ్వరితోడ. 440

సీ. లోకస్వరూపంబు లోలాక్షి రెండువిధమ్ములు శీత ముష్ణమ్ము నాఁగ
జనునివి రెంటను సకలంబు గ్రథితమై, యుండు సౌమ్యాగ్నేయయోగకలిత
మఖిలజగంబు సౌమ్యము విష్ణుఁ డాగ్నేయ, మేను వహింతు మస్మదురు వెలుంగు
నెనయుటఁ గాని భరియింతు నే విశ్వంబుఁ, గావున నాగ్నేయభావరూఢ

తే. మైనయాకృతి లోకహితార్థముగ వహించినాఁడ నింకయ్యదియయినావు నన్ను
నడిగెదడుగుము నావుడు నార్యసోముఁ, దలఁ బ్రియంబున నేటికిఁ దాల్చితనియె

చ. అనవుడు దక్షుయజ్ఞమున కలిగినాఁడు సురాలి కేను బీ
డన మొనరించుచోట వికటంబుగ సోముని మేను ద్రొక్కఁగా
నను శరణంబు వేఁడిన మనంబున నక్కటికంబు పుట్టి చే
సినదురితంబు సోము నిటు సేయక పో దని మౌళిఁ దాల్చితిన్. 442

చ. అని విని కొల్చి యున్నమును లందఱు నీశుదయావిశేషము
నక్రమముల మెచ్చి పొంగి యభినందనపూర్వము గాఁగ భక్తియు
క్త
వినయము నుల్లసిల్లఁ బదివేలవిధంబులఁ బ్రస్తుతించి ర
య్యనుపమధాము గౌరి సమ్యయం బిది నా కని మోదమ్ముఁ గేలితోన్. 443

తే. లోలలోచనదీప్తులు బాలచంద్ర, భూషణునిశదనంబునఁ బొఁడు మునుల
మానసంబులు సంప్రీతి నూన సాంత్వ,నస్వరంబున నిట్లను నలిననాథ. 444

క. వర్ణాశ్రమధర్మము లభి,వర్ణింపుము వేదనిరతవత్సల యవి నా
కర్ణము లతో నఖిలజన,కర్ణంబులఁ బొంది పుణ్యాకర్తృత సేయఁగన్ 445

వ. అనియె నని యిట్లు గౌరి లోకహితార్థంబుగా వర్ణాశ్రమధర్మంబులు పరమేశ్వరు
నడుగుటయు నారదముని కృష్ణునకుం జెప్పిన తెఱంగు భీష్ముండు ధర్మజునకుఁ జెప్పు
ట యుపన్యసించిన నాకర్ణించి. 446

క. మునివర నా దగుచిత్తం,బునఁ గౌతూహలము సాల మొలచెంచె దలి
ర్పున [1]నెలరారెడు నేర్పడ, వినిపింపుము మీఁదికథ సవిస్తారముగన్. 447

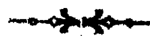
వ. అని యడుగుటయు. 448

మ. [2]స్ఫుటతత్త్వోదయసంభృతైకమధురా భూతైకరతాధురా
తటిసీపింఛమనోజ్ఞ మౌళిలలితా దాంతాత్మసంకీలితా
త్రుటితాతత్త్వసమున్న తాశ్రితజనా దూరాంజనా సువ్రతో
త్కటశీలావనలోలదివ్యహృదయా [3]ధర్మప్రసన్నోదయా. 449

క. దేహాభిమానసంభృత,మోహాహతమానిరసనాభిసముఖభూరివివే
కాహీనమహాతత్త్వస,మాహితచిన్మాత్రరూపసమధురిమసుభగా. 450

మాలిని. త్వరితవిహితగాథాధ్యాయిసమ్మోదవాదా
స్ఫురదరదృఢశూలస్ఫూర్తిసంశస్తహస్తా
తరణిశశిమయాత్యోద్దారతాచిత్రనేత్రా
పరమనియతినిష్ఠాభవ్యహృత్పద్మసద్మా. 451

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబునయానుశాసనికపర్వంబు
నందుఁ జతుర్థాశ్వాసము. 452

1. చ. నలతారెడు. 2. క. స్ఫుటతత్త్వామలసంభృతైక్యమధురా. 3. గ. ధర్మప్రసంబద్ధయా
ఛ. ధర్మపరిపాలయా.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆనుశాసనికపర్వము, పంచమాశ్వాసము

కాళీత్వాదరసు
శ్లోకాలోకనవిలాస¹సుస్థిరభవనా
శోకముదాద్యవధూతి
వ్యాకోశవివేకభవన హరిహరనాథా. 1

శివుఁడు పార్వతికి వర్ణాశ్రమాచారంబుల తెఱం గెఱింగించుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

తే. అట్లు గంగాత్మజుండు ధర్మాత్మజునకుఁ, జెప్పి యిట్లనుఁ గౌరవశ్రేష్ఠ పద్మ
నాభుతో నవ్విధంబున నారదుండు, పార్వతీదేవి ప్రశ్న ముపన్యసించి. 3

వ. ఇట్లనియె నప్పర్వతరాజపుత్త్రి ప్రార్థించిన నప్పరమేశ్వరుండు పరమాదరభరి
తుం డై. 4

సీ. అజుఁడు మున్ను లోకహితార్థంబుగా బ్రాహ్మ,ణులను సృజించి రాజులను వైశ్య
లను శూద్రులను గ్రమంబునరంగఁగల్పించె, నాజాతులకు నొల్పినతని ముఖము
బాహులు నూరులుఁ బదములు సంభవ,స్థానంబు లగుటయుఁ దారతమ్య
భాగిను లగు నని పార్వతి కాతండు, తత్తదాచరణీయధర్మములును

ఆ. వినుము విస్తరించె విప్రులు లోకధా,రకులు వారియెడఁ బరాభవంబు
సేత యెల్ల చేటుఁ జేయు సమ్మానదా, నములు సకలశోభనము నొనర్చు. 5

చ. ప్రియ మతి యజ్ఞనేనియు దరిద్రునేనియుఁ విప్రుఁ గందఁ జే
తి యుభయలోకసౌఖ్యములు దవ్వఁగఁ జేయుఁ దదీయ మైననిం
దయు నను బెట్టు దిట్టుట యధర్మతి నాతనిసొమ్ము పుచ్చికొం
టయును మదర్థముం గొనుట డాపక చెప్పితి²నిక్క మింతయున్. 6

వ. అని పలికి యిట్లనియె. 7

1. క. సుస్థితభువనా. 2. గ. తోష మింత.

సీ. అధ్యయనంబును యజనంబు దానంబు, నధ్యాపనంబును యాజనముఁ బ్ర
తిగ్రహంబును బ్రశాంతియుఁ దపస్సత్యశౌ,చంబులు విప్రధర్మంబు లాప
దలఁ దక్క నతనికి వలవదు వాణిజ్య, మగ్నికార్యంబు శూద్రాన్నవర్జ
నము నిజదారసంగమనియమంబును, నిరుపద్రవత్వంబు నహింస లేమి
ఆ. యును నివాసశుద్ధియును నతిథిప్రియ,త్వంబు బ్రాహ్మణులకు వలయుఁ దపము
పేర్మిసాధనముగ ధర్మమూలముగ వా,రల సృజించెఁ గాదె నలినభవుఁడు. 8
ఆ. క్షత్త్రియులకు విప్రసంరక్ష ముఖ్యధ,ర్మంబు ధరణి వారిరక్షణమునఁ
గాని బ్రదుక దమ్మహానుభావులవాల,నంబు సేయు శోభనంబు నొందు. 9
క. రమణీ యధ్యయనము యజ,నము దానము సాధుపోషణము దుర్జనులన్
దమియించుటయు సముత్సా,హముకల్మియు ధృతియు నృపుల కగుధర్మంబుల్.
తే. శస్త్రజీవికయును నరిశమ్మభాగ,మాహరించుటయును భృత్యుల కరయుటయును
బ్రజవివాదంబు వినుచోటఁ బక్షపాతి, గామియును రాజులకుఁ గృత్యకర్మకోటి.
సీ. వణిజులు లోకప్రవర్తనంబుల కెల్ల, నుపకారులు కృషియును ననేక
భంగి బేహారంబు పసులఁ బెంచుటయుఁ గృ,త్యంబులు వారల కధ్యయనము
యజనంబు దానంబు నర్హకర్మంబులు, త్రైవర్ణికద్విజత్వమ్ము కతన
నాతిథ్యములు విధేయములు వారికిఁ దిల,గంధరసముల విక్రయము దగదు
తే. మూఁడుజాతులశుశ్రూష మూలకార్య,గతి తదుపయుక్తశూద్రులకలిమి నడచు
వారు శుశ్రూషకులు విప్రవందనంబు,వినయ మశ్రాంతులగుట శూద్రహితకృతులు.
క. తనతనవర్ణంబునకుఁ ద,గినయాచారంబు నడపి కిల్బిషరహితుం
డనఁ బరఁగు నెల్లవారికి, విను మనుజన్మసౌఖ్యవిభవము గల్గున్. 13
వ. ఇవి వర్ణధర్మప్రకారంబు లింక నాశ్రమధర్మంబులు వివరించెద నాకర్ణింపు మని
పలికి పార్వతికిఁ బరమేశ్వరుం డిట్లనియె. 14
సీ. బ్రహ్మచర్యవ్రతపరమనిష్ఠయు గురు, నాశ్రయించుటయు స్వాధ్యయనకృతియు
నగ్నికార్యంబు గురువర్థసంచారంబు, భైక్షచర్యయుఁ గమలాక్షి బ్రహ్మ
చారిధర్మంబు లాశ్రమముల కెల్ల నా,శ్రయణీయమై గృహస్థత్వ మొప్పు
శౌచంబు నిజదారసంతుష్టియును బంచ,యజ్ఞంబులును నిగమాభిరతియు
తే. దానహోమదయాతిథిమాననములు, వలయు గృహమేధికిని వనవాసవన్య
భోజనబ్రహ్మచర్యజటాజినప్ర,ధారణములు వానప్రస్థధర్మకోటి. 15
చ. కినియమి సంగవర్జన మకించనభావము దాల్మి విప్రవా
సనము ప్రశాంతి యార్జవము శౌచము సద్వ్రతనిష్ఠ భైక్షభో
జన మిల నిద్ర సేఁత కృప సంతతతత్త్వవిచింతనంబు నా
నిని యతిధర్మముల్ శ్రుతి గణించినభంగిన యేను జెప్పితిన్. 16
వ. అని యిట్లాశ్రమధర్మంబులు సెప్పిన విని యప్పరమేశ్వరునకుఁ బార్వతి తపంబు

తపం బనుచు మునిజనంబు లాచరింతురు దాని తెఱం గెఱింగింపవే యనిన నద్దేవుం డి ట్లనియె. 17

శివుఁడు పార్వతికిఁ దపస్స్వరూపంబు సెప్పుట.

సీ. భోగార్థు లై తపంబునకుఁ జొత్తురు తపం, బనఁగ వానప్రస్థు ॥ లాచరించు
ధర్మంబు లింద్రియనిగ్రహముతో, నుభయకాలమునను ॥ యోగసేవ
ఫలకాంక్షఁ జేఁత తపస్స్వరూపంబుగా, నడపి కాలం బైన ॥ నాకమునకు
నరిగి తద్భోగంబు ॥ లనుభవింతురు పుణ్య, మవసిత మగుడు మర్త్యత్వ మొంద
తే. వత్తు రధికనియతి నుపవాసములను, జపముఁ బంచాగ్నిమధ్యవాసంబుఁ గలుగు
తపముఁ గలదప్సరఃప్రియ ॥ త్వంబొనర్పఁ, గర్తకది వాఁడుఁ దుదివచ్చుఁ ॥ గాని మరలి.

వ. అని చెప్పి మఱియు. 19

ఉ. దారయుతంబుగా నడచు ॥ తాపసముఖ్యు లహింస పేర్మి కై
కారుణికత్వ మగ్గలము ॥ గల్గి తలంతురు సర్వజీవులం
దారును నొక్క రూపుగఁ బదంపడి పుత్త్రకళత్రయుక్తిఁ బెం
పారుదు రూర్ధ్వలోకమున ॥ నజ్జనముల్ మఱి వచ్చుఁ గ్రమ్మఱన్. 20

వ. అనిన భవాని వనవాసవ్రతవిశేషంబులుం దదీయఫలప్రకారంబులు నేర్పడ నానతీయవే యనుటయు నభవుండు భరితాదరుం డై. 21

సీ. ఉపవాసములు మౌన ॥ మూర్విశయత్వ మా, సన మూర్ధ్వబాహుక ॥ స్థాపనంబు
నియమితాహారత్వ ॥ నిష్ఠ క్రమంబున, శశిమయూఖ్యత్వ వాసముల నిలుపు
గంధర్వదేవనాగస్థానముల నునికి, యును బహుసౌఖ్యసంయుతము గాఁగ
నానాసహస్రాబ్దమానవనియమంబుగఁ, గావించు సంక్షేపగణనఁ గొన్ని
తే. మహితనియతులు సెప్పితి మఱియు నేమి, వ్రతము సలిపినఁ బాపని ॥ ర్వారణ మగుటఁ
బుణ్యగతి కల్మి దప్ప దరణ్యవాసి, కడుగు మింకను వలసిన యట్టి వనుడు. 22

క. యాయావరుల నమరవంద్యా యేర్పడఁ జెప్పు మనియె ॥ నంబిక దేవుం
డాయమ కిట్లనుఁ దీర్థప, రాయణు లుపవాసవిధిపరాధికులు వారల్. 23

వ. అది యెట్లం టేని 24

క. నానాతీర్థసతతస్నానంబులఁ బల్లలై నజడలును భిక్షా
న్నోపవాసకృశ మగుమేనులు నై వారితపము ॥ మిక్కిలి మెఱయున్. 25

క. మాసోపవాసవిధులం, జేసి తృణజధాన్యభుక్తి ॥ సెల్లింతురు వా
రేసురలకు లేని సుఖావాసమ్ములఁ జరితములను ॥ వఱలుదురు తుదిన్. 26

వ. అనిన విని యవ్వనితారత్నంబు వైఖానసులవిధంబు వివరింపు మనుటయు న
వ్విరూపాక్షుండు. 27

సీ. వైఖానసులు ఖరవ్రతు లెట్టు లంటేని, శిలఁ దృణధాన్యముల్ ॥ సిమక నడిచి

కొందఱు పంచలఁ గొఱికి కొందఱు[1] గన్న గుఱుముఁ గువ్వలఁ దెఱఁగు గోపఁ
నప్పటికప్పటి కాననంబున వైచి, కొని కొంద ఱాకు లెంకఁడిని యేఱి
కొని కొందఱంబువుల్ గొని కొందఱనిలంబు, గొంద ఱాహారంబుఁ గొందు ఱట్లుఁ

తే. గాక యాహారపరులును గలరు వార
లింద్రునకుఁ బూజనీయులై యొక్కఁ డైన
పదవిఁ జిరకాలబహుసౌఖ్యభాగు లగుదు
రని మహేశ్వరుఁ డుమకు ని ట్లనియెఁ మఱియు. 28

వ. ఇవి యెల్లను వానప్రస్థనియమనిష్ఠాభేదంబులు తపంబు తపం బని మును లాచ
రింతురు దాని తెఱం గెఱింగింపు మని నీవు దొల్త నడిగి (నవిధంబు) నంచొడంగి
నా చెప్పినవిధంబు లన్నియుం దపం బనుశబ్దంబున కర్థంబు లై యుండు నని చెప్పి
యంగుష్ఠప్రమాణదేహులు మృగాజినవసనులు నిర్ద్వంద్వులు నై వాలఖిల్యు
లనుపేరం బ్రసిద్ధు లగుమునులు దినకరదీప్తులతోడం గూడి వర్తించుచుందురు
వారలతపోవైభవంబునం గాదె జగంబులు సుస్థిరంబు లై యున్నయవి యెంతయు
నెఱు దుర్లభంబు లైనట్టివి తపంబున సులభంబు లగుం దపంబు గడచిన
ధర్మంబుఁ గలదే యని పలికి యాదరాతిశయంబున శివుండు శైలేంద్రతనయ
తో ధర్మంబులు మఱియు నెఱింగించెద నవహిత వై యాకర్ణింపు మని యి
ట్లనియె. 29

ఉ. అంబుజనూతి యేర్పడ గృహస్థసమర్థముగాఁ బ్రవృత్తిధ
ర్మంబు నొనర్చె నార్యజనమాన్యము దాని తెఱంగు సాల సూ
క్ష్మం బతికాంక్ష లేక తగు కాలమునన్ సముచిత్తవృత్తి ని
త్యంబును ధర్మముఖ్యముగ నర్థముఁ గామముఁ జల్పు టొప్పగున్. 30

చ. అతఁడు నివృత్తిధర్మము ప్రయత్నమునన్ వివరించె మోక్షణో
ద్యత మది తత్ప్రకారములు దాంతియు భూతచయంబు పైదయా
రతియును సత్యదృష్టియు విరాగత యింద్రియకోటికిన్ దృఢ
స్థితముగఁ జేసి యోగనిరతిం బరిశాంతి యొనర్చికొంటయున్. 31

వ. అని మఱియును. 32

తే. క్షుత్పిపాసలచేఁ గడుఁ గుందినట్టి, యతిథి వచ్చిన బ్రియమున నతని డప్పి
వోవునట్లుగ సముచితభోజనంబు, వెట్టు టెల్లపుణ్యంబులకుఁ బెద్ద దలఁప.

క. దీనికి నఖిలాశ్రమసుఖ, ధానంబులకును గృహస్థత యు నెల వగుటన్
దానిపదారఁ బాలిస, మానము గా దరయ నాశ్రమం బెయ్యదియున్. 34

క. అన విని గృహస్థునకు నే, పని ముఖ్యం బనియె గిరిజ పశుపతి జననీ
జనకారాధన మతనికి, ననుత్తమం బైనధర్మ మని రూపించెన్. 35

1. క. చ. ముఖ్య.. చెఱకు గువ్వల

వ. అద్దేవుండు వెండియు. 36

క. పతిభక్తి ముఖ్యధర్మము, సతి కనవును దేవి సురుఁడు జననీజనకుల్
మృతులైనను నాతి విగత,పతిక యొందినను జేయునపను లెయ్యవియో. 37

వ. అనుటయు నభవుండు వారివర్తనంబు లెఱింగించెద విను మని యిట్లనియె. 38

క. దేవాతిథిపితృపూజలు, గావించుట భావశుద్ధికలిమి నరునకుఁ
దేవీ వలయును నారికి, నేవిధమున బ్రహ్మచర్య మేమఱమి దగున్. 39

వ. అని నిర్దేశించి మఱియును. 40

ఆ. పంచపర్వసురతపరిహృతితో నిజ,దారతృప్తుఁ డగుచు ధాన్యకోటి
పత్నిఁ గొలుక దినినబ్రదుకుఁ గా ననుగ్రహ,పతికి నశ్వమేధఫలము గలుగు. 41

వ. అని చెప్పి. 42

ఆ. ఎచట మెలఁగె నేమి యెట్టుండె నేమి దా, నేమి సేసె నేమి [1]యెల్లసంగ
ములును విడిచి కుడువువలన నియతి గల్గు,యతికి మోక్షవీధి యాటపట్టు. 43

వ. అనిన విని సంప్రీతయై శైలరాజపుత్రి త్రిపురహరునితో రాజనువానికి భూజనంబులయట్ల శరీరంబును భోజనాదులును నట్ల యుండియు నతం డెల్లవారలచే మ్రొక్కఁ గొనుటకు నిగ్రహానుగ్రహంబులకుం జాలి సర్వాధికత్వంబున శోభిల్లు దానికిఁ గారణం బేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నీశానుం డిట్లనియె. 44

శివుఁడు పార్వతికి రాజత్వమహిమాతిశయంబు సెప్పుట.

సీ. అధికపుఁదపమున నైనది రాజత్వ, మట్లు గావునఁ బేర్మి నతిశయిల్లు
జనములచే మ్రొక్కఁ గొనుటకు నిగ్రహం,బునకు ననుగ్రహంబునకు శక్తుఁ
డై యుండు నతఁడు తదీయసునీతియ, విను ముదమున రాజు వినయపరునిఁ
జేసి యెల్లజనంబు శిక్షించు నింద్రియ, జయమును నరివర్గజయముఁ బడయు

తే. నెఱిఁగి యుపధావిశుద్ధుల నిడు నమాత్య
పదవి ననురక్తసారవద్భృత్యులముఁ బ్రోచు
హితపరుల మిత్త్రులుగఁ గొను నిలకు మేలొ
నర్చు దుర్గంబు రక్షించుఁ గూర్చు ధనము. 45

వ. ఇవ్విధంబున సప్తాంగసంపన్నత్వంబు నొంది. 46

క. చేయఁడ పాత్రవ్యయములు, సేయుం బాత్రవ్యయంబు సేయుఁ నిజర
క్షాయత్న మెల్ల తెఱఁగులఁ, బాయక ధర్మంబు సేయుఁ బాపము దొలఁగున్. 47

ఆ. ఆచరించు దండ మక్రోధకాముఁ డై, చారదృష్టిఁ జూచు శత్రుకృత్య
ములను నాత్మదేశపురపరివారవి,ధముల సత్యభాషణముల నెగడు. 48

క. ఉద్యోగము ప్రియవాదిత, విద్యాపరినిష్ఠ సంధివిగ్రహవివాహా
వద్యత దీనానాథవి,పద్యాపన మాజ్ఞ వెరవు పాటించుఁ దగన్. 49

1. క. యెల్లసౌఖ్యములను.

ఆ. కయ్యమునకు నెపుడుఁ । గాలుద్రవ్వఁడు దగ, వైరణమున శూరుఁ । డై రయొనర్చు
యజ్ఞదానవిధిప । రాయణుఁడై యుండు, నిత్తెఱంగువృత్త । ముత్తమంబు. 50

క. ఈ నీతులకు విరుద్ధము, లైనపనుల నరకములకు । నరుగు నృపతి పా
పానీతదుఃఖ మొకతఱి, మాను నొరుల కతని కెవ్వుడు । మానక యుండున్. 51

ఆ. భావశుద్ధి గలిగి । యీ వినీతులఁ బూని, ప్రజల కెవ్వఁ డతుల । రక్షణంబు
సేయు నట్టివిభుఁడు । సిరియును గీర్తియుఁ, గాంచుఁ బుణ్యలోక । గతియుఁ బడయు.

క. అనుటయు ధర్మరహస్యము, వినఁ గోరెద ననిన శాంభ । వికి శంభుం డి
ట్లనియె నహింస రహస్యం, బనఁ బరఁగును ధర్మజాత । మఖిలమునందున్. 53

వ. అనిన విని యా జగన్మాత యవ్విశ్వధాతతో హింసావర్జనం బేజనులకుం జెల్ల
దని చూచెద నహింసకెఱుం గెఱింగింపవే యనిన నద్దేవుం డది నీతలంచినట్ల
నేలం బిపీలికా ప్రముఖంబుల నాకసంబున మశకాదుల మఱియుం జేను నల్లి
నీరపేను లో నైన జంతువులం జంపక యెవ్వరికి మాన రా దట్లు గావున. 54

చ. ఫలము దళంబునుం దొడిమఁ । బాయుట రాలినవానిఁ గొంచు నాఁ
కలి కెరనేసి గోరసము । కార్యము నట్టుల నిర్వహించి బు
ద్ధులు వెలి లేక నిశ్చలతఁ । దోయజపత్త్రనిభాక్షి చిత్రరూ
పులొకొ యనంగ నుండ శమ । పుణ్యులు నూవె యహింసనాత్మకుల్. 55

తే. అదియు శ్రుతిచేత ధర్మర । హస్యమనఁగఁ, బడియెనని చెప్పి మఱియును । భవుఁడు దేవి
కిట్టు లను నట్లుఁగాక య । హింస తెఱగు, గలదు వినుము విశేషించి । కములనయున.

తే. విధివశంబున మృతిఁ బొందు । వివిధజంతు,నిచయుం మం దనహం కార । నిష్ఠుఁడైనఁ
బురుషుఁ గల్మష మేమియుఁ । బొంద నేర, దెట్టు లగలేని వీను మది । యేర్పరింతు.

సీ. దివియులోఁబడుఁ బువ్వు । దివియయెత్తినవారిఁ, బాపంబు వొందు నే । రూపి మున్న
నాఁగేటిమొనఁ జచ్చు । నానావిధప్రాణు, లన్నరుఁ బొందునే । యఘమువారు
దమపనుల్ సేయ విధాతృవశమున నా,యువు దెగినట్టి జంతువులు నచ్చు
నేము సంపితి మని । యుంచుకేనియు నహం,కారంబు వారికిఁ । గలుగ దట్లు

ఆ. గాన చూడ వారిఁ । గల్మష మొందదు, పుణ్యపాపములకు । బుద్ధి మూల
మని శివుండు మఱియు । నను హింసపోలెనై, యధికధర్మ మైన । విధము వినుము.

క. దైవగతిఁజేసి తమకుం, జావ వలసి గోవు లొందు । సా వొల్లక స
ద్భావమున రంతిదేవుని, కావించుమఖమునఁ బశుతఁ । గైకొని నమ్మెన్. 59

వ. అనేకసహస్రంబు లరుదెంచి. 60

క. తము విశసించుట కాభూ,రమణుని వేఁడంగ నతఁడు । రాజీవాక్షీ
క్రమమున విశసింపఁగఁ జ,ర్మములు దరులఁ గాఁగఁబాఱెస్రోతము నది యై. 61

క. ఆ చర్మణ్వతి యనునది, గోచరమే వర్ణనమున । కుం బ్రియ మగుకం
నైవచవి చేయం బొలిచి యు,నీచమహితసలిల మయ్యె । నెత్తురు సుదతీ. 62

క. స్నానమునఁ బానమున నా, కానందము సేయు నమ్మహానదీ గోసం
తానము దివికి సరిగె న,మ్మానవతిఁ జెప్పనేల మధురాలాపా. 63

క. పరబలము పైఁ బడరి నెత్తురు వఱ్ఱులు వారఁ జంపు గదురు పోరమున న
ప్పురుషుఁ దనంబును బుణ్యో, త్తర మని వేదములు సెప్పుఁ దనూదరమధ్యా. 64

క. పోరులయందలి మరణము, మారణముం బుణ్యలోకమహితమహిమకుం
గారణ మెఱుఁగుము హింసా, కారంబిట్టి దని నీవ కమలదళాక్షీ. 65

సీ. అని చెప్పి వెండియు హరుఁడు పార్వతితోడ,నిట్లను వేఁటకు నెలయుట భువము
గాదు సస్యములు మృగములచేత నశించు, జగ మెల్ల నిర్మనుష్యంబు గాఁగఁ
గోరు మృగము లది కారణంబుగ మృగ, హతి రాజులకు ధర్మ మయ్యె నట్లఁ
గాక మృగములకుఁ గలుగు సద్గతి రాజు, చే మృతిఁ బొందినఁ జెలువ వినుము
తే. దండ్యు దండింప కుండుట దండ్యు దండ,నంబు గావించుట విప్రసదనంబు నొచ్చు
నట్టిపని సేఁత నపరాధి యైనయతని,తనువు నొంచుట నూహింప ధరణిపతికి.

వ. అని బోధించి. 67

క. భూసురుల కలుక వుట్టం, జేసి నహుషముఖ్యనృపులు చెనుట ప్రసిద్ధం
బౌసురపతి విప్రునలుక, గాసిఁ బడఁడె తెలచి పడసెఁ గాదె నయనముల్. 68

క. కావున విప్రారాధకుఁ, డై వెలయు విభుండు రాష్ట్ర మతనిధనము పై
న్యావలి బంధుత విప్రుల, దీవనలం బొదలు నింత దెల్లము దేవీ. 69

వ. అని నిర్దేశించి కపర్ది గౌరితో వెండియు. 70

ఆ. పరమమంత్ర విధులఁ బశువులు యూపంబు,లందుఁ గట్టఁబడి మహాశుచిత్వ
విభవ మొందు విహితవిశసన క్రియ మేను,విడిచి దివ్యసుఖము వడయుఁ బొలఁతి.

క. హోమవిధులఁ దన్మాంసము, లామిషములు గాఁగ నొసఁగి యమరుల నగ్ని
ష్టోమాదులఁ బ్రోవఁగ బర,మామితసౌఖ్యములు గల్గు యజమానులకున్. 72

క. శ్రుతివిహితహింస హింసగ, మతిఁ దలఁపఁగ రాదు మునిసమాజం బిది దు
ష్కృతతతిఁ బాపెడుపరమసు,కృత మని కొనియాడుఁ గాన గీర్వాణనుతా. 73

ఆ. అని యహింస తెఱఁగు లన్నియు నెఱిఁగించి, యింక నేమి వినఁగ నిచ్చ సేసె
దనిన రుద్రు నడిగె నద్రిజ జనులజీ,వనము తెఱఁగు లెల్ల వనజనాభ. 74

సీ. అడిగిన నద్దేవి కద్దేవుఁ డిట్లనుఁ, గాంత మానుష్యంబు కర్మభూమి
సుఖదుఃఖమూలముల్ సురతిర్యగాత్మక,త్వంబు లట్లగుట విత్తంబు వలయు
మనుజుల కెట్టన్న విను ధర్మ కామముల్, విత్తసాధ్యంబులు విద్య వార్త
సేవ కారిత యర్థసిద్ధికి మూలముల్, విద్యవానికి నవద్యతయును.
ఆ. గర్షకునకు నేల కాల మెఱుంగుట, పట్టికాని లేదు సంభవించె
నందువిలువ మొదలగు లాభమును నెడ,వ్యయము గల్గుటయు శ్రవప్రదముల,

క. పసులం బాలించునతఁడు, [illegible] వాణిజ్యవిధము తెలిసి ప్రో

చి సముచితం బగు తెరవునఁ, బనఁ గను సేవకుఁడు ధనముఁ బడయుఁ బొగడుతోన్.

క. వంచనయును జాడ్యంబును, నించుకయును లేక ప్రభువునిష్ట మెఱిఁగి తాఁ
బంచినపని తెరవునఁ గావించినకర్మకరుఁ డొందు విపులధనంబుల్. 77

వ. అని వెండియు. 78

క. [1]పరధనపరదారంబుల నపహరింపమియును దేవపితృసమారాధనముం
గరుణయు నతిథిసపర్యయు, గిరితనయా యెల్లవారికిం గృత్యంబుల్. 79

శివుఁడు పార్వతికి వర్ణకర్మపరిపాకంబుల తెఱంగెఱింగించుట.

వ. అనిన విని యపర్ణాదేవి వర్ణంబులకర్మంబులు పాకంబుఁ బొందు ప్రకారంబు సెప్ప
వలయు నని యప్పరమేశ్వరు నడిగిన నతం డిట్లనియె. 80

చ. తమతమకర్మముల్ దెరువు దప్పక చేసినవారు దేవలో
కమున సుఖంబు నొందుదురు క్రమ్మఱ వచ్చియుఁ బూర్వజాతిజ
న్మమున మహార్థిఁ బొందుదురు మానిని యిమ్మెయిఁ దప్పి యెట్టి కృ
త్యములఁ జరించి రజ్జనుల కట్టికులంబునఁ బుట్టి వాటిలున్. 81

క. ఎంతెంత మేలు సేసిన, [2]నంతంతియ కులము నెక్కుడై సమకూరం
గాంతా విప్రుఁ డయిన నత్యంతానంద మగులోక మతనికిఁ గలుగున్. 82

వ. అని చెప్పి మఱియును. 83

ఉ. ఆపదఁ దూలపోక సిరి నంది మదింపక శౌర్యవృత్తిమైఁ
బాపుల గెల్చి యార్జవము బంధుజనాలికి నార్యకోటికిం
జూపుచు దీనులం గరుణఁ జూచి తగం గలమాత్ర బ్రోచుచుం
గోపము లేక మన్కి గలుగున్ దివిజాంశమునన్ జనించినన్. 84

క. అనిన విని గౌరి కొందఱు, మనుజులు సంపద సుఖించి మనఁ గొందఱు లే
మి నలంగి దుఃఖపడుదురు, విన వలతుం గారణంబు వినిపింపు శివా. 85

చ. అనుటయు శంభుఁ డిట్లను దయన్ బలి భిక్షము వెట్టి లేమిఁ గుం
దినచెలిఁ జుట్టముం బిలిచి దీనత వాపి యపావవృత్తిఁ జె
ల్లినతొలుబాము గల్గువరు లెస్సగ [3]ముందు విధాత నిష్కృపా
త్మని నతిలోభదూషితుని దుర్గతి దుఃఖతఁ జేయుఁ బార్వతీ. 86

క. విను మలుకయుఁ గార్శ్యము లే, వనవద్యా యొజ్జనంబులందును విధికిన్
మును సేసినకర్మముఫల, మనుభవగోచరము సేయు నంతియ తఱితోన్. 87

వ. అని తెలియంగించి వెండియు. 88

ఆ. ధనము గలిగి యుండి ధనకాంక్ష విడువక, కట్టుకొందు పరమకష్టజనము
లోరువ లొత్తి చెప్ప నుపకారులైతొలు, పుట్టువందు మనినయట్టివారు. 89

ఆ. తమకు ధనము లేక తగుభోగముల కెవ్వ, రైన నడప మనుసుఖాఢ్యజనులు

1. క, గ. ఘ. పరధనపరదారము నపహరింప, 2. గ, నంతంతయును, 3. గ. మున్ను విధాత.

దొల్లి పేదవార లుల్ల మర్థుల కెప్డుఁ, బెట్టఁ గోరుచుండి పెట్టనివారు. 90

సీ. ఆయాసపడకుండ నర్థంబు సేరెను, వారు పాత్రజనంబుఁ జేర నిలిచి
తొలుమేనఁ బెట్టినయట్టి లఘుదయాఢ్యులు, ధనసిద్ధి బహువిధధర్మమునఁ గలుగు
మనుజులు పూర్వజన్మమున నర్థులు దమ్ము, [1]నడుగ డాఁపక యిచ్చినట్టివార
లాయాసమునను విత్తాగమం బెసలెడు, జనులు మును దఱిఁ బుట్టినప్పుడు కృపావి

తే. హీనులై యాచకుల నలయించి పిదప, నిడని లోభులు ధనేశుఁ డగున
రుండు ప్రాయంబునాఁ డీకఁ గండడంగి, తొంటిభవమున నిగిడిపోడఁగినతఁడు.

తే. కలిగి యుండియుఁ దెవుళులకతన భోగములు భుజింపఁగ లేక యూర్ధ్వలు గిరీంద్ర
తనయ తొలుమేన రోగముల్ దనికి చచ్చునపుడు దానంబు సేసినయట్టివారు.

తే. అధిక సౌందర్యములు గలయట్టిజనులు
దొల్లి మాంసభోజనములు దొఱఁగి యున్న
వారు రూపవిహీనులు దారు రూపు
గలిగి తొలుమేనఁ గొనటులఁ బలికినారు. 93

క. విను సౌభాగ్యసమేతుఁడు, మును నిజదారైకపరుఁడు మునుపటిజన్మం
బున భార్యకు బ్రీతి యొనర్పనిమనుజుఁడు సుభగతావిరహితుఁ డౌను. 94

క. అమితజ్ఞానము విజ్ఞానముఁ గలిగియుఁ బేదయైననరుఁడు సనిజ
న్మమున వినికి గలిగియు దానము దెలుపునఁ బోనివాఁడు నలినదళాక్షీ. 95

క. తగుబుద్ధి లేక సంపద, మిగులఁ గలుగువాఁడు దొంటిమేన గుణాఢ్యుఁడై
వికత ప్రజ్ఞుం డయ్యును, దగ దీనులఁ బ్రోచినతఁడు దళితాబ్జముఖీ.

సీ. మేధావియై విద్య మిగిలి విద్యలఁ బొల్చు, నరుఁడు దొల్లిటిజన్మమున ఘనాధిక
భక్తుఁడై తన విద్యాపాండిత్య మొరులకుఁ గావించువేడుక గఱపుసుజనుఁ
డభ్యసింపఁగ విద్యాయుక్తి లేకుండు, నాతఁడు దొల్లి విద్యాధికత్వ
మున గర్వియై శిష్యజనులకు సభ భంగ, మొనరించి కుందఁ జేసినయతండు

తే. భార్యయును బిడ్డలును దాను బహుధనముల
భోగులై రోగములు లేక పొల్చువార
లమలినాచారపాత్రదానములు సత్య
కరుణలును దొంటిభవమునఁ గలిగినారు. 97

ఆ. ఆలు బిడ్డ లొంటులై లేమిఁ గుందుచుఁ, దెవులు చేతఁ బడుచునవయుజనులు
మును క్రోధలోభముల నాస్తికతఁ బర, పీడనంబు సేసి పేర్చినారు. 98

సీ. కాంతజాత్యంధుండు [2]గన్నులు సెనువాఁడు, దనరూపుమొప్పుమెచ్చుదగిలి యొరుని
వనితఁ దొల్మేనఁ జూచినవాఁడు కర్ణరోగార్తుండు కటుకవాక్యములఁ దొల్లి
శిష్టు నొప్పించినకష్టుండు గడుఁ బునఁ దెవులైనతఁడు పూర్వభవమునందు

1. గ. నడిగి తాఁకఁగ నిచ్చి. ఙ. నడిగి తాలఁగ నిచ్చి. 2. గడు నందరుం డయి తన.

గరదుండు గోశ మిత్రఘ్నరినిశర్కరను బాధితుఁ డగునరుఁ డన్యసతిని గన్న

ఆ. మహిషి గోవుఁ బరగి మదనాతురత మున్ను, గవిసినాఁడు శోషిరోగివిధి రోఁకువు
లనుభవింపఁ డెచ్చు ర్కోనినమాంసము దొంటి పుట్టువున హరించినట్టినీచు. 99

ఆ. ఊలుము గొన్నవాఁడు దోలుమేన నాఘాత, బంధనముల నోరులఁ ప్రస్నేదనము
సెఱచినాఁడు పంగు [1]వోటివఁగఁ గాలుసే, విఱిచి సాధుజనులఁ జఱచినాఁడు.

క. తిలకాదులఁ [2]గంతులచే, నలమటఁ బడువారు బడియు నడిచియు, పుష్టిం
జలమునఁ బొడిచియు సాధులఁ, దోలుబాము నొంచినట్టి దుష్టచరిత్రుల్. 101

ఆ. పాదరోగులు లశుచిపదముల దేవాలయములు మెట్టుటయును నసదువారిఁ
దప్పు లేక క్రోవ్విఁ దన్నుటయును దొలుపుట్టువందుఁ గలిగినట్టివారు. 120

చ. జ్వరమున గుల్మపీడ నతిసారమునం బలుపుంజులన్ మహో
దరమున వాతపిత్తకఫదారుణరోగములన్ నిరంతరా
తురు లగువారు నిర్దయతఁ దొల్లి వినోదము గాఁగ జీవులం
దర మిడి [3]చంపినారు గురుఁ దల్లడపెట్టినవారు పార్వతీ. 103

తే. గూనివాఁడును బిచ్చుకకుంటు [4]గుజ్జుఁ, గొలుచులమ్ముచోఁ [5]గ్రచ్చులు గలిపినరకు
దూఁచి పెట్టుచోటులఁ దూనిక్ దరసి, పూర్వభవమున లాభంబుఁ బొందినారు. 104

సీ. వెట్టులు దొలుమేన వెడ్డున సాధుజనము మోసపుచ్చి ధనంబు గొన్న
జను లనపత్యులు విను తొల్లి పితృకార్య, దూరులు బాలఘాతులును జీవ్వ
పోఁతి నపుంసకుల్ పూర్వభవంబున, నెద్దుఁ బట్టినవారు నేమి తప్పఁ
బొరయ కుండఁగఁ గోపమునఁ ద్రికచ్ఛేదంబు, గావించినారు గామసుఖము

ఆ. విఘ్నపఱిచినతులువలు విధవ దొంటి
జన్మమునయందు భర్తృవంచన మొనర్చి
ధనము గూర్చినయదియు మృదంబు పేర్మి
నోర్తుమగని హరించినయమ్మలియును. 105

తే. పయుతులై పుట్టి యేవంపుఁ బనులు గడుపు
బ్రోఁచికొనువా రహంకారమునను గర్వ
స్నానమదదంభములఁ దొల్లి మాన్యజనులఁ
బరిభవించినతుచ్ఛులు పద్మనయన. 106

సీ. చూఁకత్వ మొందిన యన్దల్పులఁ దిట్టుల, నాటులఁ బడు దుండునట్టి నీచు
లప్పాటఁ దోలుమేన నతిగర్వులై ప్రల్లదమ్ములఁ బెక్కండ్రఁ దప్పు లేక
తిట్టియు నడచియుఁ దిరిగిన వార లౌ, పాలువలపై గృప గలిమి మేలు
ధనికోత్కృష్టాద్యార్యమునఁ బ్రతిహరిద, మ్మాఁగంగ నుండి దైన్యమున దుఃఖ

---

1. గ. పటువంగ-జ.వోటవైన-గాల్సేయి...బఱచినాఁడు 2. ఙ. గ. జ. గ్రంథులచే 3.గ. నొంచి నారు. 4. క. ప్రతి 'గుజ్జు' 5. గ. జ. గ్రంథులు.

తే. పరజనంబులు భోగార్థపరతఁ దొల్లి, మానసీయుల కవసర మీనివారు
రాజదండితుఁ డయ్యుఁ ద్రాపరాధుఁ గ్రూర,దండదూషితుఁ జేసిన దంతుసూవె. 107

క. విను నష్టసకలధను లగు,జనములు నిక్షేప మిడిన సరకులు దొలుబా
మున మగుడ నీక నెప మిడి, కొనినట్టియసత్యలోభకుత్సితు లతివా. 108

క. తమబంధులుఁ దారును నొక్కమరియ తెగటాఱువారు కరుణారహిత
త్వమునఁ దొలుసేన వెడపగ, నమేయనరవధము సేసినట్టిదురాత్మల్. 109

వ. అని యెఱింగించి యీశ్వరుం డీశ్వరితో ని ట్లనియె. 110

సీ. ఇంతి నాచెప్పినయీపాపకర్ము లందఱకును నరకంబు దప్ప దండుఁ
బడుపాటు లెల్లను బడి వచ్చి నరు లైన,యప్పుడు వాటిల్లునట్టి తెఱఁగు
లివి యట్లు గాకయు నెక్కుడుగాని పాపంబుల మానుషభవము గలుగు
[1]నిల్లైన నమ్మేన నేకర్మమునఫల, మైనను మానవు లనుభవింప

ఆ. రోపి మునులు దేవయోనులు నత్తను,వునన తపముఫలము లనుభవింతు
రనిన దేవి యెఱుఁగనయ్యె నీదయఁ బెక్కు, లర్థములు కృతార్థనైతి ననియె.

వ. అని వెండియు నద్దేవునితో మనుజు లపరజన్మంబున గాని కర్మఫలంబు లను
భవింప రంటిరి తప్పు సేసిననరుల నరపతు లిట్టితప్పున కిట్టిదండం బనునిరూపణం
బున దండించెదరది యక్కర్మంబుఫలంబప్పట్టునన యనుభవించుటగాదె యనిన
గౌరికి గంగాధరుం డి ట్లనియె. 112

సీ. జనపతుల్ దమ రాజ్యసంబున దండించి,నారు గా నొల్ల నరులతప్పు
లకుఁ దగుదండంబులలన వారిఁ బఱతురు, తక్కొరు లెవ్వరుఁ దప్పు సేయ
వెఱచుట కై యట్టివిధి మూఁడు టది పూర్వ,కర్మంబువలనన కాని యపుడు
గల్గినతప్పునఁ గా దన్న నాదేవి, యవనిశదండితుఁ డైననరున

తే. కఘము వాయునో పాయదో యనిన నీశ్వ
రుండు నృపదండితుఁడు యమదండమునను
బడఁడు లేనితప్పున నరుఁ బఱచినతనిఁ
బఱుప కున్నాతనిని యమబాధ వొందు. 113

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 114

క. విను తమచేసినకర్మం,బునఫల మెవ్వరికిఁ ద్రోచి పుచ్చఁగ రా ద
ట్లును గుడువక పో దది యన,పిని పార్వతి యిట్టులనియె విభునకుఁ గృష్ణా. 115

తే. కర్మఫలములు గుడిచినఁ గాని పోవ, వంటి వానిఁ బ్రాయశ్చిత్త మపహరించు
నందు రశ్వమేధంబున నఖలపాప,ములును జెడు ననఁగా విందు భూతనాథ. 116

వ. అని పలికియిది యెట్లొకో యనుటయు భవుండు. 117

---

1. చ. నట్లయిన నమ్మేన నాకర్మమూలఫల.

ఆ. అతివ కామకృతము § లైనకర్మంబుల,ఫలము లనుభవింప § వలయు వినుము
కామకృతము సేయుటఁ గలుగుఁ బ్రాయశ్చిత్త, మాచరింప సంశయంబు వలదు.
క. కావునఁ గుడువక పోలియదు, దేవాసురమునుల కైన § దేవీ! కర్మో
ద్భావితఫల మీయర్థము, నీ వలవఱుపుము భవన్మనంబునఁ జిరముగన్. 119
వ. అని చెప్పి యప్పరమేశుఁడు వెండియు. 120
క. సుకృతముల నరుఁడు నాకము,నకు జను నవి గొంచె మైన § నరుఁడ యయ్యనువా
నికి దివి కేఁగి డిగినయత,నికి మానుషవైభవములు § నెఱయఁగఁ గల్గున్ 121
వ. అని నిర్దేశించి యుద్దేశరూపంబునం గర్మంబుల ఫలం గెఱింగించి యింక నేమి యడుగ వల తడుగు మనిన నంబిక కర్మకరణంబు జంతువశంబు గ్రహవశంబు నా రెండుదెఱంగులం జెప్పుదు రం దెయ్యది దృఢం బని యడుగుటయు మృడుం డి ట్లనియె. 122
తే. నాతి విను గ్రహాచారంబు § హేతువులుగ
నశుభములు శుభములు నరుఁ § డాచరించు
గ్రహము సేయించునే తాన § కాక చేఁత
కొడయుఁ డటె గాన ఫలములు § గుడువ వలయు. 123
వ. అనినఁ జావనునది యేమి యని యుమ యడుగ నీశానుం డి ట్లనియె. 124
తే. నిత్యుఁ డాత్ముండు దేహ మనిత్య మతఁడు
ముదిమిఁ దెవులున వికృత మై § యది వికలతఁ
బొందుటయు దానిఁ దొఱఁగి తాఁ § బోవునట్టి
దశకు మరణ మన్పే రయ్యెఁ § దనులతాంగి. 125
క. జీవుఁడు జీర్ణశరీరము, బో విడిచి నవంబుఁ బొందఁ § బుట్టనుపేరం
దా వెలయం దద్దశ జీ,వావలి వర్తించు నిటు గ§తాగతపర మై. 126
వ. అనిన విని పార్వతి శర్వునితో బాలురు సచ్చుటకును వృద్ధులు పెద్దకాలంబు బ్రదుకుటకును గారణం బేమి యనుడు నతండు. 127
సీ. మేను జీర్ణముగాఁ జేయుఁ § గాని మరణ
మొందఁ జేయదు విను కాల § మొందు నరుని
పూర్వకర్మంబు లాయువుఁ § బొదలఁ జేయ
సన్నముగఁ జేయ బ్రతుకును § జావుఁ గలుగు. 128
వ. అని చెప్పిన నాయు వేమిటం బెరుఁగు నెద్దానం దఱుఁగు ననిన విని యుమకు నుమాపతి యి ట్లనియె. 129

→ శివుఁడు పార్వతికి నాయుర్వృద్ధిక్షయంబులకుఁ గారణంబులు సెప్పుట. ←

తే. క్షమయు సత్యంబుఁ గృపయు శౌచమును గురుల
వలనిభక్తియు నాయువు § పొలుపు నిచ్చు

నలుక బొంకు క్రూరత శుచితాపగమము
గురువిరోధ మాయువుఁ గజం గుందఁ జేయు. 130

తే. తపమునను బ్రహ్మచర్యవ్రతమున హితమి
తాశనమున రసాయనాభ్యాసమునను
వెరఁగు నాయు వాక్క్రియలపై నరుఁడు ప్రీతి
గలుగుటయుఁ బూర్వభవకృతకర్మఫలము. 131

క. తనలావున కధిక మయిన,పని సేయు[1]టయు క్తమును నపథ్యము నగుభో
జనములుహరించునాయువు, వనిత యవియుఁ బూర్వకర్మవశతన కలుగున్. 132

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద. 133

ఆ. సుకృతు లమరలోకసుచివాసులు నిట
దిగి చిరాయువులును నగుదు రితరు
లతిచిరముగ నరకగతు లయి తుది నాయు
వల్ప మగుమనుష్యు లగుట గలుగు. 134

క. నా విని భవాని పురుష,స్త్రీవిధములు రెండు గలవు త్రినయన వానిన్
జీవుఁడు వర్తించు తెఱఁగు, నీ వేర్పడఁ జెప్పవే యనిన గంసారీ. 135

వ. అనిన విని మహాదేవుండు మహీధరతనయ కిట్లనియె. 136

క. తాత్త్వికము లైనపురుష,స్త్రీత్వంబులు లేవు పార్వతీ జీవున కా
తత్త్వమున నహంకృతిఁగ,ర్మత్వ మొలసి భావ్యవిధము నొందుచుండున్. 137

వ. అని మఱియును. 138

ఆ. కర్మములకుఁ గర్త గాఁ డాత్మఁ డతని సత్త్వము రజస్సుఁ దమము నావిత్త
కథము లెట్లు మర్త్యకాయగతములగు, నట్ల పొందుఁ గర్తలవియ చూవె. 139

తే. సత్యశౌచదయాదులు సాత్త్వికములు
రమణి లోభసంగాదులు రాజసంబు
లనృతహింసాపరత్వభయాలసత్వ
ధైర్యహానినిద్రాదులు తామసములు. 140

క. ఇవి నానాముఖములఁ బురుషు వికారముఁ బొందఁ జేయుచుం బరఁగును హై
మవతీ కావున సర్వం,బు వినుము గుణకృత్య మిట్టిబోధం బొప్పున్. 141

తే. తన్వి సాత్త్విక రాజస తామసాత్ము
లైనవారలఁ బుణ్యలోకానుభవము
మనుజభావంబు నిరయపీడనముఁ బొందు
వారలట్ల నిర్గుణులకు మునుఁగ మునరు. 142

వ. అని వెండియు. 143

1. క. ట. [illegible]

సీ. ఎట్టివి కర్మంబు లట్టివ నరులకు, శుభాశుభసంప్రాప్తు లట్లు గాక
పరవి ప్రియమున మేల్పడయుటయును గల్గుఁ, బలిభృత్యగోతిథిబుభుక్షార్తజనముల
నొజ్జ శిష్యులఁ దర్జనోక్తుల వెజ్జ రోగార్తుల నానావిధౌషధముల
నలమటఁ బొందింతు రవ్విధంబులచేత, లన్నియు సుకృతంబులై ఫలించు
ఆ. నని మఱియును జెప్పె నఖిలేంద్రియోపేత, మగు జరాయుజంబు నండజంబు
నవిద చోఁకు నెఱుఁగు ముద్భిజ్జములు స్వేదజముల నిదియుఁ జూపు సంభవించు.
క. నరుఁడు జరాయుజములలోఁ, దరుణీ విను మూత్తముఁడు శ్రుతము లేకున్నన్
సరి నతఁడు బశువుఁ గావున, నరిష్ట మగు నట్టివినికి వలయు నరునకున్. 145
క. ఇరుదెఱఁగు విను తమము శారీరమును దేహజము శార్వరము తేజస్సం
స్ఫురణమునఁ బాయు శ్రుతమునఁ, బరిహృతమగు దేహజంబు పర్వతపుత్రీ. 146
ఆ. బ్రహ్మయాతమంబుఁ బాపుటకై తపో, వ్యాప్తిఁ బడసె శ్రుతులు సంగములును
గాన కార్యములు నకార్యంబులును వానఁ, దెలిసికొనఁగ బుద్ధి కలుగు దేవి. 147
తే. క్రోధకామాదులైన దుర్గుణము లెల్ల, వాయుహతి మేఘపటలంబు వాయుపగిది
శ్రుతము చేఁబాయు నరులలో సురలకరణి, శ్రుతయుతులు దేజరిల్లుదు రతిశయిల్లి.
తే. శ్రుతము నరునిఁ బరిజ్ఞానయుతునిఁ జేయు, [1]వాని సుకృతమల్పమును ననూనఫలము
నిచ్చు నజ్ఞాని సత్కర్మ మెంతయైన, నఫలమగుఁ గాన శ్రుతవంతుఁ డగుట వలయు.
వ. అని నిర్దేశించి సర్వేశ్వరితో సర్వజ్ఞుం డిట్లనియె. 150
సీ. మృతిఁ బొంది వేగ జన్మించినఁ బూర్వదైహికములన్నియు బుద్ధి నెలయువాఁడు
జాతిస్మరుం డనఁ జను నయ్యెఱుక [2]పెద్ద, వాఁడు గాఁగాఁ జెడు వనిత వినుము
పుట్టుటుంగుట కల్మి బోధించుట గు నాస్తికులమును జన్మంబు గలుగు తెఱఁగుఁ
జచ్చిపోయినవారు వచ్చియుత్తను వొంది, మెలఁగుటొక్కొక చోటఁ గలిగియుండు
తే. నట్టి తెఱఁగు వెంగలులైన యవని దూత
లోరులఁ జని కొనిపోయినఁ గరుణతోడ
నమ్మహాత్ముండు మగిడి పో వమ్మనఁ నరుగు
దెంచు టని నీ వెఱుంగు సందియము లేదు. 151

శివుఁడు పార్వతికి స్వప్నాదుల తెఱం గెఱింగించుట.

వ. అని తెలిపిన గౌరి కల యనునది యేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నతండు. 152
ఆ. స్వప్న మనఁగ సుప్తజనము మనశ్చేష్ట, [3]యనియెఱుఁగాంచు మన మనాగతములఁ
గాన కలలు సూచకము లగు భావిశు, భాశుభోదయముల కనియెఁ జెప్పె. 153
వ. చెప్పిన విని భవాని భవునితోడ. 154
సీ. దైతంబో కర్మవర్తనము జనంబును, త్వాసహంబో యనిన నతండు దైవ
మోహితకర్మంబు సేయుట లేదు దైవసంకల్పన ఫలం బిచ్చుఁ గాని వినుము

1. గ. దాన సుకృత మనల్ప మనూనఫలము 2. గ, సిద్ధ, వాఁడు. 3. అ. యదియు... బొగి నగా... కనుమటెప్పె.

దేవి పూర్వకృతంబు దైవనామకమునఁ, బరఁగు నిప్పటిచేఁత పౌరుషంబు
కృషివోలె నుండుఁ బౌరుషగతి వర్ష, దాయువులట్లు దైవప్రకార
తే. మెఱుఁగు ఖననమథనములనెట్లు జలముఁ, జిచ్చుఁబుట్టు నమ్మెయి నరుచేష్టదైవ
యోగమున సిద్ధిఁబొందు నుద్యోగరహితుఁ, డై తెఱంగున దైవవశవృద్ధిఁ బడయు.
క. కావున నుద్యోగంబును, దైవంబును గారణములు తామరసాక్షీ
యేవిధమునఁ గర్మములఫలావాప్తికి దీన సంశయము వలదు సుమీ. 156
తే. అనిన నంబిక గర్భంబు నాత్మఁ డెట్లు, సొచ్చు ననవుడు నభవుఁడు సురలబీజ
రక్తదైవముల్ నూవె కారణము లాత్మ, గర్భసంవేశనమునకుఁ గమలనయన.
క. మాయాసహితుఁ డహంకారాయత్తతఁ జూపి పుట్టు ననుచెఱఁ బడి నా
నాయాసంబులఁ బడు నాజ్ఞానయుతుఁ డై యాత్మఁ డింత చర్చింపు మదిన్.158
సీ. అని చెప్పి దైవరహస్యంబు వినిపింతు, విను మని పలికి యి ట్లనియె శివుఁడు
దొల్లి మనుష్యులు దొలుమేనికర్మంబు, తెఱఁగెఱఁగఁ జాలుట నల్లవారు
మేలు సేయఁగ ననిశమిమలోకమున సఖ్యం బగుసందడి గాఁగ మనుజు
లమరులై పేర్చిననజుఁడు వేల్పులసంకటము వాయుటకు నుపాయము దలంచి
తే. మానవుల కయ్యెఱుకకల్మి మాన్చి కామ, రోషముల నొలయించినదోషకృతుల
వారు నరకాదిసమ్మర్దకారు లగుడు, నదియుఁ గాదని చింతించి యనువుగాంచి.
క. సరిగా నారెండెడలకు, నరులు సనుట గోరి మనమునం గానమియుం
బరలోకవిధము శాస్త్రము, వెరవునఁ గనుటయు నొనర్చెవిధి వారలకున్. 160
వ. అనినం బార్వతి పునర్జన్మంబు గలదు లే దనుసంశయంబుతోన పుట్టుపొర లగుదురు నరులు దాని తెఱంగు నిశ్చయింపవే యనుటయు నంధకారాతి యిట్లనియె.
క. కలదో లేదో యనియెడు, తలపోఁతయ కాని నిశ్చితము గాదు సురా
దులకుఁ బునర్జన్మంబున, కలిమియు లేమియును నరులు గానమి దప్పే. 162
క. కల దది యారక కానఁగఁ నలవియె శ్రుతివాక్యసమితి యర్థంబులపై
నిలిచిన శ్రద్ధం గ్రమమునఁ, దెలివొందినఁ గాక యెట్టిధీమంతులకున్. 163
వ. అనిన విని గౌరి గంగాధరున కి ట్లనియె. 164
క. మృతులైనవారలు నిరాకృతులై యుండుదురు వారి కీనాశభట
ప్రతతి గొని చనుట యా పితృపతి శాసించు టవి యెట్టిభంగులు దేవా. 165
వ. అని యడిగిన సద్దేవుం డి ట్లనియె. 166
సీ. తఱి రైన మనుజులఁ దనువులు విడిపించి, మాయాశరీరసమన్వితులుగ
నొనరించి దూతలు గొని పోదు రందును, ధర్మవర్తుల సుగంధంబు మృదువు
నైనమార్గమున మధ్యమువారి నిర్బాధసరణిఁ బాపాత్ములఁ బరుసదవము
ముటికియుఁ గలపథంబున నడపింతు రిప్పరుసునఁ జని పితృపతికిఁ జూప
ఆ. నతఁడు పుణ్యలోకగతియును మానవత్వంబు ఘోరనరకవాసమును వి

ధించి పాపాత్ముల వారిఁ దెలిచి మన్నించి ధర్మించి పరుసతోడఁ జిగురుఁబోఁడి.
వ. అని చెప్పిన నగేంద్రతనయ చంద్రశేఖరునితోడ. 168
క. నరకంబులఁ బెట్టి పాపాత్ములఁ జముఁ డెట్టిభంగిఁ గాఱియఁ బెట్టున్
వరదా చెప్ప వినుదు నపూర్వరవారుఁ డిట్లనియె వృష్ణిపుంగవ ప్రీతిన్. 169
సీ. రౌరవాది బహుళ ఘోరాఘలి క్రింద మహారౌరవం బన నవుల దాని
కావల నిశిత కుంట కానవనం బన నుండు, క్రమవృత్తిఁ జేర్చు దుఃఖములు గలిగి
లోహాగ్నిసంతప్తంబు నా నట పంచకష్టంబు, నాఁ గల వి ట్టున్న నరకతలను
దైవసంకలన పాపక్రమానుసారతమ్యంబు లూహించి యంతకుండును పఁ బఱచుఁ
తే. దగవుదప్పిన పాపాత్ములఁ దద్భటాలి
దహనశస్త్రబంధన తాడనములఁ
బఱుప వాలఁ గుక్కలు గఱచుఁ గ్రిములు
దొలుచు గ్రద్దలు నొప్పించు నుండనిహతి. 170
వ. మఱి యాగు యమదూతవ్రాతంబు నానావిధవేదనలం బెట్టి దండించుచుండు. 171
ఉ. అమ్మెయిఁ బాపముల్ వొలియునంతకు దుఃఖము లంది కీటజ
న్మమ్ములఁ బక్షిజాతములఁ గ్రమంబునఁ బొంది మృగత్వమానుష
త్వమ్ములఁ బొందుదురు వారిను మొంతయుఁ గ్రాఁగి కల్మష
త్వమ్ము దొలంగ సమాఢ్య నవతామరసప్రతిమానలోచనా. 172
వ. అనిన విని పార్వతి పాపంబు లనునవి యెట్టివి యెఱింగింపవేయనుటయు నీశానుం
డి ట్లనియె. 173

—శివుండు పార్వతికి మానసవాచికకాయికము లనుత్రివిధపాపములఁ దెల్పుట.—

సీ. మానిని త్రివిధముల్ మానసవాచికకాయికంబులఁ బాతకంబు లందుఁ
బరధనాపేక్షపాపానుమోదధర్మద్వేషముఖములు మానసంబు
లనృతదారుణభాషణాదులు వాచికములు వధంబును బంధనమును నభక్ష్య
భక్షణంబును నన్యభామారతము మద్యపానంబు మొదలైనపాపకృతులు
తే. కాయికంబులు విను మధికం బపేయ
పాన మది దుష్కృతంబులలోన నెల్లఁ
బానమున నిందతో వచ్చుఁ బ్రాణగొడ్డ
ములును జేటులు నరకాబ్ధి మునుఁగుటలును. 174
క. లోకము నిర్మర్యాదత్వాకుల మై చెడదె సజ్జనావళి మధుపా
నాకాంక్ష నొంద కున్న గుణాకల్పా యేమి సేయ దక్కెడు నరున్. 175
క. కావున నెవ్విధమున సుర సేవింపక యుండుగు టొప్పుఁ జెలువ సకలవ
ర్ణావలికి నాఁ గీర్తి శ్రీవైభవపుణ్యగతులు సేర్చుకొన నగున్. 176
వ. అన విని యంబిక సుకృతము లనునవి యెట్టి వని యడుగ నద్దేవికి ని

ట్లనిరెుం జంద్రార్ధధరుం, డనుమోదోల్లాసి యగుచు — నంబుజాక్షా. 177

తే. ఔపరమికాభిధానంబు — నంబుజాక్షి
నిరుపకరణాఖ్యమును సోపకరణనామ
కంబు నయి లోకమున నుకృతంబు పరఁగుఁ
ద్రివిధముల వానిఁ దగ వివరింతు వినుము. 178

సీ. ఔపరమిక మనునది పాపవర్జన, మకట కానఁగ నేర — బజ్జజాక్షి
యత్నంబువలదు [1]వ్యయంబేమియును లేదు, పరలోకభీతిఁ బాపములు — దొలఁగి
నంతన సుగతిసౌఖ్యం బొడఁగూడెడు, నదియు నాత్మాధీన — మత్తిరాను
సుకరత్వ మెఱుఁగక — చొత్తురు నరకంబు, విరవయుల్ శ్రుతి నుశ్రీవృద్ధజనాగ

తే. మునను ధృతికల్మి నింద్రియవినిమయమున
నది దమకుఁ గలిగింతురు — యమ మనంగఁ
బరఁగు నది దాన నాకంబుఁ — బడయ వచ్చు
ననినఁ జెప్పంగ నేల ధర్మాభియుక్తి. 179

ఆ. నిరుపకరణమనఁగఁ — బరగు శౌచంబు సత్యంబు శాంత చాంతి — యార్జవంబు
వ్రతనిరాహార సముపవాసంబు బ్రహ్మచర్యంబుకల్మి నియమములు ప్రసూని. 180

సీ. అభ్యంతరంబుబాహ్యమునఁగా శౌచ, మిరుదెఱంగై యుండు — బాహ్యమనుకృత
మాభ్యంతరము విను — మాహారశుద్ధియు, నంగశోధనము బాహ్యంబు సత్య
మన్నది గన్నది — విన్నది యున్నరూపున నుక్త మగుట యంభోజవదన
శాంతి బుద్ధీంద్రియసన్నివారణ దాంతి, కర్మేంద్రియములదెసౌగ్య ప్రవృత్తి

తే. యార్జవము కుటిలుఁడు గామి — యగు వ్రతంబు
మంచిపని పూని నడపుట — యుంచితోప
వాస మశనని గ్రహ మనవద్యమైన
బ్రహ్మచర్యంబు కామునిగ్రహిం బడమి. 181

ఆ. నాతి తీర్థసేవనంబును నియమవి, శేష మగుట దానిఁ — జెప్ప వలయు
సకలనదులఁ దీర్థసంజ్ఞలు గల వబ్ధి, కరుగునట్టి విచ్చు — నధికఫలము. 182

తే. వానియందును మునిపత్యమానసీయ, దేశములు నబ్ధిసంగమాగ్ర దేశములును
దలియ మన్యోన్యసంగమ దేశములును, బరమతీర్థంబు లగుఁ బవిత్రపత్త్రినయన.

క. వనధి మహాతీర్థం బందును సంయమివరులచేతఁ — దొల్లి ప్రియమునం
గొనియాడఁబడినచోటులు, విను ముత్తమతీర్థములు వివేకాభరణా. 184

క. జలి శుచి యై మఱి తీర్థంబులు సొచ్చుట మేలు నియమములు దీర్చితగఁగా
వెలలినయెడ దేవార్చనములు విప్రార్చన లవశ్యము కృత్యంబుల్. 185

క. చేరువతీర్థముకంటెను, దూరపుఁదీర్థంబు మేలు — తోయజవదనా

1. గ. ప్రయత్న మేమియు.

శారీరాయాసము తత్కారణమై వేదవాక్యగతి యిట్లుండున్. 186

క. విను సోపకరణ మనునది, ధనధాన్యాదికసమగ్రతను గృహమేధుల్
గొనియాడు తెఱఁగు దానంబున నైదికపైతృకాదిపుణ్యక్రియలన్. 187

సీ. న్యాయార్జితంబైన యర్థంబు నేదవిత్యాము శాంతి మొదలగు వరగుణములు
గలవిప్రునకుఁ బుణ్యకాలపావనదేశకలితంబుగా భక్తి గలిగి యొసఁగి
మేలిదానము శక్తి మిగులుట శక్తికిఁ దగుట దానికిఁ గుంచుదగమి యుత్త
మము మధ్యమము నధమమును నగు దానివిధానంబు విను మిట్టి దైవికంబుఁ

తే. బైతృకంబును లోనైన పనులఁ దాను, వేడ్క-నేయువస్తువుఁ గొనువిప్రుకోర్కి-
కనుగుణంబగునదియును నర్థినిచ్చు, టధికతరమైనఫలమిచ్చునంబుజాక్షి. 188

తే. చేయు కొంతయు మేలైనఁ జేసి పిదప, వగచినట్టిదానము దనుఁ బొగడికొన్న
దానవిధి నిష్ఫలంబులు గాన రెండు, నుడుగుదాత మహాఫలముఁ బొందఁగాంచు.

వ. అనుటయు దాక్షాయణి దాతవ్యంబు లెయ్యవి సెప్పు మనిన భవుం డిట్లనియె.

శివుఁడు పార్వతికి దానఫలవిశేషంబుల నెఱిఁగించుట.

సీ. అన్నంబుఁ దోయంబు నఖిలజంతువులకుఁ, బ్రాణముల్ గాన యప్పరమవస్తు
వుల మేలు దాతవ్యములలోన నెల్లను, నతిథుల కవి యిచ్చు టమరలోక
చిరమహాసౌఖ్యంబుఁ జేయుఁ గాంచన మగ్ని, యగుట నద్దాన మత్యంతపావ
నము సర్వకామప్రదము గోవు సద్విప్రునకు నీఁగి తద్రోమనికరసంఖ్య

ఆ. వరుస నాకలోకవాసంబు గావించు, నందుఁ గపిల నిచ్చునాతఁ డిరుచ
దొక్క-తరమువారి నూర్ధ్వలోకమునకు, ననుపఁ జాలు వికచవనజవదన. 191

క. విను భూమిదానకర్తకు, ననిమిషలోకమున నిలువ నగు సౌఖ్యంబుల్
దనరుచు నుండఁగ నెఱపెం,పున భూమి గలంత కాలమును గిరితనయా. 192

ఆ. భూమి నఖిల మగువిభూతివిశేషజాతంబు గలుగుఁ గాన తత్ప్రదాన
మెల్ల వస్తువులును నిచ్చినయ ట్లగు, దానఁ బోనిపాపతతము లేదు. 193

క. అతివా కన్నియ నిచ్చినఁ, బితృపతి ముందు సురలుఁ బ్రీతు లగుదు రం
చితగతి కర్తకు దొరకును, నతితేజశ్శ్రీయశస్సు-మగు నభ్యుదయమున్. 194

తే. విద్య యిచ్చుట సత్పాత్రవిషయ మైన, నవ్యయానందపదముఁ జేయంగఁ జాలుఁ
దగఁ గదక్షిణ యిచ్చి పేదలకు విద్య, యానియోగించుట యుదత్తసమానకృతియు.

సీ. తిలరాశి యిచ్చినఁ గలుగు సగిష్టోమ్మఫలము వాసోదానఫలము చిరత
రాయువు గోడు నీఁగి యఖిలపీడలఁ బాపు, దాసదాసీజనదానమహిమ
కర్మవిమోక్షంబుఁ గలిగించు దీపదానముఫల మాత్మతేజోవిమలభావ
మంబు ప్రవాహంబు నధిగమింపఁగఁ జేతఁ, నిఖిలవ్యసనముల నిస్తరింపఁ

ఆ. జేయుఁ దెరువు లెన్న నేయుట సంతాన, మిచ్చు నౌషధంబు నిచ్చు నెల్ల
తెవులుఁ బాపుసాదుఁ దెరువరి కునికిపట్టొసఁగుటొసఁగుటదనుసుఖోదయములు.

వ. అనిన విని యజ్ఞంబు తెఱం గెఱింగింపవే యని పార్వతి ప్రార్థించినం బరమే
శ్వరుం డి ట్లనియె. 197

సీ. వినుమింతి వైదికంబును లౌకికంబును, నన రెండుదెఱఁగులు యజ్ఞవిధులు
వర్ణధర్మాగ్ర్యార్జనవర్ధనాంచితధన, ధాన్యముల్ గొని దేవతలకుఁ దృప్తి
యగునట్లుగా ఋత్విగర్చన మొప్పఁగాఁ, గావించునది వైదికంబు దేవ
తలకు మహోత్సవంబులు సేయుటయు గీత, వాద్యనృత్తము లనవద్యములుగ

ఆ. సంఘటించుటయును సద్గంధమాల్యధూ, పప్రదీపభోజ్యభక్ష్యములు స
మాదరంబుతో నివేదించుటయు లౌకికంబు రెండు నమరగణహితములు. 198

తే. ధర్మములు దానములును సద్వ్రతచయంబు
సదృశములు గావు వినుము యజ్ఞమున కరయ
యజ్ఞకర్త లోకోత్తరుం డతని కిచ్చు
టతనిచేఁ గొను టధికపుణ్యములు చెలువ. 199

ఉ. మానసకృత్యముల్ సురసమాజ మెఱుంగఁగఁ జాలుఁ గావునన్
మానస మొక్కెడేఁ దన మంచిగఁ జేసిరయేని యజ్ఞముల్
దానము నాదియైనసుకృతంబులు లగ్గ ఫలింప నీదు త
ద్ధ్యానపరత్వపూతసుకృతంబులకున్ ఫల మిచ్చు మెచ్చుచున్. 200

క. అని చెప్పిన హిమవద్గిరితనయ త్రిపురవైరితోడ దైవికవిధు లే
వినఁ గని సంతోషించితి, వినిపింపుము పైతృకంబువిధము వృషాంకా. 201

సీ. అనిన నా సర్వజ్ఞుఁ డద్దేవి కిట్లను, గయ కురుక్షేత్రంబు గంగ యాది
యగుపుణ్యదేశంబు లతిఫలదంబులు, మాఘభాద్రపదాఖ్యమాసములు బ
హుళపక్ష మపరాహ్ణ ముగ్మలి యమవస, [1] తేరసి నవమాద్యతిథులుఁ దుష్టిఁ
బితృదేవతల కిచ్చుఁ గుతపదౌహిత్రతి, లలు నితాంతపవిత్రములు పితృక్రి

తే. యలకు శౌచ మక్రోధ మవ్యగ్రభావ, మర్థములు శుక్లపక్ష పూర్వాహ్ణయుగ్మ
దివసజన్మదినములు నిందితము లాజ్య, ముద్గపాయసాపూపముల్ ముఖ్యకోటి.

క. శ్రోత్రియు లరోగు లవికల, గాత్రులు పాత్రములు పైతృకములకు సచ్చా
రిత్రత్వము ముఖ్యంబు స, గోత్రు మృతకళత్రు లనర్హులుఁ గొన రతివా. 203

ఆ. గంధపుష్పమాలికాధూపదీపవ, స్త్రముల నర్చ లిచ్చి తగఁగ భోజ
నములు నిర్వహించి క్రమవృత్తిఁ బిండప్ర, దానవిధి యొనర్పఁ దేను మెత్తు.

వ. అని యెఱింగించిన మేనకాత్మజ మృడునితో ని ట్లనియె. 205

క. మృతిఁ బొంది పునర్జన్మము, నతరక్యగుణ జంతుకోటి యప్పుడ పొందుం
బితృపూజన మని యెవ్వరి, కితవుగఁ జేయుదురు దీని నెఱిఁగింపు శివా. 206

ఆ. అనుడు నచట నున్నమునిజను లెల్లను, నగతనూజ నాత్మఁ బొగడి యభవుఁ

1. ఆ. తేరసి నవమియుఁ బరఁగఁ దుష్టి. చ. తేరసి నవమాద్యతిథులఁ దుష్టి.

డిచ్చును త్తరంబు § నేర్పడ వినువేడ్క, గదుర నుండి రవుడ § కింపసరమున. 207

సీ. అంబిక కిట్లను § హరుఁడు సందేహింపఁ, దగునది యని గుహ్యతత్త్వ మతివినుము
దివిజులట్టుల పితృ§దేవతలును దేవ,బృంద ముత్తరదిశఁ § బితృచయంబు
దక్షిణదిశ నుండుఁ § దత్పూజనంబులు, వరుసన హవ్యకవ్యంబు లందు
వచ్చినవారికి § శ్రాద్ధంబు సేయుఁగా, నా పితృసంఘంబు § హర్ష మొందు

తే. యాయువును శ్రీయుఁగీర్తియు§నాదియైన,యైహికంబులు సుగతియు § నాదరమునఁ
గర్త కొసఁగు సురాసుర§గరుడయక్ష,తతులకును బూజనీయంబు§పితృగణంబు.

వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 209

క. క్రమక్రమసారములకుఁదగఁ, గమలాక్షీ చేయుదాన§కల్పనలవిశే
షము నొక్క-రూప యగుఁ ద,త్ప్రమాణరూపణము సేసి § పలికెదఁ దెలియన్.

క. విను మొకకుంచెఁడుధాన్యము, దన కాయతి గల్గునతఁడు § దాని నొసఁగినన్
ధనకోటి గల్గువాఁ డ,ద్దన మొసఁగిన నొక్క-రూప § త త్తత్ఫలముల్. 211

క. పరుషత్వము లే కంతఃకరణంబున శుద్ధి సాలఁ § గలిగి ప్రియము వొం
పిరివోవఁ జేత దానము, పరిమోత్కృష్టంబు పద్మ§పత్త్రనిభాక్షీ. 212

క. అని చెప్పి కొన్ని ధర్మము, లనఘా యెఱిఁగింతు నీకు § నవధానముతో
విను మని పలికి శివుం డి,ట్లను విశదము గాఁగఁ గూర్చి § యంబుజనాభా. 213

చ. తెవులుగలు గొన్నవారి కవి § దీఱుట కౌషధ మీగి దుర్గతుల్
దవులుజనాలిఁ బ్రోవు సుపథంబుగఁ ద్రైర్థికకోటి నన్ను బాం
ధవరహితత్వదీనశివ§దాహము దుఃఖితు లైనవారిఁ దే
ర్చ వెరవు నోర్చుఁ గల్మియును § బ్రస్తుతి కెక్క-నమేటి ధర్మముల్. 214

వ. అని పలికినఁ బార్వతీదేవి పరమ ప్రియంబు నొంది. 215

శివుఁడు పార్వతికి ధర్మవిశేషంబుల తెఱంగెఱింగించుట.

సీ. ధర్మంబు నానావిధంబులఁబరఁగు నం, ద్రవి యెఱిఁగింప వేఁ§యనుడు హరుఁడు
వితతంబు లగుశ్రుతి§స్మృతులచేఁ జెప్పఁగాఁ,బడిన తెఱంగులు § పడఁతి వినుము
జాతిధర్మములు దేశ§జధర్మములుఁ గుల,ధర్మంబులును గణ§ధర్మములును
గాయంబువికృతులఁ § గాలపర్యయముల, వచ్చునాపద్ధర్మ§వర్తనములు

ఆ. గాఁగ నిట్లు ధర్మ§గతు లైదు గల వని, చెప్పుటయును గౌరి § శివునితోడఁ
బుణ్యలోకకలిత§భోగంబు లెట్లుండు, ననిన నిట్టు లనియె § హరుఁడు కృష్ణ. 216

సీ. ఎల్లపుష్పంబులు § నెక్కాలమును దట్ట, విలసిల్లుఁ గల్పక§వృక్షజనిత
మనులేప మాహార § మమృత మంబరములు, నిత్యామలినములు§నిరుపమాన
భంగి దీప్తంబు లా§భరణముల్ వాన ర,మించుచు సనో§త్సవ్య§మిత్రభావ
మొప్పంగ మేనుల§యొప్పును మనముల,మార్దవంబును గుణ§మాన్యతలును

తే. గలిగి పురుషులుఁగాంతలుఁ § గామవార్ష,లీల లెసఁగఁ గ్రోధాదులు§లేక రుజయు

జరయును నెఱుఁగక నవిఁ జరింతురు దివంబు,నందు సంతతనిర్భరానంద మొంద.

వ. అనిన విని హైమవతి సుగతిదుర్గతులకుం జనం గలవారిం జూచి వీ రిట్టివా రని నిశ్చయింప వచ్చునట స్వామి యెఱింగింపు మనవుడు మృడుండు విను మని యిట్లనియె. 218

చ. జనులకుఁ గీడు సేయక యజస్రము ధర్మరతిం జరించి స
జ్జనగురుపూజనంబులును ‡ సత్యహితోక్తులు దీనపోషణం
బును నతిథిప్రియత్వమును ‡ భూరిదయార్ద్రితయుం గలట్టివా
రనిమిషలోకగాము లని ‡ యాత్మ నెఱుంగుము మేనకాత్మజా. 219

చ. పరుసనిపల్కు బొంకు లగుపల్కులు నన్యధనాభిలాషముం
బరవనితావిలోలతయు ‡ బాంధవసజ్జనవిప్రియంబు దు
శ్చరితులతోడిమైత్రియును ‡ సంతతధర్మరతాభ్యసూయయుం
గరినిభయాన ఘోరనరకంబున కేఁగెడివారిచిహ్నముల్. 220

క. అని చెప్పిన విని హిమగిరి,తనయ వృషధ్వజునితోడ ‡ ధర్మంబులు పె
క్కనుపమమూర్తీ పరమం, బనఁ జాలెడుధర్మ మెద్ది ‡ యన్నిటిలోనన్. 221

వ. చెప్పు మనిన నప్పరమేశ్వరుం డి ట్లనియె. 222

క. రమణీ వర్గత్రయధర్మము లిచ్చు సుఖములు దుఃఖమయము లచిరముల్
గమనాగమకరములు నిత్యమహాసౌఖ్యంబు మోక్షధర్మం బిచ్చున్. 223

సీ. కావున విను త్రివర్గంబుకంటెను మేలు,దలపోయ మోక్షంబు ‡ దానిఁ బడయు
తెఱఁ గెఱింగించెదఁ ‡ దెలివ గృహస్థధర్మంబున నిల్చి ఋణంబు లెల్ల
బాచి వనమునకుఁ ‡ బరమశాంతత నేఁగి, సద్గురుముఖమున ‡ సాంఖ్యయోగ
విదుఁ డగునది పంచవింశతి జ్ఞానంబు, సాంఖ్యంబు ధర్మనిశ్చలత యోగ

తే. మాసమాచారయుగళి మేకాధికరణ, మస్ఖలితముగ మది నది ‡ యలవరించి
ధ్యానపరుఁ డయి శీతోష్ణహర్షశోక,ముఖము లగువివిధద్వంద్వములఁ దొఱంగి.

ఉ. శౌచము బ్రహ్మచర్యమును ‡ శాంతియు లఘ్వశనంబు నై యిశం
జూచుచు నంతరాత్మ నెడ ‡ సొచ్చినవిఘ్నవిశేషముల్ ధృతిం
ద్రోచుచు భక్తియుక్తి గుఱుండు ప్రమోదమయుండు గాఁగఁ ద
ద్గోచరతం జరింపఁగ నకుంఠితమోక్షసుఖంబు సొప్పడున్. 225

తే. అది సదాభ్యాసకలన నత్యంతనిర్మ,లంబు నవ్యయమును నచలంబు ఘనము
నై జరావ్యాధిమరణజన్మాదిదుఃఖ,బహుళసంసారచక్రంబుఁ బాప నేర్చు. 226

వ. అని యుపదేశించి వెండియు. 227

క. విను సంసారముపకు విసు,వనిమర్త్యుఁడు శోకమోహవశగతుఁ డై మో
క్షనిరూఢిఁ బడయనేరఁడు, మనము విరక్తముగ విసివిసమతిము క్తిగనున్. 228

వ. అట్టిదశ చింతావివర్జనంబునను భూశాస్త్రిరత్నపరిజ్ఞానంబునను దృష్టారాహిత్యం

బునను గాని కలుగదు గావున వానిభంగులు ప్రకటించెద. 229

సీ. ధనములు సెడిన బాంధవులు సచ్చినఁ దదీ,యములగుగుణములయందు మనసు
పెట్టకయున్నది యెట్టన వగచిన, దాపంబు వొందుట దక్క నొందు
గలుగునే సుఖము దుఃఖంబును డోఁచిన, యవి మార్చి వచ్చును దనరుగుచుండుఁ
గేవలసుఖము లే దావాసవున కైనఁ, జేటు ద్వంద్వములకు సిద్ధ మగుట

తే. మున్నకనియున్న వగచి త్రమున జనింప, దరయఁ గీడు పరిగ్రహమది సమగ్ర
మైనతను పాత్రిమూలిప్రవృత్తి తాన,తనకు బంధంబు గావించి కొనులతాంగి.

ఆ. విను ధనార్జనంబు ధనరక్షణంబు ధ,నవ్యయంబు ధనవినాశనముఁ బ్ర
గాఢదుఃఖదములు గావున దుఃఖభా,జనము ధనము గాల్పుమనఁగవలయు.

క. రమణీ తృష్ణాసమదుఃఖమును బరిత్యాగసమసుఖముఁ గలవే కా
యము ముదిసిన ముదియదు ప్రాణము గొనిపోఁజాలు తెవులుకరణిఁ జనుఁదృష్ణన్.

క. కామములు భోగములఁ దెగ,నే కొలఁతుక నేఁ నాఱునే చిచ్చు ఘృతిం
గామములఁ దొఱఁగు సౌఖ్యము, నేమియుసౌఖ్యములుఁ బోలునే యరయంగన్.

క. విచ్చలవిడి నింద్రియముల, నెచ్చటి కైనను జనంగ నిచ్చిన నరకం
బచ్చపడుచుఁ గుదియించినఁ, దెచ్చు సుగతి నగున కది సతీమౌళిమణీ. 234

తే. కామరసమున నతితృష్ణుఁ డై మనుష్యుఁ డర్థతృష్ణాకరీతాంతరంగుఁ డైన
గొఱియ నడవిలో నత్తెడుఁ గోలువులియుఁ, బోలె మృత్యువాతనిఁ గొనిపోవుఁ దేవి.

వ. అని పలికి జరామృత్యువులఁ ద్రోవం జాలుమే లెయ్యది యంటేనిఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపు మనుపలుకు వలికె యిట్లనియె. 236

తే. ధనములును దానములుఁ దపోధనము నాజి,పేయరాజసూయంబులు వేయునోపి
చేయుటలు గావు మోక్షదక్షత్వమొకఁడ, మందు జరకు మృత్యువునకు నిందువదన

తే. జాములును దివసములు మాసములు నేండ్లు
నైనకాల మాయువుఁ గొని యరుగుచుండు
నెల్లి సేయుపనులు నేఁడ యింతి మాపొ
నర్చుపని రేపచేయుట నామతంబు. 238

తే. మేలు గడు వేగ చేయరు కాలపాశ,బద్ధులై యేమఱుటఁ జేసి పడఁతి మనుజు
లింత యెఱుఁగుట సంసారమెడలఁ ద్రోచు,నట్టివిసువుటఁ బుట్టించునది హితంబు.

వ. ఇవ్విధంబున. 240

క. ఈతెరువు లాదరింపఁగఁ, జేతోగతికిని విమర్శసిద్ధి యొదవుఁ ద
జ్జాతవిరక్తియు ముక్తికి, నాతెరువ సమీపవర్తి యచలేంద్రసుతా. 241

క. వైరాగ్యంబు ప్రశాంతికిఁ, గారణము ప్రశాంతి ముక్తిఁ గను మోక్షానం
దారామము జరామృత్యువు, జేరావునఁ జేర నేర విద్ధచరిత్రా. 242

వ. అని చెప్పి ముక్తియు శివుఁ డిట్లు హిమగిరిసుతకు సాంఖ్యయోగములనన్వాదయా

విను వివరించెద సంసృతి, యనురోగంబునకు వైద్యమగు దాని నరయంగన్. 243

శివుఁడు పార్వతికి సాంఖ్యప్రకారంబు దెలుపుట.

ఆ. జ్ఞానమున విముక్తి సాంఖ్యులు వడయుదు, రరసి చూడఁగా నిరర్థకంబు
ఘోరతరము నండ్రు శారీర మైనతాపంబుఁ బంచవింశభజన మూఁది. 244

సీ. ప్రకృతి కవ్యక్తనామకమును గల దండ్రు, మహదహంకారతన్మాత్రలును మ
నముసింద్రియములు భూతములు జనకములుగాఁ, నోలిన వికారములు నాలుగయ్యెఁ
బంచవింశకతత్త్వభావితక్షేత్ర మా, తత్త్వసంతానంబు సత్త్వమును ర
జస్సుఁ దమస్సు నా జనునిజగుణంబులఁ, బ్రకృతిజాఁ గరణరూపములు గాఁగఁ

ఆ. గోని సృజించు లోకకోటి నయ్యవ్యక్త, మణువు సత్త మేక మక్రియంబ
హైతుకంబు చరాచరాదుల కగ్రాహ్య, మది ప్రధాన మనఁగ నతిశయిల్లు. 245

తే. సౌఖ్యతుష్టిప్రకాశముల్ సాత్త్వికములు
మోదఖేదాదికద్వంద్వములు లతాంగి
రాజసములు ప్రకాశసంత్రాసమోహ
ములును దంద్రయుఁ దామసములుగ నెఱుఁగు. 246

క. ధృతివిజ్ఞానశ్రద్ధలు, నతివ యసమ్మోహమును దయయు హర్షము నం
చితసత్త్వవృద్ధిఁ బరివర్ధితంబు లగు సత్త్వ మరుగఁ దెరలుం దారున్. 247

తే. క్రోధలోభకామానృతద్రోహచింత, తాపములకు రజోభివర్ధనము వృద్ధిఁ
జేయు వానికి నెల్ల సంక్షీణభావ, మావహిల్లు రజఃక్షయ మావహిల్ల. 248

తే. సంశయంబు విషాదంబుజడత నిద్ర, విను తమస్సు వర్ధింపఁగా బెనువు నొందు
నది విహీనతఁ బొందిన నవియు హీన, భావ మొందు వికస్వరపద్మనయన. 249

సీ. ఒక్కఁ డొక్కని చేత నొక్కచోఁ దఱుఁగుచుఁ, ద్రిగుణంబులును బ్రవర్తించు వీని
జనితంబు లగుప్రీతిసంతాపమోహాదు, లాదవినఁ దత్తద్గుణోదయములఁ
గని యుపేక్షించుచు మనము నూనఁగనిమ్ము, కార్యంబు ధర్మార్థకామములకు
నమరమనుష్యతిర్యగ్జనములకు, మూలముల్ సత్త్వాదు లోలి నెఱుఁగు

తే. బుద్ధి యనఁగ మహత్తత్త్వమునకు నామ
మది వివేకవిజ్ఞానచిహ్నంబు భూత
జని యహంకారమునకు లక్షణ మహంక
రణము దోఁచుట మోక్షకారణము దేవి. 250

ఆ. అన్నియింద్రియములు నడరింప మగుడఁ జేయంగ మనసు సాలు నవియు నదియు
భూతతద్వికారములును దేహము తదన్యుండు దానఁ బరిగ్రహుండు దేహి. 251

క. విను దేహియు దేహము వే, ఱనుసిశ్చయదృష్టి గల్గునాతఁడు సాలుఁ
మనసు మగిడింప నది నిర్మనస్కతఁ బొనర్చి మోక్షమార్గముఁ జూపున్. 252

వ. అప్పుడు ప్రకృతిందొలంగి పంచవింశకుండు వెలుంగు నాతత్త్వంబుపరమహంసు

దనం బగుఁగ నిర్విజ్ఞానంబు శాంతిసాధ్యంబును బరమశాంతి ప్రదంబు నై యుండు.

మ. రసగంధాదివిశేషలేమి నవికారత్వంబునన్ సర్వసం
వసనవ్యాప్తి విజాత్యభంగిని మహాత్త్వస్ఫూర్తిఁ జతుఃప్రభృ
త్యసమానంబిటఁ జెప్పఁబల్లుపరమాత్మాఖ్యంబు వడ్వింశకం
బు సమత్వమ్మున బుధ్యమానముఁ దలిర్చి పొందున్ విమోక్షస్థితిన్. 254

వ. ఇది విశిష్టాదిపరిశ్లిష్ట సేవితంబైనసాంఖ్యధర్మంబు యోగ ప్రకారంబు వినిపించెద.

సీ. విను మింద్రియంబుల నిగ్రహించుటయును బుద్ధియు,నాత్మయందు నొక్కటిగఁ జేయుటఁ గాన్పు
యోగసంజ్ఞ నొప్పు నగ్నియు నగ్నిస,మారాధనంబును నధికవాగ్వి
వర్జనంబును సత్యవ్రతత్త్వంబు దానాధ్య, యనములు శౌచసత్త్వములుఁ బాప
హానిఁ బొందఁ బరిచర్యాకులఁడై మతియోగ, మాచరింపఁగ యోగ్యుఁడగు నరుండు.

తే. మనసు వట్టిమఁ ముఖ్యప్రకటనువు దాని
కామివమున గా, గాని కైకొట్ట శుచియు
నజనమున నేచోట మృదుద్వాసనమునఁ
గాయమున నాజ్ఞవమునఁ భంగిఁ గలుగ నుండి. 256

క. మనమున నైంద్రియవిషయులు, నునిచి మనం బాత్మ వల్ల నొందిఁగింపఁగ నె
క్కొనఁ బ్రాణంబు నపానం,బును వశ్యత నిలుచు యోగమునసిద్ధికినై. 257

తే. అవహితుండయి తద్దశ ననుభవింపఁ,గా నపానమిశ్రప్రాణగతికి మూర్ధ
మతివ చూపెమ్మి నెలపగ నతఁడ చూపె,జీవుఁడవఁ బరమాత్ముండునా వెలుంగు.

వ. అని వెండియు. 259

ఉ. ప్రాణు నపానుపంతున సపానునిఁ బ్రాణునియందు నిల్పి ని
ర్వాణము గోరి యుత్తము దిరంబుగఁ బట్టఁగఁ బ్రాణసంయమా
క్షీణత దేహమధ్యశిఖఁ జిమ్మఁగఁ దత్త్రియ పొంది మూర్ధపా
రీణతఁ గోర్కి సల్పు నపరిచ్యుతిఁదగ్గతుఁ డైనయోగికిన్. 260

వ. అని చెప్పి వెండియు. 261

చ. అలసతయున్ విచిత్రతయు సత్యకనాదరణంబు రోగముం
గలయును లోభమున్ భయముఁ గామముఁ గ్రోధము లౌల్యమున్ విరో
ధులు విను యోగసేవకు సదుష్టతఁ బేర్చిన యోగ మిచ్చ సి
ద్ధు లెనిమిదింట నప్రతిహతుం డయి యోగి చరించు నెల్లెడన్. 262

ఆ. నిద్ర పెంపు నిద్ర నిగ్రహించుటయును, గొలఁది మితాశికుడు పుణ్యగుడు నమియును
యోగి కొప్ప నతఁడు యుక్తవర్తనుఁడైన, నుడిద దుఃఖహారి యోగ మొందు.

వ. ఇట్టిది యోగధర్మం బనిన సంబిక సాంఖ్యయోగశ్రవణంబునఁ బరిజ్ఞాతపర
మార్థ నైతి భవదీయసాయుజ్యంబు భక్తులెట్టిపరిచర్యం బడయుదు రతింగింపవే
యని యడిగిన నప్పుడుంతయు నృపుడాని కిట్లనియె. 264

శివుఁడు పార్వతికి శాశ్వతసాయుజ్యప్రాప్తిసాధనంబులఁ దెల్పుట.

క. విను మవిచింత్యుఁడ సురలకు, మునులకు నేనియును దేవాగ్ర...మునా
యొనరించినయవి యీశుఁడ, సనాతనుఁడ నవ్యయుండ ... ముండెదన్. 265

క. ఏను బ్రసన్నుఁడ నైనం, గానిది లేదర్చకులకుఁ గావున మత్...
ధ్యానస్తుతివందనములు, నానాజనముల వలయు ... శివా. 266

ఆ. నాలుగాశ్రమముల నలువురు విప్రుల, కతివ పాశుపతవ్రతంబు
తెలుఁగు లేను దొల్లి దెలిపితి శిష్యప్రశిష్యపరంపర ప్రసిద్ధి ... 267

క. మంగళరతనూనుచితా, లింగార్చనయోగ్యతలు ఫలించుటకై ...
తిం గావించితిఁ దల్లి, ప్రాంగులును గపాలధరులు నై ...

తే. బ్రహ్మచర్యభితోశనపరత గలిగి, జటిలయొండె ముండియొండె సంభరించి
మనసు నాయంద తిరముగా నునిచి యొప్ప, వస్త్రవర్జితతనువుల ...

క. చరియించుభక్తజనులకుఁ, బరమానందైకతానుభవ ...
స్వైరపున మత్సాయుజ్యము, దొరకొను వారలకు విశదచరితోమసదనా. 270

వ. ఇది సాయుజ్యావాప్తిప్రకారం బని చెప్పి వెండియు. 271

క. శివలింగస్థాపనముఁ ద్రిభువనములం బరమహితమగు ... రుణకన్
ధవళాక్షి చేసితిం దత్ప్రవిమలలింగమున నన్ను భావించు టొప్పున్. 272

చ. కలయొయిఁ బాల నేత నుదకంబులనేని వరాభిషేకమం
గళము నొనర్చి భక్తిరతి గంధము మాల్యము ధూపదీపసం
కలనములున్ నివేద్యమును గాఢసమర్పణ నొందఁ జేసి లిం
గలసితమూర్తియందు ననుఁ గాంచి భజించిన ముక్తి సేకుఱున్. 273

క. అని పలికి నీవు దేవాంగన లాదిగఁ గల త్రిలోకకాంతలకును మ్రొ
క్కనకుం బాత్రం బగుపద, వనజంబులు గల్గె యొప్పువరసతివి శివా. 274

క. చతురవు వివేకవిభవోన్నతచిత్తవు వ్రతవిధానసన్మిళితాసం
యుతమతివి లోకకజ్ఞానితామహామసమాజమతి ప్రనిందిత పరయున్. 275

క. కావునఁ గాంతాధర్మము, నీవలనం దెలియవేడ్క నెమ్మనమున నా
కావిర్భవించెఁ జెప్పం, గా వలయును దాని విశదకమలదళాక్షి. 276

ఆ. అనిన సిగ్గుతోడ నయ్యలఁతిన వ్రాలసిన, చెన్ను మొగము వింత చెలువు దాల్ప
వాంచి యొత్తి గౌరి వరునితో నిట్లను, నేను వినాకుఁ జెల్ప నెంత దాన. 277

క. వినను విహారడిగిన మున్నా నవనబోధంబుకొలఁది మగువల తెఱఁగుల్
పూని వినిపింప కుండుట, దాన తగదు గాన చెప్పెదను సర్వజ్ఞా. 278

క. అని పలికి మఱియు నిట్లను, నను నెప్పుడుఁ బాయకుండు నదు లెల్లను న
వ్వనితలతోడ సమాలో, చన నొనరించి మఱి చెప్పెఁ జను విశ్రుతఁగున్. 279

వ. అని విన్నవించి గంగ యమున గోదావరి కౌశికి కావేరి కృష్ణవేణి పెన్న (నర్మద

బాహుద రేప తపుస) మొప్పైనసగుంలు మున్న జనతోడన వచ్చియున్న నన్నా
తులస్మరించి యాశాపము డిట్లనిగెస నెట్లు సెప్పుద మనిన గంగాదేవి నీ కంటెనీ
మొఱుంగుదుమ నీ పెఱింగిన తెఱంగున సంగనాధర్మం బెఱింగించి పవిత్రీ తుని
జేయు మేము భవదీయవాగమృతం బు పిపుల వినిచెద మనుటయుఁ బార్వతి ప్ర
సన్నచిత్తయై వల్లభుపదసంబుజం జూడ్కి నిలిపి 280

క. దేవా నీదు ప్రసాద, శ్రీ వచ్చిన యోషితే సౌందర్యరీవిభవము భవ
ద్భావంబునకుఁ బ్రియంబుగ, నీ ధర్మంబుఁ దెలియఁజెప్పెద ననియెన్. 281

తే. అనినవిని సురల మునులు ప్రియంబుఁబొందిరి యమరగంధర్వసిద్ధసాధ్యాంగనాజ
నంబు వినువేడ్కవచ్చియున్న, నన్నెలి వెనుక దెసనుండె దేవకీసుతనయ యపుడు.

వ. అని చెప్పి యప్పురుషోత్తముపీతులు వికసిల్లు చుండ నారదుం డిట్లనియె. 283

—♦ పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రతాధర్మంబుల తెఱంగెఱింగించుట ♦—

క. వనితలుఁ బురుషులుఁ బ్రియమునఁ, దను వినుతింపంగ శైలతనయ సమాక
ర్ణనకౌతుక యగు నీశాను సితో ప్పనరీతి నిట్లను గమలేశా. 284

సీ. ఋతుమతి గాక శుద్ధతయుఁ గల్గినయింతి
కన్య తత్పరిణయకరణమునకు
నొడయులు విను తల్లియును దండ్రియును దండ్రి
తోఁబుట్టినతఁడు మాతులుఁడు సోద
రుండును యౌగ్యుడని జూచి వారిలో
నెవరైనను బ్రీతి నిచ్చువారు
పతి యంతనుండియుఁ బ్రభువు దానికి నట్లు
గావున నాతండ దైవ మనుచు

తే. సతనిమత మూఁది దేవతాపితృసపుర్చ, నములు నతిథిపూజనము సన్నతి సమాచ
రించుచును బతిహితము వాటించి నడపు, సతి పతివ్రత మహాపరసౌఖ్యమహిత.

వ. ఏతద్విషయంబు నొకయుక్తదర్శనం బవధరింపుము. 286

సీ. బ్రాహ్మణుఁ డొకనికి భార్య లిద్దఱు గల, రం దొక భామిని యతనిహితము
నపెడునవధాన మొడలి యాతఁడు పంప, గయుఁ దాన సురపితృకార్యపరత
నడచుఁ దక్కటియింతి నాథుఁ బాటించుచుఁ, దన్మతంబునఁ జేయు ధర్మవిధులు
వారు నప్పుడు విధివశమున నొక్కట, మృతిఁ బొంది రా పతివ్రత వరుండు

తే. సనినసుగతికిఁ జనెఁ బెఱవనిత యముఁడు
నీకుఁ బో లేదు సురలుము నీశరీర
మున్నె యని యాగెఁ నది శోకమున సబాష్ప
యైనఁ గన్గొని యతఁడు దయార్ద్రుఁ డగుచు. 287

క. పతిమతము గొనక ధర్మము, నతివ నడపుటొప్పు దింక న్నైనను బతికిఁ

హితము లగువానిఁ జేసిన, నతనిఁ గలయు దనసుఁ జని తా నదియును మరలన్.

వ. కావునం బతికి ననువ్రత యగుట గృహిణికి ధర్మం బని పలికి వెండియు. 289

క. లలన యిలు వాడి నాథుఁడు, వలచిన పని [illegible] వండి యిడి తనుం
గలయఁ దలంచిన మెయిఁ గొని, యెలమిం గైసేసి హృదయ మిాఁ వలయు శివా.

తే. పనులయెడ మాఱు వలుకక యనవధానుఁ, డైనపతిఁ దలంచి ధర్మార్థకలిత
కృతులు నడపుచు సవతి గిట్టినను బోరి, తంబు లేకొక్క టైయుండు దగవు సతికి.

క. సవతాలికిఁ బతి వలచిన, సపుఁ గా కని మతిని యిచ్చక నురూపముగాఁ
దివిరి నడచు సతి దైవము, శివ యది దగ నెల్ల జనములచే మ్రొక్కఁ గొనన్.

క. తనచేతికి నిచ్చినవ, స్తుని కాయము నిల్లుదుపు సచ్చొప్పున మగుడం
గొన వచ్చి భార్య పతి దె, వ్వనినప్పుడ యిచ్చుటొప్పు నకపటవృత్తిన్. 293

క. పతి దనకు నేమి యిచ్చిన, నతిముదముఁ బొందవలయు నాత్మజుఁ డైనన్
మతిఁ గొంకక యేకాంత, స్థితి నేకాసనతి నున్కి సెట్టఁ బ్రమదకున్. 294

క. ధని యధనుఁడు రూపసి గా, ప్పనివాఁడు వివేకి మూఢభావుఁ డరోగుం
డనుగతరోగుఁ డనక యుం, గన పతిఁ బాటింప వలయుఁ గామధ్వంసీ. 295

క. బలి భిక్షము గడప కిడ, న్వలయును దేవపితృపూజనంబుల కాలం
బులఁ బతి శుభ మందుటఁ ద, త్ఫలంబు గాఁ గోరు టొప్పు దమ సతికి శివా.

క. గతి బతియచ్చ్వో భార్యకు, నతనిఁ గడచినట్టి సత్పరాయణము కృపా
యుత కలదే కావునఁ దా, నతనికి భక్త యగు టిచ్చ నఖిలశుభంబుల్. 297

వ. అని చెప్పి యప్పరమేశ్వరునకుం బార్వతి భార్యలయధర్మంబుల వివరించు
నది యై యిట్లనియె 298

పార్వతి శివునకుఁ బతివ్రత కవర్ణంబు అగుధర్మంబులఁ దెలుపుట.

సీ. పరమేశ యాసురి పైశాచి రాక్షసి
యను పేళ్లు గల వధర్మాంగనలకు
వ్యభిచారతత్పరత్వంబు వారికి నెల్లఁ
గల దసురాంశజ కౌర్యనిరత
దనయిచ్చఁ బాలించు ధనధాన్యములు చల
హృదయ భోగపరాత్మ యీర్ష్య గలదు
పైశాచి క్రోధన భర్తృపుత్రులయందు
నిస్స్నేహ గృహకార్యనిపుణ గాదు

తే. కలహశీల రాక్షసి సుఖకంబు లేదు, బొంకు పల్కు నెప్పుడు నిద్రపోవు వీత
లజ్జ యిండ్లు నాథునకు లంబు వారి, దురిత మొందించి పోవు రౌరవనరకమునకు. 299

ఆ. ఎట్టి [illegible] గలిగి విధవ సేనియుఁ బతిభక్తి, గలిగి ధర్మమార్గ చలిత కాంతి
గలిగి [illegible]

ఆ. అట్లుఁ గాక పతులకు యంతిమసమయంబు, నందుఁ జింత దక్కి తన్ననుమరణము
చేసి రేని సుగతి | సిద్ధించుఁ బతిసమే, తంబు గాఁగ సన్నుతంబు లనఘ. 301

క. ద్విజభామినికి నధర్మము, ప్రజఁ గాంచినపిదప నన్యసంపర్కము శోకా
ద్విజితయుఁ బతిభక్తయు నై, త్యజింప యమమరణాసక్తి | మగుట మహేశా.

క. అని చెప్పి గౌరి పతి కి, ట్లను నా దగుచాపలమున | నఖిలేశ్వర నిన్
వినిపించితి నేఁ గొన్నివ, చనములు నీ తప్పు నాకు | సైఁపుము శర్వా. 303

క. అని సిగ్గునఁ జెన్నగు నా, వన మించుక వాంచి యెత్తు నగతనయ యవ్విభుఁ
డును మునులును మునిపత్నులు, వినుతించిరి మధురవాక్యవిభవం బెసఁగన్.

క. సురగంధర్వఖచరకి, న్నరకింపురుషోరగాదినారీజనముల్
పరమప్రీతిని బొగడిరి, పరమేశ్వరి నెలుఁగెత్తి పడఁతుక | పంకజనాభా. 305

క. అని చెప్పి నారదుం డి, ట్లను నగ్గోవిందునకు | నప్పుడు ప్రియ మా
నసమునఁ బొదలఁగఁ బార్వతిఁ, గనుఁగొని సర్వేశ్వరుండు | గారవ మొప్పన్.

క. నానీసంవాదము శుచి, యైన స్త్రీజనుల కెల్లఁ | దాదర మెసఁగం
గా నలినాక్షీ చెప్పను, వానికి నిత్యామరత్వవైభవ మొదవున్. 307

క. మనసంవాదం బెవ్వరు, వినిరి నియతి నజ్ఞులకు | విభవముఁ దేజం
బును గీర్తియు నాయువు శ్రీ,యును నారోగ్యంబుఁ గల్గు ననుత్పలనయనా. 308

క. అని నిర్దేశించి శివుఁడు, సనిమొ శివయుఁ గొలువుతోన | చనె సిద్ధసకుం
జని రన వశమే యద్భుత, మనిరూప్యం బప్రతర్క్య | మది శ్రీరమణా. 309

క. అని పలికి నారదుఁడు నా, వినినకనిన యద్భుతంబు | వినిపించితి నీ
కనిమొం గృష్ణుని సభ్యుల,మనంబు లానందపూర్ణమగ్నము లయ్యెన్. 310

వ. అని యిట్లు భీష్ముం డుమామహేశ్వరసంవాదం బను పుణ్యకథ సెప్పిన ధర్మ
తనయుండు సోదరసహితంబుగాఁ బ్రమోదరసభరితుం డై 311

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ బరమాత్మ ప్రీతిహేతుభూతం బగు జపవిశేషంబు దెలుపుట.

సీ. అతనికిఁ బ్రణమిల్లి | యనఘ పరప్రాప్తి, యెద్దాన సమకూరు నెఱుఁగఁ జెప్పు
మనిన నతఁడు నారాయణధ్యానము, జాస్తుతితత్కథాశ్రవణరతి
యునేమ్ములు గావించు | నధిప విద్వజ్జన, సంరక్షణము కల్మషములఁ బాపు
వేశ్యాకుక్కుటశాల్మలివిద్వాంసు నొకరుని, ముచ్చని తలవరుల్ మోఁద జూచి

తే. యితఁడు మావాఁడు మీఁదియోటి కాగ, డంబు సేసెద రని మహోత్సవంబు సేసి
యా సుకృతమున బ్రాహ్మణుఁడై జనించెఁ, దగఁగ సర్చింపు మీవు విద్వజ్జనముల.

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు దారిద్ర్య వ్యాధిశోకంబులకు శాంతి సంపాదింపం
బోలుజపం బెయ్యది సెప్పవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుండు బ్రహ్మవిష్ణు
మహేశ్వరులను వినాయకవిశాఖవహ్నివాయుచంద్రాదిత్యులను శక్రవరుణ
యమకుబేరులను సురభిని సముద్రంబులను గంగాదిమహానదులను మరుద్విశ్వ

వసురుద్రాదిదేవతలను బితృదేవతలను వాలఖిల్యాదిసిద్ధులను వేదవ్యాసవాల్మీకి నారదాగస్త్యగౌతమకశ్యపాత్రికణ్వాదిమహామునులను రంభాద్యప్సరస్స్త్రీలను ధర్మతపస్సత్యంబులను నహోరాత్రంబులను దారాగ్రహంబులను నశ్విన్యాది తారకంబులను మాసర్తుపక్షసంవత్సరంబులను వైనతేయకాద్రవేయులను గాశీక్షేత్ర కురుక్షేత్రాదిపుణ్యక్షేత్రంబులను నైమిశారణ్య దండకారణ్యాదిపుణ్యారణ్యంబులను మేరుహిమవత్కైలాసాది ప్రభూతశైలంబులను దిఙ్నభోభూములను బుణ్యభూరుహంబులను భూసురులను జక్రవర్తులను రాజులను బరమభక్తిం దలంచి కీర్తించి నమస్కరించి యీసకలసమూహంబును నన్ను రక్షించి నాకు నాయురారోగ్యైశ్వర్యాభివృద్ధి పరమానందంబు నభినందనపూర్వకంబుగా నిచ్చుంగావుత మని యిచ్చం గోరి యోం నమో భగవతే వాసుదేవాయ నమః పురుషోత్తమాయ నమస్సర్వలోకగురవే నమస్సర్వలోకపిత్రే నమస్సర్వలోకపితామహాయ నమస్సర్వలోక ప్రపితామహాయ నమస్సర్వలోక ప్రధానాయ నమస్సర్వలోకేశ్వరాయ నమస్సర్వలోకవిశిష్టాయ నమస్సర్వలోకసుఖప్రదాయ నమస్సర్వలోకకర్త్రే నమస్సర్వలోకభర్త్రే నమస్సర్వలోకహర్త్రే నమస్సర్వలోకనిధయే నమస్సర్వలోకనిధానాయ నమస్సర్వలోకహితాయ నమస్సర్వలోకహితకరాయ నమస్సర్వలోకోద్భవాయ నమస్సర్వలోకోద్భవకరాయ నమో విష్ణవే ప్రభవిష్ణవే యని పఠించుట మహాజపంబు. 313

క. పాపంబులును భయంబులు, నాపదలుం బాయు నిమ్మహాజపమున ధా
త్రీపాలోత్తమ శుభములు, ప్రాపించును ధర్మతత్పరత సిద్ధించున్. 314

వ. అని యిట్లు గంగాపుత్త్రుం డజాతశత్రునకు సర్వసిద్ధికరం బయినయిమ్మహాజపం బుపదేశించె నని చెప్పి తదనంతరసత్కథ లాకర్ణింపు మని పలికి జనమేజయునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 315

తే. మనుజనాథ యశేషధర్మములు సర్వ
పావనములు శాంతనవుఁడు బహువిధములఁ
జెప్ప నివ్విధి విని యుధిష్ఠిరుఁడు భక్తి
నమ్మహాత్ముని నిట్లని యడిగె మఱియు. 316

చ. అతఁ డశోకరుండు లోకముల కన్నిటికిన్ మహనీయమైనదై
పరమఁ బరాయణంబు ననుకైవడి భవ మెవ్వాని గొప్పఁ నర్చన
స్తుతిరతి నెవ్వానిం గొలిచి శోభన మొందు జనంబు మేలు నా
నతిశయ మొంది నీకు మత మైన చను నెయ్యది ధర్మకోటిలోన్. 317

తే. జపములం దెల్ల నుత్తమజపము నాఁగ, సంచితం బయి తన్ను జపించు జంతు
వునకు జన్మసంసారబంధనము లూడ్చి, పావు నెయ్యది చెలఁగింపు పరమబోధ,

వ. అని యడిగిన నా భూపతికి భీష్ముం డిట్లనియె. 319

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణుమంత్రధ్యానం బవశ్యానుష్ఠేయం బని చెప్పుట.—

సీ. అఖిలజగత్ప్రభుఁ డగు దేవదేవు ననంతునిఁ బురుషోత్తమాభిధాను
నంచితనామసహస్రకంబున సంస్తుతించుచు సంతతోత్థితమనస్కుఁ
డై యజమానుఁ డర్చ్యయుఁ డైన తాఁ గని యర్చించుచును దృఢధ్యాననిరతుఁ
డగుచు నమస్కృతు లాచరించుచు నాద్యంతు నవిష్ణు నధ్యక్షు నెల్ల

తే. లోకములకు బ్రహ్మణ్యు బ్రహ్మలోకకీర్తివర్ధను సర్వధర్మజ్ఞు నవరెదు లోక
నాథు భూతభవోద్భవు నమిత భక్తిఁ గొలిచి సర్వదుఃఖంబులఁ దొలఁగఁ ద్రోచు.

తే. ప్రస్తుతులఁ బుండరీకాక్షుఁ బరమభక్తిఁ దలఁచి యర్చించుటయు నామస్తవంబు సర్వ
ధర్మములకును సమధికతమము నైన ధర్మ మెంత యెఱుంగుము ధర్మతనయ.

సీ. పరమ తేజంబును బరమ తపంబును, బరమైన బ్రహ్మంబుఁ బరపరాయ
ణముఁ బవిత్రంబులు నాఁ దగువానికి, నెల్ల బవిత్రంబు నెల్ల మంగ
ళంబులకును మంగళంబును నెల్ల దేవతలకుఁ బరమదైవతము భూత
సమితికి నవ్యయజనకుండు నగునట్టివాఁ డెవ్వఁ డెవ్వానివలనఁ దోఁచు

తే. నాదియుగమునాగమమున నంత్యవేళ, నడఁగు నెవ్వనియందుఁ జరాచరములు
విశ్వలోకప్రధానుఁ డవ్విష్ణు వేయు, దివ్యనామంబులును బాపభయహరములు.

తే. భూరిగుణయోగవిఖ్యాతములును ఋషీస
మాజపరిగీతములును నై మహిమఁ దనరు
నమ్మహాత్మునినామంబు లధిగతవి
భూతికై చెప్పెదను విను భూపవర్య. 323

వ. అని పలికి విశ్వంబు విష్ణుండు వషట్కారుండు భూతభవ్యభవత్ప్రభు వనునవి మొద
లై రథాంగపాణి యక్షోభ్యుండు సర్వప్రహరణాయుధుం డనియెడు నివి తుదగాఁ
గలసహస్రనామంబు లుపన్యసించి. 324

ఆ. కీర్తనీయుఁ డైన కేశవుదివ్యనామంబు లివి భవద్ధితంబు గోరి
తరతరంబ కీర్తితంబు లయ్యె నశేషభంగి వేయుఁ గురునృపాలవర్య. 325

—భీష్ముఁడు ధర్మజునకు విష్ణునామప్రభావంబు దెలుపుట.—

సీ. విష్ణునామంబులు వేయును నిత్యంబు, వినినఁ బఠించినమనుజుఁ డిహము
నందుఁ బరమ్మున నశుభంబు నొందఁడు, యత్యంతశుభముల ననుభవించు
విప్రుండు వేదాంతవిదుఁ డగు రాజు విజయ మొందు వైశ్యుఁ డక్షయధనంబు
వడయు శూద్రుఁడు సుఖభాగిత జెలయు ధర్మార్థకామప్రజార్థ్యర్థిజనులు

తే. గాంతు రమ్మై లెఱుంగు రేకాంతభక్తి, శౌచయుతుఁ డై విని కీర్తించి సారయశము
నచలలక్ష్మియు వంశవర్యతయు మేలి, పెంపుసొంపును గలిగి శోభిల్లు నరుఁడు. 326

సీ. [illegible]

దమితవీర్యమునఁ దేజమునఁ గాంతిని బల,రూపగుణంబుల ర్యూఢి కెక్కు-
లోకబంధాపదార్తులకుఁ బరనమాత్ర, నయ్యయుదురితము లడఁగు వాసు
దేవాశ్రయుఁడు వాసుదేవపరాయణుం,డును నగుమర్త్యుఁ డత్వినుతనామ

ఆ. కము లుపన్యసించి కల్మషంబుల నెల్లఁ, దోలఁగి దుర్గతులకుఁ దొలఁగి జన్మ
మరణములకు రోగజరలకు నందని,పరమ మైన బ్రహ్మపదము నొందు. 327

క. స్మృతిసౌఖ్యక్షాంతి శ్రీ,ధృతికీర్తులు గలుగు దుర్మతిఁ గ్రోధము లు
బ్ధతయును మాత్సర్యము లే, వతిపుణ్యత విష్ణుభక్తు లైనజనులకున్. 328

సీ. చంద్రార్కనక్షత్రసహిత మైననభంబు
నచరాచరోర్వియు జలనిధులును
సురదైత్యగంధర్వగరుడయక్షోరగ
వ్రజములు హరివశవర్తనములు
బుద్ధియు నింద్రియములును మనంబు స
త్త్వంబును బలముఁ దేజంబు ధృతియు
క్షేత్రంబుఁ దద్గతక్షేత్రజ్ఞవస్తువు
లరయఁగా వాసుదేవాత్మకంబు

తే. లాగమాదితాచారమయ్యుండు ధర్మ
మచ్యుతుండు తత్ప్రభువు సాంఖ్యమును యోగ
తంత్రమును శిల్పవేదశాస్త్రములుఁ గర్మ
ములు జనార్దనువలన సమున్భవించె. 329

ఆ. విష్ణుఁ డొక్కరుండ వివు మహాభూతంబు, లక్కభూతతతులు వెక్కగలవు
సరిఁ ద్రిలోకములను బరఁగి విశ్వంబు భూ,తాత్ముఁ డమ్మహాత్ముఁ డనుభవించు.

ఆ. వ్యాససంప్రణీత మైనయావిష్ణుస్తవంబు సకలశోభనంబులును సు
ఖములుఁ గోరుపురుషుఁ డమలినబుద్ధిఁ బఠింపవలయు భక్తి పెంపుతోడ. 331

క. అజు విశ్వాధీశ్వరు స,ర్వజగత్ప్రభ వావ్యయు ప్రభవర్తనకరు నం
బుజలోచను నెవ్వారలు, భజింతురు పరాభవమునఁ బడ రప్పుణ్యుల్. 332

క. కావున విష్ణునిపెల్లగు, [1]నీవేయుఁ బఠింపు నీకు నెప్పుడు నాయు
శ్శ్రీవిభవారోగ్యంబులు, భూవర సిద్ధించుఁ బరమబోధముఁ గలుగున్. 333

క. అని యి ట్లుపదేశించిన, విని యాదము నెమ్మనమున వెల్లిగొనఁగఁ బాం
డునియగ్రసుతుండు గాంగే,యుని కభివందన మొనర్చి యుచితవినయుఁడై. 334

వ. పూజానమస్కారంబులకు నెవ్వరు భాజనంబు లెవ్వరికిఁ జెట్ట సేసినం జేటు
వాటిల్లు నెవ్వారలు సంతోషించిన శుభంబులు సొప్పడుం జెప్పవే యనిన
నతం డతని కి ట్లనియె. 335

1. క. చ. జ. 'నీవేయుఁ బఠింపుమీపు నిచ్చలు'.

బ్రాహ్మణపూజానమస్కారంబులు పరమోత్కృష్టంబు లని చెప్పుట.

సీ. పూజానమస్కారకములకుఁ బాత్రములు బ్రా
హ్మణులు వారలకుఁ గీ ౯ డాచరించి
వాసవుండును జెడు ౯ వారిసంతసమున
నఖిలశుభంబులు ౯ నావహిల్లు
ధర్మసేతువు లోకధారకం బఖిలశా
స్త్రప్రవర్తకము విప్రవ్రజంబు
తపమును వాక్కును ౯ ధనము విప్రుల కొక్క
కుడువుమాత్రన పాపకోటిఁ బాతు
తే. రమ్మహాత్ములు సొప్పరు ౯ లఖిలమార్గములకు విను దేవతలు దేవతలకు బోలఁ
దజ్ఞఁ దన లేదు పూజకు ౯ నర్హు లనిన, నధిప వృద్ధులఁ బ్రాజ్ఞుల ౯ నడుగ నేల.
వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు బ్రాహ్మణులఁ బూజించుటవలన విశిష్టం బయిన శుభం బెయ్యది దృష్టం బయ్యె వారలయందు వర్ణనీయం బగువర్తనం బేమి గానంబడియె నీవిట్లు వారలం గొనియాడ దెలింగింపవే యనుటయు నాపగాపుత్రుండు పవనార్జునసంవాదం బనునితిహాసంబు విను మది భవత్ప్రశ్నంబునకు సదుత్తరం బై యుండు నని పలికి యజ్ఞపతి కిట్లనియె. 337

పవనకార్తవీర్యార్జునసంవాదంబు భీష్ముండు ధర్మజునకుం జెప్పుట.

సీ. అధిపసహస్రబాహార్జునుఁ డేడుదీవుల నేలి యుద్భుతబలపరాక్ర
మములఁ దనర్చి మత్సము లెవ్వరును నెందు, లే రని యత్యవలేపయుక్తి
నాడిన నొకభూత ౯ మాకాశమున నుండి, యెఱుఁగక పలికెద ౯ వెల్లవారి
కధికులు గారె ధరామరు లనవుడు, నతఁడు వారలు రాజు ౯ నాశ్రయించి
తే. నడపికొందురు మనుగడ ౯ పుడమితేని,కంటె న్నెల్లెక్క డై రట్లఁ ౯ గాక యేను
మనుతుఁగూర్చినఁ జెఱుతు నర్గలినసమస్తభూతములనన్న వెఱచి యాభూతమరిగె.
వ. అట్టియెడం బవనుండు గగనంబున నుండి తన్నెఱింగించికొని యన్నరపతితోడ.
సీ. భూదేవశక్తిన ౯ గాదె రాజులు ప్రజారక్షణ మొనర్చుట ౯ బ్రాహ్మణులకు
నధికులు గలరె యగ్నివాల్యాకై యింద్రుండు, గౌతముఁ డలిగిన ౯ గాసిఁబడఁడె
కుంభసంభవుచేత ౯ నంభోధి యుడుగదె, దైత్యులు వనలుండు భృగుశాపహతుఁడు గాఁడె
యన విని మఱుమాటయాడక యున్నయర్జునకుఁ బవనుఁ డిట్లని యొమ్మఱియు
తే. నాంగిరసవంశసంభవుం ౯ డగునుచథ్యుఁ
గోరి నిజపుత్త్రి సోముఁడు ౯ గారవమున
నిచ్చి నాతంపతులు తమ్మయిచ్చ వనము
నందు వసియించి మునిహృదయంబు లలర. 340
వ. వర్తింపఁ దత సోముఁ డొక్కనాఁ డమ్ముని [illegible] యనుటయు మున్ను

యవ్వనితం గావించి వేచి తిరుగువరుణుండు. 341

క. ఎత్తికొని పోయి తనపురి, నత్తామరసాక్షి నునిచె నమ్మునిపతియున్
మెత్తన చని నారదముని, యత్తెఱఁ గెఱిఁగింప నాతఁ డాలించి తగన్. 342

తే. తాన దిక్పతి దన కిట్లు దగునె యొరుల, భార్యఁ గొని పోవ నేఁగి వారికు మిట్ల
యనినఁ జని నారదుండు సెప్పినను వినక, దయ్యెగామాంధుఁడై యతఁడు నిర్భయుఁడు.

వ. విడువక యున్న నమ్మునియుచథ్యుకడకు మగిడి వచ్చి. 344

సీ. ఇంతిఁ దా విడువనిశ్చయుం డితఁడు గాదు నాకు, బెడతల వట్టి త్రోపించె వరుణుఁ
డని చెప్పుటయు నల్గి యతఁడు సర్వజలంబుఁ, ద్రావిన వరుణపురంబు ధూళి
మయ మైన భయ మంది సమానినిఁ గొనివచ్చి, యొప్పించి ప్రణమిల్లి తప్పు వాసి
కొని మునికృప గాంచి చనియె నాదిక్పతి, ధరణీశ రాజులో ధరణిసురులొ

ఆ. యెక్కు డనిన వినియు నక్కిల్బిష వడి యున్న, యతనితోడ ననిలుఁ డమరులసుర
సమితి గొడి వచ్చి శరణు సొచ్చిన నగస్త్యుండు విజయలక్ష్మి నొసఁగె టయును.

వ. గంగాతీరంబున గ్రతువు లొనరించు గీర్వాణులం బూర్వగీర్వాణులు గాసి చేసిన వసిష్ఠునికడకు వారలు వచ్చియుం బోయి తెఱం గెఱింగించిన యత్తాపసోత్తముని రోషానలజ్వాలలు ¹సాకారంబు లయి యాదైత్యలోకంబు నేర్చుటయుం జెప్పి యక్కుంభసంభవుండును వసిష్ఠుండును శ్రేష్ఠులగుట బ్రాహ్మణుల కొడఁ బాటు గాదో కదే యనినను బలుక కున్న యన్నరపతితోడం బవమానుండు మఱియు నిట్లనియె. 346

పవనుఁడు కార్తవీర్యార్జునునకు నత్రిప్రభృతులమహిమ సెప్పుట.

సీ. ఒకతఱి దేవతలకు దైత్యులకు మహారణ మయ్యె నప్పుడు రాహుశస్త్ర
సమితిచే నర్కుండు శశాంకుండు సొలసిన, వెలుఁగు గడంగుడుఁ దమసమొలసి నెగడు
పడినయద్దివిజుల వడి నంటఁ దాఁకి య, య్యసురలు నొప్పింప నత్రికడకుఁ
బాఱి మమ్ముం గావు పరమదయాత్మక, యనుడు నతండు చంద్రార్కతనువు

ఆ. లక్షితములు సేసి యసురసైన్యము రూపు, మాపె నిజకటాక్షమాత్రమునన
యతని నృపులకంటె నధికుఁ డందమొ హీనుఁ, డందమో నిజంబు నధిప చెపుము.

సీ. అనిన నూరక యున్న యర్జునుతోడ స, దాగతి యిట్లను ధరణినాథ
సురపతి యాశ్వినుల్ సోమపానంబున, కర్హులు గారన్న నా శ్రయంబు
వాటించి వారికై భార్గవచ్యవనుండు, దనమంత్రములబల్మి ననిమిషులకు
నగ్గు సేయంగ నయ్యింద్రుండు వోటున, వ్రేటున నాతని గీటడంచు

తే. బుద్ధి నొక శైలమును వజ్రమును రయమునఁ
గొని మహోగ్రతఁ గవియ నమ్మునివరుండు
జలము సల్లిన శైలవజ్రములఁ దాను

1. క. గ. ట. సాయకాకారంబులై

¹ముదుఁగఁబడి యబ్బలారాతి ♦ మూర్ఛవోయి. 348

వ. ఒక్కింత సేపునకుం దెలిసె నంతకు నమ్మునివరుండు మదుం డను వాని శతయోజన దీర్ఘరసనాస్యదంతుని సృజించి పంచిన. 349

ఆ. వాఁడ సురగణంబు ♦ వాసవుఁ గబళింప, వారు శరణుశరణు ♦ వరమునీంద్ర యనిన వారిఁ గాచె ♦ నమ్ముని వారిచ్చె,నపుడు సోమపాన ♦ మాశ్వినులకు. 350

క. నీ వాచ్యవనుండును ధాత్రీవరుసరి గామి యెట్లుఁ ♦ దెలుప కుడుగుదే నావినియు నొక్కమాటయు, నావిభుఁ డాడండ్ల దాని ♦ కలయక మఱి యున్. 351

వ. వాయుదేవుం డన్నరదేవునకు నికరుణం జేసి యతనిచే టోర్వనివాఁడై. 352

సీ. అకట దత్తాత్రేయునకు భక్తి శుశ్రూష, సేసి కాదె యవ్విశ్వశిష్టబలప రాక్రమంబుల నొంది ♦ రాజుల సెల్లను, నెక్కుడై తాక్రుత ♦ మేల మఱవ వినుమీ వోకండవే ♦ యనిమిషాదిసమస్తభూతంబులను వృద్ధిఁబొందు టవని దివిజులకృపన యోర్తెఱఁ గెల్లజనములు, నెఱిఁగినపని శాంతిఁ ♦ గొఱలి విప్ర

తే. కులము దైవస్వరూపం బగుట మనంబు,నందు దృఢముగ నిల్పి తదాశ్రయమున వెలయు వాఁడవై నను మేలు వినుము నాదు,బుద్ధి యనవుడు నతఁడు ప్రబోధ మొలసి.

క. నీపనుపు సేసి బ్రతికెద, నేపు నహంకృతియు విడచి ♦ యొల్లవలన మే లాపాదించుచు విప్రుల, శ్రీపాదము లాశ్రయించి ♦ చెందెద శాంతిన్. 354

ఆ. అనిన సంతసిల్లి ♦ యనిలుఁ డా నృపు బుద్ధి గలిగి బ్రదుకు మనుచు ♦ గారవించి పోవు కొల్పి చనియె ♦ విప్రులపం పెట్టి, దని యెఱుంగు కురుకులాగ్రగణ్య. 355

భీష్ముఁడు ధర్మజునకుఁ గృష్ణుని ప్రభావం బుపన్యసించుట.

వ. అనుటయు నవ్విభుండు బ్రాహ్మణమహానుభావం బింకను వినవలతుం జెప్పవే యనుటయు నప్పుడమితేనికి భీష్ముండు దనకు నింద్రియంబులును వాఙ్మనసం బులును నపుడు దుర్బలంబు లగుట యెఱింగించి యినుండు దక్షిణాయనంబు తుది సేరుచు వచ్చె దేహన్యాసంబు తడవు లేమి దోఁచుచున్నది కృష్ణుండు నీకు విప్రజనవిశేషంబు వివరించువాఁ డని పలికి యిట్లనియె. 356

తే. ఏను గృష్ణు నెఱుంగుదు ♦ మానవేంద్ర,యిత్తెఱఁ గ్రీడావరాహమై యుద్ధరిత్రి నిది యొకటఁడును జెప్పఁగా నేల కృష్ణు,లీలఁ గాదె భూమ్యాదిభూతాలి గలిగె.

వ. కృష్ణుండు. 358

తే. బొడ్డుతామరయం దొక్కపురుషుఁ బుద్భవించునట్లుగఁ ²జేసి తద్విరచనాని ధమున నఖిలచరాచరప్రభవ మయ్యె, నరయ సామాన్యమే కృష్ణుపరమలీల.

క. విను మెత్తఱి ధర్మంబులు, దనుజులచే బాధఁ బొందుఁ ♦ దత్సమయమునన్ జనియించి యద్దురాత్ములఁ, దునుముం గృష్ణుండు ధర్మధుర్యులఁ గాచున్. 360

క. తొలియుగం దాన దిశా, పాలురునుం దాన విశ్వపతియును గురుభూ

1. క. ముడిఁగిపడి 2. జ. జేసె. దద్విరచనావిభవము నఖిల.

పాలనరతాన కృష్ణుఁడు, కాలము దిక్కులును జూడఁ గలఁ డఖిలములన్. 361

ఆ. అరయఁ గృష్ణుఁ డధ్వరాత్మకుఁ డఖిలాగ, [1]హోత్రమంత్రతంత్రయుక్తి నతనిఁ
బ్రస్తుతించి మేలు వడయుదు రధ్వర, కర్త లైనజనులు కౌరవేంద్ర. 362

క. చయనంబుల ఋగ్వేదం, బయమహిమసువర్ణనాముఁ డగుకృష్ణుగుణో
దయము వినుతించు యజ్ఞ, క్రియానిరతు లైనసురలు ప్రీతిం బొందన్. 363

క. విను ఋగ్వేదము కృష్ణుని, వినుతించుట యిది యఖిలవేదంబులుఁ ద
జ్జనితవిలాసంబులు వే, దనిరూపితవస్తు వనఁ దాన కుమారా. 364

తే. అగ్నులును యజమానుఁడు నాహుతులును
యాగఫలరూపమును గృష్ణుఁ డని యెఱుంగు
మినశశాంకతారకముల నెసఁగు తేజ
ములును గృష్ణమయంబుల భూపవర్య. 365

క. పరమజ్యోతి యనఁగ నిర్జరామరపదం బనంగ సత్యం బన భూ
వర యమృత మనఁగ దేవకీ, వరసుతుఁడు వెలుఁగు వేదవర్గముతుదలన్. 366

క. అని యిట్లుపదేశించిన, విని మోదము నొంది పాండుప్రభునగ్రసుతుం
డనిమిషతటినీసుతునకు, వినతుం డై నెమ్మనమున వేడ్కదలిర్పన్. 367

కృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు బ్రాహ్మణప్రభావంబు సెప్పుట.

వ. కృష్ణునకుఁ బ్రణమిల్లి దేవా భూదేవమాహాత్మ్యంబు విన వలతు నానతీయవే
యని వినయసంభృతుం డగుచుఁ బ్రార్థించిన నప్పార్థివునిమీఁదఁ గరుణామృతమ
యం బగునాలోకనం బొలయ సద్భావుం డాదరభరితుం డై యిట్లనియె. 368

క. ననుఁ బ్రద్యుమ్నుం డివ్విధ, మున నడిగిన వాని కేను ముదమందుచు నా
తనిహితము గోరి కుంతీ, తనయాగ్రజ యున్నమాపఁ దగ నిట్లంటిన్. 369

సీ. వర్గత్రయము నపవర్గంబు సాధింప, నమరపితృప్రీతు లాచరింప
నైహికసుఖములు సార్జింప వలసిన, వారికి విప్రుల చేరుగడలు
దివిజుల కైనను నాయువు శ్రీయుఁ గీర్తియుఁ, దనరుట తత్ప్రసాదమునఁ జూవె
యలిగి భస్మము సేయ వలచి పెంపొసఁగంగ, నవనీసురులు శక్తులట్టు లగుట
తే. వారిఁ గోపింపఁ జేయక వారలకుఁ బ్రి
యంబు సేయుచు వారు ప్రహర్ష మొందఁ
దనకుఁ గలభంగి నిచ్చునతండు రెండు
భువనములయందుఁ బెంపును బొగడుఁ బడయు. 370

దుర్వాసుఁడు కృష్ణునిమనశ్శుద్ధి పరీక్షించి యనుగ్రహించిన ప్రకారము.

వ. నాకనినయాశ్చర్యంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము స్వతంత్రప్రవర్తనుం డగుదుర్వా
సుండు మనమందిరంబునకు వచ్చి మందహాసంబు సేయుచుఁ గోపించుచు సుము

1. క. చ. జ. హోత్రమంత్రతతులఁ దత్క్రియాయుక్తి.

ఖుండగుచు విముఖత్వంబు నొందుచుఁ గుఱువనొల్ల ననుచుఁ బెక్కండ్రకుం గావించినఁ గూడుఁగూర దా నొక్కరుండ భుజించుచు సెజ్జ నిద్రించుచు భూమి శయనించుచు నెందేనిం బోవుచు మరలి వచ్చుచుఁ జరించుచుండి యొక్కనాఁడు కృష్ణా నాకుం బాయసంబుమీఁద వేడుక పుట్టెడుఁ బెట్టింపవే యనఁ దత్క్షణంబ కావించినం గొంత గుడిచి కొంత దనయొడలం బూయుమనినం బూసితి నచ్చేరువ నున్నరుక్మిణిం జూచి కొంత యక్కాంతమేనం దాన పూసి రథ్యరూపంబుగా రథంబున నప్పొలఁతిం బూన్చి రథారోహణంబు సేసి వీథికి వెడలి యమ్ముద్దియను ములుకోలం బొడుచుచు రథంబు నడపింప నాకుం గోపంబు నీర్ష్యయు నించుకయు జనియింప కుండ నేనుం జూచుచుం దోడన నడచితి నప్పుడు యాదవు లాశ్చర్యకోపభయాయత్తచిత్తులై యనేక ప్రకారంబులం దమలోఁ బలుకుచుం జేయునది లేక కెలంకుల వచ్చుచుండ. 371

ఆ. రథము దివిచి డస్సి రమణి మేదినిమీఁద, మ్రొగ్గతిలఁగఁ బడిన డిగ్గనుఱికి
దానిమీఁద ధూళి దాఁ జల్లి వెసఁ బాఱె, నమ్మునీశ్వరుండు యామ్యదిశకు.

క. పాఱిన నాతనివెనుకన, పాఱితి సంప్రార్థనా ప్రభాషణములతోఁ
జేఱి మరలి యమ్ముని మిముఁ గాఱియ పెట్టితిఁ గడే యకట యనుచు దయన్.

వ. నన్నుం గనుంగొని నీవు కోపంబు జయించితివి నీకు వరం బిచ్చెదఁ గైకొనుము.

ఆ. ఎల్లవారుఁ దమకు నెంత గూర్తురు నీకు, నంత గూర్చి నిన్ను ననుసరించు
వారుగాత లోకవంద్యుండవై యెందు, మాఱు లేక యతులమహిమ మనుము.

వ. అని నిర్దేశించి మఱియు నిట్లనియె. 376

క. నాయంగంబుల నెల్లం, బాయస మతిభక్తిఁ బూసి పాదతలమునం
బూయవు గావునఁ గలుగు న,పాయం బటకాల నీకు నవిలంఘ్యం బై. 377

క. విను పరమపదప్రాప్తికి, ననుగుణమై యుండుఁ గాన యదియును నశుభం
బన రాదు నీవు బ్రాహ్మణ, జనములయెడ నడపు మిట్టిచందమ యెపుడున్. 378

వ. అని పలికి రథవహనపరిశ్రాంత యగు మీతల్లిం జూచి నీవు సౌందర్యసౌభాగ్యంబుల నప్రతిమానవై మాననీయత్వంబునం గృష్ణునిషోడశసహస్రాంతఃపురకాంతలకంటె నెక్కుడ గుదు మని దీవన యిచ్చి యమ్ముని యంతర్హితుం డయ్యె.

ఆ. రుక్మిణియును నేను రుచిరసంపద నప్పు, డతిశయిల్లు నస్మదంగకములఁ
జూచికొనుచు మిగులఁ జోద్యమందుచుఁ బ్రియ, మొదవ నెలకొనంగ నింటి కరిగి.

ఆ. [illegible] వస్తుతతియు మున్నటికంటెను, బహుళమును మనోజ్ఞభంగికంబు
నాటం జూచి యద్భుతాయత్తచిత్తుల, మైతి మిట్టివార లవనిసురులు. 381

[illegible] వారికి భక్తుఁడవై వెలయు కుమార యనిశ మతిఁ దుష్టుఁడ వై
[illegible] పలసి నీవు గట్టెడ, వై వెలయఁగ వలయుఁ గార్ష్ణవాన్వయముఖ్యా. 382

వ. అని చెప్పినం బ్రముదితమానసుం డగుచు నమ్మానవనాథుండు మాధవుతో దుర్వాసుండు శర్వాంశసంభవుం డని విందు శర్వునిమహిమ వినవలతుం జెప్పవే యనిన నప్పురుషోత్తముండు భరితాదరుం డై. 383

కృష్ణుండు ధర్మరాజునకు శివునిమహిమ సెప్పుట.

ఆ. అడుగవలయుదాని నడిగితి నీవు న, న్నధిప నామనము ప్రియంబుఁ బొందె
శివునిఁ దలఁచి మ్రొక్కి శివుదివ్యమహిమ సె, ప్పెద నితాంతవిమలహృదయుల కతుల.

వ. ఏకాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణింపు మని ధర్మజున కిట్లనియె. 385

క. శతరుద్రీయము నేసరుఁ, డతిభక్తిని శివుని మనమునందు నిలిపి యం
చితమునఁ బఠించు సులభం, బతనికి సర్వంబు నిందు నందు నరేంద్రా. 386

వ. అని వెండియు. 387

సీ. అమరు మహాదేవుఁ డను పేరు శివునకు, నప్పరమునకు మీఁ దరయ లేదు
తత్పదభక్తుల ధర్మవిరుద్ధపు, జాతుల నెల్లను సమయఁ జేయు
దేవతల్ మునులు నతిప్రయత్నంబునఁ గావించు దక్షయాగమున శివుని
మఱచిన నయ్యజ్ఞ మఱవఱ లై పోదె, భగనేత్రనాశ మాదిగ ననేక

తే. భంగములు రావె వారి కాప్రభువుచేత, శరణు వేఁడినఁ గావఁడే కరుణనట్టి
వారి నీసు వెంపే మన వచ్చు మఱియు, వినుము తద్దివ్యలీలలు మనుజనాథ.

సీ. ప్రబలదైత్యులు పురత్రయనాయకులు జగ, త్త్రయము నప్రతిమప్రతాపలీల
బాధింప దివిజులు ఫాలలోచనుఁ గాంచి, కావుము కృప దేవదేవ మమ్ముఁ
బశువుల మగువారిఁ బశుపతి వై ననీ, వనుచు మహాక్రోశ మాచరింప
నప్పురంబులు మూఁటి నస్త్రమొక్కటన భ, స్మముగాఁగఁ జేసి యశమ్మార్గణంబు

తే. నంకమున నిడ నది బాలుఁ డైన నీతఁ
డెవ్వఁ డని సూప వెఱఁ గంది యెల్లసురలు
వినుతి సేయ బ్రాహ్మణమూర్తి వెలుఁగునతని
కిడియె [1]దుర్వాసుఁ డను నామ మీశ్వరుండు. 389

తే. అతఁడు సూవె మాయింటికి నరుగుదెంచి, యంత సేసినాఁ డనవుడు నచ్చెరువున
భక్తియును మదిఁ బెరిగొనఁ బాండునగ్రసుతుఁడు నిభృతమై దేవకీసుతునితోడ.

క. శివముఖ్యనామములు ప్ర, స్తవనకృతిఁ జోగవలాతుసదము లగునని విం
దు విమలబోధ యెఱంగింపవె వాని నిరుక్తి ననినఁ బరమప్రీతిన్. 391

వ. అతం డిట్లనియె. 392

క. శివదేవు ముట్టఁ గొల్వఁగ, నవనీశ్వర యతని పేళ్ల యర్థ మెఱిఁగి సం
స్తవనక్రియఁ గూర్పనా కై, న విధాతకు నైన నరిది నామదిఁ జూడఁగా. 393

వ. అయినను. 394

1. క. దూర్వాసునాను మాహేశ్వరుండు.

క. నీ విట్లు నన్ను నడిగితి, గావున నా యెఱిఁగినట్టి గతిఁ జెప్పెద న
ద్దేవాదిదేవువరనా, మావలి విను మచల మైన యవధానముతోన్. 395

ఆ. అగ్నివాయువాసవాదిక వసుమరు, దాదిదేవతామయస్వరూపాత్ముఁ డైన
శివునిమహిమఁ బ్రీతిఁ జెప్పెద వినుము స, ర్వార్థసాధకంబు లగు నృపాల.

—♦ శ్రీకృష్ణుండు ధర్మజునకు శివనామనిర్వచనంబు సెప్పుట. ♦—

క. వినుము నరేంద్ర మహత్త్వం, బున నుగ్రతను నీశ్వరత్వమున నఖిలమహా
మునిజనములును మహేశ్వరుఁ, డని కొనియాడ హరుఁ డొప్పు నప్రతిముం డై.

సీ. ఉగ్రత్వమునఁ బ్రతాపోన్నతి రుద్రనా, మముఁ దాల్చె దేవసంఘమున కెల్ల
మహతి నాఁ బోలు పూజ్యమహనీయదేవత, గావున విను మహాదేవుఁ డయ్యె
నఖిలసత్కర్మఫలాకారశుభములు, సేయు వేడుకఁ గల్మి శివుఁ డనంగఁ
జనియె సుస్థిరతేజమున వెలుఁ గొందుట, నంచితస్థాణుసమాఖ్యఁ బరఁగె

తే. జంగమస్థావరాత్మకసకలభూత
రూపబహుత నొందుట బహురూపనామ
ధేయుఁ డై యొప్పె ధూమ్రపుంజాయజటల
వలన ధూర్జటి యను పేరఁ బఱలె హరుఁడు. 398

ఆ. వినుము విశ్వు లనఁగఁ జను దేవతలు దన, యందు బొడమి రట్టు లగుట విశ్వ
రూపనామకమునఁ దీపితుం డయ్యె నా, త్రిపురమర్దనుండు నృపవరేణ్య. 399

సీ. బహునేత్రములు మేనఁ బ్రజ్వరిల్లుట సర్వ, తశ్చక్షురాహ్వయోదాత్తకీర్తిఁ
బరఁగు భూతము లెల్లఁ బశువులు దాఁ బతి, గావునఁ బశుపతి నా వెలుంగు
విషమస్థుఁ డై యున్కి వృషవాహనుం డను ఖ్యాతి, వనఁ జనుఁ బ్రాణపాలాఖ్యసమత
నొంది వహించు వేదోక్తాభిధానముల్, మఱియుఁ బెక్కులు వానిమహిమ వేద

ఆ. వేత్త లైనవారు వివరించి యన్యోన్య, బోధకత్వమునఁ బ్రభూతసౌఖ్యు
లగుచు సంతతము శివారాధనానిరూ, ఢాత్ము లై చరింతు రధిపముఖ్య. 400

క. ఈ నామనిర్వచనములు, మానవుఁడు పఠించినను సమాహితమతి యై
వీనుల నించిన సౌఖ్యము, నానందము నిండు నం దతనికిఁ గల్గున్. 401

వ. అని చెప్పి మఱియును. 402

క. వ్యాసమహాముని లోకహి, తాసక్తిని శివునివిషయ మై పద్యముగాఁ
జేసె నుపస్థాన మొకటి, యా సమధికపుణ్యవాక్ప్రయము విను మధిపా. 403

సీ. సర్వజగన్నిత్యసాక్షి లోకైకసు, ఖావహమూర్తి నిరామయుండు
బ్రథమభూతములకుఁ బ్రథమభూతంబును, దాత్తంబు నైన సద్భూతంబు శివుఁడు
దనముఖంబున నగ్ని జనియించెదను సభ, క్తికసమారాధనసత్కృతుల నియతిఁ
బాటించువారికి భవమోక్షణంబు గా, వించు వేడుక మది నించువాఁడు

తే. వితతచతురాత్మకత్వవిస్ఫురితి వహించి, కరుణఁ దత్తత్పదస్థిరార్చకలనకల్యు
లగుసపర్యారతులకు నగ్ర్యైవిధంబు, నీడ్యపదవుల నొసఁగుమహేశ్వరుండు. 404

తే. ఈ యుపస్థాన మచలితశ్రద్ధయువృత్తి
నరుఁడు శివలింగ సన్నిధానమున వాఙ్మ
రూఢముగఁ జేసి యాయురారోగ్యసకల
కామ్యవైభవైశ్వర్యముల్ గలిగి నెగడు. 405

భీష్ముఁడు ధర్మజునకు ధర్మసూక్ష్మప్రకారంబు సెప్పుట.

వ. అనిన విని యత్యంతసంతోషంబు నొంది కుంతీతనయాగ్రజుండు శాంతనవుతో ధర్మంబులు బహుప్రకారంబులు గలవు పరమానుష్ఠేయం బగు ప్రకారం బెయ్యది దాని నెఱింగింపవే యనుటయు నజ్జనపతికి జాహ్నవీనందనుం డిట్లనియె. 406

ఆ. ధర్మములకు సంజ్ఞ తద్వేదు లగుమహాత్ములు దగంగఁ జెప్పుదురు నరేంద్ర
వినుము కాలపాకమున నది యన్యథాత్వంబు గలిగి యవిశదత్వమొందు. 407

వ. ఎట్లంటేని. 408

క. అనఘ యధర్మము ధర్మం, బనుమతిఁ బుట్టించుఁ దృణసమావృతమై ప్ర
న్నబిలముచందమునఁ దోఁ, చినసూక్ష్మంబోలె సూక్ష్మగతి తత లేదిలన్. 409

క. తప్పక కాన్పఁగ లేమిం, జెప్పెడువారలును దద్విశేషము దప్పం
జెప్పఁగ ధర్మంబు తెరువు, దప్పు నది క్రియాపరులకు దైన్యము దెచ్చున్. 410

వ. కావున ధర్మంబుసూక్ష్మప్రకారంబు. 411

క. శ్రుతముఁ బరిత్యాగముఁ గల, మతిమంతుల నడుగు లోభమద మోహాసమా
వృతబుద్ధులు గానిసమం, చితచరితులవలనఁ దెలియు శీలనిరూఢా. 412

క. కామార్థంబులు మోహో, ద్దామతకృత్యంబు లని యెఱుఁగని ధర్మ
స్తోమమునఁ దగులుజనములచే మేలుగ నెఱిఁగికొనుము సిద్ధవివేకా. 413

తే. అనఘ యుంచితస్వాధ్యాయయమునను యజ్ఞ
మునసమాచారమున నిష్ఠ పొనుఁగుపడక
యుండు నెవ్వారలకు వార లోకి నడవు
నదియ కనుము ధర్మముసూక్ష్మపదవి గాఁగ. 414

క. అన విని యుధిష్ఠిరుఁడు న్యాయమున మిప్పుడు మీరు సెప్పుమాటల సందే
హానిరూఢ మయ్యె ధర్మము, గనికొనవలయుటకు బహుముఖత్వముకల్మిన్. 415

క. పారంబు లేనిధర్మా, చారంబున మునుఁగుమాదృశక్షుద్రులకుం
దీరం బిట్టిది యని తెలి, వార భవాదృశుల తగుదు ధర్మిలిఁ జెప్పన్. 416

తే. ఆగమోక్తవిధంబుఁ బ్రత్యక్షమును సమాచరణముఁ బృథగ్విధవ్యాకులములు
ధర్మసూక్ష్మత యిమ్మాటఁ దథ్య మిట్టి, దనఁగ రానియట్లున్నది యనఘచరిత.

వ. అనిన నాపగేయుండు కౌంతేయాగ్రజుతో ని ట్లనియె. 418

క. ఇవి మూఁడు దెఱంగులు ధర్మువునకు స్మృతి నిశ్చయింప ముఖ్యపదంబుల్
దివిరికొని యివియ చూచుచు, నవనీశ్వర పూర్వమునులయందుఁ గలుగుటన్.

క. అనుమానింపకు మంధుండును నిశ్చితాత్మకుండును జర్చింపనుబోలెన్
జననాథ యేను బల్కెద, విని వృథముగ నూఁదు మింక వేఁడును నేలా. 420

క. విమలాత్మ యహింసయు ద్యాసయు సత్యముఁ గ్రోధవర్జనంబును విను ము
త్తమధర్మ రాశి యిది ధర్మమునకు పరమసీమ దీని మరవుము మదికిన్. 421

తే. బ్రాహ్మణారాధనమును దక్షత్వ కూడవయసము, తక్కు మొందు విచారముల్ ధర్మపుత్ర
యనిన మానస మానంద మంద నాతఁడు తని కతిభక్తి వందనం బాచరించె.

వ. ఎవ్వరు ధర్మంబునెడ ననూయ సేయుదు రెవ్వరు దానిని నుపాసింతు రెఱింగింపు
వారి వారి పొందుగతులను వినవలతుం జెప్పు మనిన నప్పౌరవోత్తమునకు న
ప్పురుషసత్తముం డి ట్లనియె. 423

సీ. వినుము రజస్తమోవికృతులఁ దగిలిన మానసంబులు గల మానవులకుఁ
గలుగు ధర్మద్వేషకలనంబు వారలు, నరకవాసార్హులు ధరణినాథ
సత్త్వపరాత్ములు సతతంబు ధర్మము, నుపాసింతు రూర్ధ్వలోకాధివాస
మునకు వారు యుక్తులు మునుమును బుట్టిన, సుతుండు ధర్మము పద్మజునకు దాని

తే. పాశసంపద సుమతు లుపార్జితగ నుపాసనము సేయుదురు తియ్యపంటి పరువ
మాదరించి తదుపచార మాచరించు, వెరవు గలయట్టి జనములవిధము దోఁప.

వ. అనినం గౌంతేయాగ్రజుండు శాంతనవుతోడ సాధులు నసాధులు నన నెట్టివారు
సెప్పు మనుటయు నమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 425

భీష్ముండు ధర్మజునకు సాధ్వసాధుజనుల నిరూపించి చెప్పుట.

సీ. తమయంత నెఱుఁగరు ధర్మంబు నదుపదేశమునను గాన రసాధుజనులు
ధర్మబోధం బివ్విధంబులు రెంటను, గలిగెడువారు సాధులు తదీయ
చరితంబు విను విడువరు మలమూత్రంబు, లర్వాంబు గానిచో నధిప యతిథి
భోజనశిష్టాన్నభోజులు దెరు విచ్చి, తగినవారలకుఁ బ్రదక్షిణముగ

తే. నడుగుదురు నడుపుదురు సత్యార్జవములు
శరణు సొచ్చినఁ గాతురు సురతగుప్తి
పరులు నిజదారతృప్తులు గురువినీతు
లమరవ్రాదయులు సంతోష మూరఁ గలరు. 426

వ. అని వెండియు. 427

తే. సాధు లింద్రియ విభ్రాంతి సంహరింతు
రఘము దెలిసి ప్రాయశ్చిత్త మాచరింతు
రప్రకాశంబుగా ధర్మ మాచరింతు

రఖిలభూతదయాళుత్వ మారఁ గలరు. 428

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు శంతనుపుత్త్రుతో నప్రయత్నులకు నర్థంబు సిద్ధించుట గలుగు ధర్మపరులను నీతివిదులునై సబలవంతులు బహుమార్గంబు లగుసదుపాయంబుల నర్థంబు లాకాంక్షింప సిద్ధింప కుండెడుఁ గొందఱకు సిద్ధించియు నవి భోగంబుల కుపభోగ్యంబులుగా కుండు శిష్టులు పెద్ద లేకయుం గొన్నిచిత్తంబులందు విద్య లలవడ శిక్షితు లయ్యును నిర్విద్యు లగుటయును గలుగుఁ దెవుళ్ళ నోసియుం బోట్లం బడియును గొందఱు చావరు పూరిపుడుక దాఁకి బలాధికులు సచ్చుట చూచెద మిట్లు గాఁగతం బేమి యెఱిఁగింపవే యనుటయు నమ్మహీపతి కమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 429

శుభాశుభంబులు పూర్వజన్మకృతపుణ్యపాపంబులచేఁ గల్గు నని చెప్పుట.

క. మొలవం బెట్టనియట్టిది, మొలచునె తొలుమేనిదానములు నానార్థం
బులు సిద్ధించుఁ బ్రయత్నంబులు లేకయు నంత నిజము భూపవరేణ్యా. 430

తే. అలఘుతపములు దొలుమేనఁ గలిగెనేని
వెదకికొని వచ్చు నన్నరు విపులభోగ
ములు పురాకృతవృద్ధసేవల ఫలించు
బుద్ధికలిమియు విద్యలఁ బొలుచుటయును. 431

క. తొలుమేన నహింసారుచి, గలిగిన దీర్ఘాయు వొందుఁ గారణభూతం
బులు భూవర యివి యీ గుణములు లేమియ కీడులకును మూలం బరయన్.

వ. కావున. 433

తే. వినుము దానంబుఁ దపమును వృద్ధసేవ
నము నహింసయు నియతకృత్యములు సర్వ
జనుల కిమ్మహాగుణములు మనమునందు
దృఢముగా నిల్పి నడపుము ధీరవర్య. 434

వ. అని యుపదేశించి యాపగానందనుండు వెండియుఁ బాండవాగ్రజున కిట్లనియె.

సీ. ఎప్పుడు ధర్మంబునెడ నాదరము గల, వానికిఁ గాలంబు దాన యిచ్చు
ధర్మతత్త్వప్రబోధకముఁ బరిస్ఫుటముగాఁ, గావున సుస్థిరభావశుద్ధి
సహితతపశ్శ్రుతస్నానదానజపంబులను దేవతాపూజలను నమోఘ
కాలుఁడై వర్తింపఁగా ధర్మయోగంబు, సమకూరు ధర్మంబు సాధనత్వ

తే. మొంది చేయించుకొని చెప్పుఁ బొందు నిర్మ
లాత్మకుండు సంసారపారాత్మకంబు
సత్యమజరామరము బోధనిత్య మచ్యు
తము పరానంద మగునప్పదంబు సనఘ. 436

అని నిర్దేశించి మఱియును. 437

తే. కను వెలుంగు వేదవ్యాసమునివరుండు
నధిప కృష్ణుండు నీకుఁ బరాయణంబు
చింత దిగఁద్రావి పాలింపు శాంతవృత్తిఁ
బ్రజల సర్వంబునందును విజయి వగుము. 438

క. అని యిట్లుపదేశించిన, యనిమిషతటినీతనూజునతులవచనముల్
విని మోమలరఁగఁ బులకలు, తనువున జాదుకొన నొప్పె ధర్మజుఁ డధిపా. 439

సీ. అపుడు వీక్షించి సత్యవతీసుతుండు శం, తనునందనునితోడ ధర్మజుండు
దెలిసె నొండె భవదుపదేశామృతంబున, ననుజులుఁ గృష్ణుండు నాప్తసకల
రాజన్యులును ధృతరాష్ట్రుండుఁ దానును, దగ నిన్నుపాసించి దయకుఁ బాత్ర
మయ్యె వీడ్కొలుపుమియ్యవనీశుఁ దతితోడఁ, గ్రమ్మఱ నితఁడు నీకడకు వచ్చు

ఆ. వాఁడు గాక యనిన వాత్సల్యమున నార్ద్రమైన చూడ్కి నమ్మహాత్ముఁ డతనిఁ
జూచి పురికిఁ జనుము శుభపరంపరలకు, భాజనంబ వగుము రాజముఖ్య. 440

భీష్ముండు ధర్మజు నాదరించి కరిపురంబునకుఁ బంపుట.

వ. అని యనుజ్ఞ సేసి వెండియు. 441

సీ. నీబుద్ధి ధర్మైకనిష్ఠ గావుత మసమగ్రదక్షిణబహుయజ్ఞములు య
థాతిచందమున శ్రద్ధాన్వితంబుగఁ జేయు, రాజధర్మంబుగఁ బ్రజ్ఞ తిరంజ
నము లాచరింపు చుట్టములును జెలులును, బండినవృత్తంబుఁ బత్తికులము
లెట్టట్ల నిన్నాశ్రయించి సుఖించువా, రర్కునియుత్తరాయణము వచ్చు

తే. టరసికొని యుండి నాకడ కరుగుదెమ్ము
పొమ్ము తల్లియుఁ దమ్ములు భూవరుండు
నీవు సుఖుల రై యుండుఁడు నృపవరేణ్య
యనుడు నానంద మొంది ధర్మాత్మజుండు. 442

వ. అట్లు చేయువాఁడ నని సవినయంబుగాఁ బలికి దేవవ్రతునకు దండప్రణామం
బాచరించి యిట్లు వీడుకొని. 443

క. మును లనుపఁగఁ గృష్ణాదులు, జను దేరఁగఁ దోడఁ బురికిఁ జని మోముదితులై
జను లెదురుకొనఁగఁ బుణ్యాంగనలును విప్రులును వచ్చి కని దీవనతోన్. 444

క. సేసలు సల్లఁగ మహిమా, ద్భాసితుఁడై యిట్లు వోయి ధర్మజుఁడు నిజా
వాసంబు సొచ్చి గాంధా, రీసంభావన మొనర్చి ప్రియము దలిర్పన్. 445

ఆ. తల్లి కెఱఁగి ముదము ద్రౌపది కొనరించి, సకలపౌరజనుల జానపదుల
నెలమి రోలయ వీడుకొలిపి భూసురులకు, దానవిధుల సమ్మదం బొనర్చి. 446

వ. విపతు లైన సతులకు సమగ్రధనంబు లొసంగి ధృతరాష్ట్రునిం బ్రభాతపూజా
కరణంబునం బరితుష్టునిం జేసి.

తే. తమ్ములును గృష్ణుఁడును బ్రమోదమున నేఁగ

సమ్మహీశ్వరుఁ డపుడు రాజ్యాభిషేక
మంగళము నొందినట్లు నెమ్మది దలంచి
గట్టిదైనయానందపెంపుఁ గాంచి పొలిచె. 448

వ. అట్లు శోభిల్లి వారల నుచితప్రకారసమాచరణంబులకుం జన నియోగించి యభ్యంతరమందిరంబున కరిగె నట్లజాతశత్రుండు [1]సమ్యగంగీకృతసామ్రాజ్యుండయి జనసంభావ్యం బగుచరితంబున సంప్రవర్తిల్లుచుండం బంచాశద్వాసరానంతరంబ వాసరపతి యుత్తరాయణగతుం డగుటయు. 449

ధర్మజుఁడు కృష్ణాదులఁ దోడ్కొని భీష్మునియొద్దకుం బోవుట.

సీ. అక్కౌరవేశ్వరుం డప్పుడు గదలి గాంధారిని ధృతరాష్ట్రధరణివిభుని
గొంతిని ముందిడుకొని కృష్ణుఁ దమ్మునిఁ, దనతమ్ములను విదురుని యుయుత్సు
సంజయులను గృపాచార్య ధౌమ్యుల మంత్రకోవిదులగుయాజకులను దోడఁ
గొని వస్త్రచందనాగరుపుష్పఫలభృత, కుండముల్ వట్టించుకొని యనేక

తే. రత్నములుఁ గాంచనంబుఁ దోరాఁగ నగ్ని
యంచితంబుగఁ దా సంఘటించి యోగ్య
జనసమానీతముగఁ జేసి సకలపరిజ
నంబుఁ గొల్వ మహావిభవంబు మెఱయ. 450

వ. చని భీష్మునివీరశయనస్థానంబున కనతిదూరంబునం దేరు డిగ్గినం గృష్ణాదులును రథావతరణంబులు సేసిరి తానును వారును బారాశర్యనారదదేవలప్రభృతిపరమసంయమిసముపాస్యమానుం డగుసమ్మాననీయుం జేర నరిగి మునిజనంబులకు వినతుం డయి తదభినందితుం డగుచు నా ధర్మనందనుం డయ్యమరనదీనందనునకు నభివందనం బాచరించి సమీచీనధ్యానతత్పరుం డైనయద్దేవవ్రతు నుద్దేశించి. 451

తే. అనఘ వచ్చితి ధర్మనందనుఁడఁ బ్రణతి, యాచరించెద నాపలు కవధరింప
నవసరం బేనివిను సమయంబు వార్చి, యగ్ని మొదలుగఁ దేఁ దగునట్టివాని. 452

సీ. తెచ్చితి ఋత్విజుల్ వచ్చిరి హరియు నీతనయుండు ధృతరాష్ట్రుఁడును సమస్త
బంధులుఁ గలమహీపతులు విప్రులుఁ బౌరజనులు నేతెంచిరి సదయహృదయ
వీరిఁ జూడుము కనువిచ్చి నావుడు నమ్మహాత్ముఁ డందఱఁ జూచి యా నృపాలు
కేలు దెమల్చుచు మేలు సేసితి దైవ, యోగంబు గాదె నీ వొదవుటరయ

ఆ. మనుజనాథ [2]మాఘమాసంబు శుక్లపక్షంబు నామనమున సంప్రమోద
మావహిల్లఁ జేసె నని యభినందించి, యతని కధికహర్ష మావహించె. 453

వ. తదనంతరంబ ధృతరాష్ట్రునితో నిట్లనియె. 454

తే. వేదశాస్త్రపరిజ్ఞానవృద్ధసేవనములు గలిగి యశేషధర్మములు నెఱిఁగి

1. గ. సమ్యగ్గృహీత. 2. జ. పుణ్య ◆ మాసంబు.

వ్యాసమునిపతి దేవరహస్య మర్థిఁ, జెప్ప విని నిష్కళంకత * నొప్పి తనఘ. 455

క. కావున భవితవ్యములకు నీ, వడలఁగవలదు పాండునృపపుత్త్రులు స
ద్భావమునఁ జూడ నేర్చిన, భూవర తగ నీవు గన్న * పుత్త్రులు గారే. 456

క. వీరిం బరిపాలింపుము, వీరలు శుశ్రూషఁ జిత్తవృత్తి ముదమునం
గూరఁగ ధర్మసుతుని పైఁ, గారుణ్యము గలిగి పనులు * గఱపుము నెమ్మిన్. 457

తే. ఏ నెఱుంగుదు నితఁడు నీయెడఁ బ్రియంబు
భక్తియును గల్గి యకుటిల * భావుఁ డగుట
నీవు వత్సలత్వమున నీ * నృపతిఁ బంచి
పనులు గొనుము కౌరవకుల * భారధుర్య. 458

క. విను నీతనయులు దుర్యోధనాదు లవినీతిపరు ల * ధర్మజ్ఞులు క్రో
ధను లతిలుబ్ధులు వారల, మనమున నిడి వగవవలదు * మనుజాధీశా. 459

వ. అని పలికి కృష్ణు నాలోకించి. 460

* భీష్ముఁడు శరీరంబు విడుచుటకు శ్రీకృష్ణు ననుజ్ఞ గొనుట. *

తే. దేవదేవ జీవాత్మక * దేవవంద్య, శంఖచక్రగదాపద్మ * చారుహస్త
వాసుదేవ త్రివిక్రమ * వరద పరమ, పురుష ప్రణతి యొనర్చెదఁ * గరుణఁ జూడు.

వ. అనుచు నమస్కరించి. 462

ఆ. బలము నీవ నాకు * భక్తుండ నీయెడ, లాలు బిడ్డ లేని * యట్టివాఁడఁ
గావు నన్ను నధిక * కారుణ్యమున నిమ్ము, నుజ్జఁ గమలదళ * మనోజ్ఞనయన. 463

వ. అని వెండియు. 464

సీ. మాధవ పాండుకు * మారవర్గమునకు, గతి నీవ రక్షింపు * కరుణ మెఱయ
దుర్బుద్ధి యైనయా * దుర్యోధనునితోడఁ, గృష్ణ యెక్కడ నుండు * గెలుపు గలుగు
నక్కడ కంటి నేఁ * బెక్కుమాఱులు నట్లు, నెప్పఁగా నాపంపు * సేయు కతఁడు
దమవారి నెల్లను * సమయించి తానును, నమసె నిన్నెఱుంగుదు * నమితమహిమ

తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు నను * పరమమునులు
జగము రక్షించుటకుఁ గేలి * జన్మ మొంది
సంచరించెద రని పరా * శరసుతుండు
నారదుండును జెప్పిరి * నాకుఁ దొల్లి. 465

వ. అనిన విని వాసుదేవుండు దేవవ్రతువదనం బత్యాదరంబున నాలోకించి. 466

ఆ. కీ డొకప్డు లేదు * కృతపుణ్యుఁడవు తండ్రివలని భక్తిపెంపు * గలవు దానఁ
గాదె బంటుఁ బోలె * గాంగేయ మృత్యువు, నీవశమున నిలిచె * నిర్భరముగ. 467

* భీష్ముఁడు శరీరంబు విడిచి నాకలోకగతుం డగుట. *

వ. నీకు నే ననుజ్ఞ యిచ్చితి వసువులం బొందు మనినం బరమానందంబునం బొంది
పాండునందనుల్లను ధృతరాష్ట్రునిం దక్కటివారలనుం గనుంగొని [illegible]

ననుజ్ఞాతుండనకదా యని పలికి యందఱం గౌఁగిలించుకొని యానృశంస్యంబును సత్యంబును నిత్యంబులుగాఁ బాటించి బ్రతుకుఁ డని చెప్పి తాను దొల్లి రాజులఁ గెల్చి తెచ్చినధనంబులు విప్రజనంబుల కిచ్చి ధర్మతనయుం జూచి యెల్లబ్రాహ్మణులును బూజనీయులు ఋత్విజులు నాచార్యులు వృద్ధులు విశేషించి పూజింపవలయువా రని నిర్దేశించి యూరకుండి ధారణానుక్రమంబున సమాహితాత్ముండయి వాయువుల సన్నిరుద్ధంబు సేసిన నవి యూర్ధ్వగతం గైకొనియె నమ్మహాత్ముం డవయవంబులం బ్రాణంబులు వాసికొనుచు వచ్చునయ్యెడఁ జోట్లు శల్యరహితంబు లగుచుండె నట్లగుటం గాంచి కృష్ణాదు లగునఖిలజనంబులు నాశ్చర్యభరితాంతఃకరణు లగుచుఁ గీర్తించిరా సంయమచతురునిచే సర్వాయతనసన్నిరుద్ధం బై యాత్మ మూర్ధంబు భేదించి మహోల్కాకారంబున నాకసంబున కెగసి కొంత దవ్వరిగి యంత నంతర్హితం బయ్యె నప్పుడు పుష్పవృష్టి గురిసె. దేవదుందుభులు మొరసె నంబరంబున సిద్ధులు సాధ్యులుం బొగడుచుం బ్రమోదంబు నొందిరిట్లు దేవవ్రతుండు దివంబునకుం జనుటయు. 468

—•• పరలోకగతుం డైనభీష్మునకు నగ్ని సంస్కారంబు సేయుట. ••—

సీ. ధర్మపుత్త్రుండును * దమ్ములు విదుర యు,యుత్సులు నగురుకాష్ఠోత్కరంబుఁ
జందనదారుసంచయమును గొని సము,స్థలి సముంచితచితి * యలఘుభంగి
విరచించి రయ్యధిక్షితీశుఁడును ధృతరాష్ట్రుఁ,డును నమ్మరున్నదీతనయుపుణ్య
గాత్రంబు సుస్నాన * కలితంబు విహితాను, లేపంబుఁ బుష్పదామోపశోభి
తే. తంబును త్తమక్షౌమావృతంబునుజ్జ్వ,లాభరణభూషితంబుఁ గా * నధికభక్తిఁ
జేసి రప్పుడు సామంబు * సెలఁగ హోమ, మాచరించిరి యాజకు * లగ్ని యలర.

క. కనకములు మణులు భూసుర, జనసంఘంబున కజాత * శత్రుఁడు శ్రద్ధా
వినయప్రీతియుతంబుగ, ననేకములు వేడ్కఁ నొసఁగె * నవహితమతియై. 470

వ. తదనంతరంబ. 471

క. తలదిక్కఁ గవలుఁ బాదం,బుల దెస ధృతరాష్ట్రపాండు * భూపాగ్రతనూ
జులుఁ బట్టి యధిక విభవో,జ్జ్వల మగుపాడెపయి నిడిరి * శవరత్నంబున్. 472

వ. అట్లయి నన్నలువురును వహించిరి భీమసేనార్జునులు ధవళచామరంబు లిడిరి యుయుత్సుం డుత్తమచ్ఛత్త్రంబు వట్టె వృద్ధ లగుకౌరవస్త్రీ లాలవట్టంబులు వట్టిరి ధౌమ్యుండు క్రియాకలాపంబు నడపె నట్లు సోవ సెప్పి దేవవ్రతుని దేహంబు శ్రౌతాగ్ని కాహుతి సేసి బహుకుండంబు లెత్తి ఘృతంబు ప్రయోగించి ప్రజ్వలింపఁ జేసి రవ్విధంబునం బిత్రుమేధంబు విభవమహితంబును విధివిహితంబునుం గా ననుష్ఠించి యక్కౌరవు లపసవ్యంబుగాఁ దిరిగి కృష్ణద్వైపాయన నారద దేవలప్రభృతు లనుగమింప భాగీరథికిం జని సర్వభరత

భార్యాసమేతంబుగా నగ్గాంగేయునకుఁ దిలోదక ప్రదానంబు లాచరించి రట్టి సమయంబున. 473

పుత్రశోకాతుర యైన గంగాదేవి కృష్ణాదులం గనుంగొని దుఃఖించుట.

సీ. ఉదకంబులందుండి యుత్థిత యై శోకవిహ్వలత్వంబున వికలగమన
యగుచు నెమ్మోముపై నశ్రులు గ్రమ్మఁగాఁ, జనుదెంచి కౌరవపక్షసమితి యెదుర
నిలిచి భాగీరథి యలఘుండు దనకొడు, కిలఁ బరికింపఁగా నెట్టిభంగి
వాఁ డతుల్యుఁ జరితంబుఁ బోఁడిమి మీ కెల్ల, నెఱుఁగుదు రైనను నేను గొంత
తే. సెప్ప వినుఁడు దృఢవ్రతశీలుఁ డమలబుద్ధి రాజవృత్తాఢ్యుఁ డుభూరికృపుఁడు
శాస్త్రసంవేది పితృభక్తిధుర్యుఁ డార్యసమ్మతుండు విద్యాపరిశ్రమఘనుండు. 474
తే. కాశిరాజకన్యకలకుఁ గాఁ జెనంగి, వానిచే గాసి యైరి భూవరులు పలువు
రంబకై పూని వాని మహాబలంబు, జామదగ్న్యుండుఁ దెరలుపడఁ జాలకరిగె. 475
వ. అని విలాపంబు సేసి వెండియు. 476
తే. అంతవాఁడు శిఖండిచే నట్టు లగుట
గనియుఁ బెక్కులు పఱియలు గాక యునికి
కతనఁ జేసి వజ్రమయంబు గాఁగ నోపు
నని తలంచెద నాడెంద మన్నలార. 477
వ. అని వగచిన గంగాదేవికి దేవకీనందనుం డిట్లనియె. 578

పుత్రమరణదుఃఖిత యగు గంగను గృష్ణద్వైపాయనుం డూఱడించుట.

తే. నీవు శోకంబు దక్కుము నీసుతుండు, పరమగతి నొందె శాపసంప్రాప్తిఁ జేసి
వసువు మర్త్యుఁడై వర్తించె నసదృశప్ర, భావుఁ డాతఁడు వగ పేల దేవి నీకు.
ఉ. అతని శిఖండి యేల యమరాధిపుఁడున్ సమయింపఁ జాలునే
యతఁడు నిజేచ్ఛఁ జేసి నరునంచితదివ్యశరంబు లంగసం
గతములు సేసి పాన్పుగ సుఖస్థితి మృత్యువు మాన్చి యుండి కీ
ర్త్యతిశయ మొందె నీ వలఁచినప్పుడు వోయె విషాద మేటికిన్. 480
వ. అని యూఱడిల్లం బలికెఁ గృష్ణద్వైపాయనమునివరుండును బరమాదరణీయతత్పర
వచనంబుల నజ్జాహ్నవీదేవికి నానందం బాపాదించె నంత నంతరంబ యాత్మీయసలిల
సాంగత్యంబు నొందు నమ్మందాకినిచేతం గృష్ణాదులు నందఱు జనపతులును, నను
జ్ఞాతులు నాశీర్వాదప్రీతులు నై మునులునుం దోడ నడవ నది వెడలి రని యిట్లు
భీష్మనిర్యాణవృత్తాంతంబు వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుం జెప్పిన నప్పుడమిఱేఁ
డెఱింగువ నతాతకు వలయువిధానం బాచరించి చరితార్థుం డైనయప్పార్థివ
ముఖ్యుండు మఱి యెట్టిచందంబునం బ్రవర్తించె మునీంద్రా యెఱింగింపవే యని
యడుగుటయు. 481
[illegible] సుమునిదివ్యదత్తపర్యాంతమహాత్త్వవిధానవిత్తని

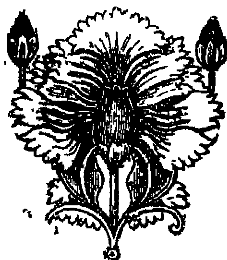
ర్వీకృతవిలాసహృద్య ప్రతిభవిస్తరవిస్ఫురన్నైకవేద్య పా
వకబహుళభవ్యనామ పరిశ్రవర్ధనసంతుష్టయదూరధామ వి
శ్వకలితతోషణా సుభగసాత్యవతేయవచోవిభూషణా. 482

క. [1]సత్సేవ్యచరణ శమవ, ద్వాత్సల్యాభరణ ధర్మరతత్త్వోద్ధరణా
హృత్సంగతభక్తికదురి,తోత్సారణధుర్యద్బ్రహ్మక్రియామఖవిసరణా. 483

మాలిని. స్మయవిరహితపూజ్యా । మంత్రగీతాధిరాజ్యా
నయనహిమగుసూర్యా । నైష్ఠికక్షేమధుర్యా
దయితభువనరక్షా । [2]దాంతిసంపద్యుతాక్షా
నియమనికటవర్తీ । నిష్కళానందమూర్తీ. 484

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతంబయిన శ్రీమహాభారతంబునయానుశాసనికపర్వంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము. 485

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి
యానుశాసనికపర్వము సమాప్తము.

1. క. సత్సేవ్యాచరణ సముద్వాత్సల్యా. 2. గ. ధ్దాంతి_సంవిత్సమక్షా - జ. దాంతి సంవత్సమాక్షా, ట. శాంతి సిద్ధ్యత్సమాక్షా.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము

నామకపార్వత్యభి
ధానకమాధుర్యధుర్యతత్త్వాశ్లేషో
పాసితనిరంతరసాం
ద్రానందప్లావితాత్మ హరిహరనాథా. 1

శోకమగ్నుం డగుధర్మజునిఁ గృష్ణాదులు ప్రబోధించుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు సురనదీనందనున కుదక
కర్మం బాచరించి ధర్మనందనుండు ధృతరాష్ట్రపురస్సరంబుగ భాగీరథి యుత్తరించి
తత్తీరదేశంబున. 2

ఉ. ఉమ్మలికంబునం బొగుల నుల్లముతోఁ బొరి లోచనంబులం
గ్రమ్మఁగ నశ్రువారి ధృతిగౌరవ మేద మహోగ్రబాణపా
తమ్మున మ్రొగ్గునేనుఁగువిధమ్మున నేలకు వ్రాలఁ బట్టి వే
గమ్మ వృకోదరుండు మురశఘస్మరుపంపున నమ్మహీశ్వరున్. 3

ఆ. పట్టి యతఁడు దనదుపైచీర యాస్తరణంబు సేసి భూస్థలంబునందుఁ
బెట్టె మానసములు పెద్దయు నలఁదూరి, యర్జునాదిసోదరాలి వొదివె. 4

వ. కృష్ణుం డుచితవచనంబుల నాభూపాలుఁ బ్రబోధించె నప్పుడు ధృతరాష్ట్రుండు
గదిసి కూర్చుండి యక్కురుపతితోడ. 5

సీ. క్షత్త్రధర్మంబునఁ గైకొంటి మేదిని, యుమ్మలికింపక లెమ్ము వత్స
యనుజవర్గము నీవు ననుభవింపుము శోక, కాలంబు గా దిది యేల వగవ
నవి పల్కు విదురహితాలాపములు తన,వినకుండుటయు సుయోధనునికీడు
నడ్డుపడ్డబుద్ధిఁ నా ననుసరింపఁగ ధర్మ, ఖండలిశతమున నింత పుట్టె.

ఆ. ననియుఁ దెలియనాడె సుతునకు గాంధారికి, వగలు మిగులఁ బొగులఁ దవలయుటయును
నుగ్గడించి మమ్ము ¶ నొంటివగ్గులఁ గఱంగఁ, గొనుము వంత దీర్పు ¶ మునిజనాధిప.

వ. అనిన విని యూరకున్నం గని శౌరి యక్కురుపతితో బంధువులుశోకంబు నొం
దిన మృతకోటికిం బరితాపంబు వాటిల్లు నట్లుం గాక భవదీయజ్ఞాతులు సమరం
బున ననివర్తులై యూర్ధ్వలోక వర్తులైరి వారికి శోకింపం బని యేమి శోకిం
చిన వారలు మగిడి వత్తురే యని పలికె వెండియు. 7

క. విన వలయువాని నెల్లను, జననాయక వింటి వీవు ¶ శాంతనవునిచే
వనట యుడుగు మిఁక ధర్మస్థితి,యనుభోగెను వగచు చుండు ¶ టుచితమె నీకున్.

వ. వ్యాసనారదాదులును నిన్ను బోధించిరి వారివాక్యంబు లూహింపుము. 9

చ. అతులితదక్షిణాన్వితమఖాధ్వరక ర్తవు గమ్ము దేవతా
పితృనివహంబులం గరముఁ బ్రీతియు భ క్తియు నుల్లసిల్ల న
ర్చితములు సేయు మర్థిఁ బ్రజఁ ¶ జేకొని రక్షఘటింపు బంధుసు
స్థితు లొనరింపు మెప్పు నతిథివ్రజపూజ లొనర్పు భూవరా. 10

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు సాత్త్వతేయు మొగంబు గనుంగొని దేవా భవదీయ
దయాప్రేమంబులు నాపై నెప్పుడు నత్యంతగాఢంబులై యుండు నన్నుఁ బెక్కు
భంగుల రక్షించితి రిటమీఁద వనంబున కరుగ ననుజ్ఞ యిచ్చుట నాకుం బ్రియం
బరుగనియ ట్లయినం బితామహాకర్ణులం జంపినక్రూరకర్మునకు శాంతి యెట్లు
గలుగు నమ్మహాకల్మషం బేమిటం బాయు నయ్యనుష్ఠానంబు విధియింపుం డని
పలుకుట యు నా ధర్మధుర్యునకుఁ బారాశర్యుం డి ట్లనియె. 11

సీ. నిష్ఠించి యిబ్భంగి ¶ నీ కేమి సెప్పిన, వాక్యంబు లెల్లను ¶ వఱదఁ గలసి
పోయెనే నీ దగుబుద్ధి యిం తొప్పదో, కాక మర్త్యుఁడు గాఁడు ¶ క ర్త యీశ్వ
రునినియోగమున మేకలును గీడు నొనరించుఁ, గాన నీమదిఁ బాపకర్మశంక
గలిగెనేనియును యాగముల దానంబుల, నది వాపికొన రాదె ¶ యశ్వమేధ

తే. మధికదక్షిణాన్వితముగ ¶ సవము చేయు
మంతతో భవదీయచిత్తానుతాప
మంతయును బాయు రఘురాముననట్లుఁ బూరు
భరతులునుబోలె దానతత్పరుఁడ వగుము. 12

చ. అన విని యమ్మునీశ్వరున ¶ కా నృపుఁ డి ట్లను నశ్వమేధయా
గనిరతి భూమిపాలు గతకల్మషుఁ జేయఁగఁ జాలు నాఁగ ము
న్నును వెడ వింటి సజ్జనమనోజ్ఞవచోమహనీయ నీవు సె
ప్పినపలు కూఁది యాక్రతువు ¶ ప్రీతి నొనర్చెద నెల్లభంగులన్. 13

వ. అని పలికి మునీంద్రా యొక్క విన్నపం బవధానంబుతో నవధరింపు మశ్వమేధం
బధికదక్షిణాన్వితంబు గావలయు ననుట యెల్లంబుగా మీరు నాన తిచ్చితిరి నా

కర్తంబు లేదు కయ్యంబున మృతులయిననరపతులసుతులు శిశువులును శోకా
క్రాంతులునుం గావున వారలవలన ధనాహరణం బత్యంతాకరణీయంబును దుర్ల
భంబును నైనది గావున దుర్యోధనుండు మాతోడియాసునం జేసి పెక్కండ్రు
రాజులను ముక్కిడిమూకలనుం గూడం బెట్టి ధనంబు వ్యయపెట్టి భూమియు
బండారంబునుం బాడుచేసె నిర్విధంబున నిర్ధనత్వంబు వాటిల్లె ధనార్జనంబునకు
నొండొకవెరవు దొరకొన దిట్టిది కర్తవ్యం బనియెఱుంగ కున్నవాఁడ మంత్రుల
రై నాకుం గార్యం బెఱింగింప వలయు నని ప్రార్థించిన నమ్మహాత్ముం డమ్మహీపతిం
బరమాదరంబున నాలోకించి కొండొక విచారించి. 14

సీ. అనఘ మరుత్తుండు యజ్ఞంబు సేసి మహాధనరాసుల నవనిసురుల
కిచ్చె వా రవి గడు నెక్కుడై యుండుటం, ద్రవ్వితండంబులు దమగృహముల
నిడికొని పెఱధన మెల్లను నిధియుం గా, నిమ్మైన నెలవున నిడుచు నుండి
యందఱు నేకవాక్యత దీని నెవ్వరు, గనినను నిది వారిధనము యనిరి
ఆ. మానవేంద్ర యమ్మహానిధానము దెచ్చి, వలసినట్లు నీవు వ్యయము సేయు
మనిన ధర్మతనయుం డతం డె ట్లుపార్జించె, నంత కాంచనము మహాత్మ చెపుము.
క. అనుటయు నా సత్యవతీతనయుండు మరుత్తుపుణ్యతరచరితంబుల్
వినఁ గోరుట మే లెంతయు, వినిపించెద నీవు లలర వినుము నరేంద్రా. 16
వ. అని పలికి యి ట్లనియెం గృతయుగంబున దండనీతి ప్రవర్తకుం డగుమనువునకుం బ్ర
జాని యనుతనయుం డుదయించె నతనికి క్షుతుం డుద్భవించె నాతనికి నిక్ష్వా
కుండు ప్రభవించె నా భూపతికి నూర్వురు సుతు లుదయించి రం దగ్రజుం డగు
వింశునకు వివింశుం డుదయించె నప్పుడమిఱేనికిం బదియేవురు గొడుకులు పుట్టిరి
వారిలోనం బెద్దవాఁ డగుఖనీనేత్రుం డధికబలశౌర్యంబునను నకార్యపరుండును
నై సోదరులం గలిపికొని నడవక పదునలువురం జెఱచి సామ్రాజ్యంబుం గైకొని
యుండె.

సీ. మంత్రివిద్వేషంబు మాన్యపరాభవంబును బ్రజాపీడనంబులును గలిగి
మొక్కలీం డగుటయు మ్రుచ్చిలి మంత్రులాతనిఁ బాపి యతనిసుతు సువర్చుని రాజ్య
మునకుఁ బట్టము గట్టికొని రక్షిమ్మారుం, దమయాయ్య చేటుచిత్తమునఁ దలఁచి
సచివప్రభృతు లగుసర్వజనంబుల యాత్మల ననురాగ మావహిల్ల
తే. సత్యమును బాడియును నొప్ప నిత్యధర్మపరత వర్తిల్లె నమ్మహీశ్వరుండు సతత
దానతత్పరుం డై కలధనము లెల్ల, విప్రులకు నిచ్చి దారిద్ర్యవివశుఁ డయ్యె. 18
క. దానం గడు డస్సె నాతని, సేన [illegible] బెండ్లిగి చెచ్చెర బలనవి
తానముతో డక్కైకొని, యా నరపతిఁ జెఱిచి రాజు [illegible] దానున్. 19
[illegible] వనమ్మునకు నేఁగె సంయమిజనమ్ములు నచ్చెరువు నొందఁ [illegible] బున న

[illegible]

జ్జనవిభుఁడు నియతి నట తప, మొనరించి మహాప్రభావ । మొంది కడంకన్. 20

క. అమలమతిఁ గరముఁ గ్రోలఁగ, నమరిచి మానితతపోమయాధికశక్తిన్
ధమనక్రియ నొనరించిన, నమితగుణా చెప్పఁ బుట్టె । బలయ్యెను దానన్. 21

వ. ఆకర్ణింపుము. 22

క. భటతురగసామజరథో, ద్భటసేనాసముదయములు । బహుళరుచిసము
త్కటకాంచనరాసులు న,చ్చటఁ బొడమెం జూడ నక్కజం బగుభంగిన్. 23

వ. ఇట్లు బలంబును ధనంబునుం గల్గుటయును. 24

క. ఆ నరపతి రయమున రిపు,భూనాథులమీఁద నడచి । పోరుల వారిన్
సేనాయుతముగఁ జంపియుఁ, గానలకుం దోలియును బ్రకాశత నొందెన్. 25

క. కరధమనంబున నాతఁడు, కరంధముఁడనంగ బరఁగి । గౌరవమునవి
స్ఫురణము విభవము శౌర్యముఁ, గరుణయు ధైర్యంబు వెలయఁగా నిలయేలెన్.

తే. శమము దమమును సత్యశౌచములుఁ గలిగి, యజనశీలత నశ్వమేధాధ్వరంబు
లంగిరసుఁ డుపదర్శకుండై నడుపఁ, బెక్కొనర్చె లోకములు సర్వప్రీతిఁబొగడ.

—వేదవ్యాసమునీంద్రుండు ధర్మజునకు మరుత్తునిచరిత్రంబు సెప్పుట.—

క. అతనిమనుమఁడు మరుత్తుం, డతులయశుఁడు విష్ణుసదృశుఁ । డనఁ దగు నాగా
యుతబలుఁడు ధర్మతత్త్వస్థితివిదుఁడు సమిద్ధబహుళతేజం డధిపా. 28

ఉ. అమ్మనుజేశ్వరుండు విభవాతిశయంబు వెలుంగ నశ్వమే
ధమ్మొనరించుచుండి వివిధస్ఫురితాలయముల్ ప్రదత్తభాం
డమ్ములు సత్పదార్థము లిడం దగుతక్కును గల్గునద్దపా
త్రమ్ములసంఖ్యముల్ పసిఁడిఁ । బ్రస్తుతికెక్కఁ ఘటించె భూవరా. 29

వ. అట్లు సమకట్టి యతండు. 30

చ. హిమగిరిసానుదేశమున । నెక్కుడువైభవ ముల్లసిల్ల య
జ్ఞము దగఁ జేసి భూమిసురసంఘము లెల్లను దృప్తిఁ బొంద హే
మ మొనరఁగఁ గుప్పఁగూరలు సమగ్రకుతూహలుఁడై కనత్సువ
ర్ణమయగృహక్రియోపకరణప్రకరంబులు నిచ్చె భక్తితోన్. 31

వ. అని చెప్పి యిది మరుత్తునియాభిజాత్యంబును నదియవితరవిశేషంబును నెఱిం
గించుట యవ్విత్తం బతనికి దొరకొనిన తెఱంగును నెఱింగించెద. దదంచితక్రతు
క్రియాప్రకారంబును జెప్పెద విను మట్లు కరంధముఁ డనం బరఁగి మనువంశ
దీపకుండై పేర్చినయా భూపతి నిజతపఃప్రభావంబునను మహానుభావుం డగు
నంగిరసునిచే దన కుపద్రష్ట యయి యనేకాశ్వమేధంబులు సేయించుకొంచు జేసి
యాచంద్రార్కమైన సమారాధిత్వంబునను మహీపతు లెల్లఁ గొలువం జూడ్యసామ్రా
జ్యవిభవ మనుభవించి తనవలచినయప్పుడు తనపుత్త్రుఁ డనయుఁడు ఊర్ధ్వలోకంబునకుం జనిన
తమ్మునుపతిపతనతముఁడు అవిక్షిన్నామధేయుండు ధర్మార్థకామంబుల యతనివ

పోలి ప్రజలం బాలించె. 32

చ. అతనిసుతుండు సూవె మనుజాధిపసత్తము యమ్మరుత్తుఁ డా
పతి దనతండ్రి పిమ్మటఁ గృపాపరతం డార్యుఁడ దండనీతివి
శ్రుతమతి దానశీలుఁ డన రూఢికి నెక్కె తదీయరాజ్యసు
స్థితి వెలుఁ గొందె వాసవుని సిరికిఁ జేకొనఁ డీసు పెంపునన్. 33

క. వాసవుఁడును నవ్విభు నెడ, నీసు గలిగి యున్న మిగుల నీ నని తచ్చిం
తాసక్తుం డై మంత్రిని, వాసమునకుఁ జనియెఁ బూరువవంశప్రవరా. 34

వ. చని యతనితోడ. 35

సీ. అనఘ మరుత్తుండు నిను వరింపఁ దలంచుఁ, దనయజ్ఞమున కుపద్రష్ట గాఁగ
నమరాధిపతి యగు నట్టినాకును జేసి, యుపదర్శనం బింక నొక్క మర్త్యు
నకుఁ జేత నీ పెంపునకు హాని గాదె నన్, విడిచి యాతనియజ్ఞవిధుల నడపుఁ
డాతనిఁ దొఱఁగి మత్సదావ్రతత మొఱయు పై, నొక్కడంగ నేటికి ననుడు నతని
తే. పలుకులకు నవ్వియా బృహస్పతి మహాత్మ, యెఱుఁగనే నిన్ను నన్ను నీ వింత సెప్ప
నేల సర్వలోకముల కధీశ్వరుఁ డైన, నీ గురుం డొరు నాశించునే మహేంద్ర. 36

వ. అని వెండియు. 37

ఆ. అగ్ని సల్లనైన ననలజ మిత్త్రుఁడు మైల, పడ్డ నుర్వి పొరలఁ బడిన మేరు
నగము సంచలించిన ననుఁ బొంకు వోరయునే, నాదు పలుకు నెమ్మనమున నమ్ము. 38

క. అన విని ప్రమదంబునఁ దేలినచిత్తముతోడ సముదలీలం జనియెం
దనమందిరంబునకు సుర, లనురాగముఁ బొంద నింద్రుఁ డమలచరిత్రా. 39

సీ. అది యంతయును విని యమ్మరుత్తుఁడు త్రిదశాచార్యుకడ కేఁగి యతనితోడ
నీకు నెఱిఁగించి నీ పంపునన యేను, సంభారముల నెల్ల సంఘటించి
యజ్ఞాచరణమున కమరి యున్నాఁడ నీ, వుపదర్శనంబు సేయుటకు రమ్ము
నావుడు నింద్రుండు ననుఁ దనయాగమునకు మున్న వరియించినాఁడు నాకు
తే. నట్లు రావచ్చునని యెన్నొ యింద్రమంత్రి, యట్లు వలికిన మాటాత్త కనఘ నీదు
తండ్రి సంప్రీతితో నుపద్రష్ట యయ్యె, నట్లు కృపసేయు మని పల్కె నవ్విభుండు.

చ. విని ధిషణుం డమర్త్యులకు విన్నను వొప్పఁ గ్రతుప్రయోగముల్
మనము దలిర్పఁగా నడపి మర్త్యునియాగమునొజ్జఁ గాఁగఁ జా
లె నిధి నిజంబ యింక ననులాప మొనర్పక పొమ్ము వేఱ యొ
క్కని నుపదర్శనంబునకుఁ గైకొను మారసి నీవు నావుడున్. 41

వ. అజ్ఞనపతి లజ్జితుండై మగిడి వచ్చి యెదుర నారదుం గని వినయం బెసంగ
వినతుండై నిలిచిన నమ్మౌని యతనిం గనుంగొని యెట వోయి వచ్చి దేల
విన్నఁడై యున్నవాఁడవు నీ తెఱం గెఱింగింపు మవ్విధంబున నైన నీవిషాదంబు
[illegible] నమ్మనుజవరుండు మదీయాధ్వరంబునకు నాంగిరసు నుపా

ధ్యాయుంగావరియింపఁ బోయితి నద్దేవగురుండు నన్ను దూషించి పరిత్యజించె నింక నేటి బ్రదుకని పలికిన నప్పరమసంయమి యప్పుడమిఱేనితో బృహస్పతి నిన్నొల్లకున్న నేమి యంగిరసుని పిన్నకొడుకు సంవర్తుం డాధిమణుచేత ధిక్కరింపం బడి సకలంబును విడిచి వెడలి వైరాగ్యంబు పెంపున దిగంబరుం డయి తిరుగుచున్నవాఁ డతనిపాలికి నరుగు నమ్మహాత్ముండు భవన్మఖంబునకు నుపదర్శనం బాచరించు ననవుడు సంతసిల్లి యా భూవరుం డి ట్లనియె. 42

క. మునివర బ్రదికితి సంవర్తుని నెచ్చటఁ గాంతు నెవ్వరుసునం దగ నా
డిన నతఁడు ద్రోవ సేయక, ననుఁ గైకొను నెఱుఁగఁ జెప్పవె నాకుం గరుణన్. 43

వ. అని ప్రార్థించినయప్పార్థివోత్తమునకు న త్తపోధనసత్తముం డి ట్లనియె. 44

సీ. భూపాల యతఁడు కాశీపురిఁ బాయక, వర్తించు నున్మత్తవర్తనమున
నతని నెఱింగెడునట్టియుపాయంబుఁ వినుము పురద్వారసీమున శవంబు
నిడికొని నీ వుండు కమే తెంచి చూచి వివర్తించువాని సంవర్తుఁ గాఁగ
నెఱుఁగుము మరలి యొక్కెల్లెఁగంగ వెనుకనరుగుము నిశ్చలభక్తిపూర్వకముగ

ఆ. నెచట నైన నీకు నేకాంత మొదవిన, శరణు సొరుము వినయభరితవృత్తి
నాథుగుఱుతు సెప్పినా రెవ్వరనినను, జెంద నారదుండు సెప్పె ననుము. 45

మరుత్తుఁడు సంవర్తునిఁ దనయజ్ఞమున కుపద్రష్టగా వరియించుట

సీ. ఇప్పుడు నారదుం డెం దున్నవాఁ డని, యడిగినయాఁడైన నతఁడు నాకు
ని న్నెఱింగించి యగ్నిప్రవేశము సేసె, ననుము శంకింపక యనుడు నమ్మ
హీపతి వారాణసీపురంబున కేఁగి, దిక్కుమాలినపీనుఁ గొక్కచోటఁ
బడి యున్నఁ గని దానిఁ బట్టించికొని పుర,ద్వారప్రదేశంబు సేర నరిగి

తే. యచట నక్కుణపము నిడి యంతనంత,వేచికొనియుండఁగా నొక్కవెట్టివాఁడు
వచ్చి శవముఁ గనుంగొని వాటువడ్డ,పసరమునుబోలెఁ గ్రమ్మఱి పాఱుటయును.

వ. వాని సంవర్తుంగా నెఱింగి యజ్ఞపతి యతనిపజ్జన చనం జన నతండు మరలి చూచి పైధూళి సల్లియు నుమిసియు వేదుఱుచందంబు భావింప నా భూవల్లభుండు. 47

క. వినయముతోఁ గేల్ మొగుచుచు, ననుగమనం బుడుగ కరుగ నాతండును ని
ర్జన మగు ప్రదేశమునకుం, జని యొకవటవిటపినీడఁ జదికిలఁ బడియెన్. 48

వ. దప్పి భావించుకొని యమ్మహాత్ముం డట్లు గూర్చుండుటయు. 49

సీ. ఆ రాజు సేరి సాష్టాంగప్రణామంబు, సేసి నిల్చిన ననుఁ జెప్పె నిన్ను
ననఘ పుత్తెంచినయతని పే రెఱిఁగింపు, నిజ మైన సిద్ధించు సీమనోర
థంబు బొం కగు నేనిఁ దలయేడు వ్రయ్యలై, పడు నని యమ్మునిపలుకుటయును
నారదుఁ డెఱిఁగించె నాకు మిమ్ముని నిజ, మాడిన సంవర్తుఁ డాతఁ డెచట

తే. నేను దెలియఁగున నున్నవాఁ డెఱుఁగ వలయుఁ
జెప్ప మనుడు మీ తెఱఁగెల్లఁ జెప్పి నన్ను
నిందు బుత్తెంచు నపుడ యక్కయ్యాద్యధర్మ
పరుఁడు సాదఁ జొచ్చె నని చెప్పె నరవరుండు. 50

వ. చెప్పిన నప్పరమముని యప్పుడమిఱేని యాననం బాలోకించి. 51

క. ననుఁ గానఁగ నీవచ్చిన,పని యెయ్యది యనిన నానృపతి నాయజ్ఞం
బునకుఁ గృప మీఱ నుపద్రష్టనముం జేయంగ వలయు సంయమినాథా. 52

వ. నేను మరుత్తుం డనువాఁడ భవదీయజనకుం డుపాధ్యాయుండుగాఁ గ్రతుకర్తయైనకరంధమునిపౌత్రుండ ననుటయు సంవర్తుండు సంప్రీతి నాతనితో నీవు నీకార్యంబు నాకుం జెప్పితి నా తెఱంగు వినుము మాయన్న యగు బృహస్పతి దనతపోబలంబున నన్ను నవమానించిన మదీయగృహధనాదివస్తువు లెల్లను విడిచి యిట్లు దిరిగెద ననుబోఁటివీనుంగు నీ కుపద్రష్టయైన నయ్యాదు పెంపునుం గలదె యమ్మహాత్ము నీవు వరియింపు మట్లు గాక యేన కావలయు ననుతలంపు గలదేని. 53

ఆ. అన్న నాకు మాన్యుఁ డాతండు పనుపంగ, నాచరింతు నీదుయాగమునకు
నొజ్జతనము వేగ మూర్ఖుని యగ్గురుఁ, గని యనుజ్ఞ వడయు మనిన విభుఁడు.

సీ. అతని కడకు మున్న రిగితిఁ గృప పుట్టఁ, బలికితి నతఁడు నాపలుకు సరకు
గొనక యమర్త్యయాజనము ననుష్ఠించు, నేను మర్త్యనియోజ్యు నేల యగుదు
ననియె నాతోడి యీయాసన వాసవుఁడు గురు, నుడివినకతమునఁ గడఁగి గురుఁడు
నను ధిక్కరించె నిం కనఘ యుండే మని, పోదు మీ మాహాత్మ్యకము నను వాస

ఆ. వుని నతిక్రమింతు నని నమ్మి యున్నాఁడ, గైకొనంగ వలయుఁ గరుణ వెలయ
ననిన మౌనియు నట్ల యయ్యెదఁ గా కని, పలికె మఱియు నా నృపాలుతోడ.

వ. దేను నీయధ్వరంబున కుపద్రష్టనంబు సేయుచుండ నద్దివస్పతియు బృహస్పతియుఁ గ్రోధించి కోపంబు వాటింతురు దానికి నులికి నీవు సంచలించిన మదీయశాపంబున నిడుమ చచ్చు నిరుగ దలంచి సుస్థిరనిశ్చయుండవు గావలయు విచారించుకొమ్మనిన నమ్మహీనాథుండు. 56

సంవర్తుఁడు మరుత్తుని యజ్ఞమున కుపద్రష్ట యగుట.

సీ. నీకృప గాంచితి నాకు నిం కొంచమి,చారంబు లేటికి సంయమీంద్ర
యా దివస్పతియు బృహస్పతియును నేల, పశుపతి విద్వేషపరతఁ గలదె

---

*తే. అయ్యెడను నాక యెత్తును నీ కనుచు నీవు, సంచలించినయప్పుడ నాక మొత్తు
నేఁ గిడుమ నీ యిట్లు నిరుగ దలంచి, సుస్థిరుండవు గావలె నుజనవర్య.

[illegible]

నేనియుఁ గలఁగుదునే యని పలికి మీసంగతి వాసిన సరసిజాప్త
చంద్రతారకకులాచలములు గలయంత, కాలంబుఁ బుణ్యలోకములు లేక
తే. పోవు నని శపథము శుద్ధభావవృత్తిఁ
బలుకుటయు మెచ్చి యమ్మునిపతి మహేంద్రుఁ
గంటె నిను ధనవంతునిఁ గా నొనర్చి
క్రతువు నడపుదు నని చెప్పెఁ బ్రమద మెసఁగ. 57
వ. మఱియు నిట్లను నెత్తెఱంగున నేను ధనవంతుండ నగుదు నంటేని వినుము హిమవంతంబునుత్తరభాగంబున ముంజవంతం బను పర్వతంబు గలదందు శివుండు శివాసహాయుండై సురసిద్ధగరుడగంధర్వాది సమస్తభూతజాలంబు సేవింప విహరించుచుండు. 58
క. మరణజరారోగము ల,[1]గిరియెడి నిరువులను లే వృక్షలగుల్మలతా
తరువులఁ గుసుమఫలంబులు, గర మొప్పుచు నుండు నెల్ల కాలములందున్. 59
తే. ఆ నగంబు పార్శ్వంబుల నరుణకిరణు, రుచివిశానంబు ననుకరింపుచు వెలుంగు
శుద్ధకాంచనమయశిలాస్థూలవాలు, కాప్రభాజాల మాశ్చర్యకారి యగుచు. 60
వ. మన మయ్యెడకుం బోయి. 61
సీ. శ్రీకంఠు రుద్రుని శివుఁ బూషదంతఘ్ను, హరునిఁ గపర్ది శంకరుని నంత
కాంతకు వరదుని నాదిదేవునిఁ ద్రిలో, చను సహస్రాక్షుని శాంతమూర్తిఁ
[2]చీరవాసుని ధన్వి సిద్ధు దండధరు మృ, గవ్యాధు నుష్ణీషిఁ గనకబాహుఁ
బశుపతి వృషు భూతపతి మాతృభక్తుని, నజు నగ్నివక్త్రుని నభవు భవుని
ఆ. భక్తిఁ బ్రస్తుతించి ప్రణతులఁ దేల్చి తత్కరుణ వడసి పసిఁడి త్రవ్వి కొండ
ములు నృపాల పెక్కుకావులు దెత్తము, రమ్ము భారవహులఁ దెమ్ము చాల. 62
క. అని పలికి యమ్మహాత్ముఁడు, గొనిపోవఁగఁ బోయి శివు నకుంఠితకరుణాం
గనక మసంఖ్యము మోపులు, గొని వచ్చె నతండు మంచుకొండయిరువులకున్. 63
వ. ఇట్లు మహాధనవంతుండై మరుత్తుండు సువర్ణమయంబులుగా యజ్ఞవాటంబును భాండప్రముఖసకలక్రియాసాధనంబులును శయ్యాసనాదులుం గావించుకొని తత్ప్రదేశంబున నతిమానుషం బగు విభవం బెసంగ యజనంబున కుపక్రమించుటయు బృహస్పతి యంతయు నెఱింగి యంగంబు కృశంబై వెలఁబారునట్టి వగం బొందిన సంక్రందనుండు చూచి యవ్వాచస్పతి కిట్లనియె. 64
ఆ. తెలివి వొంది యున్నదివె నీదు చిత్తంబు, సురల బ్రదుకుతెరువు లరసి నడపు
చున్నవాఁడవే నయముత్సాహమున వారు, నీకుఁ బ్రియ మొనర్చి నేర్చి మంద్ర.
వ. అనుటయు నాచార్యుండు సర్వంబు సంపన్నంబయనిన ననిమిషపతి యతనితోడ.
క. నీ రూపడలు డస్సి వెలఁ వెల, నై యున్నది నీకు నిట్టియధికపువగవుం

1. క. గ. చ. జ. గిరియం దెయ్యెడల. 2. క. గ, జ. ట. చీరవాసుని ధన్వి ♦ విష్వదంతు సిద్ధు.

జేయఁగ వెఱవనినీచులఁ, జేయుదు దండితులఁ గాఁగఁ | జెప్పుము వారిన్. 67

వ. అనవుడు నాచార్యం డట్టిది లేదు మరుత్తుండు మహనీయం బగుమఖం బొనరింప నుద్యోగించినవాఁ డతనికి మద్విరోధి యగు సంవర్తుండు యాజకుం డయి యది నడపువాఁ డయ్యెనని వింటి మద్విషాదంబునకు మూలం బిది యట్లు గాకుండం జేయువలయు నజ్జననాయకు నియమించి సంవర్తుని యాజకత్వంబు నవశ్యంబును మాన్చునది యని పలికినం బాకశాసనుండు పార్శ్వంబున నున్న యగ్నిదేవు నాలోకించి నీవు మరుత్తుపాలికిం బొమ్మతండు క్రతుకరణంబున కుత్సహించినవాఁడు తదీయం బగు నుపదర్శనంబు బృహస్పతి యాచరించువాఁడు గా సంఘటించి రమ్మని నియోగించిన. 68

ఆ. అట్లు సేయువాఁడ | నని యగ్ని నిజతను, స్ఫురణ మతిశయిల్ల | నరుగుటయును నుల్ల మచ్చెరువున | నూన మరుత్తుండు, ప్రణతి యాచరించి | భక్తితోడ. 69

అగ్నిదేవుం డింద్రసందేశము మరుత్తున కెఱింగింప వచ్చుట.

సీ. సంవర్తుఁ బిలిచి యాసనపాద్యముఖ్యోపచరణముల్ నడపించి | పరిసరమున
నున్న నయ్యనలుఁ డయ్యుర్వీశ్వరునితోడ, బలవైరి వనుప నీపాలి కనఘ
యరుగుదెంచితి దూతనై యన్న నవ్విభుం, డవ్యాసవుండు సౌఖ్యమున వెలుఁగు
చున్నాఁడె యమరసమ్ముత్కరం బతనికిఁ, బ్రియ మాచరించి వర్తించుచున్న

ఆ. యాదరంబు గలదె | నాదెస నాసహస్రాక్షునెమ్మనంబునందు హవ్య
వాహ యనుఁడు నతఁడు | వసుమతీపతికి ని, ట్లనియెఁ గౌరవాన్వయాగ్రగణ్య.

క. సురనాథుఁడు దద్దయు సుఖి, సుర లాతనికిం బ్రియంబు | [1]పాలయక యొనరిం తురు నీదెస నాదర మప్పురుషవరున కగ్గలంబు | భూపవరేణ్యా. 71

వ. నావచ్చినపని సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 72

క. నీజన్మమునకు ధిమణుఁడు, యాఁజకుఁడై మర్త్యు నిన్ను | నమరత్వదశా భ్రాజిష్ణుఁ జేయు నమ్మెయి, రాజితముగ నాచరింపు | క్రతుకార్యంబుల్. 73

వ. ఇది యింద్రుండు నీతోడం జెప్పు మన్న కార్యం బనుటయు నమ్మనుజనాథుం డమ్మహాత్ముతోడ. 74

ఆ. అనఘ యేడుమ్రొక్కలాబృహస్పతికిమ్రొక్కెద, నతండు నన్నునదయవృత్తి నపహసించి తాను | యాజకత్వమునకు, నెట్లుఁజొరకయున్ననేను బోయి. 75

క. అనుజుం డతనికి ననుపెను, పౌనరినసంవర్తుభక్తి | నొడఁబఱచి తగం గొని వచ్చితి మత్క్రతుయాజన మీరాజయోగీశ్వరుండ | చాలుం జేయన్. 76

ఆ. అనిన నగ్నిదేవుఁ | డమరగురుం డుపద్రష్టయైన వజ్రధరుఁడు నీకు నలఘుపుణ్యలోకములు సులభ్యములుగ, లీలఁ జేయు నట్లు | మేలు గాదె. 77

క. అనవుడు సంవర్తుఁడు గడుఁ, గనలి యనలుతోడ నిట్టి | గతి నీవింకా

[1] క, గ. [illegible]

డీన మద్దారుణదృష్టిని, నినుఁ గాల్తుగా మగుడు మిప్పు డనికిఁ దిరుగకుమీ. 78

చ. అనుటయు భీతి నగ్ని యమరాధిపుపాలికిఁ బోయి యే మరు
త్తునిఁ గని నిమ్మనీ దగు క్రతుక్రియకుం గురు యాజకుండు గాఁ
గొను మని చెప్పితిం విని యతఁడు తన నిశ్చయముఁ డైనయవ్విభుం
డనిమిషమంత్రికిం బెఱతు నాతవితమ్మునిఁ గోరి తెచ్చితిన్. 79

వ. ఈయోగీశ్వరుండు మహీయాధ్వరంబునకు యాజకుం డనుపలుకు పలికె సంవర్తుం జూపె నే నంతనిలువక పురుహూతునకుం బ్రియుం బొనరించిన నీకుం బుణ్యలోకంబులు సిద్ధించు నట్లు సేసిన మే లని యిటమి చెప్పినను నప్పుడమిఱేఁ డొడం బడండు. 80

చ. అన విని యింద్రుఁ డి ట్లనియె నగ్నికి నిమ్మరి పోయి చెప్పు మ
జ్జనపతితోడ నాపలుకు సమ్మతిఁ జేయక తక్కెనేని నేఁ
బనిచెద వజ్రముం జమునిపాలికి నన్నరనాథు వేగమే
యనుచుట కింతయొల్లిదమె యాతనికిం మనయాజ్ఞ యారయన్. 81

వ. అని పలుకుటయుఁ బావకుండు పాకశాసను నాలోకించి.

సీ. ఇంక వచ్చిన దారుణేక్షణదగ్ధుఁ గావింతుఁ జుమ్మీ యని విపులకోప
మూర్తియై పలికె సంవర్తుండు గావున, వెఱతు నే నట పోవ వేఱొకండు
పోవుఁ గాక నవుడు దేవేంద్రుఁ డన్యుల, నీవు దహింతు గా కేవిధమున
నొరులు నిన్ను దహింతు రో పేదమాట యిట్లాడుచేయనుటయు నగ్నిపలుకు

ఆ. మూఁడులోకములును వాఁడిమఁ గంటిమి, నేలు చున్నవాని నెట్లు వృత్రుఁ
డాక్రమించె నిన్ను నదియును గాక పర్జన్య మఱియు వినుము బ్రహ్మబలము. 83

సీ. సయ్యాతి క్రతువున నయ్యశ్వినుల సోమ, పానంబు నీ కొడఁబాటు గాక
పాయుంగఁ బెట్టిన భార్గవచ్యవనుండు, వారికిఁ గా సురవర్గసహిత
ముగ నిన్ను బాధితుం డుగఁ జేసె నిజమంత్రబలమున దాని కీ వలిగి వజ్ర
మెత్తుఁ గొని యమ్మునీశ్వరు [1]సాధింపఁ, గడఁగిన నగుచు బెట్టడఁచెఁ గాదె

తే. యతఁడు పుడిసెఁడునీర నయ్యప్పు డతనిఁ, దెలచి సోము మాశ్వినులకుఁ గలుగఁ జేసె
తరయ నెందును బ్రహ్మబలాతిశయముఁ, గడచినట్టిబలంబులు గల వె యనఘ.

క. అనవుడు బ్రహ్మబలము గడు,ఘున మగు టెఱుఁగుదు మరుత్తుఁ గాఁఱయఁ బెట్టం
జనదే నా కని శక్రుఁడు, పనిచెను గంధర్వలోకపతి ధృతరాష్ట్రున్. 85

వ. పనుచునప్పు డతని కిట్లనియె. 86

తే. నీవు పోయి మరుత్తునిఁ నెమ్మిఁ గాంచి, గురు నినీకు యాజకుఁడుగఁ గొనఁగవలయు
నట్లచేయక యున్న శత్రుత్రారి క్రోధ,దీప్తుఁ డై కులిశంబుఁ బుత్తెంచు ననుము.

వ. ఈ మాట సంవర్తునిసన్నిధిన యాను మని పలికిన నా ధృతరాష్ట్రుం డియ్యకొని

1. గ. ౘ ప్రహరింప.

చని సంవర్తసహితుండై యున్నమరుత్తునిం గని తాను గంధర్వుం డనియును
ననిమిషపతిపంపున వచ్చితి ననియునుం జెప్పి యప్పుడమితేనితో మఱియు ని
ట్లనియె. 88

చ. వినుము మదీయబుద్ధిఁ బృథివీవర యాజకుఁ గాఁగ నీమఖం
బునకు బృహస్పతిం గొనుము పూర్వదిశాపతి కవ్విధంబు ప్రీ
తి నొసఁగు నట్లు సేయ కవధీరణ చేసితివేని వజ్రమం
బనుచు నతండు నీపయి సభాసదులున్ వినఁ జాటి చెప్పితిన్. 89

సీ. అనిన మరుత్తుఁ డయ్యమరగురుండు నా, యాగంబు నడపుట కాత్మ రోసి
రా కున్న సంవర్తుఁ బ్రార్థించి తెచ్చితి, నింక నట్టులు సేయ నెట్లు వచ్చు
ననఘ మిత్రద్రోహమహాధికపాపము గాదె, యిది నీ వెఱుంగవ యింద్రుఁ డెఱుఁగు
సిద్ధసాధ్యాదిప్రసిద్ధులు నెఱుఁగుదు, రిమ్మాట గురునకు నియ్యకోలు
తే. యనుడు గంధర్వుఁ డిది వినవయ్య వజ్ర
ఘోరనాదంబు నీ కోర్వఁ గొలఁది యగునొ
కాదొ నీవ యెఱుంగుదు మేదినీశ
యనుటయును నృపుఁ డాలించి విని భయమున. 90

వ. సంవర్తున కెఱింగించి. 91

క. కులిశము వచ్చుచు నున్నది, యలుకొందెను నామనంబు ననఘచరిత స
భ్యులు సంత్రాసము నొందిరి, తలకొని రక్షింప వలయు దయ మమ్మెల్లన్. 92

వ. అనిన విని యమ్మహాయోగీశ్వరుండు. 93

సీ. ఇంద్రుని దెస భయం బంచు కేవియు వల, దతఁడు న న్నెఱుఁగఁ డే యధిప వినుము
సంస్తంభవిద్యాప్రశస్తవైభవమున, వజ్రంబు నతఁడు నవ్వాసవాది
దైవతంబులయాయుధంబులు నా చేతఁ, బ్రతిహతిం బొందు దుష్ప్రవనచండ
వృష్టిప్రముఖమహావికృతుల బాధింతు, ననుడు మ్రోయుచు నిదె యురుగుదెంచె
ఆ. భిదుర మవ్విధమున భీతి దొఱంగుడు, ననియె నృపతి యాతఁ డల్ల నగుచు
దాని సరకుగొనకు తగువర మడుగు నా, తపము పేర్మి నిత్తు ధరణినాథ. 94

చ. అనిన మరుత్తుఁ డిట్లనియె నాతనితో భయ మెల్లఁ బాసి నే
నిను వర మర్థి వేఁడెద మఖనిఘ విరోధము దక్కి యధ్వరం
బున కిట వచ్చి దైవతనిభుండు నిజోచితహవ్యభాగముం
గొనియెడునట్లు గాఁగ మునికుంజర చిత్తమునం దలంపవే. 95

క. తమభాగంబులు దక్కిన, యమరులునుం బ్రీతిఁ గొనఁగ యాగంబు ప్రయో
గము సుప్రణీతము లోకమనోజ్ఞము గాఁగ నల్లయుఁ గారుణ్యనిధీ. 96

క. అనుటయు నమ్మహామౌనం, బున నింద్రుఁడు సోమపానమున కేతెంచుం
ఘనుఁ డెంతు రతనితోఁ ద, క్కినయమరులుఁ గూడఁగు యజ్ఞక్షితికి నరేంద్రా. 97

—❀ మరుత్తుని యజ్ఞంబున హవిర్భాగంబులు గొన నింద్రాదులు వచ్చుట. ❀—

వ. అని పలికి దవ్వులన యవ్వజ్రంబు వారించి గంధర్వునకు వీడుకోలు సేయించి యయ్యోగీంద్రుండు దేవేంద్రుని దేవతలనుం బిలిచె నమ్మహాత్ముని మహనీయమంత్రశక్తి నాహూతు లైనయప్పురుహూతప్రభృతిబృందారకులు ప్రియంబున నరుగుదేర నమ్మునిపతి యజ్ఞపతి వారల కెదుర్కొను తెఱంగు నడపి తానునుం గూడ నడచి వారికి నర్ఘ్యపాద్యాదిపూజనంబులు విధివిహితప్రకారంబునం జెల్లించె నమ్మరుత్తుండును మరుత్పతికిం బ్రణమిల్లి దేవా నీవు విజయంచేసి నాజన్మంబు సఫలంబు సేసితి కృతార్థుండ నైతిం గృపాధామ నామీఁదియలుక మాని నన్నుం జల్లనిచూడ్కిం జూడు మని ప్రార్థించి సంవర్తుం జూచి యుత్తాపసపతి బృహస్పతిస్వరూపంబ కావునం గ్రతుయాజకుంగాఁ బ్రతిగ్రహించితి నని విన్నవించుటయు ననిమిషనాథుండు నీవలనం బ్రీతిం బొందితి నిత్యం డయ్యమరగురున నుజుం డతని యట్లగుటకు సందియంబేమి యనుచు వికచవదనుం డై కనుంగొనిన నమ్మునివరుండు దా దివిజవరునకిట్లనియె. 98

ఆ. అఖిలలోకభర్తవమరేంద్ర నీ విట్లు, లాదరమున వచ్చుటరయ నాత
పంబుఫలముగాదె పావనమూర్తి యా, రాజక్రతువుఁ బుణ్యరాశి యయ్యె.

చ. సకలవిధానదక్షుఁడవు సర్వము నారసి చేయఁ బంపు ని
సక్కృపవిలోకనంబులను ¹సార్థము లై క్రతుమంత్రతంత్రముల్
వికలత లేక చెల్లె జనవిశ్రుతుఁ డీ నృపుఁ డుర్విభవద్దయన్
సుకృతులలోనఁ బెంపు గను చూడఁ గనుం దగఁ బుణ్యలోకముల్. 100

వ. అని యిట్లు నిభృతుం డై యభివర్ణనపూర్వకంబుగా సంభాషణం బాచరించిన.

సీ. భూరిహర్షంబునఁ బొంది పురందరుం, డమృతాశనులఁ గలయంగఁ జూచి
యజ్ఞవాటం బుదాత్తాభిరామంబుగఁ, జేయింపుఁ డప్సరస్స్త్రీజనంబు
నాట గంధర్వులపాటఁ జెల్లింపుఁడు, నావుడు వారట్ల నడపె మఱియు
సకలకర్మములకు సాహాయ్య మాచరింపంగ వేఱొకయగ్నిభంగి వెలిఁగి

తే. లసితసముచితపీఠ మలంకరించి, వేడ్క సంవర్తముని హవిర్విధి యొనర్ప
యాగయజ్వాలమును సుప్రయోగకంబు, నగుచు నొప్పారె భరతకులాగ్రగణ్య.

తే. ²ప్రీతిఁ దేవేశ్వరఁ బిలిచి చేసేత సోమ, మమ్మహాదాతనియంది యిమ్మునిమ్మ బావ
మాచరించి సహస్రనేత్రాదు లైన, యమరు లానందమునఁ దేలి రధిపముఖ్య.

క. ఇట్లు మరుత్తుండు మరుత్పతికిం బరమతృప్తి గావించి యామంత్రణంబు సేయ శతమన్యుండును నభినందించి నిజనివాసంబులకుం జని యజ్ఞనాథుండు. 104

చ. యజనము సెల్లుకాలము సమాప్తిఁ బొందిన నాఁడు దద్దయు
కలుషఘుగుభంగిఁ బ్రస్ఫురితకాంచనరాసు లనేకముల్ బహు

1. గ. సార్థము లై. 2. చ. ప్రీతి రెట్టింపఁ దేవేశ్వరుఁ బిలిచి సోమ.

ద్విజులకు భక్తియు శక్తియును వేడుకయును వినయంబు నొప్ప సం
భజనపరాత్ముఁడై యొసఁగె గౌరవవంశపయోధిచంద్రమా. 105

తే. అంతఁ బోవక హేమమయత్వమహిత, యజ్ఞవాటభాండాదిపదార్థములును
బ్రాహ్మణావళి కిచ్చె నప్పాట నతఁడు, హిమగిరిప్రాంతమునఁ గ్రతువు వెలయఁజేసి.

వ. సంవర్తునిచేత ననుజ్ఞాతుండై నిజపురంబునకు నరుగుదెంచి వారిధివేష్టితవసుంధరావలయంబుం బుణ్యాపరత నెలయం బాలించె బ్రాహ్మణులుఁ దమ మోపినంతయుం బసిండి ద్రవ్యతండంబులు దెచ్చుకొని లెక్కనచాలనియచ్చట నొక్కెడనిధిగా నిక్షేపించి దీనిం గాలాంతరంబున నెవ్వరేనిం గని రిదియక్కినవారిధనంబ యని రమ్మహాకాంచనసంచయంబు గొని వచ్చి విచ్చలవిడి నశ్వమేధయాగంబున సకల దేవతలం దృప్తులం జేయు మనియె నట్లు వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు చెప్పినవచనంబుల వినియును బంధువిషయశోకంబునం గ్రమ్మఱం దెలివి నొందియు నొందక ధూమంబు వొదవినయనలంబునుంబోలె నున్న పాండవాగ్రజుం గనుంగొని కమలనాభుండు. 107

తే. వంకలైనతలం పెల్ల వసుమతీశ, యరయ మృత్యుపదం బగు నార్జవాన్వి
తంబు బ్రహ్మపదం బింత తథ్య మెల, యీఱుతాఱుతలంపుల బీఱువాఱు. 108

క. కర్మానుష్ఠానంబును, నిర్మలముగ నడపఁబడదు నీచే విను మా
ధర్మతనూభవ వగయును, నిర్మూలము సేయ విధి మఱినిమ కలదియే. 109

వ. వగ [1]నిర్మూలము సేయుమి యెట్లంటేని నీ వంతశ్శత్రుల నెఱుంగవు గాదె కావున నేతద్విషయం బైన యొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 110

—శ్రీకృష్ణుఁడు ధర్మరాజునకు మనస్తాపోపశమంబు సేయుట.—

సీ. అవని యెల్లను వృత్రుఁడాక్రమించి తదీయ,గుణ మగుగంధంబు గొనిన వజ్రి
వానిపై వజ్రంబు వైవఁ గ్రమంబున, నంబుతేజఃపవనాంబరముల
యందుఁ బ్రవేశించి యందులరసరూపసంస్పర్శశబ్దముల్ చండవిక్ర
ముండైన యతఁడు సముద్ధతిఁ గొనఁ గొనఁ, దోడ్తోడ నమ్మహేంద్రుండు కులిశ

ఆ. నిహతి వెలువరింప నిర్భరవేగుఁడై, యతనిలోను సొచ్చి యసురదాన
మూర్ఛవోయె దివిజముఖ్యుండు బోధితుఁ, జేసె మంత్రవిధి వసిష్ఠుఁ డతని. 111

వ. ఇట్లు వసిష్ఠప్రయుక్తమంత్రశక్తిం బ్రబుద్ధుండై నవ్వృద్ధశ్రవుండు శరీరాంతర్గతుండైన వృత్రు నదృశ్యుం బైనవజ్రంబున వధియించె నవ్యాసపుం డీధర్మరహస్యంబు తెఱంగు మునుల కెఱింగించె మునులు నాకుం జెప్పిరి మానవేశ్వర దీని నీవు దెలిసికొను మని పలికి యప్పాండవాగ్రజునితో నప్పుండరీకాక్షుండు వెండియు ని ట్లనియె. 112

సీ. శారీరమును మానసంబును నా రెండు, దెఱఁగులై వ్యాధి వర్తించు నందు

1. గ. నిర్మూలముసేయు మది యెట్లంటేని,

విను వాతమును బిత్తమును శ్లేష్మమును సమత్వంబుఁ బొందినయప్డు స్వస్థుఁడగున
రుం డవి మూఁడు నొక్కం డైన వికృతి నొందిన శరీరవ్యాధి యనఁగఁ బరఁగు
సత్త్వరజస్తమస్సమత సుస్థితి విషమత మనోవ్యాధి యీద్వితయమునకు

ఆ. నొంటి దోఁచు టెపుడు నొదవ దన్యోన్యసంజనకజన్యభావసక్తిఁ జేసి
వికృతికాల మొకట నొకటి దోఁచు నది వాతాదులందు గుణములందు నధిప.

వ. ఇది సూక్ష్మకర్మానుష్ఠానప్రకారంబు దీని నీ వలవరింపవు గావునం గర్మానుష్ఠానంబును నిర్మలంబుగా నడపంబడ దంటి నని పలికి మఱియును. 114

క. వాతాదులందు గుణములు, నీ తెఱువునఁ దక్కు వగుట యెక్కుడగుట నీ
[1]చేతఃప్రశక్తిఁ దోఁచి నృపా తెలియఁగ వలయు సమతపరశాంతికినై. 115

సీ. అమ్మాయి గాక వాతాదులు సత్త్వాద్యములును దివిచినఁ గలఁగుదేని
నది నీస్వభావమే మనఁ గల దింకను, జెప్పెద నవధాన మొప్ప వినుము
సభ కేకవస్త్ర రజస్వలఁ బాంచాలిఁ, గొని రాక మఱవు కాననమునోన
నిడుమలు గుడుచుట నడ్డఁ బెట్టకు జటాసురసైంధవాదుల దురితకృతులు

తే. దలఁపకుము మాత్స్యపురమున దైన్యపడుట, బుద్ధిసేయకు భీష్మాదియుద్ధతంత్ర
మారయంగ యుద్ధంబు గాదందుఁ బుట్టు, కీడుమే లేమియును జిత్తగింపకుండు.

వ. దాని నెట్లు యుద్ధంబు గా దనియెదవంటేని నది మిథ్యాయుద్ధంబు సత్యయుద్ధం బాకర్ణింపుము. 117

ఉ. అమ్మాయి బంధుమిత్త్రిలసహాయతకల్మి ప్రయోజనంబు లే
దమ్మహనీయయుద్ధమునఁ గాత్మయ తోడు మనంబు శత్రుఁ డీ
వెమ్మెయి నైన శాంతి ఘటియించుము లోపగఁ దీర్పు మందు శాం
తమ్మ చుమీ మనోవిజయితన్ వెలుగొందుము శాంతబుద్ధివై. 118

తే. అంతరంబగు నిక్కయ్య మధిప గెలువ, కిట్ల యేగతిఁ బోయెదో యెఱుఁగ దీని
నీవ కనిగొని సద్బుద్ధినిశ్చయప్ర, వీణుఁడవు గమ్ము మాటలు వేయు నేల. 119

వ. అని చెప్పి కౌంతేయాగ్రజునితోఁ గృష్ణుండు వెండియు నిట్లను రెండక్షరంబులు మృత్యువు మూఁడక్షరంబులు బ్రహ్మం బవి యెయ్యవి యంటేని వినుము మమ యనునవియును నమమ యనునవియును నైయుండు ఘాతంబులచేతం గానంబడక యాబ్రహ్మమృత్యువులు పోరుచుండు. 120

క. తత్త్వ మనశ్వర మశరీరత్వంబునఁ దరఁగు భూతరాశి నియతినా
శిత్వంబు హింసకత్వము, తాత్త్విక మై లేదు దేహదళనమున నృపా. 121

క. శరధిపరివేష్టితక్షితిఁ, బరిపాలించినను దానిపై దృఢమమతం
బొరయక వర్తించిన న, ప్పురుషుని దురితంబు లెట్లు పొందఁగ నేర్చున్. 122

క. వనమున వన్యాహారంబున వర్తించిన, బదార్థములపై మమతన్

---

1. గ. చేతఃప్రసక్తి, దోఁచి నృపా తెలుఁ గొలఁదిగ నగు సమత,

మనమున విడక యుండిన నమ్మనుజుండు మృత్యుముఖవర్తి మనుజాధీశా. 123

క. వెలిపగఱ గెలువు గెలుపే, యలఘుమతిన్ గెలువవలయు నభ్యంతరశ
త్రులఁ దద్విజయము మోక్షము, నలవడుపం జాలు నొంట నమ్మెలఁగునె. 124

క. విను మంత్రశ్రుతులలో, ఘనుఁ డగుఁ గాముఁడు నిరస్తకాముం బగువ
ర్తనము విరళ మధ్యయనయు, జనదానంబులును గామసహితములు గదా. 125

వ. ఇవ్విషయంబునం గామగీత లను వాక్యంబులు గలవు వాని నాకర్ణింపుము
కాముండు లోకంబు నుద్దేశించి యిట్లనియె. 126

క. అనపాయుం డగు నెవ్వండును నను బాధింపఁ జాలఁడు ప్రయత్నము నా
ధన మగు నే వేదవేద్యుం, డ నను పరఁగుచున్న నాయోడను విహతికి నై. 127

క. [1]ధృతి నెవ్వఁడు నన్నుం బ్రవిహతుఁ జేయఁగఁ జూచు [2]భావ మగుదు నతనికే
నతఁ డది యెఱుఁగఁడు గాన విహతి బొంకై పోవఁగా జయము లేకుండున్.

క. నను దపమునఁ బ్రహరించెద, నని యెవ్వఁడు దొడఁగు నతని తాతపముఫలం
బున నేనఁ గోరిక నై యే, జనియింతుం జెలఁపఁగా వశమె యెవ్వనికిన్. 129

క. నను మోక్ష మూఁది చెఱచెద, నని యెవ్వఁడు దలఁచు వానిశయుం దే మోక్షా
ర్థనమై యునికి నవధ్యుఁడ, సనాతనుఁడఁ ద్రోవ నొకఁడుఁ జాలఁడు నన్నున్. 130

క. అని యివ్విధమునఁ గాముఁడు, దనుఁ జెలఁపఁగ రామిఁ జెప్పుకతలఁ బొందిన జె
ప్పినభంగి నెదను దోఁచెను, విను మవధానమునఁ బాండవేయప్రవరా. 131

చ. పనివడి పూఁచి పట్టుమి సుబంధురధైర్యము నిర్వహింతు నే
నను మతి సొన్ప కుండుట సమగ్రతపంబునతత్ఫలేచ్ఛ లే
కునికి విమోక్షతృష్ణ భర మొందమి కాము నడంచుఁ గాన యి
య్యనువులు లేమి సువ్వె యనపాయత గా నతఁ డాడె భూవరా. 132

క. విను పెక్కు లేల కోరిక, మనమునఁ జొరనీక యున్న మడియుం గావునం
దనవద్య యశ్వమేధం, బొనరింపుము గోర కుండు మొక్కటియు మదిన్. 133

ఆ. అశ్వమేధమఖము సనం దట్ల యనఘ య,లోలుపత్వగుణవిశాలబుద్ధి
శాలివై ఫలాభిసంధి లేక శక్యానుఁ, ధర్మగాఁ బొనర్పు ధర్మతనయ. 134

క. చచ్చినబంధులఁ గొని రాఁ బచ్చున తలఁపకుము నీవు వారిం గ్రతువుల్
విచ్చలవిడిఁ జేయుము నిను, మెచ్చు జగంబు సమకూరు మీఁదనుగతియున్.

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు సెప్పెఁ బారాశర్యుండు బోధించె దేవస్థానుండును నారదుం
డును హితవచనంబు లుపదేశించిరి భీమాదులు నలువురును ద్రౌపదియును దగిన
మాటలు సెప్పిరి శాస్త్రపరిశ్రమహితులైన మహీసురులు [illegible]
లుపన్యసించిరి యివ్విధంబున నందఱ వాక్యంబులు నాకర్ణించి శోకంబు విడిచి
యా భూకాంతుండు ధరణీపాలనాద్వారకరణంబుల కియ్యకొని యనుచితవ్యావృత్తి

1. గ. ధృతిశౌర్యము లెవ్వఁడు నన్నుఁ బ్రభు. 2. భావ ముగ్రుఁడు.

లై గంగాతీరంబునఁ గొన్నిదినంబులు నిలుచువాఁ డయి మునివర్గంబునకుఁ బ్రద
క్షిణంబును బ్రణామంబునుం జేసి. 136

క. మీకారుణ్యంబున నా, శోకం బంతయును బాసె ✽ సుమనస్కృత సు
శ్లోకాత్ములార కలిగెఁ, నాకుఁ విచ్చేయుఁ డింక ✽ ననుమతివకుఁడీ. 137

వ్యాసనారదాదిమునులు ధర్మజు వీడ్కొని స్వస్థానములకుఁ బోవుట.

వ. అని పలికి విశేషించి వేదవ్యాసమునివరుపాదంబుల కెఱఁగి భవత్ప్రసాదంబునం
గందువ గనిన కనకమ్ము మిమ్ముం బురస్కరించుకొనిపోయి చేకొనం గలవాఁడ
నప్పటికి సన్నిధి సేయవలయు నప్పెన్నిధికి నాశ్రయంబైనహిమగిరి మహీధరం
బులలోన నెల్లను బరమాశ్చర్యనిధి యని సవినయంబుగాఁ బ్రార్థించి నాపైఁ
బెక్కులు కల్యాణకరణకల్యంబు లగుమాట లాడితిరి మహాభాగ్యవంతులకుఁ
గాక యిట్టివారికారుణ్యంబు దొరకొనునె మీకరుణయ నన్ను భాగ్యవంతుం
డని తెలిపెను నని [1]బహుప్రకారంబులం బ్రస్తుతి సేసె నట్లామంత్రితులై
యమ్మహాత్ము లందఱుఁ గృష్ణార్జునామంత్రణంబు గైకొని యంతర్ధానంబు సేసిరి
పదంపడి భీష్మునకుం బరలోకక్రియలు ధృతరాష్ట్రసహితుం డై యాచరించి
కర్ణప్రభృతికురుప్రకరంబునకు నూర్ధ్వలోకసాంద్రసౌఖ్యసిద్ధ్యర్థంబుగా నానా
విధదానవిధులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుం డై కతిపయదినంబుల కచ్చోటు గదలి
పాండవాగ్రజుండు పాండునృపాగ్రజు నగ్రేసరుం గావించుకొని కరినగరం
బున కరిగి యతనిం బూజించి తదనుజ్ఞాశోభితుం డగుచుఁ గృష్ణుండును భీమా
ద్యనుజులును మోదంబు నొంద జనులు నభినందింపఁ బెం పారి[2]వసుంధరాపరి
పాలనధురంధరుం డయ్యె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున
కి ట్లనియె. 138

ధర్మజుఁడు ధరణిం బాలించునప్పుడు కృష్ణార్జునుల వర్తించువిధము.

తే. ఇవ్విధంబున ధర్మజుం ✽ డెలమి ధరణిఁ, బాలనము సేయుఁగాఁ గృష్ణ✽పార్థు లెట్టి
తెఱఁగువారలై యెచట వర్తించి రెఱుఁగఁ, జెప్పవే నాకు సజ్జన✽సేవనీయ. 139

వ. అని యడిగిన వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 140

సీ. ధర్మజుం డిమ్మెయి ✽ ధరణిఁ బాలింపంగ, ననఘ యింద్రప్రస్థమున వసించి
కృష్ణుండుఁ గ్రీడియుఁ ✽ గ్రీడాపరత సరి, త్కాననపర్వత✽సాను దేశ
ములఁ జరించుచు విప్ర✽పూజలఁ బుణ్యక, థాశ్రవణముల ✽ సత్కావ్యగోష్ఠిఁ
బ్రొద్దు పుచ్చుచుఁ దమ✽పూర్వవృత్తము లైన, సమరతంత్రప్రము✽ఖములఁ జెప్పి
తే. కొనుచునుండుదు రాత్మీయ✽తనయు నరుఁడు, దలఁచివగచినశోకంబు✽దలఁగునట్టి
వాక్యసంతతి నావృష్ణి✽వరుఁడు దేర్చు, సముచితోక్తుల ధర్మజు✽శాంతి వొగడు.

క. [3]విను మయకృతసభఁ గ్రొత్తగఁ, గని యచ్చో నొక్కమొద సకౌతుకనానా

---

1. క. మాన్యప్రస్తుతి సేసె. 2. ట. పృథివీ పాలించె నని చెప్పిన 3. ఙ. విను మాయయుసభ.

జనపరివృతు లై యుండుదు, రనూనవిభవమునఁ బ్రమద ‡ మూరఁగ వారల్. 142

వ. ఒక్కనాఁ డప్పుండరీకాక్షుండు గాండీవితో ని ట్లనియె. 143

సీ. సమరంబు ధర్మవి‡జయపరికీర్త్యంబు,గాఁ జేసి భూమి ని‡ష్కంటకముగఁ
బాలించుచున్నాఁడు ‡ ప్రజ ప్రీతి నొందంగ, విద్వజ్జనంబులు ‡ వివిధసుఖము
లనుభవించుచుఁ దన్ను ‡ వినుతింప నెగడెడు, శాంతియు సమతయు‡సకలజనముఁ
గొనియాడు సిద్ధులు ‡ మునులు సేవింతురు, ధర్మనందనుఁడి ట్లు‡దాత్తుఁ డగుట

తే. యతని కున్నతి గావించి ‡ రనిలజుంతుఁ గవలు నెంతయు నీచేతి‡గాండివంబు
లీల గల్గి మహాధర్మ‡శాలి సత్య,నిత్యుఁ డమ్మహీపతి కృత‡కృత్యుఁ డయ్యె. 144

వ. అని యగ్గించి యతనియాననం బాలోకించి. 145

ఉ. నీవలనన్ మహాత్మ విను ‡ నిర్భరచిత్తుఁడ నైతిఁ జూడఁగాఁ
బోవుతలంపు పుట్టెడుఁ బ్ర‡భూతగుణున్ బలదేవు వత్సలన్
దేవకి నార్ద్రచిత్తు వసు‡దేవుని మద్గతరాగసాంద్రస
ద్భావుల సర్వయాదవులఁ ‡ బార్థ ననుం దగ నన్పు పుచ్చవే. 146

క. ద్వారకకుఁ బోయి వచ్చెదఁ, గౌరవపతి కిత్తెఱంగు ‡ [1]కార్యజ్ఞానో
దారుఁడ వగు నీ వొచ్చి, త్యారూఢము గాఁగఁ జెప్పు ‡ తగుసమయమునన్. 147

తే. అవ్విభుఁడు వోయి వత్తు గా ‡ కనక పోను
మేనుఁ బ్రాణంబుఁ దనయులు ‡ మిత్రగణము
బంధులును నర్థచయము న‡త్పార్థ నేంద్రు
సొమ్ము లదనువర్తనము వ్ర‡తమ్ము నాకు. 148

వ. కావున. 149

క. మనము కరినగరమునకుం, జని పుణ్యాత్ముని నజాత‡శత్రుని నెలమిం
గని తగునవసరమున న్నిప్పని విజ్ఞాపించి యతని‡పనిచిన ఛంగిన్. 150

క. నడతము పోదమనుడుఁ గవ్వడి గొండొకవడి విచార‡వన్మానసుఁడై
కడు మేలటు సేయుద మని, యొడబాటుంబలుకు వలికి ‡ రొయ్యన విదపన్.

వ. అమ్మహాత్ముతో ని ట్లనియె. 152

ఉ. అనికిఁ దొడంగునప్పుడు మ‡దాత్మ గలంగినఁ గొన్ని తత్త్వబో
ధనమహనీయవాక్యములు‡దాత్తకృపం దగ నీవు సెప్పితే
మనమున వానియర్థములు ‡ మాధవ నిల్పఁగఁ జాలనైతి న
వ్వినుతవచస్సుధారసము ‡ వీనుల నిం కొకమాఱు నింపవే. 153

క. అనిన నగుచు నొకకేల న,తనిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి బుద్ధిహీ‡త్వవిహీనుం
డును శ్రద్ధారహితుఁడు నై, తని దూఱి ముకుందుఁ డిట్టు‡లను నాతనితోన్.

తే. [2]బ్రహ్మపద వేదనమునకుఁ‡బరము హేతు

1. క. కార్యవిధిజ్ఞోదారుఁడ. 2. చ. బ్రహ్మపదవి [illegible]

భూతములు నాఁటివాక్యముల్ బుద్ధిఁ దన్మ
హార్థములు నిల్పవైతి శక్యంబె యింక
నవ్వచనములు సెప్పంగ నలఘుశౌర్య. 155

శ్రీకృష్ణుం డర్జునునకుఁ దత్త్వజ్ఞానస్థిరీకరణము సేయుట.

వ. తద్విషయం బగునది యొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము నాఁడొకనొక్క విప్రోత్తముండు వచ్చిన నేను దత్త్వజ్ఞానము తెలియ నుపదేశింపవే యనుటయు నతండు కాశ్యపనామధేయుం డగునొక్కధరామరుం డొక్కఁడ విజితేంద్రియుం డును జ్ఞానవిజ్ఞానశాలియుఁ ద్యక్తసంసారపరిగ్రహుండును బ్రబుద్ధసేవితుండును నగునొక్కసిద్ధునిం గాంచి సంభృతవినయుండై శిష్యత్వంబున భక్తి నాశ్రయిం చిన నమ్మహాద్విజునకు నమ్మహనీయుండు సెప్పినవాక్యంబులు సెప్పెద నవధానం బుతో వినుమని పలికి మదీయవదనంబునం జూడ్కి నిలిపి యిట్లనియె. 156

ఆ. అట్లు భక్తిఁ దన్ను నాశ్రయించిన శుచి, త్యాధికుండు నిర్మలాత్మకుండు
నతులవినయపరుఁడు నగువిప్రవరుని వీక్షించి యిట్లనియె సిద్ధవరుఁడు. 157

సీ. పుణ్యంబు లగుకర్మముల నెప్పుడును జేసి, యింపారుచుండు నైహికసుఖంబుఁ
ద్రిదివంబుఁ బడసితి ధీయుత యత్యంత,యత్నలబ్ధం బైనయట్టిపదము
పదపడి యొకమాత్ర భ్రంశంబు నొంది కా,మక్రోధముఖచిత్తమలవిశేష
ములఁ బొరిఁబొరి జన్మమును మరణంబును, గలుగంగ నేను దల్లులను దండ్రు
తే. లను సహోదరులను బుత్త్రులను ననేక,జాతికలితులఁ గాంచితిఁ జన్నుఁబాలు
వివిధభంగులదానిఁ ద్రావితి సుహృద్వి,యోగధననాశదుర్దశఁ బొందెఁ బెక్కు.

క. మానసశరీరము లగు, నానావేదనల వివిధనరకగతుల దుః
ఖానేకత్వ మొనర్చువి,మానవవధబంధనప్రమర్దనకృతులన్. 159

వ. అనుభవించుచు నుండి విసివి లోకతంత్రంబు పరిత్యజించితిఁ బదంపడి యాత్మ ప్రసాదంబున నిట్టిసిద్ధి వడసితి నింక లోకంబుల నాలోకింప నాకుం బ్రజాసర్గంబు గలయంతకాలంబును శుభంబ నిరంతరం బై కలుగుచుండు నే నంతకంతకు నెక్కుడులెస్స యగుదశలఁ బొందుదు బ్రహ్మానందంబు సులభంబ యని పలికి మఱియును. 160

ఉ. ప్రీతుఁడ నైతి నీదెసఁ బరిస్ఫుటభంగిని జెప్పు బుద్ధి నా
చేత నుపాస్తి నైనఁ బడయఁ జేరితి నీ కది గల్గునట్లుగాఁ
జాతు వదల్చ్యముల్ వినయసుందర నన్ను నెఱింగి వచ్చి తీ
వీ తెలి వస్మదీయమతి కెంచిన నిన్నుఁ బరిగ్రహించితిన్.

క. అనుడు నతఁడు హర్షించుచు, ననుఁ బరతత్త్వప్రబోధనమునఁ గృతార్థా
త్మునిఁ జేసి జన్మమృతిదుఃఖనిరాస మొనర్పు పరమకారుణ్యనిధీ.

వ. అనుచుం దచ్చరణంబులు గరంబుల నవలంబించి ప్రణతి యాచరించి కేలు
మొగిచి యున్న నయ్యుర్వీసురోత్తముతో నాసిద్ధసత్తముండు నీకుం బరిపాటిం
జెప్పెద సావధానమానసుండ వై యాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 163

ఆ. ధర్మసాధనంబు | దనువు ధర్మము పరిజ్ఞానదాయి యట్లు | గాన తనువు
నోమ వలయు మర్త్యుఁ డేమిట నేమఱి, కాత్మహితము గోరి యనఘచరిత. 164

వ. ఏమఱుటల తెఱంగు వివరించెద. 165

సీ. తనసత్త్వమును బలంబును దన కయ్యెడు, కాలంబు నారయఁగాఁ దలంపఁ
డాహారములు గొను | నవియును నగునవి, గానివి యనువివేకంబు బుద్ధిఁ
జొనుపఁడు బహుళభోజన మొకమఱి సేయు, నొకమఱి దుర్భిక్ష | నుపవసించు
గతకాలమును నపక్వంబును గురుదుష్ట, [1] విషమవిరుద్ధము | విపులరసము
తే. సైనయన్నముఁ దా నరయక భుజించుఁ
గుడుపుపైఁ గుడ్చు దిననిద్ర | గూరు సురత
పరత నొందుఁ బెల్లాయాసపడు విమూఢుఁ
డతని బాధించు దోషత్రయంబుఁ గెరలి. 166

వ. అని చెప్పి. 167

శ్లేష్మాదిరోగవికారంబుల నిరూపించుట.

ఆ. అర్హకర్మలోప | మవచయ మొనరించు, నసఘు దేహమున కనర్హ వేగ
ధారణములు రోగతతి జనింపఁగఁ జేయు, గామరోషములను | గాయ మెడలు.

క. అత్యంత ప్రబలంబులు, పైత్యవికారములు రేఁగి | ప్రాణములకు శీ
ఘ్రాత్యయముం జేయు మహో,ద్ధత్యంబున నెలవు వెడలఁదఱిఘనసుచరితా. 169

తే. అవ్వికారంబు లెక్కుడై | యుదరి యెచ్చు
టచటు భిన్నంబు సేయు నయ్యెడలు మర్మ
నామకంబులు మర్మభిన్నత్వ మెల్ల
సేయుచుండుఁ బరిచ్యుతి | జీవమునకు. 170

క. వినుము తెలియంగ శ్లేష్మం, బనుదోషం బారఁ బరఁగి | యవయవములు జా
డ్యనిరూఢంబులుగాఁ జేయును లోపలిబయలు నెల్ల | నొయ్యన కప్పున్. 171

వ. పదంపడి. 172

క. కుత్తుకకు నడ్డపడు న్వా,త్తిలి పోసి కయాఁగు | నూర్ధ్వశ్వాసం
బెత్తఁగఁ జేయుచు జీవుం, డత్తనువున నుండ నేర | కంతట వెడలున్. 173

క. స్రోతోమార్గంబులఁ జా, వే తమ కర్హంబు లైనవిషయంబులఁ బ్ర
స్ఫుటమతిం జాటుకొని, పతము లై యింద్రియంబు | తేనును బుట్టున్. 174

క. స్రోతోమార్గములు కఫము, చేత నిరుద్ధంబు లైనఁ | దెడు నింద్రియజా

1. గ. విషమపూర్ణరోషుల | విపులరసము,

తాతతశక్తులు దానను, పీతము లగుఁ జేష్టితములు ✽ విను మనుజులకున్. 175

తే. వాయు వంగంబులందు దుస్తర్వ్యాప్తిఁ గదిరి
నొవ్వఁ దెవులును బుట్టించుఁ గ్రొవ్వు సెడుచు
సంధు లెడలించుఁ గ్రమమున ✽ నెందుఁ బరఁగి
తనువు [1]మ్రానుగఁ జేసి జీవుని వెలార్చు. 176

క. నాలుక యాడుట గేలుం గాలు ముడుఁపఁ జాఁప నగుట ✽ కాయంబునయుం
దీలీలలు వాయుగతుల్, [2]మే లే నివి గలుగుఁ దక్క ✽ మే లనులాత్మా. 177

క. ఎక్కటి యిట్టివి దోషము, లొక్కకమరి రెండుమూఁడు ✽ నొదవి బెరయఁ దా
నక్కడు సన్నిపాతం, బక్కజముగఁ దనువుఁ బాపునది ✽ జీవాత్మున్. 178

క. ఈ విధమున వెడలి చనిన,జీవుఁడు నిజకర్మజాల ✽ సిద్ధగతులకుం
బోవుం దద్భవసుఖదుఃఖావేశముఁ బొందు చుండు ✽ నద్యోయెడలన్. 179

క. కృతకర్మఫలము దెగఁ గుడిచి తనకుఁ దగినట్టిపుట్టు ✽ వెందు మగుడ ని
ట్టి తెఱంగున జీవాత్ముఁడు, గతాగతము లనుభవించుఁ ✽ గల్మషరహితా. 180

క. పాపాత్ములు నరకముఁ బుణ్యోపేతులు దివము విధినిశ్చయుక్తినవశతం
బ్రాపింతురు గావున ని,శ్శ్లేపం బగు మోక్ష మొంద ✽ లే రట్టిజనుల్. 181

తే. ఊర్ధ్వగతి కేఁగుమానవు ✽ లుండునట్టి, నెలవు లార్యులు శాస్త్రసు ✽ నిశ్చయమున
గని యెఱింగింతు రవి నీవు ✽ విను ము నీకుఁ,దెలియునట్లుగఁ జెప్పెద ✽ ధీసమగ్ర.

తే. సోముఁడనఁ దారకములన ✽ సూర్యుఁడనఁగఁ,గలుగు తేజస్విమూర్తుల ✽ నెలవులందు
ధర్మపరులుండుదురు తార ✽ తమ్యములకు,మనసు లెఱియునట్టివి గడు ✽ మంచి వగున.

క. అదియును గాక ఫలంబులు, దుద ముట్టఁగఁ గుడిచి వెడలఁ ✽ ద్రోవఁ బడుదు ర
ట్టిది సౌఖ్యమగున శాశ్వత,పదంబు మోక్షంబ కాక ✽ భవ్యవిచారా. 184

వ. అని చెప్పి గర్భావాప్తిప్రకారం బెఱింగించెద వినుమని పలికి సిద్ధుం డా భూసురున
కి ట్లనియె. 185

తే. అశుభములును శుభమ్ములు ✽ నైనకర్మ,ములఫలంబులు గుడువక ✽ పోవఁ గాదు
మన్యువశగతమైనయా ✽ త్మకు నుదాత్త,చరిత యదికారణమును వ్వ ✽ జన్మమునకు.

క. ఎనయఁగ శుక్లము శోణిత,మును బెరసి కలందిగర్భ ✽ మున నెలకొను న
ప్పని బ్రహ్మశక్తి బీజ,త్వనిరూఢిం బొనరు నవి వొ ✽ దలఁ బిండం బై. 187

క. విను మాబీజము పిండము, తనువునఁ జైతన్యరూపతం బరఁగి శిరం
బును గేలుఁ గాలు నుదరం,బు నురము వెన్ను ననుసంగ ✽ ముల నేర్పఱచున్. 188

వ. అని చెప్పి. 189

క. జననార్హ వేళ వెలువడి, తనతొల్లిటికర్మములకుఁ ✽ దగిన వివిధవ
ర్తనములఁ బొందు నవిఁ దెగినఁ,జని మఱి యుం బుట్టుఁ గర్మ ✽ సంతతికిఁ దగన్, 190

1. గ. మ్రానుగ. 2. చ. త్న [illegible] దక్క [illegible]

క. నరుఁ డెంతకాలమేనిం, బరమం బగు ముక్తిపదముఁ | బడయక యుండుం
బురుషవర యంతకాలముఁ, బొరిఁబొరి సిబ్బంగిఁ జావుఁ | బుట్టువు నొందున్. 191

సీ. కావున ముక్తికిఁ | గారణం బగుదాని, నేర్పడఁ జెప్పెద | నెఱిఁగికొనుము
దానంబు శమమును | దమమును బ్రహ్మచర్యంబును వ్రతపరి|రక్షణంబు
దయయును బరధన|దారవర్జనమును, నియమయమంబు ద్రి|యనిగ్రహములు
జననీ జనక గురు|జనపూజలును దేవ,తాతిథి పితృ సేవ|తార్చనములు

తే. సత్యమును శౌచమును శుభ|సంవిధాన
నిరతియును ధైర్యమును గ్రౌర్య|నిరసనమ్ము
గలిమి పుణ్యావృత్తం బిది | గలుగునరుఁడు
మొనయు దీని నూఁతగఁ గొని | మోక్షమునకు. 192

క. పదపడి ధర్మాచరణము, వొదలుం దత్పూత్మవిధము | బుధజనులకడం
గదలక నిలిచి యెఱిఁగికొన, విదితం బగు వారిశీల|వృత్తములం గడున్. 193

క. వారలు సెప్పినకాంతో,దారవచనసమితి వినఁగఁ | దద్గతబహుగం
భీరార్థము లంతఃకర,ణారూఢము లైన బొరయ | వాపద లెందున్. 194

సీ. వ్రతపరినిష్ఠమై | వర్తించు చుండియుం, ద్రియవిజయమును | శాంతియును గలిగి
బ్రహ్మైకభజనత|త్పరుఁ డగు చుండెను, వతనికి బ్రహ్మంబు | హుతవహుండు
సంస్తరంబును యోగ్య|సమిధలు జలమును, మంత్రంబు గురుఁడు బ్ర|హ్మంబ యిట్టి
సచ్చరణంబు సూక్ష్మబ్రహ్మచర్యంబు, దీనియం దుత్తమ|స్థిరతఁ గలుగు

తే. వాఁడు హర్షశోకోద్దామ|వాయుహతుఁడు
గాఁడు మేదురమోహాంధ|కారమున వె
డంగుపడఁడు సంసారని|స్సంగసిద్ధిఁ
బొందుఁ గాలక్రమమున న|పూర్వమవరుఁడు. 195

వ. అని చెప్పి మఱియును. 196

తత్త్వజ్ఞానవిశేష ప్రదర్శనము.

సీ. ఆదిసృష్టిఁ బ్రధాన | మనుతత్త్వ మంబుజా, సనుఁడు గల్పించి చే|తన మొనర్చె
క్షర మద్ది దానిఁ దత్పర మగుతత్త్వంబు, నక్షర మనియును | నమృత మనియు
నార్యులు సెప్పుదు | రమ్మహాధనంబు న, యుందు సంపన్నంబు | లఖిలభూత
జాలంబులకును సం|జనకంబు లైనబీ, జము లిది శ్రుతివాక్య|సంభృతార్థ

తే. స్థితిఁ దగ గలిగించె గమనము | నాగమనము
జీవరాశికిఁ గావున | నావిధమున
నది భ్రమింపుచు నుండుఁ బు|ణ్యాతిశయము
తత్త్వబోధాత్ముఁ డౌ నతఁడు దన్ | గాంచినపుడు. 197

1. క. యమనియమంబు నింద్రియనిగ్రహంబు.

క. విను సుఖదుఃఖము లచిరము, లనియుం దను వశుచి యనియు § నఖిలపదార్థం
బును నశ్వర మనియుం గర్మనిరూఢత జాడ్య మనియు § మదినూహించున్.

క. ఊహించి తన్నుఁ గప్పెడు, మోహావేశంబు ద్రోచి § మోక్షపదప్రా
ప్తీహను సంసారాబ్ధివగాహనముం జేయ కుండు § గతకల్మషుఁ డై. 199

వ. అని పలికి వెండియు. 200

క. కనిరుగ్జరామరణములు, గని ప్రకృతివిధంబు లెస్సగా నెఱుఁగుటఁ ద
జ్జనితక్లేశమునకు విసివిసి మర్త్యులు పరమపదము § వెదకుదు రనఘా. 201

సీ. అట్టివా రిట్టివా § రగుట మేల్ గనుకొని, యుజనంబుఁ బూతంబు § నైనచోట
నాసీనుఁ డై హృదయంబున నొకచింతయును లేక యాత్మనిరీక్షయుంచి యెదరి
తోఁచుతోఁపుల నెల్లఁ ద్రోద్రోచి నడంచి నిరాలంబనుం డైనయతఁ డొకండు
సర్వమిత్త్రుండును § సర్వసహుండును, నిర్జితేంద్రియుఁడును § నిర్భయుఁడును

తే. గామకోపహీనుఁడు శమదమనుఁడు నైన
యతఁ డొకండు మానాభిమానాపగమము
సర్వభూతాత్మకత్వదర్శనముఁ గలుగు
నతఁ డొకండు వీరలు గందు § రనఘ ముక్తి. 202

సీ. ఒలయులాభాలాభములుఁ బ్రియద్వేషంబులును సుఖదుఃఖములును సమంబు
లై యుండు నెవ్వని § కాసపాటును నవజ్ఞతయు నెందును లేక § సర్వధర్మ
తంత్రలోలుండును § ధర్మశీలుండుఁ గాఁ, డెవ్వఁడు గూర్చువా § రెవ్వ రుండు
వా రని తనకు నెవ్వరును గల్గక శివ, గ్గెచ్ఛ యెవ్వనిచేత § నీడ విడుచుఁ

తే. బడు నకర్మభావంబుఁ దాపత్రయాప
గమము వైరాగ్యసుస్థిరత్వమును గల్గు
నరయ నెవ్వనియందేని § నతఁడు నతఁడు
నతఁడు నతఁడును గందు రవ్యయపదంబు. 203

క. అసమాలంబ మశబ్దము, రసగంధస్పర్శరూపరహిత మగుణ ము
ల్లసితగుణ మగు వెలుఁగు నభ్యసననియతిపరుఁ డొకండు § వడయుం బుత్త్రా. 204

తే. సర్వసంకల్పవర్జనశాలి యగుచుఁ, బరమశాంతి చిత్తంబునఁ § బట్టుకొల్ప
నతఁ డనింధనానలము నట్లల్లఁ బొందు, విశ్రుతవర్జితమైన నిర్వృతి కృతాత్మ. 205

వ. అని నిర్దేశించి యోగిజనానుభావ్యంబైన నెల వెఱింగించెద నని పలికి యోగులం
దాని నాత్మదర్శనానందంబు నొందుదు రవధానంబున నాకర్ణింపు మని యి
ట్లనియె. 206

ఆ. అనఘ ముంజగర్భ § మగునిషీక నిదర్శనంబు గాఁగఁ గనుఁగొనంగ వలయుఁ
దనువు ముంజ మాత్మ § తమీకనిష్కర్షవిధము సూక్ష్మ యోగవిదునివరవ్వు.

క. తనవుతలన నిష్కర్షంబు, లొనర్చి జీవాత్ముఁ గాంచు § యోగివరుండ

య్యాను వొదవి యట్లు దన్నుం, గనినప్పుడు జననమరణగతులం దొలఁగున్. 208

క. ముక్తుండు జరామరణవి,యుక్తుం డై హర్షశోకరహితుఁడు మొదలి స
ద్భక్తులకును నప్పద మిా, శక్తుం డగుఁ జూవె బ్రహ్మచర్యము పేర్మిన్. 209

ఆ. ఒడలియస్థిరత్వ మూహించి యాత్మయఁ, దధికనిష్ఠ గలుగునతఁడు సకల
భూతకోటివలనఁ బొందఁడు భయము రా,గాదిదుఃఖములకు నగపడఁడు. 210

క. వినుమా యోగికి క్షుత్తుల, కును శ్రమహతికిం బాధ యగ్నిదాహము మొదలై
చనునవ్వికారములు లే, వనఘ నతఁడు గోరఁ డింద్రపదము నుపద మైనన్. 211

క. తనయంద తన్ను నెన్నఁగఁ, గనుటం గడచినసుఖంబు గలుగదు లోకం
బున నెందు దాని కయ్యెడు, వినుతానుష్ఠానమునకు వినుమవి వలయున్. 212

వ. అయ్యనుష్ఠానం బెట్టి దనిన. 213

క. తనయెఱిఁగిన తెరువున నా,త్మను సంతర్వర్తిఁ జేసి మఱి బాహ్యగతిం
జననీక యుండఁగ నది యొం,దనువునఁ బడు నిలుప వలయు నచ్చట దానిన్. 214

వ. అది యె ట్లనిన. 215

తే. దంతములు జిహ్వ గుత్తుక తాలుతలము
కంఠనాళంబు హృదయంబు గ్యాచరిత
మఱియు [1]లోపల నెచటికి మనసు మొలఁగెఁ
దాఁ గదల్పక యచటన యాఁగవలయు. 216

వ. అని చెప్పి నని చెప్పి నాతో శిష్యుం డని మఱియును బలికి తలంచికొని కొండొక నవ్వుచు నవ్విప్రుండు నామొగంబు సూచి యయ్యతో యూ సిద్ధుం డనువాఁడ నేన కదా నీయెఱుంగనిది యెదియును గల దె మఱియు నక్కాశ్యపనామధేయుండడిగిన తెఱంగు దానికి నుత్తరంబు నాయిచ్చినవిధంబును విను మని యి ట్లనియె. 217

ఆ. కేలు మొగిచి వినయశాలి యమ్మేధావి, విశదకరుణఁ జెప్పవే మహాత్మ
పరమమోక్షకరణపరిణతం బైనయుదా,త్తసూక్ష్మసుకరధర్మ మనియె. 218

వ. అనిన నవహితుండ వై యాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లంటి. 219

ఆ. పాలకడవ వెక్కసపునులపోడిం దిన,యాతఁ డెట్లు దాని నరసికొనుచు
నుండు నట్లు లోన నునిచినమనసు నేమఱక యాత్మ వెదకు తెఱఁగు మేలు.

క. ఈతెఱఁగున నుద్యుక్తుం, డై తెలి వొందినమనంబు నతులవివేక
ఖ్యాతి మరగించి కర్ప్యద్యోతిత మగు బ్రహ్మముం బ్రతుర యోగి గనున్. 221

తే. అయ్యనాదితత్త్వముచక్షురాదికంబు,లైనయింద్రియములకు గ్రాహ్యంబుగాదు
సకలమలనిరాసాజ్య ప్రసన్నతరమ,నః ప్రదీపంబు తద్దర్శనం బొనర్చు. 222

క. కలయఁగ నెల్లెడలం, దలలును లోచనములును బదంబులు హస్తం
బులు నై యుతాత్మ్యం బు,జ్జ్వలభంగి వెలుంగ యోగవంతుఁడు గాంచున్. 223

1. చ. లోపట...మలఁగె.

క. తగ నేర్పరించి కేవలముగను శాంతము నైనతత్త్వమును సంతతమున్
గనుచున్నఁ దన్ను నెఱుఁగం, గను జీకటిఁ బాపు వెలుఁగు గలుగుం బుత్రా.

వ. బ్రహ్మవిద్యారహస్యంబు సర్వంబు నీకుం జెప్పితి నీ వింక సుఖవి గమ్ము పొమ్ము నేనుం బోయెద నని యామంత్రణంబు సేసిన నహాస్తసంకలయుం డయి యాశిష్యుం డరిగె నిట నిన్ను దర్శింప వచ్చితి నని పలికి యమ్మహాద్విజుం డంతర్హితుం డయ్యెఁ బరమహితం బైనయీవాక్యసంతానంబు సమవధానంబున వినం బడియెనే పాండవమధ్యమా నాఁడు రథస్థుండ వయిన నిన్ను నేతదీయం బయిన యర్థజాతంబు వినిపించితి నని యప్పురుషవరుతోడం బురుషోత్తముండు వెండియు ని ట్లనియె. 226

సీ. వ్యామిశ్రమతి యగునతనికి నశ్రుతాత్ముఁ, డైనవానికి నవధానరహిత
చేతస్కునకు నిది సెప్పంగ దేఁ దొల్లి, పలియంగఁ జెప్పితి దేవతలకు
గాండివి నీవు దక్కఁగ నిది మర్త్యులా, కర్ణింపఁ దగువారు గలరె యొరులు
పరమరహస్య మీపరిపాటి దీన నయ్యమృతవస్తువు గని యఖిలదుఃఖ

ఆ. ములుఁ దొలంగి నిత్యసుఖవృత్తి వెలుఁ గొందు, నరుఁడు వైశ్యులైన నాతులైన
శూద్రులైనఁ గందురు సువ్వాయిమ్మయిము క్తి బ్రాఁతె బ్రాహ్మణులకు రాజులకును.

క. వినిపించితి నిను బోధం,బునకు నుపాయంబు ఫలసముదయము మోక్షం
బును సౌఖ్యనిర్ణయము ని,క్కనుట గడవ సుఖము లొండు గలవే యరయన్.

ఆ. శ్రద్ధ గలిగి లోకసంగ్రహాసంగంబు, నీడ విడిచి యెవ్వఁ డీయుపాయ
ముల భజించు వాఁడు మోక్షలక్ష్మికిఁ బతి, యగు నొకింతసందియంబు వలదు.

క. చెప్పం గలయది యెల్లను, జెప్పితి నీ కింత గడవఁ జెప్ప నొకఁడు లే
దిప్పాట నెలల నాఱిటఁ, జొప్పడు యోగంబు నియతిశుద్ధాత్మునకున్. 229

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణునకు నధ్యాత్మవిద్యావిషయంబు లగువాక్యంబులు సెప్పె నని చెప్పిన విని యన్నరనారాయణులు మఱియు నెవ్విధంబున వర్తించిరని యడుగుటయు. 230

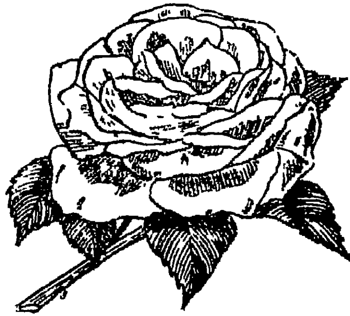
చ. గుణసమతానుభూతివ్యాత్తికోవిదసారవివేకభవ్య చా
రణసురసిద్ధసాధ్యఖచరప్రముఖాఖిలభూతసేవ్య వీ
క్షణకలనాకృతార్థమునిసార్థబహుస్తుతివాక్యరత్నభూ
షణమహనీయఖేలన నిసర్గకృపాకృతలోకపాలనా. 231

క. నవ్యత్వపురాణత్వద,శావ్యపనయదుర్నిరూపసౌందర్యా వే
దవ్యాసవాక్ప్రశంసిత,దివ్యధురాధుర్య యోగిధీసత్కార్యా. 232

మాలిని. భువనభవనదీపస్ఫూర్తితేజోవిలాసా
సవితృశశిమయత్వస్ఫారచక్షుర్విలాసా

వివిధనిగమవిద్యాసంవేద్యమాత్మప్రభాసా
పవనవిజయలీలాప్రౌఢచేతోనివాసా. 233

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబయిన శ్రీమహాభారతంబునయశ్వమేధపర్వంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 234

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము

సుఖనిష్పాదనకే
లీసక్తపదారవిందశ్రీలా సతతా
ధ్యాసవికాసిసమాధిస
మాసాదితశాంతిలోల । హరిహరనాథా. 1

బ్రాహ్మణగీతలు.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె. 2

ఆ. అట్లు శౌరి పార్థు । నంచితబ్రహ్మవిద్యాప్ర । బోధకంబు । లైనయట్టి
వినుతవాక్యములు సవిస్తరముగ వినిపించి యతనివలని । ప్రీతి జేసి. 3

వ. వెండియు నిట్లని బోధించు. 4

సీ. భర్తృభార్యాకృత । భవ్యసంవాదంబు, నధ్వర్యునామకము నై । యతిశయిల్లు
నట్టిది యొక యితిహాసంబు విను పార్థ, జననుతసమధిక । జ్ఞానవర్తి
తాత్ముకుం డైనమహాద్విజుం డొకండు వివిక్తప్ర । దేశసేవిత్వనిరతి
నున్నెడ నల్ల నాసన్న యై వినయంబు, భక్తియు నెసంగం దత్పత్ని ప్రణతి

తే. యాచరించి మహాత్మ యధ్యాత్మబోధ,భరితం గాం జేయవే నన్ను । గరుణ పల్ల
వింప నని దయ పుట్టంగ । వేండుట యును,మందహాసవిభాసితాస్యుండై మగువం జూచి.

క. ఈ మాటకుం జారుముఖి, నామది ముద మందెం గాన । నాలికి నిది యే
లా మేటితలం పనుత్రో, పేమియు లే దోపి వినుము । హితవచనంబుల్. 6

వ. నా మొఱంగినభంగిం జెప్పెద నని పలికి యత్యతులవ్రతుం డా పతివ్రత కిట్లనియె.

సీ. వినను గానను జేయ । వెర వైనయవి కర్మములు వానిం గర్మకర్తలు సమస్త
సిద్ధిప్రదము లని । చెప్పుదు రజ్ఞానతిమిరాంధులై విను । ధీరచిత్త
జగమున లేదు నిష్కర్మత్వ మొందేనిం, గలిగె నేనియును మా । ర్గ్యముగ దాని
నిందింతు రెక్కుడుసనల వది యాత్మ నేం, గందు బ్రహ్మంబు నిష్కళత నంద

తే. వెలుఁగు నగ్నితో సోముండు గలసి మిథున
ధర్మమం దెప్డు నడపి భూతతములఁ దాల్చు
నజుఁడు మొదలుగ నఖిలోకప్రాప్తి యందుఁ
జేయుదురు శాంతి నింద్రియజిత్త్వ మొంది. 8

వ. అక్షరంబు తెఱంగెఱింగించెద. 9

సీ. స్పర్శంబు రసము రూపంబును శబ్దంబు, గంధంబుఁ గా కునికి కారణముగఁ
ద్వక్కున జిహ్వానేత్రమున శ్రోత్రంబున, ఘ్రాణంబునను బరిగ్రహవిధాన
మాచరించుటకు లోనై యుండ దాత్మ, [1]మమలినబుద్ధ్యవగమము దానిఁ
బ్రాపించుఁ బ్రాణాదిపంచవాయువులును, విను దానివలన వర్తనముఁ బొందు

తే. నంద దిందుఁ బ్రాణంబు నపానమును స
మాననామకవ్యానమధ్యమున నడచు
మెలఁగుచుండుఁ బ్రాణాపానములకు నడిమి
దెస నుదానంబు శ్రుతి యిట్లు దేటపఱచె. 10

క. నెలకొని ప్రాణాపానం,బుల బురుషుఁడు సుప్తుఁడైనఁ బొలఁతి విలీనం
బు లగు సమానవ్యానం,బులు యోగులు సంశయంబుఁ బొందరు దీనన్. 11

క. విను తెలియంగ నుదానం,బున సుప్తుం డైనఁ బ్రాణము నపానంబుం
వనజనిభలోచనా పురుషుని విడువవు యోగిజనులచూపి ట్లుండున్. 12

అంతర్యాగప్రకారంబు నిరూపించి చెప్పుట.

వ. ఇవ్వాయువు లేనును మనంబును బుద్ధియుం గూడ నేడును వైశ్వానరునకు జిహ్వలు వైశ్వానరుం డనఁ బ్రాణులదేహంబులం దగ్నిరూపంబున వెలుంగుచున్న యాత్మయందు ఘ్రేయంబును భక్ష్యంబును దృశ్యంబును స్పృశ్యంబును శ్రావ్యంబును మంతవ్యంబును బోద్ధవ్యంబును నగు నీసప్తసంఖ్య సమిధలు ఘ్రాతయు భక్షయితయు ద్రష్టయు స్ప్రష్టయు శ్రోతయు మంతయు బోద్ధయు నయిన యాయేడ్వురును వరుసను ఘ్రేయాదు లయినహవిస్సు లేడింటిని వేల్చుఋత్విజు లిది సప్తహోతృవిధానప్రకారంబు వైశ్వానరువదనంబులు పదియు [2]దిగ్వాయుసూర్యచంద్ర పృథివీపావక శక్ర విష్ణుప్రజాపతిమిత్రాత్మకంబులు శబ్దస్పర్శ రూపరసగంధవక్తవ్య కర్తవ్యగంతవ్యవిసర్గానందంబులు హవిస్సు లీపదింటిని గ్రమంబున నాహుతులు సేయుహోతలు శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణవాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబు లయిన దశేంద్రియంబులిత్తెఱంగు దశహోతృవిధి యీరెంటిని నెఱింగి యర దేవిధంబున నేనియు జీవాత్మం దుపద్రష్టగా నంతర్యాగంబు నడపు యోగిజనంబులు జననమరణవిముక్తు లగుదురు బహిర్యజ్ఞపరులు గమనాగమనభ్రమణంబులం బొందుచుందు రని చెప్పి వెండియు. 13

1. గ. మమలినబుద్ధ్యవగమము 2. చ. దిగాకాశసూర్య.

క. విను ప్రణవాదికరూపస్వనిరూఢిం బుట్టు వాక్కు దాని వెనుచనుఁ
మనము పురుషార్థబుద్ధిం, [1]బనుపడి యని చెప్పి పతికి బ్రాహ్మణుఁ డనఘా. 14

క. విని యా విప్రునితో ని, ట్లను నయ్యేలనాగ మనమ యనఘ ప్రేరేపం
గ నెగయు వాక్కు తదనువ,ర్తనము మనంబునకు నెవ్విధంబునఁ గలుగుఁ. 15

వ. అనవుడు నతండు. 16

చ. మనసు నుదానవాయువును మానిని గూడి వెలార్చు వాక్కు నా
త్మనివలనన్ భవద్వచనమ్ముఁ జనతానుభవంబుచొప్ప యై
నను విను కార్యముఁ గుఱిచినం దగ వాగనువర్తనంబు నే
యన వలసెఁ మనంబునకు నమ్మొయి గల్గుట నట్లు సెప్పితిఁ. 17

వ. అని పలికి మఱియు నమ్మహీసురోత్తముం డి ట్లనియె. 18

క. మనసును [2]వాక్కును మాలో, ననఘచరిత యెక్కు డెవ్వ రని యంభోజా
సను నడిగిన నతఁ డెక్కుడు, మన మనవుడు వాణి యక్కమలభవుతో డన్. 19

వ. ఏను నీకుం గామదోహిని నయి యుండ న న్నిట్లు దక్కువగాఁ బలికి తనిన నతండు స్థావరంబును జంగమంబును నన నాకు రెండుమనస్సులు గల వందు స్థావరంబు నాయొద్దను జంగమంబు నీకడను నిలుచు భవద్గోచరత్వంబునం బరఁగువర్ణంబు మంత్రంబు స్వరంబు జంగమమనస్సుగా నెగడు దానికంటె నీ వెక్కుడు నీకంటె నెక్కుడు స్థావరమనస్సు గావున నిమ్మాట యాడం గల దానవు గా వని నిర్దేశించె.

క. విను మమ్మొయినిర్దేశం,బున నవ్వాగ్దేవి మూర్ఛ వోయినయు ట్లె
మిని బలుక కుండి పదపడి, వినయంబున నజుని శరణు వేఁడె లతాంగీ. 21

వ. అనిన బ్రాహ్మణి పతితో బ్రహ్మమాటకుం గొఱవోయినవాణి యేమిటం దేల నని యడిగిన బ్రాహ్మణుం డి ట్లనియె. 22

క. ప్రాణాపానంబులయెడ, వాణి నిలుచుఁ గాన ప్రాణవాయు వొదవి త
త్త్రాణత్వ ముడిపె నది గీ,ర్వాణజ్యేష్ఠప్రభావవాసిత యగుటన్. 23

వ. ఇట్టి వని వాఙ్మనసప్రకారంబు లెఱుంగుట మోక్షంబునకు మూలం బింకను వాణీమనస్సుల తెఱంగు సెప్పెద వినుము. 24

తే. ప్రాణుఁ బొదువుట వాణి యపానుఁ జెంది
తా నుదానభూతాత్మయై తనువు విడచి
వ్యానచేష్టిత సర్వసంవ్యాప్తి నొంద
మనసు సుస్థితి నొందు సమానునందు. 25

వ. మనసు సుస్థితిం బొందుట ముక్తికిం గారణం బని చెప్పి వెండియు. 26

సీ. ఘోషిణి నొకఁగ నఘోషిణి యన రెండు, తెఱఁగులు గలిగి వాగ్దేవి పరఁగు

1. క. బనుపడ నని. 2. గ. వాకును దమలో,

నం దఘోషిణి గరీయసి యుత్తమరసంబు, గోపుచందంబునఁ గురియుచుండు
నవ్యయరూపదివ్యప్రభావోజ్జ్వల, బ్రహ్మవాదిని యిట్లు బ్రాహ్మివిభము
గనుట మహానందకర మని చెప్పి యవ్విప్రుండు మఱియు నవ్వెలఁదితోడ

తే. వినుము ఘ్రాణాదికము లైదు మనసు బుద్ధి
యేడు నధిష్ఠానమున నుండియును నెఱుంగ
వబల యేడింటి విషయంబు నలమికొనఁగ
నవియ వివరింపు మా తెఱం గనియె నింతి. 27

వ. అనుటయు నయ్యవనీదేవుం డయ్యువిద కిట్లనియె. 28

సీ. గంధంబు ఘ్రాణంబ కాని తక్కినయూఱు, నధిగమింపఁగ నోప వధిగమించు
రసము జిహ్వయ యితరము లాపనికిఁ గావు, రూపంబుఁ జక్షుస్సె రూపు నెఱుఁగఁ
బెఱయవి యెఱుఁగవు తెఱవ సంస్పర్శంబుఁ, గాంచుఁ జర్మంబ తక్కటివి గానఁ
జాలవు శబ్దంబుఁ జాలుఁ బట్టంగ శ్రోత్రంబ యన్యమును దత్కరణమునకు

తే. పరవు లేవు సంశయితసంవేదనంబు
మనసుకృత్యంబ యికార్యమునకు నొండ్లు
పారవు నిష్ఠ బుద్ధిన యగుఁ జొరఁగ నేర
వి త్తెఱంగున నపరంబు లెఱిఁగికొనుము. 29

ఇంద్రియమనఃపరస్పరసంవాద ప్రకారము.

వ. అని చెప్పి మనస్సునకు నింద్రియంబులకుం దొల్లి గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మింద్రియంబులు మనస్సుతో నేము నీవు నొక్కరూప యనుటయు మనస్సు వాని కిట్లనియె. 30

చ. చన దిటు లంటఁ గొం పెఱుఁగఁ జాలదు నాసిక జిహ్వయుం జవుల్
గొన నెర లేదు రూపు గనుఁగొంటకుఁ గన్ను వలంతి గాదు సోఁ
కు నెఱుఁగుశక్తి చర్మమునకుం బ్రభవింపదు శబ్దజాతము
న్వినఁ జెవి కల్పనేనియును నేర్పడఁగూడదు నేఁ దొఱంగినన్. 31

వ. నిజంబుగా నేను దొఱంగితినేని. 32

ఉ. అప్రయోజనంబు లైయుండు నాఱిన,నిప్పులట్లు శూన్యనిలయములును
బోలె నిరాస్వరూపములు గాన మనలోన, నెక్కుడేన చూవె యింతనిజము.

వ. అనిన విని యింద్రియంబులు మనంబున కిట్లనియె. 34

సీ. ఇంతవట్టిద యిట్లైనయంతన, కలుగు నేర్చున యధికత్వ మేము
వెలి గాఁగ నీ భోగవిషయంబునేనియు, ననుభవించితి యేని నధిక మగుట
గావంగ వచ్చు మాలో నొకం డడఁగిన, ననుభవింపుము తదీయార్థ మట్లు

మూ. గ. జిహ్వయుం జవుల్ గొన నెర లేదు.

గాక ఘ్రాణంబున గంధంబు జిహ్వ రసంబు చక్షువున రూపంబు వినుము

ఆ. చర్మశక్తిఁ జేసి సంస్పర్శవిషయంబు, శ్రోత్రయుక్తి శబ్దమాత్రకంబు
కాని యొంటి నొంటి గలిగింపఁ జాల వె, ట్లధికతానిరూఢి నాసపడితి. 35

క. మును మే మాలంబించిన, వెనుకఁ గదా నీకు ననుభవింప వశం బో
మనసా [1]నీ వెంగిలి గాఁ, దనుమా యవ్విషయ మెక్కుడయ్యెడు మనలోన్. 36

క. నీ వడఁగినను ప్రాణముఁ, గావఁగ మాయంద బోధకం బగు ద్రవ్యం
బావర్తింపఁగఁ జేయుట, గావింతును నీకుఁ దెలివి గనికొను మిదియున్. 37

సీ. అట్లు గా దిట్లని యనుశాసనము సేయఁ, గడు నేర్చు శిష్యులకడకుఁ బోయి
వినిపింపఁ దొడఁగి యవ్వినుతార్థములు వార, లుగ్గడింపఁగ గన్నయోజఁ బోలె
మముఁ గొని విషయాత్మకరము నీవు భోగ్యంబు, గాఁ జేసికొందు నీకలలు గన్న
యప్పుడు మా లేమి నవ్విషయంబు బొం, కైన వాకిలి లేనియాలయంబుఁ

ఆ. జెంది మరలినట్లు సేడ్పాటు వొరయుదు, గాక సత్యభుక్తి గలదె నీకు
నింతవట్టుఁ గాన్పు మేమును నీవును, గలసి పరఁగ భోగకలన గలుగు. 38

వ. అని యివ్విధంబున మనంబును నింద్రియంబులును సంవాదంబు సేసె నని యు
ప్పురుషవరుం డావరవర్ణినితోఁ జెప్పె నొక్కండు వినుమని యిట్లనియె. 39

సీ. ప్రాణప్రభృతు లగుపవను లంభోరుహా, గర్భుని నొక్కటఁ గానఁ బోయి
యెక్కుడు మాలోన నెవ్వఁడు నావుడు, నవ్విభుం డెవ్వార లడఁగ నడఁగు
దురు మీరు వార లెవ్వరికిఁ బ్రవర్తన, మొందిన నల్లవారును జరింతు
రధికు లందఱకును నట్టివారలు మీరు, సనుఁ డని పలికినఁ జనక నిలిచి

ఆ. ప్రాణుఁ డాది గాఁగ [2]నందఱుఁ దమతమ, వలన నవ్విధంబు గలుగఁ దెలుప
నాతఁ డే సెఱుంగ నాయది యట్టిద, వినుఁడు మీవిశేషవృత్తిభంగి. 40

తే. ఎప్పు డెవ్వరివలన నేచొప్పు గలుగు
నవుడ వా రెక్కు డగుదు రన్యోన్యమిత్ర
భావమునఁ జాల్చుఁ దొందొరుఁ బవనులార
మీరు పరస్పరభావనాపరుల రగుఁడు. 41

వ. ఇత్తెఱంగున మీకు భద్రం బగుం బొం డని వుచ్చి న ట్లుపదేశించిన బ్రహ్మ
వాక్యంబుల వాయువులు సమత నొందె నని చెప్పి వాయువిషయంబైన యది
నారద దేవమతసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మని బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణి
కి ట్లనియె. 42

తే. దేవమతుఁ డనువిప్రుండు దేవమునివ, రేణ్యుఁ డగునారదుని నొక్కపుణ్యభూమిఁ
గాంచి వినతుండై యాతని కరుణ వడసి, భక్తిరసముఁ బొంగారఁ దత్ప్రాంతమునకు.

సీ. అల్లనఁ జన నాతఁ డాదరంబున నిందు, రమ్మెం డు మనుచుఁ గరమునఁ జూపు

1. అ. [illegible] 2. గ. [illegible]

నెడ సమాసీనుఁడై కడు వినయంబున, హస్తములు మొగిచి దయాసమగ్ర
మొఱఁగింపు పవనంబు లేనింటియందును, జాయమానం బగుజంతువునకుఁ
దొలితొలి యెద్ది దాఁ దొడఁగు వర్తింపంగ, ననవుడు నారదుం డతనితోడ

తే. వాయు వెయ్యది గర్భసంవాసమునకుఁ, జొనుపు జీవునిఁ దజ్జంతుజనన వేళఁ
దొలుత దాని ననంతరకలితమైన, మారుతంబు ప్రవర్తించు మఱియు వినుము.

తే. పురుషునందు సమానంబుఁ బొలఁతియందు
వ్యానమును జూవె పొడమించుఁ వరుస ననఘ
శుక్లమును శోణితంబును జాలఁ గల్గు
నయ్యుగంబును విధిచెయ్యి సమరఁ బొంద. 45

క. విను సృష్టశోణితంబునఁ, బనుగొను శుక్లంబువలనఁ బ్రాణుఁడు తగ వ
ర్తన మొందుఁ బ్రాణశుక్లము, లనూన హేతువులుగా నపానుఁడు నడచున్. 46

క. చనుఁ బ్రాణుఁ డధోగతి న, పూర్వనిరోధి నపానుఁ డివ్విధము గలయీరెం
టను నగ్నిమయోదానం, బును వ్యానంబును సమానమును వర్తించున్. 47

ఆ. పావకుండు సర్వదేవాత్మకుండు ప్రాణంబునకు నపాననామమునకు
నంతరమున వెలుఁగునా భవ్యమూర్తి యు, దానరూప మండ్రు తద్జ్ఞజనులు. 48

సీ. విను మహోరాత్రంబులును శుభాశుభములు
సత్యానృతంబులు సదసదాహ్వ
యములును నైన ద్వంద్వములు ప్రాణాపాన
ములకు నామాంతరంబులు తదీయ
మధ్యవర్తిత నొప్పు సమానియవహ్ని యు
దానంబు దాని నిర్ద్వంద్వభావ
మాంతరయోగవిద్యాప్రవీణులు గండ్రు
పరమశాంతి యనంగ బ్రహ్మ మనఁగ

తే. నరయ భేదంబు లే దన్నయట్టు లుండు, నమ్మహావస్తువును సుదానాకృతియు య
నంగఁ జెవి యార విందుము నలినగర్భు, చేతనని దివ్యముని యిట్లు సెప్పెఁ గరుణ.

వ. అని చెప్పి యింద్రియమనఃపవనంబుల భంగులు గనుంగొనుట యాత్మత్వంబునకుఁ
బరమం బగు నతత్త్వంబు గనుటకుఁ గతం బైయుండు నని పలికి యద్ధరామరుం
డా రామారత్నంబును సదయంబుగా నవలోకించి యుత్తమరహస్యంబు సెప్పెద
నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 50

జీవాత్మ స్వరూపనిరూపణ ప్రకారము.

సీ. కరణంబు కర్మంబు కర్త యన్నెతద్వి, రాజిత కారకత్రయము చేత
సఫలంబు సంవ్యాప్తమైయుండు ఘ్రాణాదు, లును మనంబును బుద్ధియును బ్రవరులు
కరణహేతువు లండ్రు గంధాదివిషయసం, తతియును ఘ్రాతవ్యబోద్ధవ్యములును

గర్మ హేతువు లగుఁ § గంపు గొనఁగ నానఁ, గాన ముట్టఁగ వినఁ§గాఁ దలంప

తే. నిశ్చయము దగఁ జేయంగ § నేర్పు [1]లేదు
గలవు జీవాత్మునకు నవి § కర్తృ హేతు
భూతములు [2]వాన విషయాను§భూతి నతఁడు
బొందఁగ నిష్మలుఁ మోక్షహే§తువులు సుమ్ము. 51

వ. కరణకర్మకర్తృకారకాత్మకుం డగుజీవాత్ముండు భోక్త యగుట దక్కిన వివిధ విషయమూర్తు లగుమావిస్నుల నుదాసీనత్వస్సుగ్గతంబులు సేసి వేల్చునిష్మ నాత్మస్వరూపం బగునవలంబు ప్రజ్వలితం బయి యవిద్యాధూమరహితం బగుచుం బొలుచు నది మోక్షప్రకారం బట్లు గాక భోక్త యగునేని నట్టిద బంధప్రకారం బని నిర్దేశించి ముక్తభావంబునకు మూలం బయిన యోగ యజ్ఞంబునం దేను బ్రవృత్తుండ నై యున్నవాఁడ దానికి సర్వపరిత్యాగంబు దక్షిణ దాన సకలాత్ముం డగునారాయణుండు ప్రీతుండై స్వీకరించు నద్దళపేరు మునులు ముక్తి యని చెప్పుదురని చెప్పి యవ్విప్రుండు వెండియు. 52

సీ. శాస్త్రయొక్కండ తత్§చ్ఛాసనంబునయేఁ, జరియింతు నొక్కండ § గురుఁ డతండు
సెప్పినయర్థంబు § చిత్తంబులో నుంతు, శ్రోత యొక్కండ తత్§ద్జ్ఞాతబుద్ధి
నెగడుదు నొక్కండ § నగవంగ విద్వేష్ట వాని వ్రాల్చినదిక్క§వ్రాలి యెడరుఁ
గడపుదుఁ గడవంగఁ § గారణ మయ్యేడు, తెలుఁగు పెద్దలచేత § నెఱిఁగినాఁడ

ఆ. వినుము దేవతలును § మునులును బరమేష్టి,యొద్ద కరిగి మోక్ష§సద్విహితము
యనిన నావిధాత § యక్షరోపాసన, మనియెఁ గాన దుర్గ § మబల కడతు. 53

వ. ఇంక నెక్కడ గడచెద మున్న కడచితిఁ గ్రోధతిమిరంబును లోభవ్యాళంబును గామదస్యుదూషితంబును నగుదుర్గంబు గడచి యొకవనంబు ప్రవేశించితి ననిన విని యవ్వనిత యవ్వనం బెట్టిదని యడిగిన నమ్మహాద్విజుం డి ట్లనియె. 54

ఉ. అంతకుఁ జిన్నలున్ వెదక § నంతకు బెద్దలు లేవు దుఃఖ మ
త్యంతముఁ జేయ సౌఖ్య మొస § లార నొనర్పఁగ నొండొకంటియం
దంతటినేర్పు లేదు వెలి § పన్నది యేమియు నవ్వనంబు ని
శ్చింతతఁ జొచ్చి యున్నసరుఁ § జెందదు నిర్వృతి సెందు నుగ్మలీ. 55

తే. కొన్నిటికిఁ బంచవర్ణములో§కుసుమఫలము,లందుఁ గొన్నిటి కేకవ§ర్ణాంచితంబు
లవనిజములుగొన్నిటికిన § వ్యక్తవర్ణ,కములుసౌరభ్యమాధుర్య§సమధికములు. 56

వ. అవ్విపినంబున. 57

క. వృక్షంబులకుం గలుగును, దీక్షాగుణములును నతిథి§త్వప్రకృతియుఁ బ
ద్మాక్షీ యతిథులు బ్రహ్మస,దృక్షులు సౌఖ్యంబునిట్టిఁ § దేలుదురు మునుల్. 58

1. గ. లేదు కలదు జీవా. 2. గ. వానివిషయజ్ఞానానుభూతి,

ఆ. కలకులకును వింటికిని మేర లివియన, రాదు గాన యయ్యరణ్యభూమి
వెలుఁగు లొండ్లు సారవృత్తివిసుము క్షేత్రజ్ఞుండు, రవి తదీయసేవకభవముఁ బాచు.

క. గగనము తు బ్రహ్మసంభవ, మగుజలము వహించుచుండు నందులనదులున్
నగములు విను దానఁ దపస్విగణం బవ్యయపదంబుఁ జెందం గాంచున్. 60

వ. ఇట్టి దవ్విపినంబు. 61

ఆ. మాననీయనియతి మహితతపోధనవంతు లైనయట్టివారు శాంతి
దాంతినిస్స్పృహతలుదలకొన సుసమాహితాత్ము లైవసింతు రంగసాధ్వి. 62

వ. అని చెప్పి మఱియును. 63

సీ. వినుము మార్కొనఁ జవిగొన దర్శనస్పర్శనము లాచరింప విననంగ నెలయు
నేమిసంకల్పంబు నెడఁ జేర్ప నిష్టార్థములను[1] ననిష్టార్థములను గోరు
టయును నొల్లకత్రోచుటయునుస్వభావకృత్యము లవిగనుఁగొంచునబలవానఁ
బొరయ నెట్లన్న మేల్ దొరకొనుఁ గోరక,యును బోదు కీడు ద్రోచినను దీని

తే. నెఱిఁగి యేను స్వభావంబు నెడఁ బరాజ, బత్రగతజలబిందువుభంగిఁ దాల్తు
నని యెఱింగించి బ్రాహ్మణుఁ డతివతోడ, మఱియు నిట్లను శాత్రవఘనకల్య.

వ. ఒక్కయెడ నధ్వర్యునకు యతికిం గలిగినసంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపు మధ్వ
ర్యుండు పశువుం బ్రోక్షించుచుండ యతి నిరీక్షించి యిది హింస గాదే యనిన
నతండు. 66

తే. ఛాగ మిది యరయంగ నాశంబుఁ బొంద,దూర్ధ్వలోకసుఖంబుల నొందుఁగాన
శ్రుతులవాక్యముల్ నీ కెక్కనూనృతంబు, లగునయేనినీవిట్లంటయనుచితంబు.

వ. అని వెండియు నప్పశువు నుద్దేశించి. 67

క. భూతములు నింద్రియంబులు, నాతతగుణ యాత్మ రూపానులందుఁ గలయఁ బిం
డేతరుఁ డగుజీవుఁడు సౌఖ్యాతిశయం బొందు నధ్వరాతిశయమునన్. 68

క. అని పలుకుటయును యతి యిట్లను ఛాగము పుణ్యగతికి నరిగెడుఁబో యి
ప్పని నీ కెవ్విధము ప్రయోజనంబా సిద్ధించుఁ జెపుము సమ్యక్ఫణితిన్. 69

వ. అనుటయు నధ్వర్యుం డతని కిట్లనియె. 70

క. అగముపశువిధిం దగ, యాగ మొనర్చినఁ ద్రివిష్టపానేకమహా
భోగానుభూతిభవ్యస,మాగమ మది యనుట బొంకె యాగమువేదీ. 71

చ. అనవుడు హింస పాప మని యాగమవాక్యములంద కాదె యేఁ
గని యిటు లంటి నన్ను యతిఁ గన్గొని నీవు సమాధిఁ బ్రాణరో
ధనము మనోలయంబు సుకృతంబులుగా నొనరించి వెండి యో
గనిరతిఁ బొంకె తత్తఁగు గాదొకో హింస దలంచి చూడఁగన్. 72

వ. అని పలికిన నయ్యధ్వర్యునకు నయ్యతిముఖ్యుం డిట్లనియె 73

1. గ. [illegible]

చ. పరమతపంబు గాఢపరిపాకము [1]నొందినఁ జిత్సుఖాత్మకా
[2]క్షరమునఁ జిత్తభూతగుణజాలతముల్ క్షరమున్ వివేకితా
పరిణతిఁ బాపి చూచి యనపాయసుఖస్థితి నొంది పొల్లలం
బొరయక త్రోవు హింస యనుబుద్ధి విమూఢత గాక బోధమే. 74

చ. అనవుడు నాతఁ డార్యవచనామృత మానినవాఁడు గీఁడు మేల్
గనుఁగొనఁ జాలు నేను బహుకార్యమునప్పుడు మీరు రను గ్రహిం
చినక్రియఁ జూడ నేర్తుఁ జిదచిద్ద్వయమున్ విభజించి దాన హిం
సనము నొకింతయుం బొరయ జన్మము సేయుదు మేలు నొందుదున్. 75

క. అనుటయు నతనికి యతి యి, ట్లనుఁ బశుయజ్ఞమునకంటె ననఘ తపోయ
జ్ఞనిరూఢి మేలుగావున, వినిపింపఁ దలంచి యంటి వేయును నేలా. 76

వ. అనవుడు నమ్మాటకు నయ్యధ్వర్యుం డొడంబడియె నని చెప్పి యాభూసురవర్యుం
డాభామినితో నీయర్థంబున కొక్క యితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము సహస్ర
బాహుం డగునర్జునుండు దుర్జయప్రతాపంబున నఖిలద్వీపంబులు నేలి వ్రాలి
తనకు నెదురు లేకున్న విజృంభించి పరశురాముం డొడరి యతనికి నత్యంతం
బప్రియం బాచరించిన నతండు బహుశాఖోపశాఖాశోభితం బయినపాదపంబు
నుఱుముగా నఱికి పడవైచినచందంబునం బరశుఖండితసర్వాంగునిం జేసె నంత
నిలువక తత్పుత్రంబురాజులుం గూడుకొని తదీయతనయులుం దారు నారాముని
యసన్నిధి నతనిజనకుం డగుజమదగ్నిం జంపినం బెంపారుకోపంబున నాటోపం
బెసంగ నాజామదగ్న్యుండు రాజుల నెల్లం దర మిడి యిరువదియొక్కమాఱు
పరశుధారపాలు సేసిన నతనికిఁ బితృదేవతలు సన్నిధి సేసి. 77

ఆ. పరశురామ నీవు బ్రాహ్మణుండవు నరే
శ్వరులఁ జంప నేల వలవ దుడుగు
మయ్య యనుడు నాతఁ డట్లన కుండుఁ డీ
రేను రాజపశువిధానమునను. 78

క. పారనియతిఁ బాటించి మహారోషాగ్ని పరితృప్త మగునట్టులుగా
వీరాధ్వరంబు సేసెద, వారింపక యరుగుఁ డనిన వా రతనితోన్. 79

క. యజ్ఞంబులలోనఁ దపోయజ్ఞం బుత్తమము దాని నాదరణమునం
బ్రాజ్ఞోత్తమ చేయుము సర్వజ్ఞుఁడు ప్రీతుఁ డగు శాంతరస మొప్పఁగ మీరా. 80

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనిరి తొల్లి యలర్కుం డనురాజు మనస్స్పృష్టంబు
లగునింద్రియంబుల కలిగి దివ్యాస్త్రంబులు ప్రయోగింపం జూచిన నవి
యయ్యవనిపతితో నయ్యస్త్రంబులం దారు సెడ మనియెను రోషావేశంబునం
బ్రయోగించిన నతండ చెవు ననియూనుం బలికి యొప్పుదేని నీతపోమయంబు

1. గ. నొందిన చిత్సుఖా. 2. ఙ. క్షరమునఁ జిక్కి భూతగణజాలతనుక్షరమున్.

లైనయస్త్రంబులు[1] సంధింపు మనిన నతండు క్రోధంబు దక్కి యోగంబున శాంతి నొంది వానిం దప్రాపతపఃఫలాస్త్రసాధితంబులం జేసె నీవును దపంబున నంతశ్శత్రుజయసౌఖ్యం బనుభవింపుము బాహ్యశత్రుజయంబు జయంబుగాం గొనకుము. 81

క. అని నిష్ఠించి పలుక న,ర్వినుతచరిత్రుండు శాంతివిభవంబున నూ
నినమనసుతోడ మునిమా,ననపాత్రంబైనతపమునన మేలొందెన్. 82

సీ. అని చెప్పి బ్రాహ్మణుండయ్యింతి కిట్లను, దొమ్మిదిగుణములు గొమ్మ కలవు
స్తంభాతిమానవహర్షంబులు సాత్త్వి,కములు క్రోధసంరంభములును శోక
మునురాజసంబులు మోహాలంద్రాస్వప్న,ములు తామసము లిట్లు గలుగురిపులఁ
దునుమ నేయస్త్రంబు లను వగు వాన న,య్యాంతరశత్రుచయంబు నెల్లఁ

తే. దునిమి యేనింద్రియంబుల మనము నోర్చి
శాంతి నొంది శ్రేయస్సిద్ధిసాధనం బా
నర్చునది ముఖ్యవైరినిర్ణయముఁ జేయు
నంబరీషగీతలు విను మంబుజాక్షి. 83

వ. అంబరీషుం డనురాజు రాజనీతిపరత్వంబునం బరమప్రభుత్వంబు నొంది యరాతుల నెల్ల విగతాసులం జేసి పూజ్యం బగురాజ్యంబు పరిపాలించుచుండి యొక్కనాఁడు విద్వజ్జనంబులతో నిట్లనియె. 84

తే. అరుల నెల్ల జయించియు నదిజయంబు,గాఁగొనక యున్నవాఁడ న్వగలపుఁబగజ
యింపకున్కిఁదద్విజయవిహీనుఁడ్వృష్ణ,జనిజరామృత్యువశగవర్తనునిఁ జేయు. 85

క. అంతటిలోభము గెలువక, శాంతి గలదె యని తదీయశక్తి నడఁచి ని
శ్చింతత్వ మొంది యా భూ,కాంతుఁడు సామ్రాజ్యమున సుఖస్థితి వడసెన్. 86

జనకునకు విప్రరూపధరుం డైనయమునితో నైనసంవాదము.

వ. అని వెండియు నవ్విప్రుం డిట్లను జనకచక్రవర్తికి నొక్కబ్రాహ్మణునకుం గలిగిన సంవాదంబు సెప్పెద నాకర్ణింపుము జనకుండు దనకట్టెదుర బ్రాహ్మణుండు గొఱగామి సేసిన నతనితో. నీవు నావిషయంబున వసియింప వలదు పొమ్మనిన నతండు. 87

క. నీవిషయ మెంతవట్టది, యే విని పరమవిషయమునకు నేఁగెదఁ దెలియం
గా వినిపింపు మనుడు నా,భూవల్లభుఁ డూరకుండెఁ బుణ్యాచరిత్రా. 88

ఆ. ఊరకుండి మూర్ఛ నూని యొక్కింతసేపునకుఁ దేఱి యిట్టు లనియె నాదు
తాతతండ్రితరముధరణి మద్వశ్యత, నుండ నాకు మమత యొలయదందు.

వ. మిథిల నెప్పుడు వసియించెద నిప్పురంబును మదీయరం బని యంగీకరింపంబడదు కావున నిది నావిషయం బన లేమిం జేసిమున్ను నీతో నాడినమాటం బుట్టినవగ

1. గ. సాధింపు

పెంపున మూర్ఛ వచ్చె ననిన విని యవ్విప్రుం డా భూవిభునాననం బాలోకించి. 90

క. నరనాయక నీయేలెడు, పురమున భూమిని మమత్వబుద్ధి గలుగ కి
ట్లిరవై యుండుటకుఁ గతం, బరయఁగ నెద్ది వినిపింపు మది విశదముగన్. 91

వ. అనుటయు నజ్జనపతి యతని కి ట్లనియె. 92

తే. అరయ నివి [1]రొట్టుఁ జెడియెదు నవియ కాన
వినుము మర్దన మిది యని వీనిలోన
నొకటియందు నంగీకార మొలయ దెల్ల
విషయమును నాయదియ యను విధము గలదె. 93

వ. ఎట్లంటేని ఘ్రాణాదులకు గోచరంబు లయినను గంధాదులు పెడం గలయవిగా
వున నాయవి యన కుండుటం జేసి భూమ్యాదిభూతంబులు నాచేతనిర్జితంబు లై
[2]మద్వశగత్వంబు నొంది యుండు. 94

చ. అనవుడు బ్రాహ్మణప్రవరుఁ డల్లన నవ్వుచు నిన్ను నారయ
న్మనమున వేడ్క పుట్టె నర నాయక వచ్చితి నేను ధర్ముఁడం
బనుపడునివ్వివేకపరిపాకము గాఢనిరూఢభావ మొం
ది నిలుచుఁగాత నీ దగుమదిన్ సతతంబును శాంతికారి యై. 95

వ. అని ధర్మదేవత జనకునకు వరం బిచ్చి యంతర్ధానంబు సేసె నని చెప్పి యా ధరణీ
సురోత్తముం డయ్యుత్తమాంగనతో హితోపదేశంబు సేసెద నవహిత వయి
యాకర్ణింపు మని పలికె యిట్లను సంసారవర్తనంబు వదల విడిచి యే నేక
తంబ యున్నయెడ నీవు మ్రుచ్చిలి వచ్చి మదీయవైరాగ్యంబు మాన్పఁ దలంచి
నాకు నధ్యాత్మబోధంబు గలుగం జేయు మని యభ్యర్థించిన నీతలం పెఱింగి
యు నెఱుంగనివాఁడపోలె నధ్యాత్మవిద్యాబోధక ప్రకారంబు లైనవాక్యంబులు
సెప్పితి నే నింక లోకంబులం గలసి చరించువాఁడం గాను నిక్కపుబ్రాహ్మణుండ
నయితి బ్రహ్మచారి నయితి జీవన్ముక్తుండ నయితి మిముబోంట్ల కొలఁదిఁగా నన్నుం
జూచెద వది నాతెఱం గెఱుంగమి యేను జగంబు సమస్తంబును వ్యాపించి
యున్నవాఁడ నాయున్నభంగికి నాబుద్ధి సకలపృథ్వీరాజ్యంబును నాకలోకాధి
రాజ్యంబును సరిగా వని తలంచు నాబుద్ధియు నాకు ధనంబు [3]దారువుల నగ్ని
యున్నచందంబున సర్వజంతువులయందును నంతర్గత యై సిద్ధి యున్నది గురు
వాసగృహవాసవనవాసపరు లగుబ్రాహ్మణుల కెల్లను శ్రేయఃప్రాపకం బెరు
వొక్కండ యందఱును సరిత్తులు సాగరంబుఁ బ్రాపించిన తెఱంగున బరతత్త్వంబు
నొందుదురు బుద్ధి నిర్మార్గంబు నధిగమింప నగుఁ గాని శరీరంబున వశంబు
గాదు కర్మంబు లాద్యంతవంతంబులు శరీరంబు కర్మబంధనకరం బింత యెఱుం
గుదుం గాన నాహృదయంబునం బరలోకభయంబు లేదు నాచెప్పిన యధ్యా

1. చ. రొట్టుఁ. 2. చ. మద్వశగతంబు లై యుండు. 3. జ. తరువుల.

త్మవిద్యావిషయవాక్యంబులతాత్పర్యంబు చిత్తంబున నెలకొలిపి భావనానిరత
వయి యుండుము నన్ను బోలెదు వెలువకు మనినఁ బత్ని సాష్టాంగదండప్రణామం
బాచరించి కేలు మొగిచి. 96

సీ. నీవు సెప్పినమహార్హనీయవాక్యని కాయ, మతిగహనం బకృతాత్ములకును
సద్గ్రహణశక్తియనఘ కల్గునె కృతాత్ముల కైనఁ గ్రమ్మఱఁదెలియ వచ్చి
యుండ దయ్యెఁ బుకకు నుదయింపఁ బట్టిన, యట్టియుపాయంబు నాదరమున
నాకుఁ బ్రసాదింపవే కరుణాకర, నావుడు నాతఁ డర్జునాతితోడ

ఆ. నరణి బ్రాహ్మణుండు గురుఁ డుత్తరారణి, తపము శ్రుతము నిర్మథన మొనర్ప
జ్ఞానవహ్ని పుట్టు మానిని యని చెప్ప, వనిత యట్టు లనియె వల్లభునకు. 97

క. జనవినుతచరిత బ్రాహ్మణుఁ, డనఁగా క్షేత్రజ్ఞుఁ డగుట యల్పమె దోఁచెన్
మనమున నతని నరణి గాఁ, గొను టవ్వస్తువు నెఱిఁగికొని పిదపఁ గదా. 98

వ. అనిన నతం డిట్లనియె. 99

ఆ. అతనిఁ దోఁపఁ జేయునట్టిసాధనము లే, దింద్రియముల కందఁ [2]డేమి లక్ష
ణములు లేవు నిర్గుణత్వనిరూఢుం డ, హంత లేమిఁ దోఁచుఁ గాంత కనుము.

వ. అని నిర్దేశించుటయు క్షేత్రజ్ఞవిషయసంశయంబు వాసి యయ్యింతి శాంతి
బొందెనని గోవిందుండు సెప్పిన గాండీవి యా బ్రాహ్మణుండును బ్రాహ్మణియు
నిట్టివా రగుదు రె వా రెచ్చటివారు వారల నా కెఱింగింపవే యని యడిగిన
నద్దేవుం డతనియాననం బాలోకించి. 101

క. నామనమును బుద్ధియును గృపామహితా బ్రాహ్మణుండు బ్రాహ్మణియు హృషీ
కామేయ మైనక్షేత్రజ్ఞామలవస్తు వన నేన యనియె నరేంద్రా. 102

— గురుశిష్యసంవాదంబు కృష్ణుం డర్జునున కెఱింగించుట. —

వ. అనిన విని యర్జునుం డచ్యుతునితో భవత్ప్రసాదంబున మదీయమతి యతి
విశదయును సూక్ష్మగ్రాహిణియు నయి యున్నయది పరమం బైనవేద్యం బగు
బ్రహ్మంబు నెఱింగింపవే యనుటయు నాకృష్ణుండు గురుశిష్యసంవాదం బను
నితిహాసంబు విను మది నీప్రశ్నంబునకు నుత్తరం బయి యుండెడు నత్తె
ఱంగున మేధావి యగునొక్కశిష్యుండు సంశితవ్రతుం డయిన గురు నడిగిన
నగ్గురుండు [3]ప్రజాపతిభరద్వాజ భార్గవ గౌతమ కాశ్యప వసిష్ఠాత్రివిశ్వామిత్ర
ప్రముఖు లగుమునిజనంబు లాంగిరసుం బురస్కరించుకొని విరించికడకుం జని
తచ్చరణంబులకుం బ్రణమిల్లి హితం బెయ్యది తత్ప్రాప్తికి సుపథం బెట్టిది
వివరింపవే యని విన్నవించిన నన్నలినాసనుండు కృపాధురీణం బైన చిత్తంబుతో
నత్తపస్విసత్తముల కెఱింగించిన తెఱంగు నీకుం జెప్పెద నవహితుండ వయి

1. క. బ్రహ్మణుఁ. 2. క. డేమి లక్షణములు లేమి నిర్గుణత్వ 3. బృహస్పతి భరద్వాజ.

యాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లనియె. 103

ఆ. ఆదరార్ద్రిఁ దగుచు ననలరినమోహముల, శాంతి వింత గాఁగ గమలగర్భుఁ
డా తపస్విజనులయాననంబులుగల,యంగఁ జూచి యిట్టు లనియె వత్స. 104

తే. సత్యము నన భూతంబులు సంభవించు; నంద వర్తించు దాననయుఁగు నిదిగు
ణత్రయాత్మకసత్యచరిత్ర మమల,బుద్ధులార సత్యంబు ప్రసిద్ధి వినుఁడు. 105

క. శ్రుతి యనఁ దప మనఁగఁ బ్రజా,పతి యన సత్యంబునకు నపరనామంబుల్
వ్రతులార సత్యమన న,ప్రతిమమహిమ [1]మైనపరమవేద్యము సుండీ. 106

క. కావునఁ గామక్రోధస,మావేశము విడిచి యనవరతంబుఁగా
సేవింతురు సత్యము దృఢ,భావాకలనమున యోగపరినిష్ఠాత్ముల్. 107

వ. అది హితంబు తత్ప్రాప్తికి సుపథంబు సెప్పెద వినుండు. 108

క. చతురాశ్రమములును జరణ, చతుష్టయము గాఁగ వర్ణసముదయసంసే
వ్యత నొప్పెడుధర్మము సుం, డతులంబు శివప్రదంబు నగుపథ మరయన్. 109

వ. నాలుగాశ్రమంబులకు సామాన్యంబు యధ్యాత్మవిత్త్వంబు లేక పరతత్త్వంబు నొంద రాదు మాకుతాదిత్యేంద్రప్రజాపతులకును లోనుగా నిట్టిద యధ్యాత్మదర్శనం బనం జతుర్వింశతితత్త్వావలోకనంబు గావునఁ దత్త్వంబులు వివరించెద.

తే. అంబరాదిభూతములు శబ్దాదిగుణము
లింద్రియము లిరుదెఱఁగు మునిసింహులార
మన మహంకారబుద్ధులిట్లొవరి ప్రకృతి
గలయఁ దత్త్వచతుర్వింశకత్వ మొందు. 111

క. వినుఁడు ప్రభవవిలయజ్ఞా,ననిరూఢము గాఁగ వీనినైజ మఖిలముం
గనిన భవమోహ మొందఁడు, గనుఁ బరతత్త్వంబు నతఁడు గతకల్మషుఁడై. 112

వ. అని నిర్దేశించి యుద్దేవుండు వెండియు. 113

క. వ్యక్త మనిర్వాచ్యం బవ్య,క్తము సుస్థిరము ధ్రువము వ్యాపిత్వధురా
యుక్తము కలితగుణత్రయ, శక్తి నవద్వారపుర మసాధ్యము సుండీ. 114

క. తత్సాధనంబు తద్గత,చిత్తులభత్వప్రసిద్ధిఁ జేయుఁ ద్రిగుణసం
పత్సారవంత మది [2]గుణ, జిత్సువ్రతులైనవారికే సాధ్య మగున్. 115

సీ. సంయమివరులార సత్త్వరజస్తమో,నామధేయములు గుణంబు లవియు
నన్యోన్యమిథునత్వ మన్యోన్యసంశ్రయ, మన్యోన్యసంకలితానువృత్తి
భావ మన్యోన్యోపజీవనాచరణంబు, గలిగి దురూహతత్త్వగాఢభంగు
లై యుండుఁ దమము నియమితమైనరజస్సుఁ,దన్నియమమున సత్త్వంబునడచు

తే. సత్త్వ మడఁగినచోఁదమశ్చరిత మొనఁగు
లోభశోకనమోమ్మాహనిద్రాభయములు

1. గ. మైనటి జాతివ్యము, 2. క, గ, ఱ. గుణ, జిత్సువ్రతు.

వికృతిదుర్మానమాధ్యపాపప్రకృతిశోక
శాఠ్యమాత్సర్యములు తమస్సంభవములు. 116

ఉ. పాములుఁ దేళ్ళునుం బసులుఁ బంధులుఁ గుక్కలు మీలుఁ గోళ్ళులుం
జీమలుఁ గాకులుం గ్రిములు జింకలు నక్కలుఁ గొంకనక్కలు
దోమలు మ్రాఁకులుం బాదలు నొవ్వులఁ బీడలఁ బొందువారు మఱిన్
తామసభాగు లట్లు మఱి తద్విధజంతువు లెన్ని యన్నియున్. 117

క. ఇవి తామసంబు లని గుణ, నివహములోఁ గీడు వాపి నేర్పునతఁడు త
ద్ద్వివిధవికృతినిరసనహే, తువివేకము గలుగఁగా నధోగతి దలఁగున్. 118

చ. బలమును శౌర్యమున్ మదముఁ బ్రాభవముం సుఖదుఃఖభాగితా
కలనముఁ జెల్మి సేఁతయును గాంక్షయు నొల్లమియుం బ్రతాపముం
గలహము నీర్ష్యయున్ బహువికల్పవిభావములుం గామినీజనం
బులయెడ గాఢరాగతయుఁ బొంకును నుబ్బు రజఃప్రభూతముల్. 119

చ. అవి దొలుబామునం గలుగునట్టిజనంబులు నీతు లిట్టి వి
ట్టివి యని నీతు లన్మతిపటిష్ఠత గల్గి త్రివర్గవర్తనం
బు వెరవు నొంది యర్థములఁ బొంపిరివోవుచుఁ గామసౌఖ్యవై
భవములఁ గ్రాలుచున్ మనుజభావనిరూఢతఁ బొల్తు రెంతయున్. 120

క. రాజసగుణములకుం గల, నైజ మెఱుఁగువారు తజ్జనకవైకృతముల్
ధీజితములు గావింపఁగ, నోజ గలిగి శుభదవృత్తి నొందుదు రెందున్. 121

సీ. సంతోషమును బ్రకాశత్వంబుఁ బ్రియమును, నానందమును గరుణాభిరతియుఁ
క్షమయును సత్యంబు శౌచంబుఁ ధృతియు న, కార్పణ్యమును దితిక్షయు నహింస
యును నార్జవంబు ననసూయయును గ్రోధ, రాహిత్యమును నసంరంభతయును
సమత దాక్షిణ్యంబు శ్రద్ధానతయు న, క్రూరభావంబు హ్రీగౌరవంబు

తే. సత్త్వజాతంబు లివి పూర్వజన్మసంక, లితములైనట్టివా రహంకృతి మమత్వ
మర్థతృష్ణ [1]కామార్తి లేకతులబోధ, భరితులై యూర్ధ్వలోకవైభవము గంద్రు.

క. వినుఁ డా గుణంబు లన్నిటిఁ, గనికొని తత్తదనువృత్తి గలుగనివాఁ డ
ప్పనిచే భుజింపఁగాఁబడఁ, డనఘాత్మకులార మ్రింగు నతఁ డారాశిన్. 123

వ. అని చెప్పి యప్పరమేష్ఠి మఱియును. 124

సీ. వేర్వేఱ యుండవు వినుఁడు గుణంబు ల, న్యోన్యసంకలితంబు లగుచుఁ బరఁగు
సంగతత్వము నన సంసారయాత్రాప్ర, వర్తనం బొనరించు వానిలోన
నెయ్యది మిగులఁ దోఁచి చ్ఛేదజన్యంబు, లోలయుఁ బోయుటయు నొక్కొక్కమాటు
గలుగు [2]దమం బెఱుఁగలి యధికం బైన, స్రోతస్సధోముఖస్రుతి రజస్సు

ఆ. పెరిఁగినపుడు మధ్యసరణి సత్త్వము వృద్ధిఁ, బొంద నూర్ధ్వవృత్తిఁ బొందు వీని

1. క. కామార్తి. 2. ఆ, దమంబు [illegible]

మును [1]ప్రకారభేదకథనము సెలవిచ్చితివి, యని [2]సత్తరంబుగలసఘులార. 125

క. స్రోతస్సున [3]జీవగమన, హేతువగు దశావిశేష యోగంబునఁ దా
నీ తెరువు నొందు నని కనుఁ, డాతతమతులార కరణ మగు నది త్రోవన్. 126

వ. గుణత్రయంబునం ద్రోచుటయే యది ద్రోవవడునట్టిచిత్తవృత్తిత్వంబు లే కుండునని. 127

క. సాత్త్వికులకు దివము రజో, మత్వకలితవర్తనులకు మధ్యభువనవా
సత్త్వముఁ దామసులకు నీ, చత్వకరాధోజగంబు సంప్రాప్తమగున్. 128

క. ధర్మార్థకామగోచర, కర్మములకు సాత్త్వికాదిక ప్రకరవికా
రోర్ముంబు హేతువు లగు ని, ష్కర్మత కైవల్యభూతి కారణము సుఁడీ. 129

క. క్రమమునఁ బ్రాణంబు నపా, నము సత్త్వంబును [4]రజస్సు నాకుం జూడఁగా
యమిపతులార యుదానము, తమ మిట్టుల శ్రుతియు సువిదితంబుగఁ జెప్పున్. 130

క. జపమును దానము యజ్ఞముఁ, దపమును గర్మజనచిత్తదశలను సత్త్వా
ద్యుపహితములగుటనడచుం, ద్రిపథంబుల సాత్త్వికపుగతియ మేలెందున్. 131

క. వినుఁ డొక్కట దక్కట లే, క సంయమము నెనసి గుణత్రయంబును జూరే
వినుతావ్యక్తం బనఁగా, జనుసత్త్వము శివ మచలము శాశ్వతమనయన్. 132

క. సదసత్ప్రకారనిత్యం, బది దాని తెలియంగఁ నాతఁడు విజ్ఞా
నదశావధూతగుఁ డై, యదీనగతిఁ బొందఁ గను నిరామయపదమున్. 133

వ. అని యుపదేశించి విరించి వెండియు. 134

మనోబుద్ధ్యహంకారాదితత్త్వప్రకారము.

సీ. అవ్యక్తమునను మహత్తత్త్వ ముదయించు, నది బుద్ధి మతి ధృతి ఖ్యాతి సంస్మృ
దుపలబ్ధినామంబు లొంది యొంటును గని, విని చని భావించి విభుత నొప్పు
దాన నహంకారతత్త్వంబునకుఁ గల్గుఁ, బ్రభవంబు వినుఁడు తద్భావితాత్మ
కంబై ప్రవర్తించుఁ గార్యనీతుల లోక, మఖిలంబు వర్ణత్రయ ప్రజనితు

తే. లధ్యయనమును వ్రతమును నధ్వరంబుఁ
దపము మొదలైన క్రియ లందుఁ దగిలి నడచు
నెల్లఁ దద్వ్యాప్తిఁ జేసియు నెల్ల మింత
జగము రంజిల్లు దాని తేజంబువలన. 135

క. వినుఁ డా తత్త్వంబుల సం, జనితము లగు మేదినియును జలమును దేజం
బును వాయువు నాకాశము, ననఁగ మహాభూతములు నిరతిశయమహిమన్. 136

తే. తద్గుణంబులు నూరె గంధంబు రసము
రూపసంస్పర్శశబ్దముల్ రూఢభంగిఁ
బరఁగు నవ్విషయములఁ బొరలుబడ్డమనసు
గలుగుజంతువు మోహాంధకార మొందు. 137

---

[1] గ. ప్రకారభేదములు తెలిపి 2. గ. సదుత్తరంబు 3. చ. త్రిదివగమన 4. గ. రజస్సు తమమును నాఁడేగ సంఖ్య...

క. దీన సకలజంతువులును, లీనము లగు చుండుఁ దమయం దలీనస్మృతిధై
ర్యానూనం బగు నిర్మల,మానసమునఁ బొరయనీరు మహితార్యజనుల్. 138

క. విషయంబులు నశ్వరములు, విషసన్నిభములు సమగ్రవిశ్రుతిజనకముల్
ధిషణాగుణముల నెల్లఁ గ,లుషములుగాఁ జేయు మోహలోభకరములై. 139

ఆ. మాంసశోణితాస్థిమజ్జశరీరంబులఁ, దారు గాఁగ [1]లగ్నతలఁచునట్టి
కృపణజనులు వీనిఁ గీడు గానఁగ లేక, చిక్కి చెడుదు రింత నిక్కువంబు. 140

వ. పండితులు వీనిచేతం జెడ రని పలికి పద్మసంభవుం డిట్లనియె. 141

తే. అంతరాత్మ యనంగఁ బ్రాణాదిపంచ,కమును వాఙ్మనోబుద్ధులుఁ గా నిరూఢి
గలుగు నీయష్టకంబు లోకమున కెల్లఁ, దా నుపాదానకారణత్వమువహించు.

వ. ఇవ్విధంబునం గనుంగొనుట బోధంబునకు నిదానంబు. 143

సీ. వినుఁ డహంకారసంజనితంబు లగుచక్షు,రాదికబుద్ధీంద్రియములుఁ బాయు
ముఖకర్మేంద్రియములును మనంబును, నేకాదశేంద్రియాళి నిట్టి
డింది సందడిఁ బడి కుందక యుండెడి, యుంపేనిఁ దనవంక కీడ్వఁ జాలు
బుద్ధితత్త్వము గల్గుశుద్ధాత్మకుఁడు పర,తత్త్వంబు గనుటకుఁ దా వలంతి

తే. యని యెఱింగించి మఱియు నిట్లను నజుండు, స్వేద ముద్భిద మండమున్ వెనఁబుట్టు
నధమమధ్యమోత్తమదశలైన భూత, రాసు లత్యుత్తమములు జరాయుజములు.

వ. భూతతారతమ్యజ్ఞానంబు మానసీయంబగుటనిట్లు సెప్పితినధ్యాత్మాదులం జెప్పెదఁ
దద్వేదిత్వంబు విద్యామూలంబై యుండు నవధానంబుతో వినుండు. 145

క. అంబర మాది యనిల తే,జోంబుధరలు వరుసతోడ నగుఁ జూడ ద్వితీ
యంబుఁ దృతీయంబుఁ జతు,ర్థంబును బంచమము భూతతతి యట్లుండున్. 146

వ. అధ్యాత్మాదులు భూతాధిష్ఠానంబులు గావున భూతంబుల మున్నుపన్యసించితి. 147

సీ. శ్రోత మధ్యాత్మంబు నారి శబ్దం బధి,భూతంబు దిశలు ప్రబుద్ధులార
యధిదైవతము చర్మ మధ్యాత్మ మంటలి,సంస్పర్శ మధిభూతసంజ్ఞకంబు
దానికి నధిదైవతంబు విద్యుత్తు నే,త్రంబు దా నధ్యాత్మికంబు రూప
మధిభూత మాదిత్యుఁ డధిదైవతము జిహ్వ,యధ్యాత్మకము రస మారయంగ

తే. దానియధిభూత ముడుపతి తదధిదైవ,తంబు ఘ్రాణ మధ్యాత్మంబు దలఁప గంధ
మంది తాధిభూతము తదీయాధిదైవ,తంబు మారుతమం డ్రువిద్వజ్జనములు. 148

వ. ఇది బుద్ధీంద్రియ ప్రపంచంబు. 149

సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాగ్వర్గంబు, కర్మేంద్రియములు సత్కర్ములార
యధ్యాత్మములు వాని కగునధిభూతముల్, గంతవ్యమును విసర్గమును శుక్ర
మును గ్రహమువ్యక్తియై వినుఁడు కర్తవ్యవ, క్తవ్యంబులును నధిదైవతములు
బభ్రుమిత్రప్రజాపతిశక్రవహ్నులు, మఱి యహంకారంబు మనసు బుద్ధి

[1] క. శాల్మలఁ దమ 2, జ. బ్రుందక రొండగిలి యిన్నింటిఁ భ్రమ 4 బ్రుందక రొండగిలి యిరకమిత్త క.

తే. పూజితాధ్యాత్మకము లధిభూతవృత్తి
వెలయు నభిమాన [1]మంతవ్యములును నిశ్చ
యంబు నధిదైవతము [2]రుద్రుఁ డమృతకరుఁడు
బ్రహ్మ మిది వేదవాక్యనిర్ణయము తెఱఁగు. 150

ఆ. ఇట్లు తెలియనేర్చి యింద్రియంబుల నింద్రియార్థములను భూతసార్థములను దె
మల్చి చిట్లకుండ మనసున నొదిఁగించు, టనఘులార తనరు ప్రాపకంబు. 151

వ. అని నిర్దేశించి నీరజాసనుం డా సంయమివరులతో సూక్ష్మభావప్రసంపాదిని యా
శివయు నగునివృత్తి తెఱం గెఱింగించెద ననుమాట మున్నాడి యిట్లనియె. 152

సీ. కమఠంబు దనయంగకముల నెట్టులు కా, ముముక్షువు విద్వాంసుఁ డింద్రియముల దివుచుఁ
గామంబుల మరల్చఁగా నోపుధీరుండు, విరజస్కుఁడై ముక్తి తెరువు గాంచు
నింద్రియంబులు పదియుఁ గట్టిని గుదియించు, టెక్కునెవ్వెడి వదియు నింధనముగ
నాత్మాగ్ని వెలుఁగుభూతావలి నాత్మఁ గాంచు, నన సూక్ష్మతత్త్వదర్శనము గలుగు

తే. భూతపంచకజలధి రోగాతిశోక,సహితభోగలవాంశకాశ్రయము దీని
విభులు కాముండుఁ గ్రోధుండు వీరి గెల్వ, వచ్చినప్పుడ మఱది గడపంగవచ్చు.

ఆ. మనసు మనసునందు మడఁచి యాత్మని నాత్మ,యందు గాంచునట్టి యతఁడు సర్వ
విదుఁడు సకలభూతవితతియందును దనుఁ, గనుచు నుండు నిర్వికల్పకముగ. 154

తే. ఆత్మతత్త్వ మేకంబ దీపాంతరములఁ
[3]గలుగఁ జేయు ప్రదీపంబుకరణి నావ
హించు రూపాంతరముల నద్వ్యోమమును బు
ధుండు గనుఁగొని బ్రహ్మమయుఁ డగుం డొకట. 155

తే. ఆ పరంజ్యోతి పేళ్ళు సూర్యుఁడు వరుణుఁ
డనిలుఁ డగ్ని సోముఁడు విష్ణుఁ డజుఁడు శివుఁ డ
నంగఁ బరఁగుశబ్దములు సన్మతులు దానిఁ
బ్రయతు లయి భజియింతురు నియతులార. 156

వ. అని చెప్పి యచ్చతురాననుం డమ్మానసీయులతో మఱియు నిట్లను ధర్మంబునకు నహింస లక్షణం బధర్మంబునకు హింసయు దేవతలకుఁ బ్రకాశత్వంబును మనుష్యులకుఁ గర్మంబును నాకాశంబునకు శబ్దమును వాయువునకు స్పర్శంబును జ్యోతిస్సునకు రూపంబును జలంబునకు రసంబును బృథివికి గంధంబును భారతికి శబ్దంబును మనంబునకుఁ జింతయు బుద్ధికి వ్యవసాయంబును దదీయ మహత్తత్త్వస్వరూపంబునకు ధ్యానంబును నవ్యక్తంబునకు [4] సాధుత్వంబును యోగంబునకుఁ [5] బ్రవృత్తియును జ్ఞానంబునకు సన్న్యాసంబును లక్షణంబులు లక్షణజ్ఞానంబు పరతత్త్వపరిజ్ఞానంబునకు హేతుభూతంబు. 157

1. గ. సంకల్పములును 2. గ. వేధయమృతకి. 3. చ. గనఁగఁ జేయు 4. చ. సమత్వంబును 5. క. చ. ట. వృత్తంబును

ఆ. జ్ఞానపూర్వమైనసన్న్యాసకలనంబు, పరమగతి నొసఁగు భవ్యులార
ద్వంద్వరహితుఁ డై నతఁడని జరామృత్యువి, స్తరణకరణ నైపుణ్యవర్త్మ మొందు. 158

అవ్యక్తనామతత్త్వనిరూపణప్రకారము.

సీ. అవ్యక్తనామకం బగుతత్త్వ మరయ సలింగంబు పురుషుఁ డలింగుఁ డతఁడు
క్షేత్రంబు నెఱుఁగుట క్షేత్రజ్ఞుఁ డనఁ జను, క్షేత్రంబు నాఁగఁ బ్రకృతియనంగ
నవ్యక్తమునకు నామాంతరంబులు గుణ, ప్రభవమాత్రత్వమా ప్రభువుగుణము
నెఱుఁగవు చేతనాహీనంబుల్ గానను, ప్రాంతరాత్ముఁడు శక్తినియమ ప్రపంచ

ఆ. మెఱుఁగు నిట్టు లగుట యెఱిఁగి గుణమ్ముల, విడిచి నిలిచి తత్త్వవేది యంత
రాత్మవేశనమున నచలనిరామయా, వ్యయపదంబు నందు ననఘులార. 159

వ. అని వెండియు. 160

సీ. జ్యోతిస్సులందు వర్యుఁడు రవి భూతంబు,లం దగ్ని వరుఁడు విద్యలఁ బ్రధాన
సావిత్రి దేవతాసమితిఁ బ్రజాపతి, ఘనుఁడు వేదములు ముఖ్యంబు ప్రణవ
మనిలచయమ్మునఁ బ్రాణ[1]మ గ్ర్యముఛందములకు గాయత్రి యగ్గలముపశువు
లకు మేటి మేక మనుష్యులచతుష్పదములకు, ధేనువు మిక్కిలి మానవులకు

తే. బ్రాహ్మణుండు వరిష్ఠుండు పక్షులందు, శ్యేన మధికంబు యజ్ఞవిధానములహు
తంబు పెద్ద యుగములఁ గృతంబు మేలు, ధాతువర్గములోన నుత్తమము పసిఁడి.

సీ. యవ లోషధులలోన నన్నంబు భక్ష్యభో, జ్యములందు జలము పేయములలోన
నమరాచలము పర్వతములలోఁ బ్లక్షంబు, తరువులలోన నూర్ధ్వంబు దిశల
జాహ్నవి నదులందు సాగరంబు సరస్సు, లందు గృహస్థత్వ మాశ్రమముల
నెక్కుడారయ నెక్కుఁ డేను ప్రజాపతు,లం దచింత్యాత్మకుం డైన యట్టి

తే. విష్ణుఁ డెక్కుడు నాకంబె శివునుఁడు తెలియ, నీశ్వరుఁడు దేవతావళి కెల్ల నెక్కు
డతఁడు నా నే ననఁగ విష్ణుఁ డనఁగ వస్తు, వొకఁడ మూర్తిత్రయంబున నుల్లసిల్లు.

క. నెఱయఁ బ్రధానపదార్థము, లెఱుఁగుట పరిబోధమూల మెఱుకల కెల్లన్
మెఱుఁ గిడుట మమ్ము మువ్వుర, గుఱుకొని యొకఁడుగ నెఱింగికొనుట వలంపన్.

క. దివసము రాత్రియును బోరిఁ, బ్రవర్తనముఁ బొందుచుండుపగిదిని సుఖసం
భవదుఃఖజననములు జంతువులకుఁ గలుగు వల దుబ్బ [2]దురపిల్లంగన్. 164

తే. పొదలఁ దఱుఁగుటకై పొడ [3]వొదవుఁబడుట
కై [4]కడను జేరఁ బాయుట కై జనించుఁ
బొలియుటకు నై సుఖంబును బొందు దుఃఖ
మందుటకు నై పదార్థము లఖిలములును. 165

క. జ్ఞానము నవినాశనస్థితి, దానికి నాశంబు లేమి దానిఁ దెలియుటకా
మానాహంకృతిమమతలు, మానిననిర్మలుఁడు మోక్షమార్గముఁ గాంచున్. 166

---

1. చ. మాద్యము. 2. దురపిల్లంగన్. 3. ఖ. పొడుగు. 4. కడుం జేరు.

వ. అని వివరించి యానమంచి తాచారులతోడ నాశ్రమప్రకారంబు లెఱింగించెద నని పలికి యి ట్లని యుపన్యసించె. 167

సీ. గురునకుఁ బ్రియహితకరుఁ డగుచు వేదాధ్యయన మొనరించుచు¹ నశన ముమల
భిక్ష ²నొనర్చుచు ✗ బిల్వపలాశదండములలో నొకటి ధార్యముగఁ జేసి
స్నానశీలుఁడు బ్రహ్మచర్యపరుండును, నియమితేంద్రియుఁడును ✗ సత్యశుచియు
యజ్ఞోపవీతియు ✗ నబహుభాషియు మేఖలాఢ్యుండు నై శయనాసనప్ర

తే. చారవిధములు సముచితాచరితములుగ, సత్యధర్మనిరూఢుఁడై ✗ శాంతి గలిగి
వేళ్మ యిరుప్రొద్దు నడపుచుఁ ✗ గల్మషంపుఁ బనుల, కెలయక వర్తించు ✗ బ్రహ్మచారి.

సీ. అర్హప్రకారసమావర్తనుం డయి, నిజదారనిరతుండు ✗ నిర్మలప్ర
చారుండుఁ బంచయజ్ఞపరుండు నతిథిశిష్టాశియు శుక్లవస్త్రాన్వితుండు
శక్త్యనుగుణదానశాలియు నపచలేంద్రియుఁడును శుచియు మైత్రీపరుండు
స్వాధ్యాయశీలుండు ✗ సద్వ్రతనిష్ఠుండు, నై యాజనంబు నధ్యాపనంబు

ఆ. శక్యమైనఁ జల్పి ✗ క్షమ గల్గి సత్ప్రీతి, గ్రహ మొనర్చి మిత్త్రి ✗ లహితు లనక
మాటకార్యమునను ✗ మధ్యస్థుఁడై గృహస్థుండు నడచు దురితదూరుఁడగుచు.

సీ. గ్రామంబు దొలఁగి యరణ్యస్థలంబునఁ
బర్ణశాలావాసపరత నొంది
స్నానతంత్రము రెండు సంధ్యల నడపుచు
బ్రహ్మచర్యవ్రతభాసి యగుచుఁ
బూరిపంటలు ఫలంబులు మూలములు శాక
సముదయంబును నశనముగఁ గొనుచు
నజినంబు వల్కల ✗ మంబరంబుగఁ గొని
శయనకృత్యంబు భూస్థలి నొనర్చి

తే. యతిథులకు నెడ యిచ్చి యాహారములను
భక్తి నాశ్రమములలోనఁ ✗ బంచి పెట్టి
యధ్యయనహోమశీలుఁడై ✗ యన్ని యింద్రి
యముల గెలిచి వానప్రస్థుఁ ✗ డతిశయిల్లు. 170

క. ఈ మూఁ డాశ్రమములలో, నేమిట వర్తించువార లేనియు ముక్తిం
గామించినఁ జొరఁ దగు వి,ద్యామూలాచారమైన యత్యాశ్రమమున్. 171

సీ. సర్వభూతదయానుషంగంబు గలిగి య, తీతవస్తువులఁ జింతింప కెద న
నాగతంబులమీఁద ✗ నాస సేయక వర్త, మానలబ్ధము లుపేక్షానిరూఢిఁ
గూర్చు చంగంబులఁ ✗ గూర్మ మొట్టు ల్లింద్రియముల లోనికిఁ దిగిచికొనుచు
సముచితకాలభిక్షాచర్య దొరకొన్న, యంతన నిజదేహయాత్ర నడపి

1. [illegible]

తే. గ్రాసమాచ్ఛాదనంబు దక్కంగ నెవ్వఁ డర్థి నెయ్యది యిచ్చిన నంద కేక
వారభోజి యగుచు నమస్కారసఖ్యనుతినిరాకృతిరహితుఁడై యతి వెలుంగు.

క. అనసూయయు నక్రోధంబును దమమును బ్రహ్మచర్యమును ఋజుభావం
బును సత్యంబు నపైశున, మ్ము నహింసయుఁ జూపె యతికి ముఖ్యవ్రతముల్.

తే. వృక్షమూలనదీతీరవిజననిలయ, విపినగిరిగుహానిత్యవివిక్తదేవ
సదనవాసియై కౌటిల్య[1]సాధ్యవస్తుసంచయము నుడిగి యతి సంచరించు.

క. తనమేలు ప్రకాశింపక, తినుఁ గనుఁగొను నట్టిజను లుదాసీనతమై
మునికిఁ దగియెడుచందం, బున వర్తించుయతి సర్వముక్తత నొందున్. 175

వ. అని యెఱింగించి మఱియును. 176

సీ. సన్న్యాసమునఁ దపశ్చరణంబు పేరు తపోజ్ఞానముక్తిప్రబుద్ధులైన
జనము లచింత్యం బజర మమృతంబు నా, నెఱుఁగుతత్త్వము గండ్రు వీతకామ
సము నవధూతరాజసము నై శుద్ధసత్త్వాశ్రయం బగుహృదయంబు గలుగు
వారు తపోవృత్తివలన సుక్షేమమార్గంబున నడతు రేకత్వబోధి

తే. మహితనానాత్వ మనఁగ సమస్తభూత
సముదయస్థమై యున్నతత్త్వము ప్రకాశ
మగుట నఖిలగతులఁ దోఁచునవ్విధంబు
గలుగుబుధుఁడు నిర్ద్వంద్వుఁడై కాంచు ముక్తి. 177

వ. అవ్యక్తప్రభవంబును బుద్ధిస్కంధంబును నహంకారవిటపంబును మహాభూత
పశాఖంబును నింద్రియకోటరంబును [2]సంతతాశాపల్లవంబును శుభాశుభఫలం
బును నై సంసారవృక్షం బొప్పుచుండు. 178

క. జ్ఞానాసి నది నఱికి యభి, మానాహంకారదూరమతి యగుపురుషుం
డానంత్యము ప్రస్ఫుటముగఁ, గానంగా నేర్చు విగతకల్మషులారా. 179

ఆ. అనిమిషమైనఁ బరమనియతి నాత్మని నాత్మ
యందు కనినఁ దెలివి [3]నారఁ బడసి
బోధమహితమునులు పొందునవ్యయగతిఁ
బొందఁ గండ్రు ప్రకృతిఁ పొందు దొఱఁగి. 180

ఆ. పరమసంయతి యనఁగఁ బ్రాణసంయమనంబ, యది క్రమాభివృద్ధిఁ జలపరింప
గాఁ బ్రసాదసిద్ధి గలిమి ధ్రువం బవ్వి, శేషకలన మిష్టసిద్ధిఁ జేర్చు. 181

క. అవ్యక్తతత్త్వజాతము, భవ్యము తత్త్వంబు దురితపంకహరం బై
యవ్యయ మమృత మనింద్రియ, భావ్యం బగుతత్త్వ మొందఁగఁ బ్రాఁ కగుఁ జూండీ.

వ. కావున. 183

తే. సత్త్వభావన కంటెఁ బ్రశస్తమైనకృత్య మరయంగ లేదండ్రు నిత్యవస్తు

1. గ. కౌటిల్యవస్తు. 2. గ. సంతతపర్ణపుష్పంబును; చ. సంతతశాద్వలంబును. 3. [illegible]

సమ్యగధిగమసిద్ధికి ✽ సంయమప్రసిద్ధు లాగమతంత్రప్రసిద్ధులార. 184

క. వినుఁడీ సత్త్వస్థుఁ బురుషుఁ, గనుఁగొను టనుమానసరణిఁ ✽ గాని మనము ద
క్కిన తెఱఁ గేమిట నైనం, గనుఁగొనియెద మనుట వెరవు ✽ గా కుండుఁ జుఁడీ.

సీ. ఇట్లగు నెట్లనియెదరేని సత్యంబు, సంతోషమును నహింసయును ధృతియు
క్షమయు నార్జవమును ✽ సన్న్యాసమును బరి, త్యాగంబు విజ్ఞానయోగదశయు
సాత్త్వికంబులు గాన తత్త్వవిజ్ఞులు యీ యనుమానమునఁ బురుషాధిగమముఁ
బడయుట యొప్పెడు పదమందు సత్త్వంబుఁ, బురుషుండు నొకఁడను బుద్ధి గొంద

తే. ఱార్యు లూఁదుదు రట్లేల ✽ యగు నుదుంబ
రమున మశకమ్ము వారి మీనమ్ము వసించు
నట్లు సత్త్వంబునం దంతరాత్ముఁ డుండుఁ
గాక యనియెడివారు పెక్కండ్రు గలరు. 186

వ. అనిన విని యమ్మునులమ్మహాత్మునితో ధర్మంబు లనేకవిధంబులు వీనిలో నెవ్వం
డెయ్యది యవలంబించె నదియ వాఁడు మేలను నేమన్నింటిమీఁదనుం బరఁగిన
బుద్ధులు గలిగి యనిశ్చయదర్శనుల మయి యుండుదు మిది ప్రధానానుష్ఠేయం
బని యుపదేశింపవలయు సత్త్వపురుషసంబంధప్రకారంబును బ్రస్ఫుటంబుగా
నెఱింగింపు మనుటయు వారికి వారిజాసనుం డిట్లనియె. 187

సత్త్వం బవశ్యానుష్ఠేయంబుగా నిరూపించుట.

సీ. సకలధర్మములలో ✽ సర్వభూతాహింస, మేటి యహింసాపరమేతుఁ డైన
వానికి నుత్తమజ్ఞానోదయం బగు, నది మోక్ష మొనరించు ✽ ననఘులార
కోరిక మొయిఁ గర్మ ✽ కారి యయ్యెడువాఁడు, పొందు గతాగతంబుల ఫలాభి
లాషంబు లేక నిర్దోషత మే లాచరించిన ముక్తి సిద్ధించు వినుఁడు

తే. విషయి పురుషుండు సత్త్వంబు ✽ విషయ మిట్లు
భోక్తృభోజ్యత్వసంబంధమునఁ బొసంగి
యుండియును బద్మపత్త్రపయోలవంబు
కరణి నతఁడు తత్సంగంబుఁ ✽ బొరయ కుండు. 188

క. సత్త్వము ప్రదీప మాపర,తత్త్వముఁ గాంచుటకుఁ గాన ✽ తత్సాధనతా
[1]తత్త్వము వదలక చిత్తసు,ఖత్వాకలిత మగు నెలవుగండ్రు కృతాత్ముల్. 189

చ. అది సదుపాయ మొందును నుపాయసమగ్రత లేమి నేర్పు ద
భ్యుదయము దూరమార్గమునఁ ✽ బొందెడు భద్రము వాహనాఢ్యుఁడుం
గది నెఱి నుత్తరించి కను నందము నౌసహితుండుఁ గాంచునో
ప్పిదము విసాధనుం డయినచో నిటు లొందఁగ నేర్చుఁ జెప్పుఁడా. 190

ఆ. ఇట్టు లగుట యొకఁగి యొకఁగి యేనియును న్రయింగ కేని బలిమి నెక్కొచ్చు గడిగి

1. గ. సత్త్వము...చిత్త్వసుఖ.

చేయుపని ఫలంబు సిద్ధింపకుండుట, కొలఁదిఁ బోక దుఃఖములును గలుగు. 11

క. స్థలపథమునఁ బోతమ్ము, జలమార్గమునందు వాహనము విని రౌద్ర్యం
బులు గావి మ్మెయి సాధనకలనవిభాగజ్ఞుఁ డైనఁ గడచు దురితముల్. 192

వ. అని చెప్పి. 193

తే. తటినిఁ దగ నుత్తరించుసంగతికను బోత
మాదరించి తక్కొల్లనిక్కముట్టు పురుషు
దర్శనము సంభవించుసంగతికను సత్త్వ
మాది విడుపఁ దత్సంబంధ మడఁగుఁ దనిరి. 194

వ. ఇట్లుపదేశించి మఱియు నిట్లను నవ్యక్తంబుగుణంబు మహత్తత్త్వంబు మహత్తత్త్వగుణం బహంకారం బహంకారగుణంబులు మహాభూతంబులు మహాభూతగుణంబులు శబ్దాదులం దాకాశంబునకు శబ్దంబు గుణంబు వాయువునకు శబ్దస్పర్శంబులు గుణంబులు తేజస్సునకు శబ్దస్పర్శరూపంబులు గుణంబులు జలంబునకు శబ్దస్పర్శరూపరసంబులు గుణంబులు పృథివికి శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులు గుణంబులు శబ్దంబు మృదుఖరాదిబహువిధభేదంబులు గలిగి యుండు స్పర్శంబు శీతోష్ణముఖ్యవివిధప్రకారంబులం బరఁగు రూపంబు శుక్లకృష్ణప్రభృతినానావిధంబులం జను రసంబు మధురతిక్తాదిప్రచురభంగుల నడచు గంధంబు సురభితీక్ష్ణప్రముఖానేకవిశేషంబుల వర్తించు నిట్లు పెక్కుచందంబులం జెల్లువిషయంబుల తెఱం గెఱుంగుట వానిం దొలంగుటకుం దోడ్పడం జాలు నని చెప్పి వెండియు.

ఆ. భూమిముఖచతుష్కమునకంటెఁ బవి యహం, కారతత్త్వ మంతకంటెదాని
కంటె బుద్ధి బుద్ధికంటెఁ బ్రకృతి యెక్కు,డన్నిటికిని బురుషుఁ డధికుఁ డరయ. 916

క. భూతముల తారతమ్యము, చేతోగత మైనయట్టిశిష్టజనము ప్ర
ద్యోతితుఁ డగుపురుషుఁ గని ని, రాతంకావ్యయపదంబుఁ బ్రాపింపఁ గనున్.

సీ. పంచభూతంబులఁ బరఁగింపఁ గుదియింపఁ, జాలుదక్షత వానిఁ జేలుప్రభుతఁ
దనరు మనంబు రథ్యముల సారథి యట్లు, లట్టింద్రియంబులఁ దా నేగ నడప
నదియ పలంతి భూతాత్మకంబును బుద్ధిసనాహమును మనస్సారథికము
నింద్రియాశ్వము నైనయాద్యరథంబున, నభిమతిగతి నంతరాత్మఁ డెందు

తే. నలమివర్తించు నిట్లగు టెఱుంగుబుధుఁడు, ఘోరసంసారమహావ్యాఘురశులోను
గాక నిర్గుణపథమున నగ్గాలి కను ని, రామయము నవ్యయంబును నగుపదంబు.

వ. అని పిలికి మఱియును. 199

క. శరనిధితరంగలభంగిం, బోరిఁబోరి నవ్యక్తమునఁ బుట్టు నడంగున్
సురనరభుజగేంద్రముఖ, చరాచరానేక భూతజాలంబు లెల్లన్. 200

క. అవ్యక్తాదికసకలము, నవ్యయుఁ డగుపురుషుఁ డాత్మయంబుగఁ బరగున్

సువ్యక్తంబుగ నిది గను, భవ్యులు వడయుదురు మోక్షసంపదవిభవ ప్రాప్తిన్. 201

క. విను దక్కనుటకు మూలం, బనఘం బగుదపము యశోకట సమ్యక్సత్కో
ధనసమ్యగ్విధసముపార్జనం బవశ్యంబు వలయు సన్మతులారా. 202

సీ. భూరితపంబునఁ బ్రజారె ప్రజాపతుల్, బహువిధసృష్టిసర్గనాయకు
లైరి వన్యంబు లాహారంబులుగఁ దప, మాదరంబునఁ జేసి రాజమునులు
కాలత్రయంబు లోకత్రితయంబును, గాంతురు విప్రులు గౌరవంబు
లొదవఁ దపంబున నొంపువిధంబులఁ, బడయుదు రానియుత్కృష్టపదంబు

తే. లచ్చు మైనతపంబున వచ్చుఁ బడయ, బ్రహ్మవధమద్యపానాదిపాతకంబు
లెల్లఁ బాయు దపఃకృతి నిద్ధతపము, పేర్మి సర్వభూతంబులుఁ బ్రీతిఁ బొందు.

క. మమతాహంకృతిసహితత, పమునఁ బ్రజాపతిసమీపస్థభవ్యపదము సం
యమి వొందు నిందు సందేహ మొకింతయు లేదు నిర్మలాత్మకులారా. 204

క. మమతాహంకారవిము, క్తము శుద్ధము నైనయచలితధ్యానముతో
సమవేతం బగుతపమున, యమి గను సకలోత్తరావ్యయపదప్రాప్తిన్. 205

వ. అని చెప్పి వెండియు. 206

క. తమము రజస్సుఁ దొఱఁగి స, త్త్వమునన రమియించి యగుణతత్త్వము గని స
త్త్వమును దిగవిడుచు వైరాగ్యమహితుఁ డగు మునివరుం డకల్మషులారా. 207

క. పరమం బనంగ వేదాం, తరహస్యాత్మత వెలుంగుతత్త్వము నిక్కం
బరయఁగ క్షేత్రజ్ఞుఁ డనఁ, బరిణతి గలయతఁడు సర్వపదవిదుఁ డనుఁడీ. 208

క. వృత్తివిశేషమునఁ జలిన, చిత్తము వెనుకఁ జని యందుఁ జేర్చి మనసు దా
నత్తెఱఁగునకుం దివియుమి, యుత్తమపురహస్య మండ్రు యోగమున మునుల్.

క. వినుఁ డవ్యక్తాంతం బగు, పని యొల్ల నవిద్య నొలయు బంధము మమతం
బనుపడిన మృత్యు వమృతం, బనఁ జనునది నిర్మమత్వ పూరఁ గలిగినన్. 210

సీ. కర్మముల్ మేలండ్రు కర్మతత్పరులు బుద్ధాత్ములు విద్య వర్యత నుతింతు
రవి షోడశవికార యగుమూర్తిఁ గల్పించు, నది నిత్యుఁ డగ్రాహ్యుఁ డనవెలుంగు
పురుషునిఁ [1]దోఁచించు నరయంగఁ గర్మము, తత్త్వంబు లేమి విద్యామయత్వ
మతనికి నైజమై యతిశయిల్లుట శ్రుతి, సాటు నిత్తెఱఁగు సుజ్ఞాన మేమ

తే. హాత్మునకుఁ గల్గి యుండు నయ్యార్యవర్యుఁ
డఖిలసంకల్పములఁ బాచి యాత్మ నాత్మ
యంద కాంచి యనామయ మజర మమృత
మనుపదమ్ముఁ బ్రాపించుఁ గృతాత్ములార. 211

వ. [2] (అని యిట్లు కమలగర్భుండు.) 212

క. జ్ఞానపరినిష్ఠితాత్మకు, లైనవిముక్తిపదనిర్ణయజ్ఞులచే స

---

1. తోఁచెంచు 2. ఈ వచనము పెక్కింటఁ గానరాదు.

మ్మానిత యగుఁగతి యిది [1]క,ర్మానుగతివిరక్తజనసమంచితసుండీ. 213

వ. అని నిర్దేశించి కొండియు. 214

క. కోరికలకుఁ జొరక యసం,గారాధత గలిగి యెల్లయెడ నంతమును సమతం
గూరినచిత్తంబులు గల,సారాత్మకు లీ పథమునఁ జనుటకు శక్తుల్. 215

క. చెప్పితి సర్వంబును నీ, [2]చొప్పున నడవుఁ డెడ నొండు సొరనీకుఁడు మీ
కొప్పెడు తెరు విది దీనం, దప్పదు పరమపదసిద్ధి ధార్మికులారా. 216

క. అని యిట్లు కమలగర్భుఁడు, మునులకుఁ దత్త్వోపదేశమును జేసిన వా
రనవద్యసమాధికులై, యనితరసులభ మగుసౌఖ్య మందిరి వత్సా. 217

వ. అని పలికి గురుండు శిష్యునితోడ. 218

క. నీవును నివ్వాక్యంబులు, భావంబున నెలవుకొలిపి [3]పరమసమాధి
శ్రీ వాటింపుము నిత్యప,దావాప్తి ఫలించు నీ కనాయాసమునన్. 219

క. అని గురుఁడు ప్రబోధించిన, మనమునఁ దెలి వొంది తత్సమంచితమార్గం
బున నడచి పొందె శిష్యుం, డనామయం బజర మమృత మనిమొదుపదమున్.

చ. అని వసుదేవసూనుఁడు సమాదరమేపురచి తత్త్వవృత్తిఁ జె
ప్పిన విని వారియుల్లములు పెంపిటు లుండున వార లెవ్వరో
వినుటకు నాదుడెందమున వేడ్క జనించె నెఱుంగఁ జెప్పవే
యనుటయుఁ బార్థుమోముఁ గృప నమ్మహితాత్ముఁడు సూచినవ్వుచున్. 221

క. అనఘ విను మే గురుఁడ నా,మనంబు శిష్యుండ విమలమానస నీపైఁ
బనుపడు ప్రీతిం జెప్పితి, ననితరసులభాతిగుహ్య మగునిప్పదమున్. 222

క. విమలము నచలము నగుచి,త్తము నాదెస నేకభక్తితత్పరముగఁ జే
యుము నిత్యము నీయధ్యాత్మము ననుసంధింపు పాసెదవు దురితములన్. 223

క. సమరమునప్పుడు నీ కీ,యమృతపదప్రాప్తిహేతు వగుసమ్యగ్బో
ధము వివరించితి నచలత, రమింపు మిందెవుడు శమధురాధుర్యుఁడవై. 224

వ. అని యిట్లు కృష్ణుండు జిష్ణున కధ్యాత్మవిద్య వివరించె నని చెప్పినఁ బరమగురుం
డును విశిష్టశిష్యుండును నగునప్పురుషవరులు మఱియు నెవ్విధంబునం బ్రవర్తించి
రాకర్ణించుకౌతుకంబు నామనంబున నెసకం బెసంగెడు మునీంద్రా యెఱింగిం
పవే యని యడుగుటయు. 225

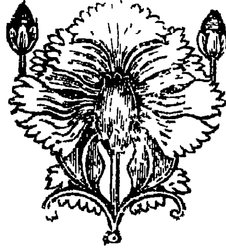
చ. పరమదయావిధేయ పరిపాలితవేదకలాప [4]పక్వని
ర్ఝరశమనూత్మతాతనువిభాసిత పన్నగతల్పభూషణా
దరభరితా పవిత్రపదతామరసస్మరణా పరాపర
త్వరహిత పద్మజాదిసురవందిత పశ్చిమనాళనందితా. 226

1. గ. కర్మానుమతివిరక్తి. 2. గ. చొప్పునదవుఁడెడఁదనొండు 3. ఖ. పరమసమాధిన్. 4. గ. పక్వనిర్ఝర.

క. వినుతచతుర్వర్ణకసం, జనకముఖభుజోరుపాద ॥ సంవిదభేదా
మునిహృత్కమలమరాళా, జననమరణహరణచరణ॥సరసిజలీలా 227

మాలిని. వదనమదమరాలీ ॥ భక్తసంపోషశాలీ
విదళితసురవైరీ ॥ విశ్వలోకైకధారీ
మదరహితహితైషీ ॥ మాన్యయోగప్రతోషీ
సదవనపరచిత్తా ॥ సర్వనిర్మాణవేత్తా. 228

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున యశ్వమేధపర్వంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము. 229

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీసుతశాస్త్రమహితవి
ధానుతకిశల్యలసల్లతావేష్టనహే
లానిత్యశాద్వలతరు
చ్ఛాయానుగుణఫలప్రదత్వ హరిహరనాథా. 1

—తాను ద్వారక కరుగవలయు నని యర్జునునిఁ గృష్ణుఁ డడుగుట.—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు ఫల్గును నఫల్గువిద్యా విశారదుం జేసి శౌరి యతనితోడ. 2

క. నా చిత్తము వసుదేవునిఁ, జూచుట కోరియును నీవు సుమనోవృత్తిం
జూచి యనుమతి యొసఁగుట, వేచినయది నన్నుఁ బుచ్చవే ద్వారకకున్. 3

చ. అనవుడు నక్కిరీటి దగ నయ్యదువంశవరేణ్యుతోడ ని
ట్లను నటు లేనిఁ బోవలయు హస్తిపురంబున కేఁగి యందు చె
ప్పిన నిను ధర్మనందనుఁడు ప్రీతిగ నందుల కన్ని వుచ్చు న
య్యనుమతి గల్గునట్లు దగ నాడెద నవ్విభుపాల నచ్యుతా. 4

వ. అనిన విని దామోదరుండు దారుకు రావించి రథంబు పూన్పుమని నియోగించె నదనంతరంబ ధనంజయుండు దమతోడం జను దేరం దగు పరివారంబు సమకట్టం బడవాళ్ళం బనిచె నొక్కింత సేపునకు దారుకుండును దేరాయితంబు సేసి తేరం బడవాళ్ళునుం బరిజనంబుల సన్నద్ధులం గావించి సన్నిహితుం జేయ నా కృష్ణార్జునులు ప్రయాణోచితాలంకారాలంకృతులై రథం బెక్కి కరినగరంబు పథంబు గైకొని చను సమయంబున. 5

. ఎనయ మారంగ గోవిందున కిట్లను, గాండీవి దేవకీకరుణఁ జేసి
కౌరవసైన్యసాగర ముత్తరింపంగ, గంటిమి గురుభీష్మకర్ణముఖ్య

దుర్జయవీరులఁ గ నిర్జించితిమి నీవు, శాత్రవయోధులఁ గ సమయఁ జేయ
వెనుక నేము జయంబుఁ గొనుచు వచ్చితిమి తేజంబును జేసి సౌఖ్యంబు నతుల

తే. మైనభవదీయసుప్రసాదాతిశయము, కతనఁ బడసితి మప్రతిహతమహర్ధి
రాజ్యసంపూజ్యుఁ డయ్యె ధర్మజుఁడు సంశ్రి, తాభిరక్షణవ్రతనిరతాంతరంగ. 6

క. నీమహిమ వొగడఁ గొలఁదియె, దామోదర విశ్వసంవిధాతవు భవదీ
యామలతేజము యగ్నిష్టో మము కాలాత్మకత్వశోభివి కృష్ణా. 7

క. భవదీయశ్వసనము వాయువు నీక్రోధముఁ బ్రసాదరోగంబును మృ
త్యువు లక్ష్మియు నీవలనన, యవుఁ బ్రీతియు మరణమును మహానందంబున్. 8

క. స్థావరజంగమమగుజగ, దావిర్భావస్థితిక్రియావిలయంబుల్
నీవలనన యగుచుండును, భావాతీతుఁడవు సర్వపతివి ముకుందా. 9

వ. అని పొగడియు. 10

కృష్ణార్జును లింద్రప్రస్థమునుండి హస్తినాపురంబునకు వచ్చుట.

క. నారదదేవలకౌశిక, పారాశర్యాదిమునులపలుకుల భీష్మో
దారవచనముల నిను నఘ,దూర యే నెఱిఁగి యుండుదును సకలముగన్. 11

వ. కావున. 12

క. నావలనికరుణపెంపున, నీవు ప్రసాదించినట్టి నిరవద్యకవి
ద్యావిస్తారంబున దృఢ, తావిశదమతిఁ దమించ్వేఁడం గ్రతుపురుషా. 13

వ. అని యిట్లు సభక్తికంబుగా సంభాషణంబు సేసిన వాసుదేవుండును వితతా
దరవాక్యంబుల నభినందించె నప్పురుషవరు లట్లు సల్లాపంబులు సేయుచుం
బోయి తమరాకకు సమలంకృతం బైన సామజపురంబు ప్రవేశించి ధృతరాష్ట్రు
మందిరమున కరిగి యక్కురువృద్ధుని గాంధారిని బ్రణామవినయవిశే
షంబులం బ్రీతులం జేసి కుంతీసమారాధనం బాచరించి విదురధౌమ్యయుయుత్సు
సంజయులదర్శనంబులు సముచితప్రకారంబుల నడపి కౌంతేయాగ్రజు నత్యంత
భక్తిపూర్వకంబుగా సముచితవిధంబునం గాంచి తదాలింగనాద్యాదరణం
బులు వడసి పద్మనాభుండు నాఁడు సవ్యసాచిసదనంబున నతనిచేయు
పూజావిధానంబుల మానసం బలర వసియించి మఱునాఁడు మహనీయాస్థాన
మండపంబున నున్న యన్నరేంద్రునకడకు నయ్యింద్రసుతుండు దోడన చనంజని
సుఖగోష్ఠి నుండె నట్టియెడ నగ్గాండీవి యప్పాండవపూర్వజునాననంబునం జూడ్కి
నిలిపి నిభృతుండై. 14

తే. కమలనాభుండు పెద్దయుఁగాల మిచట
నున్నవాఁడు తండ్రియును సహోదరాది
సకలబంధులు నితనిదర్శనము గోర
కుతుకు రే వారిఁ జూడ నీక్ష తలఁచెఁ గోరె. 15

క. ద్వారకకు నిమ్మహాత్ముఁడు, మీరనుమతి సేయఁ జని యప్రమేయగుణుల నా
సీరిని వసుదేవునిఁ గని, గౌరవ మెసఁగంగఁ దల్లిఁ గాంచి ముదమునన్. 1

క. తక్కటిసోదరుల సుతుల, నక్కజపుఁ బ్రియము మీరఁ జేర్చి యప్పురజనులన్
మిక్కిలి మన్నన మక్కున, నెక్కుడుగా నాదరించి నిలువక మగుడున్. 1

సీ. దేవర యిప్పని దీక్షాధిష్ఠితంబునఁ, జూచి మీ కెట్టులు నూడఁ బోలె
నట్టుల యుత్తరం బొసఁగ నిత్తుఁగాక నావుడు నధిప ప్రియమున
మాతులుఁ గాంచి యమ్మాధవదేవుండు, మనమారఁ గాఁగ నమస్కృతులును
నాలింగనంబులు నాచరించి హలాయుధుని దేవకీదేవిఁ గనినయపుడు

తే. భక్తిమనకునై పూజించి బంధుజనుల, నందఱను దత్తదౌచిత్య మభినుతముగ
నాదరించి వారలకుఁ గుశలానుయోగ, విధము సత్కృతమ్ముగ విస్తరించి. 18

క. పరిజనయోగక్షేమము, లరసి పురజనమ్ములకుఁ బ్రియం బెసఁగఁగ వా
క్యరచనలుం గార్యసమా, చరణములు నొనర్చి నడపి సఖసత్కృతులున్. 19

తే. మఱియు వలయుకృత్యంబులఁ దెఱఁగుపఱుప
వలసినన్నిదినంబులు నిలిచి యశ్వ
మేధమునకు బాంధవజనమిత్రభృత్య
వర్గసహితుఁడై చనుదెంచువాఁడు గాక. 20

క. అని ధర్మజుండు పలికిన, విని కృష్ణుఁడు సంతసిల్లి వినతుండై గొం
తిని ద్రౌపది దగుమెయి వీడ్కొని తాను సుభద్రఁ దోడుకొనిపోవుటకున్.

వ. గొంతి కౌంతేయుం బ్రియంబున ననుజ్ఞసేయుటయు నర్జుననుమతియుం గొని.

తే. వివిధవాహనారూఢులై విభవ మెసఁగఁ, బాండవేయులుఁ దక్కనబంధుజనులు
ననుపరాఁగ సాత్యకిదోడ్కొనరుగుదేరఁ, బురము వెడలి రొక్కెడ నిల్చి కరము నెమ్మి.

క. సముచితభంగుల నందఱఁ, గ్రమమున వీడ్కొని పథంబు గైకొని తనచి
త్తము దృష్టియుఁ బాండవమ, ధ్యముపై నొలయంగ నల్లనరుగుచు నుండెన్.

ఆ. అట్లు మరలిమరలి యర్జునుం జూచుచు, జనఁగ నతఁడు చూడ్కి చనినయంత
దవ్వుఁ జూచు చుండె నవ్విధంబున సితాంబురుహలోచనుండు వోవునపుడు. 25

క. సరసన సాత్యకి రుచిరపుటరదంబునఁ జనియె వెనుక నలఁతిరథముపై
నరిగె సుభద్రయు నిమ్మెయి, నరుఁగ హరిమీఁద నింద్రుఁ డలరులు గురిసెన్.

క. పవనుం డనుకూలత మెయిఁ, బ్రవరితుం దద్యో వతిశుభప్రదభంగుల్
వివిధములు మఱియు ధరణీధవ తోఁచె నిమిత్తములు నితాంతస్ఫుటతన్. 27

— శ్రీకృష్ణుఁ డుదంకాశ్రమమునకుఁ బోవుట. —

వ. అట్లు వోయి పోయి మార్గంబు కెలనం జేరువ నుదంకాశ్రమంబు గని
యందుఁ జని వినయం బొప్ప నమ్మునిం గని యతనిచేయు నతిథిసత్కారంబులం
బ్రియం బంది యుచితనిశాల నాసీనుండయ్యు యున్నంత నతఁడు దవ్వులం

కిట్లనియె. 28

చ. భరతులపాలి కేఁగి తగఁ - బాండవకౌరవబంధుభావసం
గరము దృఢంబు సేసియు సుఖస్థితి రాజుల వారివారివి
స్ఫురితమహాధిరాజ్యముల - చొప్పల నిల్పితె పక్షపాతితా
దురితము లేని నీవు జన - తోషవిధానవిశారదుండ వై. 29

వ. అని యిట్లెఱుంగనివాఁ డయి యడిగెడునట్లపోలె నిందాగర్భంబుగాఁ బలికినం బద్మనాభుండు దానును దాని నెఱుంగమి భావించి యా భార్గవునాననం బాలోకించి. 30

చ. కర ముచితంబుగాఁ బలికి - గర్వపుమాట నదల్చి భీతికిం
దెరు వగునట్లు చెప్పి కను - దీనత దోఁపగ నాడి సంధి క
క్కురుపతిఁ దమ్ము పోవు మొన - గొల్పగఁ జాలన నాకు భీష్ముఁడు
న్గురుఁడును దోడు చెప్పిరి మును - ల్ బహుభంగుల నొత్తి రత్తఱిన్. 31

వ. అతిలోభంబునం జేసి వంశధర్మంబు విడిచి యెవ్విధంబులను సంధికిం జొరక కురుకుమారులు పాండవులతో భండనం బొనర్చి సబంధుపరిజనంబుగా మరణంబు నొంది యుత్తమలోకంబుల కరిగి రిక్కడఁ బాండునందనపంచకంబు దక్కం దక్కటివా రెల్ల నట్ల పోయిరి కాలనియతి గడవ నెవ్వరికిని శక్యం బగునే యనిన విని రోషకషాయితంబు లగు తారకంబు [1]లుద్వృత్తంబులు సేయుచు నత్తపోధనసత్తముండు. 32

క. కౌరవకులమున మిథ్యాచారుఁడ వై త్రుంచి తకట - శక్తుఁడ వయ్యున్
నేరమిమైఁ జేయవ పొం, దారఁగ నిక్కిల్బిషమున - కంటటికిఁ దగన్. 33

వ. ఘోరప్రకారం బగు శాపంబు నీకిచ్చెద ననిన నచ్యుతుం డామునితో నామాటలు దేటపడ విని తగినయట్లు సేయుదుగాక యని పలికె యిట్లనియె. 34

చ. కినియుట మాను మేలె ముని - కిం గుపితత్వము శాంతవృత్తి నా
యనునయ మాదరింపు విను - మల్పతపంబులచేతఁ గోలుపో
దునె మఱియట్లుగాక యతి - దుష్కర మైన తపంబు సంచితం
బనఁ దగు బ్రహ్మచర్యమును - నాఁటిఁ బోవ కటా శపించినన్. 35

వ. అనిన విని యుదంకుఁడు శ్రీవత్సాంకు నవలోకించి. 36

క. అగుఁగాక నీవు సెప్పెదు, తగ నెయ్యది సెపుమ వినియెదం బోలిన నే
మగిడించెద శాపోన్ముఖ, మగుమన్మానసము ననుడు - నల్లన నగుచున్. 37

చ. తమము రజస్సు సత్త్వము ను - దంక మదీయవశప్రవర్తమా
నములు మరుద్వసుప్రభృతినాకిచయంబు మదుద్భవంబు స
ర్వమునను నేను నిల్తు సుఖవాసత నన్ దగఁ జెంది నిల్చు స

1. గ. [illegible]

ర్వము విను మేన చూపె యుపస్కరంబు పరం బనఁ గల్గు తత్త్వముల్. 38

తే. ప్రణవముఖవేదములుఁ జతుర్వర్ణములుఁ జ
తుర్విధాశ్రమములును దత్తత్సర్వకర్మ
జాతములును సముచితస్వర్గమోక్ష
ములును మన్మయములు గాఁగ దెలిసికొనుము. 39

క. క్రతుపరులు నన్ను దగ సంస్తుతించి ఫల మందఁ గందు రదోషయుతులు స
మ్మతిఁ బ్రాయశ్చిత్తంబులఁ, గృతాత్ము లగుదురు మదీయకీర్తనపరులై. 40

క. మానసు మదగ్రపుత్త్రుం,గా నెఱుఁగుము ధర్ము నిని జగద్రక్షకు నై
యే నభిమతకాలములను, [1]మానితజన్మముల నొంది మనుతుఁ దపస్వీ. 41

క. భవవర్ధనవిలయంబుల, నవలీలన వరుస బ్రహ్మ యనవిష్ణుఁ డనన్
శివుఁ డన నిర్వర్తింతును, భువనంబుల నేన చూపె భూరిమహిమలన్. 42

క. ధర్మంబు కలఁక గాంచి య,ధార్మికులం బొలియఁ జేసి ధార్మికులను జే
రర్మిలి రక్షింతు నుచిత,కర్మాచరణముల నె జగద్ధితమున కై. 43

వ. అట్టివాఁడ నయి యుండియు నధర్మపరు లగు ధార్తరాష్ట్రుల నత్యంతధార్మికులగు ధర్మనందనాదులతోఁ గలుపుటకుం బలుదెఱంగులం బసితి నది దివ్యజ్ఞానదేదీప్యమాను లగు పారాశర్యప్రభృతిమునివరులచిత్తంబుల కెక్కె నక్కౌరవులు దమ దౌరాత్మ్యంబున మాహాత్మ్యవంతు లగు నాకొంతేయులం దొడరి ధర్మసమరంబున సమసిరి నాచేసినపని యిట్టిది నన్ను నుదంక నీ వింక నేమని యొద నను
మని పలికిన నతండు వినతుం డగుచు నిట్లనియె. 44

ఉ. ఇప్పుడు నీమహామహిమ యేర్పడ సమ్యగనుగ్రహంబునం
జెప్పినయాసముచితవిశేషము లెల్ల నెఱుంగుదున్ మదిం
గప్పిన యా దురాగ్రహపుగర్వము నీ వొసఁగంగ నాకు ము
న్చొప్పడియెన్ సుధాసదృశసూక్తులఁ దేర్చితి వీవ యచ్యుతా. 45

వ. అని వెండియు. 46

ఆ. అతుల మైననీదయామహిమకు నేను, బాత్ర మగుదు నేనిఁ బద్మనాభ
యనుపమానతావకాకృతిఁ జూపవే, నాకుఁ జూడ్కియును మనంబు నలర. 47

కృష్ణుఁ డుదంకునకుఁ దనవిశ్వరూపంబుఁ జూపుట.

చ. అనుడు దయాళుఁ డైనహరి యర్జునుఁ జూచినదివ్యమూర్తిఁ జూ
పినఁ గని సంప్రమోదమును భీతియు విస్మయముం బెనంగొనన్
మునిపతి పాణిపద్మములు మోడ్చి నమః పురుషోత్తమాయ తే
యనుచు వినీతి నమ్రముగ నంగము నివ్వెఱ నిశ్చలంబుగన్. 48

వ. ఒక్కింత నిలిచి నిభృతస్వరంబున. 49

1. క. జ్ఞానిజననముల నొందినదడఁతుఁ దపస్వీ

సీ. పుండరీకాక్ష యీ పుడమి యంతయును భవత్పాదపంక్తిసంవ్యాప్త మయ్యె
నంబరం బెల్లను నావృతి మయ్యెఁ ద్వన్మహోజ్జ్వలలక్ష్మ స్తరముల
నంతరిక్షము దావకాద్భుతకుక్షిదేశంబుచేత సంకటమయ్యె
భవదీయమహనీయబాహార్గళానిచయావిహితము లయ్యె నన్నిదిశలు
తే. బహుచరణముల బహుశిరోభాగములను
బహుజఠరముల బహుభుజాప్రకరములను
దేవ యిట్లు సర్వంబును నీవ యైతి
వర్చితిది నాకు కన్నుల మహనంబుఁ దనిపె. 50

వ. విశ్వరూపా యీ రూపం బుపసంహరించి నీ దగు నెప్పటియాకారంబు గైకొనవే యనిన నప్పరమేశ్వరుండు వరంబు గోరు మని యానతిచ్చిన నమ్మహాత్ముండు సంశ్రితార్తిహర నీమూర్తిఁ గంటి నింతకంటె మిక్కిలివరంబులును గలవే యనుటయు. 51

క. ఆదేవుఁ డతనితో నట్లు, గాదు నను గనుట శుభము గాంచిపక పో
దేది ప్రియ మడుగు మిత్తుఁ బ్రమోదంబుగ నీకు ననిన ముని యిట్లనియెన్.
వ. అవశ్యంబును నాకట్లు గావలయు నని యవధరించితేని దేవా యిది మరుదేశం బిచ్చట జలంబు దుర్లభంబు నాకు జలసన్నిధి యెప్పుడు గలుగఁ బ్రసాదింపుము. 53

క. అనుటయు నంబుజనాభుఁడు, దనయొప్పటిలలితమూర్తి ధరియించి మునీం
ద్రునితోడ నన్నుఁ దలఁపఁగ, ననఘా దొరకును జలంబు లని పలికి తగన్. 54
వ. వీడ్కొని చనియెం బదంపడి యా భృగువంశవరుం డొక్కెడ నెలంగుచుండి తృషితుం డయి హృషీకేశుం దలంచిన. 55

సీ. కుక్కలు సుట్టి రా నొక్కమాతంగుండు, బాణబాణాసనపాణియును ది
గంబరుండును మలినాంగుండు నగువాఁడు, దోఁచె నచ్ఛజలంబు లొరఁగుచుండ
మేనితో నమ్మౌని వానిఁ దప్పక చూడ, వాఁ డోయుదంక యిట వారి డప్పి
వోఁ ద్రావుమనుడు నాభూసురాగ్రణి యొల్ల, నని పల్కెఁ బల్కిన విను మునీవు
ఆ. నీరువట్టు శ్రమముఁ గూరిన నీమీఁది, కరుణ వచ్చినాఁడఁ గాను నాక
యర్థిఁ ద్రావు టొప్పు ననియె నాచండాలుఁ, బలుక మెయి నదల్చె నత్తపస్వి. 56
వ. అదల్చిన నతండు సారమేయంబులుం దానును నంతర్ధానంబు నేసె నాసంయమి తానుఁ గుపడి యొక్కింత విచారించి యిక్కపట ప్రచారంబు కృష్ణసంపాదితంబు గావలయు నని యూహించు సమయంబున నయ్యుదకుం గృష్ణుం డరుగుదెంచుటయుం గనం గొని యమ్మహాత్మునితోడ నమ్మునివరుండు. 57

క. జలము నిమ్ముఁ దలఁపఁగా నిట్టు, గలుగున చండాలునోడలఁ గాజెడు నీ రే
నలఘుగుణ త్రావుదునె ద్యోకాలఁది శ్రీమం తైన వరము గుచ్ఛితమయ్యెన్,

చ. అనవుఁడు కృష్ణుఁ డిట్టు లను నాఁడడిగెదో ప్రయత్న మెల్ల నీ
వనఘ యెఱుంగ వైతి సకలార్థము బోఁకఁ డిమ్మి యిఁ గల్గె నేర్పడ
న్వినుము నిలింపవల్లభుని ♦ నీకును వేఁడితి నే సుధారసం
బనితరసాధ్య మెంచ శుభ ♦ వాక్యుఁడు భూతి దొలంగె నక్కటా. 59

వ. అది యె ట్లంటేని. 60

క. ఏను సుధ యిమ్మంటన హరి, మానవులకు నేల యను నదియు ర్త్యత్వము మే
లైన తెఱఁగొంత నోయు, దానిం దగ నిచ్చెదను ముదం బారంగన్. 61

వ. అనిన నయ్యనిమిషపతి మానసం బాలోకించి. 62

క. నిను వేఁడుట మోఘముగాఁ, జనునే యొల్లని నాదుర్వచనము సెఱప క
మ్మునిపతికి నచ్యుతరస మి, మ్మని ప్రార్థించిన మహాత్మ ♦ యాతఁడు నాతోన్. 63

వ. సమయంబు సేసికొని వచ్చె నత్తెఱం గాకర్ణింపు మమ్మహితసౌజన్యధన్యుండు. 64

శా. మాతంగత్వము దాల్చి యే నరిగి సమ్మానించి యా భార్గవుం
బ్రీతుం జేసెద నట్టు లిచ్చిన సుధన్ ♦ హృదూషితస్వాంతుఁ డై
యాతం డొల్లక యున్న నేమి విను నా ♦ కన్యాయ్యవృత్తంబు గా
దీ తంత్రంబున కీవ సాక్షి యని తా ♦ నేతెంచి నిన్ గానఁగన్. 65

వ. నీవు ప్రత్యాఖ్యానంబు చేసిన నతం డంతర్ధానంబు సేసెం గానిమ్ము దాని కేమి సేయ వచ్చు నాయిచ్చినవరంబు బొంకు గాకుండ నీకు జలం బెప్పుడుం గలుగ జేసెద. 66

చ. అనఘ జలంబు నీవలసినప్పుడ మేఘము లీమరుస్థలం
బున నొసఁగుం భవద్యశము ♦ పొంపిరివోవ నుదంక మేఘనా
మనుతవిహారముల్ గలిగి ♦ మాన్యత నెప్పుడు నియ్యెడం జరిం
చును జలదంబు లింక నను ♦ సువ్రత మాటకు పోయివచ్చెదన్. 67

క, అనినం బ్రీతుం డయ్యెను, మునియంతర్ధానకలనమునఁ గృష్ణుండుం
జనియె నని చెప్పి మఱియును, జనమేజయనృపతితోడ ♦ సంప్రీతిమెయిన్. 68

వ. వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 69

ఆ. మనుజనాథ యెప్పుడును మరుదేశంబునందు నియతవృత్తి ♦ నచ్యుతంబు
దలఁకొనంగ నయ్యుదంకమేఘంబు లొక్కొక్క పుణ్యతిథుల నొలసి కురియు. 70

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మునీంద్రా యుపేంద్రుని శపించుటకు నుత్సహించిన యుదంకుం డేవిధంబు తపంబున నమ్మహానుభావంబు నొందె నెఱింగింప వేయనుడు నా విభునకు వైశంపాయనుం డి ట్లనియె. 71

జనమేజయునకు వైశంపాయనుఁ డుదంకుని చరిత్రంబు సెప్పుట.

సీ. అతనికి గురుభక్తి శక్తతనఁ జొప్పడియెన, తెలుఁగు తెల్ప పద్ధి ధిను ♦ తెలియు నల్కఁడు

దనఘరుం డైనగౌతమునకు శుశ్రూష, నియతిమైఁ జేయు నాస్తిక్యభక్తి
కంబుగఁ బెద్దయుఁగాలంబు సనిన నా, సంయమిపతి శిష్యసమితి కెల్ల
వివిధవరము లిచ్చి వీడ్కొల్పి పుచ్చి యు, దంకుని దిగ్గను దలఁపకుండె

ఆ. నుత్తపఃపరాత్ముఁ డతినిష్ఠఁ బరిచర్య, నడుపు చొక్కటంబు గనుచు వేఁగు
గలుగునట్టివంటకట్టియమోపు పట్టు, గుదియ మోచి తెచ్చెఁ గురువరేణ్య. 72

క. అటు మోచి తెచ్చియుండొక, జట పెద్దయుఁ దగిలి యుండ సరభసముగ నై
చుటయుఁ దెగి మోపుతో ముం, దట నది పడియెను జరాసితచ్ఛవి మెఱయన్. 73

సీ. దాన నన్నియతుండు దనవయఃపాకంబు, నెఱిఁగి శోకంబున నేడ్వ నమ్మ
హాముని యశ్రువు లంజలిఁ బట్టంగ, నిజపుత్రిఁ బనిచె నక్కన్నెరజాక్షి
రయమునఁ బట్టి కరంబులు వేఁడిమి, నెసిన విడిచిన ధరయుఁ దలరె
నమ్ముని యా శిష్యు రమ్మని చేరంగఁ, బిలిచి నీ వేటికి నలఁతఁ బొందె

ఆ. దనిన నతఁడు శిష్యు లందఱపైఁ గల, కరుణ మీకుఁ బెద్దకాలమేని
మునివరేణ్య నావలన లేద దానికి, నుమ్మలింప కెట్టు లుండవచ్చు. 74

వ. అనుటయుఁ గృప చిగురొత్తుచిత్తంబుతోడ. 75

క. ఎలప్రాయ మిచ్చితిని నీ, కలఘుమతీ యిచ్చెదను మదాత్మజ నుల్లం
బలరఁగఁ బెండిలి గమ్మని, పలికి మఱియు నా తపస్విపతి యిట్లనియెన్. 76

క. నీ తేజంబు సహింపఁగ, నీతామరసాక్షి దక్క నెవ్వరికి దప
స్స్ఫీతా శక్యము గా దిది, చేతోగతిఁ జూచి తగవు సిద్ధించుటకై. 77

వ. ఇమ్ముద్దియకును. 78

క. తను వొంపుగఁ జేసెద నది, జననాంతర మెట్టు లట్ల సజ్జననుత నీ
వనుమానము దక్కుము యౌ, వనమును గైకొనును కన్య వరియింపు తగన్.

వ. అధర్మము గాకుండునట్లుగా వరం బిచ్చితి నని యనుగ్రహించి యక్కన్యకా
రత్నంబునకును. 80

చ. తనులత యొందు నేసిన నుదంకుఁడు యౌవనలక్ష్మిఁ దాల్చి య
వ్వనిత వివాహ మయ్యె నృపవర్య పదంపడి యమ్మునీంద్రుతో
ననుఁ బని గొంపు మీరలు మనంబున నెద్ది దలంచి వేడ్క నే
సిన నది దెత్తు మీకరుణఁ జేసియ కల్గెడు నాకు శక్తియున్. 81

క. అని విన్నపంబు సేసిన, విని దత్సతి ప్రీతి యగుట వే యొరులకుఁ గా
కనఘ భవదీయచరితంబునఁ జూపే నాకు ననియె ముని మనుజేంద్రా. 82

తే. అంత నిలువక మునిపత్నికతఁడు భక్తి, నెఱిఁగి తల్లి మీ రానతీయుండు మీకు
వలయునట్టిపదార్థ మవశ్యమును సమాహరింతు నే ననుటయు నయ్యహల్య.

చ. కువలవదు లాఁతివాఁడ వె భర్తద్గుణతోషితగౌతమాంచితో
క్తులు మది నూఁదు మన్నను నకుంఠితచిత్తత నొత్తి పల్కె న

య్యాలఘుతపస్వి యాసతి ప్రియయుంబున మిత్రసహాఖ్యుదేవికుం
డలములు దెమ్ము నాకుఁ బ్రకటంబుగఁ బెంపువహింపు నమ్మఁడా. 84

వ. అని యిట్లు పనిచిన నాతండు ప్రీతుండయి యుప్పనికిం బసియెఁ బదంపడి గౌతముం డుదంకునిం జూడఁగాన మెచట నున్నవాఁ డని యహల్య నడిగిన నా భృగువంశవరుం డరిగిన తెఱం గెఱింగించిన నద్దయాళుం డద్దేవియాననం బాలోకించి. 85

క. ఆ సౌదాసనరేంద్రుం, డా సురచరితుండు శాప ♦ మాతని నటు గాఁ
జేసినయది మానుషమాం, సాసక్తుం డగు టెఱుంగఁ ♦ దమ్ముని యతనిన్. 86

సీ. అకట యెట్లగునొకో యనుపల్కు కృపదోఁప, బలికిన మ్ముగ్ధ ♦ భయముగొనుచు
నెఱుఁగ నిట్లగుట మునీశ్వర నామీఁది, దయ చిగురొత్త నాతనికిఁ గీడు
రాకుండునట్లుగాఁ ♦ జేకొని కావవే, యనిన నాసంయమి ♦ యంత వెఱవ
నేల యే నతనికి ♦ నెడరు రానీ నని, తగ నూఱడించె నుదంకుఁ డరిగి

ఆ. మనుజరక్తసిక్తతనువును గోరమీ, సములు వృత్తలోచనములు నైన
యుగ్రమూర్తితోడ ♦ నొక్కశూన్యాటవి, నెలమి నున్నయన్న ♦ రేంద్రుఁ గాంచె.

క. ముని యట్లు నెమ్మిఁ గాంచినఁ, గని యతఁ డాఁకొనుటఁ జేసి ♦ గాసిలి వచ్చెం
గనువాఁడనొ తగుభక్ష్యం, బనుచుండఁగ వచ్చితివి ప్రి ♦ యంబుగ ననుడున్. 88

వ. ఉదంకుం డతని కిట్లనియె. 89

క. గురుకార్యంబునకై భూ, వర నిన్నుం గాన నేను ♦ వచ్చితి గుర్వ
ర్థరతులు హింస్యులు గారిట్లరయక యాడుదె యధర్మ ♦ మగుమాట నృపా.

వ. అనుటయు. 91

క. దినమున మూఁడవయామం, బున యపరార్ధంబు యోగ్యముగ నాహారం
బునకుం గల్పించిరి నా, కనిమిషు లటు గాన మాన ♦ నాఁకలి పుత్తున్. 92

సీ. అని పల్కె సౌదాసుఁ ♦ డమ్ముని యిట్లని, యధిప మద్గురుకార్య ♦ మాచరించి
వచ్చెద మగుడ నవశ్యంబు నామాట, యనృతంబు గాదు నీ ♦ వర్థికోటి
కిష్టపదార్థంబు ♦ లిత్తు పాత్రము యేను, గురులకుఁ గాఁగ నా ♦ కోరుకోర్కి
నీవ తీర్తని కృతనిశ్చయత్వంబున, నరుగుదెంచినవాఁడ ♦ ననుడు నృపతి

ఆ. యట్లగా కేమి ♦ యర్థించి వచ్చితి, చెప్పు మనిన నతఁడు ♦ చిత్త మలర
ననఘ నీదుపత్ని ♦ యర్థిమై ధరియించు, కుండలంబు లని యతండు సెప్పె. 93

---

1. 'వ. అక్కట యెట్లయ్యెడునొకో యనుచుం బలికిన నమ్ముద్దియ భయంబు గొనుచు.
సీ. ఎఱుఁగ నిట్లగుట...మనుజాశిరక్తంపుఁ ♦ దనువును గోర,మీసములును వృత్తలోచనము లైన
ఆ. యుగ్రమూర్తితోడ ♦ నొక్కశూన్యాటవి, నెలమి నున్న యన్న ♦ రేంద్రుఁ గాంచె
ఘోరవికృతభయదఘూకవిరావమై, ప్రచురమైనకోప రాశి యనఁగ."
యని పాఠాంతరము గొన్నిఁటఁ గానఁబడెడి.

వ. చెప్పిన విని యమ్మనుజవరుఁ డారయలభసం బిచ్చువారలుం గలరె కుండలంబు లడుగఁ గొం డెద్దేనియు నడుగు మనుటయు నాసంయమి నీవు నెపం బిడి త్రోవం గలవాఁడవు గా వే నన్యవస్తువు లొల్ల నని పలికిన నాభూవల్లభుం డమ్మాట కియ్యకొని యున్నాతి యున్నచోటికిం జను మేఁ బుత్తెంచితి నని చెప్పి నీవాంఛితం బెఱింగింపు మని నియోగించిన నమ్ముని యద్దేవి యెచ్చోట నున్నయది యని యడిగిన నప్పుడమితేఁ డల్లదె తన్నివాసప్రదేశం బని చూపినం బోయి. 94

సీ. అద్దేవిఁ గని యుతంకుఁ డల్ల చెప్పిన ముని,వల్లభు నాకానవాలు దెమ్మ
నృపుపాల ననియె నక్కన్నెలఁత యుదంకుండు, నను దెంచి విభు నభిజ్ఞాన మడిగె
నాతఁ డీగతి నేమి యగు నని నిర్ణింప,గా దిది వెలి గాఁగ లేదు వేఱ
గతియును నను పలుకఁ గతివకు నాయిచ్చు,వర్ణితాభిజ్ఞాననిర్ణయముగఁ

ఆ. చెప్పు మనిన సంతసిల్లి యమ్మదయంతి,కడకు నరిగి తత్ప్రకారమునన
పలుకుటయును భర్త పనుపున నిచ్చెదఁ, గుండలములు నిక్కగురుహితార్థి. 95

వ. అని యక్కొమ్మ యమ్మహాత్మునితో మఱియును. 96

సీ. సురలు గంధర్వులు నురగులు నిక్కుండ,లములకుఁ జెక్కపాటయముల వేచి
తిరుగుదు రెంగిలి దవ్వొందిన నేమఱి, నివు సిద్ధించిన నేల నిడిన
నపహరింతురు భక్తి నర్చించి యివి దాల్ప, నాఁకలి నిదుప ట్టగ్నిభయము
విషవికారము భూతశోకాళబాధలు, వొరయవు వినుము బొక్కలురకు నైనఁ

ఆ. బెద్దవారి కైనఁ బెట్టిన నయ్యాయి,కొలఁది నమరి యుండుఁ గురియుఁ బసిఁడి
ననిన నప్రమత్తవృత్తిమైఁ గొని చను,మయ్య గురులు నిన్ను నభినుతింప. 97

— ఉదంకుండు మదయంతివలనఁ గుండలంబులు పుచ్చికొనుట. —

వ. అని చెప్పి యప్పరమపతివ్రత భక్తిప్రీతివినయములు మనంబున నంకురింప నుదంకునకు నక్కుండలంబు లొసంగినం బ్రమోదం బెసంగ నాశీర్వాదంబు సేసి యా సంయమివరు డబ్బామచేత నామంత్రితుండై భూమీశ్వరుపాలికి వికాసలసితవదనారవిందుం డగుచు నేతెంచి యక్కుండలలాభంబు ప్రకటించి దీవించి దేవా నీవలనం గృతార్థుండ నైతి నని పలికి నా కానవాలుగా నీవు సెప్పినవాక్యం బత్యంతగూఢంబు తదభిప్రాయంబు నెఱుంగవలతుం జెప్పం దగి యుండునేనిం జెప్పు మని యడిగిన నతం డతనితోడ. 98

సీ. బ్రాహ్మణజనముల రాజులు పూజింతు, రటు గాన యేను విప్రార్చనంబు
సేయుదు విప్రునిచేతన యిట్లైతి, వెడదప్పు నన యొండువెరవు నాకు
దురితంబు వాపంగ దొరకొన దది కారణముగ భూసురపూజనంబు దుష్క
రము దీని మేలు గన్నదు మనంగ రాదిది, గాదన్న వేఱొండు గలదె మార్గ-

తే. మని యభిజ్ఞానముగ మదయంతి యపుడు, సెప్పి పుచ్చితి నిట్లు విశ్లిష్టరత్న
మయమహాకుండలము లిచ్చి మాన్యుఁ గీడు, నీకొసఁగ నతఁ డలఁపు సకలలోకవంద్య. 99

వ. అనిన నా భృగుకులవరేణ్యుఁ డప్పుణ్యాసన్నిధిం జేసి యా సౌదాసనరేంద్రునకు [1]సంప్రాప్తసమాధానసూతనసత్త్వంబు గలుగుటకతంబునం గార్యవశమ్మునంబును గుండలదానశ్రద్ధయు శాంతవచనంబునుం గలిగెఁ దదీయవచనశ్రవణానంతరంబ యుదంకుండు తనతో మిత్త్రత్వంబు సంభాషణమాత్రసిద్ధం బగుట బోధవృద్ధులు సెప్పుదు రేను నీవలనం గృతార్థుండ నైతిఁ గొన్ని యున్నవాఁడ మగిడి వచ్చెద నని పలికితి బొంకు వడకుండ వత్తు ననినఁ జిత్తంబు కృపాయుత్తం బగుచుండ నా భూపతి యుత్తాపసోత్తమునానసం బాలోకించి. 100

ఉ. చంపెదు నట్టి నా కడకు సంయమివల్లభ వత్తురయ్య నీ
పెంపును నిక్కముం దెలిసెఁ బ్రీతుఁడ నైతి మదాత్రినీతప
స్సంపదఁ జేసి పావు మని సంస్తుతిఁ బల్కిన వీనులం బ్రచే
రిం బొలయం బ్రసన్నతి వహింపఁగఁ జిత్తము దంకుఁ డిట్లనున్. 101

ఉ. ఏమిట నైన నొప్పమి నరేంద్ర సుచిత్తులఁ బొందదే నియున్
వేమరలున్ భవద్గుణము వితకళంకునిఁ జేసె నిన్ను సాం
ద్రామలకీర్తి గౌతమమహాముని సల్లనిచిత్తవృత్తి నీ
పై మలఁగించెఁ గావలయుఁ బార్థివసత్తమ పొందు మున్నతిన్. 102

క. అని పలికి మఱియు బలుదీవన లిచ్చి యతండు గౌరవమున నతని మేన్
దనకరములు నివిరి ప్రియం, బొనర్చి నిర్దురితుఁ డైనయుర్వీపతియున్. 103

వ. భక్తివినయసంభరితుం డయి యప్పరమమునిం బ్రస్తుతించి నమస్కరించి యామంత్రణంబు సేసిన నమ్మహాత్ముండు కుండలంబులు కృష్ణాజినంబునం బదిలంబుగా ముడిచికొని గౌతమాశ్రమంబునకు రయంబునం బోయిపోయి పక్వఫలంబులం బెరిఁగినబిల్వంబుం గని యాఁకటి పెల్లునం దదీయవిటపంబున సకుండలం బగునయ్యజినంబు దగిల్చి యమ్మహీరుహం బెక్కి ఫలంబులు గోసికొను చుండె. 104

సీ. గాలి నవ్విటప మూఁగులాడ మఱుఁ డగు, తొడలి యయ్యజినంబు నపుడు మీఁద బడినఁ
గని మోక్కనాగంబు గ్రక్కునఁ జను దెంచి, పెసఁ బుచ్చుకొని తదుగ్రవేగపటిమ
గాంచి యుదంకుండు గ్రమ్మన దిగ దాఁటి, వెనుకొనునంతకు గనపట్టఁ
జొచ్చెనయ్యురగమూఁకను ప్రతిపరుఁ డుతీవ్రముఖశాస్త్రముగొని తత్త్రవ్వఁదొడఁగె

తే. దాని సైరింపఁ జాలక ధరణి దలరె, విప్రుఁడై వచ్చి గీర్వాణవిభుఁడు గొయ్య
గోలఁ ద్రవ్విన మాత్రఁ బాతాళయాన, మెలసిద్ధింప నేర్చు మునీంద్ర వినుము.

వ. పాతాళభువనం బిచ్చటికి [2]సహస్రయోజనంబుల నున్నది కుండలంబులు గొని

1. క. సంప్రాప్తసమాధానసత్త్వంబు. 2. గ. చ. ఙ. '[illegible] లున్నది.'

పోయినభుజంగం బైరావతాపత్యం బనిన విని యమ్మునిశిష్యుం డను. 106

క. తాపాతాళంబున నున్నను, వే తెత్తుం గుండలములు విను మప్పని నా
చేతం గా కున్న నను, వ్రాతము విడువఁబడు నిది ధ్రువం బని పలికెన్. 107

చ. పలికిన నత్తపస్విదృఢభావ మెఱింగి సురేంద్రుఁ డొంక ప
ల్కులవని నిల్పి కాష్ఠమునకుం గులిశంబునఁ గల్గువాఁడియున్
బలువును నిచ్చి వజ్రి సనెఁ బాంధవ పేర్పడఁ జెప్పి భీకమై
నిల దెరు విచ్చె నమ్మునియు నేత్తెఱఁ జొచ్చె భుజంగలోకమున్. 108

వ. చొచ్చి యనేక ప్రకారప్రాకారపరిరక్షితంబును బహురత్నదీప్తిజాలదేదీప్యమా
నంబును నైనయమ్మహనీయలోకం బాలోకించి దశయోజనాయామంబునుం
బంచయోజనవిస్తారంబును నగుతద్ద్వారంబు గని యతండు కుండలాహరణంబు
దుర్లభం బనుతలంపున డిల్లపడియె నయ్యెడ నరుణవదనంబును నసితాంగం
బును సితవాలంబును నై వెలుంగుతురంగం బతని కిట్లనియె. 109

ఉ. ఆతత మైననాదగు నపానము నూఁదు మొకింతయున్ జుగు
ప్సాతురవృత్తి నీదుహృదయంబునఁ బొన్నకు లోకవంద్యుఁ డ
గ్గౌతమునాశ్రమంబున నఖండితభక్తి నుపాస్తి సేసి నగ్ని
బ్రీతునిఁ జేసినాఁడవు వరిష్ఠతపోధన యట్లు గావునన్. 110

వ. నీకుం బొడసూపి యైరావతసుతుం డపహరించినసముచితకుండలంబులు మగుడం
జేరెడునుపాయం బుపదేశించితి ననిన నుదంకుం డేను నిన్ను నెఱుంగ నుపా
సించుట యెట్లు గలిగెఁ దెలుపు మనుడు నయ్యశ్వం బతనితోడ భవద్గురునకు
గురుండం బావకుండ నీవు శుచివయి సభక్తికంబుగా నిత్యంబును నన్ను నియతిం
బూజించి తత్తెఱం గెఱుంగవే యని పలికినం బ్రీతి నొంది యతండు తదీయోప
దిష్టప్రకారం బాచరించిన. 111

సీ. ఘోటకోత్తమరోమకూపంబులం దెల్ల, నొక్కట ఘనధూమ ముద్గమించి
కవిసి పాతాళలోకం బంతయును గప్పె, వాసుకిప్రభృతినివాసభూము
లుపరుద్ధభావంబు నొంద నైరావతా, వాసంబు హాహారవంబుతోడ
నాకులం బయ్యె నత్యంతదారుణం బైన, పెనుఁబొగ నంతయు భీతి నొంది

ఆ. యమ్మునీంద్రుకడకు నహివరుల్ రయమున, వచ్చి భక్తి నర్చ లిచ్చి వినతు
లై తదీయకార్య మడిగి యెఱింగి వే, తెచ్చి కుండలంబు లిచ్చి రధిప. 112

ఉదంకుండు గుండలంబు లిచ్చి యహల్యను సంతోషపఱచుట.

చ. అతఁడును వారిఁ బో బనిచి యగ్నికి భక్తిఁ బ్రదక్షిణంబు సే
సి తగ నమస్కరించి విలసిల్లఁగఁ దేజము ప్రీతచిత్తుఁ డై
యతలము నిర్గమించి రయ మారఁగ వచ్చి యహల్యఁ గాంచి తె
చ్చితి నివె కుండలంబు లని చే నిడి భూస్థలిఁ జాఁగి మ్రొక్కినన్. 113

తే. ఆ యమయు గౌతముండు నత్యాదరమునఁ, గౌఁగిలించుచు దీవించి § గారవింప
నతఁడు నమ్మునిపతికి నిన్నయ్యమకును, పెక్కుమాఱులు భక్తిమై మ్రొక్కి నిలిచి.

క. మీకరుణఁ గాక తగుమెయి, నీకుండలములు పరిగ్రహించుట నడుమన్
వైకృత మొనసినఁ దలఁగుట, నాకెలఁదియె యనియె వినయనమ్రుండగుచున్.

వ. అనిన విని వార లత్యంతసంతోషాంతరంగులై రగ్గౌతముం డతని కిట్లనియె. 116

ఉ. నీచరితంబు చిత్రమవశ్యపియము మిత్రసహక్షితీశ్వరున్
నీచతఁ బాప నాఁగ మపనీతము సేసినకుండలద్వయం
బా చతురత్వ మా బలిమి § యా దృఢనిశ్చయ మట్టు లొప్ప ధ
ర్మోచితలీలఁ దేర నొరుఁ § డోపున యేను నిజంబ పల్కితిన్. 117

వ. అనియె నయ్యుదంకుం డట్లు దనమహాతపంబుబలిమిం బరాక్రమించి యనన్యసులభంబు లగుకుండలంబు లాహరించి గురుజనమనోరథసిద్ధి గావించె నా భృగువంశమహాత్తరుమహానుభావం బిట్టిదనిన విని జనమేజయుం డమ్మహాత్మునకు వరంబొసంగి చనినవాసుదేవుననంతరవృత్తాంతంబు మునిసత్తమా యెఱింగింపవే యని యడిగిన నవ్విభునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 118

సీ. ఆ భార్గవోత్తము § నట్లు వీడ్కొని కృష్ణుఁ, డరిగి యలంకృత § మైననిజపు
రము సొచ్చునప్పుడు § రైవతకాచల, యాత్రామహోత్సవ § మఖిలజనులుఁ
గొనియాడుచుండఁ § నుగ్రగోవిందసందర్శ, నంబున నుత్సవోన్మత్తభావ
మిమ్మడి యై ప్రమోదమ్మునం దేలి ర, ద్దేవదేవుఁడు వసుదేవుఁ గాంచి

తే. దేవకీదేవి బలభద్ర § దేవుఁ దక్కఁ, గలుగువృద్ధబాంధవులను § గని వినీతిఁ
దత్తదుచితమనోజ్ఞవిధాసమంచి, తాచరణములు నడపెఁ బ్రియంబు చెలఁగ.

వ. వార లందఱకు ధర్మనందనుచెప్పినచొప్పునఁ బ్రణామాదియోగ్యోపచారంబు లాచరించె ననుజతనుజామాత్యభృత్యులు దన్నుం గనినం బ్రీతివాత్సల్యసంభావనాబహుమానంబులు మెఱయ నాదరించె సాత్యకిసుభద్రలం దగుతెఱంగులం దగినవారలం గానిపించె నట్లు సకలజనప్రమోదాపాది యైనదామోదరు నత్యంతసమీపాసీనుం జేసికొని వసుదేవుండు భారతరణప్రకారంబు యాతాయాతజనంబులచేత వింటిం బ్రస్ఫుటంబుగా విన వలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నచ్యుతుం డతని కిట్లనియె. 120

క. అది యతివిస్తారము పెక్కుదినంబులు సెప్పఁ బట్టుఁ § గొంత దగం జె
ప్పెద నేఁ బ్రధానపురుషస, ముదయసమరవిధము లఘుతరోక్తులఁ దెలియన్.

సీ. కౌరవసైన్య మేకాదశాక్షౌహిణీ, కలితంబు దానికిఁ § గట్టువీర
పట్టంబు భీష్ముఁ డాప్రభువున కెదు రొడ్డి, రలమిమైఁ బాండుపుత్త్రులు శిఖండి
నక్కడ సప్తసంఖ్యాక్షౌహిణీక మనీక మిమ్మాడ్కిఁ బన్నినబలద్వ
యంబును ఖేచరు § లచ్చెరుపడఁ బోరెఁ, గాండీవి తోడ్పడఁగా శిఖండి

తే. యన్న దీనందనునిఁ బడి ✽ యవ్వదినంబు నందుఁ గూలిచె నుత్తరా ✽ యణము వచ్చు
నంతకును మృతిఁ బొందక ✽ యూరకుండె, నధిప శరతల్పమునఁ ✽ గడునద్భుతముగ.

క. గురుఁ డైదు దివసములు నిర్భరసమర కేళిఁ జొక్కి నతనిఁ ✽ బరిమార్చెఁగ నా
వెరవున నర్జునుప్రాపున, దొరకొనియె హుతాగ్నిభవుఁడు ✽ ద్రుపదసుతునకున్.

క. దంతున రాధాతనయుఁడు, రెండుదినంబులు పెనఁగి ✽ గ్రీష్మసమయసూ
ర్యుండుం బోలె వెలింగెను, గాండివధరుశరశరోష్మఁ ✽ గ్రాఁగె నరేంద్రా. 124

చ. విను మఱునాఁడు శల్యుఁ డతి ✽ విక్రమశాలి సమరం బొనర్చి యు
ద్దినము సగంబు సెల్లఁగ యుధిష్ఠిరుచేఁ దెగెఁ దుర్బలంబు గై
కొని యని సేయఁగా శకునిఁ ✽ గూల్చె వడిన్ సహదేవుఁ డంతలో
మనమునఁ జేవ దక్కి తనమానము డిగ్గఁగఁ ద్రావి హీనుఁడై. 125

వ. దుర్యోధనుండు దనతమ్ముల భీమసేనుండు సంగ్రామంబునం దెగటార్చి యుండ భంగంబున కోర్చి పలపలనిమూఁక విడిచి గద చేతం గొని పాదచారి యయి యొక్కండునుం బాఱి యొక్కమడుఁగు సొచ్చి నీళ్ళ (పాషాణమయముగా) మంత్రించికొని డాఁగియుండెఁ బాండవు లెఱింగిపోయి పొదివికొని మర్మభేదంబు లగుదూషణభాషణంబుల నొప్పించిన. 126

ఆ. అతఁడు మనువు వెడలి ✽ యనిలనందనుతోడఁ, దగఁ బెనంగి తద్గదావినిహతిఁ
దొడలు విఱిగి కూలి ✽ విడిచెఁ బ్రాణంబు లిబ్బంగి జయముగొనిరి ✽ పాండుసుతులు.

క. గురుసుతుఁడు పాండుతనయశిబిర మారే యడరి పొదివి ✽ భీషణవృత్తిం
బొరిగొనియెం గరిఘోటక, నరనిచయము నెల్ల ✽ నేమనం గల దధిపా. 128

వ. ఆ రాత్రి యేనును బాండుసుతులు నచ్చట లేమి నంత వ్రుట్టె నిట్లు పదునెనిమిది దివసంబులు సెల్లినసంగ్రామంబున నేమువ్వురము సాత్యకియునుం దక్క మా దిక్కున సమస్తజనంబులు నస్తమించిరి కౌరవులదెస నశ్వత్థామకృపకృతవర్మలు మువ్వురు బ్రతికిరి యాయుత్సుండు మున్న పాండవుల నాశ్రయించుటం జేసి చావునకుం దప్పె నిది భారతరణప్రకారంబు. 129

క. అని చెప్పెఁ గాని యభిమన్యునిచా వేర్పడఁగఁ జెప్ప ✽ నొల్లఁడ వసుదే
వునకు వగ మిగులుటకు నెమ్మనమునఁ దా నోర్వకునికి ✽ మాధవుఁ డధిపా. 130

వ. దాని నెఱింగి సుభద్ర గద్గదస్వరంబున గోవిందునితోడ నీయల్లుం డభిమన్యుండు దెగుట మీతండ్రికిం జెవులారం జెప్పు మన్నా యని వసుదేవుండు వినం బలుకుచుం బుడమిం బడిన వసుదేవాదియాదవజనంబులు మనంబులం గదిరినక్రొత్తనెవ్వగలం బలవించినం బద్మనాభుండు వారల నెల్ల నూరార్చి వారణపురంబున సుభద్రయు నుత్తరయు నభిమన్యునిదెస నత్తినశోకంబున నాకులత్వంబు నొందినచందంబును గొంతి దగుమాటల వారిఁ దేర్చినతెఱంగును నెఱింగించి పాండవు లేవురును వేర్వేఱ యభిమన్యునకై మణికాంచనగవాదివస్తువులు

విప్రప్రకరంబుల కొసంగుటయు మఱియుం దటాకకరణాదిధర్మంబు లాచరించుట
యనసం జెప్పి మఱియు దారంబునం దెరలక మరలక యా సౌభద్రుండు రౌద్ర
మూర్తియై దుర్యోధన ద్రోణ కృప ద్రౌణి కృతవర్మ కర్ణాదివీరవ్రాతంబుఁ
గలంచి యనేకనృపలోకంబు జమలోకంబున కనిచి యనిమిషులు వొగడ నుత్త
మలోకంబున కరిగి సుఖియై యున్నవాఁడు వానికి వగవ నేల యనియుం బలికి
యిట్లుపశాంతి గావించి. 131

ఆ. బంధులోకమునకుఁ ♦ బరమప్రియం బైన, యుచితవర్తనమున ♦ నుండెఁ గృష్ణుఁ
డని సవిస్తరంబు ♦ లగువాక్యములఁ బ్రీతి, సిగురు లొత్త నిట్లు ♦ సెప్పి మఱియు.

వ. కరిపురంబునం బుట్టు విశేషంబులు వినుమని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజ
యున కిట్లనియె. 133

వ్యాసుఁడు పాండవుల నశ్వమేధయాగోన్ముఖులఁ జేయుట.

సీ. చుఱచుఱఁ దనచెవుల్ ♦ సూఁడినయట్లుగ, నభిమన్యుసంస్తుతి ♦ యైనవాక్య
యము ప్రసంగాధీనమై బంధుజనులందుఁ, బొడముటయును ధృతిఁ ♦ గొమడలి తలరి
యుత్తర విలపింప ♦ నత్తన్వియులమట, గనుఁగొని పాండునందనులు వనటఁ
గూరిన నచటికిఁ ♦ గారుణ్యమూర్తి వేదవ్యాసుఁ డేతెంచి ♦ శోకనమాట

తే. లాడి వారలవగ మాన్చి ♦ యశ్వమేధవిమయవిధులు ప్రసంగించి ♦ వేగ తొడఁగుఁ
డని నియోగించి వారెల్ల ♦ నట్ల కాక, యనిన నాతఁ డంతర్హితుం ♦ డయ్యె నధిప.

క. అన విని జనమేజయుఁ డమ్ముని యిట్లు హితోపదేశ ♦ ముం జేసినఁ బాం
డునృపాగ్రతనయుఁ డెమ్మెయి, ననఘ తొడఁగె నశ్వమేధ ♦ యాగంబునకున్.

క. అని యడిగిన వైశంపాయనుఁ డాతని కిట్టు లనియె ♦ నప్పుడు కుంతీ
తనయాగ్రజుండు దమ్ములఁ, గనుగొని యుత్సాహలక్ష్మిఁ ♦ గనుఁగవ నొప్పన్.

సీ. వ్యాసమహాముని ♦ వత్సలత్వంబున, నానతి యిచ్చి ♦ నమానసీయ
వాక్యంబు వింటిరే ♦ వసుధ యిత్తఱి వసు, హీనయై యున్నది ♦ దానఁ జేసి
భూదేవనిహితధనాదాన మావశ్యకం బయ్యె దానికిఁ ♦ గృత్యమును హి
మాచలయాత్రాసమాచరణప్రకారమును విచారణీయములు గావె

ఆ. యనుఁడు పవనతనయుఁ ♦ డతనితో నీశ్వరుఁ, బరమనియతిఁ గొలిచి ♦ కరుణ వడసి
ప్రమథగణము నెల్ల ♦ భక్తిఁ బూజించి యు, త్తలమునందు భూతబలు లొనర్చి.

క. తేత్తము గాక నరేంద్ర మ్మరుత్తరలిత మైనదానరూపము సుమహో
దాత్తస్థితి నున్నకనక, మిత్తఱి నిలదెసఁ దలంప ♦ నేటికి మనకున్. 138

వ. అప్పునికి సముచితసైన్యసమేతంబుగా దేవర విజయంచేయ వలయు ననిన
నర్జునుండును గవలును నట్ల పలికిరి దానికి ధర్మనందనుండు ప్రియం బంది
కృతనిశ్చయుం డయి ధృతరాష్ట్రుకడకుం జని యశ్వమేధయాగోపక్రమోత్సవ
శ్రవణంబునం బుత్త్రులం దలంచి శోకసంతాపసమాక్రాంతుం డయ్యు యున్న

యన్నరపతిచరణంబుల కెఱఁగి వేదవ్యాసువచ [illegible] విచుచుండ నతనికిం జెప్పి యతని నయ్యాజ్ఞాచరణంబునకు [illegible] యుగ్యుగువృసను దండప్రణామపూర్వకంబుగా వీడ్కొని [illegible] సంతోషవికచ వదన యయి యన్నయద్దేవి యధ్వరపథ్యాకంబునకు [illegible] దదీయ పాకంబులకుం బ్రణమిల్లి తదామంత్రితుం డై [illegible] నరు గుదెంచి యుయుత్సు రావించి కార్యంబు తెఱం గెఱింగించి నిత్య నగరరక్షకై నిలువు మని నెయ్యం బలర విదురసమేతుంబు గా [illegible] సంఘటింపం బడవాళ్యం బనిచి నియతుం డయి సురపితృపూజనంబులు దీర్చి మహేంద్రార్చనం బొనర్చి మహితావధానుం డై. 139

క. నానావిధబహుళాంచిత, దానము లొనరించి యుష్ట్రశతం బు సనగిక్షా దాయియధికారి ధౌమ్యుం, దాను బ్రదక్షిణవిధాయుక్తుం గొల్చి తగన్. 140

క. సితలేపనసితభూషణ,సితమాల్యసితాంబరములం గ్రొ జెన్నుగ నునులం కృతుం డై సితాతపత్ర, ప్రతతి మెఱయుచుం బూర్ణ చంద్రుగతిం వెలుంగుచున్. 141

వ. షోడశశ్వేతాశ్వయుక్తరథారూఢుం డై. 142

క. భూద్రివదతత్రాశి,ర్వా [illegible] తూర్యనినాదంబులుం జెలఁగ బుధజనస్తుతు లెసఁగన్. 143

చ. వెడలును నమ్మహీవిభునికి వేడ్క యొఱంగి వృకోదరుండుం గ వ్వడియును బిన్నతమ్ములును గ్రొ వైభవ మొప్ప నలంకరించి యొ క్కడ మెఱయం బ్రధానభటసంఘటకదంతిరథబ్రజాలతోఁ [1]దడిగలుఁ గుంచెలుఁ గొడుగులుతండములుం బిలసిల్ల వచ్చిరి. 144

క. కని యా నృపుఁ డలఁతినగవు, నిను పా రెడిచూపుల వాంతనె ముగ్గు మునులపైఁ దను పారుచుఁ బొలయుం జనఁ, జన రాజులు గూడుకొనిరి సైన్యంబులతోన్. 145

వ. ఇవ్విధంబున నరిగి యక్కురువంశవరుండు సముచితప్రమాణంబులగిరిసరిదరణ్యం బులు గడచి హిమశైలంబు సేరి ధౌమ్యాదిపురోహితులఁ బురస్కరించుకొని తదీ యతలం బధిష్ఠించి యొక్కయుచితప్రదేశంబున విడిసెనట్టియెడ. 146

వ్యాసుఁడు హిమవత్పర్వతంబున నున్న పాండవులకడకు వచ్చుట.

శా. బాలార్కద్యుతిపుంజపింజరజటాభారంబుఁ బ్రావృష్ట్న శ్రీలీలం బ్రహసించు నంగమును రోచిస్స్ఫారదండంబు ను న్మీలన్నీలమృగాజినాంబరము నై గ్రొ నిర్వాణదానక్రియా శీలుండై నపరాశరాత్మజుఁడు విచ్చేసెం గృపాలోలుఁ డై. 147

వ. ఇట్లు సన్నిహితుం డయినవేదవ్యాసమునీశ్వరునకుం బాండవులు పరమభక్తిం బ్ర ణామపూర్వకంబుగాఁ బూజించి కర్తవ్యం బెయ్యది యాన తిం డనిన నమ్మాన

1. గ, చ, జ. 'దడి గుడిగుంచెలుక్'.

నీయుం జెల్లి మీరెల్ల వారును త్ర్యంబకపూజను సెల్లింపవలయు నేఁటిరాత్రి
నియతులై దర్భాసంస్తరణంబుల శయనించుఁ డని యనియోగించిన. 148

ఆ. రమ్య మైనచిప్పకరంబుల దర్భసం, స్తరణములను యోగశయనమునను బ్ర
భాసమానములగు పంచాగ్నులనుబోలె, నమ్మహాత్ము లుండి రధిపముఖ్య. 149

వ. అట్లుండి యవనీసురాశీర్వాదంబుల నాదరించుచు నారేయి గడపి కల్యం బగుటయుం గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి సర్వక్రియాకలాప నిర్వాహణధుర్యుం డగు పారాశర్యుండును వనుప ధౌమ్యప్రముఖపురోహితసహాయమహాసీయ సమాచారు లగు పాండవేయులు పరమస్థండిలంబునం బార్వతీపతి నావహించి యుత్కృష్టంబులును బహుళంబులు నగు గంధపుష్పధూపదీపంబులం బూజించి సముచిత మనోహరిభూరిపాయసాది [1]భవ్యద్రవ్యభారమహోదారం బగునైవేద్యంబు సమర్పించి వేఱువేఱ ప్రధానప్రమథులకును దక్షిణంబులకుం నర్చ లిచ్చి కుబేరమాణిభద్రప్రభృతిభూతయక్షజనంబులను సభక్తికావాహానకలితులం గావించి పూజనంబు లాచరించి. 150

క. రక్షాకరమంత్రకలన, దక్షాత్ములు నైనయట్టిధౌమ్యముఖోదా
త్తక్షోణీసురులు బెరయ, నక్షయపుణ్యుఁ డగుకౌరవాధిపుఁ డెలమిన్. 151

క. అనుజులుఁ దానుఁ బరాశరతనయపురస్సరముగా నిధానస్థలికిం
జని యరుణగంధకుసుమములను మాంసాపూపములను లాజములఁ దగన్. 152

ఆ. భూతతృప్తిఁ జేసి భూరిబలాఢ్యులఁ, బరిజనములఁ ద్రవ్య బయచుటయును
నతికుతూహలమున నార్చి వారలు ద్రవ్వి, రన్నిధానదేశ మధిపముఖ్య. 153

క. త్రవ్వినఁ బ్రభ లెల్లదెసల, నివ్వటిలఁగ వెలుఁగుచుండె నిధి యనిలజుఁడుం
గవ్వడియుఁ గవలు నలరఁగ, నవ్వసుధాధిపుఁడు దాని కర్చన లిచ్చెన్. 154

వ. అట్లు వివిధవిద్యానిధి యగు వేదవ్యాసుండు సన్నిధి సేసి యప్పెన్నిధి సాధించిన నా ధర్మనందనుఁ డాపరాశరనందను పాదంబులకు దండప్రణామంబు సేసి నిలిచి కేలు మొగిడ్చి ఫాలతలంబునం గదియించి వినయావనతుం డై యున్న నన్నరేంద్రు నమ్మునీంద్రుం డాలింగనాశీర్వాదంబుల నాదరించి యామంత్రణంబు సేసి యంతర్హితుం డయ్యె నమ్మానవనాథుండు. 155

సీ. శకటఖరోష్ట్రఘోటకకుంజరంబుల, నేకసహస్రంబు లెలమి సంఘ
టించి భారంబు లెత్తించి భారవహాత్యద్భుతజనుల్ పెక్కు లత్యుల్లరిఁ
గదిసి యేనె నని శకడఁగి మోపఁగ యాగ, నిలయంబుఁ గలపయ్యకలశములును
నలఁకులుఁ గాఁగులు నాదిగాఁ గలభాండ,ములును బీఠములు శయ్యలును బోళ్ళు

తే. రోఁకళులుఁ జట్టువంబులు స్రుక్స్రువాజ్య, పాత్రదండకమండలు[2]చాత్రములును
లోనుగాఁ గల్గువస్తుపుల్లుద్ధహేమ, మయము లొక్కట వడపించె మనుజనాథ.

1. ట. భక్ష్యద్రవ్యభారమహోదాత్తంబగు. 2. క. ఛత్రములును నిధిముల లోను గాఁగలిగిన యుద్ధహేమ

చ. మఱియును సన్నిధిం గలస్వయంచితకాంచనరాశి భూములం
బెఱికల మోపులం గొలఁది పెట్టఁగఁ బెక్కుబ్రాహ్మణుల్ దనుల్
వెఱఁగుపడంగ ఖేచరులు వెక్కసమందఁగ శత్రుకోటికిన్
వెలి పొనరించువార్త పృథ్విపిం బరఁగఁగా నడపించె భూపరా. 157

ఆ. ఏరునేలకొలఁది నెడనెడ విడియుచుఁ, బోవ వలసి యుండె భూరిభార
వహ్నులదప్పి యొఱఁగు వాఁ డగునాధర్మ,నందనునకు ధరణినాథవర్య. 158

వ. అంత నక్కడఁ గృష్ణుండు. 159

తే. ద్వారకానగరమునకుఁ దన్నుఁ బుచ్చి, నపుడు ధర్మజుఁ డశ్వమేధాధ్వరంబు
సమయమగుట ప్రతీక్షించి సకలబంధు, యుక్తముగ రమ్మనినమధుహరోక్తి యాఁడి.

కృష్ణుండు సకలబంధుసహితుండై కరినగరంబునకు వచ్చుట.

వ. అరసికొని యుండి యప్పాండవాగ్రజుండు యాగంబున కుద్యోగంబు సేయుట చారులు సెప్ప నాకర్ణించి కుతూహలోన్నిద్రుండై బలభద్రసాత్యకికృతవర్మప్రద్యుమ్నచారుదేష్ణసాంబాదియాదవసమేతంబుగా వసుదేవదేవకీసమనుజ్ఞాతుండై సుభద్రం దోడ్కొని కరినగరంబున కరుగుదెంచిన ధృతరాష్ట్రుండును గాంధారియుఁ గొంతియుం బనుప నుత్సుకుండై యుయుత్సుండు విదురుం బురస్కరించికొని యప్పాంచజన్యధరు నెదుర్కొని పరమభక్తిం దోడ్కొని వచ్చిన. 161

తే. మున్ను ధృతరాష్ట్రుకడకు నా వెన్నుఁ డేఁగి
యతని గాంధారిఁ బ్రణతిపూర్వాతిమధుర
వాక్యములఁ బ్రీతి నొందించి వచ్చి గొంతిఁ
గాంచి ప్రణమిల్ల నద్దేవి గౌఁగిలించి. 162

వ. పెక్కుభంగుల దీవించె బలదేవాదులుం దగిన తెఱంగున నప్పాండురాజమహిషిం గని తత్కులపాలికాతిలకంబు పులకంబులం బెరిఁగిన మేనితో మాననీయచరిత్రుం డగునద్దేవకీపుత్త్రు సంభావించి. 163

క. ప్రమద మెసఁగ విదురుఁ బనిచి, సముచిత మగునర్చనంబు సంకర్షణపూ
ర్వము గాఁగ నడపి యదునికరమునర్చలు సంభృతాదరంబున నడపెన్. 164

వ. సుభద్ర దన్నుం గనినం బరమప్రియంబున గారవించి యభ్యంతరమందిరంబునకుం బుచ్చెఁ బద్మనాభప్రభృతు లగునాబంధుజనంబు నెల్లను నగరిచేరువ శోభిల్లుమందిరంబుల విడియింప యుయుత్సు నియోగించె నట్లయ్యందఱు నభినందితులై యున్నసమయంబున. 165

ఉ. ఉత్తరపుణ్యగర్భమున నుండి భవజ్జనకుండు పూరువం
శోత్తరుఁ డాదిరాజగుణశాలి పరీక్షితుఁ డుద్భవించినం
జిత్త మెలర్పఁ బుత్త్రుఁ డని చెప్పిరి వెల్పలివారి కింటిలో
నత్తఱి నున్నవృద్ధసతు లార్చి జనం బఖిలంబు నుబ్బునన్. 166

క. బాలుఁడు మృతజాతుం డని, యాలోచన యేమి సెప్ప నెరయఁ దలఁకుట నచ్చో
నాలలన లుగ్గడించినఁ, జేలిరి శోకమున జనులు ధీరవిచారా. 167

వ. అత్తఱి రోదనధ్వనులు గలయం జెలంగిన విషాదవేదనాయత్తంబు లయిన చిత్తాంగంబులతో శౌరి సాత్యకి యనుగమనంబు సేయ సత్వరంబుగా గొంతి యున్నెడకుం జనుదెంచె నప్పుడా కుంతిభోజనందనయు ద్రౌపదియు సుభద్రయు నార్తనాదంబు లెసంగం దనకెదురు రయంబున రా నెదుర నయ్యదువీరుండు గాంచి శోకసమాకులమానసుం డయ్యె నప్పాండురాజపత్ని పురుషోత్తముతో డగ్గుత్తిక నెలుంగు దగుల ని ట్లనియె. 168

పరిక్షిత్ప్రాణదానంబునకై కుంతీసుభద్రలు కృష్ణుఁ బ్రార్థించుట.

క. గతి నీవె నాకు మత్సం,తతికిని నీయల్లుఁ డుత్తరతనయుఁడు పుట్టీ
మృతుఁడై క్రూరుం డగు గురు,సుతునిషీకాస్త్రవహ్నిఁ జాఁడిన కతనన్. 169

సీ. దేవకీపుత్త్రు సంజీవితుఁ జేయవే, యబ్బాలు నద్దారుణాస్త్రసంప్ర
యోగంబునప్పుడు కృపాగరిష్ఠుండ వై, చేసితి ప్రతిన గాచెద నవశ్య
మును నుత్తరాగర్భజనితుని నని బాలు,బ్రదుకుతోడిద నాదుబ్రదుకు ద్రుపద
తనయాసుభద్రలు ధర్మజుం డనుజు లా,శిశువు సంజీవితుఁ జేయ కున్న

ఆ. బ్రదుక రన్వయమున నుదకపిండప్రదానంబు లెడలు మత్స్యనందనయును
నూఱడింపఁబడియె నొకనాఁడు నిచేత, దానియార్తి కరుణఁ దలఁగవయ్య. 170

వ. దేవా నీ విక్కలంబు గలిగించినవాఁడ వింక నీవ వీని బ్రదికింపవే యని పల్కుచుం బుడమిం బడిన గొంతి నగ్గోవిందుం డనునయవచనంబుల నూఱార్చి యొత్తె నట్టియెడ సుభద్ర యమ్మహాత్మునితో ని ట్లనియె. 171

క. గురుసుతుఁడు భీమునకునై, పరమాస్త్రం బెత్తె దానిఫల మందంగా
నరుఁడును దత్ప్రతిక్రియఁ గాం,చిరి తుది నే నీకు నేమి సెప్పుదుఁ బ్రభువా. 172

క. నీమఱఁది యాకొడుకుపైఁ, బ్రేమం [1]బెప్పుడును బెంపఁ బ్రేలెడి మనుమం
డీమెయి వమ్మయి పోయిన, నేమి యగునొ యెఱుఁగ నీవ యెఱుఁగుదు దీనిన్.

సీ. ధర్మజుం డెమ్మెయి [2]ధరియించు నెవ్వగ, పవననందనుఁడును గవలు నేమి
వా రెవ్వన నుపశమింతురు దీని విను దేవ, యస్త్రప్రయోగంబునపుడు నీవు
గురుసుతు నదలించి కుచ్చిత నిన్ను మోఘాస్త్రునిఁ జేసెద నంటి దాన
నూఱడి యుండుదు నుజ్జ్వలతేజ ని, మహితానుభావత మాకు నెల్లఁ

ఆ. దెలిసి యుండుఁ గాన [3]యులుకము సత్యద, యాశ్రితాభిరక్ష లనఘ నీకు
నైజములు శిరఃప్రణతి నేను వేఁడెదఁ, గరుణ నిక్కలంబు గాచికొనుము. 174

తే. ఏవిధంబునఁ గోలుపోనీవు నీవు, పాండవుల నీమనస్సన్నిధిఁ బాపకర్మ
శీలుఁడైనయశ్వత్థామ గోలుపుచ్చె, వాని నే మనఁగలదు దుర్వారతేజ. 175

1. క. బెప్పు సంగతుఁ బెంప. 2. గ. .రించు. 3. చ. యులుకము.

వ. అని వెండియు. 176

చ. భువనము లోఁకపెట్టు మృతిఁ బొందిన జీవము లావహింప నే
ర్తు వలచినట్టు లైన గుణాఢ్యుఁడు మేనమామ యందిపౌత్రుఁ జా
వ విడుతే వంతపెంపున నవారణ నీయెదురం బ్రలాపముల్
వివిధము లేటి మొనర్చితిమి వెట్టులమై యిటు భక్తవత్సలా. 177

తే. అనినఁ గృపయును శోకంబు నగ్గలింప, వనజనాభుండు జను లర్థిఁ వినఁగఁ బిన్న
వాని బ్రతికింతు వగవంగవలవదనియె, నెలుఁగుఁజెలఁగ దిక్స్వనమ్ము మిన్నులొరసి తోఁగ.

వ. ఎల్లవారును బ్రమోదంబు నొంద నట్లు పలికి సూతికాగృహంబునకుం గుంతీప్రభృతులు దోడరా నతండు వోవునప్పు డది ధవళకుసుమసితసర్షపలాజపూర్ణకుంభప్రముఖమంగళవస్తువులను బ్రజ్వలితపావకప్రదీప్తశస్త్రపిచుమందపల్లవాదిభూతపరిహారకపదార్థంబులను జతురవృద్ధాంగనాచికిత్సకదక్షపరిచారికాముఖ్యహితకారిపరివారజనప్రవర్తనంబులను బరిశోభితంబయి యుండె నమ్మందిరంబు గోవిందుండు ప్రవేశించె నట్టియెడ నంతకుమున్న. 179

సీ. కడచి ద్రౌపది సని యడలునఁ బడి యున్న, మాత్స్యనందనతోడ మాధవుండు
సనుదెంచె పీఁడె సవినయంబుగాఁ గను, మనవుడు నుత్థిత యై వికీర్ణ
వేణీభరంబుతో వినతి యొనర్చి భ, క్తార్తి వాపుట నీకు నతిదృఢవ్ర
తంబు కదే దేవ దయ వెలయంగ నీ, శిశువు సంజీవితుఁ జేయవయ్య

తే. నీవు గూర్తేని మేనల్లునికి వదీయ పుత్త్రు ద్రోణుని పుత్త్రుండు బొలియఁజేయు
వాఁడె పతిహీన యగుపాపవతికిఁ బుత్త్రహీనతయును బాటిల్లిన నెట్లు బ్రదుకు. 180

ఉ. నందనుచావు నిక్కమయి నం జను టప్పుడ కలు దేవకీ
నందన యెల్లభంగి నరనందనుపాలికి [1]నాజి కేచి పో
వం[2]దనతోడి తెంపునను వారక యిచ్చినబాస దప్పె నిం
కం దనుఁ గన్న దెప్ప నొడికాఁ డని కొంకెదఁ గాని యచ్యుతా. 181

తే. పద్మనాభుండు వచ్చినబాలుఁ జంకఁ, బెట్టికొనిపోయి మ్రొక్కింతుఁ బ్రీతి యొసఁగ
నని తలంచుచునుండితి నమ్మనోరథంబు విఫలంబుగాఁ జేసె ద్రౌణి పేర్చి. 182

వ. అని యంత నిలువనివలవంత పెంపున బాలశవంబు నెత్తికొని యంకతలంబున నిడి
కొని తదాననం బాలోకించి. 183

ఆ. తాత లోకగురుఁడు దామోదరుఁడు వచ్చి, యుండ లేచి మ్రొక్కు పుజ్జ్వలాంగ
ధర్మవేది యైన తండ్రికిఁ బుట్టి యు, ధర్మపరుఁడ వగుట తగునె నీకు. 184

క. కను విచ్చి కొంతిఁ జూడుము, ననుఁ జూడుము ద్రుపదనృపతనయఁ జూడుము నీ
జనకునితల్లి సుభద్రం, గని, దనయా చూడు తల యెత్తి దరహాసముతోన్. 185

చ. అని పలవించి యాసరసజానన మూర్ఛ మునింగి నేల వ్రా

1. క. శ్యాతి కేచి. 2. క, దనతోడి తెంపునను.

లినఁ గరుణాంబుపెంపున విహ్వలితఁ బొందుమనంబులుఁ జలా
ష్పనయనయుగ్మకంబులును బొడమువారలు నైనకౌరవాం
గనలయులంతఁ గాంచిన పగల్ మిగులుం బగవారికేనియున్. 186

వ. ఒక్కింతసేపునకుం దెలి వొంది విరాటనందన ధరాతలంబునం బడి యున్నభంగిన ఫాలతలంబునం గేలు మోడ్చి గోపాలదేవునకు మ్రొక్కుచు వెక్కుచు శరణు శరణని పలికిన నప్పరమకృపాపరుం డొడఁ గొడకు మనుచుఁ బాద ప్రక్షాళనోపస్పర్శనంబు లాచరించి యశ్వత్థామ ప్రయుక్తంబును బ్రహ్మశిరోనామకంబును నగు నమ్మహాస్త్రం బుపసంహరించి యబ్బాలశవంబు శయ్యాతలంబునం బెట్టం బనిచి దరోల్లసితులై నయోల్లవారలం గలయం గనుంగొని. 188

కృష్ణుఁడు మృతజాతుం డైన పరీక్షితు లబ్ధజీవితుం జేయుట.

తే. మీఁద బొంకఁ గుమారుఁ డపేశ్యమీరు వినఁగ, నాడ నిబ్బాలు బ్రదికింతుఁ జూడుఁ డఖిల
జనులు నిప్పుడ చేలుండు సంతసమున, దీని విని పాండవులు ప్రీతిఁ బొందువారు.

వ. అని ప్రతిజ్ఞ సేసి యిట్లనియె. 189

తే. పగఱయెడ నైన నే బొంకు పలుకనేని, సమరముఖమున నెన్నఁడుఁ జలితవృత్తిఁ
బిఱిఁది కడుగిడనేని నిప్పిన్నవాని, యంగమున జీవ మిప్పుడ యావహిల్లు. 190

క. ధరణీసురకులము నెడం, గర మెక్కుడు ప్రియము నాకుఁ గలదేని సధ
ర్మరతుఁడ నయ్యేని నియ్యు, త్తరాసుతుఁడు లబ్ధజీవితత్వము నొందున్. 191

క. నరునియెడ నామనంబున, విరోధ మెన్నఁడును నేమివిధమున నైనం
బొరయమి నిజమేనియు సుస్థిరముగ నిబ్బాలు మేన జీవము సెందున్. 192

క. నిక్కపుధర్మువునన మే, నక్కంసాదుల వధింతు నటారసి చూడన్
నిక్కువమై యార్యజనుల, కెక్కినయేని నసువర్గ మీశిశువు గనున్. 193

తే. మహితసత్యంబుఁ బరమధర్మంబు గాఢ, నిర్మల బ్రహ్మచర్యంబు నిత్యసుప్ర
తిష్ఠితంబులై నాయందుఁ దేజరిల్లు, నేని నిబ్బాలునకు జీవ మిపుడ వచ్చు.

వ. అని యిట్లు పురుషోత్తముండు వలికిన. 195

సీ. బాలుని మేనికిఁ బ్రాణముల్ వచ్చిన, నల్లన కదలెఁ దపదంగకములు
మఱి కను విచ్చె నత్తెఱఁగు దెల్లంబుగాఁ గని గొంతి మొదలైన కౌరవాంగ
నలు మనంబులు నిండి [1]యలువులఁ బొంగెడు, నానందపూరంబులనఁగఁ బొల్చు
హర్షబాష్పములు రోమాంచకంచుకిత దేహంబులు నై యలరార నఖిల

తే. జనసమూహమ్ములును సంతసమునఁ దేల, గగనమున దివ్యవాణి యక్కమలనాభుఁ
బొగడె నీతం డిట్టియున్న యప్పుణ్యగృహము, గరము శోభిల్లె నప్పుడు కౌరవేంద్ర.

ఉ. ఉత్తర బిడ్డ నెత్తికొని యొయ్యన నా మలరంగ వచ్చి య
త్యుత్తమతేజుఁ డైన పురుషోత్తము నంఘ్రులపొంత భూస్థలిం

1. క. యలవుల మిగుల బొంగునానంద. 2. 'యత్యుత్తమతేజుఁ డైన పురుషోత్తము' అని పెక్కు ప్రతులు.

జిత్త మెలర్పఁగా దనదు§చెన్నగుఫాలము సేర్చినన్ ముదా
యుత్తమనస్కుఁడై యతఁడు § సాదరభావుల గారవించుచున్. 197

క. వినుతబహురత్నవిస్ఫుర,దనేకభూషణనికాయ § మబ్బాలున కి
చ్చినఁ దక్క టియదువీరులు, జననాయక యొసఁగి రక్కజంబుగఁ దొడవుల్. 198

వ. అప్పుడు. 199

తే. ఆత్మకులము పరిక్షీణ § మైన జనన, మొందెఁ గాన యయ్యభిమన్యు§నందనునకు
నన్వర్థమగుఁ బరీక్షిన్నామ§మనియెఁ గృష్ణుఁ, డఖిలజనములు వినఁ బౌర§వాధినాథ.

వ. అట్లు పుండరీకాక్షుండు పాండవసంతానంబు గలిగించె నట్టిపరమపురుషుచేతం బ్రత్యుజ్జీవితుం డైనభవజ్జనకుం డేకమాసవయస్కుం డగుగొలంది నొక్కపుణ్య దివసంబున. 201

సీ. ధర్మసుతుండును § దమ్ములు నమ్మహా, కనక మల్లిత్తించికొని యుదాత్త
వైభవ మొసఁగంగ § వచ్చినఁ గృష్ణుని, యుక్తులై వికురయు§యుత్సు లర్థిఁ
గస్తూరినీళ్ల§కలయంపులను గప్పు,రంపు ముగ్గుల బహు§రత్నతోర
ణములఁ దోరపుము§త్తియమ్ముల నొనర్చిన,ప్రాలంబమాలికా§పంక్తులను బ

తే. సింకిపూర్ణకుంభముల విశిష్టమరక,త ప్రకరమయకదళికా§స్తంభములను
గరము దోరంబు చిత్రరేఖంబుఁగా న, లంకరించిరి పురముఁ గుశలప్రదీప. 202

వ. సకలజనంబులుం గయిసేసి కలయం బొలయ నప్పు డప్పురంబు చంద్రోదయ ఘూర్ణమానం బయినయర్ణవంబు ననుకరించె నయ్యచ్యుతుండును బలదేవ సాత్యకి ప్రద్యుమ్న ప్రముఖులు ప్రమోదంబునం బొంపిరివోవుచుం బెంపారు నలంకారంబుల నభినవోదారచారుత్వంబు వహించి యెదురుచని పాండవులం గని రయ్యిరుదెఱంగులవారలును సౌహార్ద్రంబును సౌముఖ్యంబును సౌజన్యంబును నత్యంతంబును మెఱయ నర్హంబు లగునాచారంబులు నడపి రట్లు కృష్ణ సమేతులై యా రాజులు హర్షోల్లాసభాసమానులగుచు నాసమగ్ర కాంచన సంచయంబుఁ బురస్కరించుకొని పురప్రవేశం బాచరించి. 203

క. తొలుత ధృతరాష్ట్రగాంధా,రులఁ గని మఱి కొంతిఁ గాంచి § ప్రోన్మలచ్చ
క్షులుఁ బ్రమదసంభరితచి,త్తులు నయ్యయుయుత్సునిన్ విదురునిం బ్రీతిన్. 204

వ. కానిపించికొని సంభావించి సంభృతాహ్లాదు లగుచుం గృష్ణాదియాదవలోకంబు నుం దారు నొకరమ్యమండపంబున నుండి రట్టియెడ. 205

వ్యాసుఁడు కృష్ణసహితులై యున్నపాండవులయొద్దకు వచ్చుట.

సీ. తగువారిఁ గాంచి య§త్యద్భుతం బగు భవ,జ్జనకు తెఱంగు వి§స్తార మొప్పఁ
జెప్పిన వార లా§శ్చర్యరువాటు సంతసం,బును నెమ్మనంబులఁ § బెనఁగొనంగఁ
బద్మనాభు ననేక§భంగుల వినుతించి, యిట్టివి వింత లే § యెల్లనాఁడు
నిట్టుల కాక మా§యెడ నీదుకరుణ పెం, పని యభినందించి § రట్లు గలసి

తే. నెమ్మిఁ దారును గృష్ణుండు సమ్మదమున, నుచితవర్తనకలితులై యుండఁ గొన్ని
దినసములకు సంప్రీతి నేతెంచె బోధ, భాసితుం డైనసత్యవతీసుతుండు. 206

క. ఏతెంచిన గోవిందస, మేతంబుగ నెదురుకొని మహితపూజాసం
ప్రీతుఁ గావించి యతని, మీఁ దాతలు గొలిచి యుండి యమ్మృదువచనములన్. 207

వ. సముచితగోష్ఠి నడపి యప్పాండవాగ్రజుండు మునిజనాగ్రణితో భవత్ప్రసాదం
బునం బడిసిన యమ్మహాధనంబు సుపానీయంబుగా నశ్వమేధయాగంబునం దుప
యోగంబు నొందింపం గోరెద ననుజ్ఞ యీవే యనిన సంతసిల్లి యాసంయమి
వరుం డిట్లనియె. 208

ఆ. తురగమేధమఖసమస్తసారము నీ, వది సమగ్రదక్షిణాన్వితముగఁ
జేసి నిర్మలత్వశోభ సమానుండవై, వెలయు మమృతకిరణకులవరేణ్య. 209

చ. అనవుడుఁ బ్రీతి నొంది యతఁ డచ్యుతుఁ గన్గొని భవ్యమైన యు
ప్పని దగ నిట్లు సేయు మని పన్నుము తల్లియుఁ దండ్రియున్ గురుం
డును సచివుండు నిష్టసఖుండును గరుణాకర నీవ మాకు నీ
యనుపమముఖ్యవృత్తి జగ మంతటికిన్ గతి వేయు నేటికిన్. 210

వ. అనిన విని యంబుజనాభుం డతని కిట్లనియె. 211

ఉ. వ్యాసులు పంచినట్ల నియమాఢ్యతఁ జేయుద మశ్వమేధముం
జేసి కృతార్థతం బొరసి చిత్తము నెవ్వగఁ దొల్లఁ బాచి కా
మ్మానుకృతంబు ధర్మనిచయప్రవరం బని యేన చెప్పి కా
దే సుగుణాభిరామ నిను దీనికిఁ బొన్పితి మున్న దృఢంబుగన్. 212

చ. అనుమతి యింక వేఱొకఁడయుం దలఁ పేటికిఁ గౌరవేంద్ర న
న్ననుపుము వాజిమేధకరణంబున కేపని సేయువాఁడ నీ
యనుజులు నల్వురే నొకఁడ నధ్వరకార్యము లెల్ల నీదు న
మ్మనమున కెక్కఁ జేయుదుము మాన్యచరిత్ర తొడంగు మర్థితోన్. 213

సీ. అన విని సమ్మోద మారినచిత్తంబుతో నభినందించి యానరేంద్ర
వరుఁడు పారాశర్యువలనను గనుంగొని, దీక్షకు నయ్యెడుదినము విచారు
నూచి యా సంస్కార మాచరింపుఁడు దయ, ననవుడు నమ్మునియు యాజ్ఞవల్క్యుఁ
జేకొని పైలునిఁ బ్రీతి నెఱింగించి, వారును నేనును వసుమతీశ

ఆ. నడపవలయుపనులు నడపువారము చైత్ర, మాసకలితపౌర్ణమాసి నిప్పు
డరయఁ బనుపు మేధ్యమగు తురంగముఁ దద్జ్ఞు, లైనయట్టి జనుల నంచితాత్మ.

క. వేదోక్తవిధిసహితధ, వ్యాదరమున విడువఁ బడిన యయ్యశ్వం బీ
మేదినిఁ గలయం దిరుగును, నీ దగునిర్మలయశంబు నెఱయ వెలయఁగన్. 215

వ. సర్వసంభారంబులును సమకట్టింపుము స్రుక్స్రువాది క్రతుసాధనంబులు గ్రొత్త

లుగాఁ గనకంబునం గావింపం బనుపు మని చెప్పిన వ్యాసునకుం దేఁడు. 216

క. తురగపరీక్షావిదు లగుపురుషులఁ బిలపించి యశ్వరత్నము గొను మ
త్తరయుండు మనకోదమలలో, నిరుపమలక్షణముగ నొక్కటిచేయంబునం గాక. 217

వ. అని పలికి కర్మాధికారులం గనుంగొని యజ్ఞంబునకు వలయు యాగభాండ
ప్రముఖంబు లయినసాధనంబులును స్రుక్స్రువాద్యుపకరణంబులును సువర్ణ
మయంబులుగా వేగంబ చేయింపవలయు నని నియోగించిన నట్ల చేసి యాని
చని వారును బదంపడి. 218

క. తురగంబును సంభారో,త్కరమును గొని వచ్చి చూప ధర్మజుఁడు పరా
శరసుతునకు వాని వినయ,పరత సమర్పించెఁ గురునృపాలవరేణ్యా. 219

క. ముని యశ్వముఁ జూచి కరం, బనురాగముఁ బొంది మేధ్య మగు నిది దీనిన్
వినుతవిధానమున విడుత, మనవుడుఁ దత్రఁ దనసిక్కోడ నాదరి మంరన్. 220

తే. దీని రక్షింప నర్హుండు మానసీయు,బోధ యొవ్వండు సిదు సక్రసవ్యబద్ది నరసి
యిట్టివాఁ డని యానతి యిమ్ము నాకు, ననిన సమ్ముని నాథుఁ డిట్లు వ్యాధపుత్రోడ.

క. దివ్యాస్త్రవిదుఁడు ధిమణా,భవ్యుఁడు శౌర్యోత్తముండు పార్థుఁడు దగు న
శ్వావ్యాపనక్రియకు నితఁ, డవ్యాహతి నాచరించు నక్కార్యంబున్. 222

వ. భీమసేనుండును నకులుండును మనరాష్ట్రంబు రక్షించువారు భవదీయకుటుంబ
కార్యంబులు సహదేవుండు నడపువాఁ డని నిర్దేశించిన. 223

—●● ధర్మజుం డర్జును యజ్ఞాశ్వరక్షణంబునకు నియోగించుట. ●●—

సీ. అమ్మహీవల్లభుఁ డర్జునుఁ బిలిచి యుధ్వరయోగ్యమైన యత్తురగరత్న
మనఘ సంరక్షణీయంబు నీ కోరులకు, నప్పని శక్యంబె యెల్ల భంగి
నిక్కార్యమునకు నీ వేఁగంగవలయు నీ,యుచితాశ్వము చరియించుచుండ
నెసనెడ రాజుల కే నశ్వమేధదీక్షితుఁడ నై యుండుట సెప్ప ముచిత

తే. కరణనియతి నిరోధంబు గాకయుండ, నడపు మని చెప్పి భీమునకనకులు రాష్ట్ర
గోపనమునకు సహదేవుఁ గులకుటుంబ,సమితిరక్షకుఁ బనిచి యుత్సాహ మెసఁగ.

వ. మఱియునుం గలయలంతిపనుల కర్హజనంబుల నియోగించి గాంధారీధృతరాష్ట్రుల
యనుమతి వడసి కుంతీసమనుజ్ఞాతుం డయి యశ్వమేధమఖంబునకు నున్ముఖుం
డయ్యె నని యిట్లు ధర్మపుత్త్రపుణ్యచరిత్రంబు సెప్పిన నప్పరమధార్మికుండు సకల
లోకమనోజ్ఞం బగు యజ్ఞం బెవ్విధంబున నిర్వహించె వినువేడ్క నాచిత్తంబునం
జిగు రొత్తెడుఁ జెప్పవే యనుటయు. 225

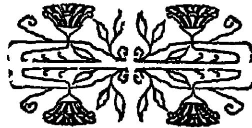
ఉ. మానమదాదిదోషపరిమార్జననిర్మలచిత్తభక్త స
న్మానసలోల పీతపరిధానవిభూతివిశాల శాంతతా
హీనవిదూర విశ్వహితకేలివిచార నిరామయావ్యయ

స్థానకసిద్ధిమంగళవిధాయక[1]వేదసఖ్యైకనాయకా. 226

క. అనపేక్షితఫలతాశో, భనమహనీయక్రియావిధానాత్మకధూ
పనితాంతధూతసంశ్రిత,జనపాప పరమమిత్రసత్యాలాపా. 227

మాలిని. తరుణజరఠభావద్రావణోదారమూర్తీ
హారణకరణనిర్మూలనతాభ్యంతరార్తీ
మరణజననదుఃఖోన్మాదహృత్పుణ్యకీర్తీ
చరణకమలపూజాశాలిచిత్తానువర్తీ. 228

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతంబున యశ్వమేధపర్వంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము. 229

1. గ. వేద[illegible]ఖ్యైకనాయకా. జ. వేదపదైకనాయకా.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

అశ్వమేధపర్వము, చతుర్థాశ్వాసము

విద్యాశాంతికృతి
ప్రావీణ్య [1]నిరూఢిగణ్యా పాదనతిత్రసం
సేవనతత్పరహృత్కమ
లావాసకృతప్రమోద హరిహరనాథా. 1

ధర్మజుం డశ్వమేధదీక్షం బూని హయంబుం బుడమిం దిరుగ విడుచుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లశ్వమేధయాగోద్యోగప్రద్యోతితుం డయినపాండవాగ్రజుదీక్షకు నర్హం బయినదినంబు సంప్రాప్తం బగుటయు మాఘపూర్ణికదత్తశుభముహూర్తంబునం గృష్ణద్వైపాయనాదులైన ఋత్విజులు వేదవిహితవిధానమహితంబుగ నక్కురుక్షితిపతి దీక్షితుం జేసి రవ్వసుంధరావల్లభుండు సంవీతక్షౌమకృష్ణాజినుండును దండపాణియు నయి ఋత్విగ్జనంబులు బలయం బరమసంయమపరివృతప్రజాపతిప్రఖ్యుండును గనత్కాంచనాభరణభూషితుండు నయి బహుళప్రభలు నిగుడ సందీప్తపావకసన్నిభుండును నగుచు వెలెంగెం దత్తుల్యాకల్పకల్పనంబున ఋత్విగ్జనసమాజంబునుం దేజరిల్లె నావేదవ్యాసమహామునిచేత శాస్త్రోక్తప్రకారంబున ముక్తం బయి హయోత్తమంబు వెడలె నప్పుడు. 2

సీ. వివ్వచ్చుం డాగమోక్తవిధివంతముగ ధర్మనందను నామంత్రణంబు వడసి
గాండీవపాణి యై కవదొనల్ ధరియించి, తేజోవిశేషంబు రాజితముగ
నయ్యశ్వరత్నంబు ననుసరింపఁగఁ బ్రజ, బాలురు వృద్ధులు భామినులును
లోనుగాఁ బఱతెంచి లోలత [2]నతనినా హయమును గనుఁగొను నప్పు డగ్గ

తే. లంపుసంతస మాత్మ జనింప నాజ్యనంబు లవ్వీరునకు దీవనలఁ బొగడ్త
లను బ్రమోద మొనర్చిరి శ్వనధిరవము, ననుకరించె నయ్యాలిపు నృపాగ్రగణ్య. 3

1. క. నిరూఢ గణ్యపాదసతత, 2. గ. నతని హ్యామును గనుంగొను.

వ. ఇవ్విధంబునం జను నా కవ్వడితోడ యజ్ఞకర్మకుశలుండైన యాజ్ఞవల్క్యశిష్యుం డర్హవిధానంబులకయి మాననీయవిప్రజనసహితంబుగాఁ జనియె నప్పరమతురంగంబు ధరణిం బ్రదక్షిణరూపంబునం దిరిగి యుత్తరాభిముఖం బై యల్లనల్లన యరుగుచుండ నర్జునుం డనుసరించి పాలనపరుం డగుచు బ్రవర్తింపం ద్రిగర్తదేశంబునందు. 4

అర్జునుతోఁ ద్రిగర్తదేశాధిపతులు యుద్ధము సేయుట.

సీ. ఉద్ధతులై త్రిగర్తోర్వరాపతిపుత్త్ర,పౌత్త్రు లయ్యశ్వంబుఁ బట్టువారు
గాఁ బూని తేరులు గడురయంబునఁ దోలి,కొని యడ్డముగ వచ్చి క్రోలుతలకు
నలుగక నరుఁ డన్న యానతి దలఁచియా,రాజకుమారవర్గంబుతోడ
ధర్మజునశ్వమేధంబున కపకార, మాచరించుట పాప మదియుఁ గాక
తే. యేము మీరును బాంధవులము సకల మనఁగ, నడచుటొప్పదె పగయేల వంగ వారు
సూర్యవర్మనాయకుఁ డగుశూరతముకు, మారుఁ డగ్రణి గాఁగ సుదారలీల. 5

చ. కవిసిన వారితో మఱియుఁ గవ్వడి యిట్టు లనుక్ దయాధురా
ప్రవణుఁ డజాతశత్రుఁడు తురంగమరక్షకు నంపునప్డు భూ
పవితతి నెల్లనుం దగయె భారతయుద్ధమునందు వాలరం
దివిరి వధింపఁ గాదు కృపఁ దిన్నఁదనం బెసఁగం జరింపుమీ. 6

చ. అవినయవృత్తి నశ్వమున కడ్డము వచ్చిర యేని నీవు బాం
ధవము దలిర్పఁ బల్క యనిఁ దప్పఁగఁ ద్రోవుము కిన్క మాను మ
న్నవచనవృత్తి నా దగుపు కనంబున నెక్కొని యుక్కఁ జేసి యా
హవమున గొల్లనయ్యెడఁ బ్రియంబులు గావొకొ మీకుఁ బ్రాణముల్.

చ. వలవదు పొండనంగ సలుకవం బడ కేవున సూర్యవర్మ య
బ్బలియుని మీఁదఁ గ్రూరశరపంక్తి నిగిడ్చినఁ ద్రుంచెఁ జిష్ణుఁ డ
మ్ముల నది యెఱ్ఱనయ్యెఁ దనకమ్మ మనుతమ్మికి లేఁత యెండ యై
[1]చెలువము చెన్ను వింతలుగఁ జేయఁగ నావిజయుండు భూవరా. 8

వ. అట్టియెడ. 9

తే. సూర్యవర్మనితమ్ముండు శూరవరుఁడు, కేతువర్మ గాండీవిపై శాతబాణ
వృష్టిఁ గురియుచు సుదుర్ధరవేగ మొప్ప, నన్నుఁ గడచి బెట్టడరిన నన్నరుండు. 10

చ. అతని నొదుంగ సేయుటయు నాతనితమ్ముఁడు చండవిక్రమో
ద్ధతి ధృతివర్మ నాముఁ డతిదారుణసాయకపంక్తి సత్వరా
తతగతిఁ బర్వఁ జేయుచుఁ బృథాసుతుఁ దాఁకిన మెచ్చి వచ్చి య
య్యతిరథవర్యుఁ డవ్విభు తురంగము లేయఁగ నొల్ల కుండుటన్. 11

చ. శరములు ద్రుంప నాతఁడు వెసన్ బలునారసముల్ నిగిడ్చి న

1. చెలువముఁ జెన్ను.

న్నరుపయినాబలిష్ఠుఁడు మస్తకంబునఁ గొండొక యుల్క పుట్టి య
న్నరవరసూతి పేరురమునం బదితూఁపులు గ్రుచ్చి దాఁకి
దెరలక యక్కుమారుఁకును § దీవ్రశరంబులఁ జేయి నొంచినన్. 12

ఆ. ముష్టి సడలి చోద్యముగను గాండీవ మిలఁ, బడిన నా త్రిగర్తబలము దెసలు
సెలఁగనార్చె [1]నంతఁ జేయు నొవ్వఁగ లాఘవము, లక్కుమారవక్త్రముం గ్రోధి. 13

తే. ఇంద్రధనువుచందంబున § నెసక మెసఁగు
గాండీవముపాటు గంటిరే § చండవిక్ర
మాభిరాముండు గాండీవి § యన్నపలుకు
లకు మహోగ్రత సూప నోపల్లఁడు గాక. 14

ఉ. నిక్క పుఁగిన్క వచ్చిన నరుని నొసలం గను సూపు [2]వింటిపా
టక్కట రిత్త వోవునె నృపాత్మజులం దెగటార్చు నీతఁ డిం
దొక్కఁడుఁ ద్రిక్క కుండ మన § మొప్పమి నూడఁగ నేల మున్న పే
రుక్కునఁ దాఁకు టొప్పు నని § యొక్కట నర్జును నాక్రమించినన్. 15

క. ఆట మున్న గాండివం బుత్కటరయమున నెత్తి కోపదహనుం డత్యు
ద్భటమూర్తిఁ దాల్చె నన మిక్కుటమై కడగంటి కెంపు § గొమరారంగన్. 16

వ. ఆ భీభత్సుండు. 17

క. పిడుగులు వడిఁ బెక్కొక్కటఁ, బడియెడు ననఁ దొరఁగఁ జేసెఁ బటువిశిఖముల
ప్పుడు మేదిని దోఁపద చె, ప్పెడుకొలఁదియె రథికవరులఁ బీనుఁగుఁబెంటల్. 18

శా. ఆ యుగ్రోద్ధతి నూచి వెల్కటి త్రిగర్తానీకముల్ సల్గడం
బాయం బాఱెఁ దదాప్తు లేము దగ నీరపం పోసి సద్భక్తిమైఁ
జేయంగాఁ బనిగొమ్ము పేర్మిగ మమున్ § జేకొమ్ము సమ్యగ్దయా
శ్రీయుక్తా యనినన్ ధనంజయుఁడు గాచెన్ వారి నెల్లం గృపన్. 19

వ. అట్లు వెనుకొనక నిలిచి మొలుం గత్తి వారలతో మీరిట్లు ప్రాణంబులు గాచి కొనుండు నాపంచినపని సేయం బూని బుద్ధి గలిగి సుఖులరై యుండుం డని పలికి యయ్యశ్వంబు ననుసరించి నది క్రమగతిం బ్రాగ్జ్యోతిషపురపరిసరంబునకుం బోయిన దాని తెఱం గాకర్ణించి. 20

సీ. భగదత్తతనయుండు § బాహుగర్వంబున, బాల్యసిద్ధం బగుఁ జాపల్యమునను
బురినిర్గమించి యత్తురగంబు వెలిపించి, కొనిపోవఁ గాంచి యయ్యర్జునుఁడు గాండి
వముసజ్యముగఁ జేసి § వాలమ్ములొక్కట, నక్కుమారుని మీఁదఁ బెక్కు గురియ
నవ్వజ్రదత్తుండు నొవ్వ దన్కిన దాని, నచ్చట దిగఁ ద్రావి చొచ్చెఁ బురము

తే. సత్వరంబుగ నటు సొచ్చి సామజంబుఁ, బన్నఁగాఁ బంచి వెస నెక్కి బలముఁ జలము
వీఁకయును నొప్ప నన్నరుఁ దాఁకి శాత,ఘనశరంబులఁ బరఁగించెఁ గౌరవేంద్ర.

1. గ. నందు పేయంగ. 2. జ. వింటిపాఁ డక్కట.

క. నడుమన వానిం బార్థుఁడు, వాడిగా నేయంగఁ గనలి । భూపకుమారుం
డడరించెఁ దోమరంబులు, గడఁ జెక్కవి మిడుతగుంపు గతిఁ గవియంగన్. 22

ఆ. అనలశిఖలు వోలె నయ్యమ్ములగమి వాని, రూపు మాపి యున్న । రుండు వాఁడి
లేనిదొడ్డతూఁపు । లేనింటఁ దొడి రాచ, కొడుకు నేసెఁ దూలి । పుడమిఁ గూల. 23

క. కూలియు నీడం బోవక, బాలుఁడు రయ మార దంతి । వైకిం జని దో
ర్లీల మెఱయ నరుఁ బటుశర, జాలంబులఁ బొదివె గగన । చరు లగ్గింపన్. 24

చ. అతఁడును దివ్యబాణముల । నా భగదత్తతనూజదంతి నా
వృతముగఁ జేసె నట్లు పృథి । వీవరనందన యేమి సెప్పుదున్
శతమఖపుత్త్రుతోడ [1]దివ్యసత్త్వ యు ముగ్ర రణం బొనర్చె న
ద్భుత మెసఁగం జతుర్థదిన । ముం దెగునంతకుఁ బోరె ధీరతన్. 25

వ. [2](తెగిమొదుసమయంబున). 26

ఆ. అక్కుమారుఁ డేచి । యర్జున యర్జున, యేను గలుగ నీకు । నెందుఁ బోవ
వచ్చు వృద్ధుఁ డైన । వాఁడు గావునఁ దండ్రి, సమసె నట్లు నన్ను । [3]సమతె జేల.

వ. అని యదల్చి. 28

క. పెనుసెలయేఱులు వారఁగఁ, దనరుగిరియుఁబోలె బహుమ । దంబుల దొరఁగం
గనుపట్టుకుంజరము సిం, హానిభుం డగుపార్థుఁ । డడరం జేసె. 29

క. అది [4]ఫూత్కారము సేసిన, నొదవినకరశీకరముల । నుర్వీవర యం
బుదముక్తసలిలధారలు, వొదివినగిరివోలె నిం ద్ర । పుత్త్రుం డొప్పెన్.

చ. కరి యిటు లేపునం గవియఁ । గా భగదత్తసుతుండు దీప్తని
ష్ఠురశరపంక్తి నాహవప । టుత్వము సూపిన నల్పకోపసుం
ధరుఁ డగుచుం నరుండు శత । ధారనిభం బగునారసంబు భీ
కరగతి నేయఁ గూలె నది । కౌరవనాయక పర్వతాకృతిన్. 31

క. కూలిన నేలకు వచ్చిన, బాలుం గని నాకలోక । పతిసుతుఁడు దయా
లోలుం డై మార్దవహృ, ద్యాలాపము లొప్ప నిట్టు । లను నాతనితోన్. 32

వ. ధర్మతనయుం డశ్వమేధదీక్షితుం డయి యత్తురంగంబుపజ్జ నన్నుం బుత్తెంచు
నప్పుడు. 33

క. చంపకుమీ రాజుల నను, కంపాతిశయంబు మెఱయఁ । గా నడవుము నీ
వెం పనుకుసుమమునకు న్పా, పం బొనరించుటయ సౌర । భముగ నెఱుఁగుమీ. 34

క. అనిమొం గావున నీపైఁ, గినుక వొడమ దలుక విడువు । గీతయశం డా
జనపతి యాగంబునకుం, జను దేరఁగ వలయు బంధు । జనములు నీవున్. 35

ఆ. అధిపతనయ నిన్ను । నామంత్రితునిఁ జేసి, పోవుచున్నవాఁడ । నీవు హాస్తి
పురికి భావిచైత్ర । మునఁ బున్నమకు ముద, మొదవ నరుగుదెంచు । టొప్పుఁజేయు.

---

1. క. చ. ట దివసద్వయము,,, దృతీయదినముం. 2. ఇది కొక్కటలేదు. 3. గ సుని తె. 4. చ. ఘీంకారము.

క. అనిన నతఁ డట్లు సేసె నని, వినతముం జేఁటయును బ్రీతి సితసముం దభినం
దన మాచరించి యాశ్వము, వెనుకఁ జనియెఁ బూరుకులపవిత్ర చరిత్రా. 37

అర్జునుఁడు సింధుదేశాధీశులతోడ యుద్ధంబు సేయుట.

వ. అది సింధుదేశక్షత్త్రియగుటంబు భారతరణహతుం డయిన సైంధవబాంధవులపుత్త్ర
పౌత్త్రులు పూర్వవైరంబు వాటించి యాటోపంబున ననేకసహస్రసంఖ్యలరథి
కులు రాజనందనులుం గూడుకొని కిరీటిపై నడచి రట్టియెడ. 38

సీ. అరుణాంబుదంబులు వరలఁగి పెన్నెత్తురుఁ, గండలుఁ గురిసె మార్తాండబింబ
మసితారుణచ్ఛాయ మగ్నోల్క నుల్కాతతిఁ, దెల్లదిక్కులఁ బెల్లు డుల్లె నశ్వ
సహితంబుగా సవ్యసాచిఁ జుట్టును ముట్టి, యతనిపై నరయోధ్యవితతి రొక్క
పెట్ట శస్త్రాస్త్రముల్ పెట్టుగాఁ గురిసిన, నప్పాండవుఁడు వెనుకఁ దప్పి సోలె
తే. నేమి సెప్పుదు నీకు నుద్దామవిక్ర
మాభిరాముండు నాఁ జనునక్కిరీటి
కరము కరము బెండగుటయు గాండివంబు
వసి వోఁ బుడమిపైఁ గురునరపతివరేణ్య. 39

చ. అనిమిషులున్ మునీశ్వరులు నప్పుడు శోకమునన్ మునింగి య
ర్జునజయకాంక్షులై నియతి శుద్ధి [1]వహించి సవీర్యమంత్రసా
ధనపరులైరి తెప్పిఱి యతండు ధనుర్ధరుఁడున్ సముల్లస
త్తనువిభవోజ్జ్వలుండు సముదగ్రమనస్కుఁడు నయ్యె భూవరా. 40

వ. ఇట్లు తెలివొంది విజృంభించి. 41

శా. నారాచప్రముఖాస్త్రజాలపటువిన్యాసంబు తీవ్రత్వరా
ఘోరం బై విలసిల్లఁ జేయ సమరక్షోణీతలం బంతయున్
వైరివ్రాతశవావృతం బగుడు గీర్వాణుల్ మునుల్ సిద్ధు ల
వ్వీరుం బ్రస్తుతి సేయుచుం బొదలి రుద్వేలప్రమోదంబునన్. 42

వ. హతశేషం బైన యాసింధురాజకుమారసైన్యంబు దైన్యంబు నొంది నలుదిక్కుల
విచ్చియు నొచ్చియు నివ్వచ్చుండు రణధరణిం బొలిచి నిలుచుటఁ జూచి మాత్స
ర్యధుర్యం బై మగుడం బోరికిం బూని యడరిన నప్పురందరనందనుం డందలి
యధికముఖ్యులతోడం దమయన్న సెప్పినవాక్యంబు లుపన్యసించి మీరేల జాలిం
బడియెదరు ప్రాణంబులు మీకింత సేఁ దయ్యెనే యని పలికినను నిలువక వైపయి
వా రురవణించిన. 43

క. నవ్వుచు నానాశరముల, నవ్వీరులఁ బొలియఁ జేయ నంతయు విని తా
నవ్వగతో దుస్సల యా, కవ్వడిఁ బౌత్త్రాన్వితముగఁ గానఁగ వచ్చెన్. 44

సీ. వచ్చి కన్నీళ్లు వదనంబుపై వెల్లిగొన రోదనంబు సేసిన నతండు ---- -

1. గ. వహించిన వీర్యమంత్ర.

దయ నిలిపెదవో యని యేడ్చుచుండ నప్పుడతుల, పౌత్త్రునిఁ జూపి యుగ్రబాష్పలుఁ గావు
మితఁడు మీ యల్లునిసుతుఁ డన్న నప్పార్థుఁ, డిప్పుడు నాయల్లుఁ డెచట నున్న
వాఁ డని యడిగిన వనిత వెక్కుచు నతం, డాత్మజుజనకుఁ దుగ్రాహవమున

తే. ననఘునీచేతఁ జెడుట దా విని నితాంత, శోకమగ్నుఁడై యుండి నీరాక బిట్టు
వినుట వెగిలి ప్రాణంబు విడిచె ననుచుఁ, దెలుఁగు గడలుకొనంగఁ [1]బెగ్లేడ్చె నధిప.

వ. అప్పుడు శోకాక్రాంతుండయి గాండీవి వదనంబు వాంచి యుండ నయ్యుగ్మలి యతని నుద్దేశించి. 46

సీ. ధార్తరాష్ట్రీ కీడు దలఁపక సైంధవు గొఱగామి తెల్లను మఱచి తండ్రి
లేనియీ శిశువుపై నూనితం బైనకృ,యక్కటికంపుఁజూ పడరఁ జేయు
మాశ్రితవత్సల యనుచు నబ్బాలునిఁ, జరణానతునిఁ జేసి శరణు శరణు
కృప నన్ను రక్షింపు కీర్తియు ధర్మంబుఁ, జేకొను మనవుడుఁ జిత్త [2]మడల

తే. రాచకోల మిదిగాఁ బ్రసేక్రౌర్యమూల, మని తలంచుచు నాతఁడయ్యతివతోడ
నధమవృత్తిసుయోధనుం డంతకంటె, నేముఁ గొఱగాము మాచేతనింతవుట్టె.

క. అనుపలుకు వలికి బహువాంఛనముల నూరార్చి యాసుదతిమస్తకముం
దనయక్కునఁ జేర్చి యుబ్బఁ, జనుము వగవు దక్కి యని ప్రసాదభరితుఁడై. 48

వ. వీడ్కొలిపిన దుస్సల దనమనుమనిం దమబలంబులం గొని ప్రియంబునం జనియె నయ్యనిమిషపతిసుతుండును గ్రతువిషయంబు లయి వలయు ననుష్ఠానంబులు విధివంతంబులుగాఁ జలుపుచుఁ దురంగంబు వెనుకం దా రా మృగానుసారి యయిన పినాకపాణిచందంబునం బోవుచుండ నదియును నిజేచ్ఛ నఖిలదేశంబుల సుఖసంచారంబునం బ్రవర్తిల్లుచుఁ గ్రమంబున [2]మణిపూరపురంబునుపాంతంబున కరిగిన నన్నగరంబుపతి యైనబభ్రువాహనుండు నిజజనకుండయిన యర్జునురాక యాకర్ణించి. 49

ఆ. వినయ మెసఁగ నాత్మజనసమేతంబుగా, నరుగుదెంచి యతనిచరణములకుఁ
బ్రీతి నెఱఁగ నక్కిరీటి యన్నరపతి, నాదరింప కుండె మేదినీశ. 50

వ. అట్లుండి తనయునాదరంబునకుం గారణం బెఱుంగక సవిచారుండై యూరకున్న యక్కుమారునితో ధనంజయుం డిట్లనియె. 51

ఉ. యాగవిముక్తమై చనుహయంబున కడ్డము వచ్చి పట్టక
కీగతి మెత్తఁబాటు దగునే నృపధర్మవిహీనత రణో
ద్యోగము లేక తక్కు భయ ముల్లముఁ జేరఁగ నిచ్చు రాజు రా
జే గుణహీన పొమ్మనిన నేమియుఁ బల్కక తలఁడు గ్రమ్మఱన్. 52

సీ. అరిగి పట్టణవీథి నల్లన చనుచుండ, నర్జునుం డతనితో నాడినట్టి

1. గ. క. చ. బెట్టేడ్చె. 2 ట. మణిలి. మరియు పె, భూలతమునను దెనుఁగునను 'మణలూరపుర' మనియు 'మణిపూరపుర' మనియు రెండుపాఠము లున్నవి.

తెఱఁగెల్లఁ దన దగుదివ్యబోధంబునఁ, గని భుజంగోత్తమతనయ సదయ
వృత్తిఁ బాతాళంబు వెలువడి యవ్వరా, ధవునిపాలికిఁ జనుదెంచి యేను
మీతల్లి నాగేంద్రసూతి నులూపి నా, పేరు హితంబు సెప్పఁ బనిచె

తే. నరుగుదెంచితి వినుము మీయయ్య యపుడు
దలఁకొనుము రాజులకు నర్హ ధర్మమైన
యని యొనర్పుము దనతోడఁ బెనఁగు టధిక
సమ్మదము సేయు నక్కురుసత్తమునకు. 53

క. అనిన సభక్తికముగ నవ్వనితకుఁ బ్రణమిల్లి యాహవము జనకునితోఁ
జనునె యొనర్పఁగ నని యప్పనికిఁ జొరక వచ్చితిని శుభప్రదమూర్తీ. 54

క. నీ వింత దెలిపి పలికెద, వా విభుఁడును మున్న నన్ను ననుమతిఁ జేసెం
గావునఁ దల్లీ మీకుం, గావించెద నిద్దఱకు నఖండప్రియమున్. 55

బభ్రువాహనుం డర్జునునితో యుద్ధంబు సేయుట.

చ. అని నిజమందిరంబునకు నయ్యెలనాగఁ దగంగఁ బుచ్చి య
మ్మనుజవరుండు సాధనసమంచితమైనరథంబు నాత్తరే
ఖ నెఱయ నెక్కి యర్హపరికల్పితభూషణలేపనాంబరం
బును సమరోత్సవోద్ధతవిభూతియు నైతనమే నెలర్పఁగన్. 56

ఆ. ఎక్కి హంసకేతు వేత్తెఱఁ గ్రాలంగ, నరిగి యశ్వమునకు నడ్డపడఁగఁ
జూచి మెచ్చి సవ్యసాచి మార్కొనుటయుఁ, గురిసె నతఁడు నిశితశరచయంబు.

శా. వానిం దా నవలీలమైఁ దునిమి దుర్వారోద్యముం డద్రిభి
త్సూనుం డొక్కట నాత్మసూనునొడలం దూఁపుల్ సిగిడ్చెం బదా
ఱా నిశ్శంకుఁడు బాహుసారమద మేపాఱంగ నవ్వీరు మీఁ
దే నారాచము లైదునాలుగులు పృథ్వీనాథ నాటించినన్. 58

చ. మదిఁ గొనియాడి యారిపువిమర్దనుఁ డంచసిడంబు ద్రుంచియే
పొదవఁగ మేను నొంప నచలోద్ధతి నాతనిజత్రు వేసె బె
ట్టిద మగునారసంబునఁ గడిందిమగం డగుబభ్రువాహనుం
డది వడిపేర్మి శోణితజలార్ద్రిత నొందక యుచ్చి పోయినన్. 59

క. అమ్మేటిమగఁడు దనచాపమ్మూఁతగ నిల్చి సోలి పదపడి తెలి వొ
ల్లమ్మున నొలసిన నౌరా, యిమ్మడి యని పొగడెఁ గొడుకు నెంతయుఁ బ్రీతిన్.

తే. పొగడి యేఁ దీవ్రశరములు నిగుడఁజేయ
నుద్ధతికి మంచిబంటవై శౌర్య మలరఁ
జూపు మిఁక రా యని పలికి వాలమ్ము లధిక
రయమున మెఱయంగ బరఁగించె రాజముఖ్య. 61

ఆ. మొనసి వాని నతఁడు ముత్తునియలు గాఁగఁ, జేయ మత్సరంబు చిత్తవృత్తిఁ

దనికి సత్వరముగఁ దద్గాత్రమున నుంచె, నటుఁడు పెక్కు మెఱుఁగుఁ గనారసములు.

ఉ. దానికి నీడఁ బోవక యుదగ్రపరాక్రమ పెంపు ప్రజకీ
లానిభ తర్క మెఱుంగులవిలాసము నింగి వెలుంగ నుద్భటుం
డై నిగిడించెఁ బార్థుహృదయమ్ముపై నారసము న్నశస్త్రవి
ద్యానిపుణత్వశాలి యగు నన్నరపాలసుతుండు భూవరా. 63

—అర్జునుఁడు బభ్రువాహనుని శరంబుచేతఁ బడమిం దెల్పుట.—

క. వడి నది వీపున వెడలినఁ, బడియెం బుడమిని నర్జునుండు పదపడి త్రెళ్లెం
గొడుకును ము న్నతఁ డేసిన, బెడిదంపు టేటులయాలంతఁ బృథ్వీనాథా. 64

క. అట్లు దనపతియును సుతుండును భండనంబునం బడుట విని శోకాక్రాంత యగుచుఁ జిత్రాంగద యులూపియుం దోడన చనుదేర నచ్చటికి వచ్చె నట్లు వచ్చి యచ్చెలువ యయ్యిరువురం గనుంగొని యుల్లంబు జల్లనం దల్లడిల్ల మూర్ఛమునింగి మేదినిం బడి కొంతవడికిం దెలిసి యులూపి నాలోకించి. 65

సీ. నీకతంబునఁ బతి నాకుమారునిచేత, ననిఁ బడి యున్నవాఁ డతివ కంటె
నీవు పతివ్రత గావె ధర్మజ్ఞవు, గాని దానవె యేమికారణమున
నిది కార్యముగఁ జెప్పి తీపిన్నవానికిఁ, గొడుకుదిక్కున నాకు నడలు లేదు
పరుఁ జూచి పొక్కెద వామాక్షి నీ దెసఁ, దప్పు సేసిన నుసీతనిఁ గృపార్ద్ర

తే. చిత్తవై యొల్లభంగి సంజీవితుఁడుగఁ, జేయవమ్మ యక్కట నాథు నీయఁబనిచి
నావు నూచియు వగవవు సాహసమున, కొలఁది లేదు నిన్నే మందుఁ గులవరేణ్య.

వ. అని పలికి పార్థుం జేరం బోయి. 67

ఆ. మహితకీర్తిలోల మత్ప్రాణవల్లభ, యన్యజనుల ప్రాణ మరసి కావఁ
జాలునట్టినీకు నేల ప్రాణంబుల, నిట్లు వదలి పోవ నిచ్చియుండ. 68

సీ. నాథ నీ వెప్పుడు నన్ను మన్నింతువు, కను విచ్చి చూడక యునికి దగునె
హయమున కెవ్వరు నడ్డంబు రాకుండ, [1]నాఁగిటి వగ్రజానధ్వరంబు
వమ్మయి పోకుండ నెమ్మితురంగంబు, వెనుకొన వలవదే యనఘ నీకు
నని యార్తిఁ బలవించి యహిపుత్రి దెసఁ జూచి, సుతుఁ డిట్టులుండినఁ బలికి నిమ్మ

తే. జీవమాంద్రురఁ బెక్కండ్రఁ జేసికొనుట
పురుషులకుఁ దప్పె భార్యలు తెరువునందు
[2]నడవరే యోర్చి నీ దుమ్మనమున నింత
యెడిఁగి కలిగింపు వరు వేయు నేల తల్లి. 69

వ. అని యంత నిలువక. 70

ఆ. కొడుకుచేతఁ జచ్చి పడి యున్న యిక్కురు, కులవరేణ్యుఁ గరుణ గూరి నీవు
బ్రదుకఁ జేయకున్న బ్రాణాపవేళన, మాచరింతు నహీంద్రలాగ్రగణ్య. 71

1 క. నాఁగి నీయగ్రజానధ్వరంబు. 2 గ. నడతురే.

వ. అని పలికి పతిచరణంబులు శిరంబుసోఁకం బ్రణమిల్లి యుపాసన యై యూరకుండె
నట్టియెడ బభ్రువాహనుండు దెప్పిఱి యని యులూపిం జూచి. 72

చ. ఇంచుకయేనియుం గనవట నెన్నఁడుఁ బొందవనిఁ జల్లి నేఁడు నా
మంచితనంబునం బిలుకుమాలిననాథుని నుగ్రశత్రులన్
మించు నినుం డువోలెఁ బరిమార్చు మహాబలుఁ జూచి యిట్లు దుః
ఖించుచు నుండఁ జూచితి ప్రసక్తకల్పిషచిత్తున కంత పెద్దయే. 73

క. గాదిలితనయుండ నగు నే, గాదన కిక్కురుకులాగ్రగణ్యుని నిమ్మే
మేదినిఁ గూల్చితి మణికిరణోదాత్తం బైనమకుట ముర్వం బొందన్. 74

వ. అని విలాపంబు సేసి విప్రాచ్యుతోడం గూడ యజ్ఞతురంగానుసారులై వచ్చిన
యాజ్ఞవల్క్యశిష్యప్రభృతిబ్రాహ్మణజనంబులు నయనపథప్రాప్తు లగుటయు. 75

సీ. అధ్వరహయవిమర్శయంబుగా వీ రేఁటి, పని సేయువారికిఁ గా పార్థుఁ డిట్లు
వడియున్నవాఁ డని పలవింప జనకుని, నిట్లు సేసినపాపుఁ డెవ్విధమున
నాచరించునొకో ప్రాయశ్చిత్తమని పల్కఁ, బంత్రింశువర్షముల్ భైక్షవృత్తి
నిమ్మహాత్మునికపాలమ్మున నడపంగ, వలయుఁ గాకొం డెద్ది గలుగ నేర్చు

ఆ. ననియు లూపిదిక్కు గనుఁగొని నీవు ప్రసన్నంగఁ దండ్రి నట్లు ఖండనమున
వికతజీవితుఁడుగఁ దెగఁ జేసితిని నింక, నెలమిఁ బొందు భరతకులపవిత్ర. 76

వ. అని వెండియు. 77

క. జనకునిఁ దెగటార్చినపాపునకుం బ్రాణంబుతోడి[1] పొత్తు మనంగా
మనమునఁ దాలిమి గలుగునె, చనుఁగాక యతం డసనివసద్గతిక తగన్. 78

వ. అని యుగ్గడించి స్థావరంబులు జంగమంబులు నగుభూతంబులువిన భుజంగపుత్రియు
నాకర్ణింపఁ జెప్ప [2]వ్రతంబు నిష్ఠం బూనెద మా తండ్రి లేకునికి నిజం బగునేని
బ్రాహ్మణవేషంబ యుత్తమ కృత్యంబు వీరవధంబు పాపం బంతకంటెను రాజవ
ధం బెక్కుడంతకంటెఁ గడునగ్గలంబు ధార్మికవధంబు జనకవధపాతకం బింతయని
కొలంది యిడ రా దిట్టుండ వీరుండును రాజును ధార్మికుండును జనకుండు నైన
యిమ్మహాత్ముని వధియించినమహాపాతకుని కేతద్వ్రతానుష్ఠానంబు దక్క నొం
డు తెఱయి నిష్కృతి గల్గునే దీని నడపెద నని పలికి యప్పరమనియతుం డుపస్పర్శ
నం బాచరించి పలుకు లుడిగి కూర్చుండె నప్పుడు. 79

ఉలూపి సంజీవనమణిచేత నర్జునుం బ్రతికించుట.

ఆ. అట్లు దెంపు సేసి యాసీనుఁడై నయ్యాతల్లిఁ గొడుకు నవనిఁ ద్రెళ్ళి యున్న
విజయుఁ జూచి పాఁపచెలఁది సంజీవన, మణి దలంచెఁ గుఱుసమాజముఖ్య. 80

వ. తలంచిన భుజంగమంబులకుం బరాయణం బైనయమ్మణి యమ్మహాభాగహస్త

1. 'పొత్తున మనఁగా' అని కొన్ని ప్రతులు. 2. గ; వ్రతం బనుష్ఠింపం.

తలంబునకు వచ్చిన నాభామిని బభ్రువాహనునాననం బాలోకించె. 81

సీ. విజయుండు వచ్చునే ✽ వేయిమాఱు లాఱు యింద్రునిచేత నైన నీశ్వరునకైన నొక్క-
ప్రియము సేయంగఁ గోరియు నీకొలఁది యూరయుబుద్ధి నీతండు గరణి నొనర్పఁ
దలఁచిన దవ్వీరుకతలఁపు సిద్ధింపంగఁ, జేయుటయును సంత ✽ సేయ వలసె
నాకుఁ గావున మోహాస్త్రసం బగుమాయాప్రయోగంబు నడపితి ✽ నుజ్జ్వలాత్మ

తే. నరుఁడు నారాయణుఁడు మహాశ్చత్తరము సువ్యక్తి యతని తేజ మెవ్వరికి నెట్లు దాని
నార్పవచ్చు మీవగ వెల్లఁ ✽ దీర్ప నిపుడ యర్థితోఁ డగునీకౌరవోత్తముండు. 82

వ. మాయాప్రయోగంబ వేఱొండు గాదు నీకు దాతండ్రితోడ ఖండనంబు సేయ బుద్ధి పుట్టించితి నింతమాత్ర మని తత్ప్రదేశంబున నున్నయెల్ల జనంబులు నుల్లంబున నానందంబు నొందఁ బలికి యమ్మణిపూరపురపతికరతలంబున నమ్మణి యిడి దీని నిమ్మహాత్ముని హృదయదేశంబున మోపు మనవుడు నతం డట్ల చేయుటయుం బార్థుండు ప్రత్యుజ్జీవితుం డై. 83

తే. లేచి కూర్చుండి కలయంగఁ ✽ జూచి యొట్టి
సెరలకాంతియు దంతిరుచియును బెరయ
నతిమనోహరముగఁ దనసుతునితోడ
మనుజనాయక కుశలమె ✽ యనుచు నతఁడు.

సీ. వినయ మారంగ నాతనిచరణంబుల, కెఱఁగి భవత్పుణ్యవీక్షణమున
నఖిలంబుఁ గుశలంబ ✽ యసిన నిజ్జనముల, మొగములయం దెల్ల ✽ వగవు దోఁచి
యచ్చెరువాటును ✽ హర్షంబుఁ గదిరెడు, నిది యేమి సెప్పవే ✽ యయుఁగు దేని
నాచెప్పినట్లు రక్షణంబున కేతెంచి, తీవు చిత్రాంగద ✽ యేల వచ్చె

ఆ. నిచ్చటికి నులూపి ✽ [1]యేమిటి కిపుడు వ
న్దెంచె నను భక్తినిర్భరముగ
నతఁడు నాఁగి మ్రొక్కి ✽ హస్తముల్ మొగిచి య
య్యహితనూజఁ జూపి ✽ యతనితోడ. 85

వ. అంతియు నిమ్మహానుభావ నడుగుం డనిన గాండీవి యాయింతివదనం బాలోకించి కురువంశసంసారకాని కాకకుం గారణం బేమి యిమ్మణిపూరపురనాథుని దెస నావలన భవదీయచిత్తంబు ప్రసన్నం బయి యున్నయదియె యిన్నరపతియును నేనును జిత్రాంగదయును నీకేమియు నపరాధంబు సేయము గదా యనుటయును. 86

ఉలూపి యర్జునునితో వసువులకోప ప్రసాదంబుల నెఱింగించుట.

సీ. అల్లన నవ్వుచు ✽ నయ్యింతి యతనితో, నాథ నీయం దొకనాఁడు నగ్గ
గలదె నాపుత్త్రునివలనఁ గీడెక్కడి, యది విని తాత్మ చిత్రాంగదయును

1. గ. యేటికిఁ జను దెంచె, ననుడు నతల భక్తివినయగతుల.

గినియొక వినుమేను వినతోత్తమాంగనై, చెప్పెద నీసునాక్యచేత నీకు
నావహిల్లె నశుభ మాహవంబున నీవు, గంగాతనూజు శిఖండినెపము
తే. గాఁగఁ దెగటార్చి తద పాతకంబు దాని, కనఘ నిష్కృతి సేయక తనువు విడిచి
తేవి నరకవాసమునకుఁ బోవ వలయుఁ, గాన నిష్కృతి సేసితిఁ గనఁగి వచ్చి. 87
వ. అది యెట్లంటేని నాకర్ణింపు మేనొక్కనాఁడు సభపమెంబుగా సురనదీ
స్నానంబునకు వచ్చి యుండ వసువు లక్కడ కేతెంచి యంత నంత నొక్క
రేవున దోఁచి కృతస్నానులై నిజరూపంబున సన్నిహిత యైన గంగాదేవితోడ
గాండీవధరుండు శిఖండిం బురస్కరించుకొని గాంగేయుం డేయ కండం బరమ
సాయకంబుల నతనిం గూల్చె నట్లు కుత్సితజయార్జనం బొనర్చిన యయ్యర్జును
నేము శాపసంతాపితుం జేయుదు మని చెప్పిన నప్పరమపావయు దాని
కొడంబడినపలుకు వలికె నంతయు విని తత్క్షణంబ. 88
సీ. అరిగి యేఁ దండ్రికి నత్తెఱం గంతయు, నెఱిఁగించుటయు నతండెసక మెసఁగ
భయమున రయమునఁ బఱతెంచి వసువులఁ, బెక్కువిధంబులఁ బ్రియమువుట్ట
దెలిచి ప్రార్థించిన నలుక వో విడిచి వా, రతనితో విను సమయం బొకండు
సేసెద మనిలోన వాసవిఁ దత్సూనుఁ, డగుబభ్రువాహనుం డస్త్రవితతిఁ
ఆ. బఱపి కూల్చెనేనిఁ బాయు నక్కిల్బిష, మనిన మగిడి వచ్చి యాభుజంగ
నాథుఁ డెల్లఁ జెప్పె నాకు నిప్పని దగ, నిట్లు దీర్చితిని సమిద్ధ తేజ. 89
వ. తీర్చిన తెఱంగు నెఱింగించెద నని పలికి బభ్రువాహను నుపలక్షించి యి
క్కుమారుండు వోవు సమరంబు సేయ నొల్లక నీకు నమస్కరించి మరలి
మందిరమునకుం బోవు చున్కి బుద్ధిం గని సమయకార్యంబునకు నిది యవ
సరం బని యూహించి రయంబున నితనికడకు వచ్చి రణంబు మీతండ్రికిఁ
బ్రియంబును ధర్మంబు నని చెప్పి యితనిం బోరికి బురికొల్పి యివ్వీరునియందు
వసువులు సెప్పినవిధంబు గలుగునట్లుగా విక్రమవిశేషం బావహించితి. 90
క. అనినఁ బ్రియ మంది దేవీ, యనఘుం బగునీచరిత్ర మస్మత్కులవ
ర్ధనకారి యగుట యెప్పుడు, గనినది గాదె యని పలికె గాండీవి నృపా. 91
ఆ. పలికి సాదరముగ బభ్రువాహనుఁ జూచి, మానితాగమివ్యమాణచైత్ర
మాసపౌర్ణమాసి మహితాశ్వమేధకాలంబు దానిదెసఁ దక్కలంపు గలిగి. 92
క. నీవును దల్లులు బంధుజనావళియుం బరిజనములు హాస్తినగరికిన్
రావలయు ధర్మజునినం, భావనముం బడయ టొసఁగుఁ బరమశుభంబున్. 93
చ. అనవుడు నట్ల సేసెద ననదాత్తచరిత్ర పురంబు సొచ్చి యి
వ్వనితలు నీవు నావలని వత్సలతన్ గొనియాడు చిత్తమొదవ
మన మలరంగ నిల్చి జనకమాన్యునిఁగా ననుఁజేసి ప్రీతి సే
సనుపగ వచ్చి చేయు మన్యయానము యజ్ఞతురంగరక్షకై. 94

వ. అనుచుం బ్రణతుండై బభ్రువాహనుండు ప్రార్థించినం బార్థుం డప్పార్థివుతో
నేను దీక్షితుండ నగుట నెఱుంగవే నాకుం బురప్రవేశంబు సేయం జనదు
పోయి వచ్చెద మీరును సుఖులరయి యుండుం డనిన నట్ల కాక యని యతం
డుచితప్రకారంబునం బూజించి యామంత్రణంబు సేయ నబ్భూమలచేత నను
జ్ఞాతుండై యమ్మహాశ్వంబు ననుసరించె నదియును నిజేచ్ఛ నఖిల
దేశంబులం బ్రవర్తిల్ల నొక్కయెడ. 95

క. రాజగృహపురమునకడ న వ్వాజి చనుచుఁ జేఱఁగి యాహవమునకుఁ బిలిచెన్
రాజత్కీర్తిధనుం డగు, నా జిష్ణుని మేఘసంధి యనురాజధిపా. 96

వ. అట్లు లప్పురంబుపతి యగు జరాసంధపౌత్త్రుండు బాల్యంబునం దన్ను నెదిరి నెఱిం
గమిం గవ్వడిం గయ్యంబునకుం బిలిచి పుచ్చి తోడన కల్పితరథారూఢుండై
వెడలి యవ్వాసవికి నడ్డపడి. 97

సీ. వనితలలోపలఁ జనియెదుచాడ్పున, నివ్వాజిఁ గొని యుంచుకొని శంక
లేక పోయెదవు పోకేల యేఁ బట్టెద, దీని గయ్యము సేసి యేదేనిఁ జేయు
మనుడు నవ్వుచు నతం డమ్మగధేశుతో, విఘ్నకర్తల నేను వెరవుతోడ
మాన్పింతు వినుము నా కమనమునఁ గిన్క లే, దది యెట్టు లనిన మదగ్రజుండు

తే. [1]సామమునన కర్జము నీవు సక్కఁబెట్టికొందుగాని యెవ్వరియెడఁ గ్రూరవృత్తి
వలన దని నాకుఁ జెప్పిన వాఁడు గాన, యట్లు నేయుదు నీయిష్టమాచరింపు.

—అర్జునుఁడు జరాసంధపౌత్త్రునితో యుద్ధంబు సేసి యోడించుట.—

చ. అనవుడు నేమియుం బలుక కానృపపుత్త్రుఁడు నిర్జరేంద్రపు
త్త్రునిపయి నుజ్జ్వలంబు లగుతూఁపుగముల్ వరఁగింప వాని న
ల్లనతఁడు శాతభల్లతతులం దునుమాడియు నొల్లఁడయ్యెఁ ద
త్తను వొకబాణ మేనియును దాఁకఁగ నేయ నరేశ్వరోత్తమా. 99

వ. అగ్గాండీవికృప యే మని చెప్పుదు. 100

క. తనమీఁద మగధుఁ డేయఁగ, జననాయక రథ్యములను సారథి నైనన్
గొనకొని నొప్పింపక యుల్లన శరనికరంబు పై గప్పలయ నిగిడించెన్. 101

క. అది బలహీనతగాఁ గొని, మద మేపారంగ నక్కుమారుఁడు లీలం
గదిసి బలునారసంబులు, తదంగమున గ్రుచ్చె నతఁడు దాన నలిగియున్. 102

వ. ఆ సహదేవుపుత్త్రుగాత్రంబు దాఁక కుండునట్లుగా శరంబుఁ నిగిడించి. 103

ఉ. సారథిఁ గూల్చి యశ్వములఁ జంపి రథంబుఁ బగిల్చి కేతువుం
జీరి శరాసనంబుఁ బొడి చేసిన నమ్మగధుండు ధీరతో
దారగతిన్ సముజ్జ్వలగదాభ్రమణంబున బాహుఁ వొప్ప న
వ్వీరవరేణ్యుపైఁ గవిసె విక్రమ మాకృతి దాల్చి పొల్చెనాన్. 104

1. క. చ. ఖ. 'సామమునఁ గర్జమున నీవు'.

వ. అట్లు గవియుటయు. 105

తే. అప్పుడును మత్సరంబున కలఁడు భాజ
నంబు గా కుండెఁ గాన యశ్వనరుఁడు వెసఁద
వాడియమ్ముల గద పలువ్రయ్యలై మ
హీతలంబునఁ దొరఁగంగ జేసె నధిప. 106

వ. అట్లేసిన. 107

సీ. నివ్వెఱపడినయాశ్వపనందనునితోడ, నయ్యతిబలుఁడు మాయన్నయొకని
ప్రాణంబునకును దప్పకు మయ్య యని [1]ప్రాణ్యతిచ్చినకతన నే నేయ కున్న
నీ వింతవడి పోర నిలువఁ జాలితి విను, మది యట్టు లుండె రాజార్హ మైన
ధర్మంబు వాటించి తాఁకితి నన్ను నింతియు చాలు నింక శాంతియు నరేంద్ర

తే. తగినయది యని పల్కెఁ దత్తఁడు నిజము, నట్ల కా కని యూహించి యమ్మహాత్ము
పాదపరిసరమున భక్తిఁ బ్రణతుఁ డైనఁ గ్రుచ్చి కౌఁగిటఁ జేర్చె యక్కురువిభుండు.

వ. వచ్చుచైత్రమాసంబునం బున్నమనాఁడు పాండవాగ్రజునశ్వమేధం బనుసంధిం
చుటకై బంధులు నీవును రావలయు ననిన నవ్వసుమతీపతి యట్ల చేసెద నని
యత్యంతవినయంబున నవ్యాజయుం బ్రియపూర్వకంబుగాఁ బూజించి యామంత్రి
తుం జేసిన నాతండు ప్రీతుండయి యభినందించి యమ్మగధపతిం బురంబునకుం
బోవం బనిచి యశ్వరత్నంబు ననుసరించె నదియును వంగపుండ్ర మ్లేచ్ఛదేశం
బులం జరియింప నయ్యైరాజులు పెనకినం దేజోధనుం డగునాధనంజయుండు
జయించుచుఁ జన నత్తురంగంబు. 109

సీ. చేదిదేశంబు సొచ్చిన శిశుపాలుని, తనయుండు శరభుండు దనదుశుక్తి
పురము వెల్వడి యుద్ధపూర్వకంబుగఁ జేరి, యమ్మహావీరున కర్చ లిచ్చె
నతని వీడ్కొలిపి యయ్యతులతేజుఁడు ఘోటకము వెన్కఁ జనుచుఁ జేంకణకిరాత
ముఖదేశనృపతులు ముట్టినఁ దగ గెల్చి, కొనుచుఁ గ్రమంబున గోసలులను

ఆ. గాసలను జయించెఁ గ్రమ్మఱి యత్తురంగము దశార్ణదేశగామి యయ్యో
జిష్ణుఁ డనుసరింపఁ జిత్రాంగదుం డని, సేసి కూడి పూజ సేసె నధిప. 110

వ. ఇట్లు దశార్ణపతి పార్థునిం బూజించి యాతనియాదరణంబు వడసి పోవఁ బదంపడి
తురంగంబు నిషాదాధీశదేశంబునకుం జనిన నేకలవ్యనందనుండు పాకశాసననందను
మీఁద నైషాదసేనాసమేతుం డై తోఁతెంచిన. 111

చ. అతనిబలంబుఁ గ్రూరవిశిఖార్చుల నేర్చిన బాహుసారగ
ర్వితుఁ డగునన్నిషాదపతి వీక నెదుర్కొనినం గిరీటి యా
తతపటుబాణదీధితులఁ దన్మదసంతమసం బడంచె వాఁ
డతివినయంబునన్ వినతుఁ డై తగ నర్చితుఁ జేసె నాతనిన్. 112

---

1. క. యప్పగించినకతన నేఁ గినియకున్న.

వ. అట్లు కళింగరాజనందనుం డనవశంబు సేసికొని ధనంజయుండు హయంబు ననుగమించి
నది మొగంబై మహేంద్రగిరి దక్షిణాభిముఖం బయి చని తిరుగఁ బౌండ్రాంధ్ర ద్రవిళ
కేరళ కర్ణాట దేశాధీశుల ననాయాసంబున వశగతులం గావించికొని యొక్క క్రమంబున
సౌరాష్ట్రంబు సొచ్చి గోకర్ణసమీపంబునం బ్రవర్తించి పదంపడి. 113

సీ. ద్వారకానగరంబు సేరువ ఘోటక, మరుగంగఁ బ్రీతులై యదుకుమారు
లాలస్యుతులంబు సనుపున నయ్యింద్ర, నందనుఁ గని పూజనం బొనర్ప
నభినందనము సేసి యవ్వీరుఁ డపరాబ్ధి,తీరదేశంబులఁ దిరిగి పంచ
నదమునకుఁ జని యవ్వ [1]నరనాథ గాంధార, దేశంబు సొచ్చి వర్తింప శకుని

తే. నందనుఁడు బాల్యకలితసుకర్ణయము పేర్మిఁ
దనదు సేనలఁ గూర్చి యుద్ధామగతిఁ గి
రీటిఁ దాఁకిన నతఁడు వారించి పాండ
వాగ్రజునియాజ్ఞ దెలుపంగ నంతఁ గోక. 114

క. పొదివినఁ గనుఁగవ వెడలెం, బొదవఁగఁ జతురంగముల శరోత్కరములఁ దాఁ
బొదివె విజయుఁ డవి పడియుం, జెదరియు సన్నంబులైనఁ జిత్తములోనన్. 115

ఉ. మత్సర మెక్కఁగా సుబలుమన్మఁడు దుర్దమలీలఁ గిట్టి భీ
భత్సునిపై నిశాతశరపంక్తి నిగుడ్చెఁ దదీయబాహుసం
పత్సముదీర్ణతం దనదుభావమునం గొనియాడి కొంతయు
వత్సలుఁడై నయజ్ఞుఁ డతఁడు వానికి నిట్లనుఁ గౌరవోత్తమా. 116

క. రాజులఁ జంపకు మని మా, రాజానతి యిచ్చె నుద్ధురత నేననిన
వ్యాజ విడిచిన ట్లైనఁ బ్రాజితుఁగా నన్ను నధ్వరాపతి దలఁచునే. 117

అర్జునుఁడు గాంధారదేశాధీశుతో యుద్ధంబు సేసి జయించుట.

ఉ. కావున నేఁ గడంగ వినుఁ గయ్యము నీకిది యేల తమ్ముఁడా
నావినియుం బడన్ శకునినందనుఁ డయ్యమరేంద్రనందనుం
దా విశిఖంబులం బొదివెఁ దానికి [2]నవ్వుచు వానిశీర్షకం
బా విజయుండు బల్విడఁ దయమ్ముల నేను బడంగ సేసినన్. 118

వ. అచ్చిత్రము చూచి యచ్చోటం గలయట్టి. 119

క. ఎల్లజనులుఁ నివ్వీరుం, డొల్లఁడు గాకుత్తమాంగ మువ్విని టులవే
డొల్లఁగ నేయఁడె వలసిన, జెల్లం బో యితనికరుణఁ జెలులు విట్లున్నే. 120

వ. అనుచు నక్కుమారుం జేరి యతని తేరు మరల్చికొని పోకం బోవ. 121

తే. దురభిమానము పేర్మి నన్నరవరుండు
మరలి శరవిరాద నడవ మొగి తెరలి చనిన

1. ఖ. మాన్య నరనాథ. 2. జ. నవ్వుచు తచ్ఛిరస్త్రకం.

బలము గ్రమ్మతి యయ్యెంద్రుపట్టిఁ జుట్టు
బలసి శస్త్రాస్త్రచయములు । పరఁగఁ జేయ. 122

చ. అవి నిశితాస్త్రపంక్తిఁ దునుమాడి రయంబు జెనఁగంగఁ గప్పి సా
హావతల మంతయుం దలర । నప్పటువిక్రమశాలి యమ్మహా
గ్రవిహారణంబునం గలఁగి । కన్కనిఁ జాతె బలంబు లక్కుచున్
రవరునిఁ గాచికొంటకు ధరావర మంత్రులు వానితల్లి యుకె. 123

వ. అర్ఘ్యంబు గొని రయంబున శరణు శర ణనుచు వచ్చిన నవ్వివ్వమ్పుంపును నశ్వ
లంది నభినందించి మంత్రులకు మాననీయవచనంబులం బ్రియంబొనర్చి [1]యశ్వాలు
నితో సాంత్వనస్వరంబున నిట్లనియె. 124

ఉ. నీ విటు వన్ని నాపయి ననిందపరాక్రమ రాక నూది మ
ద్భావము ఖేద మొందుటయు । ధర్మజుసం పిది రాజకోటి నే
నేవిధి నైనఁ జంప నని । యెల్లజనంబు వినంగఁ జెప్పనే
కావున నీబలంబులన । కాని నినుం దెగటార్ప కుంకితిన్. 125

వ. విశేషించి గాంధారీధృతరాష్ట్రులం దలంచి నాకు నీదెస నిట్లు గా వలసియుండె.

ఆ. అట్టు లగుటఁ జేసి । యవనీశనందన, యింత ప్రొద్దుఁ బోరి । తింక శాంతిఁ
బొందు టొప్పు ధర్మపుత్త్రునితోడిపొం, దొప్పదయ్యెనీకు । నుదితశౌర్య. 127

వ. అని చెప్పి యాగామియయినచైత్రంబుపున్నమనాఁ డన్నరేంద్రచంద్రునశ్వమే
ధయాగంబున కనురాగం బెసంగ రమ్మా యనియునుం బలికి యప్పాండవమధ్య
ముండు మేధ్యాశ్వంబు ననుసరింప నది కరిపురంబుదిక్కు మొగం బయి యరుగం
జొచ్చె నట్టియెడ నతండు వివిధదేశంబులం దిరిగిన తెఱం గెల్లనుం జారులచేతవిని
యజాతశత్రుం డప్పురుహూతపుత్త్రుం డశ్వరక్షణం బట్లు ధర్మప్రకారంబున
నిర్వహించుటకుం బ్రీతి వహించె నద్దివసంబు. 128

ఆ. మాఘమాసపౌర్ణమాసి యై యుండె నా,ధర్మనందనుండు । పేర్మి వెలయ
నెలమి మిగులఁ బెద్దకొలువున నుండి త,మ్ముల సగౌరవముగఁ బిలువఁబనిచి. 129

వ. అనిలనందనునాననం బాలోకించి. 130

క. నీతమ్ముఁడు తురగముఁ గొని, యే తెంచుట వింటిఁ జైత్ర । మింకఁ దడవు లే
దీతఱి మునులను నృపసం,ఘాతంబును బిలువఁ బంపఁగా వలయుఁ దగన్. 131

వ. యాగశాలయు శిల్పిజనులం గొని కల్పింపుము తగువారలకు విడియం దగియెడు
వివిధగృహంబుల నొనరింపు మని పనిచిన నతండు. 132

ఆ. యజ్ఞవాటమును జననాధిపులకు మునివ్రాతములకు విడియ । వలయునట్టి
మందిరములుఁ గనకమణిమయంబులు గా నొనర్చెఁ దద్యజ్ఞవంబు వొగడ.

1. గ. యశ్వాలుని సాంత్వవచనంబుల.

క. ధరణీసురులను బనిచెను, ధర నెంతయు దిరిగి మునుల ధాత్రీశుల న
ధ్వరమునకుఁ బిలువఁ డని యుత్సుకత్వసంతసంబు వారుఁ జని సముచితభక్తిన్.

చ. పిలిచిన రాజులున్ మునులుఁ బ్రీతి దొలంగ్ప బలోత్కరంబు శి
ష్యులుఁ దమతోడ రా మనము సంవ్రీళు లూరఁగ యజ్ఞవర్తనం
బులు గనుఁగొంటకై సకలభూవలయంబునఁ గల్గునట్టివా
రలు సనుదెంచిరం గురుధరాపతి చిత్తము వేడ్క నూనఁగన్. 135

క. ఎదురుకొని వీడుఁబట్లకు, ముదమూరఁగ దాన యునిచి మొక్కలములు నిం
పొదవించునట్టివియుఁ గాఁ, బదార్థములు[1] ప్రజ దలమునఁ బాటించితగన్. 136

క. భోజనశయనాసనములు, రాజిల్లెడునట్లు గాఁగ రాజుల కెల్లం
దేజోధనుఁ డాధర్మతనూజుం డిడఁ బనుచుఁ జనవినుతసుచరిత్రా. 137

చ. మునులకు నెల్లఁ గందములు మూలములున్ ఫలకోట్లునుం బ్రియం
బొనరఁగఁ దాన పోయి మధురోక్తులతోడ సమర్పణంబు సే
యు నిటుల సంవిధానములు లైనము లై విలసిల్లఁ జేయు న
య్యనిమిషనాథవైభవుఁ డహంకృతివర్జనసంస్తుతంబుగన్. 138

తే. యజ్ఞవాటంబుఁ దక్కటియాలయములు
లలితభంగి రమ్యములు సలక్షణములుఁ
గా నొనర్చినశిల్పినికాయమునకుఁ
బసదనం బిచ్చె సంతసం బెసక మెసఁగ. 139

సీ. పాండవాగ్రజుఁ డట్లు పవననందను బంచి, యజ్ఞశాలారక్షణాదు లైన
కృత్యముల్ నడపుటకు గృష్ణుండు గనుఁగొని, కడుఁబ్రీతిఁ బొందెనాగతనృపాలు
రచ్చెరు వొంది రయ్యమృతాంశువంశని,స్తారకుం డర్థిమైఁ దేర బనుప
ననవద్యపశువుల నఖిలజాతులవానిఁ, గొని వచ్చి రత్యంతకుశలపరిజ

ఆ. నంబు లన్నపర్వతంబులు నాజ్యవా,హినులుఁ గల్గి విప్రజనపరంప
రలు భుజించు పెర్మి యొలసి యాగాగారంభ,సమయమద్భుతప్రజనకమయ్యె. 140

క. విను లక్షభూసురులు గుడిచిన నొకమారి మ్రోయు భేరి సెలఁగుచు నుండున్
జననాయక యెప్పుడు నే, మని చెప్పుదు నశ్వమేధయజ్ఞవిభూతిన్. 141

చ. శరధిపరీతభూమిఁ గలసర్వజనంబును దోఁచె నమ్మహా
ధ్వరమున భూపతుల్ మకుటపంక్తులు భూషణరాజిఁ జక్కఁగాఁ
బోరిఁబోరిఁ ద్రోచికొంచు మదిఁ బొంపిరి వోయెడు వేడుకం బనుల్
వెరవులు లావులున్ మెఱయ వేయువిధంబులఁ జేయు టొప్పఁగన్. 142

సీ. కలయంగ రాజులఁ గనుగొని ధర్మనందనుడు భీమునిఁ బిల్చి మనుజపతుల
కెల్లను వే పూజ లిమ్మన్న నమ్మరుత్తనయుండు దగఁ దనతమ్ముఁ డోయి

1. అ. పసదనములఁ.

నెలమిఁ గూర్చుకొని మహీశుల సబహుమానంబుగఁ బూజించె ♦ నళిననాభుఁ
డప్పుడ సీరిసాత్యకిముఖయాదవసమూహంబు గాంచెఁ బ్రసన్నవదన

తే. కమల మొప్పంగఁ బాండవాగ్రజునకిడెను
వచ్చుడును బ్రియ మలర సత్యవ్రతమతి శౌఁ
డా బలుండును నతఁడును ♦ నాదిగా స
మస్తయాదవులకు నర్థి కౌఁగిలిచ్చె. 143

వ. నారాయణుండు నరునిం బ్రసంగించి పాండవాగ్రజు మొగంబు గనుంగొని ద్వారవతినుండి మా పురమునకు విచక్షణుండును నగువాఁ డొక్కరుండు వచ్చి విజయుం డప్పురంబుపరిసరంబునఁ బోవం జూచితి ననియె వివిధసంగరంబులం దదంగంబు కృశం బై యున్నయది యనియుం జెప్పె నప్పార్థుండు నీకునకు నరుగుదెంచెం గాలోచితక్రియాకలాపంబునకుం దొడంగు మనవుడు నప్పుడమిఱేఁ డప్పురుషోత్తమునితోడ. 144

క. నీపంపునఁ బోవుట మదీపితబలశౌర్యధైర్యతేజోయుతుఁ డై
యా పార్థుఁడు యాగాశ్వము, నా పేర్మి జయించి నడపు ♦ నుచితంపుఁబనుల్. 145

కృష్ణుఁడు ధర్మజునితో నర్జునసందేశంబు సెప్పుట.

వ. అనిన నవ్వారిజనాభుండు ద్వారకనుండి వచ్చినవాఁ డుగ్గాండీవి దనతోడం జెప్పె నని చెప్పినమాటల తెఱం గాకర్ణింపుము. 146

ఆ. నాదువిన్నపముగ ♦ నరనాథునకు విన్నవింపు రాజులెల్ల ♦ వేడ్కతోడ
జన్నమునకు వచ్చుచున్నారు మున్నట్టివారలైనఁ బూజ్యవలయు ననుము. 147

వ. విశేషించి మదీయపుత్రుండు. 148

క. మణిపూరపురాధీశుఁడు, గుణగణవిభ్రాజితుండు ♦ గురుహితుఁడు విచ
క్షణపరుఁడు బభ్రువాహనుఁ, డనుమాత్రముఁ గాఁడు నీకు లేసయుట్టిం దొంటున్. 149

క. మీచరణసరసిజంబులు, నా చూటకై రాఁ దనకు ♦ సువ్రతముగ మఱి
వేచి యునికి వచ్చుఁ గృపాగోచర మగుచేఁతకుం దగుగును మీ కనుఁడీ. 150

వ. అని చెప్పెనని యని యవ్వాక్యంబు లభినందించి ధర్మనందనుండు గోవిందుని తోడ. 151

సీ. ఏ వింటి విజయుఁ డనేక యుద్ధంబుల, నలజడి వడుట యు ♦ ట్లనేఁడు నాఁడు
నక్కట ద్రోణభీష్మాదులతోఁ జేయు, కుకుంబోర నిమ్మలఁ ♦ బడియె నేఁడు
నిత్తెఱంగునఁ బడియెడు నాతఁ గా నన్ని, పాటులు వడినె యట్టిప్పరమసౌఖ్య
యోగ్యదేహుండు ని ♦ న్నొక్కటి నడిగెద, నతని మేను సులక్షణాన్వితంబు

తే. నామదికి నెక్క నిప్పు గ ♦ న్వెచి కన్న, యట్టిదీ యతఁడీ యాది ♦ లేఁగ యువయు
వనుల నెంతేనిఁ గలిగెనే ♦ యమితసుఖభాగి యగుటకు మూలమో పద్మనాభ.

క. తెలుపఁ దగునేనిఁ గరుణం, దెలుపుము నా కనుడు వాసుదేవుఁడు నిమం

దెలుపుటయుఁ గృత్యమే విను, తెలిపెదఁ గలమాత్ర వసుమతీశ్వరముఖ్యా. 153

తే. సర్వగాత్రంబులందును సవ్యసాచి
కధికశుభలక్షణంబుల యతిశయిల్లుఁ
దనువుమాత్రకు నించుక ధరణినాథ
యెక్కుడై యుండుఁ జిఱుపొడ వీదియ కొఱఁత. 154

క. అలజిష్ణు దీనివలనం, గలిగెడునో కాని తప్పు గలుగ దరిత్రిం
బలఘుశుభలక్షణాప్తి, విలసితతనుఁడైన గాండివికి నెయ్యెడలన్. 155

వ. అట్టున్నరూపు సెప్పినవెన్నునివచనంబులు విని యవ్వసుంధరావల్లభుం డతని యాననం బాలోకించి యది యట్ల కాక యని పలికె నప్పుడు పాంచాలి పద్మనాభుం బ్రీతిస్మితం బగుచూడ్కి నాలోకించిన నాలోకనాథుం డది యర్జునవిషయం[1]బైన ప్రణీతంబు తెఱంగనుట యెఱింగికొనియె నట్టియెడ భీమాదులును యాదవకుమారులును సత్కిరీటిగుణంబు లగ్గించుచు నాప్తోద్దున కదియ గోష్ఠిగ సల్లాపంబు సేయుచుండ నగ్గాండీవిపాలనుండి కాలరి సనుదెంచి. 156

సీ. పాండవాగ్రజునకుఁ బ్రణతి యొనర్చి విబ్బచ్చుఁ డిప్పురి సేర వచ్చె నెల్లి
వచ్చు మీ శ్రీపాదవనజంబులకు మ్రొక్క ననవుడు హర్షాశ్రు లడరఁ బులకి
తాంగుఁడై వానికి నన్నరేంద్రుఁడు పస్రదన మాభరణవస్త్రకనకములు స
మగ్రంబుగా నిచ్చె నందఱు నానందరసమునఁ దేలి యారాత్రి పార్థుఁ

ఆ. జూచువేడ్క నూనుచును వేగు టెప్పుడో
యనుచు నుండ నుదయ మయ్యె నినుఁడు
క్రీడి సముచితవిహితకృత్యముల్ సలిపి హ
యంబు మునుగాఁగ నరుగుదెంచె. 157

వ. అప్పుడు. 158

అర్జునుఁడు యజ్ఞాశ్వంబుతోడ హస్తిపురంబునకు వచ్చుట.

క. విను మింద్రతురగసముఖే, లనమున నవ్వాజి జనములకు నెల్లను లో
చనపర్వ మయ్యె వారివ, దనములు సంతోషమధురసలలితభాషణముల్. 159

సీ. కలయంగ నిట్లని చెలఁగె నిగ్గాండీవి, దక్క నిమ్మాడ్కి నొక్కడొక్కరునకు
నశ్వంబు దనయిచ్చ నఖిలదేశములకు, నరుగఁగ ధరణీశు లచట నచట
బలములతో వచ్చి బలసి తదీయరోధం బాచరింపఁ దృణంబు గాఁగఁ
గొని లీలమెయి గెల్చు గొనుచోట్ల నుగ్రత, వాటింప కగ్రజు వ్రతపలుకక యొట్టి

తే. దళుల నైనను బాటించి తా నొకండ, ననుతలం బెప్పు నుల్లంబు వంసు లేక
తనువు గవు సెనకట్టి పుచ్చినవిధమున, [2]నరుగుదేవచ్చునే యిది యక్కజంబు.

క. సగరాదులఁ జెప్ప వినమె, మగటిమియును బలము నిట్లు మానుషభంగిన్

1. గ. ద్వైతప్రకారము తెఱం, 2. చ. నరుగుదెంచు నె యిది గడు నక్క

నెగడున యింతను బుట్టరు, జగతిని[1] గాండీవితోడ సరివచ్చు మగల్. 161

క. మానుషము దైవమును సరి, సేనే యని కార్యసిద్ధి నెలయింపఁగ ని
త్యానందుఁ డయ్యె ధర్మజుఁ, డీ నిర్మలభాగ్యమహిమ యెరికిఁ గలదే. 162

క. విను మట్లు నెలంగఁగ ఘూర్ణన మొందినయర్ణవం బనఁగఁ బొంగారెన్ 162
జననికురుంబం బావెం, ఘనఘూర్ణారవ వినఁ బడయు నఖిలజగములన్. 163

వ. మఱియును. 164

సీ. నృపు లోఁచాటింప జంత్రపుమీను నేసి చేకొనియెఁ బాంచాలునికూఁతు నితఁడె
సురసేనతోఁ బురందరు గెల్చి భుజగర్వ మేపాఱ ఖాండవం బేర్చె నితఁడె
యొక్కటిబవరాన నీశాను మెప్పించి, పాశుపతాస్త్రంబుఁ బడసె నితఁడె
యొంటిమై భీష్మాదియోధుల కురుపతి, ధృతిఁ బాపి గోవులఁ[2] దెచ్చె నితఁడె
తే. ప్రతిన నేసి విమతుసమరమునఁ బ్రొద్దు
గ్రుంక నీకాఁగి సైంధవుఁ గూల్చె నితఁడె
యనుచు సందడిగాఁ గ్రమ్మి యఱ్ఱు లెత్తి
చూచె జనలోక మాసవ్యసాచిఁ బ్రీతి. 165

క. ఆ వాక్యము లెల్ల వినుచు, భావ మలర నర్జునుండు భాసుర మగున
మ్మా వగ్రేసరముగ యజ్ఞావాసంబునకు వచ్చె నంచితలీలన్. 166

వ. అట్టియెడ ధర్మనందనుండును భీమాదులును గృష్ణుండును బలదేవ ప్రభృతులును ధృతరాష్ట్రుం బురస్కరించికొనుచు నప్పార్థు నెదుర్కొని రతండు వారల నెల్ల సముచితాచారసం ప్రీతులం గావించి గాంధారిని గుంతినిం గాంచి యాతఁడు తీరంబు గనినచందంబు నొంది యందఱు నభినందించుచుం బొదివికొని యుండ నొక్కరమ్యప్రదేశంబున నుండె నాసమయంబున. 167

సీ. బభ్రువాహనుఁడు వైభవ మొప్పఁ జిత్రాంగ
దయు నులూపియుఁ గ్రమపదంబుతోడఁ
దోడ రా ధర్మపుత్రునిమందిరమునకు
నరుగు దెంచుటయు నక్కురువరేణ్యుఁ
డును దమ్ములును గృష్ణుఁడును బలభద్రాది
యాదవులును బ్రీతు లై తదీయ
సందర్శనము నర్హసత్కారచరితార్థ
ముగఁ జేసి రతఁడును దగినవిధుల
తే. నందఱకుఁ బ్రియ మొనరించి యాంబికేయ
నతనిభార్యలఁ గని నమస్కృతు లొనర్చి
కొంతిఁ గాంచి తా యమయదుగులకు నెఱఁగి

1. క. సరివచ్చుమగల [illegible]. 2. గ. [illegible].

1పలుదోఁగుదీవనలును గౌఁగిలియుఁ బడసి. 168

వ. ధర్మపుత్త్రుం గొలిచి కూర్చుండ నతని కక్షంబును ననుజులును వేర్వేఱ సర్వరత్న రాజివిరాజితంబు లగుభూషణంబులును బరమాంబరంబులును నొసంగిరి సీరపాణి శౌరి ప్రభృతులు ప్రభూతాభరణంబులను భాసురవాసోవిశేషంబులను నతని నర్చించి రయ్యవసరంబున. 169

సీ. చిత్రాంగదయును నాగకన్యాత్రితయముఁ దోతెంచి, గాంధారిఁ గనిగొంతిఁ గాంచి రెలమి
దీవించి గాఢసంశ్లేషావనిఁ గౌఁగిటఁ, జేర్చి యాద్రౌపది శక్తిఁ జూర్చి లెసఁగు
తొడవుల నర్చించె ద్రోవదియును సుభద్రయుఁ బారుఁ డమ్మచిత్ర ప్రకార
మునఁ గన్న నమ్మెయి విసుతపూజనములఁ, నతులసమ్మోదము నావహించి

ఆ. సౌభాగ్యపీఠములను నుచితసల్లాప, సౌఖ్య మొందిరట్లు సకలవర్త
నముల నశ్వమేధసవప్రక్రమం బుదాత్తాభిరామ మయ్యె నధిపముఖ్య. 170

వ. పదంపడి యర్హదివసంబు సంప్రాప్తం బగుటయు సాత్యవతేయమునిపతి కురుపతి పాలికిం జనుదెంచి నేఁడు యజనంబునకుం దొడంగుము యాజ్ఞికులు శుభముహూర్తం బాసన్నం బయ్యె నను చున్నవారు నీమఖంబు మహనీయంబు నీవు మహాధనవంతుండ వైతి దక్షిణలు మున్ముడుంగులుగా నిడి మూఁడుమఖంబుల ఫలంబు నొందు మశ్వమేధావభృథంబు పరమపావనంబు సమస్తదురితపరిహరణ నిపుణంబు నీకు భారతరణకృతజ్ఞాతివధంబు పాతకం బను వెరవెర మానంబునం గలిగియుండు నట్టివి యెల్లను దీన నిస్తుషంబు లగు సమస్తశుభంబులు నావహిల్లు నని యనుజ్ఞాపనంబు సేయుటయుఁ బ్రాజ్ఞప్రవరుం డైనయా భూవరుండు. 171

ధర్మరా జశ్వమేధయాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జేయుట.

క. ప్రయతుం డై హయమేధ, క్రియాకలాపంబునకుఁ బ్రకీర్త్యముగాఁ జొ
చ్చి యుదాత్తభంగి జనమే,జయభూవర నడపె గాఢసంప్రీతి మెయిన్. 172

క. క్రమయుక్తియు యుక్తముగా, నమరగురుప్రతిము లైనయాజ్ఞికులు క్రియా
సముదయము నడపఁగా స్ఖలి,తము లేకపహూతము సారకతత్కృతువొప్పెన్.

చ. అవహితులై ప్రవర్గ్యము బుధాభినుతంబుగఁ జేసి ఋత్విజుల్
సవనము లుక్తమార్గము ప్రశంసకు నెక్క నయించి వేదవా
క్యవిహితవృత్తిమై నభినవాభ్యుదయం బొసరించి రక్షి మా
ధవుఁ గొనియాటలం దమకృతంబులకున్ మెఱుఁగిడ్డయట్లుగన్. 174

వ. అట్టియెడ. 175

సీ. 2వివిధభోజ్యపదార్థవిభవంబువలనను, సంతృప్తిఁ బొందక చనునరుండు
ధనధాన్యవస్త్రసంతతిలబ్ధి దారిద్ర్య, మపనయింపక పోఁగునట్టివాఁడు
గోరి కొయ్యది యైన గాగవ మొసఁగంగఁ, బడయక రిత్తవోయెడుమనుష్యుఁ

1. గ. పలుతెఱఁగుదీవనయును 2. గ. నానాన్నముల మెసఁగెహారిపానములను.

డొద్దియేనియు దుఃఖ ♦ మెలసినఁ జనుదెంచి, యెది ని స్తరింపక ♦ యడుగునతఁడు
తే. మందునకు[1] వెదకినను లేఁ♦డండ పొంద నరసి కుతువ్రుఁడు కట్టఁ డించ్చా♦పురూప
వస్తువులు గైకొనఁడు దుర♦వస్థ దెలిపి, పావికొనుఁ డని భీముండుఁ♦ బలుకు చునికి.

ఉ. ఆయతులాధ్వరంబున బ్ర♦తాభిరతత్వము లేనివాఁ డుపా
ధ్యాయుఁడు గానివాఁడు నిగ♦మాంగకలాపము లేనివాఁడు లేఁ
డేయెడఁ జూచినన్ సభ స♦దేశ్వర యట్టి సదస్యు లమ్మరు
న్నాయకుకొల్వు దివ్యముని♦నాథులు దక్కఁగఁ గల్గ రెచ్చటన్. 177

వ. అట్లుం గాక. 178

సీ. కనుఁగొను కౌతుకం♦బునఁ గూడి చనుదెంచి, దివ్యమునీంద్రు ల♦తి ప్రియమున
నభినందనము సేయ ♦ నఖిలగంధర్వులు, నానందనము లగు♦గానములను
నప్సరఃస్త్రీలు హృ♦ద్యము లైన నృత్యవి, శేషంబులను నుల్ల♦సిల్లు చుండ
సిద్ధవిప్రజనంబు ♦ సేసలు సల్లుచు, బహువిధాశీర్వాద♦పరతఁ బరఁగ
తే. నాఢ్యులై పేరు గలుగు వ♦దాన్యు రవని
వరులయాగంబులకు సరి♦వచ్చు మిగులఁ
గానిగ యిది వ్రటవడ దనఁ♦గా వెలుంగు
ధర్మతనయుని యశ్వమే♦ధము నరేంద్ర. 179

వ. పసిఁడియిటికలం జతుశ్చిత్యంబు నష్టాదశకరాత్మకంబు గరుడాకృతియును గా యజనం బొనర్చి మహనీయం బై యొప్పుచుండు యూపక్రియాసమయంబున ఖాదిరంబు లాఱును బైల్వంబు లాఱును బాలాశంబు లాఱును దేవదారుమయంబులు రెండును శ్లేష్మాతకతరుకల్పితం బొకండును గా నిరువదియొక్క యూపంబులును దక్కను శోభనార్థంబుగా ననేక కాంచనయూపసంచయంబును శాస్త్రోక్తప్రకారంబున యాజకులు నిలిపి వానియందు. 180

క. నలుగాలివానిఁ బక్షుల, జలచరముల విధియుతముగ ♦ సంయోజింపం
బొలిచెం బశువులు మున్నూ,ఱలఘుయశోమహిత యమ్మ♦హాయజనమునన్. 181

క. వరయూపసుయోజిత మగు, తురంగమము చుట్టఁ బశుత♦తుల నిల్పిన సుం
దరభావము దక్షమఖ, స్ఫురణం బిట్టి దని చూపు♦పోలిక మెఱసెన్. 182

తే. ఆగమోక్తంబు దర్శనీ♦యంబు నైన, యానుతంత్రంబు నొనరించు♦యాజకోత్త
మావలికిఁ జా నలంకార♦మై పరాశ, రాత్మజునిశిష్యకోటి యొ♦ప్పారె నధిప 183

—♦ ధర్మరాజు వ్యాసునకు యజ్ఞదక్షిణగాఁ దనరాజ్యం బంతయు నిచ్చుట ♦—

వ. సర్వపను[2] శ్రవణంబు లాచరించి ఋత్విజనంబు లశ్వాలంభసమయంబున యాజ్ఞసేని సన్నిహితం జేసి యశ్వంబునవయవంబులమాంసంబు లయ్యై దేవతలకు నాహుతు లిడునప్పు డమ్మహాదేవి నిజహస్తంబునం జేయం దగియెను

1. క. వెదకిన లేఁడు ♦ నంద. 2. గ. విశసనంబు లాచరించి.

హుతంబులు సేయించిరి తదనంతరంబ యశ్వవపాహోమంబునం బరఁగు గంధం బాఘ్రాణించి ధర్మనందనుండు దమ్ములుం దానును బరమానందంబునం బొందె శేషించిన యశ్వావయవంబు లగ్నిప్రదీప్తంబున యాజకులు వేల్చి రిట్లు సాద్గుణ్యంబు సేయుచు యుధిష్ఠిరునశ్వమేధం బఖిలలోకహితంబుగా నిర్వహించి వ్యాసుండు ... యుదాత్తనాదం బెసఁగ నాశీర్వాదంబు సేసె సమస్తదేవ మునులు ... దీనుల విద్వి ... ఘోషంబునం దనరు భూపాలుండు. 184

తే. అలఘుభక్తిసదస్యులు ♦ ... యొసఁగె ... సత్కరించి తనకు
... యొసఁగె ది ... ప్రబోధ ... నొప్ప ... వేదవ్యాసు ... సకు.

క. విని ఋత్విగ్వర్యుల ... సమ్మతి ... గుణముఖ్యుఁ డొసఁగ మే
దిని ... నరేంద్రకుంజరుతోడన్. 186

ఆ. జగతి ఋత్విగర్థముగ నిచ్చె తేము వి, ప్రవ్యాఘ్ర ... ♦ బసిఁడి గొనఁగఁ
... తరంబు ♦ గారవంబున బ్రాహ్మణాభిలషితదాయి ♦ వగుట మేలు. 187

వ. అని పెండియు. 188

క. ఇంక వెలగా హిరణ్యం, బలఘుమతీ మాకు నొసఁగు ♦ మనుటయు ధరణీ
శులు వినఁగా నవ్వ్యాసప్రభులపతి యా వేదవ్యాసు ♦ తున కిట్లనియెన్. 189

ఆ. అశ్వమేధమునకు ♦ నార్యులు దక్షిణ, ధరణి యండ్రు గాన ♦ నరునిచేత
విజితయైన ధరణి ♦ ప్రజనితప్రీతిమై, ఋత్విగర్పణముగ ♦ నిచ్చినాఁడ. 190

వ. అని మఱియును. 191

చ. వనమున కేఁగి యందు సు♦ఖవాసత నుండఁగలాఁడఁ గాక యే
ననఘవిచార బ్రహ్మధన ♦ మక్కట కొంకునె యన్నఁ బ్రీతిమై
ననుజులు యాజ్ఞసేనియును ♦ నట్టిద యావని యొండు సెప్ప కుం
డనుటయు హర్షబాష్పపుల♦కాంకురముల్ ధరియించి రందఱున్. 192

వ. అప్పుడు. 193

దివ్యవాణి కీర్తించెఁ గౌ♦రవ్యవరుని
నఖిలజనములుఁ బ్రస్తుతి♦ముఖరు లైరి
తానుఁ బొగడి వేదవ్యాసుఁ ♦ డానరేంద్ర

క. చంద్రునకు నిట్టు లను వి ప్ర ♦ చయము వినఁగ. 194

ఏ మమ్మెద మనిన బృథివి, యోమనుజాధీశ కొనుట ♦ యొప్పదు తెరు విం
దేమియును నెగ్గు లే దీ, భూమిసురులకోర్కి దీర్చి ♦ పుచ్చుము ప్రీతిన్. 195

క. అని పలికినఁ గృష్ణుం డి, మ్మునినాయకువచనపు సే♦యుము నరేశ్వర నీ
వని చెప్పిన నొడఁబడి తన, యనుజులతో నట్ల కాక ♦ యని యతఁ డర్థిన్. 196

కోటికోటులుమాడలు ♦ గుప్పవోసి, ధరణివెల యని చెప్పి యు♦వ్వరమసంయ
మాపతికి సమర్పించె♦నతఁడు ఋత్విగావలికి బంచిపెట్టె న♦య్యతులధనము 197

వ. మఱియును. 198

తే. అతులకనకమయములై నవరత్నపుజ్జపాటు, వేదికాదులు తోరణాదివివిధభాండ
దండకలశాసనాదుల ♦ ధరణినాథుఁ, డొసఁగె బ్రహ్మసదస్యుల ♦ కెల్లపలర. 199

తే. అట్లు విప్రుల కిచ్చి య♦నంతరంబ
రాజులకు వైశ్యులకు శూద్ర ♦ రాజికన్య
జాతులకు మ్లేచ్ఛులకును బ్ర♦భూతధనము
ద్రవ్యతండంబు లిచ్చె నా ♦ ధరణివిభుఁడు. 200

క. ఇమ్మెయి సకలజనులు హేమమ్మునఁ బరితృప్తులై య♦మందమ్మగు మో
దమ్మునఁ జేలుచు నిజవా, సమ్ములకుం జని రజాత ♦ శత్రుఁ బొగడుచున్. 201

క. రెండవమరుత్తుఁడై యు, ప్పాండవముఖ్యుండు సేయు♦వరమవితరణం
బొం డొకరుండెఁ గల్గునె యొన్నండును జూడ విన సజ్జ♦నస్తుతచరితా. 202

క. తన యంశమైన కనకము, వినుఁ కుంతీదేవి కిచ్చె ♦ వేదవ్యాసుం
డనఘా యదియంతయు న, వ్వినుతచరిత ధర్మకృత్యముల ♦ వినియోగించెన్. 203

తే. సకలబాంధవభూపతి♦సంయుతముగ, నానరేశ్వరుఁ డవభృథ ♦ స్నానపూత
గాత్రుఁడై చిత్రగతసన్న♦కల్మషములఁ, బాచి నిర్జితస్వర్గజ్యోంభాసి యయ్యె. 204

వ. అట్లొప్పి యప్పాండవముఖ్యుఁడు పరాశరనందను చరణారవిందంబులు దన పెడంద నొసలు సోఁక జాఁగి మ్రొక్కి యక్కులపతిం బెక్కుభంగులం బ్రస్తుతించి యామంత్రితుం జేసిన నా మునిశ్రేష్ఠుండు శిష్యసంఘసహితంబుగా నంతర్ధానంబు నేసె నట్టియెడ. 205

— ♦ ధర్మజుఁడు యజ్ఞంబునకు వచ్చిన రాజుల నెల్ల సత్కరించి పంపుట ♦ —

క. అనుజులు నఖిలనృపాలురు, దనుఁ బరివేష్టింప నొప్పె ♦ దారలలోనం
బెనుపొందు చంద్రుగతి న, మ్మనుజాధీశ్వరుఁడు కురుకు♦మార ప్రవరా. 206

తే. క్రతువుఁ జూడ నేతెంచిన♦రాజవరుల కందఱకు మణిభూషణ♦హస్తివాజి
వారకాంతాచయముల న♦న్యసమమతిఁ, డొసఁగె ధనదుని కై వడి♦నెసకమెసఁగ.

ఆ. బభ్రువాహనునకుఁ ♦ బరమవిశేషంబు, మెఱయ గారవించి ♦ మేలివస్తు
కోటు లొసఁగి ప్రీతి ♦ గూరిన మనముతోఁ, బతని దత్పురమున ♦ కరుగ బనిచె.

క. చిత్రాంగదయు నులూపియు, పృథాతారితనూజుపాల ♦ విభవమహితలై
గోత్రావర నిలువఁగ వృద్ధాత్రీశుఁడు సలిపె సమ్మ♦దం బెలరారన్. 209

తే. మున్న చనుదెంచి ప్రీతిమై ♦ నున్నయట్టి
దుశ్శలకుఁ బెంపు గలుగఁ ద♦త్పుత్రపుత్త్రు
సింధుదేశంబునకు నభి♦షిక్తుఁ జేసె
దోహలమున నజాత♦శత్రుఁడు నరేంద్ర. 210

క. తమతమదేశంబుల భూరమణుల నెల్లను విభక్త ♦ రాజ్యులుగా 1నె
య్యమున నెఱయ నిలిపెఁ బాండుకుమారమణి పెద్దకొడుకు ♦ కౌరవముఖ్యా. 211

వ. ఇత్తెఱంగున నెల్ల రాజులయుల్లంబులు ప్రమదంబునం బొందం జేసి వీడుకొల్పి కృష్ణునకు నత్యుత్తమవసువిస్తారమహోదారంబగు నుపహారం బిచ్చి దేవోపచారంబుల నారాధించి కృతార్థత్వంబు నొంది యప్పార్థివోత్తముండు బలభద్రునకు భక్తియుక్తంబును వివిధరత్నవిరాజితంబును నగు పూజావిశేషంబునం బరమసంతోషం బావహించి సాత్యకిప్రభృతి యాదవలోకంబున కితిలోకంబులగు నానావిధపదార్థంబు లొసంగి యయ్యందఱుం దనచేత నుచితప్రకారంబుల నామంత్రితులై ద్వారకానగరంబున కరుగం దాను మఱియు ననేక దేశాగతులైన జనంబుల నన్నపానంబులం గనకవస్త్రాదిదానంబుల ననురక్తులం గావించి మహారావంబున దిశలు పిక్కటిల్లం జెలంగు మాంగళతూర్యంబులు మొరయం బుణ్యపాఠకరవంబులు నానందనగానంబులు వినుచు మందిరంబునకుఁ జనుదెంచె నని చెప్పిన వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె. 212

ఆ. అనఘ మత్ప్రపితామహునియశ్వమేధయాగంబునకు మునుఁ గరంబు విస్మ
యంబుఁ జేయఁజాలు♦నట్టిది యే మేనిఁ, గలిగెనేని వినఁగ ♦ వలతుఁ జెప్పుమా. 213

వ. అని యడిగిన యమ్మహీనాయకునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె. 214

క. అమ్మెయిఁ బ్రభూతధనలాభమ్మున భూమిఁ గొఱయట్టి♦ బ్రాహ్మణు లెల్లన్
సమ్మద మొందఁగ హయమేధ మ్ముజ్జ్వలభంగి నొప్పె ♦ తత్సమయమునన్. 215

తే. అఖిలజనములు నచ్చెరు♦వంద ధర్మనందనుని మానసమున నా♦నంద మొలయ
నతనిపై మకరందధా♦రాభిశోభి, కుసుమవర్షంబు పెల్లుగఁ ♦ గురిసె నధిప. 316

వ. అట్టియెడ. 217

—♦ సక్తుప్రస్థచరిత్రంబు నకులంబు బ్రాహ్మణునకుం జెప్పుట. ♦—

సీ. ఒక్కబిలంబుననుండి వెల్వడి ♦ యొక్కనకులంబు విప్రజ♦నంబునడుమ
నిలిచి సక్తుప్రస్థ♦నలఘుధర్మంబు నేమియుఁ బోల దీయశ్వ♦మేధ మనిన
నవ్విప్రు లతివిస్మ♦యం బంది యమ్ముంగిఁ, గనుఁగొని మంత్రవ♦ర్తనముఁ దంత్ర
గమనికయును వివి♦ధములైన దానవిధులు బహుళత్యాగ♦ములును లోక

తే. సంస్తుతము లయ్యె భక్తియు ♦ శ్రద్ధయును బ్రి
యంబు వినయంబు సురమునిహర్ష మావ
హిల్లఁ జేసె నీ వేమిట ♦ నిమ్మహాధ్వ
రంబుఁ గీడంటి చెప్పుము ♦ ప్రస్ఫుటముగ. 218

వ. అనుటయు నన్నకులంబు వారి కిట్లనియె 219

సీ. వినుఁడు ధర్మక్షేత్ర ♦ మన రూఢమైన కు

1. క. నెయ్యమున నిలిపెఁ బాండుకుమారమణుని పెద్దకొడుకు కురురాజ ప్రవరా.

రుక్షేత్రమునయందు ♦ గోపశాము
విరహితుం డొక మహా♦ద్విజుం డుంఛవృత్తిమై
నుండు భార్యయుఁ దన♦యుండు నతని
పత్నియు సహచర♦భావంబు నొంది వ
ర్తింతు గట్టులు తప♦శ్శ్రీ వెలుంగ
మున్నెడఁ [1]బులుపంట ♦ లన్నియు నశ్వంత
వికలంబు గా ననా♦వృష్టిదోష

తే. మానహాల్లిన నకని ♦ యాహార మొసరఁ
జేసికొనుట దుర్ఘటమయ్యె ♦ జెల్లు చుండఁ
దారు నలువురుఁ జవి తృణ♦ధాన్య ల్ప
మేటి కొని పత్తు రాఁకలి ♦ దీఱ క్రొంచ. 220

వ. అట్టి యెడ నొక్కనాఁ డయ్యందఱును రేపు దొడంగి పడపాటిబా నుదుకు వెదకి తెచ్చినపూరికొలుచు ప్రస్థమాత్రంబు సక్తువయ్యెం గర్తవ్యానుష్ఠానంబులు నడపి యనంతరంబ యా కాంచినుఁ పేలపిండియుఁ జేటి మానెంగు (నలుగురకు సమంబుగాఁ) బంచికొని యుపయోగించువారై యున్న సమయంబున. 221

—♦ యముఁడు సక్తుప్రస్థునికడ కతిథి యై వచ్చుట ♦—

తే. అతిథియొక్క-ధరామరుం ♦ డరుగుదెంచెఁ
గని ప్రియంబున వారెదు♦ర్కొని సభక్తి
కముగఁ బర్ణశాలాభ్యంత♦రమున కతనిఁ
దోడికొనిపోయి యాసన♦స్థుఁడుగఁ జేసి. 222

చ. అడుగులు గడ్గి ప్రీతి యెస♦ లారఁగ దద్దయు నెమ్మిఁబల్కర
వ్యాడు మది పల్లవింప ముని♦పుంగవుఁ డాతనిఁ గాంక్షభాగ మొ
కృఁడగు వినీతిఁ జూచి బుధ♦కుంజర నిర్దరితార్జనంబునం
బడసినయట్టి సక్తువు కృ♦పారతి నాఁకలి దీఱఁ దీర్పవే. 223

వ. అని సమర్పణంబు సేసిన నమ్మహీసురోత్తముం డా సక్తు వుపయోగించె దాన నతండు తృప్తింబొందఁ డునికి యమ్ముని గనుంగొని యేమిట నితండు తృప్తుండగు నట్లు సేయుదునొకో యను విచారంబు వొడమి డోలాయమానమానసుం డయ్యెం దదీయభార్య తదింగితం బూహించి యతనితోడ. 224

క. నాపాలిసక్తు విచ్చెద, నీపురుషునిఁ దృప్తుఁ జేయు ♦ మీ వనిన నతం
డాపొలఁతిదప్పియును సం,దీపితజఠరాగ్ని యైన♦ తెఱఁగును గనుచున్. 225

వ. ఇట్లనియె. 226

1. క. బలుపంట.

క. మృగములుఁ బక్షులు లోనుగఁ, దగు నాహారములు దెచ్చి ♦ తమ ప్రియులకు నిం
పుగ నిచ్చు నాకుఁ గొనఁ గాఁ, దగునె భవద్భోజ్యమైన ♦ ద్రవ్యము సాధ్వీ. 227
క. స్త్రీ సంతోషించు తెఱం, గాసపడని మనసు గలుగు ♦ నట్టి యధముఁ డి
చ్చో సడిఁ గనుఁ జని యచ్చోఁ, గాసింబడు జమునిభటులు ♦ గాఱియ వెట్టన్. 228
వ. అనిన విని యవ్వనిత యతనివదనంబునం జూడ్కి నిలిపి. 229
తే. పతియ చుట్టంబు బక్కంబుఁ ♦ బతియ చెలియుఁ
బతియ తల్లియు దండ్రియుఁ ♦ బతియ గురువుఁ
బతియ దైవంబుఁ గావున ♦ దనిపని యొ
నర్చుటయ మాని ధర్మంబు ♦ నాతి కరయ. 230
వ. అట్లుం గాక. 231
క. మానితగుణ నీవాఁకలితో నుండఁగ నేటిపాలు ♦ దోషం బిది యి
ట్లే నాహారము గొందునె, యీనిర్మలమతికి దీని ♦ నిమ్ముచితవిధిన్. 232
చ. అని తన సక్తు విచ్చినఁ బ్రి♦యమ్మున నమ్ముని యమ్మహాద్విజుం
గనుఁగొని దప్పి వో దిదియు ♦ గైకొను మన్న నతండు ప్రీతి నె
క్కొన భుజియించి పెండియును ♦ గూరఁడ తృప్తిఁ దదంతరంగముం
గనుఁగొని యత్తపస్విపతి ♦ గ్రమ్మఱ నెమ్మదిఁ జింత నొందినన్. 233
వ. తదీయతనయుండు తద్దశావిశేషం బెఱింగి. 234
సీ. తనపాలిసక్తువుఁ ♦ దండ్రికిఁ జూపి యీ, యతిథిఁ దృప్తునిఁ జేయు ♦ మనఘ దీనఁ
దనయుండు దండ్రి మెచ్చి ♦ త్తమాన నెక్కొసినకృత్యం బాచరించుట ♦ యర్థధర్మ
మన విని యమ్మహా♦ముని యెంతప్రాయంబు ననినను విను జన ♦ కునకు సుతుఁడు
బాలుండ యాఁకలి ♦ బాలుర కగ్గల, మట్లు గావున నిది ♦ యనుచితంబు
తే. నావుడును దాన పుత్త్రుఁడ ♦ నంగ నిందు
నన్నుఁ గాచుట యరయంగ ♦ నిన్నుఁ గాచి
గొనుట యిప్పింపి యిమ్మహా♦త్మునకు నిచ్చి
కావవే నన్నుఁ గారుణ్య♦భావితాత్మ. 235
వ. అనినం గొడుకుమాటలకు సమ్మహితాత్ముండు ప్రీతాత్ముండై యాసక్తువా యతిథి
కిచ్చినం బుచ్చుకొని యతం డుపయోగించి దానను నాఁకలివోని తెఱంగు దోఁచిన
నయ్యుంఛవ్రతుని డెందంబు గుందు నొందినం గోడలు తదాకార ప్రకారంబు
గని తనయంశం బైన పిండి మామముందటికిం దెచ్చి. 236
సీ. ఇదియును నతిథికి ♦ నిం డన్న నక్కట, యాఁకటఁ దలరి నీ ♦ యంగకములు
శిథిలంబు లైనవి ♦ నేడ్పడి యున్నది, చిత్తంబు దీనిఁ బు ♦ చ్చుకొని నిన్ను
దప్పితో నుండంగ ♦ నెప్పాట జూఁడఁగ, లాఁడ నేననుసు నా ♦ లఱన మీకు
మద్దురుగురులరు ♦ మహితశుశ్రూషకుఁ, గాదె ప్రాణములు నం♦గములఁ గలిమి

తే. విహిత విటు సేత నా రను ♦ నృత్తిశీలఁ
గాఁగఁ జేయుము నను [illegible] కరుణ [illegible]
[illegible] సదయుమువరఁ డియ్య ♦ [illegible]
నచ్చెలువపాలి నక్తుప్ర ♦ నద్ది నిచ్చె. 237

ఉ. ఇచ్చినఁ బ్రీతిఁ బుచ్చికొని ♦ యింపెసలార భుజంచి తృప్తిమై
నచ్చువపంగ మెచ్చుచు ముఖాంబుజహాం బలరంగ నిల్లునం
[1]బాష్ప[illegible] రేత యతిథ్యతిథి ♦ భూవరుణోత్తమ నిచ్చఁ జూడఁగా
వచ్చితి నేను ధర్మదేవ భవదృ[illegible] శీలతఁ జూచి మెచ్చితిన్. 238

క. భక్తియు [illegible] శ్రద్ధాయుక్తియుసుం దాల్మితోడఁ జెంపును గరుణా
సక్తియు నతిథులయెడ [illegible] కీర్తియు నీ [illegible] సుస్థి[illegible]ముఁ బొందెన్. 239

క. నీదానంబున విస్మితుఁ, లై దైవతయుపసిద్ధ ♦ లఖిపర్ణన ము
త్పాదరమునఁ జేసెద రిదె, కోదపెసవ్యక్తరమగ నతి [illegible] దెంచి తగన్. 240

క. అని చూపి పల్కునవసరమునఁ బర్జన్యుండు గురిసెఁ ♦ బుష్పాసారం
బనవద్యహృద్యనాదంబున మ్రోసెను దేవదుందుభులు గగనమునన్. 241

వ. అప్పు డయ్యతిథి వెండియు. 242

—♦ యముఁడు సక్తుప్రస్థుని బ్రహ్మలోకంబునకుఁ బో నియోగించుట ♦—

క. నినుఁ జూచువేడ్క నేడ్వురు, మునులమునంబుల సమగ్ర♦మునఁ గదిరెను స
జ్జనకీర్తనీయ దివికిం, జనుదెమ్ము ప్రియానుతస్నుషాసహితముగన్. 243

తే. క్షుధ హరించుఁ బ్రజ్ఞాపరి♦శోభనతలఁ దృష్ణగుందించుఁ గృప నీవు♦ దెలిసి వాని
ననఘ నిర్జించి తాలుబి♦డ్డనక యతిథి, పూజనం బిట్లు నడిపిన♦పుణ్యమునకు. 244

క. తగు ప్రియుముున నకుటుంబం, బుగఁ దన సభ [2]కీవు రాక♦బుద్ధిం గని బ్ర
హ్మ గడుఁ వేడ్క విమానం,బు గురుప్రతశీల శీఘ్రమునఁ బుత్తెంచున్. 245

చ. వినుము ప్రభూతదానములు ♦ విప్రపతయజ్ఞములున్ సధర్మతా
వినుతికి నెక్క జాలవు వి♦వేకనిధీ పరిశుద్ధిశోభితా
ర్జనమునఁ దెచ్చికొన్నది వ♦రం బగుఁ బాత్రము సర్వకాలముం
గని లఘువస్తువేని నొసఁగం గను టుజ్జ్వలధర్మ మారయన్. 246

క. అని పలుకుచు దివ్యంబగు, తనయాకారంబు నూపె ♦ ధర్ముండు కన
త్కనకమణిమయవిమానము, వినువీథిం దోఁచె మునులు ♦ విస్మయ మందన్. 247

వ. అప్పుడు సక్తుప్రస్థుండు పరమప్రీతిం దానును దనవారును ధర్మదేవతకు దండ
ప్రణామంబు సేసి నిలిచిన. 248

తే. ధర్మదేవత యతనితో ♦ ధర్మనిరత
కంటె బ్రహ్మ పుత్తెంచిన ♦ ఘనవిమాన

1. క. గ. జ. ట. 'బాష్పము' 2. గ. కిపుడ రాక.

మనఁగ నది భూమి కవతరిం♦చినఁ బ్రమోద
మునఁగ నాధర్ముఁ డాతని ♦ కిట్లు లనియె. 249

క. వేడుక నాలుం గొడుకును, గోడలు నీవును బ్రభూత♦గుణ యొక్కనుసం
క్రీడమెయి ని వ్విమానము, నీడితగతి బ్రహ్మసభకు ♦ నేఁగఁగ వలయున్. 250

క. అనవుడు సక్తుప్రస్థుఁడు, దనవారును దాను నెక్కి ♦ ధర్ముం డనుపం
జనియె నది యంతయును నేఁ, గనుఁగొనుచు బిలంబు వెడలఁగా నామేనన్. 251

—♦ సక్తుప్రస్థుఁడు సకుటుంబముగా బ్రహ్మలోకంబునకు బోవుట ♦—

వ. ఆసక్తువు గంధంబును నతిథిపాద్యజలక్లేదంబునుం బొరసి సక్తుప్రస్థకృతం బైన పరమధర్మంబుమహిమం జేసి మదీయమస్తకంబును నొక్క పార్శ్వంబునుం గనకమయంబు లయ్యె నాఁడు దొడంగి యేను దానవిధిస్థలంబులకును బుణ్యాశ్రమభూములకును వివిధాధ్వరవాటదేశంబులకుం జనుచుండుదుఁ దక్కటి వక్క పసిండియగు నవుతలంపున నెన్నిచోట్లకుఁ బోయిననుం గాకుండు లోకోత్తరచరితుం డజాతశత్రుం డశ్వమేధంబు సేయుచున్నవాఁ డయ్యెడ నాకోర్కి సిద్ధించునని యిద్దయు నాసతో నరుగుదెంచితి నించుకవిశేషణంబునుం గాన వినుం డది కారణంబుగా నయ్యుంఛవృత్తి విప్రునిధర్మంబు నీయజ్ఞంబువోల దంటి నని పలికి యన్నకులంబు దానెక్కడ బోవుటయు నెఱుంగకుండం బోయెఁ బాండుకులపవిత్ర యమ్మఖంబునం గలిగినయాశ్చర్యంబు తెఱం గెఱింగించితి ననిన విని జనమేజయుండు.

సీ. జన్మంబునందు శా♦జన్యులఁ దపమున, మునిజనంబులు శాంతి ♦నసఘు విప్రు
లాసక్తు లగుదుర ♦ ట్లగుటఁ గాదే పుణ్య, రవనీశ్వరులు దొల్లి♦యాగకృతుల
నతులకీర్తులను స♦ద్గతులను బడసిరి, ధర్మనందనుఁ డత్యు♦దాత్తభంగిఁ
దొంటిభూనాథులకంటె సత్యమునను, శౌచమునను భక్తి ♦ శ్రద్ధ [1]నెగి

తే. నతిశయిల్లె వేదవ్యాసుఁ ♦ డావిరాగఁ, గలుగు నార్యజనులచిత్త♦ములకు నెక్క
నమరవల్లభుచందన మం♦దముగఁ జేసె, నశ్వమేధంబు మెచ్చుల ♦ కాకరముగ. 253

వ. అట్టి పరమధర్మం బావకులంబుచేత గర్హితం బగుటం గారణం బేమి యని యడిగిన వైశంపాయనుండు ధర్మపుత్త్రునధ్వరంబు నీ చెప్పినయట్టిద యైనను నొక్కటి సెప్పెద నవహితుండ వగు మన్నకులంబు హింసాత్మకం బైన పశుయజ్ఞంబుకంటె [2]నహింసామహితం బైన తపోమయయజ్ఞం బధికం బని చెప్పిన యది యయ్యె రిత్త చెప్పుటగాక తనశిరంబును శరీరార్ధంబును సువర్ణమయంబు లైనకతంబునుం బలికెం గాన దానివచనంబులు ద్రోపువడ వేదద్వేషయుం బైనది యొక్క యితిహాసంబు గలదది యాకర్ణింపు మని యమ్మునినాథున కిట్లనియె. 254

1. క. గలిగి యతి. 2. క. నహింసవిభినుతం బైన

సీ. అమరాధిపతి దొల్లి ♦ యాగంబు సేయంగఁ
దొడఁగ మహాముని ♦ స్తోమములును
సురసంఘములుఁ గూడి ♦ గురుముఖ్యు ఋత్విగ్గ
ణముల నేర్పఱిచి సాం ♦ పసుర వేది
గల్పించి తగ నగ్ని ♦ కార్యంబు నడపంగ
నస్వాలు పసువిచ♦యంబుఁ జేర
నమ్మునుల్ గనుఁగొని ♦ యధికదయార్ద్రంబు
లగు చిత్తములతోడ ♦ నమ్మహేంద్రు
ఆ. నానసంబు సూచి ♦ యక్కట హింస ధర్మంబు గాదు కృపయు♦గంబు సొచ్చె
ననఘ వత్సరత్ర♦యము ప్రాఁతగిలినబీజంబు లిపుడు యజన♦సాధనములు. 255
క. వేదోదితప్రకారం, బాదర మెసఁగంగ నడపు ♦ మది యుత్తమ ధ
ర్మోదయము సేయు నీకు ద,యాదృష్టిం జూచు పసుగ♦ణార్తి మహాత్మా. 256
ఆ. అనిన వారిమాట ♦ లాదరింపక యుండె, వాసవుండు దాన ♦ వాదు పుట్టె
నమ్మునీశ్వరులకు ♦ నతనికి సురసంఘ, మతని గూడ వాద ♦ మతిశయిల్లె. 257
వ. అట్టియెడం గర్మకాండవిదుం డగు నవఁచరవసువు సన్నిహితుం డగుటయు నయ్యిరుదెఱంగులవారును నా రాజన్యుని సాక్షిగాఁ గోరిన నతండు దేవతా పక్షపాతంబున బశువిశసనంబు కర్తవ్యం బని పలికి యధఃపాతంబు ప్రాపించెం గావున హింసారహితంబగు యజనంబు పూజనీయం బగుటకు సంశయింప వలవ దట్లుం గాక. 258
ఆ. ఉంఛవృత్తి యైన♦యుర్విసురోత్తముం, డట్లు ప్రాణరక్ష ♦ కై ఘటించి
స్వజనములును దాను♦భుజియింప నుండి యా,న్నసక్తు నతిథి కిచ్చెఁ ♦ జనదె పొగడ.
వ. అనిన విని జనమేజయుం డది యట్టి మునీంద్రానీవచనంబుల కొడంబడితి ధర్మమార్గగతంబైన ద్రవ్యం బింత భవ్యంబు గదే యవ్వస్తువు దానంబునకుం బ్రధానం బగుట యింకనుం బ్రస్ఫుటంగాఁ బ్రకీర్తింపు మనవుడు నాసంయమి యవ్వ్యాసపౌత్రపౌత్త్రు నాలోకించి యి ట్లనియె. 260

— ♦ అగస్త్యమహాముని ద్వాదశవార్షిక యజ్ఞప్రభావము ♦ —

సీ. ఇవ్విషయంబున ♦ నొండుఁ బ్రసిద్ధతం, బరఁగెడునట్టిది ♦ ధరణినాథ
విను తేతిహాసంబు ♦ వినుము చెప్పెద నగ,స్త్యుండు పండ్రెండేండ్లు ♦ సువ్రతాభి
రతిఁ జేయుమహితాధ్వ♦రమునకు దివ్యాను, భావంబు గలయట్టి♦ పరమమునులు
వేడ్క ఋత్విజు లయి ♦ వెలయ నిజప్రౌఢి, నఖిలతంత్రంబులు ♦ నాచరింప
తే. నాసమయమున వర్షింపఁ♦డయ్యె నింద్రుఁ, డోషధులు వికలత్వంబు ♦ నొందె దానిఁ
జూచి యత్తపోధను లగ♦స్త్యునకు నన్న,దానవిధు లెట్లు సెల్లునో♦ యనువిధమున.

వ. ఇతండు ద్వాదశవార్షికం బైన దీక్షావిశేషంబు నొందినవాఁడు ధర్మమార్గాగతం
బయిన ద్రవ్యంబు దక్క నొండు వినియోగింపండు దానయును గురియుదని ము
చ్చిరి తమలోఁ[1] బలుకపలుకులు ప్రతాపదీపితుం డగు నక్కుంభసంభవుం డాలించి
వారలతో నిట్లనియె. 262

ఉ. న్యాయము గల్గి యధ్వరము♦నందు విఘాతము పుట్టఁగఁ జేయఁ దాఁ
దోయదకోటిఁ బన్ని హరి ♦ తుష్టిగ వృష్టి యొనర్పకున్న నే
[2]నా యమరేంద్రపదం గొని మ♦హోద్ధతవృత్తి జగంబుఁ బ్రోచెదన్
మీ యెదఁ జింత దక్కుఁడు స♦మిద్ధతపఃప్రభులార నా దెసన్. 263

క. కాదేనిఁ ద్రిజగములల బహుళోదార ద్రవ్యకోటు ♦ లున్నయునికి మీ
పాదములపరిసరమునకుఁ దే దొరకొను నక్షణమునఁ ♦ దెచ్చెద వానిన్. 264

తే. అంత సేయంగ వలయునే ♦ యన్న ననఘు
లార యుత్తరకురుభూము ♦ లారఁ బండి
యున్నయవి యాగకాలోచి ♦ తాన్నములకు
వలయు ధాన్యముల్ దలఁపున ♦ వచ్చు నిందు. 265

వ. అని పలికి వెండియు. 266

క. ఆజాలి యేల నిర్మల,బీజహవిస్తంత్ర మేను ♦ ప్రీతి నొనర్పం
గా జగతి వఱపునం జెడు, నే జన్నము విఘ్నపడునె ♦ యేటికి వగవన్. 267

సీ. అన విని నీవు ధ♦ర్మాగతి సంసిద్ధ, వస్తుదాయివి నిర♦వద్యతపము
వ్యయముగా నీ కేల ♦ వాసవుపై కిన్క, సకల జగద్ధన ♦ మాహరించి
కొనవేల యుత్తరకురుభూములందలి,ధాన్యంబు లేల స♦న్మాన్య బీజ
హుతములందు ఫలేచ్ఛ♦ యోజింపనేల మా, కై యిన్ని దెఱఁగుల♦ యందుఁ బాత్ర
తే. నీదు చిత్తంబు దీని వి♦నిశ్చయముగఁ
జేసి సుఖ వగు మేము మా♦ చేసినట్టి
సుకృతములఁ దెచ్చికొందుము ♦ సులభములుగ
వలయు నాహారములు లోక♦వందనీయ. 268

మ. అని సల్లాపము సేయుచుండఁగ ననే♦కాంభోదజాలంబులం
బనిచెం బెల్లుగ వర్షముల్ గురియఁగాఁ ♦ బర్జన్యుఁ డాప్రొద్ద తా
నును నాచార్యుఁ బురస్కరించుకొని వ♦న్నుం గావవే యంచు న
మ్మునిశార్దూలుని గాన వచ్చె వినయం♦బుం భక్తియుం దోఁపఁగన్. 269

ఉ. వచ్చిన గారవించి యన♦వద్యపుటర్చన లిచ్చి సంయము
ల్మెచ్చఁగ శాంతసద్వచన♦లీలఁ బ్రమోద మొనర్చి యాతనిం
బుచ్చె సురేజ్యయుక్తముగఁ ♦ [3]బోఁడిగఁ బ్రమ్మఱ వేల్పువీటి కా

1. క. బలుకుబలుకులకు బ్రతా...సంభవుండు రోషించి. 2. గ. నాయమరేంద్రురీతిని 3. గ. ప్రోడిగ.

సచ్చరితుండగు లోకేశుఁ ♦ డనఘ రంజించె ధర్మసుతుని ధాత్రిఁ దనర. 270

తే. క్రతువు సంపూర్ణమైన యీ ♦ నరులు వినయ
భరితులై యోగ్యభంగి సంప్రీతి నృపుల
కర్చ లిచ్చి యనుపం గరుణ ♦ నాచరింప
వారుఁ బ్రీతి నేఁగిరి నిజా♦వాసములకు. 271

—♦ జమదగ్ని మహాముని పితృదేవతల శాపంబున నకులంబై పుట్టిన కథ ♦ —

వ. ఇవ్విధంబున హింసారహితంబుగా నాహితయాగంబు సుప్రయోగంబు సేసి యగ
స్త్యుండు మహాప్రశస్తి సుజ్ఞుఁడయి వెలింగెఁ గావున ధర్మమార్గాగత ద్రవ్య
కృతం బై తపోమయంబగు యజ్ఞంబు ప్రాజ్ఞజనమనోజ్ఞంబై వెలయు నని చెప్పిన
విని జనమేజయుం డిట్లనియె 272

తే. అనఘ నకులరూపంబున ♦ నట్లు దోఁచి
బ్రాహ్మణుఁ తోడ మానవ ♦ భాషణముల
నెవ్వఁడేనియు నొక్క యు ♦ హీనబోధ
ఘనుఁడు సల్లాప మొనరించె ♦ నని తలంచి. 273

తే. అతఁ డెవ్వఁడో యని నిన్ను ♦ నడుగఁ జూచి
యొండియును బ్రస్తుతోక్తుల ♦ విందు ననుమ
నంబుతో నూరకుంటితి ♦ నాకు నతనిఁ
జెప్పఁ దగు నేని బోధన♦శీల చెపుము. 274

క. అనుటయు వైశంపాయనుఁ, డనూనపుణ్యప్రదీప్తుఁ ♦ డగు నీ కెందున్
వినఁదగనియదియుఁ గలదే, వినిపించెద నంగివిధము♦విను తెలియంగన్. 275

సీ. జమదగ్ని పితృకార్య♦సంకల్ప మత్యంత,నియతాత్ముఁడై చేసె ♦ నిమ్మ యొప్పఁ
జారునూతనకల♦శంబున హోమధే నువుఁ దాన పిదికి గా♦రవముతోడ
నిర్మలనయెడఁ బది♦లమ్ముగా డించిన। నతనిచిత్తము తెలియఁ ♦ గరయు బుద్ధి
కాసారవృత్తిఁ గ్రో♦ధాధిదైవము వచ్చి, ప్రామాదికం బను♦భంగి దోఁపఁ

ఆ. గుండతోడిపాలు ♦ గూల్చినఁ గినియక, యూరకుండె నాస♦ముజ్జ్వలాత్ముఁ
డప్పు డాత్మ మెచ్చి ♦ యద్దైవ మతనికి, నిట్టు లనియెఁ గురుమహీశవర్య. 276

క. భృగువులు క్రోధను లనఁగా, జగతిఁ బరఁగు వాద మది [1]మృ♦షావరికలితం
బగుట దెలిసె నోడితి నీ, కగణిత మగునీతపమున ♦ కలికేద ననఘా. 277

వ. అని యొండియు. 278

క. నాదెసఁ బ్రసన్నుఁడవు గ, మ్మాదరమునఁ జూడు మైపు ♦ మపరాధము వి
ద్యాదయిత యనిన నమ్ముని, యాదైవముఁ జూచి శాంతి♦యుతుఁడై యనియెన్. 279

వ. నాయొక నివ్వాడు. 280

1. క. మృషాపరికల్పం బగుట.

క. నీ వేమితప్పు సేసితి, క్రోధము శంకాభయంబు ◆ దొలఁగఁగ సంక
ల్పావిలతకు నలుగుట పితృ, దేవతలకుఁ గలుగుఁ బొమ్ము ◆ దిగ్గున ననుమన్. 281

వ. భీతి నాభూతం బంతర్ధానంబు సేసెం దదనంతరంబ యా జమదగ్నిం బితృదేవ
తలు కోపించి పొడసూపి యతనితో నీవు శ్రాద్ధంబునకు సంకల్పించి యుండి
తద్వైకల్యంబు పుట్టిన నూరకుండ తని పలికి ముంగిసవయి పుట్టుమని శపించిన
నతండు వారలకు దండప్రణామంబు సేసి తపస్వికి నలుగం దగదని [1]యపరా
ధంబు గనియునుం గ్రోధాధిదైవంబునకు నలుగ నైతి. 282

ఆ. తప్పు సైఁచి నన్ను ◆ దయఁ జూచి శాపమోక్షము ననుగ్రహింపుఁ ◆ డమితతేజు
లార యని వినీతి ◆ లంపటుం డగుచుఁ బ్రార్థించుటయును వారు ◆ దెలివు నొంది.

వ. విదగ్ధవిప్రసమూహం బొడంబడ నట్టి యుచితవాక్యంబుల నీ వెన్నఁడేని మహా
ధర్మంబు గీడని యాడితి నాఁడు నీకు శాపమోక్షం బగు నని నిర్దేశించి
ర న్నకులంబును సక్తుప్రస్థనికతంబునం దగినమాటల నా తెఱంగున సదస్యులతో
ధర్మనందను నశ్వమేధంబు నధిక్షేపించి విగతశాపత్వానందంబుపొంది యంతర్హితం
బయ్యె నని యిట్లు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు పాండవాగ్రజు నశ్వమే
ధంబువిధంబు విస్తారప్రస్తవనీయంబుగా వివరించుటయు. 284

శా. భక్తిస్మేరమునీంద్రచిత్తకమల ◆ ప్రస్ఫీతసౌరభ్యసం
యుక్తా[2]రూఢతరప్రకాశితమురా ◆ ప్లోల్లాస రాగాదిని
ర్ముక్తైకాంతిజనైక తారసిక చి ◆ న్ముద్రాసదోన్నిద్ర ధీ
శక్తిస్వైరవిహారదూర లలితా ◆ సద్భావనోన్మీలితా. 285

క. అజరామరపదశరపద.భజనా సంసారజలధి ◆ పారీణస్తో
తృజనా స్వమూర్తివైదిక,యజనా. పాశ్చాత్యనాడి ◆ శార్ద్రివ్యజనా. 286

మాలిని. శ్రియుగకమలవీథీ ◆ దీప్తసంచారలీలా
నియమితపవనాత్మా ◆ గ్నిప్రభాస్నిగ్ధసంగా
స్మయవికచమహాబ్జ ◆ స్వైరమాధ్వీకధారో
దయమయ [3]మధురాత్మా ◆ దర్శితానందవర్త్మా. 287

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నశ్వమేధపర్వంబునందు
సర్వంబును చతుర్థాశ్వాసము. 288

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతమునందలి
యశ్వమేధపర్వము సమాప్తము.

---

1. క. నపరాధం బల్పంబనియు గ్రోధా. 2. గ. గూఢతర ప్రకాశితమరూపోల్లాస-చ. రూఢతర ప్రకాశితమహోత్ఫుల్లాస. జ. రూఢతరప్రకాశితమహోస్సోల్లాస 3. క. గ. చ. మధురత్వాదర్శిత.

హరిహరనాథాయ నమః.

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

ఆశ్రమవాసపర్వము, ప్రథమాశ్వాసము.

సాధనపదపద్మో
పాసనవిద్యా శమైక ♦ పరతానిత్యా
భ్యాసజనహృద్య వేద
వ్యాసవచోవిభవవేద్య ♦ హరిహరనాథా. 1

—♦{ యుధిష్ఠిరాదులును గాంధారీధృతరాష్ట్రులును నొండొరులయెడల నడచికొన్న ప్రవర్తనము }♦—

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. నట్లు పితృపితామహక్రమ ప్రాప్తంబయిన సామ్రాజ్యంబు జగత్పూజ్యప్రకారంబునం గైకొని మహాధ్వర ప్రముఖధర్మకార్యధుర్యులును సముపాసితార్యులును దయావిధేయులు నగు పాండవేయులు ధృతరాష్ట్రువలన నెవ్విధంబువారై నడచిరి. హతపుత్త్రమిత్త్రామాత్యుండును గతైశ్వర్యుండు నగు రాజును యశోమహిత యగు గాంధారియు నెట్టిభంగి వర్తించి రత్తెఱంగు నాకెఱింగింపుము. 2

సీ. అనవుడు నమ్ముని ♦ యమ్మహీపతికి ని, ట్లను బాండునందను ♦ లాంబికేయు
నెడ భక్తివినయంబు♦లెసఁగంగ వర్తింతు, రతనియోగక్షేమ ♦ మరసి యెప్పుడుఁ
దత్సమీపంబునఁ ♦ దగ నిల్చి తమకు న,య్యది యైన నెఱిఁగించు ♦ నట్లు గాఁగ
నుఁదురు విదుర యు♦యుత్సు సంజయులు దా,రును నిత్యమును వచ్చి♦వినతిఁ జేసి.

తే. కొలిచి కూర్చుండి యానృపు ♦ నలఘుకార్య
విధము లేర్పడ నడిగి య♦విభుని చెప్పి
నట్ల చేయుదు రతఁడును ♦ నాదరంబు
గాఢవత్సలత్వంబును ♦ గలిగి యుండు. 3

ఉ. కౌరవనాథ కుంతియును ♦ గౌరవ మొప్పఁగ వచ్చి కొల్చు గాం
ధారి నతిప్రియత్నమున ♦ ద్రౌపది తాను సుభద్రయుఁ ముఁదం

బోరఁగ నిత్యముం [1]గొలుచు • నక్కురువంశమహోత్తరుఁ ఘనో
దారము లైన వస్తువు లు•దాత్తత నిత్తురు వార లందఱున్. 4

క. చిత్రాంగదయు సులూపియు, ధాత్రీశ్వర వత్తు రెపుడు • ద్రౌపదితోఁ దద్
గాత్రములు భూరివినయమా, త్రములుగ సుఖసుఖ ప్రమదమునఁ గొలువన్. 5

క. అతఁడింకిఁ దండ్రికి సం, ప్రీతి యలరఁ గుడువఁ గట్టఁ • బెట్ట సుదాత్త
స్ఫీతంబు లైన వస్తువ్రాతంబుల నిచ్చు ధర్మ•రా జనుదినమున్. 6

తే. గుళ్ళుఁ జెఱువులుఁ గట్టించుఁ గోరి యూళ్ళ
లగ్రహారముల్ గావించు • నాంబికేయుఁ
డధిప ధర్మతనూజుఁ, డ•త్యంతహర్ష
చిత్తవృత్తియై యనుమతి • సేయుచుండ. 7

క. జనవర ధర్మజుఁ గొలువం, జనుదెంచినయట్టి వివిధ•జనపతు లెల్లన్
ముని ధృతరాష్ట్రునిఁ గొలుతురు, విను మాకొడుకుమది పల్ల•వించును దానన్. 8

క. సూనులు లేమిం గలిగెడు, దీనత్వము దోఁప కుండఁ • దేజస్సౌఖ్యా
నూనులుగ జేయు ధర్మజుఁ, డానరపతి నతని దేవి • నతులితభక్తిన్. 9

సీ. వంశవృద్ధులు పుత్త్ర•వర్గవియుక్తులై, యున్నవా రేమిట • నుమ్మలింతు
రో యను పుయిలోట • నాయుధిష్ఠిరుఁడు దమ్ములకును దగు సమాత్యులకు నిష్ఠ
భృత్యులకును మీరు • ప్రీతియు భక్తి, నాంబికేయుని దెస • నతిశయిల్ల
నారాజు పంచిన•యట్ల చేసి చరింపుఁ, డతని నారాధించు • టస్మదీయ

ఆ. చిత్తమునకుఁ బ్రియము • సేయుట యతనికి, మనసు గానియట్టి•పనివొనర్చు
టగ్గలంపుదుఃఖ • మావహించుట యని, యనుదినంబు జెప్పు • మనుజనాథ. 10

క. విను మెల్లవారు నతనివ, చనములు మది నూఁది యట్ల • చరియింప మరు
త్తనయుండును నమ్మెయి వ, ర్తనము నడపుచుండు మనసు•దద్దయు నెరియన్. 11

క. ద్యూతంబున దుర్యోధను, చేతం దమ పడినపాటు • చిత్తంబున క
త్యాతురతఁ జేయుచుండుట, నాతఁడు ధృతరాష్ట్రుఁ జూచి•యలుగు మనమునన్. 12

తే. శ్రాద్ధదివసంబులందుఁ బుత్త్రవ్రజమున
కాంబికేయుండు గోకన•కాదిదాన
కీర్త్యముగఁ బారలౌకిక • క్రియలు సేయు
నట్లుగా సంఘటించు ధ•ర్మాత్మజుండు. 13

సీ. అతులభోగంబును • నంచితత్యాగంబుఁ, దొల్లింటియట్టుల • చెల్లఁ జేయు
ధృతరాష్ట్రునకు ధర్మసుతుఁడు గాంధారికిఁ, బూర్వప్రకారసం • పూజ్యదాన
[2]నిరతిఁ జెల్లించు న•క్కురువృద్ధుఁ డిమ్మెయిఁ బాండుపుత్త్రులు దన్నుఁ•బరమభక్తి
శిష్యవర్తనమున • సేవింపఁ దానును, గుసునట్లు వాత్సల్య•పరత నెపుడు

1. గ. గొలుతు రక్కురువంశమహోత్తరున్. 2. చ. నిరతిఁ జెల్లించుచు • నిష్ఠ నక్కురువృద్ధు, పాండు.

తే. వారలకు శ్రీయు నాయువు ♦ వైరిజయము
మానసమున నాశాసించు ♦ మానసేంద్రి
యుతని తొంటివర్తనముఁ ద♦ప్పనునికికి
నాత్మఁ దలఁపఁ డెన్నండును ధ♦ర్మాత్మజుండు. 14

క. విను మొకరి తెఱఁ గెఱిఁగి పరిజనములతో నాంబికేయు నుపచితులు పొత్తో
ధనుకొలఁగామియు నెవ్వాఁడును నాఁకన్యాగ వెఱుకు♦ను కురుప్రవరా. 15

సీ. రాజ్యాధిపత్యసం♦ప్రాప్త్యనంతరమున ధృతరాష్ట్రపాండుసు కాంత♦రంబు గాన
రోఁకటులు జనప♦దోత్కరమునఁ బౌరవర్గంబునందును ♦ వసుమతీశ
యుమ్మాయి నశపెను♦నప్పాంకవాగ్రజువలన నిజాత్మజు♦వలనికంటె
నధికుఁడు రాజు ప్రీ♦యుం బందు నట్లున్న, యక్కాలమునఁ బర♦నాత్మజుండు

తే. సన్నిహితుఁ డైనయప్పు డ♦జనవిభుండు
దన తనూజులఁ దలఁచి సం♦తాప మందు
నతనిఁ గనుగొని యబ్బిముఁ ♦డతని సుతులు
దమ్ముఁ బఱచినపాటులు ♦ దలఁచి యలుగు. 16

తే. హృదయముల నొండొరులదెస ♦ నిట్టివార
లయ్యు నతఁడు నతండు న♦న్యోన్యభావ
ణముల యప్పుడు మృదులవి♦న్యాస మొప్ప
నాడుదురు చుట్టములు మెచ్చు♦నట్లు గాఁగ. 17

వ. ధృతరాష్ట్రుం డేకతంబ యున్నయెడ వృకోదరుం డతనికి నింత నంత నుండి
గాంధారియు వినుచుండ. 18

సీ. అంధునికొడుకుల♦యం దొక్కరునిఁ దప్పఁ బోనీక త్రుంచితి ♦ భూరిశక్తి
దర్పితంబైనమ♦ద్బాహుపంజరము సొచ్చిన రిపురాజన్య♦సింహములకు
వెడలంగ వచ్చునే ♦ వెంగలులై వారు, గయ్యంబు సేసిరి ♦ గాక నన్ను
నెఱిఁగినఁ దొడరుదు ♦ రెట్టులు దుర్యోధనాదుల నడఁ దెగ♦టార్చినట్టి

తే. నాదుదోర్దండములఁ జంద♦నం బలంది
కుసుమదామముల్ సుట్టి మ్రొ♦క్కుడు మహోప
కారు లరయంగ దైవముల్ ♦ గావె యనుచు
[1]దీయమర్మంబు లెల్ల భే♦దిల్ల నదిమె. 19

వ. దీని ధర్మనందనుండు ధనంజయుండునుం గుంతియు ద్రౌపదియు నెఱుంగరు గవ లొక్కొక్కమా టిట్టిమాటలు విని సంతసిల్లుదురు ధర్మనందను తెఱం గెఱుంగు టం జేసి పురుషులోడి తా రేమియు నాడరు ధృతరాష్ట్రగాంధారులుం గాల పర్యాయంబు గనికొని డెందంబులఁ గంద నూరకుండుదు రట్టిభంగిఁ బంచదశ

1. క. దీయమర్మమర్మములు భేదిల్ల.

వత్సరంబులు సనియె నంత నొక్కనాఁ డయ్యంధనృపతి బంధుజనంబులం
గూర్చి ధర్మనందను రావించి యతండు వినుచుండ గద్గదకంఠుండగుచు వారల
తోడ. 20

— ♦ ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునితోఁ దనమనోరథంబు దెలుపుట ♦ —

సీ. నా కతంబున జేసి ♦ యా కౌరవులకు నాశంబు వాటిలుట దెల్లంబు మీకు
జడుఁ గ్రూరు నతిలోభి ♦ జ్ఞాతిజనద్రోహకరు రాజుఁ జేసితిఁ ♦ సుదుశ్చరిత్రు
కచ్యుతుఁ జెప్పిన ♦ యమలవాక్యంబులు, విన నేరనైతి నా ♦ తనయువలని
ఘనతరస్నేహంబు ♦ నను మొగమోటను, దగియెడు మాటలఁ ♦ దలఁచి యొత్తి
తే. యూడ నుండితి భీష్ముండు ♦ నస్త్రగురుఁడు
విదురుఁడును సంజయుండును ♦ వేవిధముల
నాకుఁ జెప్పిరి గాంధారి ♦ నన్ను దూఱి
చెప్పె నమ్మాట లేఁ బెడ ♦ చెవుల నిడితి. 21
వ. ఇత్తెఱంగు నంతరంగంబున శల్యంబై యున్నయది యని చెప్పి వెండియు. 22
క. సుతులు సమరమునఁ దిరుగక, మృతులై సద్గతికిఁ జనిన ♦ మేలిమి యస్మ
న్మతిఁ దలఁచి వరతపశ్చరిత మని యప్పనికి వగవఁ ♦ బ్రీతియ కలుగున్. 23
వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుఁ జేరం బిలిచి యతనితోడ. 24
సీ. నీ వరయంగ సు ♦ ఖావాప్తిఁ గొఱఁత లే, కుండితిఁ జనపును ♦ నుజ్జ్వలంపుఁ
దేజంబుఁ గలిగి వ ♦ ర్తించితి దానంబు, లంచితములుగఁ బె ♦ క్కాచరింపఁ
గంటి శ్రాద్ధంబులు ♦ గాంధారిసుతులకుఁ, బలుమాఱుఁ జేసితిఁ ♦ బరమధర్మ
శీల పాంచాలికిఁ ♦ జెట్ట సేసి రగణ్యపుణ్యుండవగు నీదు ♦ భూరిభక్తి
తే. నపహరించి రద్దుర్యోధ ♦ నాదు లట్టి
కష్టచరితులఁ బాడిమై ♦ గయ్యమునను
నిహతులుగఁ జేసి తక్కురు ♦ నికర మూర్ధ్వ
భువనగతిఁ గాంచి సుఖ ముండె ♦ భూపవర్య. 25
ఆ. కావున నేమియుఁ జేయం, గా వలవదు వారికయి య ♦ కారణకరుణా
శ్రీవిలసితుఁ డగు నీతో, నా విధముం జెప్పవలసె ♦ నరవరముఖ్యా. 26
సీ. ఏ కార్యమైనను ♦ నెవ్వఁడేనియుఁ జేయఁ, దొడఁగునప్పుడు విను ♦ పుడమితేని
చే ననుజ్ఞాతుఁ డై ♦ కాని తొడంగఁ గా, దట్లు గావున పార్థ ♦ కాభిలీఢ
మైన మదీయ కా ♦ ర్యమునకు సంస్కార, మాచరింపఁగఁ ♦ దప మాచరించు
పనికి భూపాల నీ ♦ యనుమతి వడయంగ, వలసి చెప్పెద రాజ ♦ వంశజునకు
ఆ. సమరమరణ మొండె ♦ విమలతపమునకుఁ, జొచ్చి యందు నిలిచి ♦ చచ్చుటొండె
తలఁప నస్మదీయ ♦ కులముఖ్యు లిట్టుల, సరసి రనుపు నన్ను ♦ నడవి కనఘ. 27
క. రాజు గురుఁ డెల్లవారికి, రాజోత్తమ గురునియాజ్ఞ ♦ రంజిల్లఁగఁ బే

రోదనం జేసెనక్కృతఘ్నుము,సూ జగముల రెంటియందు ♦ శోభన మిచ్చున్. 28

తే. ఏను గాంధారియును దపో♦యానవీయ,మునులచేసిన వల్కల♦ములు ధరించి
కందమూలఫలముల నాఁ♦కలి హరించి, నిన్ను దీవించుచుండెద ♦ మన్న నతఁడు.

క. ధరణీరాజ్యము నాకును, వరవర సౌఖ్యంబుఁ జేయు♦నా నీ విమ్మై
దురపిల్లి దుష్కరం బగు, నరణ్యవాసమున కేఁగి♦నట్టివ యైనన్. 30

తే. గూఢబుద్ధి వై నమ్మించి ♦ కురువరేణ్య, యే నెఱుంగక యుండంగ♦ నిట్లు శోక
వనధిఁ దేలుచుండి తి♦వ్వనట గంటి,నింక రాజ్యంబు నాకెట్టు♦ లింపుఁ జెపుము.

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియున్ గురుఁడు ♦ దైవము నా కరయంగ నీవ భూ
వల్లభ నీవు కానన ని♦వాసము గోరి చనంగ నెట్లు లే
నుల్లము వట్టి హస్తిపురి ♦ నుండఁగ నేర్తు యుయుత్సుఁ జెంపు శో
భిల్లఁగ రాజుఁ జేయు నినుఁ ♦ బ్రీతి నెలర్పఁగఁ గొల్చి వచ్చెదన్. 32

క. అతఁ డౌరసుండు నీ క్షితి కొడయుఁడు దుర్యశంబు♦చేఁ గుందుట భూ
పతివర [1]కని కని దూఱ, ట్లతిమాత్రము నేయుఁదగునె♦యక్కట నాకున్. 33

సీ. నీవు రాజవు గాక ♦ నీ కేను రాజనే, గురుని మహారాజుఁ ♦ గురువరేణ్యు
నిటు సేయుమని పంప ♦ నే నోడయుండనే, దుర్యోధనాదుల♦దుష్కృతములు
నామదిలో నిల్ప ♦ నేమును వారును, [2]విధిమోహమున నైన విరసభావ
మావహిల్లినఁ బుట్టె ♦ నంతలు పదులు గాంధారియు గొంతియు ♦ గారవమున

ఆ. నాకు నొక్కరూప ♦ మీకుఁ గాననవాస, మెల్లభంగిఁ గలుగు♦నేని నేనుఁ
దగిలి తోన వత్తుఁ♦దగుమాటగా నాట, గాదు నామహృదయ♦గతియు నిట్లు. 34

క. పలికెద నే సత్యము నా, కిల ప్రీతిం జేయు దధిప ♦ యీవిట్లునం
గులముకలఁక దైవకృతం, బలఘుమతీ విడువు శోక ♦ మనయము నన్నున్. 35

తే. నీకు శుశ్రూష యొనరించి♦నృపవరేణ్య, చిత్తతాపంబు మానఁగఁ ♦ జేసికొందు
ననితలంచుచున్ విడువంగ♦నగునె యనన,త్యంతనై నిన్ను వేఁడెదఁ♦దోడుఁగ నగలు.

క. అనుచు నతని చరణంబులు, దనఫాలతలంబు సేర్చి ♦ ధర్మతనయుఁ డా
తని గ్రుచ్చి యెత్తి కౌఁగిట, నెనయంగాఁ జేర్చి యాతఁ ♦ డిట్లను నధిపా. 37

తే. నీవు శుశ్రూష చిరకాల♦నియతిఁ జేసి, తేను వృద్ధుండ నైతి నా♦కింక దపము
వలవ దయ్యె రాజును బాలి♦వాఁడ వెవ్వ,రేమి సేసినఫలముల♦నెద నృపాల. 38

వ. అని పలికి విదురకృపసంజయుల నుద్దేశించి తపసు మఖశోషయుం దనుగ్లానియుం గలిమి నుగ్గడించి నాలుకదొట్రువడ వారలతో మీరలును మపచనంబుల నజాతశత్రుం దెలివొందం జేయుం డని చెప్పి దప్పి యెక్కుడు గదిరిన గాంధారితనువుప మేను సేర్చి మూర్ఛిల్లుటయును నార్తి నొంది యుక్కుంతీనందనాగ్రజుండి ట్లని పలవించె.

1. క. కనికని - మీరిట్లతి; అ. కనుకనిఁ దుది నిట్లతి. 2. గ. విధిమోహితులమయి. విరస.

క. కరిదళనహాసబలవిస్ఫురితుఁ డగువిచిత్రవీర్యపుత్త్రుఁ డొకతలో
దరి నూఱఁగొనియె విధి యెవ్వరి హీనులఁ జేయఁ డకట వక్రుం డై నన్. 40

చ. అనిలజుమేనిచంద మగునాయసరూపము చూర్ణితంబు సే
సినబలమూనసీయుఁ డొకచేడియ నక్కట యూశయించె నే
మనఁ గల దన్విధాత్మ నని యాతనికిఁడును మానసంబునం
జొనపమి లావ పేసుకొని శోకము ధర్మజుఁ డొందె భూవరా. 41

సీ. అప్పుడు గాంధారి యల్లన ధర్మజుతోడ మాతండ్రి యతులతపంబు
తోడ సంతతచింతఁ గూడుఁ దొఱంగి తా నంతటఁ గూర్చుండ నోవ కునికి
నిట్లయ్యె ననవుడు నెవ్వనికతమున నిమ్మహాత్ముని కిట్టిమొదరు పుట్టె
[2]నట్టినామనుపు నే మనఁగల దంచు నాతఁడు శీతజలము హస్తమునఁ బుచ్చి

తే. కొని యతనిమోమునందు నొక్కొన విదిప్పు
సమయమున విదురుండును సంజయుండు
నఖిలభరతభార్యలు నేడ్చి రవ్విభుండు
నివిరెఁ జలికేల నాప్పుపునవయవములు. 42

క. నివురంగఁ దెలిసి యతనిం గవుఁగిటిలోఁ జేర్చి మస్తకము మూర్కొను కౌ
రవవృద్ధు నతఁడు నాశ్లేషవిశేషంబున నొనర్చె సంప్రీతునిగన్. 43

వ. అట్లు దెలివొందిన ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మరాజుతో నాకెట్లునుం దపంబునకయి కాననంబునకుం బోవవలయు ననిన వజ్జనపతి నీ నారగింపు మన్నని మఱి సెప్పె దనని తోఁపుమాటగాఁ బలికిన నయ్యాంబికేయుండు పెక్కుమాట లాడ శక్తి లేదు న న్నింక నలజడిఁ బెట్టకుము తపశ్చరణంబునకు నీయాజ్ఞ వడసి కాని కదుప ననియె నయ్యవసరంబున సాత్యవతేయుండు కృపావిధేయుం డై యచ్చటికి వచ్చి సకలజనంబులవినతులు గైకొని దీవన లిచ్చి యా ధర్మతనయునాననం బాలోకించి. 44

—॥ వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రువనవాసంబున కనుజ్ఞ యిచ్చుట ॥—

సీ. అంబికేయుఁడు సెప్పినట్టుల చేయుము వృద్ధుఁడు నాత్మజవిరహితుండు
నైన యాతఁడు తప మాచరింపఁగఁ గోరెఁ గున్నిగాంధారి శోకోపశమము
దాలిమి నొదవి యింతదాకఁ బ్రవర్తించె నింక నియ్యమకును నిదియె తలఁపు
గావున నీకు నీ కార్యంబు సెప్పంగ వచ్చితి వీరిఁ బోనిమ్ము టొప్పు

తే. ననఘ పూర్వరాజన్యులు ననినయట్టి సౌఖ్యపథమున నీరాజు ననుట మేలు
గాన యాతని కాననగమనమునకు నిమ్మనుజ్ఞ విచారంబు తెల్లఁదక్క. 45

క. నీవినయము భక్తియు సంభావనమును వీరివగలఁ బాపఁగ నుర్వీ
పావళవర్తిత నడచితి భూవర చిరకాల మింకఁ బోనిమ్ము తగన్. 46

[1] ... యాతనికిం దనమానసం [2] చ. నట్టినామనను నే మనఁ..

చ. అని విని యాకురుప్రవరుఁ ♦ డమ్మునివల్లభుమోముఁ జూచి యి
ట్లను మహితాత్మ మాకు గురుఁ ♦ డన్నను ధర్మవిధోపదేష్ట య
న్నను బరదైవ మన్నను మ♦నఃప్రియకార్యకలాపకర్త య
న్నను విను నీవ నీ నుపచ♦నంబున కడ్డము పల్కువాఁడనే. 47

ఆ. అనిన నమ్మహాత్ముఁ ♦ డను రాజులకు రణ, మరణ మొండె నృపసమాధిఁ దనువు
విడుచు టొండెఁ గాక ♦ వృద్ధులై రోగతల్పమునఁ జావు మేలె ♦ భరతముఖ్య 48

వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డొండు వలుకక వెఱచి యి ట్లనియె. 49

క. అనఘా యిక్కురుముఖ్యున, కనుజ్ఞ యే నిచ్చితిని మహాత్తరమగు మీ
యనుమతియుఁ బడసెఁ జనుఁ గ్రాక నిజేచ్ఛను నాకువిఘ్న♦కరణము దగునే. 50

సీ. అనుటయుఁ బ్రియమంది♦యమ్మహామునియు న,మ్మహీశ్వరుతోఁ బాండుఁ♦డీనృపాలు
గద్దియ నిడికొని ♦ క్రతువులు సేయించి, యవిరళభోగాను♦భవము నడపి
యాతనివారలఁ ♦ బ్రీతి నీక్షించె తా, శిష్యుండపోలె సం♦సేవనంబు
భక్తిమై నొనరించెఁ ♦ బదపడి నీవును, ద్విజవరాదులఁ ♦ దేజ ముకని

తే. నొందునట్లుగఁ జేసితి ♦ వొకటఁ బినపఁ, దాన పదము మూఁడువర్షముల్ ♦ ధరణి యేలె
నీవు సుశ్రూష [1]యుత్తటి ♦ నియతి నడపి, తితనిమది లేదు కలఁక యొ♦క్కింతయేని

క. కేవలతపఃక్రియాస, క్తావనతాత్పర్య మిపుడు చిత్తంబున యం
దావేశించినయది యీ,భూవరునకు నితని ననిచి♦పుచ్చు మడవికిన్. 52

ఆ. అనిన ధర్మతనయుఁ ♦ డట్టుల కా కని, పలికె దక్షిణంబ ♦ బరమయోగి
వంద్యుఁ డయిన సత్య♦వతి కొడు కాత్మతపోవనమున కరిగె ♦ భూపవర్య. 53

సీ. తదనంతరమ ధర్మ♦తనయుండు ధృతరాష్ట్రు,తోడ నీ కెట్టులు ♦ నూడఁ బోలె
విదురుండుఁ గృపుఁడు నె♦య్యదికృత్యమని విని,శ్చయ మొనరించిరి♦సంజయునియు
యుత్సునిమనముల ♦ నొలసినకర్తవ్య, మెద్ది దానిన చేయు ♦ మెంతయేని
నాకుఁ బ్రియంబు భూ♦నాథ యానతుఁడ నై, వేఁడెద నొకటి నీ♦విశదబుద్ధి

ఆ. నేమి సేయఁ దలచి♦తేని నీ వక్కట, యారగించి చేయు మయ్య యనుడు
నరిగె నానృపాలు ♦ డభ్యంతరావాస,మునకుఁ దోన సుబల♦తనయు ననఁగ. 54

వ. ఇట్లు కురువృద్ధుండు వృద్ధసామజంబుచందంబునం బనుసమ్ము విదురుండును యుయుత్సుండును గృపాచార్యుండును సంజయుండును వెనుకొన చని రజ్జనపతి దివసకృత్యంబు లాచరించి భూమిసురులం భుజించి యాహారతంత్రంబు నిర్వర్తించి గాంధారియుం గుంతీప్రముఖభరతభార్య లనుసయింప భోజనవిధి యొనర్పం దదనంతరంబ విదురాదులుం బాండవేయులును వనితాజనంబులుం గృతాహారు లయి యా వైచిత్రవీర్యు బరివేష్టించి యుండఁ బాండవాగ్రజు వప్పాండునృపాగ్రజుం డేకాంతస్థానంబునకుం దోడ్కొని పోయి యతనితోడ

1. చ. తటి సెడ్డ నియతి.

సప్తాంగంబయిన రాజ్యంబు పూజ్యంబగు ధర్మంబుతో నెనయ నశక్యం దుష్కరంబు గావున నాయెఱింగినంత బోధించెద నాకర్ణింపు మని పలికి యి ట్లనియె. ౫౫

—◆ ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు రాజనీతివిశేషంబులు సెప్పుట. ◆—

సీ. నీవు నిచ్చలును వి◆ద్యావృద్ధజనములఁ, దగ నుపాసింపు మ◆ర్థముల వారి
ప్రీతులఁ జేయుము ◆ నీతులు వారువ, దేశింప వాని నా◆దినమనంబు
కలిగి [1]వర్తింపుము◆కార్యంబు నింద్రియంబుల రాజ్యతంత్రంబు◆బోలె నరసి
రక్షింపు మప్పుడు ◆ రక్షితం బైన శుభంబులఁ గాంచు ◆ భావశుద్ధి
ఆ. ధామములను బిత్రుపి◆తామహక్రమసమాగతులు విశదమతులుఁ◆గాఁగవలయు
సచివు లతివిదగ్ధ◆చారులఁ బనుపుము, పరుల యాప్తజనుల◆భంగు లరయ. ౫౬
క. పురరక్షణము దృఢంబుగ, నరవర చేయంగ వలయు ◆ నమ్మఁగలుగు స
త్పురుషుల నిడఁదగుఁ గుడుపుని, దురమొదలగు లోనివనుల◆తోడ రవ్వు లరయన్.
సీ. ఆప్తవృద్ధులఁ బెట్టు ◆ మంగనాజనుల సం,రక్షకు నెల్ల కా◆ర్యముల మంత్రి
జనములతోడ వి◆చారించి చేయంగ, వలయును గుప్తని◆వాస మొండె
మాడుపుమీఁదొండె◆మాటు లేనియరణ్య, తల మొండె మంత్రవి◆ధానమునకు
సర్వముల్ కేవల ◆ [2]మైనట్టిమంత్రంబు, గోపనం బొందినఁ గురువరేణ్య
ఆ. యఖిలకర్మములు ఫ◆లావాప్తి నొప్పఁ బం,గ్వాంధజడులు చీకు లైన నీర
హాస్యభాషణముల◆యప్పుడు నేఁడువ, నునికి యొప్ప దార్య◆వినుతచరిత. ౫౮
క. విను మంత్రభేదమున వచ్చినకీడున కనఘ శాంతి ◆ సేయు టరిది గా
వున మంత్రులతో మంత్రా,వనియమం బూఁది చెప్ప ◆ వలయుం జుమ్మా. ౫౯
సీ. వ్యవహారములు శుచు ◆ లైన విద్వాంసులఁ, బోడుగఁ గొని తీర్పు ◆ దుష్టజనుల
దండించునెడ వారి◆తప్పులకొలఁదులు, మదిఁ [3]దూఁచి చూచి త◆న్మాత్రదండ
మాచరింపుము విను ◆ మాయవ్యయములు సం,క్షేపరూపంబున ◆ లేపకడలు
దానికి మును దేవ◆తాపూజనము భూసు,రార్చనమును జేయు ◆ మతులబుద్ధి
తే. ప్రొద్దు చాలంగ నెక్కిన◆ప్పుడు సమగ్ర,భోజనక్రియ నిర్వహిం◆పుము సుశీల
మాన్య తదనంతరమ గంధ◆మాల్యభూష,ణాంబరము లుని చేర్చుమై◆ననుభవింపు. 60
క. కోలు విమ్ము మాపుకడ యోధుల కెల్లను సంధ్య వడ్డ ◆ దూతలను జా
రుల సంభావింపుము రాత్రులఁ గాంతాభోగతత్పరుఁడ వగుము నృపా. 51
తే. ఏమి ప్రొద్దుగఁ బుట్టిన ◆ నించుకేని, యనువు గాక దాన నీ ◆ వరసి తీర్చు
[4]మిట్టి తెఱఁగుల కీప్రొద్దు ◆ లింతవట్టు, సర్వములు కౌరవక్షితి◆పాగ్రగణ్య. 62
క. న్యాయంబుతోడ వివిధో,పాయంబుల నర్థముల◆నుపార్జింపుము భూ
నాయక రాజ్యవిఘాతము, సేయుజనుల నెఱిఁగి చంపఁ ◆ జెల్లవ వలయున్. 63

1. గ. నిర్వర్తింపుకార్యంబు. 2. చ. మాప్తమంత్రంబులు. 3. జ. నూఁది. 4. అ. మిట్టితెఱఁగుగ నేప్రొద్దు◆నింతవట్టు.

క. పనులయెడ మేలు గాంచిన, మనుజుల యగ్గలము సేసి ♦ మన్నింపుము రా
జనయజ్ఞ భృత్యకోటిం, గొనియాడుము సేఁత పేరు ♦ గ్రుచ్చి కొలువునన్. 64

క. నీవలనను భక్తిస్నేహావేశము గలిగి శూరుఁ ♦ డై యలజడికిం
దా విసువనిసత్కులజుం, గావింపుము సైన్యవిభునిఁ♦గాఁ గుణముఖ్యా. 65

సీ. ఆత్మరంధ్రము లింతు ♦ లైనను నొరులకు, నెఱుఁగ రాకుండఁగ♦ మఱువుసేయు
మన్యరంధ్రంబుల ♦ నారసి కనుము శత్రులకడ బుద్ధియు ♦ బలుపుఁ గలుగు
వారల నెఱిఁగి భూ♦వర యొక్కమై నీగి, మన్నన నెఱపి త♦న్మానసములు
నీయెడ నార్ద్రంబు ♦ లై యుండఁ జేయుము, చేరువనృపులకు ♦ వైరబాధ
ఆ. పొట్లు గలుగు దాని ♦ నేమఱ కుండుము, వారియవుల నున్న ♦ వారు మిత్రు
లగుదు రెల్లభంగి నధిప యుదాసీను, లట సమీపవర్తు ♦ లైనవిభులు. 66

క. వీరలసప్తాంగంబులు, నారసికొని యునికి కార్య ♦ మవనీశ సదృ
శ్సారబలుఁడైననృపుతో, గారవమున సంధి సేయఁ♦గా వలయుఁ దగన్. 67

తే. దైవ మానుష బలములు ♦ దఱిఁగి యుండు
నెవ్వరికి నెవ్వ డప్పుడ ♦ యొసక మెసఁగ
వైర మతనితోఁ బాటింప ♦ వలయుఁ జెఱచు
టప్పనము గొను టర్త్వా ♦ మరసి నడపు. 68

క. నడపునఁ గొల్పుచ్చుగ నగు, నెడయు విడిసి యుండి చెఱచు♦నిక్కయు నీ వే
ర్పడఁ గనుఁగొని యందర్వాము నడపుము నిజసైన్యరక్ష♦ణము వలయుఁజుమీ. 69

క. ప్రెగడలమనసులు విరసము, లగుగతి నడపు రిపురాజ్య ♦ మరసి విభిన్నం
బుగఁ జేసి కలఁచి పైకొని, జగతీవర కొనఁగవలయు ♦ సౌకర్యమునన్. 70

ఆ. బలము లెసఁగ దైవ♦బలమును కలిగి లో, గుట్టుచేటు లే♦నియట్టినృపతి
వలన మత్సరంబు ♦ వలదాశ్రయంబుచా,దంబుపొందు వడయఁ♦దగు నృపాల. 71

—♦ ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మజునకు శత్రురాజుల జయించు తెఱఁగు సెప్పుట. ♦—

ఆ. కుడువ నిచ్చుతఱియుఁ ♦ గురువర [1] శక్కించు,నవసరంబు నెఱిఁగి ♦ యరినృపాలు
నీవు ధీరవృత్తి♦నిముఁ ద్రాటఁ బోనిమ్ము, క్రమ్మఱ కపిల యనఁగ ♦ గ్రమ్మి[2] చెఱుపు.

సీ. ఉత్సాహశక్తియు ♦ నుర్వీశ మంత్రశ,క్తియుఁ బ్రభుశక్తియుఁ ♦ గెలనివాని
కిని నీకు నిట్టివి ♦ యను తారతమ్యముల్, వెరవునఁ బరికించి ♦ వేర మెత్త
వలయుట నెఱి గల్గి ♦ పలుకక యుండంగ,దగుట యూహించు టు♦త్తమవిధంబు
మూలబలంబును ♦ మొత్తాలవారును, మిత్రబలంబును ♦ శత్రుబలముఁ
ఆ. గానవంబుబలముఁ ♦ గైజీతగాండ్రును, నైనయట్టిబలము ♦ లాఱు నరసి
యుచితకాలదేశ♦యుక్తంబుగఁబన్ని,కొనఁగవలయువాని♦కొలఁదు లెఱిఁగి. 73

తే. సంపదల నాపదల నొక్క♦చంద మగుట

1. జ. శంకించు. 2. గ. చెఱుపు.

విక్రుతి నొందుట యాబల♦వితతులందుఁ
గాంచి యెల్లప్పుడును హిత♦కారి యైన
బలము నెక్కుడుగాఁ బ్రోవు ♦ భరతముఖ్య. 74
క. [1]పగుల గెలిచి నిర్భయముగ, ధరణిఁ బ్రజం గాచు పేరవు ♦ ధర్మపథమునం
బరిపాలించిన పెలయుం గురువర కృపపెంపు వదల♦కుము ప్రజలయెడన్. 75
క. వినికి గలిగి రక్షించుచు ననువున దయతోడిపాడి ♦ నాయతు లెల్లం
గొనుచుఁ దగ నేలి పొగ డొందినరాజున కుర్వి కామ♦ధేనువ కాదే. 76
సీ. ధర్మమార్గంబున ♦ ధరణిఁ బాలించిన, నైహికసుఖములు ♦ నగ్గలంపుఁ
బొగడును బరలోక♦భూరిసౌఖ్యములును, సిద్ధించు విపులద♦క్షిణలు పెట్టి
యశ్వమేధ ప్రముఖాధ్వరంబులు పెక్కు, లాచరించుటకంటె ♦ నధిక మంత్రు
మేదిని ప్రజల న♦త్యాదరంబును గరుణాతిశయంబు మ♦ధ్యస్థతయును
తే. గలిగి బిడ్డల నరసిన♦కరణి గాఢ రక్షణం బొనరించుట ♦ రాజవర్య
వినుము తమ్ముల నీగి మ♦న్ననల ననుదినంబు గొనియాడు మానందనంబుగాగ.
చ. నరవర రాజనీతులు జ♦నస్తుతుఁ డైన నదీతనూజుఁడున్
హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు ♦ నాదిగఁ గల్గిన పెద్దలెల్ల నీ
కరయఁగఁ బెక్కు సెప్పిరి మ♦హాత్మక యు నీదెసఁ బ్రీతి [2] పెద్దయుం
బొరయుట నేనుఁ గొన్ని యిటు ♦ వోలినభంగి నెఱుంగఁ జెప్పితిన్. 78
క. [3]నిత్యవిధిసద్వివేకము, సత్యవ్రతశీల ధర్మ♦సారజ్ఞ భవ
న్మత్యాకలితము లైనను, నిత్యంబును వృద్ధసేవ ♦ నిమ్మఁ జలుపుమీ. 79
సీ. అన విని ధర్మజుం ♦ డంబికాపుత్రుతో, నాపగాసుతుఁడు లేఁ ♦ డబ్జనాభుఁ
డాత్మపురంబున ♦ కరిగె [4]వాత్సల్యత, నీవు దక్కఁగ నాకు ♦ హితము సెప్ప
నొడయఁ డెవ్వఁడు భవ♦దుపదిష్టపథమున, నిమ్మమై నడచెద ♦ నెమ్మనమున
నీవు ప్రీతిని బొందు ♦ నృపముఖ్య నాపుడు, నాతఁడు సంతస ♦ మంది యతని
ఆ. నధిప విశ్రమింపు ♦ మధికశ్రమంబు న్నాతనువునందుఁ జెందె ♦ నని తగంగఁ
బోవఁ జెప్పి బాంధ♦వావళి కభిముఖుఁ, డయి నిజాలయముల ♦ కరుగఁ బనిచి. 80
వ. తాను నభ్యంతరగృహంబున కరిగి సుఖాసీనుం డై యున్న నమ్మానవనాథుతో గాంధారి దేవి వనంబున కెపుడు విచ్చేయువాఁడ వని యడిగిన నాభూవల్లభుం డద్దేవి కి ట్లనియె. 81
క. మాతండ్రి పరాశరసుతు, చేతం బడసితి ననుజ్ఞ ♦ శీలపరతో
పేతుఁ డగుధర్మతనయుఁడు, ప్రీతి నొడంబడియె బంధు♦బృందయుతముగన్. 82
ఆ. ఇంకఁ దడయ నేల ♦ యింతి వే వెడలుద, మట్లు గల్లుజాద ♦ మాడి పాప

1. గ. అరుల. 2. క. బద్ధముం- ట. బంధముం. 3. గ. నిత్యము వినికి వివేకము- జ. నిత్యవినీతి వివేకము. 4. ట. వత్సల నీవు, దక్కంగ నాకు హితంబు సెప్ప.

భాగు లైన నీదు♦[1]పట్టుల సుగతికి, ననుచు వారిఁ దపము♦నకు నియమున. 83

—♦ ధృతరాష్ట్రుండు వనవాసంబునకుం బురజనులచే ననుజ్ఞ గొనుట ♦—

వ. అని పలికి యాయుష్మత్సుతుల కెల్ల మోక్షంబయి వారికి సుగతి గల్గునట్లుగా నిప్పుడును గొన్ని పుణ్యక్రియ లాజాతశత్రు ననుమతితో నాచరించి పోదము గాక యని నిశ్చయించి తనకుం దపోవనగమనంబునకై పౌరులయనుజ్ఞ గొనవలయు నని పాండవాగ్రజునకుం జెప్పం బనిచిన నతండు దగు పురజనుల నెల్లను [2]బనిచి సేసి వెలార్చికొనుచు నఖిలబంధుమిత్త్రులునుం దానును వచ్చి ధృతరాష్ట్రమందిర ద్వారపురోభాగంబున నిలిచె నయ్యంబికేయుండు గాంధారియును దోడరా వెడలి వారిసన్నిధికిం జని బ్రాహ్మణక్షత్త్రియ వైశ్యశూద్రసంకులంబైన యన్నగరజనప్రకరంబు నుద్దేశించి. 84

సీ. కౌరవకోటియు ♦ మీరుఁ బెద్దయుఁ గాల, మనఁగి పెనఁగి యు♦న్యోన్యసంభృ
తాధికస్నేహుల ♦ రై ప్రవర్తించితి రనఘవర్తనులార ♦ వినుఁడు నాదు
పలుకు వృద్ధునకుఁ ద♦పశ్చరణంబున, కై వనంబున కేఁగు ♦ టర్హకర్మ
ముచితకృత్యంబుఁ♦ దోడ మీ రెఱిఁగిన, యదియ కా మది ముద♦మార మీర

ఆ. లెల్ల నా కనుజ్ఞ ♦ యిచ్చి కానకుఁ బుచ్చుఁ, డనుడు సర్వజనులు ♦ నశ్రుపిహిత
దృష్టు లగుచు గద్గ♦దిక నెలుం గెడలఁగ, నార్తి దోఁప నేడ్చి ♦ రధిపముఖ్య. 85

వ. విని ధృతరాష్ట్రుండు వారి కిట్లనియె. 86

సీ. ప్రజ మును మొందంగఁ ♦ బాలించెఁ బుడమి శం
తనుఁ డనంతరము శాం♦తనవుచేత
రక్షితుఁ డగుచు మీ♦రలు ప్రీతిఁ బొదల వి
చిత్రవీర్యుండు ని♦ష్ఠాత్రి యేలెఁ
బడపడి పాండునృ♦పాలుండు మీరు హ
ర్షింపంగ భూమి ర♦క్షించెఁ బిదప
ధర్మనందనుని చం♦దము మీ రెఱింగిన
యది సత్యధర్మాత్ముఁ ♦ డైన యితని

తే. ననుసరింపక యన్యాయ♦ మాచరించి, దుర్ణయంబున నిల యేలి♦ తుంచెఁ గులము
నుర్విఁ గల భూపతులను దు♦ర్యోధనుండు, వానికు శ్చేష్టలకు మూల♦ మేన కాదె.

వ. అది మీ మనంబులం బెట్టక. 88

క. మహి నెప్పగ రక్షించిన, మహితగుణులయన్న కొడుకు ♦ మమ్మనుం డని నా
కు హితంబు గోరి కరుణా, సహితుల రై యిం డనుజ్ఞ ♦ సన్న్యాసముకున్. 89

వ. అని యప్పౌరజనంబుల మనంబుల లే కున్నను దనకీల్గ్గడించి యరణ్యగమనాను జ్ఞాకరణంబునకుం బ్రార్థించి యవ్విభుండు వెండియు. 90

---

1. క. పట్ల సద్గతికిని. 2. చ. బిండు సేసికొని వెలార్చి.

ఆ. వృద్ధ కృపణ పుత్త్ర•విరహిత గాంధారి, యీ నెలంతఁ జూచి • దైన్య మీర
లకట కానసమున • కరుగుట మే లని, మా కనుజ్ఞ యిందు • మాన్యులార. 91

వ. అని పలికి పాండవాగ్రజుం జూచి. 92

సీ. తమ్ములనకుము నీ•తండు దిక్పాలక [1]మధ్యభాసితుఁ డైన•మఘవుఁ బోలి
మహనీయవిభవస•మగ్రత వెలిఁగెడు, నేమిట నేమఱ • కెపుడు మీర
లితనిఁ బొదివి సం•ప్రీతిగ వర్తింపుఁ, డయ్య యిల్లడ యిమ్మ•హానుభావు
నిడితి మీకడ మిమ్ము • నెల్లభంగులఁ దన పరిపాలనంబునఁ • బరమసుఖులు

ఆ. గా నొనర్పువాఁడు•గా నప్పగించిన వాఁడ నేను మీకు • వేఁడి దాఁకు
నట్లుగాఁ జరంప • నస్మత్కులీనుల, కధిక దుఃఖకారి • నైతిఁ గాని. 93

క. అరయ నెన్నం డైనను, మీరలు నా కెగ్గు గాఁగ • మెలఁగుట లే దో
పౌరవరులార నన్నున్, గారవమున ననుప రయ్య • కాననమునకున్. 94

వ. అనినం బౌరజనంబు లేడ్పులు మ్రింగికొని యొండొరులం జూచుచు నూరకున్న
నమ్మహీశ్వరుండు మఱియును. 95

సీ. సాధుచరిత్రయు • శాంతయు నైన యి•గ్గాంధారియును నేను • గాఢవినయ
మార మీ తెలి విట్లు • గోరుచు నున్నార, మఖిలధర్మాభిజ్ఞుఁ • డగు పరాశ
రాత్మజుండును ధార్మి•కాగ్రణి పాండవా•గ్రజుఁడును నాకు న•రణ్యగమన
మునకు నిచ్చి రనుజ్ఞ•మోడ్పఁగేలు దల•గదియించి మిమ్ము వేఁ•డెదఁ గృపాధ్యు

తే. లార యనుమతి సేయుఁడు • మీరు ననుడు, వార లుత్తరీయంబులు•వదనవినిహి
తములుగాఁ జేసికొని రోద•నము రవంబు, లెసఁగఁ జేసిరి విను ధర•ణీశవర్య. 96

వ. అ ట్లేడ్చి యుడిగి తమయంతవట్టునుం గూడికొని కార్యవచనంబు లార్యచరితుం
డును జతురాలాపకల్యుండును న[2]గు శంబు వనువిప్రోత్తమునకుం జెప్పి యుత్తెఱం
గున ధృతరాష్ట్రునితో నాడు మని నియోగించిన నాతం డారాజు నగ్రభాగంబున
జేరి సవినయంబుగా ని ట్లనియె. 97

— ధృతరాష్ట్రునితో శంబు వనువిప్రుఁడు పౌరజనసమ్మతి సెప్పుట —

సీ. భరతవంశోత్తమ • పౌరజనంబులు, దమమాటలుగ భవ•త్సన్నిధాన
మున న న్నుపన్యాస • మొనరింపఁ బంచిన, యట్టిభాషణము లే•కాగ్రబుద్ధి
నవధరింపుము మీమ•హాన్వయంబునమహీ•విభులయం దొప్పయి • వెదకిరైనఁ
గానము మము మీరు • గన్నట్టిపగిదల న్నెట్లట్ల రక్షించితి • రాదరమున

తే. వినుము దుర్యోధనుండు సే•సినయవర్త
మొక్కటియు లేదు నినుఁ దిరో•కోత్తరుండు
సత్యవతికొడు కే మని • సమ్మతించి
పంచె దానిన చేయుము • వరమనియతి. 98

1. గ. మధ్యభాసితశతమఖుఁడుంబోలె. 2. క. చ. ట. కాశల్యం డను.

క. అడలెడఁ బడఁగా మమ్మును, విడిచితి గురువై సశోక ♦ వేదన యే మిం
కఁ డిపికొన నప్పటికిఁ దోడ్పడు నీ దగు సద్గుణములు ♦ బంధులువోలెన్. 99

ఆ. ధాత్రి శంతనుఁడు వి♦చిత్రవీర్యుఁడుఁ బాండుఁ, రాజు సెట్టు లట్ల ♦ రాజరాజు
ప్రజకు సంతసముగ ♦ బాలించె నీయుండు, నతనియందుఁ గలదె ♦ యధిప మెగ్గు.

వ. భీష్మద్రోణకృప ద్రౌణికర్ణ కృతవర్మశల్యు లోనగు దిక్కులను భీమార్జుననకులసహదేవ
ద్రుపదవిరాటసాత్యకు లోనగు దేవయు నై విధిప్రేరణంబునం బోరి వారివలన
నఖిలక్షత్త్రియసంక్షయం బావహిల్లె నది యొక్క దుర్యోధనుచేతన యయ్యెనె
యట్లుం గాక రణంబు రాజుల కుత్తమధర్మంబ కాదె యందుల మరణంబును
సుగతికరణకల్యంబు నీసుతుండు సహాయులుం దానునుం బుణ్యలోకసౌఖ్యం
బునం బొంది యున్నవాఁడు ధర్మాచరణశాలి వగు నీకును సుగతిప్రాప్తి సులభంబ
యగు నిట కూఁదటికి మాభాగ్యంబునం జేసి పరమకృపాభరితు లైన పాండవులు
మాకు రక్షకులుగాఁ బడసితి మాకర్ణింపుము. 101

తే. స్వర్గమైనను బాలింపఁ ♦ జాలువారు, వీరలకు భూమిపాలన ♦ విధి యనంగ
నెంతపని వీరిచేతికి ♦ నిచ్చితిపుడు, మమ్ము నెల్లవిధంబుల ♦ మనిచి తధిప. 102

సీ. ధర్మపుత్త్రుఁడు దీర్ఘ♦దర్శి మహాత్మ, సచివుండు బంధుర♦క్షణపరుండు
రిపునెడ నైనను ♦ గృప పెద్ద భావసం, శుద్ధియుఁ బ్రతిభయు ♦ సువ్రతంబు
నితనికి వెన్నతో ♦ నిడినవి యొగులను, దనయట్ల కాఁ జూచుఁ దమ్ము లెల్ల
సన్నుతి కెక్కిన ♦ సకలగుణముల నిమ్మహితాత్ముచందాన ♦ మమ్ముఁ బ్రోచు

తే. మాత్రయే దేవవిషయస♦ముచితాగ్ర, హారసజ్జనమాన్యంబు ♦ లైన గ్రామ
ములు దగంగ రక్షింతురు♦వెలయఁ దాకు, నిత్తు రూళ్ళలు దేవమ♦హీసురులకు.

క. మృదువులకుఁ జాలమృదువులు, విదితముగా వినుము పాండ♦వేయులు గడుబె
ట్టిదులు బెడిదంపువారికి, మదలోభిత్వములు లేవు ♦ మందున కైనన్. 104

క. శూరులు శాంతస్వాంతులు, పౌరజన ప్రకరజాన♦పదచయనిత్యా
పారప్రమదాపాదన, పారగు లతుల గురుభక్తి ♦ పరతంత్రాత్ముల్. 105

తే. కొంతిదేవికిఁ గోడండ్ర♦కును మనముల, గరుణ యగ్గలమై యుండు♦ధరణినాథ
పౌరులందును జనపద♦ప్రజలయెడను, నాడునురు మేలు దమ కగ్గ♦మైనయపుడు.

తే. వీర లెప్పుడు మము నీవు ♦ గారవించు
కొలఁకి మన్నింతు రమలిన♦హృదయ కలక
దక్క ధర్మజుపై రాజ్య♦తంత్రభార
మిడి మనంబున నూఱడి ♦ యిచ్చ సలుపు. 107

వ. అని చెప్పి నిట్లు విప్రప్రముఖంబునం బౌరులభాషణంబులు విని ధృతరాష్ట్రుండు
ప్రీతుండయి సముచితప్రకారంబుల సజ్జనంబులం గ్రమంబున వీడుకొలిపి
కౌంతేయాది బంధువులను మిత్త్రులను నిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి

గాంధారీసమేతుండై యభ్యంతరమందిరంబున కరిగి యద్దినశేషంబును రాత్రియుం దగు వర్తనంబులఁ గడపి మఱునాఁడు విదురుని రావించి మృతు లయిన బాంధవుల కెల్లను సవిశేష శ్రాద్ధంబులు సేయుతలంపు పుట్టె కొన్నిదినంబులు పయనంబు మానితి మానితమాననీయచరిత్రుం డగు ధర్మపుత్త్రుపాలికిం బోయి నీ వీకార్యంబు సంఘటింపు మని పనిచిన నతం డట్ల చేసెద నని చని యనుజసహితుం డై యున్న యన్నరేంద్రునిం గాంచి. 108

సీ. మీతండ్రి సురనదీసూతిబాహ్లికులకు, సోమదత్తునకుఁ దత్సూనునకును
దుర్యోధనాదిసుతులకును దక్కను, గలుగు బంధులకు నుత్కర్ష మెసఁగ
శ్రాద్ధముల్ సేయువిచారంబు దోఁచిన, మసలెఁ గార్తికపౌర్ణమాసిదాఁక
వనమున కరుగఁ డప్పని నీకుఁ బోలిన, యట్టులు గావింపు మనిన నాతఁ
తే. డెంతయును వేడ్క నమ్మాట కియ్యకొనియె
నర్జునుండును బ్రీతుఁ డై యర్థి మనియె
భీముఁ డపుడు [1]గమర్బ్సమోహముతోడ
విదురువదనంబు సూచుచుఁ బెదవు లదర. 109

వ. ఏమేనిం బలుకం జూచిన బీభత్సుండు మెలుపున నతని వారించి యుల్లస యిట్లనియె. 110

సీ. రాజు వృద్ధుండు ధృతరాష్ట్రుండు భీష్మముఖ్యజ్ఞాతులకు శ్రాద్ధకర్మ మాచ
రింపఁ దలంచి యర్థించె భవజ్జిత,ధనధాన్యములు నీవు దాని కియ్య
కొనమి యశంబునకును ధర్మమునకు విధ్వంసంబు సేయుటే ధర్మతనయ
తలఁచినపని విఘ్నితము సేయఁ దగునయ్య మనకు నయ్యంబికాతనయుఁ డొల్లి
ఆ. వేఁడికొండు మఱఁడు వేఁడెనుఁ గానకుఁ నేఁగు చుండి మనల నిష్ట దింత
నూడ వలదె యొండు లాడక యప్పని, సలుపు టొప్పు బాహుశాలిసీకు. 111

క. అని చెప్పఁగఁ జెవి [2]దారిచి, విని ధర్మతనూజుఁ డంత విజయునిఁ బొగడెన్
మనమున నమ్మాటల కయ్యనిలతనయుఁ డిట్టు లనియె నన్నరుతోడన్. 112

—భీముఁ డర్జునునితో ధృతరాష్ట్రునుద్యోగంబునకుఁ బ్రతికూలించి చెప్పుట—

క. మును చేసినయవి సాలవె, విను గాంగేయాదిబంధువితతికిఁ దగ నిం
కను శ్రాద్ధంబులు వలసిన, మనము దగమె చేయ దుష్టమతి యతఁ డేలా. 113

క. మఱచితె యాతఁడు మనలం, బఱచినబన్నములు భీష్మబాహ్లికముఖు ల
త్తఱి నట వోయిరి వారల, నెఱుఁగమె మన మట్టిబంధు లేటికి మనకున్. 114

వ. వారివిషయం బైనమేలునకు మాఱాడుట యొగ్గు గాఁ దాకర్ణింపుము. 115

తే. కర్ణునకుఁ జేయవలసినగౌరవమున, గొంతి యింకను శ్రాద్ధ మత్యంతవిభవ
ములసిల్లంగఁ జేయుఁ గాకుచితనిరతి,యావిధమునకు మాఱాటసూవె యొగ్గు.

1. క. క్రశల్య. 2 గ. వాలిచి.

వ. అని పలికి వెండియు. 117

సీ. పాంచాలి నవమాన♦పఱచిన తెఱఁగును, నయ్యెంతి వెనుక రా ♦ నడవిఁ గలయ
ధర్మజుచన్నచం♦దంబును మది గీఱి, [1]యుండక మఱపెట్టు ♦ లోలసె నీకు
నాంబికేయుఁడుదం|డి♦యగుట నాఁ డెట వోయె, భీష్ముంను మొదలగు♦పెద్దవారి
బాంధవం బే మయ్యెఁ ♦ బార్థ యీవిదురుఁ డె,ఱుంగఁడే వారల♦భంగి యసిన

ఆ. ధర్మజుండు భీముఁ ♦ దనువచనముల న,దల్చి నకుఁడు మఱియుఁ♦ దగఁడె వ్రాజ
కాంబికేయుఁ డిట్టు ♦ లనకుము మనకు న, గజునివనుపునేఁత ♦ ప్రతము గాదె.

క. అని భీము నదిమి విదురునిఁ, గనుఁగొని మాతండ్రి పుణ్య♦కర్మము లెమ్మెఁ
దనబంధులకై చేయఁగ, మనంబునం దలఁచె నా స♦మంచితభంగిన్. 119

క. నాయింటిధనము గైకొని, చేయఁగలాఁ డమ్మహీశు♦చిత్తము సంతో
షాయత్తంబుగ వేగము, పోయి యనఘ చెప్ప మవ్వి♦భుఁడు ప్రియమందన్. 120

చ. అన విని మెచ్చి ధర్మసుతుఁ ♦ డర్జునుసిం గొనియాడి యాదరం
బున విదురుం గనుంగొని ప్ర♦భూతిపధానములన్ నిజేచ్ఛ నా
ధనమును నర్జునార్థమును ♦ దాఁ గొని శ్రాద్ధము లాచరించు వాఁ
డనఘు కురూద్వహుండ డిది మ♦హాత్మున కిం పని విన్నవింపుమీ. 121

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లనియె 122

క. వనవాసాయాసంబుల ననయంబునఁ నలఁగి దాని ♦ నాత్మ నిడి మను
తనయుండు పెక్కులాడెం ద,గనిమాటల దీన రాజుఁ ♦ గలను మనుమీ. 123

క. ఇతఁ డేమి యన్న నే నగు, ధృతరాష్ట్రుఁ ... ♦ ఁ బనపు ♦ చేఁత విను న
... దర్పినాదమునం బడ్డసితి మేలును ... ♦ పితృల ... 124

వ. అని పలికి యువ్విదురుఁ డరిగి నచవకనుం డనుచు. 125

క. మాతం ద్రిసిష్టవిధములఁ జైత్య ... ♦ ... [2]రత్న
వ్రాతకనకగోగణములఁ, జేత ... ♦ ... నిచ్చున్. 126

క. గ్రామములు దేవతలకును, భూమిసురులకును గురుప్ర♦భువు నిమ్మనుమీ
పో మనవలెని చెప్పు మాతని, కీమాటలు నలయుపనుల ♦ కీవు మెలఁగుమీ 127

క. అనినఁ బ్రియ మంది విదురుఁడు, సని యాగ్నపుత్రో నబాత♦శ్రుతుకడకు నీ
పనిచినపనికిం బోయితి, వినుపించితిఁ దెఱఁ గతండు ♦ విని మోదమునన్. 128

క. నరువలను నూచె నకెంతం, బరమప్రియభరితుఁ డయ్యెఁ ♦ బార్థివవర య
య్యరుఁగ్ర ప్రాణంబులు డాఁచపు నీకును ధనము దాఁచు♦వం గలిగెడినే. 129

క. చేయుము విచ్చలవిడి గాం,గేయప్రముఖులు నిర స్త♦కల్బిషులై మా
దాయత్తచిత్తులుగ భూ,నాయక శ్రాద్ధములు జగము♦నం బొగ డొసఁగన్. 130

చ. కనకము మేలిరత్నములు ♦ గ్రామములున్ హయగోవ్రజంబులుం

1. జ. యుండఁగ. 2. ట. రత్నవ్రాతకనకగోహయములఁ, జేతోరతి నర్జునుండు.

దనియెఁగ నిమ్ము సర్వవసు◆ధాసురకోటులకున్ నిజేచ్ఛ నీ
తనయులు పుణ్యలోకసుఖ◆ధాములు లై వెలసిల్లునట్లుగా
నను టయు నాంబికేయుహృద◆యంబున మోద మెలర్చె భూవరా. 131

చ. పదపడి భీముమాట లొక◆భంగి నెఱుంగఁగ జెప్పె వాఁడు దు
ర్మదుఁ డవి పాటి గావు కురు◆రాజమహాత్తర పెట్టకుండు నీ
హృదయమునందు వాని నని ◆ యేర్పడ ధర్మజపార్థవాక్యముల్
విదురుఁడు సెప్పి సంతసము ◆ వెల్లిగొనంగ ననేకభంగులన్. 132

ఆ. అట్లు సంతసిల్లి ◆ యధిప కార్తికపౌర్ణ, మాసి నవ్విభుండు ◆ మహిత భూమి
దేవకోటి నెల్ల ◆ రావించి యుచిత, శ్రద్ధఁ జేయఁ దొడఁగె ◆ శ్రాద్ధవిధులు 133

సీ. కనకాదివస్తువుల్ ◆ గడువేడ్క ధర్మనం,దనుఁడు పుత్త్రేర ను◆దాత్తభంగి
బాహ్లికునకు గంగ◆పట్టికి సోమద,త్తునకుఁ దదీయపు◆త్త్రునకుఁ దొలుత
[1]నంచితశ్రాద్ధంబు ◆ లాచరించె సుయోధ,నాదికుమారుల ◆ కందఱకును
వేర్వేఱఁ గ్రియ[2]లు నీ◆ప్సితవిధంబులఁ దగ, నొనరించె సింధురా◆జునకుఁ దక్కఁ
ఆ. గలుగుబంధులకును ◆ వలయురాజులకును, ద్రోణునకును బుద్ధిఁ ◆ దోఁచినట్టి
యిష్టజనములకు న◆హీనభవ్యప్రకా,రములఁ బారలౌకి◆కము లొనర్చె. 134

చ. అతులిత రత్నకాంచనగ◆వాశ్వవిభూషణవస్త్రకన్యకా
క్షితిముఖవస్తుదానములు ◆ కీర్తన కెక్కఁగ నవ్విభుండు సు
వ్రతుఁ డయి చేసెఁ బంచదశ◆వాసరముల్ నిజదానలౌల్య మ
ప్రతిహతవృత్తిఁ జెల్ల విని ◆ పాండుసుతాగ్రణి ప్రీతిఁ బొందఁగన్. 135

ఆ. భూమిదానవిధులు ◆ భూవర యొకమాత్ర, నంబికాతనూజుఁ ◆ డాచరింప
నంతఁ బోక యూళు ◆ లగ్రజన్మలకు నీ, నతని బనిచెఁ బాండవాగ్రజుండు. 136

—◆ ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారీసహితుం డై వనంబునకుఁ బోవుట ◆—

వ. వచ్చిన ప్రియంబు పెంపున హృదయంబు పల్లవింప నాభూవల్లభుం డనేక గ్రామంబు లగ్రహారంబులు గావించె గాంధారరాజు మొదలయిన నిజబంధువులకు బహుళదక్షిణలుఁ గాఁ బారలౌకిక క్రియలు సేసె నిట్లు ధృతరాష్ట్రుండు భారతరణంబున మరణంబు నొందిన బంధులోకంబునకుం బుణ్యలోకసౌఖ్యాతిశయపదంబు లగు పరమశ్రాద్ధంబులు నిర్వర్తించి కృతకృత్యుం డై సర్వకృత్యంబులుం జలిపి పాడ్యమినాఁడు రేవకడ ఋత్విక్సమేతుం డై యిష్టి నడపి పాండవులను దక్కటిబంధువులను మిత్త్రులను రావించి వనవాసంబునకు సంకల్పంబు సేసి సకలభృత్యజనంబులకు నర్థధనంబు లిచ్చి గాంధారీసమన్వితుం డై వల్కలాజినంబులు ధరియించి యక్షతగంధపుష్పంబుల గృహంబుఁ బూజించి సర్వపదార్థంబులు బరిత్యజించి యుద్దేవియుఁ గదిసి నడవ యాజకు

1. క. నక్షిష్ఠ శ్రాద్ధంబు. 2. జ. లతిప్సితవిధంబుల నొనరించె.

లగ్నులు నుపకరణంబులును ధరియించి ముందటం జేరువ నడుగ నడుగ వెడలె
నట్టియెడ నేతెంచి. 137

క. కొంతి మొదలైనకౌరవ, కాంతాజను లెల్ల నెవ్వగలఁ బొగులుచుఁ బ
ర్యంతంబుల బాష్పసలిల, సంతానము లురలఁ దోన చనుదేరంగన్. 138

వ. అజ్జనపతి సనుచుండె. 139

తే. పాండవాగ్రజుఁ డక్కుఱుభర్తవలను, శోకదీనుఁడై తప్పక చూచి యేడ్చి
హా మహారాజముఖ్య యెం దరిగెదనుచు, నొడలు కంపింపఁ జదికిలఁబడియె నధిప.

క. నతఁ డనునయించి కొన నన్నరపతి నెత్తుచును దా నయనయుమున్ వనటం
బురపురఁ బొక్కుం గురుభూవరు యుద్దెసఁ దెలుఁగు రాదు వాక్రువ్వంగన్. 141

వ. భీమసేననకులసహదేవులును గృపయుయుత్సుసంజయులును ధౌమ్యాదిధరణీ
సురులును శోకవ్యాకులత్వంబు నొందిరి కొంతి యడలుచు గాంధారికరంబు
నిజస్కంధంబున నిడికొని నడవ నయ్యంధనృపతి గాంధారీస్కంధభాగకలిత
బాహుండై పోవుచుండె నప్పుడు పాంచాలియు సుభద్రయుఁ జిత్రాంగదయు
నులూపియు సపుత్రి యగు నుత్తరయు మఱియుం గలయట్టి మగువలుం గురరీవిచ
యనాదంబులచందంబు దోఁప నాక్రందనంబు సేసి రయ్యవస్థ జూడఁబునాఁడు
పాండవులు పురంబు వెలువడినప్పటిదశం బోలియుండె నట్లు ధృతరాష్ట్రు
కాననగమనంబు నిశ్చితం బగుటయు నాబాలవృద్ధంబుగాఁ బురజనంబు గనుం
గొనం జనుదెంచిన. 142

ఆ. వచ్చి రెండకన్ను వానకన్నును నెఱుం, గనిపురంధ్రు లెల్లఁ గరము వంతఁ
దలరు నంతరంగములతోడ నక్కుఱు, వృద్ధుఁ జూడ నార్తివికలగతుల. 143

క. నెలఁతలు హర్మ్యంబులపై, నోలి నిలిచి చూచుచు నాహాత్కారములశో
కాలాపవిలాపంబులు, నేలకు మింటికిని నడుము నిండి చెలంగెన్. 144

వ. ధృతరాష్ట్రుండును బురద్వారంబు నిర్గమించుచుండి సకలపౌరజనంబుల నిలువం
బనిచె విదురుండు నక్కురువృద్ధునితోడ వనంబున కరుగుట దృఢనిశ్చయుండై
పలికె సంజయుండు నవ్విధంబు వాఁడయ్యెఁ గృపాచార్యుండును యుయుత్సుండు
నత్తెఱంగుమాటలాడిన నాంబికేయుండు వారిని వారించి ధర్మనందనున కప్పగించి
నిలిపి కోడండ్ర నెల్లను సముచితవచనంబుల మరల నియమించిన వార లావైచి
త్రవీర్యునకు గాంధారికిం బ్రణమిల్లి బాష్పంబులు వదనంబున వెల్లిగొనుచుండ
వీడ్కొనియును బాండురాజమహిషిం జూచికొని వెనుకం జను చుండి రా సమ
యంబున నజాతశత్రుండు గొంతి కిట్లనియె. 145

క. మాయయ్య కాననమునకుఁ, బోయెడు నే నితనితోడఁ బోయెద శ్వశ్రూ
పాయత్తుండనై యుండెద, నీయువిదలఁ గొనుచు మగిడి యేఁగుము తల్లీ. 146

చ. అనుటయు గొంతి యక్కురుకులాగ్రణి కిట్లను నీవు దోడఁ గా

వనమున కేఁగు దెంచుట జ♦న స్తవనీయ చరిత్రుఁడ విద్విభుం
డనుమతి సేయునే యుడుగు ♦ మావని యియ్యమ యత్ర నాకు నీ
మనుజవిభుండు మామ గరి♦మంబుగ వీరలఁ గొల్చి పోయెదన్. 147
తే. ఇతని కియ్యనుకునను విను ♦ మేన చుప్పో, వలఁతి సు శ్రూష సేయంగ♦వత్స మీఁర
లావనికి నేర్తురే వీర ♦ లవని కరుగ, నింట నుండంగ నామన ♦ మియ్యకొనుని.
వ. అనిన నాధర్మపుత్త్రుండును దమ్ములు నుచితవచనంబుల వేఁడికొనిన నద్దేవి యుగ
తనయుం గనుంగొని. 149
క. వీరలయెడఁ గొడుకా [1]యుపచారంబులు పలుకుదు నె వి♦చారము విను మే
నేరూపంబున నిలునన, గారవమున నిది వ్రతంబు ♦ గాఁ గైకొంటిన్. 150
వ. అని పలికిన నిజస్కంధంబున నున్న గాంధారికరంబుఁ గర బు నమునంబునం బాపి
యతనిదిక్కు మొగంబై 151
క. నీ వేమియు వనవాసము నహ, దేవుని నేమఱక యరయు ♦ దినకరసుతుండిల
భావమునఁ దలఁపు మే న్యా, దేవసనునిపుట్టు వదంచి తొం గవటమునన్. 152
క. అది పావము దానికి నా, మది నెప్పు ను వగతు విమల♦మానస యక్కి
డు దొలంగకమ్ముగా నత్పు దధానములు సేయు ♦ తాత్పర్యమునన్. 153
ఆ. అవిరోధమునఁ గర్ణుఁ ♦ డాజిఁ బోము న, నాదు మానసంబు ♦ వోసు నీరు
వఱియులై తలంప ♦ ఒలుకాలఁ జేసిన, నాకు గాఁగ పలపు ♦ వంశపర్వ. 154
క. నీవును దమ్ములు భక్తిభ, రావేదయులొడఁ దలఁపుఁ ♦డమ్మసిలాత్మ
ద్రోవది నెప్పుడు దృఢసం, భావన నున్నంపు మయ్య ♦ పౌగవబాహ్యా. 155
క. భీమార్జునసకులసహ, దేవులంబుల సఫలతా వ్రతకాలంబులు గా
భూమిగాక యరిసి యెునపు, మేమింట నేను అట ధర్మ♦మిట యరయు నెడన్. 156
వ. అని పలికి నానిశ్చయంబు శిథిలంబు గాగ మీరు మరలుం డని పలికినం బాండ
వాగ్రజుండు విషాదం బంది యూరకుండె భీమాదులు డెందంబులు గొందలం
బంద వ్రమ లోచనుల దల ఆ ంచి రి ట్లచ్చెమ్మత్తంబుగ మనంబు [2]కుడివడుచు
మందంబై చెల్ల ధృతరాష్ట్రునకు [3]గొండొకయెడ గాఁగం జనియె నాధర్మతన
యుండు తల్లియాననం బాలోకించి. 157

— ♦ ధర్మరాజు కుంతిని వనంబునకుఁ బోవలదని ప్రార్థించుట. ♦—

సీ. ఇది యేమి సేయంగ ♦ నెత్తికొం టిమ్మాట, యాడకు మేను ని ♦ న్నడవి కేఁగఁ
బనుతునే మముఁ దొల్లి ♦ పనిచి పనులఁ గొను, భంగిన సామ్రాజ్య♦భారనిర్వ
హణము లెఱుంగును ♦ నప్పటికప్పటి, కి ట్లని యానతి ♦ యిచ్చినడపఁ
బంపక యున్న నొ♦ప్పమి రాదె మాకు ము, న్నీవును గృష్ణుండు ♦ నేవిధమున
తే. నడపితిరి కార్య మెఱుఁగవే ♦ యడలు వెల్లి

1. క. యుపచారంబులు. 2. గ. నుడివడుచు. 3. గ. గొండుకయెడ.

మమ్ముఁ బాంచాలి నిటు ముంచి • యమ్మ యడవి
నెట్లు యుండెద వనఁగ నయ్యింతి బాష్ప
పూర్ణనయన యై యూరక • పోవుచుండె. 158

ఉ. అ య్యాశ్రములాత్మతోడఁ బవ•నాత్మజుఁ డిట్లను ధర్మపుత్త్రు నీ
వెయ్యది యుక్తహేతువుగ • నెమ్మెయిఁ బాసెదు నీదుపుణ్యవం
గయ్యము సేసి భూపతిని•కాయములం బరిమార్చెఁ దల్లి నీ
కియ్యన లక్ష్మి నూఁది [1]చరియింపగ నిప్పుడు వాయ బాడియే. 159

క. మనమునఁ దోఁచినదానము, లనుదినమును జేయుచును స•మాశ్రితజనులం
బెనుచుచు బంధులఁ బ్రోచుచు, జననుతచరితమున బరఁగు • సౌజన్యనిధీ. 160

క. వనమున మాదీపుత్త్రులు, [2]వెనుఁబడుటకుఁ దలరి తట్లు • విక్రమమునవెం
గొనగొల్పి తిట్లు వీరల, ననూనదుఃఖముల ముంచి • యరుగం దగునే. 161

వ. అనియె నట్టియెడ. 162

క. ద్రోవదియు సుభద్రయు శోకావేశం బడర మోహము • లగ్నలఁ దోఁగం
గా వెక్కి వెక్కి యేడ్చిరి; భూవర పాండుక్షితీశ•పుత్త్రులు నేడ్వన్. 163

క. పరిజనములు గన్నీళ్ళులు, దొరఁగఁగ [3]నవశ లొంది వారి•తోడం జని రి
ప్పగిదిఁ దనదుతనూజులు మరలమికిం బాండురాజ•మహిషి మొగుచున్. 164

వ. తెగనాడ కున్నఁ బోవ రని కన్నీరు దుడిచికొని వారలం గలయం గనుంగొని వా
రలు వినుచుండం దక్కినజంబులతోడ. 165

సీ. దుర్ద్యూతమునఁ దాసు • నాలపోవుటయును, నాసభ నపకీర్తి • యగుటెఱుంగు
వాటిల్లుటయుఁ బెక్కు • భంగుల నడవుల, నిడుమలఁ బడుటయు • నే సహింపఁ
జాలక కార్యంబు • చెప్పించి సంధికై నోవఁనివా రెల్ల • నవ్వఁ దలఁచు
వంచి కౌరవులతో • వర్తింప నే లని, హరితోడ నాడితి • నవ్విధమున

ఆ. మానినీయు ధర్మసూను నాగాయుత,బలుని భీము శత్రుభంజనైక
శీలు బార్థు శౌర్య•లోలురఁ గవల దైన్యంబు నొందఁ జూచు • టర్హ మగునె.

వ. అని ధర్మతనయుపదనంబు వీక్షించి పాంచాలిం జూచి. 167

సీ. గౌరవంబున ను•మారత్వమున నొప్పు, నిప్పొత్తిఁ దల వట్టి యీడ్చి తెచ్చి
సభలోన నట్లు దు•శ్శాసనుం డవమాన, పెట్టంగ వచ్చుటే•పెద్ద లెల్లఁ
బలుకక యుండ న•బ్బన్నంబునకు నోర్వ, వలసె మీ కప్పటి • కలఘుతేజ
నీతేజ మట్టులు • నీ అయిఁ బోయినఁ, బాండునికులము సె•ప్పంగఁ జూప

తే. లేక [4]పోదె యబ్బంగిఁబ•ల్కితి ముకుందుతోడ నేను మీ రెమ్మెయి•రూఢి కెక్క
వెలుఁగఁ గోరుటకతమున•దలఁచిదాని, ననిలసుతుఁడె త్రిప్పె నే • మనఁగఁగలదు.

1. గ. చరియింపఁగ నిప్పుడు. 2. క. చ. ట. 'వెనుఁబడుటకు...విక్రమము మెయిం గొనివచ్చి యిపుడు వీరల'. 3. గ. నడ లాడ వారి. 4. గ. పోక కబ్బంగి.

వ. అనిన విని ధర్మసుతుండును భీముండును సిగ్గువడి రిట్లు వలికి గొంతి యిమ్మాటకు భీముచిత్తం బెట్లగునో యనుతలంపున ధర్మసుతుని కతనిం జూపి. 169

ఉ. నాకుది నొండు లేదు విను ♦ నవ్విభు నీతనితోడ నీదు ల
క్ష్మీమహిమోన్నతం బలరఁ ♦ జేసితి నుత్తమదానముల్ జన
స్తోమనుతంబుగా నడపఁ ♦ జూచితి జన్నము గన్నులార నిం
కేమికొఱంత నా కుడుగ ♦ నెట్లును బోదు నరణ్యవృత్తికిన్. 170

తే. రాజ్యఫలము గావింపఁ బు ♦ త్త్రి సమగ్ర, తపమునకు ఫలమైనయు ♦ త్తమగతి ప్ర
సిద్ధి గోరుదు నది గల్గఁ ♦ జేత కిట్టితోడు మఱి నాకుఁ గలుగునే ♦ దురితదూర.

క. కురురాజునకును దేవికిఁ, బరిచర్య లొనర్చుచుం ద ♦ పంబునఁ గృశితం
బొరయుతనువుతోఁ గడపెదఁ, గరము నియతి నింకఁ గలుగు ♦ కాలము వత్సా. 172

వ. మీరు మరలుం డనియె నట్టియెడ నప్పాండురాజమహిషి దమతోడ వనవాసంబున కై వచ్చుటకుం గడంగుటయు దాని కొడంబడక పాండవులు దగు పలుకులం బ్రార్థించుటయు నెఱింగి గావున ధృతరాష్ట్రుండు ధర్మతనయుం డెట్లు సెప్పె నట్లు సేయు మని విదురసంజయులచేత నద్దేవికిఁ జెప్పి పుత్తెంచి వార లేతెంచి యబ్భంగి సెప్పినను వదలక వారిపలుకులు లాయము విచారించి దృఢనిశ్చయంబునఁ గొడుకులఁ గోడండ్రను దక్కటిబాంధుజనులను సర్వభరతభార్యలను బరిజనంబులను గలయం గనుంగొని యిట్లెల వచ్చెదరు నిలువుండు సుఖులరై యుండుం డనుటయు. 173

క. హృదయములు దలర నందఱుఁ, బ్రదక్షిణము గాఁగ నేడ్వఁ ♦ గందు వెలుఁగు లె
ల్ల దెసలఁ జెలఁగఁ దిరిగి తత్పదంబులకు నెఱఁగి వంత ♦ దనువులు దూలన్. 174

వ. నిలిచి రందుఁ బాండవు లేవురుం బాండురాజమహిషి ననుప మఱియుం జని యాయమను ధృతరాష్ట్రగాంధారులను గలసి వారల నిరువుర నుద్దేశించి మీరు వనంబునకుం బోయి తాను లే కున్న మా కెట్లు కాలంబు గడపవచ్చు నను తలంపునం దన్ను నెంత ప్రార్థించినను గొంతి నిలుచుట కొడంబడ దయ్యె నీసాధ్వికి బుద్ధి సెప్పికొనుచుం బరిచర్య సేయించుకొండని యప్పగించి యా రాజునకు నద్దేవికిం గుంతికిం బ్రదక్షిణంబు సేసి దండప్రణామంబు లాచరించిన దీవించి వారామంత్రణంబు సేయ నా ధర్మపుత్త్రాదు లశ్రుప్లావితంబులగు వదనంబులతోడ మరలి వనితాజనంబులం దోడ్కొని. 175

తే. పొగులుచును నల్లనల్లన ♦ పురికి నరిగి
[1]రదియు సమ్మిళికంబు ప్రో ♦ వైనయట్లు
నూఁడి గూడక యుండంగఁ ♦ జొచ్చి రాత్మ
మందిరంబు లందఱును బుధ ♦ మాన్యచరిత. 176

1. క. వ్యథయు సమ్మిళికంబు.

వ. అట్లు పురప్రవేశంబుసేసి ధర్మనందనుండును దమ్ములుం దగినవర్తనంబుల నుండ నట యక్కురువృద్ధుండును నిశ్చింతుండై గాంధారియుం గుంతియు విదురసంజయులు నగ్నిహోత్రంబునకు వలయుఋత్విగ్జనంబులతోడ నరుగుదేర నలయక భాగీరథీతీరంబునకుం బోయి యొక్కయోగ్యప్రదేశంబున విడిసెఁ దదనంతరంబ యతండు. 177

క. స్నానాదికవిహితానుష్ఠానంబులు నడపి శ్రుతివిశారదభూదే
వానీకప్రణయనమున, మానితరుచి వెలుఁగు చున్నసమహితాగ్నులకున్. 178

తే. అర్చలిచ్చి హోమంబు సక్రమంచితముగఁ, జలిపి యెల్లవారలకు భోజనము సంఘ
టించి యాహారవిధి యాచరించి విదుర,సంజయులయొనర్చినదర్భశయ్యనుండె.

— ధృతరాష్ట్రుఁడు శతయూపరాజర్షి యాశ్రమంబున వసియించుట. —

వ. ఆశయ్యకు ననతిదూరంబునం గల్పితం బైనతల్పంబున గాంధారియుం దదనంతర సన్నిహితశయనంబున గొంతియు నింతనంత విదురసంజయులును జుట్టం దమకుఁ జూడం బోలినచోటుల యాజకజనంబును విశ్రమించిరట్టిదినశేషంబు సనిన సాయంతనకృత్యంబులు సలిపి రత్ర్యాఖని యచ్చటఁ గడపి సూర్యోదయసమయంబునం గాలోచితకరణీయంబులు నిర్వర్తించి యాంబికేయుండు దనవారును దానును గంగానది యుత్తరించి చని కురుక్షేత్రంబుఁ బ్రవేశించి యొక్కపుణ్యాశ్రమంబునుపాంతంబునం దరుచ్ఛాయాశీతలం బైన సికతాతలంబున నాసీనుం డయ్యె నట్లుకురురాజు నిజాశ్రమప్రదేశంబునకు వచ్చుట శతయూపనామధేయుండును గేకయవంశవర్యుండును దపోధుర్యుండును నైనరాజర్షిసత్తముండు విని యయ్యెడకు వచ్చి. 180

క. కని గారవంబునం దోడ్కొని చని యర్ఘ్యాదివిధు లశకుంఠితవినయం
బున నడపిన నయ్యాశ్రమ, మున నతఁడు వసింపఁ గోరె భూపవరేణ్యా. 18!

క. కోరిన విదురాదులు నా, కౌరవపతిత్తలఁపు మేలుగాఁ గొని తగ న
చ్చేరువను బర్ణశాలలు, వే రచియించి రుచితంపువిధమున నధిపా. 182

వ. అం దక్కురువిభుండు దానును గాంధారియుఁ జీరాజినవసనులును సువ్రతపరులు నగుచుఁ గుంతీవిదురసంజయులతో వసియించి తపం బాచరింప యాజకులు నిజకృత్యంబులు నడపుచుండి రిట్లు నియమనిష్ఠ లతిశయిల్ల నాభూవల్లభుం డచ్చటిమును ల(చ్చెరువంద న)చ్చెరువ నతితీవ్రతపశ్చరణంబున నిజాంగంబు నిర్మాంసత్వంబునం జర్మాస్థులు గదియునట్టికార్శ్యంబు దనకు నొప్పుగా వర్తిల్లె నని యిట్లు ధృతరాష్ట్రు వృత్తాంతంబు సెప్పిన వినియ వ్విచిత్రవీర్యనందనుండుపదంపడియెట్టివాఁ డయ్యె మునీంద్రా యెఱిఁగింపు మనుటయు. 183

శా. ఆశాపాశవిమోచనోపకరణవ్యాలోచనవ్యూఢధామ సం
క్లేశోత్సారకదివ్యనామ వరదృక్లీలాప్తనిస్సీమ ల

త్క్రిశుంభత్సురలోక చక్రపరశుచ్ఛిన్నాసురానీక వి
ద్యాశోభాస్ఫురణాకృతీ శమదమాద్యంతర్యభాస్వీకృతీ. 184

క. మునిహృదయనిలయపాదా, వినతజనావనవినోద విద్యావిద్యా
ఘనచింతాంతికదూర లసనపీతస్మితసామజత్వగ్వసనా. 185

మాలిని. అపరిమితవిభూతీ యప్రమత్తానుయాతీ
[1]లపననిభృతవేదా శ్లక్ష్ణస్వైరనాదా
జపపరవరదాయీ సర్వవిద్యావిధాయీ
విపులకృపకటాక్షా విశ్వసంహ్లాదదక్షా. 186

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున యాశ్రమవాసపర్వంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము. 187

1. గ. లపనవిస్మృతవేదా.

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

ఆశ్రమవాస పర్వము, ద్వితీయాశ్వాసము

—:0:—

సంబంధాయుర్గురు
తాసిద్ధిదచరణపద్మ ! దాంత్యున్మీల
ద్ధీసద్మ శాంతిసేవ్యా
వ్యాసాదిమునీంద్రభావ్య ! హరిహరనాథా. 1

ధృతరాష్ట్రుపాలికి నారదుండు మునులతో వచ్చి యత్తపోవనమహిమ సెప్పుట.

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు వైచిత్రవీర్యుండు పరమ తపోధుర్యుండయి యుండె నంత నొక్కనాఁడు నారద పర్వత దేవల మహాంజా యను లమ్మహీనాయకుం జూచువేడ్క నయ్యాశ్రమంబునకుం జనుదెంచిన. 2

క. శతయూపుఁడు నయ్యెడకుం, గుతుకంబున వచ్చె వారిఁ ! గుంతి వినయసం
భృతయై యందఱను సమ్మర్చితులుగఁ జేసినఁ బ్రహృష్టచేతసు లగుచున్. 3

వ. ధృతరాష్ట్రుకడకుం బోయిన నతండు వినయసంభ్రమంబులతో వినతుండైన దీవన లిచ్చి యతని పెట్టించిన దర్భాసనంబుల నాసీనులై యుచితసల్లాపంబులు సేయుసమయంబున నారదుం డన్నరనాథుతో [1]శతయూపనామధేయుం డయిన ధరాధిపుపితామహుం డగు సహస్రచిత్యుఁ డనుమహారాజు దనపెద్దకొడుకైన శతచిత్యునందు రాజ్యభారం బిడి యియ్యాశ్రమంబునకు వచ్చి తపశ్చరణంబున దుశ్చ్యవనసఖత్వంబు వడసె మఱియును బృషధ్రుండును శైలాలయుండును బురుకుత్సుండు నిందుఁ దపంబు సేసి యింద్రలోకంబు వడసి రాజర్షిసత్తముల నెల్లను నే నీలోకంబున వెలుంగు చుండి యియ్యెడం గంటి నయ్యెడం జూచితి నిది యితరదుష్ప్రాప్యం బయినపుణ్యప్రదేశంబు నీకుం గృష్ణద్వైపాయనుప్రసాదంబున నిచ్చట వసియింప సంభవించె నని పలికి వెండియు.

సీ. ధరణీశ యిచ్చటఁ దపమున నీవు నన్నృపులయట్టుల విశిష్టపుఁబదంబుఁ

---

1. ఇ. శతజిహ్వుఁడు...ధరాధిపున ప్తయగుసహస్ర.

గందు నీతోడన । గాంధారియును వచ్చు, మీకు శుశ్రూష యొనమేయభక్తిఁ
జేసి కుంతియుఁ బతిఁ । జేరంగ నరుగు న,ప్పాండుభూపతి సురపతిసమీప
మున నుండి యెప్పుడు । నినుఁ దలంచు నతండు, పోఁడిమి నీయుఁ గన్గొలఁదు నీకు
ఆ. ధర్మమూర్తియైనధర్మసూనుఁడు దన, యాత్మ గాన విదురుఁ । డన్న రేంద్ర
వినుతతనువుఁ దగఁ బ్రవేశించు సంజయుఁ, డతులనాకలోకగతి వెలుంగు. 5
వ. అనిన విని యాంబికేయుండు గాంధారీకుంతీసమేతంబుగా సంతోషంబు నొందె
నచ్చటియందఱును బ్రీతాత్మకులై రప్పుడు. 6
క. శతయూపుఁడు నారదుతో, నతులజ్ఞానాభిరామ । యడిగెద నిన్నుం
గుతుకంబున నొక్కటి నీ,వితతకృపం దెలియఁ జెప్పవే నా కనుడున్. 7
వ. ఆదేవముని నీయదుగఁ దలంచినది యెయ్యది యడుగు మనిన నతం డక్కురుపతి
సుగతి గను నని నిర్దేశించితి తద్విశేషంబు వినవలతు వివరింపు మనుటయు. 8

నారదుఁడు శతయూపునితో ధృతరాష్ట్రాదులు సుగతిఁ బొందెడు తెఱంగు సెప్పుట.

సీ. ఆ సంయమీశ్వరుం । డాతని కిట్లను, నిచ్చలు నేను మహేంద్రుకడకు
నరిగి సంభాషణ । మాచరించుచు నుండ, నాసభ నిక్కురవాధినాథు
వలనివార్తలు పుట్టి । యలఘుతపోవృత్తి, నిష్ఠాతిశయము వర్ణించి రప్పు
డవ్యాసవుఁడు సెప్పె । ననఘు నాతో ముని,జాతుఁడు ధృతరాష్ట్రజనవిభుండు
తే. తపము మూఁడేఁడులొనరించి తానుసతియు, దేహముల్విడిచి చనిధనాధీశుచెలిమి
నతిశయిల్లు దివ్యాభరణాభిరాముఁ, డై విమానవిహారమహాప్రశస్తాత్ముఁ డగుచు. 9
క. అని పాండునిమది ప్రమదం,బునఁ దేలఁగఁ జెప్పె ననుడు । మోదము ధృతరా
ష్ట్రుని నెమ్మనమున నుండా, రె నఖిలజనచిత్తములను । బ్రియము దలిర్చెన్. 10
వ. ఇట్లు సద్గోష్ఠి నడపి యుత్తాపసోత్తము లక్కురుపతిసత్తము నభినందించి యామం
త్రణంబు సేసి నిజనివాసంబులకుం జని రక్కాలంబున. 11
సీ. పాండుపుత్త్రులు దల్లిఁ । బలుమఱుఁ దలఁచుచు,వగతురు ధృతరాష్ట్రవలనసుబల
నందనదెసను మనం బిడి చింతింతు, రట్ల పౌరులు వంత । నారఁ గూరి
వృద్ధుండు ధృతరాష్ట్రవిభుఁడు సుఖార్హుఁడు, వికలజనం బైనవిపినభూమి
నెత్తెఱంగున వసియించు గాంధారియుఁ, గుంతియు నత్యంతక్షోమలాంగు
తే. లడవి నుండంగ నెట్లోర్తు । రకట యిట్టి
కొడుకులను రాజ్యసౌఖ్యంబు । విడిచి యట్లు
సను నె యక్కుంతిభోజునితనయ జనని
దొఱఁగి పోవుట కెంత గుందుదురొ వీరు. 12
క. ఆయాసంబున విదురుని,కాయము సంజయుని మేనుఁ । గందక యున్నే
పోయిరి ధృతరాష్ట్రమహీ,నాయకు పై భక్తిఁ గావననమున వసింపన్. 13
క. అని రొండొరువులతోడ, న్ననట యొసఁగఁ బలుకుదురు మననరబులఁ గుంతీ

తనయులు మాతృవియుక్తత, కనయము నడలుదురు కౌరవాన్వయముఖ్యా. 14

సీ. ధర్మపుత్రాదు లందఱు నొక్కచో నుండి, ధృతరాష్ట్రు నాతని దేవిఁ బేరు
కొని వారి కొడుకు లెల్లను ద్రుంగి రని వార, లతివృద్ధు లెట్లొకో యడవిఁ గలరొ
యున్నా రనియు నింక నెన్నాళ్ళు లుండెడి, గొంతి వనంబునఁ గూరదినుచు
ననియును బంధుల నదయతఁ దునిమితి, మలుక ధైర్యంబున నడఁపమైతి

తే. మనియు నభిమన్యు వీరుని నతనితమ్ము
గట్టులను గర్ణు నాఱడిఁ గోలుపోయి
యొంటి వడితి మనియుఁ గడు నుమ్మలంపు
మాట లాడుదు రప్పురిజనుల్ మఱుఁగుచుండ. 15

వ. ఇట్లనుదినంబును ఘనచింతాక్రాంతులై యలంత నొందుదురు. 16

చ. విదురుని సంజయుం దలఁచి వేదనఁ బొందుదు రట్లు నెవ్వగల్
హృదయముఁ గుందఁ జేయఁ జెలువేది మనోజ్ఞములైన భోగము
ల్వదలి వినోదముల్ సలుపు లాలసితం బెడఁబాసి రాజ్యసం
పద నరయం దలం పెడలి పాడఱి యుండుదు రేమి సెప్పుదున్. 17

క. ద్రౌపదియు సుభద్రయు సంతాపం బందుదురు పాండుతనయులు దలరన్
భూపాల భవజ్జనకుని మాపం దఱిమానసముల శోకము నదుమున్. 18

ఆ. పరమధీరులైన పాండుతనూభవు, లిట్లు ధైర్యసార వెడలి వికలు
బుద్ధు లగుచు నుండి కోపం గడంగి ర,య్యంధనృపతిఁ జూడ నధిపముఖ్య. 19

వ. అట్టియెడ సహదేవుండు పాండవాగ్రజునకుం బ్రణమిల్లి భక్తివినయంబుల. 20

క. ఏను మును చెప్ప వెఱచితిఁ, గాని యధిప గొంతిఁ జూడఁగా నునుటర్థం
బైనపని యింత కేదెస, దా నొందునో విపినవాసదాస్థిత్యమువన్. 21

తే. గొంతి ప్రాణంబుతో నుండఁ గురువరేణ్య
యచ్చటికిఁ జని యొకమరి యమ్మహాను
భావ దర్శింప వలవదె బావ నప్పు
ననుసరించుచు నెట్లున్నయది సాధ్వి. 22

క. ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారియు, నతిమృదులాంగకులు కల్ములాజినధరులై
వ్రతచర్యల వన్యాహారతఁ నలఁగుచు నున్నవారు రాజవరేణ్యా. 23

ఉ. వారలఁ జూడఁ బోఁ దగు నవశ్యము దుర్దశఁ బుట్ట కుండ ముక్
మీ రని చెప్ప నప్పుడు సమీపమునం జెవి దార్చి నెవ్వగం
గూరుచు నున్న ద్రౌపది యకుం గరణీయము బంధుధర్మముల్
తారక మాకు నీతఁ డుచితంబుగఁ జెప్పిన కార్య మెన్నఁయున్. 24

తే. గొంతికోడండ్రెల్లను గురువరేణ్యు లొత్తినడుగులు నున్నవా రత్తపస్వి

1. గ. దుచితజ్ఞత.

నీవరిష్ఠ దర్శింపంగ § బోవఁ గోరి, యనియె నట్టు లయ్యెరువురు § నాడుటయును.

పాండవులు బంధుసహితంబుగా ధృతరాష్ట్రుఁ జూడఁ బోవుట

వ. అమ్మానవనాథుండు కాననగమనంబు నిశ్చయించి పడవాళ్ళం బిలిపించి ధృత రాష్ట్రు దర్శింప బోద మనతిబహుళంబును బ్రధానచతురంగసముదీర్ణభంగి కంబునుం గా బలంబుల సమకట్టుం డందలంబులునుం బాటబండ్లునుం గాఁ బెక్కాయితంబు సేయుం డనేకశకటంబులుం బటకుటీరప్రకరంబును నానా విధభక్ష్యభోజ్యంబులునుం గొనివచ్చునట్లుగా నిపుణపరిచారకుల నియమింపుఁడు పౌరజనంబు లారాజుం జూచువేడ్క నెవ్వారు వచ్చినను వారలయోగక్షేమంబు లరసి సురక్షితంబుగా నడపింపఁ దగువారి నియోగింపుం డెల్లి పయనం బని చాటింపుం డని పనిచిన వార లటు సేయ మఱునాఁడు యుయుత్సునిం గృపా చార్యుని ధౌమ్యుని రావించి మీరు పురరక్షణంబునకు నిలువుం డని య త్యాదరంబునం జెప్పి. 26

సీ. [1]ఏనికగములతో § నేతెమ్ము నీవని, బాహుదర్పోజ్జ్వలుఁ § బవనతనయుఁ
దేరులగమి సెలు § వారు నీచే నని, దేవసమాను గాం § డీవధనుని
గుఱ్ఱపుదళములకు § గొమరు నీ కలవడు, నని చారుతనుసునో § హరు నకులుఁ
గాల్బల మమరు నీ § కలసివచ్చుట యని § సన్నుతచేష్టితుఁ § బిన్నతమ్ముఁ

తే. బనిచె వార లమ్మెయిఁ దూర్య § నినద మెసఁగ, నాతపత్రావళిధ్వజ § వ్రాతకలిత
రత్నరోచులు రోదోంత § రంబు నిండ, నరుగుదెంచిరి వైభవ § మతిశయిల్ల. 27

వ. ద్రౌపదీప్రముఖవధూజనంబులనుం దక్కుంగలభరతభార్యల నందలంబులను [2]గునకంబుబండ్లను నిడికొని రం డని యంతఃపురాధికారుల నబ్భూరమణుండు నియమించిన వార లట్ల చేసిరి తానును మణిభాసమానంబును నీలవాల శోభితషోడశశ్వేతాశ్వవ్యూఢంబును నైనరథం బెక్కి మౌక్తికప్రాలంబమాలి కాద్యోతితంబు లగునాతపత్రంబు లుల్లసిల్ల. 28

తే. వేణువీణారవంబును § వివిధగాన,నాదములుఁ బాఠకారావ § మేదురంబు
లగుచు వందిబృందములవా § క్కౌలి బెరసి, దిశలు దీటుకొనంగఁ బ్ర § దీప్తలీల. 29

వ. వెడలి వివిధవాహనారూఢు లయి పౌరు లపూర్వరువంశవరు ననుగమించి రిత్తెఱంగున మెఱయుమహిమ నుజ్జ్వలుఁ డగుచుం జని భాగీరథి యుత్తరించి పాండవోత్తముండు కురుక్షేత్రంబు ప్రవేశించి చనుచుండ. 30

సీ. సంయమివరుఁ డైన § శతయూపమునిపతి,యాశ్రమంబునఁ దద § నంతభాగ
మునఁ గదళీశోభి § యును మృగాకీర్ణంబు, నగుధృతరాష్ట్రుని § యాశ్రమంబు
[illegible]గినవార దె § ల్లెదియంచుఁ బేర్కొని, చూపి చెప్పిన ధర్మ § సుతుఁడు దేరు
[illegible] § దిగ్గి వాహనంబులు సర్వజనులు § నప్పురుషవరుల

1. [illegible]. 2. గ. జ. ట. పౌటబండ్లను.

ఆ. ననుసరించి రజ్జనాధిపుఁ డయ్యంబి, కేయునాశ్రమంబు డాయఁ జనుచు
నచటిజనుల [1]నడిగె నయ్య వేఁడీ యని, గద్గదికఁ దెలుంగు గడలుకొనఁగ. 31

వ. అడిగిన వార లప్పుడమితేనితోడ. 32

క. యమునాస్నానంబునకును సుమతో యాహరణమునకు సువ్రతుఁడాసం
యమి సనియె ననుచుఁ దన్మార్గము సెప్పిరి నెమ్మిఁ దెలియఁగౌరవముఖ్యా. 33

పాండవులు కురుక్షేత్రంబున నున్న ధృతరాష్ట్రగాంధారీకుంతుల దర్శించుట.

సీ. చెప్పినఁ బాండవు లప్పథంబున భక్తి, నరుగుచు నెదురుగ నరుగుదెంచు
నంబికానందనుఁ డాదిగాఁ గలవారిఁ, గని రప్పు డన్నలఁ గడచి శీఘ్ర
గామియై చని తల్లి కాళ్లపైఁ బడి యేడ్చె, సహదేవుఁ డధికబాష్పప్లుతాస్య
యగుచు నబ్బాలుని నవగచుచు నాతని, నెత్తి తాఁ గౌఁగిట నిఱియఁ జేర్చి

తే. పేరుకొని చెప్పె నతని గాంధారి కంతఁ
గూడి యతఁడును దారు నక్కౌరుకుమారు
లక్కురూద్వహు నన్నియతాత్ము దేవిఁ
గాంచి రనుజీవు లెఱిఁగింపఁ గౌరవేంద్ర. 34

చ. కని మఱి తల్లి పాదములఁ గ్రందుగఁ జేర్చిరి మస్తకంబు ల
వ్వనితయు నందఱం బొదివి వత్సలతన్ మన మార్ద్రభావ మొం
ద నురలు నశ్రుబిందువులు దండడిఁ జిక్కగ గౌఁగిలించి వా
రినయనవారి చేఁ దుడిచి ప్రీతిగ దీవన లిచ్చె భూవరా. 35

తే. అట్టియెడఁ బాండవాగ్రజుఁ డధికవినయ, భరితుఁడై కాంచి భీమునిఁ బార్థుఁ గవలఁ
గనియు సంజయుఁ డంతయు గౌరవమున, నాదరించి రయ్యేవురు నతనిఁ బ్రీతి. 36

సీ. ద్రోవదిఁ దొట్టి వధూజనంబులు దక్కఁ, గలయట్టిభరతభార్యలుఁ గ్రమమునఁ
గాంచిరి కురువృద్ధు గాంధారిఁ గొంతిని, వారలు గొని వచ్చువారి కెలరి
ములు పాండురాజపుత్త్రులు పుచ్చుకొని భరియించిరి పురజను లెల్ల నధిక
వినయత నమ్మువ్వురను గని రవ్వేళ, నందఱు ముద మంది రట్లుదగిన

ఆ. వారు బలసి యునికి వారణపురమున, నున్నయట్ల కాఁగఁ దన్ముఁ దలఁచె
మదిఁ గురూద్వహుండు తదనంతరంబ నిజాశ్రమమున కెలమి నరుగుదెంచి.

ఉ. తారకశోభితాంబరవిధంబునఁ బొల్పెసఁగంగ నాశ్రమో
దారతలంబు బంధుజనతాకలనంబునఁ దాను జంద్రునో
ప్పార వహించి విస్ఫురితుఁడై తనరెం గురుభర్త వచ్చి ర
చ్చేరువ గల్గుతాపసులు సెచ్చెరఁ బార్థులఁ జూచువేడుకన్. 38

వ. వచ్చినం గని వారల నెల్లను సవినయప్రణామంబులం బ్రీతులం జేసి పాండవు
లలరుమొగంబులతో ధృతరాష్ట్రుం బరివేష్టించి యుండిరి. వనితాజనంబులు

---

1. గ. నడిగె ♦ నయ్యయేఁడీ యని; నయ్య ♦ [illegible]

నొక్కవలన నిలిచి రుచితాసనంబుల నున్నయమ్మునులు సంజయు నాలోకించి
ధృతరాష్ట్రబంధుజనంబుల నందఱం బేరువేర నేర్పడ మాకెఱింగింపవే యని
యడిగిన నతండు వారల కిట్లనియె. 39

సీ. జాంబూనదచ్ఛాయ చందంబు వర్ణంబు, గలిగినపలుచని గనపమేను
నుచితదీర్ఘత్వసమున్నతఘ్రాణంబు, నిడుద లైనవిశాల నేత్రములును
గంభీరవంబు లేఖయు నొప్పఁ జూడ్కికి, నెంతయు వ్రేఁగైన యతఁడు ధర్మ
తనయుఁ డెఱ్ఱదనంబుఁ దనరినమూఁపులు, నాయతస్ఫీతంబు లైనబాహు
తే. వులును వెడఁదయురంబు నై పొలుచునితఁడు
భీముఁ డుజ్జ్వలసుందరశ్యామతనువు
వారణేంద్రు కైవడియును వారిజముల
యట్టికనుదోయిఁ గలయితం డర్జునుండు. 40

తే. సుందరాకారమునఁ దమ కెందు సదృశు
లొరులు లేమి దెల్లం బగు చుండ గొంతి
యుభయపార్శ్వంబులందుఁ గూర్చున్నవిష్ణు
శతమఖోపముల్ వినయభూషితులు కవలు. 41

సీ. నీలోత్పలచ్ఛాయఁ జెలువు మైచాయయు, నవపద్మదళములఁ దెవడుమెఱుఁగు
గనుదోయి మధ్యత్వమునకుఁ బ్రవేశించు, ప్రాయంబు నత్యభిరామమూర్తి
యలవడఁ గైకొన్నయతులితసంపద, చందంబు దోఁచించుచారుగౌర
వంబును గలుగునిశ్వనిత పాంచాలి యియ్యంతిపార్శ్వమునఁ గన్నట్టిమేను
తే. వనజసన్నిభముఖము నై యినునిమహిమ, యుజ్జ్వలాకృతి దాల్చినట్లున్న యీల
తాంగి నారాయణునిచెలియలు సుభద్ర, నరునివల్లభ సంయమినాథులార. 42

ఆ. పిదికెలనఁ గనక గౌరమధూకాభ
తనువు లొప్పుచున్న వనిత లురగ
పాండ్యసుతలు నరునిభార్య లులూపి చి
త్రాంగద యనఁ బరఁగు నాహ్వాయములు. 43

సీ. ఇందీవరచ్ఛాయ కైనయైనచాయ నొప్పినమేను గలుగునీభీతహరిణ
నయన భీమునిభార్య నవ్యచంపకదామ, గౌరాంగి యైనయీకమలవదన
సహదేవుగృహిణి మేచకనవకువలయ, వర్ణంబునకు సరిసచ్ఛకాంతి
జెలువు పైనలినువునఁ బొలుచుచున్నలినాయ, తాక్షి మాద్రీదేవిప్రియ గ్రతనయ
తే. పత్ని వీరలక్ష్మీలవక్షకాంచనపటలు లేక, ధౌతసితవస్త్రపరిధాన లై తనువుల
[illegible] 44
[illegible] సుభద్ర [illegible] ద్రోణ

[illegible]

కర్ణముఖయోధవీరులఁ గలఁచి తెగిన, యట్టియభిమన్యుప్రియ యుత్తరాభిధాన.

వ. అని చూపి చెప్పి నప్పు డాంబికేయుండు కౌంతేయాగ్రజున కిట్లనియె. 46

సీ. కుశలివై యుండుదే కులవంశసత్తమ, పౌరజనులు జానపదులు దెఱఁగు
తో నిన్ను ననుసరింతురె తమ్ములందఱు, సుఖులుగాఁ బెరుఁగ సుఖులె
బంధులు సంతోషభరితులే యిష్టభృత్యులు దమ కైంకర్యములు ఫలింపఁ
గ్రాలుదురే హర్షలీలలఁ బూర్వరాజన్యునడవడి సలుపఁబడునె

ఆ. నయముతోడి యప్పనముల భండారంబుఁ, బెనుతె యగ్రహారజనులమీఁద
గాలి వైన సుడియఁగానీక యరయుదే, యనఘ పుణ్యకీర్తు లతిశయిల్ల. 47

క. మిత్రనరపతుల శాత్రవధాత్రీశుల నెమ్మిఁ బరుసఁదనమున వశతా
పాత్రములుగఁ జేయుదె సుచరిత్ర యుదాసీననృపపరీతి నడచునే. 48

క. దేవతల నతిథులకుఁ బితృదేవతలకుఁ బూజనములు దృఢమైన త్రై
యీవసుధఁ జతుర్వర్ణజనావళులు నిజోతక్రియలఁ దగ మనునే. 49

తే. బాలురకును దుర్బలులకు భామినులకు, వృద్ధులకును మనంబుల వెఱపు లేని
యట్టిమెలఁకువ గలిగెడునట్లుగాఁగ, నడచునే యాజ్ఞ పురమునఁ బుడమియందు.

క. అనిన విని యానృపతి యజ్జనపతితో నిట్టు లనియె జగతీశ్వర నీ
వినుతోపదేశమున భవదనుయుక్తము లెల్ల నడచు నవికలభంగిన్. 51

వ. అని పలికి యిట్లనియె. 52

క. ఆయాసము సైరింపని, మీయొడలు తపఃక్రియలకు మెయికొనియెనె భూ
నాయక శుశ్రూషదగం, జేయుచునో కొంతి దప్పిఁ జెందక మీకున్. 53

క. మాపెద్దతల్లి యంబజకు, గోప తపోవృత్తి గడపుచున్నదియె సుత
వ్యాపాదనకారుల మముఁ, బాపాత్ములఁ దలఁచి యెట్లు వలుకునో మీతోన్.

ఆ. సంజయుండు తపసుజాలికిఁ జాలి వర్తిల్లుచున్నవాఁడె ధీరచిత్తుఁ
డిచట లేఁడు విదురుఁ డెచటి కేఁగినవాఁడొ, యతనిఁ జూడవలయు జనధిప నాకు.

వ. అనుటయు ధృతరాష్ట్రుఁడు ధర్మతనయుతోడ. 56

సీ. ఏదపంబున కోర్తు నెంతయు శుశ్రూష, యలయక గొంతి మా కాచరించు
వినుము గాంధారియు ననఘచరిత్ర త, పోనిష్ఠ కోర్చు నిశ్రమ్యాత్మనీయ
మిముఁ దలంచినయప్డు మెచ్చి దీవించు సంజయుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు తపశ్చరణమునకు
విసువఁడు మముఁ బాసి విదురుఁ డెచ్చటనేని, జరియించు మునిజనాశ్చర్యకారి

ఆ. యగుచు జలము లనిల మాహారముగఁ గొను
నవియు నదియుఁ గొనక యునన నుండు
శూన్యవిపినమున విశదైన్యస్వతంత్రసం
చారియై వసించుఁ గౌరవేంద్ర. 57

క. ఒక్కొక్కమారు దబ్బాటిచక్కటిఁ గానఁబడు వనిలో జనవర తోఁచెఁ

గ్రక్కున నప్పుడ విదురుం, డక్కౌంతేయాగ్రజున కనతిదూరమునన్. 58

వ. కాంతారధూళిమలినాంగుండును జటీభూత కేశపాశుండును దిగంబరుండును నగు విదురుం డట్లు డాఁచి యయ్యాశ్రమంబున నున్నజనంబులం గని మగిడి పోవం జూచి ధర్మతనయుండు దనయనుచరుల నిలువుం డనుచుం దా నొక్క రుండును సత్వరంబుగా నవ్వినుత ప్రభావుని వెనుకం జనియె నతండు గుల్మాంత రితుం డగుచుం దోఁచుచుఁ బోవం బోవ నప్పాండవాగ్రజుం డెలుంగెత్తి యో విదుర యో విదుర నిలు నిలు మేను యుధిష్ఠిరుండ నిన్నుఁ గాన వచ్చితి నని పలుకుచుం బాఱిన నమ్మహాత్ముండు మరలి కనుంగొని వివిక్తప్రదేశంబున నొక్కపాదపంబు సేరి నిలిచిన. 59

— విదురుఁడు యోగమార్గంబున ధర్మరాజునందుఁ గలియుట. —

సీ. ధర్మతనూజుండు తత్సమీపంబున, కేఁగి యయ్యోగికి నెట్టెదుర నిలిచి
యాతండు నయనంబు లర్ధమీలితము లై, యుండంగ నూరక యున్నఁ గాంచి
నిర్మలాత్మక యేను ధర్మసూనుఁడ నన్నుఁ, గను విచ్చి చూడవే యనుడు నతఁడు
ఱెప్పల నెగయించి యప్పాండవోత్తముఁ, దప్పక చూచి యుదాత్తయోగ

తే. బలము గైకొని యింద్రియములను బ్రాణ
ములను నింద్రియములఁ బ్రాణములును గలపి
నిజశరీరంబు విడిచి యానృపతితనువు
సొచ్చె దేజోమయత్వవిస్ఫూర్తి మెఱయ. 60

ఆ. వినుము ధర్మపుత్త్రు తనువునఁ గాంతియు, లావు నప్పు డగ్గలంబులయ్యె
నొలసె బుద్ధి యధికబల మట్టు లగు టతఁ, డెఱిఁగి చోద్యమందె నెలమి నొందె.

క. తదనంతరంబ యప్పతి, విదురశవము ప్రాను సెంది వికృతిరహిత మై
నిదురవోయి నొఱగి యున్నప, గిది నుండం జూచి యగ్నిసత్కృత్యము నడపన్. 62

చ. తలఁచిన యంత నొక్కెలుఁగు ధర్మతనూజ యతిత్వగౌరవో
జ్జ్వలునికళేబరంబునకు వహ్నివిధాన మొనర్చు టర్హ మే
వల దని మ్రోసె నమ్మనుజవల్లభుఁ డప్పుని దక్కి పోయి భ్రా
తలకును దండ్రికిన్ సువిదితంబుగ సంతయునుం గ్రమంబునన్. 63

వ. ఎల్లవారును వినుచుండం జెప్పిన నందఱు నద్భుతరసంబున మునింగిరి. పదం పడి ధృతరాష్ట్రునిచే నామంత్రణంబు సేయ మునిజనులు నిజనివాసంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ యాంబికేయుండు ధర్మనందనునితోడ. 64

సీ. భరతకులోత్తమ ఫలమూలములు నప, యోగింపు మొనఁగెద మొదవితమకు
నెయ్యది యాహార మయ్యది యాతిథ్యంబు, దానన నడపుట ధర్మసరణి
యనవుడు నట్ల కానని ఫలంబులు మూలములు నుపయోగించె నాదపరిత్యుఁ
[illegible]

తే. మాచరించి రయ్యెందఱు * నవనిశయన
మొంది యారాత్రి నిద్రించి * రుదితసూర్య
కాల మగుటయు సముచిత*కర్మకరణ
మనుజులును దాను నడపె నమ్మనుజవిభుఁడు. 65

వ. అట్లు కాలోచితకృత్యంబులు నడపి సహోదరసహితుండును దారోపేతుండును నర్వపరివారానుగతుండును నై యాశ్రమపథంబు గలయ మెలంగి పావనస్నానపావకార్చనజపధ్యానాదితాపసధర్మచర్యావిధంబులు నానామృగనిర్భయసంచారప్రకారంబులు వివిధపక్షికులనిశ్శంక [1]కేళీవిభవంబులు నాలోకించి కృతప్రాతస్సవనకరణీయుం డై యున్న కురువృద్ధుకడకు వచ్చి వందనాభినందనవచనంబుల నతని యుల్లంబు పల్లవింపం జేసి యతండు వనుపఁ బవిత్రాసనోపవిష్టుం డై. 66

చ. అనుజులుఁ దాను భక్తిమెయి * నమ్మహనీయునిఁ గొల్చి యుండ న
య్యనికిఁ గనుంగొనంగఁ గర * ముత్సుకత౯ శతయూపుఁ డాదిగా
మునివరు లేఁగుదెంచినఁ బ్ర*మోదమునం గుశపీఠరాజిపై
నునుపఁగఁ బంచె గాథవిన*యోక్తుల నాధృతరాష్ట్రుఁ డంతట౯. 67

వ. అట్లున్న యమ్మునిజనంబులును బాండుపుత్త్రులునుం బరమధర్మమయసంభాషణంబులు సేయుచుండ నినుండు నభోమధ్యగతుం డయ్యె నప్పు డాంబికేయుండు సవినయంబుగా నత్తాపసోత్తములతో మీకు మధ్యందినకృత్యంబు లాచరింప వలయు విజయంచేయుం డనిన వారలు నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ కౌంతేయుల మాధ్యాహ్నికకరణీయంబులు నిర్వర్తించుట కరుగుం డని పనిచె నని చెప్పిన విని జనమేజయుం డప్పాండవేయు లవ్విధంబున వనంబున నెన్నిదినంబులు వసియించి రని యడిగిన వైశంపాయనుం డతని కిట్లనియె. 68

సీ. ధరణీశ పాండునందను లట్లు సాంతఃపురంబును సపరివారంబుఁ గాఁగ
నడవికి నేఁగి య*య్యంబికానందనుఁ, గాంచిన దినమునఁ * గరమునియతి
ఫలమూలసమితి నాఁకలి వుచ్చి భూమిశయనమున నిద్రించి * జాగరిష్ణుఁ
డమ్మహితాత్ముల * కర్థితో మఱునాఁ డనుజ్ఞ యిచ్చిన సుమ*నోజ్ఞములును

ఆ. సన్నుతములు నైన * యన్నపానాదుల, ననుభవించి మృదుల*హారితల్ప
ముల శయించి రట్లు * నెలనాళ్లు లయ్యెడ, నతనిఁ గొల్చి యుండి * రధిపముఖ్య.

వ. పదంపడి యొక్కనాఁ డెప్పటియట్ల పాండుపుత్త్రులు గాంధారీకుంతీసముపాసితుండయి యున్న విచిత్రవీర్యపుత్త్రుఁ బరివేష్టించి యుండ నవ్విశిష్టగోష్ఠికై శతయూపప్రభృతిమునివరులు సనుదెంచిన నక్కురువృద్ధుం డర్ఘ్యంబు లగునాసనంబులు

---

1. గ. కేళీభంగులు.

వెట్టించి సంభావించిన. 70

— వేదవ్యాసుఁడు పాండవసహితుండై ధృతరాష్ట్రాశ్రమంబునకు వచ్చుట. —

సీ. సముచితంబులు సత్కర్మములును నైనసల్లాపములఁ బెల్లు సల్లంబు లలర
వార లున్నెడ సత్యవతికొడుకు కందువ, కేతెర నందఱు నెదురువోయి
వినతులై భక్తిఁ దోడ్కొని వచ్చి [1]యతులకృష్ణాజినదర్భాస్తరాసనమున
నునిచి యమ్మునివరు ననుమతిఁ దమతమయాసనంబుల నుండి రమ్మహాత్మ
ఆ. నర్చితునిఁగఁ జేసె నాంబికేయుఁడు తద,నంతరంబ సమధికాదరమున
నతఁడు మధురమృదువిధాక్షరంబుగ నమ్మ,హీశముఖ్యుతోడ నిట్టు లనియె. 71
సీ. వనవాసమున నీకు మన మలవడియెనే, నియతిమైఁ దాపసక్రియల కోర్చి
నడపెదవే పుత్రనాశజమైనశో,కము భవదంతరంగంబునందు
లేదు గదా ధర్మవేదిని గాంధారి, యమ్మలికంబు లేకున్నయదియె
నీకుఁ బరిచర్యనిష్ఠ గల్గెనె గొంతి, శుశ్రూష మీ కొనర్చునె తగంగ
తే. రాజ్య మొల్లక వచ్చె నరణ్యవాస,మునకు నీయనుమ మీఱు రాఁ దనకు నింట
నిలువఁ దగ దని యిమ్మేలు నీకుబుద్ధి, నొలసి యుండునె కౌంతవకులపవిత్ర. 72
చ. అనఘ యజాతశత్రునెడ నాదరణాతిశయాన్వితంబె నీ
మనము వృకోదరుల్ నరుని మాద్రితనూజుల సత్ప్రియాభినం
దనముల గారవింతె వినతస్థితిఁ దద్దయు నిర్మలత్వ మొం
దెనె భవదీయచిత్తమున ధీమహితా దృఢశాంతిమూల మై. 73
వ. అని యంత నిలువక. 74
ఆ. వినుము దీర్ఘవైరవృత్తియుఁ గ్రోధదిం,తనము లేక వాక్కు మనము నొక్క
చంద మగుట సకలజనముల కనుబద్ధ,సంపదాప్తిపరమసాధనంబు. 75
వ. అని చెప్పి వెండియు. 76
సీ. వినుమండు దేహంబు విడిచిన తెఱఁ గెల్ల, నెఱిఁగితే మాండవ్యుఁ డిచ్చినట్టి
పటుశాపమున శూద్రభావంబు నొందిన, ధర్మదేవత బోధనిర్మలాత్ముఁ
డైనయమ్మహనీయుఁ డట్లగు టంబుజా,సనునియాజ్ఞాపనమున విచిత్ర
వీర్యనృపాధీనవిశ్రుతక్షేత్రంబు,నం దేఁ బ్రవర్తింప నధిప కలిగె
తే. ధర్మదేవతమాఱట తనువు సూవె
యీయుధిష్ఠిరు నుజ్జ్వలకాయ మింత
యెఱిఁగి కాదె యమ్మహితయోగీశ్వరుఁడు స
మాధ్యయోగబలంబున నితనిఁ గలసె. 77
ఆ. అట్లు దేవతామయాత్ముఁ డైనయ్యు,విభుఁడు నిన్నుఁ బ్రేష్యవృత్తి నిట్లు
గొల్చి భూమినిక బుద్ధిఁ దలపోసి సంతస,మందియుండుఁ దే కుశలాగ్రగణ్య. 78

1. [illegible]

వ. అనిన విని వైచిత్రవీర్యుండు పారాశర్యునకుఁ బరమవినయంబున నిట్లనియె. 79

సీ. వనవాస మించుకయును నాకు దుఃఖంబు, సేయదు దేహంబుఁ జిత్తమును ద
పఃక్రియలకుఁ బనుపడియున్నయవి నన్ను, గాంధారి పుత్రశోకంబు గొంత
యేనియుఁ బొందంగనీదు సద్భక్తిక, యైనవృత్తమున ధర్మాత్మజుండు
మునివర యితనిపై ననుజులమీఁద వత్సలము నాహృదయ మిద్ధరణివిభుఁడు

ఆ. దేవతాత్ముఁ డగుట దెల్లమై యునికి మ
ద్వచనవర్తనములవలన నితఁడ
యెఱిఁగి యుండు గొంతి తెఱఁగు శుశ్రూషయు
నద్భుతంబు ముదము నావహించు. 80

వ. నాకుం బరిజ్ఞానంబును మానసనిర్మలత్వంబును భవత్ప్రసాదంబునం గలిగెడుఁ గాక యనియె నాసమయంబున ద్రౌపదీసుభద్రలును దక్కటం గల్గునంగనాజనంబులును బారాశర్యసందర్శనప్రవణత్వంబునం జనుదెంచి సభక్తిక ప్రణామంబు లాచరించి యంతంత నిలిచి రయ్యలఘుజ్ఞానమాననీయుండు ధృతరాష్ట్రుతోడ. 81

ఉ. మీయెడచింత వాయఁగ సమీహితబుద్ధి యొనర్పఁ గోరి యే
నీయెడ కిప్డు వచ్చితి నభీష్టము వేఁడుము శంక దక్కి భూ
నాయక యెల్లభంగిని మనఃప్రియముం దగ నిత్తు నన్నఁ గొం
తేయు లెలర్చి రవ్వసుమతీపతి మోదము నొందె నెంతయున్. 82

వ. వ్యాసుండు వెండియు. 83

చ. అనఘ యమానుషం బనుచు నట్టిద యైనను నాతపంబు పెం
పునకు మునీంద్రు లద్భుతముఁ బొందఁగ మీ కవలీల నిత్తు నే
ననుటయు నాకురుక్షితిపుఁ డాదటఁ గోరఁగ మీర లిందు వ
చ్చినకరుణామయాదరవిశేషము కంటెను మేలు గల్గునే. 84

క. మానుషమైన నమానుష, మైనను బ్రార్థనకు విషయమైనది భవదీ
యానూనకృపకు నెక్కుడు, గా నొక్కఁడుఁ గాన నేను గారుణ్యనిధీ. 85

ఆ. సంయమీంద్ర నాదుజన్మంబు సఫలతఁ, బొందె మీరు విమలబుద్ధి నింత
యాదరించినపుడ లే దింకఁ బరలోకభీతి ధన్యతముఁడ నైతి నేను. 86

వ. అట్లయినను మీరొక్కటి గోరు మనిన నామనంబున నెప్పుడుం గలయది యెఱింగింప వలసి విన్నవించెద. 87

సీ. దుష్టచిత్తుం డగుదుర్యోధనుండు నిష్పాపస్వభావులఁ బాండుసుతులఁ
బరిభవించి సమస్తనరనాథు లనిఁ గరి, తురగయుతంబుగాఁ ద్రుంగఁ జేసి
ధరణిరాజ్యము గోరి గురుభీష్మకర్ణాది, సత్పురుషుల నెల్లఁ దెగఁజంపి కొనియె
నన్నుఁ జూచునకుఁగా మహారాజు లాంత్రను, బిడ్డల విడిచి యశోభేద్యదైన్య

తే. వృత్తి రణమృతిఁ బొంది రశ్మివిభుల కేఁది
గతిరొం యిమ్మెయి మహాధు లై కలనఁ బడిన
¹కురుకుమారకు లెల్లరు పరమబోధ
మహిత యెఱుఁగనివగ పెద్ద మాన్పు మనియె. 88

వ. అనుటయు నప్పిముదిపలుకులు విని గాంధారికిం గుంతికిం బాంచాలికి సుభద్రకు మఱియునుం గలయంగనలకుం జిత్తంబుల నెవ్వగలు క్రొత్తలయ్యె నప్పుడా సుబల నందన పట్టావృతలోచనత్వంబునన చూచి దయాధాముం డైయున్నయామాము నుద్దేశించి మోడ్చినచేతు లద్దెసకు నిగిడ్చి యి ట్లనియె. 89

సీ. మునినాథ యీరాజుతనయు లందఱును గయ్యంబునఁ దెగినది యాదిగాఁ బ
దాతేండ్లు వగలపా లగుచుఁ దత్సన్నిధిఁ, గల్గుట గోరు లోకంబు లెన్ని
యన్నియుఁ జూపంగ నైనను జాలుదు, నిర్మలతపమునఁ బేర్మి నీవు
పుత్రసాన్నిధ్య మీభూపతి కొనరించు, టెంతటిపని నీకు గొంతిద్రుపద
తే. రాజపుత్రి సుభద్ర కౌరవకుమార,శతముభార్యలు నూర్వురు సౌమదత్తి
పత్నియుత్తన్వియుత్త యప్పుడఁతియుత్త,గోరుదురు యుద్ధమృతబంధుకోటిఁ జూడ,

వ. అంతయును భవదీయదివ్యబోధంబు గనుచుండు. 91

క. పరమమునీంద్ర సమరమృత,కురువీరుల మామనము లగ్గో డుడుగ భవ
త్కరుణ వెలయ లోకం బచ్చెరు వందఁగఁ జూపవే విచిత్రపుమహిమన్. 92

చ. అనునెడ గొంతి వాడువదనాబ్జముతోడ మదిం దలంచెఁ గ
ర్ణుని నది యత్తపోధనవరుం డెదఁ గాంచి దయానురక్తి న
వ్వనితఁ గుఱించి యిట్లను భవన్మతి నొందినకోర్కి సెప్పు మే
ననఘచరిత్ర దానిఫల మంచఁగఁ జేసి యలంతఁ బాపెదన్. 93

వ. అనిన విని యక్కుంతి సంతసిల్లి యాసంయమివల్లభునకు దండప్రణామంబు సేసి చేతులు మోడ్చి లజ్జాసహితం బగునంతరంగంబుతో వినయనమ్ర యగుచు ని ట్లనియె. 94

కుంతి వేదవ్యాసునితోఁ గర్ణుఁడు దనకు జన్మించిన తెఱం గెఱింగించుట

సీ. దేవతలకు నీవ దేవత విట్టిని, న్నామమగాఁ బడసితిఁ బహితకరుణ
నన్నుఁ జూచి నాదువిన్నప మాదరింపు మేఁ, గన్యాత్వదశ నుండఁగా మదీయ
జనకునికడకుఁ గోపనుఁ డైనదుర్వాసుఁ, డన్మహాముని వచ్చె నతని సవిన
యార్చనకలనాస్యమారాధితుం డుగాఁ, జేసితిఁ బ్రీతుఁ డై చెలువ నీకు
ఆ. నిత్తు వర్త్తము తెల్పు మెయ్యది కోరిక, యనియె నతఁడు మా [illegible]
ననఘ [illegible] గల దేనా [illegible] గాని [illegible] 95

1. ఘ. [illegible]

వ. అమ్మాట దనమనంబునకు రానిచందంబు మొగంబునం దోఁప నత్తాపసవరుండు వరం బెల్లభంగి నొసంగక పోవ నడుగు మనుటయు వెఱచియు నాఁడు వేడ్క తెఱంగట్ల యగుటకును బుత్త్రుం గోరితిఁ గోరిన నమ్మునిపతి యొకమంత్రం బనుగ్రహించి దీని నీ వావహించిన దేవతలు భవద్వశగతులై సుతజన్మంబులు గలిగింతురు విశేషించి ధర్మువునకుఁ దల్లివి గాఁ గలదాన వని పలికి యంతర్ధానంబు సేసిన. 96

ఆ. అద్భుతమునఁ బొంది యమ్మంత్రరూపమ్ముల్లమున నెప్పుడును దలంతు నొక్క నాఁడు మేడమీఁదఁ బోఁడిమి నే నుండి, కంటిఁ బొడుచుచున్న కమలమిత్త్రు. 97

క. కని యిది కన్యకు దోషం, బని తలఁపక బాల్యసంభృతాజ్ఞానమున వే డ్క నొనర్ప నావహించితి, మునిమంత్రబలమున సూర్యు మునినాథవరా. 98

తే. ఆవహించిన నద్దేవుఁ డాకసమున, నాత్మమూర్తి ధరింప మూర్త్యంతరంబు దాల్చి నాకడ కేతెంచెఁ దత్క్షణంబ, నాదుచిత్త మాశ్చర్యమగ్నంబు గాఁగ. 99

వ. ఇట్లు సనుదెంచి. 100

సీ. అడుగు మిచ్చెద వరం బనిన వశంకుచుఁ గేలు మొగిడ్చి పొం డేల యిచట ననిన వృథాహ్వాన మాచరించుట దప్పు, నిన్నును నెవ్వఁడు నీకు మంత్ర మిచ్చె నాతని శపియింతుఁ జుమ్మీ యని, పలికె నయ్యర్కుఁడే నలికి గురుని నిరపరాధుని శాపనిహతుఁగాఁ జేయుట, కోర్వక పుత్త్రుకు నొసఁగు దేవ

తే. కృప భవత్సుతు ననిన నయ్యపరిమేయ
తేజుఁ డాత్మతేజమున నాదృఙ్ముఖేంద్రి
యములు మనసును సమ్మోహితములు సేసి
యపుడు తనయుండు పుట్టెడు మనియెఁ బిదప. 101

వ. అని నిర్దేశించి. 102

తే. నీకుఁ గన్యాత్వవికలత గాక యుండ, వరము నిచ్చితి నసుతు దివమున కరిగె జనకముఖబంధు చిత్తవంచనమునడపి, గూఢమందిరాంతరమున గొడుకుఁ గంటి.

క. కని యేటిలో నిడితిఁ గలఁ, గనిన ట్లయి యుండెఁ దత్ప్రకారం బిది మీ కనినయది దివ్యబోధం, బున నత్తెఱఁ [1]గంతరంగమునఁ గొని కాలున్. 104

తే. పాప మయ్యెఁ గా కుండె నెప్పనిఁ దలంచి
యళుకు చుండును మద్భయ మనసు నింపుఁ
డతులకరుణ నిక్కరువృద్ధ నఖిలమును
సఫలముగఁ జేయుఁ డివి నాకు సత్వరములు. 105

వ. అనిన విని యమ్మునీంద్రుం డమ్మానిని కి ట్లనియె. 106

సీ. నీచెప్పినది యెల్ల నిక్కంబు కోడల, యొగ్గు నీయందు లే దేల వెఱవ

1. గంతరంగమున గొని కాల్చుక.

¹సుర లద్భుతాపాద¦చరితులు కర్ణున, కట్లు గా నున్నది ¦ యగుటఁ జేసి
యేటిలో నాతని ¦ నిడి తీవ్ర కన్యాత్వ,హాని లేకున్కి. గుణలాగ్రగణ్య
వైతి భవద్వృత్త ¦ మమలిన మగుటకు. ననుమాన మించుక ¦ యైన వలవ

ఆ. దనుచు నాదరార్ద్రుఁ ¦ డయి పల్కె గాంధారి,తోడ నీవు సుతుల ¦ ద్రోడఁబుట్టు
వులను గాంతు నీదు¦చెలియలు గొంతియుఁ, గర్ణుఁ జూడఁ గాంచు ¦ గణ్యచరిత.

ఉ. ద్రౌపదియుఁ సుభద్రయును ¦ దక్కటికాంతలు భ్రాతృపుత్త్రపౌ
త్త్రోపవిలోకనోత్సవము ¦ నొందుదు రిచ్చటి కిప్డు వచ్చు లే
నీపని యాచరించుటకు ¦ నిమ్మనుజేంద్రుఁడు నీవు గొంతి చిం
తాపరితాపనోదనవి¦ధంబుగఁ గోరితి రట్లు సేసెదన్. 108

క. నీకొడుకులకు మనుమలకు, శోకింపఁగ వలదు వారు ¦ శూరత వెలయం
జేకొనిరి రణమరణమున, నాకభువనసుఖము సద్గు¦ణ స్తవనీయా. 109

ఆ. భామ విను మవశ్య¦భవితవ్య మైనభా,రతరణంబుపొంటె ¦ నతులమహిమ
మాననీయదేవ¦యోనులు జననంబు, నొంది రిందు మనుజ¦యోనులందు. 110

సీ. ధృతరాష్ట్రుఁ డనఁగ వ¦ర్తిల్లెడుమేటిగం,ధర్వుఁ డీధృతరాష్ట్ర¦ధరణివిభుఁడు
తన్వి పాండుఁడు మరు¦ద్గణమయజని ధర్మ,దేవత నూవె యు¦ధిష్ఠిరుండు
పవనుండు భీముఁ డై¦ప్రభవించె నరుఁ డను,ముని యర్జునుం డయి¦జనన మొందె
నారాయణుఁడుకృష్ణ¦నాముఁ డై జనియించెఁ, గనుగొను కవలన¦శ్వినులుగాఁగ

తే. ద్వాపరంబుగ శకునిగాం¦ధారరాజుఁ, గలిసుయోధనుఁ డయ్యె రా¦క్షసులుపుట్టి
రతనియనుజులై కర్ణుని¦నరుణకిరణుఁ,గాఁగ నభిమన్యుఁ జందుని¦గాఁగఁ గనుము.

క. అనలుఁడు ధృష్టద్యుమ్నుం, డన ద్రౌపదితోడఁ బుట్టె ¦ ననిలునియంశం
బున జనియించె శిఖండియు, ననిమిషగురుఁ డుద్భవించె ¦ నస్త్రగురుం డై. 112

తే. వినుము వసుశక్తి గాంగేయుఁ ¦ డనఁగ జనన
మొందె రుద్రాంశమున ద్రౌణి ¦ యుదయ మయ్యెఁ
దెలియఁ జెప్పితిఁ గొందఱు ¦ గలరు సుతియు
నిర్జరాసురాంశమున జ¦న్మించినారు. 113

క. అని పలికి మీమనంబుల, వనట సమస్తంబుఁ బుచ్చి¦వైచెద నాతోఁ
జనుదెండు మీరు గంగకుఁ, గనియెద రని దెగినబంధు¦గణముల నచటన్. 114

తే. అనుచు నుత్థితుఁ డగుటయు ¦ నార్పు లెలుఁగు
లాకసం బంద ధృతరాష్ట్రుఁ ¦ డాది గాఁగఁ
గలుగునాసర్వజనులు నొ¦క్కటఁ గడంగి
యరిగి రమ్మునినాథుతోఁ ¦ గురువరేణ్య. 115

క. అత్తఱిగ మునిజనములు న,చ్చెరు వందుచు నమ్మునీంద్రు ¦ సేవించి మరు

1. అ. సుర లద్భుతాపాదిచరితలు.

త్సాగుపకంఠతలమునకు, నరిగిరి కౌతుకము మనమునలందు నెలకొనఁగన్. 116

వ. అట్లు పౌరజానపదసహితు లై సకలజనంబులుం జని సాత్యవతేయుండు వనుప భాగీరథీతీరంబున విడిసి యవ్విచిత్రచరిత్రుండు దనచేయంబూనినపని మఱునాఁడు శేషకడ సేయువాఁడుగాఁ బలికిన నయ్యెందఱు నద్దినశేషంబు నాయామినియును శతసంవత్సరంబులుంబోలె నుండ సూర్యోదయసమయం బగుటయుఁ గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధృతరాష్ట్రుండు పాండుతనయు లుం దపోధనులు నప్పారాశర్యుపాలికి నరిగి యమ్మునివరుం బరివేష్టించిరి గాంధారీప్రముఖభామినులు నేతెంచి యొక్కెడల నతనిం గొలిచి యుండిరి సర్వజనులు నట్టు లెత్తికొని యంత నిలిచిరి తదనంతరంబ. 117

వ్యాసుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకు భారతరణమృతుల రావించి చూపుట.

సీ. సాత్యవతేయుండు ✽ జాహ్నవీసలిలావగాహన మొనరించి ✽ గౌరవమున
నింపారు నెలుఁగున ✽ నిందు రం డనవుఁడు, నీ కేమి సెప్పుదు ✽ నీటియందు
రవ మగ్గలముగ రాజరాజుఁ దమ్ములుఁ దత్కుమారవర్గము నభిమన్యుఁ డాది
యగుపాండుపౌత్రులు ✽ నర్కజుండును బాహ్లీక ప్రముఖాఖిల ✽ కౌరవులును
తే. ద్రుపదమాత్స్యులు వారిబంధులును శకుని
యును దదీయానుజులును నాతని తనూజ
రాజియును భీష్మగురులుఁ బురస్కరించి
కొనుచుఁ దమదివ్యదేహముల్ ✽ గొమరు మిగుల. 118

ఆ. దివ్యమాల్యములును ✽ దివ్యాంబరంబులు
దివ్యభూషణములు ✽ దివ్యలేప
నములుఁ జెన్నుఁ జేయఁ ✽ దమమిత్రసుభటసం
దోహములును దారుఁ ✽ దోఁచి రధిప. 119

వ. అట్టియెడ. 120

క. తగ నా కురువృద్ధునకు నొసఁగె నాఁటికి దివ్యదృష్టి ✽ సాత్యవతేయుం
డగణితతపఃప్రభావంబు గని యధికవిస్మయంబుఁ ✽ బొందఁగ జనముల్. 121

వ. అవ్విశేషంబు విని యద్భుతప్రమదభరిత యై నిజనయనంబుల బంధించినపట్టం బపనయించి గాంధారియును గనుంగొనుచుండ. 122

క. అవ్విధమునఁ దోఁచిన మఱి, నవ్వుచుఁ దెగడుచును బెరసి ✽ నరవర పగ లే
కవ్వీరవరులు నెయ్యము, నివ్వటిలఁగ విలసనములు ✽ నెఱయ మొఱయఁగన్. 128

తే. చతురగంధర్వు లప్సరోజనులు గాన
ములఁ బ్రమోద మొనర్పంగఁ ✽ బొగడ వంది
సమితి నిరహంకృతులు హృదయములగౌర
వములు దెల్లంబు సేయంగ ✽ వచ్చి రొప్పి. 124

వ. ఇట్లు వచ్చి సకలబంధుజనంబులకుం బరమప్రమోదం బావహిల్లం గలసి సముచితాచారంబులు నడపి రాజేంద్రు దెఱంగులవారలు నర్హప్రకారంబులం బితామహాచార్య శిష్య మాతృ మాతామహ పితృ పితామహ భ్రాతృ జామాతృపుత్ర పుత్త్రీభగినీ పౌత్ర దౌహిత్ర శ్వశురశ్వశ్రూస్నుషామాతుల స్యాలక స్త్రియ ప్రియామిత్రసమాగమసుఖంబు లనుభవించుచు. 125

తే. అనఁగి పెనఁగి నాఁ డెల్ల నిచ్ఛానురూప
వృత్తి వర్తిల్లు చుండి ర | వ్విధము సకల
జనుల నద్భుతరసమున | మునుఁగఁ జేసె
నే మనఁగ వచ్చు నాసంయమీంద్రుమహిమ. 126

వ. మఱునాఁడు రేపకడ యప్పారాశర్యుఁడు వనుప నయ్యిరుదెఱంగులవారలుం బరస్పరామంత్రణంబు సేసి రాజూంజనంబులు దమతమలోకంబులకుం జనువారై జాహ్నవీజలంబులం బ్రవేశింప నన్నిలింపవందనీయుండు దానును జొచ్చి యచ్చటనుండి పతుల ననుగమింప వలసినయంగనలు గంగాతోయంబులం గ్రుంకుటకు రం డనిన విని విధవ లగువీరభార్య లెల్లను ధృతరాష్ట్రగాంధారీకుంతీధర్మనందనులయనుజ్ఞలు గొని రయంబునం జని భాగీరథీసలిలమగ్నలై మానుషదేహంబులు విడిచి దేవతనువులు దాల్చి దివ్యాలంకారసమలంకృతమూర్తులై మగలం గలసి రవ్విశేషంబు నూచి సర్వజనులు నత్యంతాశ్చర్యసంతోషాధీనమానసులై రని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజయునకిట్లనియె.

సీ. జననాథ యీప్రియ | సంగమోత్సవకథ, వినినఁ బఠించిన | వేవిధములఁ
[1]బరమప్రియము లిందుఁ | బరలోకమున సంభ,వించు మనమ్మున | కించుభంగి
బాంధవయోగశో | భనము వర్తిల్లు న,నాయాసమున నామ | యాపగమము
గలుగు భూదేవని | కాయంబునకు దీనిఁ, దగ వినిపించిన | ధార్మికులకు

తే. నవ్యయానందసంప్రాప్తి | యావహిల్లుఁ దత్పరతఁ గొనియాడిన | దైవతములు
నీచదశఁ బొంద కుండంగ | గాచి తిరిగి, మేలొనర్తురు భరతభూ | పాలవర్య. 128

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో ధృతరాష్ట్రుం డట్లు కృష్ణద్వైపాయనప్రసాదలబ్ధం బైన తత్కాలకలితదృష్టివిశేషంబున బంధులోకంబు నాలోకించి మఱి యేమివర్తనంబున నుండెఁ బాండవు లెట్లు వర్తించి రెఱింగింపవే యనుటయు నతనికి నతం డిట్లనియె. 129

ధృతరాష్ట్రుండు భాగీరథీతీరంబుననుండి నిజాశ్రమంబు ప్రవేశించుట.

సీ. అయ్యద్భుతపు వృత్త | మమ్మెయిఁ జెల్లిన, ధృతరాష్ట్రమేదినీ | పతి తపస్వి
గణము సవినయంబు | గానిజస్థానమా,నమునకు నామంత్రి | తముగఁ జేసి
యాశ్రమభూమికి | నరిగెఁ దోడన పాండు,రాజనందనులును | రా నుదాత్త

1. పా. బరమప్రియంబు లొందుఁ బరలోకమున సంభవించు మనమ్మున.

తేజు సత్యవతీతనూజు ముస్సిడికొని, యప్పు డమ్మునిపతి యతనితోడ
తే. నీవు వేదశాస్త్రార్థముల్ భావితాత్మ, లగుమునీంద్రులచే జెప్పలార వింటి
కంటి తనయుల నీకన్నకంటె నొప్పి, యుండుదురు వారు దివిసౌఖ్యయోగమెసఁగ.
ఉ. కావున నింక వారికయి కౌరవసత్తమ యుమ్మలింప శా
త్మావిలభావముం దపముతనగ్గలికం బెడఁబాపు నిన్ను సం
భావనఁ గొల్చి యొక్కెనల పాండవముఖ్యులు నిల్చె నిష్ఠమై
నీవనభూమి నీవసుమతీశ్వరుఁ బొమ్మనఁ గాదె వీటికిన్. 131
వ. అని చెప్పిన నప్పౌరవోత్తముండట్ల చేసెద నని పలికి యమ్మునిసత్తమునకుం బ్రణమిల్లి భవదీయకృపావిశేషంబున గృతార్థుండ నైతి నని యతని నామంత్రితుం జేసినం బాండవులుం దగ నప్పరమమునిపీఠ్కొని రయ్యందఱును దీవించి యమ్మహాత్ముం డంతర్హితుం డయ్యెఁ దదనంతరంబ. 132
సీ. అంబికేయుండు ధర్మాత్మజుఁ జిత్తగం, ప్రతి మోహమునఁ దోఁపఁ బేరఁ బిలిచి
వసుమతీకార్యనిర్వాహంబు పెద్దకాలు, వ్వాన నుండి నీ వనుదినము నడప
కునికి కర్తవ్యమే వినుకులు భీష్మాది, మహీపాలచేత సమగ్రభావ
మొందినయది యింక నుపదేశ మేమియు, వలవదు రంధ్ర మొకవ్వాని జనంబు
తే. వేచు ననుజానుగతుండవై వెగ బొమ్ము, దారయుతముగఁ బుత్రకి నుదారచరిత
నీకతంబున మున్న నా శోకమెల్ల, బాసెఁ దేజంబు సౌఖ్యానుభవము గంటి. 133
చ. తపము నెడఁగ మదీయమతి తత్పర గావున దాని కోర్తు నీ
వపగతఖేదమానసుడవై నను నిం దతినిష్ఠ నొందఁ బం
చి పురజనంబు సమ్మదముఁ జెందఁగ సైనికు లుల్లసిల్లఁగా
నృపవర యేఁగి రాజ్యభరనిర్వహణం బొనరింపు నావుడున్. 134
సీ. ధర్మతనూజుఁ డాతనితోడ నిట్లను, నధిప భీమాదుల నసుగఁ బనుపు
పుడమి రక్షింప నీయుడుగులకడ సేసి, నిలిచి మాతల్లుల నిచ్చుఁ గొలిచి
యంచితతపమున కనుగుణం బై సట్టి, శుశ్రూషణము సేయుచును దపోవి
యుతితోడ నుండెద వనవృద్ధు గాంధారి, యిట్లనఁ దగునన్న యీవ కాదె
తే. కురుకులమునకు సంరక్షకుఁడవు నీవు
దండ్రులకుఁ బిండ మొసఁగఁ గర్తవు భవజ్జ
నకుని పంపు సేయుము భూజనుల దలంక
కుండఁ బొమ్మది ప్రియము మా యుల్లములకు, 135
వ. అని పలికిన ధర్మాత్మజు నగ్రజుండు పాండురాజాగ్రజుహితమతి నిట్లనియె. 136
ఆ. ఇట్లు వీరు నన్ను నెంతయుఁ దనిపిన
విపినవాసి మిమ్ము వీడి పోవ
నిచ్చుకొనదు నా మనంబు ముదముతోఁ

గలుగ దిపుడు రాజ్యకాంక్ష నాకు. 137

క. విను పాంచాలురు మాత్స్యులు, వసుధాజనశేషు లైరి వారలు లేమిం
జననీ శూన్యం బై తోఁచినయది రాజ్యంబు నాదుచిత్తంబునకున్. 138

వ. అట్లుం గాక. 139

క. సమరము దీఱినఁ గోలెను, శమనిరతాత్మసంబు సారతపశ్చ
రమియింపఁ గోరు యుష్మత్సమధికతపమునకు నేను సంగడి సేయన్. 140

సీ. అన విని సహదేవుఁ డతనితో నేఁ డప, మాచరించెద వీర లందఱును
శుశ్రూష సేయు చిరయాశ్రమంబున నన్ను, నక్కుమారునిఁ గుంతియక్కఁ జేర్చి
వలవదు మీరు రా వలఁతు లై మామీఁది, భక్తినిం బెనఁగ నీపలుకు లిట్లు
వలుక మీయునికి తపమునకు విఘ్నంబ, కాక యేకాగ్రత గలుగు నెట్లు

ఆ. మాకు నియమవిధిసపర్యాచరణములపై, నింత యొఱఁగి మీర లెల్లభంగి
నరుగుట యొప్పుఁ గాని కురుకులోద్వహు మాట, గొనక యునికి సనదు తనయులార.

వ. మీకు సర్వకార్యంబులయెడను శుభంబు లయ్యెడును బోయి రం డనిన నజాత
శత్రుండు మఱి యొండు వలుకం బులులోడి ధృతరాష్ట్రునితోడం దపోమహ
నీయు లైనమిమ్ముం గొలిచి గతకల్మషుండ నైతి మీయాజ్ఞాపనంబు దల నిడి
కొని పురంబునకుం బోయి వచ్చెద ననుటయు నక్కురువృద్ధుం డతని దీవిం
చుచు నాలింగనంబు సేసి భీమసేను సాంత్వనవచనంబులం బ్రీతుం గావించి
కౌఁగిలించుకొని గాండీవిం గొనియాడి సంశ్లేషం బాచరించి కవల సంభావించి
పరిరంభణంబు నిర్వర్తించిన నయ్యేవురు నతనిపాదంబులకుఁ బ్రణమిల్లి యాశీ
ర్వాదంబులు వడసి. 142

సీ. అతిభక్తి గాంధారియడుగుల కెఱఁగిన, నద్దేవి వారల నక్కుఁ జేర్చి
దీవించె వారుఁ గుంతీచరణంబులు, ఫాలముల్ వొందంగఁ బ్రణతు లైనఁ
దప్పక కుచ్చి యందఱ నొక్కకౌఁగిటఁ, బొదివి యాశీర్వాదములు క్రమమున
నర్మిలి పెంపున నలరుమనంబుతో, వేర్వేఱ యిచ్చె నావీరజనని

తే. ద్రుపదపుత్త్రికా ప్రభృతివధూజనములు, దగు తెఱంగుల మామ నత్తలను వీడు
కొనిరి వారును వారు నగ్గురుజనముల, నల్ల వలగొని చనిరి నృపాగ్రగణ్య. 143

క. చని పరిజనములుఁ బౌరులు, ననుమోదముతోడఁ గొలువ నరిగిరి నగరం
బునకుం గన్నులపండువు, జనపదముజనం బొనర్ప జనసంస్తుత్యా. 144

వ. అరిగి సముచితవర్తనంబుల నుండిరి కొంతకాలంబు సనిన నొక్కనాఁడు
నారదమునీంద్రుం డనుజసహితుం డై యున్నధర్మతనయుకడకుఁ జనుదెంచిన
నజ్జననాథుండు దమ్ములుం దానును నమ్మహాత్మునకు భక్తిం బ్రణమిల్లి యాస
నార్ఘ్యపాద్యాదిసత్కారంబు లొనర్చి తదీయసమీపంబున నాసీను లై
తత్తనివదనంబు విలోకించి వినయం బెసఁగ నమ్మహీపతి మహాభాగ యొండుం తి

రాక యేదేశంబులఁ జరించితి రేను మీకు నేమిపని సేయుదుఁ జెప్పుం డనిన నప్పరమసంయమి యప్పుడమిఱేనితోడ. 145

నారదుఁడు పాండవులకు ధృతరాష్ట్రాదుల నిర్యాణంబు సెప్పుట.

సీ. భూపవరేణ్య తపోవనంబుననుండి, వచ్చితిఁ దీర్థసేవాపరత్వ
మున నేను బహుదేశములఁ జరించితి నినుఁ, గని పెద్దకాలంబు గాన చూడఁ
దవిరి యిందులకు నేతెంచితి ధృతరాష్ట్రు, చరితంబు జాహ్నవీపరిసరంబు
జనములచే వింటి ననిన నజ్జనపతి, యారాజవరుఁడు గాంధారి గొంతి
తే. సంజయుండు సమాధానసహితులై శరీరములవింత వృత్తి కున్నారె యనియె
ననుడు నద్దేవముని వారియఖిలవర్తనంబువినుమనుస్థిరహృదయంబుతోడ. 146

వ. అనిపలికి యిట్లను మీరు పోయి కాంతారంబున నక్కురువృద్ధుం గొలిచి యుండి యతం డనుమతి సేయ నిట వచ్చితిరి మఱికొన్నిదినంబులకు. 147

సీ. ఆరాజు నియతి గాంధారియు గొంతియు, సంజయుండును దోడ చనఁగ నగ్ని
హోత్రంబు గొని యాజకోత్కరంబగ్రేసరం బయి పో నిజాశ్రమము విడిచి
యరిగె గంగాద్వారపరిసరారణ్యభాగమునకు నందు దుష్కరతపంబు
వాయుభక్షుతఁ బూని చేయఁ దొడంగె గాంధారియు నీళ్ళ నాహారకలన
తే. మోపియొనరించె గొంతి మాసోపవాసనియమమూఁదివర్తించె సంజయుఁడు సప్త
భోజనాంతరితం బగుభోజనంబు, వ్రతముగాఁగఁ జరించెఁ గౌరవ్యముఖ్య. 148

తే. యాజకులు దారయక్కురురాజుభక్తి,యుక్తి నొద్దనుండఁగ నగ్నిహోత్ర హోమ
మాచరింతు రొక్కొకమరి యతఁడుపర్ణశాల వెడలి శూన్యాటవిసంచరించు.

వ. విషమప్రదేశంబుల నవ్విభునకు సంజయుండును గాంధారికిఁ గుంతియుం గన్నై మెలంగుదు రొక్కనాఁడు వార లందఱు గంగాద్వారంబునఁ గృతస్నానులై యాశ్రమంబునకు వచ్చుచుండ మహావాతోద్ధూతంబై. 150

సీ. పటుతరం బగుచటచ్చటరవ మెసఁగంగ, మ్రాఁకులఁ బొదలును గ్రాఁచికొనుచుఁ
గమరును నార్తనాదములును బెల్లుగ, నఖిలమృగంబుల నాఁగికొనుచు
లాఁగలఁ బుట్టల లోఁగినశిఖల భుజంగమండలముల మ్రింగికొనుచు
వెగడొందియుఱుము చుఱ నెగయుబల్పులుఁగులఁ, బొగ నూర్ధ్వకీలలఁ బొదివికొనుచు
తే. దెసల నన్నిటఁ దనసముద్దీర్ణగతులు, దారుణస్ఫురణమున విస్తార మొంద
ఖేచరులకును భయముగ నేచి పరఁగె, నద్భుతోద్భవంబై నమ్మహానలంబు. 151

వ. ఇట్లిరగలిచిచ్చు గవిసి చుట్టుముట్టిన నమ్మనుజనాథుండును నన్నాతులు నిరాహారులై యునికిం జేసి యొక్కచోటఁ దఱియు నుఱికి తొలంగి పోవ లావు లేరైరట్టియెడ నారాజర్షిసత్తముండు సంజయుతోడ. 151

సీ. ఒక్కింత దెఱపి నీ వెక్కడనైనను, గనుఁగొని పొమ్మగ్ని దనుక కుండ
నని చెప్పి తలఁగి పోఁ దనకు గాంధారికిఁ, గుంతిభోజాత్మజకును నశక్య

మగుటయుఁ జెప్పినఁ గడలొంది యాసూత,సుతుఁడు మీఁదను నొకచోట వెడలి
పోవుట గలిగినఁ బోదుఁ గాకేఁ దవా,గ్నికి మిన్నక నెర సేసి యకట పోదు
ఆ. నే మహాత్మ యనుఁడు నిలు వాసి యిట్లున్న,జనుల కవ్విధమున సమయు టెగ్గు
గాదు నీకుఁ బోవఁ గా వచ్చి యుండంగఁ, బోవ కునికి పాపమునకుఁ బట్టు. 153
వ. అనిపలికి యతనిం బోవ నొడంబఱిచి యప్పౌరవసత్తముండు సమాహితచిత్తుం
డై ప్రాఙ్ముఖాసీనుం డయ్యె గాంధారియుం గుంతియు నవ్విధంబునం గూర్చుండి
రప్పుడు సంజయుండు ధృతరాష్ట్రునితో యోగయుక్తుండవు గమ్మనియె నతండునట్లు
సేసెఁ దదనంతరంబ. 154
ఆ. ఒక్క తెఱపి సంజయుఁడు సని హిమశైల,మెక్కె నంత వారి నెల్ల నగ్ని
వొదివికొనియె నిట్లు వోయి రమ్మువ్వురుఁ, బుణ్యలోకమునకు భూపవర్య. 155
సీ. పదపడి నృప యేను భాగీరథీతీర,మున వచ్చుచుండి యవ్వనముదివ్య
మునులచే విని రట సని క్రమ్మఱంగ వ,చ్చినది యాదిగ నయ్యశేషవృత్త
మును నేర్పడఁగ వింటి మూఁడుకళేబర,ములుఁ గంటి నక్కురుపుంగవుండు
భార్యయుఁ బాండునిపత్నియు సద్గతి, నొందిరి నీ వింక నుమ్మలింప
ఆ. కుండు మనిన శోకమొదవి యాతఁడు బాహు లెత్తి యెలుఁగు సెలఁగ నేడ్వ దమ్ము
లడలు గదిరి యేడ్చి రవ్వార్త నంతఃపు,రమున రోదనార్తరవము చెలఁగ. 156
వ. అవ్విశేషంబు. 157
క. విని పౌరజనసమూహము,లనఘుంబును వనట మునిఁగి హాహారవముల్
వినువీథి ముట్ట రోదన, మొనరిచె నవ్వేళఁ గరుణ మూత్కటమయ్యెన్. 158
క. నారదుఁ డుపశమఫణితులఁ, గౌరవసత్తముని దేర్పఁ గ్రమమున నాక్రం
దారతము లుడిగె బంధుజ,నారబ్ధము లైన యనునయాలాపములన్. 159

—ధర్మరాజు ధృతరాష్ట్రప్రభృతులు మృతులగుటకు శోకించుట.—

వ. అట్లు సమస్తజనంబులును విగతఖేదను లైర ప్పుడు కౌరవనాథుండు నారదముని
యాననం బాలోకించి యిట్లనియె. 160
సీ. ఎఱుఁగంగ వచ్చునే యెవ్వరికి తత్తఱి, నేదెస యగునో మునీంద్ర యేము
గలుగంగ దెస లేక పులుమానిసికిఁ బోలె, నక్కురువృద్ధున కట్టిచావు
వాటిల్లె సముదీర్ణబాహుదర్పోజ్జ్వలు, లైనపుత్రులు నూర్వు రట్లు గలిగి
బలము నాగాయుతప్రాణసమం బగు,నమ్మహారాజు జట్టడవి చచ్చు
తే. వలనఁ దెగటాఱె సేమనఁ గలదు కమల, ముఖుల తాళవృంతానిలముల సుఖించు
ప్రభుడు కంకగృధ్రాదిపక్షిపత్రవాయు, వడర నిలఁ బడి యున్నవాఁ డకటకట.
క. కలమృదుమాగధగానం,బుల మేల్కను రాజు గృధ్రఘులునుం గాకం
బులు సెలవఁగ నిద్దురనిద్దుర, నొలసి తెలుప దిక్కుమాలి యున్నాఁడు గటా. 162
సీ. వల్ల[illegible] [illegible]తమ్ముఁ జూచినఁ జూనుఁ, దదవ్వలిత నూనాసి సాళ్వభారదమతని

పోయినగతిఁ బోయె ✽ నాయముకై యంత, నగవఁ బుత్త్రులరాజ్యవైభవంబు
విడిచి [1]మే యోమక ✽ యడవికిఁ బోయిన,తల్లికి వగచెద ✽ ధర్మసుతుఁడు
భీమసేనుండును ✽ భీభత్సుఁడును దన,కడుపునఁ బుట్టినకొడుకులట్టె
తే. [2]యొగ్గతంబునఁ దానుఁ గాకరగ్గిఁ గాలె,నటి యనాథ యై దీపికి ✽ నంతరంగ
మలఁదురకతల్లడిల్లక ✽ యూరటమున,నుడుక కలమటఁబడక యొట్లుండుఁ జెపుమ.
క. విను ఖాండవదహనంబునఁ, దనకుఁ బ్రమోదంబు శక్రతనయుఁ డొసఁగెనా
తనితల్లిఁ గాల్ప దగునే, యనలునకుం గడుఁ గృతఘ్నుఁడయ్యె మునీంద్రా. 164
సీ. మఱియొక్కనెవ్వగ ✽ మనమున జనియించె, నాంబికేయుండు గాకరగ్గి నెరిసె
దానికి నెయ్యది ✽ యేను జేయుదునొక్కొ, యనవుడు నారదుం ✽ డా నృపాలు
తోడ నబ్బరతవృద్ధుఁడు శాంతి యెక్కుడై, సవిశేష మైనపూజావిధాన
మున నుపాసించి తగినయిష్టి సేసి య,గ్నులఁదొలునాఁడ పీడొక్కనియె ననియు
తే. నపుడు యాజక జనములయ్యగ్నిచయము
నడవిలోన నుద్వాసించి ✽ [3]యరిగె ననియుఁ
జేర్చి యది యవ్వనం బెల్ల ✽ నేర్చె ననియు
వింటి నాత్మాగ్నిఁ గాలె నావిభుఁడు వత్స. 165
ఉ. కావున నెవ్వగం బొరయఁగాఁ బని లేదు నరేంద్ర గొంతియుఁ
బావకు నప్పకుం గరము ✽ భక్తిఁ దగం బరిచర్య సేసి దే
వావలి ప్రస్తుతింపఁగ నిరామయలోకము నొందె వారికి
నీ వుదకంబు లీ వలయు ✽ నిష్ఠమెయిన్ దిలసంయుతంబుగన్. 166

యుధిష్ఠిరుఁడు ధృతరాష్ట్రాదులకుఁ దిలోదకప్రదానంబు సేయుట.

క. అనుజన్ములు నంతఃపుర,వనితాజనములును నీవు ✽ వసుధేశ్వర వే
చని నడపుఁ డుదకవిధి నీ,జనకునకును జననులకును ✽ జాహ్నవిలోనన్. 167
ఆ. అనిన లెస్స గాక ✽ యని ధర్మసుతుఁ డేక వస్త్రధరణనియతి ✽ వఱల నెల్ల
వారునట్ల యేఁగుదేరఁగఁ బౌరులు, బలసి చనఁగఁ జనియెఁ ✽ బౌరవేంద్ర. 168
వ. ఇట్లు సని గంగాస్నానం బాచరించి యమ్మహీపతి మొదలగు సర్వజనంబులు ధృతరాష్ట్రునకు గాంధారికిం గుంతికిం దిలోదక ప్రదానంబులు నిర్వర్తించి నివృత్తులై యశుచిత్వం బపనయించుటకుం బురబహిరంగణంబునఁ బటకుటీర ప్రకరంబుల వసియించి రట్టియెడ. 169
సీ. ఆంబికేయాదులయస్థిపుంజముల గం,గాద్వారసలిలసంగమవిశిష్ట
సంస్కారమునఁ గూర్పఁ ✽ జాలెడుసంశుద్ధ,జనముల రావించి ✽ సబహుమాన
ఫణితుల వారి కప్పని యేర్పడఁగఁ జెప్పి, పనిచె నక్కౌరవజనవిభుండు
శ్రాద్ధవార దినమున ✽ వృద్ధానుమతి నతం, డక్కురువృద్ధున ✽ కతనిసతికి

1. చ. మెయ్యాడక యడవికి. 2. గ. యతనదహనమునఁ దాను. 3. గ. యరిగి రనియు.

తే. గౌంతికిని రత్నకాంచనగోతురంగ, హస్తికన్యాధరిత్రీగృహాదిదాన
విధుల సర్వజనంబులు విస్మితులుగ, నియతిమెయిఁ బారలౌకికక్రియలొనర్చె.
ఆ. మునిజనములు వచ్చి యనుమోద మందఁగ, సకలబంధుజనులు సంతసిల్ల
నన్నపర్వతముల నాజ్యనదుల బిత్రు, మేధ ముల్లసిల్లె మేదినీశ. 171
క. ద్వాదశదినములు నారదుఁ, డాదరమున నొద్ద నుండి యంతయుఁ గనిస
మ్మోదంబుతోడ నాశీ,[1]ర్వాదం బొనరించెఁ బాండవప్రవరునకున్. 172
వ. అమ్మునీంద్రునిం దక్కునుం గల తపస్విసత్తముల సమర్చితులం గావించి యుధిష్ఠిరుం డామంత్రితులం జేసిన నాసంయమివరులు నిజనివాసంబులకుం జని రా నృపకుంజరుండు బంధుమిత్త్రసహితుండై కుంజరపురంబు ప్రవేశించె నిత్తెఱంగున నాంబికేయునకు భారతరణంబు పిదప దానాదిపుణ్యక్రియాకలాప కరణంబులం బురంబునం బదియేనును దపోనియమంబున వనంబున మూఁడు నుంగాఁ బదునెనిమిదిసంవత్సరంబులు సనియె నివ్విధంబున వైచిత్రవీర్యుని[2]సంసేవన సమస్త ప్రకారంబుల సంఘటించి కృతార్థతానందంబు నొంది ధర్మనందనుండు జనంబు లభినందించుచందంబున సామ్రాజ్యంబుఁ బాలించె నని యిట్లు ధృతరాష్ట్రునియాశ్రమవాసంబువిషయం బైనవర్తనంబు వైశంపాయనుండు సెప్పిన విని జనమేజయుండు మహాత్మా యిట్లు కృతకృత్యతం బొందినపాండవాగ్రజుండు భూభారంబు నిర్వహించుచుండఁ బదంపడి పుట్టినవిశేషంబు లెఱింగింపవే యనుటయు. 173
శా. కారుణ్యాత్మకదృక్ప్రచార గతసంకల్పాంతరంగస్థిత
స్మేరాకార పతంగమధ్యమమరీచివ్యాప్తిమూర్ఛత్సుధా
ధారారూపవిహార నిర్మితజగ[3]త్సంసార నానాగమ
క్షీరోద్యన్నవనీతలాలసిత నిశ్చిత్తత్త్వ[4]సంభాసితా. 174
క. నిర్మలసంవిదుపాస్యా, [5]ధర్మకరణదుర్వికాస్య దైత్యశ్రేణీ
నిర్మథన కేళినిర్జర, శర్మకృతివిహారశీల సంయమిలోలా. 175
మాలిని. సమదవిమదదూరాసన్నరత్నప్రసన్నా
శమశుభమయమూర్తిస్ఫార దుర్లక్ష్యసారా
దమవిభవసముద్యద్ధామ నిస్సీమభూమా
సముహృదయలసత్సంసర్గ[6]సానందవర్గా. 176
గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజి ప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున నాశ్రమవాసపర్వంబునందు సర్వంబును ద్వితీయాశ్వాసము. 177

1. క. ర్వాదంబుల నొసఁగె. 2. గ. సమస్తప్రకారంబుల సాధించి కృతా. 3. గ. త్సం[illegible]. 4. క. సంభావితా. 5. గ. ధర్మాన్వితదుర్వికారదైత్య. 6. చ. సఖ్యస్ఫీతవర్గా.

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

మౌసలపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

———o———

ధర్మకామహృదయప
మాధానాధానకారకాంఘ్రిసరోజా
బోధఘనవ్యాసపరప
మాధిసమాలీఢతేజ హరిహరనాథా. 1

ధర్మజారాజ్యంబున నుత్పాతంబులు దోఁచుట.

క. దేవా జనమేజయధాత్రీవల్లభ విను సుదాత్త తేజోదీప్తుం
డా వైశంపాయనుఁడు ప్రియావేశస్మేర చిత్తుఁడై యిట్లనియెన్. 2

సీ. భారతసంగ్రామపారీణుఁడై జయపరమయుల్లసిల్ల సామ్రాజ్యమునకుఁ
బాండవముఖ్యుఁడు పట్టంబు గట్టిన యది యాదిగాఁగ ముప్పదియు నైదు
సంవత్సరంబులు సన ననంతరవత్సరంబునఁ బ్రజకు భయం బొనర్చు
నుత్పాతములు పుట్టె నుర్వీశ విను, మహావాయువు శర్కరావర్షి యగుచు

ఆ. వీచె నర్కునుదయవేళల బింబంబు, బలసి తోఁచు ఘనకబంధసమితి
నీరదములు లేక నిర్ఘాతపాతముల్, గలుగు నుల్క లెల్లకడల డుల్లె. 3

క. పరివేషము లినరజనీకరులకు నతిరూక్షరుచులు గలిగి కలుగు నం
బర మెల్లఁ గప్పి వేసవిఁ, బరఁగుం బెనుమాడ్కి మంచు పౌరవముఖ్యా. 4

సీ. ఇట్లను దినమును నెన్నియేనియును మహోత్పాతములు పుట్టుచుండఁ గొంత
కాలంబుపోవంగఁ గౌంతేయముఖ్యుండు, వినియె నొండొరులతోఁ బెనఁగి సర్వ
యాదవులును దెగి రంబుజనాభుండు, హలధరుండును దక్క ననినరేంద్ర
విని భీమసేనుని విజయు నకులుని, సహదేవు రావించి సంభృతార్తి

తే. యగుచు నవ్వార్త చెప్పినఁ గ్రిక్కిరిసిన చెడుగులను, వార లెవ్వరు నెవ్వగల్ గూరు మాన
సములు గలఁగ నత్యంతవిషణ్ణులైరి, సకలజనకోటులును శోకజలధి మునుఁగ. 5

తే. అనిన విని యమ్మహీపతి యాదవులకుఁ, బోరు దమలోనఁ గలిగిన కారణంబు
వారివృత్తాంతమును వినవలతుఁ జెప్పు, మనుడు నమ్ముని యిట్లను నతనితోడ. 6
క. ద్వారవతికిఁ గణ్వుండును, నారదమునివరుఁడు గాధినందనుఁడును బెం
పారంగఁ దొల్లి వచ్చిరి, నారాయణుఁ జూచువేడ్క నరవరముఖ్యా. 7
సీ. చనుదెంచి పురవీథిఁ జనునవసరమున, వృష్ణికుమారులు విధివశమున
మనముల నవినీతి జనియింప సాంబున, కంగనాలంకార మమరఁ జేసి
కొని వచ్చి యమ్మహామునివర్గమునకు మి,థ్యావినయమున వందనము సేసి
నిభృతులై కారుణ్యనియతాత్ములార యీ, భామిని బభ్రునిభార్య ప్రజలఁ
తే. గనునె యిది యని యడిగినఁ గారవేంద్ర, యత్తపోధనవర్యు లయ్యాగడమున
కాత్మలందుఁ గ్రోధానలమగ్గలముగ, నెలయ నక్కుమారులతోడ నిట్టులనిరి.
క. అంబుజనాభునికొడుకీ,సాంబుఁడు గను యాదవక్షయాపాదనస
ల్యాం బగుముసలము మావచ,నంబున కన్యృతంబు లేదు నమ్ముఁడు మీరల్. 9
సీ. దామోదరుఁడు హలధరుఁడును దక్కంగ, యాదవు లెల్ల నన్నముసలము
నన్నుతశక్తిఁ గీటడఁగుదు రబ్బల,దేవుండు దన దైవదేహ మధిక
నిష్ఠమై విడిచి వార్నిధిఁ బ్రవేశించు భూ,శయ్య నుండంగ నాచక్రధరుని
జర యనురాతసి వెరవునఁ [1]బట్టి క్రమించుఁ బొం డని చెప్పి మెచ్చుగాదు
ఆ. మనము కృష్ణు నింకఁ గను టనియెడుబుద్ధి, నమ్మహామునీంద్రు లపుడు మరలి
యాత్మవాసములకు నరిగిరి తదనంత,రంబ కృష్ణుఁ డవ్విధంబు వినియె. 10
క. విని కాలవేది యగున,వ్వనజాక్షుఁడు నియతి నగునవస్థకుఁ దలఁపం
జన దన్యథాత్వకరణం, బని యూహించుచు నుపేక్ష యాత్మ నొలయఁగన్. 11
క. తనచుట్ల నున్నబంధులఁ, గనుఁగొని యిట్టిది విధాతృకరణీయం బి
ప్పుని మనవారలయొప్పని,తనమున మూఁడె నని వంతఁ దలపోయుచుఁడీ. 12

మునిశాపంబున సాంబునికడుపున ముసలంబు పుట్టుట.

సీ. అని పల్కి యభ్యంతరావాసమున కేఁగె, మఱునాఁడు సాంబకుమారుకడుపు
లోనుండి జముదూత వోనిభయంకర,నిష్ఠురముసలంబు నిర్గమించె
దానికి సత్యద్భుతంబును భయమును, గదురంగ వసుదేవుకడకుఁ బాటి
బంధు లయ్యాదవపతి కెఱిఁగించిన, నలఁదురి వెలువెల్ల నగుచుఁ గొంత
తే. ప్రొద్దు నివ్వెఱఁ గంది యాభూవరుండు,కడురయంబున రోఁకలి పొడిగఁ జేసి
వనధిలోపలఁ జల్లంగ వారిఁ బనిచె, వారలును నట్ల చేసిరి కౌరవేంద్ర. 13
క. మునిశాపశక్తి మాన్పుమ,మునఁ ద్రోవఁగ రాని యుల్లసములఁ దలఁపక య
జ్జనపతియు బాంధవులు న, ట్లొనర్చి యూఱడిలి యుండి రుర్వీనాథా. 14
క. పదపడి ధృతరాష్ట్రమహీశ, యదయహృదయ వైసమస్తయాదవులకు బె

1. గ. బిట్టా క్రమించు.

ట్టిద మగుశాపం బిచ్చుట, విదిత మయిన సజ్జనములు । నెఱుచుచు నుండన్. 15

క. కాలం బగుటయుఁ గురుభూపాలోత్తమ యాదవేంద్ర । పట్టణమున హ్రా
త్కాలువ్యసనప్రాపాదన, శాలిమహోత్పాతముల్ ప్ర। జాతము లయ్యెన్. 16

తే. అరుణములు ఘూర్ణితంబులు । నైనలోచ
నములు మెఱయ మహోగ్ర దండము ధరించి
తిరుగు నొక్కొక్కచోటను । దృశ్యుఁ డగుచు
నంతకుం డిదె యదె తోఁచె । ననఁగ నధిప. 17

ద్వారకాపురంబున మహోత్పాతము లనేకములు పుట్టుట.

తే. నీలపింగళ దేహ యా। భీలభంగి, కముగ నమ్మెఱ్ఱు వర్తించు । జముఁడు సకల
వృష్ణిభోజాంధకోత్సాది। విహారణమున, మునులశాపంబు ప్రేరేప । మనుజనాథ.

సీ. చిలుకలు గూబల । యెలుఁగులఁ దందంబు, దోఁపంగ నఱచు రా। త్రులను దివము
లందును నక్కల । యట్లు మేఁకలు గూయు, మొదవ్వపింపునకు గా। డిదలు పుట్టు
ముంగుల కుదయించు । మూషికంబులు గుక్క, లెల్లను బిల్లుల । నీను బలుఁడు
హరియును దక్కఁగ । యాదవనివహంబు, బ్రాహ్మణప్రతతికి । బాధసేయు

తే. గురుల కవమాన మొనరించుఁ । దిరుగు లజ్జ
విడిచి యభిలాషముల వెంట । విభులపంపు
సేయ కున్మార్గములఁ దమ । చిత్తములకు
వచ్చినట్లు వర్తింతురు । వనిత లధిప. 19

క. అనలములు హోమకాలంబున నానాభూతవర్ణ । ములతోడ శిఖల్
మను జేశ్వర వామావర్తన మొందఁగ నుగ్ర గంధ । రౌద్రంబు లగున్. 20

క. విను కూడుఁగూరపాకము, గనుఁగొని ప్రాయి వాపి డింపఁ । గా నప్పుడు సం
జనితములై పువ్వులు గల, గొన మిలమిల మెదలు నందుఁ । గురుకులముఖ్యా. 21

సీ. అనుదినంబును నిట్టు । లశుభసూచకములు, దోఁపంగ సర్వవి । దుండు కృష్ణుఁ
డంతరంగమున స । మాలోచనము సేసి, గాంధారి పుత్త్రశో । కమునఁ జేసి
కోపంబు గదిరిన । శాపంబు ముప్పది, యాఱవునేఁ డెల్ల । యాదవులకు
నాశ [1]మన్యోన్యవా। సనమున నగుటకు, నిచ్చె నిష్టించి య। య్యేఁడు వచ్చెఁ

ఆ. దప్ప దది ఫలించు । దానికిఁ దీర్థస, మీపభూమి యైన । మేలు గాదె
యని నరేంద్ర యమ్మ । హాత్ముఁ డీభంగి నూహించి తెలుఁగు నిశ్చ । యించెఁ దివిరి. 22

ఆ. అట్లు నిశ్చయించి । యాదవనివహమ్ము, నంబు దివ్యబుద్ధి । నరసి యపర
దివసకలిత మగుటఁ । దెల్లంబుగాఁ గని, కొని యతండు పెద్ద । కొలువులోన. 23

ఉ. జాతర సేయఁగా వలయు । సర్వజనంబులు నంబురాశికిన్
బ్రాతిగ భక్తితోడ నని । బంధుల కెల్లను జెప్పి వీట వి

1. క. మన్యోన్యవాసన మగుటకు నిచ్చె, నిష్టించి యయ్యేఁడు ◆ స్వేఁడు వచ్చె.

ఖ్యాతిగ నప్డు పాటుటకు నర్హునిఁ బంచిన ఘంటికాస్వనో
పేతము గాఁగ వాఁ డెలమిఁ బెద్దయెలుంగునఁ జాటె నెల్లెడన్. 24

సీ. ఆరేయి గల నెల్లవారును గోరదా,డలును నల్లనిమేను గలనెలంత
రొక్కత యిలు సొచ్చి యువిదల నీడిచి, కొనిపోవ శస్త్రాస్త్రకోటి కేతు
చయమును భూషణసమితియు రాక్షసు, లపహరింపఁగఁ గని రపరదినము
నం దగ్నిదత్తంబు నబ్జనాభంబును, నైనకృష్ణునిచక్ర మద్భుతముగ
ఆ. నెగసి యఖిలజనులు నీక్షింప దివమున, కరిగె నమ్మహాత్ము గరుడకేత
నంబుఁ దోన చనియె నరవర రోహిణీ, తనయు తాటిసిడము ననుసరించె. 25

తే. వినుముసుగ్రీవమును శైబ్యమునువలాహ,కంబు మేఘపుష్పంబునాఁగలుగునట్టి
వాహనంబులతోఁ గూడ వాసుదేవు, తేరు తదవసరంబున దివికి నరిగె. 26

క. వెడలుండు తీర్థయాత్రకుఁ, గడువేగం బనిరి సురలు గగనంబున న
ప్పుడు సువ్యక్తముగా నొ,క్కడెలుంగులు సెలఁగ రాజకులమౌళిమణీ. 27

క. అవి గనియు వినియు నులుకక, నవరణ లొప్పార నపు డసంభ్రములై యా
దవులు మనోజ్ఞము లగుశీ,ధువులును మాంసములు వేడ్కతో నింటింటన్. 28

యాదవు లందఱుఁ గృష్ణసహితులై సముద్రతీరమునకుఁ బోవుట.

సీ. సమకట్టికొనుచు భోజ్యములు భక్ష్యంబులు, నానావిధములు నొనర్చికొనుచు
క్షీరశర్కరలును ఘృతబహుభంగిక,వ్యంజనంబులు వివిధాన్నపాన
ములును నక్షతగంధములును బుష్పంబులు, గావించుకొని బలుగావళులును
దలమోపులును బండ్లుఁ దమతోడ నొప్పారి, చనుదేరఁ గరులును నశ్వములు వరద
తే. ములు నలంకారవిరచనములు నుదాత్త
లలితరేఖంబు లగుమాల్యములును భూష
ణములు నాలేపనములు వస్త్రములు వింత
చెన్ను సేయఁ జేష్టలు విలసిల్లుచుండ. 29

క. తనరథము లేమి నొండొక,ఘనరథమును దారుకుండు గైకొని యెలమిం
గొని రా వెడవెడ గైసే,సినకృష్ణుఁడు నిర్వికారచిత్తత వెడలెన్. 30

ఆ. తొడవు చీర పూఁత తొంటియట్లులు గాఁగ, నేమివాహనంబు నెక్కికొంచు
కేని వికృతి లేనిహృదయంబు మిత్రసం,భాషణంబు గలిగి బలుఁడు వెడలె. 31

క. ఆందోళికాదివాహన,సందోహంబున నితాంతచారుత్వము చె
న్నొందఁగ సమలంకృత లగు,సుందరు లేతేర విభవశోభితభంగిన్. 32

చ. వెలువడి లీల నేఁగి మును వేడ్క నొనర్చినమేటి చప్పరం
బుల నెలమిన్ మహార్ణవముపొంత వసించిన నుద్ధవుండు దా
నలఘుతపం బొనర్చుటకు నై విపినంబున కేఁగువాఁడు గాఁ
[illegible] 33

వ. *అంత బలుండును గోవ నిశ్చయించి చెప్పిన. 34

చ. పలుకక మ్రొక్కి వీడుకొలుపఁగ వనంబున కప్పుడో హితుం
డలఘువినిశ్చయంబు వగ వంతయు మాన్పఁగఁ బోయె నాతనిన్
హలధరుఁ డన్పఁ బోయి వినయంబును భక్తియుఁ దోఁప నయ్యనా
కులు నట వచ్చి యొక్కెడ నకుంఠితనిర్ణయశాంతచిత్తుఁడై. 35

క. విను మొక్కఁడు నొకభూరుహ, మునమూలంబున నిరస్తమోహాంధత్వం
బున వెలుఁగుబుద్ధివిజ్ఞ,,యనిరూఢతఁ జేసి యుండె నాసీనుండై. 36

ఉ. భూమిసురావళీమహితభోజనతంత్రముఁ దీర్పఁ బూని హృ
ద్యామలరాజితంబు లగుకన్ల ట్లొనరించినకూడుగూర లా
కోమలు లాఁగఁగాఁ గడఁగి కోఁతుల కన్నియుఁ బంచి వెట్టి రు
ద్దామవిహారలీల వసుధావర యాదవు లేమి సెప్పుదున్. 37

చ. పదపడి గీతవాద్యగతిబంధురనృత్యము లుల్లసిల్లఁగా
నుదధికి నంచితాతతమహో త్తరగంధవిశిష్టపుష్పసం
పదలు బహుప్రకారములఁ బ్రస్తుతి సెక్కఁగఁ బూజసేసి పెం
పొదవ నివేద్య మిచ్చిరి సమజ్జ్వలహృద్యషడార్ధకోటులన్. 38

చ. విను తదనంతరంబ మదవిహ్వలభావము సేయఁ జాలి యిం
పొనరినయాసవంబులు సముత్సుకతం గనకంపుఁగోరలం
గొని హరిసన్నిధానమునఁ గ్రోలిరి యాదవు లంతరంగమో
దనకరణంబులై నయపదంశములం గొనుచున్ మహీశ్వరా. 39

తే. సాత్యకియుఁ గృతవర్మయుఁ జారుదేష్ణుఁ
డును గదుండును బ్రద్యుమ్నుఁడును మొదలుగఁ
గలుగుయాదవు లెల్లను గాంతిఁ బాన
విధి యొనర్చిరి పెల్లుగ విధివశమున. 40

తే. వృష్ణిభోజాంధకులు కురువీర యిట్లు, రేఁగి మద్యపానం బొనరించి, మదముఁ
బొంది కేళిసలాడుచుఁ బొందు వదని,పలుకు లెసఁగంగఁదిరిగి నవ్వులు సెలంగ.

—సాత్యకికృతవర్మలకు రోషజనకంబుగాఁ గలిగినసంవాదము.—

సీ. ఉన్మార్గవర్తులై యుండిరి విను మట్టి,యవసరంబున ఘూర్ణితారుణంబు
లయినేత్రముల సాత్యకి కృతవర్మని, వదనంబు గనుఁగొని మదము మెలర్ప
నొద్ద నిల్చున్నప్రద్యుమ్ను చే సటచూచు, నవహాస మేర్పడ [illegible]భంగిఁ
బలుచ నవ్వి యరాతిబృందంబు నిద్రావశత్వంబుఁ బొందఁగఁ జావుబోని

తే. దుష్టదశ నొంది యుండంగఁ [illegible].
నడరి వధియించుటఁగాఁ బోరఁ [illegible] రాజ

---

* [illegible]

తనయుఁ డంతపాపంబు సేయునె యితండు
పొడిచెనట యిస్సిరో యిట్టిపోటుఁ బోటు. 43
తే. అనఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డిది నీచు | లయినవారి, తెరవు వృష్ణివంశోత్తమ | దీనినిట్లు
నీకు వాక్రువ్వ నేటికిఁ | బోవ విడువు, జను లితనిఁ బ్రువ్వఁ దిట్టుటసాల దెట్లు.
చ. అన విని రోషచిహ్నవికృతాననుఁ డై కృతవర్మ సాత్యకిం
గనుఁగొని సిగ్గు లేక యొరుకయ్యము నీ కిటు లుగ్గడింపఁగాఁ
జనునె కిరీటిచే నఱక | శాంతత నొందినసోమదత్తనం
దనుతల ద్రుంపవే మఱచితా యిసిరో యిది పోరిపాడియే. 44
సీ. అనియె దానికి హరి | యాభోజపతిమీఁదఁ గడునెఱ్ఱ నైనక్రేఁగంటిచూడ్కి-
నిగిడించి సక్రోధ | మగుమానసంబుతో, నఖిలభోజులఁ గలయంగఁ జూచె
నప్పుడు సాత్యకి | హరితోడఁ గృతవర్మ,ననుజుండు శతధన్వుఁ | డనుచితోద్య
మమున సత్రాజిత్తు | మహితాత్ము మానసీ,యుని శమంతమణికిని వధించెఁ,
తే. గాదె యని వారిదెసఁ గీడు | గానుపింపఁ
బలికె నవ్వాదు విని సత్యభామ కోప
మడరి వనితాస్వభావోద్గతాస్రపూర
యగుచు హరియగ్రతలమున | కరుగుదెంచె. 45
క. కనుఁగొని హరి కతిరోషము, జనియించెను దానిఁ జూచి | సాత్యకి యద్దే
వునకును దేవికి నిం బ్రియ, మొనరించెద నని తలంచి | యుద్వృత్తుం డై. 46
మ. కృతవర్మం బటుదృష్టిఁ జూచి కినుకం | గెంపారువక్త్రంబుతో
నితఁ డాచార్యసుతుండు దోడ్పడఁగ రే | యెల్లన్ వడిం గిట్టి క
ష్టతరోత్సాహత ద్రౌపదేయులను ధృష్టద్యుమ్నుఁ దత్సోదర
ప్రతతిం జంపిననీచు వారలగతిం | బ్రాపించు టర్హం బగున్. 47

మద్యపానమత్తు లైనసాత్యకి కృతవర్మతల నఱకుట.

మ. అనుచున్ సంయమిశాపజాతముసలాత్యంతాద్భుతస్ఫీతశ
క్తినిరూఢంబుగ నూనినట్టినిజనిస్త్రింశంబు శీఘ్రంబునం
గొని తద్దీధితిరాజిచే నతనిచూడ్కుల్ విహ్వలత్వంబు నొం
ద నుదగ్రోద్ధతిఁ ద్రుంచెఁ దద్గళము రక్తాంబుప్రసారంబుగన్. 48
తే. అట్లు కృతవర్మఁ దెగటార్చి | యాతఁ డంత
నిలువ కుద్ధతుఁ డయి భోజకులముమీఁదఁ
గవిసె బాహావిలాసంబు | ఖడ్గదీప్తి
చయము మెఱయంగ సంరంభసత్వరముగ.
చ. కవిసినఁ జూచి యాఁగుటకుఁ గా నలినాక్షుఁడు పోవునంత నా

---

౧. రక్తంబుల్ ప్రసారంబుగన్. ౨. గ. ఖచరదృష్టి చయము నొదిఁగింప.

హావఖురు లైనభోజులును సంధకవీరులు నొక్కఁడై దెసల్
చెప్పుడు వడంగ నార్చి యతిశీఘ్రత సాత్యకిఁ జుట్టుముట్టి ర
ప్డు విమలబోధుఁ డాహరి కనుంగన లొందియుఁ గాలవేదితన్. 50

ఉ. తమ్మునిఁ గాచునట్టిసముదగ్రతఁ గైకొని నొల్లఁ డయ్యె నే
గమ్మున రుక్మిణీసుతుఁ డఖండపరాక్రమ మొప్పఁ గిట్టి శౌ
ర్యమ్ము భుజాబలమ్ము మెఱయం గని సాత్యకి సంతసిల్లి ద
ర్పమ్మునఁ బేర్చి మెచ్చొలసి ప్రస్తుతి సేసిరి చూచుఖేచరుల్. 51

చ. కనుఁగొని వృష్ణివీరులు నికామసముజ్జ్వలరోషవహ్ని నె
మ్మనమున నుత్థితంబుగ సమత్సరశౌర్యము విక్రమోద్ధతిం
బెనుపఁగ వార లిద్దఱకుఁ బ్రీతి యెలర్పఁగ సింహనాదము
ల్ఘనపథ మెల్ల నిండఁగ బలంబుఁ జలంబును నుల్లసిల్లఁగన్. 52

క. భోజాంధకసంగమనవి, రాజిత మగునబ్బలంబు రౌద్రోద్రేక
భ్రాజితు లయి తాఁకి పెనఁగి, రేజాలియు లేక కృష్ణుఁ డీక్షింపంగన్. 53

క. అయ్యెరు దెఱఁగున కప్పుడు, కయ్యముకకుఁ బరమసాధకంబుగఁ గలిగెన్
ముయ్యంచుకొనంగ యచ్చట, దయ్యము నేర్పు విను చెప్పెదం గురునాథా. 54

చ. మునివరశాపసంభవదమోఘగతిన్ ముసలంబు సాద్భుతం
బును నతిదారుణంబు నగుభూరిసముద్భటశక్తిఖేలనం
బున ముసలత్వవిస్ఫురణముం గలిగించె బ్రవేశిలఁ గై
కొని సమర ప్రవర్తనము ఘోరతరంబుగ నెల్లతుంగలన్. 55

క. పొడి గాఁగఁ జేసి యమ్మెయి, జడనిధిలో వృష్ణివరుఁడు సల్లించినసుం
జెడ దయ్యె మునివరులయొ,క్కఁడుశక్తిని ముసలశక్తి కురువంశవరా. 56

సీ. యాదవవీరుల కాసమయంబున, మద్యపానోద్భూతమదము పేర్మి
మునివరామోఘవచనదివ్యశక్తినిఁ, జేసి కల్గద తుంగ ప్రేసినంత
టన ప్రతిభటునకుఁ దనుపడ గలుగునే, యనువివేకము దానిఁ గొనివిరోధి
నడిచినయప్పుడు మిసుక లేకిలఁ బడఁ, గని యిది యెట్లొకో యని తలంచు
తే. టయునుగావున సమర మిట్టులపుథంగిఁ, జెల్లెఁ గృతిమముసలచండోల్లసనము
లతిశయిల్లంగ వారి కన్యోన్యవధవి,హారదుర్వారసంచారఘోర మగుచు. 57

ఆ. తండ్రి పుత్త్రుఁ డన్న దమ్ముఁడు నాక యు,య్యెరుదెఱంగువారు నేవు రేఁగి
మడియ మోఁద గాలిఁబకుమ్రాకుగముల తెఱఁగు దోఁచె నేమనంగఁగలను.

క. మునిశాపము వారలమది, ననయము నన మొక్కఁ జేయ నం దొకఁడైనన్
వినుమరలుట దెరలుట లే, కని బెట్టుగఁ జేసి రధిప యాన్పులు సెలఁగన్. 59

తే. అట్టియెడ విను భోజులు నంధకులును
బాలఁగలుగుటఁ బ్రబలుండు సాత్యకియు స

మగ్రశక్తి ప్రద్యుమ్నుఁడు | నాదిగాఁగ
మడిసె వారిచే వృష్ణిసమాజ మెల్ల. 60

సీ. అనిరుద్ధుఁ బ్రద్యుమ్ను | సాంబుని సాత్యకి, గదుసని మఱియును | గలుగువృష్ణి
వరుల నంధకభోజవర్గపరాక్రమ, క్రీడల సమసి యాక్షితితలమునఁ
బడియుండఁ గనుఁగొని | పరమమునీంద్రశాపంబుమహాశక్తిఁ | బద్మనాభుఁ
డును దీవ్రకోపాగ్ని | తనదుచిత్తమున నుద్ధురమై జనింపఁగ | దురములోనఁ

తే. బడక శేషించి మెఱసినప్రతిభటాళి, మీఁదఁ గవిసి తుంగలఁగొని మోఁదినిరవ
శేషముగఁ జేసె నిట్లు లశేషయాదవులును మౌసలవిస్ఫూర్తిఁ | బొలిసి రధిప.

క. నారాయణుఁ డప్పుడు గాంధారీవాక్యంబు తెలిఁగు | దలఁచి మనమునం
బారంబుఁ బొందెనే యిది, యారూపున ననుచు సంగరావని నొకఁడున్. 62

క. నిలుచున్నఁ జూచి రణసంకులతఁ బడకయున్నదారుకుఁడు బభ్రుఁడు న
జ్జలరుహనాభుసమీపస్థలికిం జని యిట్లు లని రతనితోడ నృపా. 63

తే. అఖిలజనమును సంహృతమయ్యె నిచట, నేల బలభద్రదేవుఁ డున్నెడ ముకుంద
యరసికొనిపోయి యాతనిచరితమునకు ననుగుణంబైన వర్తనమాచరింపు 64

చ. అనుటయు నట్ల కాక యని | యంబుజనాభుఁడు బభ్రుదారుకు
ల్మనములు దల్లడిల్లఁగఁ గలంకుల రా బలభద్రదేవుపో
యినదెస నాదరం బెసఁగ | నేఁగి కురుక్షితిపాగ్రగణ్య యా
ఘనతరమూర్తి నవ్వలనఁ | గాంచె మహీజముపొంత నుండఁగన్. 65

యాదవు లెల్ల మడిసినపిదపఁ గృష్ణుఁ డర్జునుం దోడ్తేర దారుకుం బంపుట.

సీ. కాంచి దారుకుదెసఁ | గనుఁగొని నీవు వే, పాండుతనూజులపాలి కరిగి
వారికి యాదవవర్గసంక్షయవిధ, మెఱిఁగించి యర్జును | నిందుఁ దెమ్ము
నావుడు నతఁడు మహావేగవంతంబు, లగురథ్యములఁ బట్టి | యలఁతియరద
మునఁ బూన్చికొని రయంబున నేఁగె నప్పుడ, మ్ముక్రవైరి బభ్రుని మోముఁ జూచి

ఆ. యతివపిండుఁ గుంజరాదులఁ బురిఁ జేర్చి, యరుగుదెమ్మి వేగ | మనిన నాతఁ
డట్ల చేయుపనికి | నరుచు చన నొకబోయ, త్రుంగఁ జేసె నతనిఁ | దుంగ త్రేసి.

ఆ. హరికిఁ గానవచ్చునంతదవ్వుల నట్లు, వడియె బభ్రుఁ డతనిపాటుఁ జూచి
సదయమింద్రశాపశక్తికి నద్భుత, మంది యమ్ముకుందుఁ డన్నతోడ. 67

క. సామజరథతురగములను, భామలఁ బురి సేర్చి యే మరలి వచ్చెద నీ
భూమిజముకడన నిలువుద యామము నా రాక వార్చి | యనియె నరేంద్రా. 68

సీ. త్రసన్యగజాదుల సతికులలను గొని పురి కేఁగి, వసుదేవుఁ గాంచి యుగ్రవ్యసనమతిమ
... గన్నీళ్లు నించి | దొల్లి కౌరవకులక్షయము నూఁచితి నేఁడు | సకలయాద
వులనాశమును గంటి | నలఘుతేజోధన, యఖిలబాంధవహీన | ముఖమున...
...మునువున వర్తింప | మనను గొల్పదు... యున్న, ...యున్న ...కడిఁదినాఁడు

తే. భవ్యతపమున నాబభ్రుభద్రుఁ గూడి, యేను దప మాచరించెద నింక మీర
లరసికొనుఁడు సర్వంబును నరుఁడు వచ్చు, నింక మీపంపు సేఁత కైకొమ్మి నేఁడు.

క. అనుచు నతని పాదంబులు, దనఫాలతలంబు సోఁకఁ దాత్పర్యముగా
వినతి నడపె నంతకమును, వినియె జనులచేత సమరవిధ మతఁ డధిపా. 70

చ. విని బలుజీవి వోయె మది విహ్వలమై మెయి మ్రానుపాటు నొం
ద నునికి మీఁదఁ గేశవుఁడు దానును రాముఁడు నిల్లు వాసి కా
ననమున నుండువారల మని నైష్ఠికతం బలుకంగ నున్నచే
తనయు నడంగఁ జేష్టితము దక్కి శవాకృతి నుండె నత్తఱిన్. 71

క. తనమాటలు నజ్జననాథునవస్థయు విధియుఁ గనియు గురపిల్లి సతీ
జను లొక్కటఁ బెల్లాక్రందన మొనరించిన మురారి దయమది నొలయున్. 72

సీ. అందఱ నూరార్చి యర్జునుం డిప్పుడ, వచ్చు నిచ్చటికి మీ వంత లెల్లఁ
దీర్చు నక్కురుకులదీపకుం డని యుప, శమవాక్యములఁ దేర్చి జనకుపాల
నాసీనుఁ డయి తదీయాంఘ్రిపద్మంబులు, దనచారుపాణిపద్మముల మెత్త
మెత్తన యొత్తుచు మెలుపొందఁ గర్జంపుఁ, బలుకులఁ జిత్తవిభ్రమము మాన్చి
తే. మఱియుఁ బార్థునిరాక పల్కులును జెప్పి
యన్నయాధ్యుఁడు పని సేయ నున్నవారిఁ
గరితురంగాదికముల మీ రరసికొనుఁడు
వినుఁడు కర్తవ్య మిట్టిది వేయు నేల. 73

క. అని తగఁ బలికి యతని వీడ్కొని రాముని కడకుఁ జని యకుంఠితభక్తిన్
వినతుం డయి మనజనకుని, ననుమతి వచ్చితి మహాత్మ యనియె నరేంద్రా. 74

బలరాముఁడు శరీరంబు విడిచి యనంతునియందుఁ గలయుట.

సీ. తదనంతరంబ యద్దామోదరుఁడు రాము, వదనసరోజంబువలన వెడలఁ
గనియె మహాభుజంగము నరుణచ్ఛాయ, మై పొల్చువక్త్రసహస్రకంబు
మణుల వెలింగెడుఫణములఁ దెలుపారి, పర్వతాభోగనిభంబు నైన
మేనిపెంపును గలదాని నట్లాబల, భద్రుండు నిజయోగబలముపేర్మిఁ
ఆ. దనదుతనువు విడిచి చనియె వియద్వీథి, నంబునిధికి నమ్మహాత్ము నెదురు
కొనియె వరుణుఁ డధికవినయంబుతో నాగ, కులము లెల్ల వచ్చి కొలిచె భక్తి.

ఆ. అహికులాగ్రగణ్యుఁ డైన వాసుకియుఁ గర్కోటకుండుఁ దక్షకుండు వారు
ణుండుఁ గుంజరుండును గుముదుండును, దుర్ముఖుండునుం బృథుశ్రవుండు. 76

తే. హ్రాదుఁడును వక్రదంతుండుఁ గ్రోధనాము
కుండు శంఖుండుఁ బుండరీకుండు మిశ్రి
యును నజేయుండు ధృతరాష్ట్రుఁడును మొదలుగ
నరుగుదెంచిరి యద్దేవు నర్థిఁ గొలువ. 77

ఆ. పరమకౌతుకంబు భవ్యభక్తియు నొలయంగ వచ్చి కొలిచె నాగణేంద్రు
గంగ యాది గాంగ గలమహానదులు ప్ర, ముజ్జ్వలాభిరామమూర్తు లొంది. 78

క. అంతయును దివ్యదృష్టిఁ, గ్రాంతి యెసఁగు పురాంతకుఁడు గనుఁగొన నమర్త్యా
ర్త్యాంతరము గలపికొనియె న,నంతుఁడు తనపరమమూర్తియందు నరేంద్రా. 79

సీ. అట్లగ్రజుఁడు చన్న నచ్చోటు వాసి యం
తంతఁ గ్రుమ్మరుచు మురారి సకల
లోకపాలనకు భూలోకంబునందుఁ దాఁ
బుట్టంగ వలసినయట్టిమేటి
పను లెల్లఁ దీఱుట మనమునఁ దలపోసి
తనువిముక్తికి నిమిత్తంబు దలఁచి
మునులవాక్యము తెలియఁగను దొల్లి దుర్వాసు
నవయవసమితిఁ బాయసము పూయు

తే. నప్పు డటకాలఁ బూయమి నత్తపస్వి
యచట [1]నవిలంఘ్య మైయపాయంబు గలుగు
ననినమాటయుఁ జర్చించి మనసు నింద్రి
యములు నడఁగించి గాఢసమాధి నొందె. 80

క. జలనిధిశయనుండు మహీ,స్థలశయనుం డయ్యె నట్టిసమయమునం దా
నలుకుచుఁ దత్కాంతార, స్థలి కల్లన నరుగుదెంచె జర కురుముఖ్యా. 81

ఆ. అరుగుదెంచి యచటఁ దిరిగెడునొకవేఁట,కానిఁ గాంచి వాఁడు కమలనాభు
నొడలు సూచి తెంకి నున్న [2]యేణం బను, నట్లు సేసి మాయ యావహించె.

మ. ధరణీనాథ యతండు శాతశర ముద్యద్వృత్తి సంధించి యు
ద్ధురభంగిం దెగ నిండఁగా దిగిచి [3]యత్యుగ్రంబుగా నేసె నా
హరి శ్రీపాదతలంబుఁ దూరఁ గొని యయ్యస్త్రంబు మీఁగాల ని
ష్ఠురవేగంబున నుచ్చిపోయె వెస వాఁడుం జేరెఁ గైకొంటకున్. 83

క. చేరి తెలియఁ గనుఁగొని పెం, పారుపురుషుఁ డగు తెలిసింగి యత్యంతార్తిం
గూరి పడఁకి తచ్చరణాం,భోరుహములఁ దనశిరంబు వొందం బడియెన్. 84

క. పడి యేడ్చినఁ గృష్ణుండు దగు,నొడువుల నూరార్చి తనమనోరథ మిమ్మై
నొడఁగూడిన మానుష మగు,నొడలు విడిచి నిజపదంబు నొందుట కరిగెన్. 85

శ్రీకృష్ణుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమపదంబునకుఁ బోవుట.

సీ. ఊర్ధ్వలోకమునకు నూర్జితతేజస్కుఁ, డగుకృష్ణుఁ డరిగిన నచటి దివ్య
మునివరులును సిద్ధులును రుద్రవసుమరు,దాదిత్యవిశ్వముఖామరులును
సంక్రందనుండును సంభృతసంభ్రము, లగుచు భక్తియు విస్మయంబు నెఱయఁ

---

1. త. నవిలంఘ్యమగునపాయంబు. 2. గ. యేణమునవియట్లు. 3. ఘ. [illegible]. 4. క. యత్యుగ్రం[illegible]

గా నెదుర్కొని చరణానతు లై పర, మస్తుతివాక్యముల్ విస్తరిల్ల
ఆ. బలసి రెండు దేవపతి యల్లఁ జేరి క, రములు మొగిచి ధర్మరక్షణమున
కై దయావిధేయ మగు ఖేలనంబున, నవని నవతరించి తాదిపురుష. 86
ఆ. అవతరించి కంసుఁ డాదిగాఁ గలదేవ, శత్రుకోటి నెల్ల సమయఁజేసి
భరతకులముకసటు వాపి సంశుద్ధప్రతిష్ఠఁ గూర్చి యరుగుదెంచి తీవ. 87
క. అమృతం బజరం బవ్యయ, మమలం బవితర్క్యమచల మాగమగమ్యం
బు మహాత్మ భవత్పద మ, య్యామేయతత్త్వంబుఁ బొందు మపరిహార్యగతిన్. 88
క. కృప నిట్లు యవతరింపుము, ప్రపన్నులగువారి యార్తిఁ బాపుట కై య
జ్ఞపురుష యుగయుగమున న, త్యపరిమితగుణాఢ్యరూప మభినుతి నొందన్. 89
క. అని సంస్తుతిఁ బలుకఁగ నువ, చనములు సత్యాదరం బెసఁగ వినినముకుం
దునిపైఁ బెల్లు గురిసె న, య్యనిమిషపతి పుష్పవర్ష మతులితభక్తిన్. 90
ఉ. అప్పుడు బ్రహ్మ వచ్చి హరియంఘ్రులకుం బ్రణమిల్లి భక్తిమైఁ
దప్పక చూచుచున్ మది ముదంబునఁ దేల సలక్షణస్వరం
బొప్పి చెలంగ నాగమికసూక్తులఁ బ్రస్తుతి సేసెఁ బ్రీతుఁడై
యప్పురుషోత్తముండు కరుణార్ద్రనిరీక్షణమున్ నిగుడ్చఁగన్. 91
సీ. అప్పరమేశ్వరుం డయ్యండజుని జూచి, యనిరుద్ధనామకం బైనయదియుఁ
ప్రద్యుమ్నతాప్రతిభాసమానమును సం, కర్షణభావ[1]వికాసితంబు
వాసుదేవాత్మక[2]వరరూపమున నేక, తావిధవత్సమాధానసిద్ధి
నొందించుకొంటి నానందబోధనిరంజ, నామేయమత్పదప్రాప్తి పరమ
ఆ. మంగళానుభూతి నంగీకరించెద, సుఖుల రగుఁడు మీరు సుకృతులార
యనినవచనసమితి యతిమృదుమధురత, నింపు నొసఁగ సురలు రెల్లవారు. 92
క. ఆదేవదేవుఁ డత్యం, తాదరసంభాషణంబు లమ్మెయి బ్రహ్మేం
ద్రాదులతోడ నొనర్చియు, నాదినిరవసాననిజపదావాస్థితుఁ డయ్యెన్. 93
తే. ఇంద్రియాగోచరుం డైనయీశు నపుడు
బుద్ధిఁ జూచుచు నిర్భరాద్భుతకరంబు
లగుతదీయగుణమ్ముల నభినుతించు
చరిగి రాత్మవాసముల కజాదు లెల్ల. 94

దారుకుఁడు పాండవులకు సకలయాదవక్షయంబు సెప్పుట.

సీ. అవనీశ వినుమంత నద్దారుకుఁడు సని, పాండవేయులఁ గని పరమమునులు
యాదవకులముఁ బేరలుకమైఁ దొల్లి శ, పించుట మును దలంపించి పిదప
జలధితీరమున నాసవపానమత్తులై, వృష్ణిభోజాంధకవీరు లెల్ల
మునివరనిర్దిష్టముసలాత్మకము లైన, ముయ్యంచుతుంగల మోఁదులాటఁ

1. గ. వికాసితము. 2. గ. వరరూపమున నేకతావిధవత్స మాధానసిద్ధి.

తే. చేర్చి రెయెండోఁ గుప్పులఁ బరిమార్చుటయును
రామకృష్ణులయునికియు నాము[illegible]రి
దన్నుఁ బుత్తెంచుటయు సవిస్తారభంగిఁ
జెప్పె వారలు వెనువగఁ జేడ్పడంగ. 95

తే. సర్వయాదవసంఘంబు చావు విన్న
ద్రౌపదీప్రముఖాఖిలాంతఃపురాంగ
నలును శోకించి యాక్రందనములు సేసి
రతికరుణముగఁ బురజను లార్తిఁ బొదల. 96

సీ. దారుకుం డత్యంతధర్మవినీతి మై, నర్జునుతో నన్ను నచ్యుతుండు
నినుఁ దోడి తెమ్మని పనిచిన వచ్చితి, నని చెప్పెఁ జెప్పిన నతనిఁ జూచి
యాదవకులవిమర్దయం బైనయొప్పని,పలుకు నావీనులఁ జిలుకునట్టి
యచటికి వేగంబ యరుగక యిచటఁ గాల్దన్ని యుండెడునట్టిధైర్య మెందుఁ
ఆ. గలదు నాకు నీవు పిలువ నే లని పల్కి, యున్నతోఁ దగంగ నాడియాతఁ
డక్కులాగ్రగణ్యు ననుమతితో ద్వారవతికి నరిగె శ్రీఘ్రగతి నరేంద్ర. 97

చ. అరిగి మగండు సచ్చినకులాంగనయుం బలె శశి గ్రుంకినట్టిశ
ర్వరియును బోల్పఁ బట్టగుచుఁ వారిజనాభుఁడు లేనిదీనతం
బొరసి కృపైకభాజనతఁ బొందినయప్పురిఁ జూచి మానసం
బెరియఁగఁ జొచ్చె నేటి కెదు రీదినచాడ్పున నేమి సెప్పుదున్. 98

క. దారుకుఁడు దోడఁ జనుదేఁ, బౌరజనము లంతఁ దన్నుఁ బరమాశ్వాసం
బారెడుమనములతోడను, గారవమునఁ జూడఁగా నగరికిం జనియెన్. 99

చ. చనుటయుఁ గ్రొత్తపేరడలు సైఁపఁగ లేక మురాంతకప్రియాం
గనలు పదాఱువేలును మొగంబులఁ గప్పఁగ బాష్పవారిరో
దనరవముల్ సెలంగఁగఁ బదంబులు దొట్రువడంగ దైన్యముల్
తనువులు దాల్చినట్లు దెరలం జనుదెంచిరి పార్థుపాలికిన్. 100

ఉ. వారలఁ గాంచి శోకమునివారణఁ జిత్తము వెల్లగింప న
క్కౌరవసత్తముం డెలుఁగు గద్గదికం దగులంగ నేడ్చుచుం
దే రొకభంగి డిగ్గియులఁ దెళ్ళినయద్దురవస్థ జూచినన్
వైరుల కైన డెందములు వ్రయ్యలుగా వగ దాఁకు భూవరా. 101

తే. రోదనధ్వని లెసఁగంగ రుక్మిణియును, సత్యభామయు నప్పుడా సవ్యసాచి
కడకు నేతెంచి పుడమిపైఁ బడిరి పనట, వెల్లిమునిఁగి యుల్లంబులు వెగడునొంద.

క. తక్కను గలమహిషీజను, లక్కుంతీతనయుచుట్టు నవని నొఱగి లో
నెక్కొనినవగలఁ బొగిలిరి, దిక్కెవ్వరు మాకు ననుచు దీనత దోఁపన్. 103

క. వినుము ధనంజయుఁ డప్పుడు, దనుఁ దాఁ దేర్చికొని తొల్లితరుణుల నూరా

ర్చె నతఁడు దోడ్కొని హరిజనకునికడకుం జనియె దారుకుం డట్టిమొకన్. 104

సీ. యాదవుల్ సమసిన సంయోగవిభుండు కాక యుష్మత్పితాజనంబు
నందు దైన్యముతోడ మర్త్య తశోకస, మాకులత్వముఁ దోఁచె నస్త్రదీను
మకుచి త్తపుఁనవీక్రయూతువత్వము గన్న, యంతన కొందల మతిశయిల్లెఁ
గాన విశేషంబు గల్గదు కృష్ణుని, దశ యెట్టిదో యనుత్తల్లడంబు

ఆ. నెవ్వ రాకొక- దీని నెఱిఁగించువా రను, నెవ్వగయును గదిరెఁ గవ్వడికిని
సధిప దారుకానకు నట్లసుయ్య నాన్రుప్రు,కడ నెఱుంగువారుగాఁగఁ దాడు. 105

—అర్జునుఁడు సకలస్వజనక్షయదుఃఖితుం డగు వసుదేవునిం గాంచుట.—

క. తలఁకుచుఁ జని యతనిం గనఁ, బలువగలం బొగిలి సెజ్జపై మే నిడి య
శ్రులు గ్రమ్మనున్న యువ్విభుఁ, డలమట గ్రొత్తయయి మనసు నలమికొనంగన్.

ఆ. లేచి యడలి సవ్యసాచిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి, గద్గదిక నెలుంగు గడలుకొనఁగ
నడరి పెలుచ నేడ్చె నాఱుసీఁ బోయినప్రజలఁ బేరు గ్రుచ్చిపనవి పనవి 107

క. మనుజాధిపుఁ డమ్మెయి రోదన మటు సేయంగ నరుఁ డతని నూరార్చెఁ
విను మవ్వసుదేవుండి, ట్లను నాలుక దొట్రుపడఁగ నాతనితోడన్. 108

చ. మనుజులమాత్ర గాక సురమాన్యపరాక్రమ ముల్లసిల్లఁగా
దనుజులఁ దాఁకి గీటడఁచుదర్పమునం బెను పొంద మాఱు లే
క నెగడి రట్టిబిడ్డలు కకారణరోషమునం బరస్పరా
హననము కల్గి [1]చా వలసె నందఱు కక్కట దైవ మల్గినన్. 109

క. విను నీశిష్యులు సాత్యకి,యును బ్రద్యుమ్నుండు నిమ్మహాగ్రపుసమరం
బునఁ దొలుపీనుఁగు లై రని, వినియు బ్రదికినాఁడ నేన వీఁడ జగతిన్. 110

క. తొలితొలి సాత్యకికృతవర్మలు రేఁపఁగఁ బుట్టె సంగరము దానను వా
రల దూఱ నేల మునిము,ఖ్యులశాపం బిట్టిచేతకుం [2]దగి యుండన్. 111

చ. వలసిన నెట్టికార్యమును వావిరి నెట్టుగ నైనఁ జేయఁగా
వలఁతి మృతుం బరిక్షితుని వత్సలతన్ బ్రతికించె శౌరి యి
క్కులమున యాదవుల్ పెనఁగఁగాఁ గని మాన్పఁ డుపేక్ష సేసె నీ
పొలియు టవశ్యభావ్య మని బుద్ధిఁ దలంచుట గాన నయ్యెడున్. 112

క. ఇది విధివశత్వమున నై,నది యని శోకంబు దొఱఁగునట్టివివేకం
బొదవదు ఫల్గున యాఱడి, యదువంశం బెల్ల సమసె ననుపగపేర్మిన్. 113

—వసుదేవుఁ డర్జునునకు యాదవనాశనంబు తెలియఁ గెఱింగించుట.—

క. అనునెడఁ గ్రీడి యితఁడు కృష్ణును పేక్షయ చెప్పెఁ గాని శోక మడరియుం
బనవఁడు కృష్ణునిఁ గావున, ననుమానము వలవ [3]దమ్మహాత్మునికిన్. 114

సీ. అని మదిఁ జర్చించె నప్పు డవ్వసుదేవుఁ, డతనితో ననియె సశమ స్తయాద

1. క. ఛా వొలసె నందఱు కొక్కట 2. ట. దెగి యుండన్. 3. గ. దన్నహాత్మునికతికిన్.

వులును మహామునీం§ద్రు ఘోరశాపంబు, ఘనశక్తి నుద్భవిం§చినమహోగ్ర
ముసలంబువిలసన§ముస ముసలాయుధమ్మ,నము లైనతుంగల § సమదవృత్తి
నన్యోన్యవినిహతి § యాచరించి గతాసు, లగుటయు నొక్కండు § నతివసించు

ఆ. గరులఁ దురగములను § నరపంబులను గొని, యరుగుదెంచెఁ గృష్ణుఁ§డనిన నాథ
నంజయుండు దనమ§నంబు దల్లడిల్ల, నమ్ముగంకుఁ జెచటి § కరిగె నధిప. 115

క. అని యడిగిన వసుదేవుఁ డతని కిట్లను నట్లు వచ్చి § దామోదరుఁ డే
వినటం బొందుచు నుండఁగ, నను నూరార్చుటకుఁ గాఁగ § నరవర నాతోన్. 116

సీ. విధివశంబునఁజేసి § వృష్ణిభోజాంధక,నాశంబు నాటిల్లె § నరున కేను
జెప్పిపుచ్చినవాఁడ § నిప్పుడ యక్రూర,వాగ్రణి యుప్పురి § కరుగుదెంచు
నీయొక భక్తుండు § నినుఁ గొల్చి యుండెడుఁ, బనిచినపని యొన§ర్పంగ వలతి
యమ్మహాభుజుఁడు కా§ర్యజ్ఞుండు శౌర్యప,యుగ్రుండు విక్ర§మసమహితుఁ డతఁడు

ఆ. నాఁగ నే ననంగ § నరనాథ భేద మిం, చుకయు లేదు వినుపు § శోక మతనిఁ
జేతఁ బట్టి నీవు § మాతంగతురగాది,కములబంధుజనులఁ § గాచికొనుము. 117

క. అతఁడు వనితలను బాలుర, నతిప్రయత్నమున నరసి § యాపద బాపుఁ
ధృతిసారమహిత యంబుధి, కతిపయదినములను ముంపఁ § గల దిప్పురమున్. 118

సీ. యాదవుల్ దమలోన § నాహవం బొనరింప, కటమున్న బలదేవుఁ § డడవి కరిగి
యత్యంతనిష్ఠమై § నధికతపోవర్తనంబునఁ దగిలి యు§న్నాఁడు నాకు
నదియ యొప్పెడు తెరు § వై యుండుఁ గర్తవ్య, మిట్టిది వేయును§నేల యింక
నొండువిచారంబు § లుడిగి దయాలోల, యనుమతి సేయు మ§ప్పనికి నన్ను

తే. నా ధనంజయుచెప్పిన§యట్ల సకల
కార్యజాతంబు నడపి నె§గడు మతండ
సమరమృతయాదవుల కెల్ల § సముచిత ప్ర
కారమునఁ జేయు నగ్నిసం§స్కార మనియె. 119

క. అతఁడు కాలాంతరమున, బ్రాఁతిగ భవదీయభవ్య§పరలోకవిధుల్
చేతోగతి భక్తిపరిస్ఫీతములుగఁ జేయు ననియుఁ § జెప్పెఁ గుమారా. 120

క. చెప్పిన నేను నొడంబడి, యప్పురుషోత్తముని నెమ్మి § ననిచితి నిట నీ
చెప్పినయట్టులు సేయుట, యొప్పైనను గలదు నీకు § నొక్కఁడు సెప్పన్. 121

ఉ. పీడఁగు పెంటగాఁ బడిన§బిడ్డల నెల్లఁ దలంచు చుప్పుడున్
మానఁగ రాదిం తెల్ల మిది § మానసముం గలఁగింప నన్నయుం
బానము నెమ్మెయిన్ రుచికిఁ § బట్టగు నట్లును గాక యుద్దెసం
దానిఁ [1]సహించి యేమిగతిఁ § [2]దావుకొనన్ మెయిఁ బ్రాణ మర్జునా. 122

క. [illegible] వనితలఁ బ్రజలకు దం,తావళముఖవస్తువులను § దగుచందమునన్

1. [illegible]సహించి. 2. క. గ. చ. దావికొనన్.

నీ వరసికొనుము బాహులు, శ్రీవిభుని ǂ కృష్ణునుపు ǂ చెల్లింపవగా. 123

సీ. అన విని ఫల్గునుం ǂ డాస్పృష్టిపతిహృద,యము దేహాంతరసేతుఁ ǂ మగుడ వెఱచెంగి
దొంకంబు నెవ్వగఁ ǂ బొంది నమ్మేదినీ,రమణుతోఁ గృష్ణసోదరహిత మైన
యుద్దేశమున వసియుంపంగ నాకుఁ జి,త్తము గొల్పునే ధర్మతనయభీము
లును నేను మాద్రినందనులును బాంచాలి,యును నేకచిత్తుల ǂ మనఘ వినుము

తే. ధర్మతనయుఁ డికార్యంబు ǂ దలఁచి యున్న
నిశ్చయించి బాలకులను ǂ నెలఁతపింపుఁ
దగుధనమును నింద్రప్రస్థనగరమునకుఁ
జేర్పవలయుట మాకెల్లఁ ǂ జెప్పినాఁడు. 124

ఉ. కావున నప్పురంబున సుఖస్థితి నుండెడునట్లు గాఁగ బృ
థ్వీవర సంప్రయత్నమున ǂ వీరల నందఱ నంద పెట్టెదన్
నీవు పురస్సరుండ వయి ǂ నెమ్మిఁ జనం గొనిపోయెదన్ భవ
ద్భావమునుమ్మలంబుఁ బెడఁబాపుము తప్పునె దైవకృత్యముల్. 125

క. అని పలికి దారుకునిఁ గనుఁగొని యాతనిచిత్తవృత్తి ǂ గుందుట బుద్ధిం
గని యిట్లనుఁ గృష్ణునిపోయినవంక నెఱింగి పోద ǂ మేనును నీవున్. 126

ఉ. ఇచ్చటికార్యముల్ నడపుఁడి ǂ ట్లని నెమ్మి నమాత్యకోటికిం
బొచ్చెము లేక చెప్పి మఱి ǂ పోవుట యుక్తము నిల్చి వారలం
దెచ్చుట కీవ పొమ్మనిన ǂ దిగ్గన నాతఁడు పోయి యందఱం
దెచ్చె సుధర్మ యన్సభకు ǂ దేవపతిప్రియసూనుఁ డుండఁగన్. 127

సీ. అమ్మండపమ్మున ǂ కరిగినయమ్మంత్రి,వర్యులకౌరవవంశవర్యు
వినయ మారఁగఁ బరివేష్టించి రమ్మహా,త్మ్ముండుఁ గరమునునార్ద్రుఁడగుచు
గారవంబున వారిఁ ǂ గలయఁ గనుంగొని, యంతరంగంబు ǂ శోకాగ్ని నెరియ
వారలతో నిప్డు ǂ పౌరజనంబుల, నెల్లను బిలిపింపుఁ ǂ డేను మీకు

తే. వారికిని నెఱిఁగింపంగ ǂ వలయునట్టి,పనులు గల వని చెప్పిన ǂ విని రయమున
వారు బ్రాహ్మణక్షత్త్రియవైశ్యశూద్రు, లాదిగాఁ బ్రజ రావించి రధిపముఖ్య.

తే. అరుగుదెంచి యాప్రజ లుచితాసనమున
నున్నయయ్యింద్రనందనుఁ ǂ గన్న నతఁడు
గరము నెమ్మి నయ్యందఱఁ ǂ గలయఁ జూచి
యి ట్లనియె మోమునను దైన్య ǂ మొసఁగ మెసఁగ. 129

క. వననిధి నేఁటికి నేఁడవ,దినమున నిప్పురము ముంచు ǂ దివిజులు గగనం
బుననుండి చెప్పఁగా నే, వినినది యిది వెడలవలయు ǂ వేగమ మనకున్. 130

క. వినుఁ డింద్రప్రస్థపురం,బునకు నధీశుఁడుగ వజ్రుఁ ǂ బోఁడిమితోనే
నునిచెద మీ రెల్ల నతఁడు, మనుపంగాఁ దొంటియట్ల ǂ మనుఁ డచ్చోటన్. 131

క. సరకులు భారవహులకును, భరియింపఁగఁ గొలఁది యయినభంగిని మోపుల్
వెరవుపడఁగఁ గట్టుఁడు సె,చ్చెరఁ శకటములాయితంబు సేయుఁడు మీరల్. 132

ఆ. వాహనములు వానివాని[1]ముట్లు నొక్క,వంక నొనర్చి నలసినపుడ
కట్టి వెడలి పోవునట్టితెఱంగున, కనువు గాఁగఁ జేసికొనుఁడు వేగ. 133

క. ఈదేశము ప్రజ ధర్మజు,నాదరసంభావనముల నాజ్ఞాసిగతిన్.
యాదవవీరుల కలనాఁ, డేది తెఱం గట్టిమునికి యొసఁగఁ బోరున్. 134

క. అని చెప్పి పురజనులఁ బోఁ, బనిచి సచివకోటితో నిశ్చయము లాదిగ నా
హనముల సవరణ బెరయం, గొని రాఁ దగినపరిచారకుల మునుముట్టన్. 135

క. నియమింపుఁడు నగరిసరకు, లయినవి యిట్టిట్టిభంగి నక్షీణము లై
యొయిదం గలవారలఁ గని, పయనము తెఱఁగు సమకట్టునని మఱవకుఁడీ. 136

క. సుందరులకు బాలురకును, నందలములు వేసడములు నాయితములుగాఁ
గందక కుందక చనువిధ, మొందఁగ సమకట్టుఁ[2] డెడలకుండుఁడు తాల్మిన్. 137

తే. గతము లయిన కార్యంబులు గ్రమ్మఱింప, రాదుగాన మనకుధర్మరాజుగలఁడు
క్షేమజనరక్ష కొడయనిఁ జేయవచ్చు, వాసుదేవునిమనుమని వజ్రదేవు. 138

క. అని వారి నిండ్లకును బోఁ, బనిచి మదిని వగలు మిగులఁ బార్థుం డారే
యనవద్యచరిత కృష్ణుస,దనమున వసియించె సముచితప్రవృత్తమునన్. 139

చ. తెలతెల వేగునప్డు వసుదేవుఁడు నిర్మలయోగనిష్ఠ మే
నిల నిడి వర్ణనీయగతి నేఁగినఁ దత్సదనాంతరంబునం
జెలఁగె ననేకరోదనవిశేషము లవ్వసుదేవవల్లభల్
నలువురు నెమ్మిఁ గూడి మరణంబున కై కయిసేసి రత్తఱిన్. 140

—వసుదేవుఁడు శరీరంబు విడిచి పరమగతికిఁ బోవుట.—

సీ. ఆసమయంబున నర్జునుఁ డచటికి, నేతెంచి వైభవ మెసక మెసఁగఁ
బ్రాలంబమాలికాపంక్తులఁ గదళికా, స్తంభంబులను శాతకుంభకలశ
శిఖరంబులను బెంపుఁ జెలువును విలసిల్ల, యానంబు గల్పించి యాదవేంద్రు
శవము సుస్నాతంబు జందనచర్చాప, మేతంబుఁ జీనాంబరాతిశోభి

తే. తంబు నాభరణస్ఫురితంబు మాల్య,యోజితంబును గాఁ జేసి యాజకప్ర
యుక్తమంత్రతంత్రస్ఫుటహోమ మింపా,నర్పనేతెంచె సామగానంబు సెలఁగ.

క. విను దేవకియును రోహిణి,యును భద్రయు మదిరయును సముచితవిధానం
బున నొనరించినయానము, లనూనపరికర్మరుచిర లయి యెక్కెఁ దగన్. 142

క. చెలులుం జుట్టలు దాపట, వలపట నేతేరఁ దెలివు వదనసరోజం
బుల నొప్పం దగియెడుమా,టల వారలవగలు మాన్పుటలు నుతికెక్కన్. 143

క. ఆనృపునివల్లభలు శవ,యానంబుపిఱుంద నిట్లు యరిగిరి విధి స

1. గ. వానిముట్లును నొక్క. 2. జ. డోడకుండుఁడు.

న్మానితగతి ముందట వి,ప్రానీకము సనియె నుజ్జ్వలాగ్నులు గొంచున్. 144

తే. ద్వారకావాసు లెల్లను దల్లడంబు, నుల్లములఁ గప్ప మోములను సురుల బాష్ప
ధార లతికరుణమున హాహారవంబు, లెసఁగ నేఁగిరి [1]వెనుక ననుసరు దెసలను. 145

సీ. ఇమ్మెయిఁ గొని చని యమ్మహీశుఁడు వేడ్క, మెలఁగెడు తోఁటలో పలసమగ్ర
చందనాగురుకాష్ఠచయముల మున్న కా,వించినసాదకు సద్విధియుతముగ
నప్పాడె చేర్పించి యర్జునుఁ డయ్యాద, వేంద్రుని పితృమేధ మెల్లజనులు
నభినుతి సేయంగ నచ్చితియం దాశ్వవంబు నారోపింపఁ బనిచి యగ్ని

తే. దీప్త మగునట్లు సేయింప దేవకీప్ర,ముఖులు నలువురు నప్పు డా శిఖిఁ బ్రవేశ
లీల నంగీకరించి రా బాలవృద్ధ, మైనసకలజనంబులు నార్తినొంద. 146

క. ఘృతములు పైఁ జల్లఁగ న,చ్చితి చేర్చిన సప్తజిహ్వశిఖలరవము నూ
ర్జితసామగాననాదో,ద్గతియును హాహారవంబుఁ గలసి చెలంగన్. 147

క. తదనంతరంబ వజ్రుఁడు, మొదలగుపురుషులు సతీసమూహముఁ దగుమై
నుదకప్రదానవిధి య,య్యదుముఖ్యుల కాచరించి రన్వయముఖ్యా. 148

తే. అప్పు డందఱు బంధుల నాదరమునఁ, దనుసముచితాలాపసంతానకలన
ననునయించి పురంబున కరిగెఁ దాను, వారు వగ మదిఁ గదుర విశ్వాచ్ఛుఁడధిప.

తే. ఇత్తెఱంగున సత్క్రియా[2]యత్తుఁ డైన,యర్జునుఁడు పితృమేధము నభినుతముగఁ
జలిపి వృష్ణిభోజాంధకసమరధరణి,తలమునకు బుధజనసహితంబు గాఁగ. 150

సీ. అపరదినంబున నరిగె నప్పుడు వృద్ధ,బాలకాంతాజనప్రకరములకు
నని నిర్గతప్రాణులై పడి యున్నభో,జులను నంధకుల వృష్ణులను గలయఁ
జూడంగ నుత్కటశోకంబు గదిరిన, నఱిముఱి మేదిని నొఱగువారు
విప్రలాపంబు నానాప్రకారంబులఁ, జేయువారును నిరు చేయు నెత్తి

తే. యలఁత నాక్రందనములు హాహారవముల
తో నొనర్చువారును నైన నానరుండు
దద్ద యడలి దారుకు భాషితములఁ దేఱి
యఖిలజనులకు నుపశమ మావహించె. 151

క. తదనంతరంబ రణమృత,యదుసంఘములకు సమంచితానలసంస్కా
రదశాపూతత్వము నా,విదితయశుఁ డొనర్చె విప్రవితతిఘటకుఁ డై. 152

ఆ. నిఖిలబంధుజనుల కఖిలమృతులకును, దగఁ దిలోదకప్రదాన మాచ
రించునట్లు గాఁగఁ బంచి యలుప్తక్రియత్వ మొనర నడపె నకిరీటి. 153

క. ఇవ్విధమున విశ్రుతముగఁ, గవ్వడి నియతుఁ డయి బంధుకార్యము లెల్లన్
సవ్వగలు దనమనంబున, నివ్వటిలఁగ నాచరించె నృపసంసేవ్యా. 154

1. క. వెనుక నిర్దేశల నధిప. 2. క. వృత్తుఁ డైన.

—అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల వెదకుచు వనంబునకుఁ బోవుట.—

సీ. పదపడి యాదవ§భామినీబాలక,వృద్ధజనంబు నా§మగ్నబుద్ధి
గలయంగఁ గనుఁగొని § పలుకుల మార్దవ, మారఁ బురంబున § కరుగఁ జెప్పి
రామకృష్ణులు తపో§రతులై ప్రవర్తించు,వనభూమి యారసి§కొని తదీయ
సందర్శనమునకుఁ § జనియెద నని వారి,నామంత్రితులఁ జేసి § యేమి యనుచు
ఆ. టకును శోకమార్పు§టకును దారుకుఁ డాది, యయిన తగినవారి § సర్వవచన
రచన మెఱయఁ బనిచి§యుచితాప్తకతిపయ, జనులు దోడ రాఁగ§జనియె నధిప.
క. చనిచని మనమున ని ట్లను, నసుఁ బిలువఁగఁ బనిచి జనకు§నకుఁ గావలి గా
నునిచినవాఁ డయి నెమ్మదిఁ, జనినహరికిఁ జావు సెప్పఁ § జనియెద నకటా. 156
సీ. ఆ రాజు సచ్చుట § నారాయణున కేల, సెప్పఁ దపోనిష్ఠఁ § జెంది యున్న
యమ్మహాత్మునిహృద§యము నకు మెరమెర, వుట్టింప నేటికిఁ § బోయి కాంచి
పంచినపని యాచ§రించెదఁ గాక స,వినయభక్తికముగ § ననుచు మఱియు
వివిధచింతారూప§విధులు చిత్తమ్మునఁ, బొఱ గాంధారిశా§పంబు తెఱఁగుఁ
తే. దలఁచి యయ్యవ్వ యతఁ [1]డగ్గ§తంపుఁజోట
నరయ ది క్కెవ్వరును లేని§యట్టి తెగుట
నొందఁ గలవాఁడుగాఁ బల్క § నొద్ద నుండి
వింటి నకట నిప్పను జెవ § లంటు నొక్క. 157
క. అనుచుఁ బెనుఁగలఁక నొందిన,మనంబుతో వలయుదిక్కు § మతి నరయక వే
చను చుండె నొండుదెస కే, మనఁ గలదు విధాతచేఁత § కడ్డముగలదే. 158
క. విను మనుచరు లాతనిమో,మునఁ దోఁచువిషాదభావ§ముం గని వెగ డొం
దినవారన నట్లు గా ది,ట్లని చనియెడువంక సాల § రై రెఱఁగింపన్. 159
ఆ. అట్లు దిక్కు దప్పి § యడవిఁ బోపలఁ గొన్ని,దినము లిట్టు నట్టుఁ § దిరుగ నొక్క
బోయ నూఁచి యెం క c § బోయెద రనవుడు, హరి తపంబు సేయు§నచటి కనిరి.
క. అని విని యొక్క డొక్కఁడు, గనుఁగొంటిం గృష్ణుఁ జూపఁ§గా వచ్చెద నా
వనభూమి నాతఁ డింకొ c, జనునో నిలుచునో యెఱుంగఁ§జను దెండనుచున్. 161
తే. అక్కిరాతుండు సన నాని § ననుగమించి
వెన్నురుచిరదేహము పడి § యున్నచోటు
సేరి తెలియంగఁ జూచి మూ§ర్ఛిల్లి పుడమిఁ
బడియెఁ గవ్వడి యనుచరు § లడలు నొంద. 162

—అర్జునుఁడు రామకృష్ణుల కళేబరంబులు సూచి పలవరించుట—

క. మఱి కొంతసేపునకుఁ దె,ప్పిఱి లేచి ముకుందుమేను § పెద్దయునుం బ్రో
ద్దిఱియం గౌఁగిటఁ జేర్చెం, బఱివోయినతాల్మి నూమ్మ§బాష్పము లురులన్. 163

1. 'డగ్గతంపుఁజోట' అని పెక్కుప్రతులు.

క. అను చరులలోని భూసురు, లను నయవచనములఁ దేర్ప నతఁ డంకిలి దే
ఱినమతితో నశ్రులు మఱి, యును గ్రమ్మం గరతలమున నొత్తుచుఁ జూచున్.

ఉ. ఏమిట నిట్టు లయ్యెనొకొ యిమ్మహితాత్మకుఁ డంచు నున్మిష
ద్ధామము లైన యంగములఁ దాఁ గలయం బఱికించి యోగిహృ
ద్యామలపాదపద్మగత [1]మైనవిశేషము సూచి రుద్రతే
జోమయుఁ డైనసంయమివచోగతి గాంచి సువిస్మితాత్ముఁడై. 165

క. అవికృతమును రుచిరమునై, యవయవములు నిమురవోయినప్పటి క్రియనుం
డ వఱలుకృష్ణుని దేహం, బవిరతచక్షురభిముఖత నాలోకించెన్. 166

ఉ. అమ్మెయి నూరకుండ ననుయాయిజనమ్ములు పెక్కు లాడి చి
త్తమ్ముకలంక దేర్చి యుచితక్రియకుం మొగకొల్పి బంధుసం
ఘమ్ముల నిందుఁ దెత్తెమొ వికారవిదూర యుపేంద్రభవ్యదే
హ మ్మిట గొంచుఁ బోదమొ సమర్థవిధం బొకఁ దేర్పరింపుమా. 167

చ. అని యడుగంగ దైవగతి సంబుధి పట్టణ మాక్రమించు నీ
ద్దినమున నొక్కొ యన్యగ మదిం జొనిపెం గురునాథ యప్పు డ
ద్వినుతగుణాభిరాముఁ డడవిం దమత్రిమ్మటఁ జన్నప్రొద్దు ల
య్యనుచరకోటితోడఁ దెలియం దలపోయఁగ లెక్క దోఁచినన్. 168

క. మఱునాఁడ యగుట లెస్సగ, నెఱిఁగె నినుం డపుడు వేఁడి యొసలినదీప్తుల్
దఱఁగలిగొనఁ బశ్చిమగిరి, చఱికి ననతిదూరమున విశదుఁడై తోఁచెన్. 169

సీ. దాని కజ్జనములుఁ దాను నుత్తల మంది, చర్చించి కార్యంబుచాయఁ గాంచి
మనము కృష్ణునిఁ గని చనుదెంచినార మై, పురమున నివ్వార్త పుట్టకుండ
నడఁచి [2]యప్పటిమాటలవి కొన్ని [3]ఘటియించి, చెప్పియుం రేయి సెచ్చెరఁ బ్రయాణ
మునకుఁ గృత్యము లగుపనులెల్ల సమకట్టి, వేగంగ గ్రక్కున వెడలవలయుఁ

ఆ. గాని వెడల కున్న భానూదయంబున, వనధి పురము ముంచికొనిన గణన
సేయరానియట్టి సేగియు ప్రత్యవాయంబు వగయు నెల్లభంగిఁ గలుగు. 170

అర్జునుఁడు రామకృష్ణులకు నగ్నిసంస్కారంబు సేయుట.

ఉ. కావున వేగ మగ్నియును గాష్ఠములుం సమకూర్చి సద్విధి
శ్రీ విలసిల్లఁ గృష్ణునిశరీరము సంస్కృతిఁ గూర్చి క్రమ్మఱం
బోవుట బుద్ధి యంచు మఱి భూసురకోటియుఁ దాను గాఢసం
భావనతోడఁ జేసె దృఢభక్తికుఁడై పితృమేధభద్రమున్. 171

చ. హలధరునిం దలంచి మును లాడినమాట తెఱంగు దప్ప దం
చలయక తత్ప్రదేశమున నారసి కాంచి తదీయ దేహముం
బలయు తెఱంగునం బరమవహ్నికి నాహుతి సేసె నయ్యనా

1. గ. మైనవిభేదము చూచి. 2. గ. యప్పటిమాట. 3. క. గణియించి,

కులహృదయుండు భూమిసురకోటియుఁ దాను సత్వరంబుగన్. 172

సీ. అబ్బంగిఁ గృతకృత్యుఁ డైనయప్పార్థుండు, యాదవపురమున కరుగుచున్న
యెడ ననుచరులతో నిట్టికార్యంబును, నడపక తక్కిన నాథుచన్న
గతికిఁ బోవుటకునై కడఁగెడురుక్మిణీ, ప్రభృతుల మనకు నిశ్చల్పంగ వలెమె
రే యెల్ల నిప్పని సేయువిధములక, వ్యయ మగు నంతకు వచ్చునబ్ధి

ఆ. మేలు సేయఁ బోయి యాలోక మంతయుఁ, దిట్టునట్టికీడు దెచ్చికొనఁగ
వచ్చునే స్వదేశవర్తుల పై చూచి,కొండ మెల్లపనియు రండు వేగ. 173

తే. అనుచు నరిగి తాఁ దలఁచినయట్ల యెల్ల
తెఱఁగుపనులు నారాత్రిలోఁ దీర్చి ప్రొద్దు
పొడుపునను మున్న వెడలించెఁ బురముసకల
జనములను జీవధనముల సరకు నతఁడు. 174

సీ. అప్పుడు కృష్ణునియంతఃపురాంగనా,జనము షోడశసహస్రమ్ము నతని
మహిషీజనుల రాముమహిళల నుచితవా,హనముల నిడికొని యర్హపురుషు
లేతేరఁ దేరుల నేనుంగులను గుఱ్ఱ,ములను దత్పరిచారకులు ప్రయత్న
మున సవరణతోడఁ గొనిరా నగరిసర,కులుఁ దదీయాధికారులు బహుప్ర

ఆ. కారశకటములను గావళ్ళ నెత్తించి, యరసికొని కడంక నరుగుదేర
విగతనాథ లైనయగువల గారాము, సెడక యుండునట్లు నడపికొనుచు. 175

క. విను వజ్రముఖ్యయాదవ,జనము నుచితవృత్తి నడపి సర్వంబున క
య్యనఘుండు దాన దిక్కయి, చనియె నరదమునను మది విషాదము గదురన్.

క. ఇమ్మెయి నరుండు సకలజ,నమ్ము వెడల నిచ్చు పూర్వనగ మెక్కను వే
గమ్మున ముంచికొనియె నగ,రమ్ము పయోరాశి భరతరాజవరేణ్యా. 177

ద్వారకానగరంబు సముద్రమున మునింగిపోవుట.

క. వననిధి పురంబు ముంపఁగ, మనుజేశ్వర యెల్లజనులు మరలఁబడి కనుం
గొని యద్భుతరసపూరం, బున పెన్నిట్టఁ దమచిత్తములు మునుఁగంగన్. 178

తే. అపుడు రెండవజలనిధి యనఁగఁ జాలి
యద్భుతోద్భూతవాక్యచయంబు పెర్మి
మ్రోయునాజనసంఘంబు రవిరోధి
మఱఁది నడపించె దర్శితమార్గుఁ డగుచు. 179

క. నడపించి పంచవటమున, విడియించెను వీఁడు చోరవీరులు గని యె
క్కుడుధనములు గల వీమ్రుక్కడిప్రజలో లేరు దీనిఁ గావఁగ యోధుల్.

క. కవ్వడి యొక్కఁడ కంటిరె, చివ్వనఁ జేరుద మితండు సేడ్పడఁగా నిం
దెవ్వరుఁ గడంగ లేరివి, ద్రవ్వపడినధనము లెఱిగితిమి లోఁ దెల్లన్. 181

క. అని వారొండొరువులతో, మనముల నుత్సాహ మెసఁగ మానితధనముల్

గొనునగ్గలికం బలుకుచు, ననేకబలకోటు లగుట నలు కేది వఱిన్. 182

క. బాలురు వృద్ధులుఁ జూడ్కి, యాలమునకుఁ గడఁగ నొక్కఁడయినను లేఁడీ
స్త్రీలం బొదువుద మనుచును, నేల యవిసి మూఁగినట్లు నిర్భరభంగిన్. 183

క. ఏ పెనఁగ రేఁగి యట్లు, ప్పాపాత్మక మగుకిరాతబలము సమగ్రా
టోపమునఁ గవిసి వివిధధ,నాపహరణ మాచరింప నారంభించెన్. 184

బోయ లర్జును నోర్చి యాదవాంగనలసొమ్ముల నపహరించుట.

సీ. కనుఁగొని జంభారితనయుఁడోరోరి యీ
ప్రజ కేన చుండు సంరక్షకుండఁ
దొలఁగి పొం డడియాస దొద్దకుఁ జొచ్చినఁ
దల లేఱి యుర్వికి బలి యొనర్తు
నని యదల్చినను వా రఱవాయి గొనక య
ప్పలుకు లన్నియును రజ్జులుగఁ గొనుచుఁ
జామల నచటనచ్చట నొల్చికొనఁగ నా
లోకించి యవ్వీరలోకవరుఁడు
తే. గాండివం బెక్కు వెట్టి ప్రచండబాణ
నికర మక్కాతులమీఁద నిగుడఁజేయ
నలఘుచర్మసంవృతగాత్రు లగుచుఁ దుచ్ఛ
బాణపాషాణలగుడముల్ పరఁగఁ జేసి 185

క. ఆబోయలు నిర్భయమతు. లై బీభత్సుపయిఁ గవియ నతఁడు మహాస్త్ర
ప్రాబల్యంబును మెఱయుటఁ, దా బుద్ధిఁ దలంచి మంత్రతతి దోఁపమికిన్. 186

క. ఇది దైవవిరోధం బని, మది దా నూహించి ప్రకృతిమార్గణములు బె
ట్టిదముగ నేయఁగ నవియుం, దుదిముట్టఁగ రిత్తలయ్యె దానలు నరేంద్రా. 187

సీ. అప్పుడు కాలపర్యయమున కాశ్చర్య.మును విషాదముఁ దనమనములోనఁ
బిరిఁగొన బాహువిస్ఫురణకోదండదం,డమున నాబోయల సమదవృత్తి
నెట్టకేలకు నొకయెడ మాన్చి రుక్మిణి, యాదిగాఁ గలకృష్ణునగ్రమహిషు
లెనమండ్ర బలదేవువనితల మఱియును, గతిపయయాదవాంగనలఁ గాచెఁ
తే. దక్కఁగలయింతిగముల నాదస్యు లడరి, పట్టికొని యేచి వీడ్లు బన్నపడఁగ
దొద్దగొని రథకుంజరతురగతతులు,దమకు వలనకునికి దిగఁ ద్రావి చనిరి. 188

క. ఇమ్మాడ్కిం బఱిపోయిన,యమ్మొత్తము నడవికొనుచు నతిదైన్యము చి
త్తమ్మలఁపంగఁ గురుక్షే,త్రమ్మునకుం జనియె నరుఁడు ధరణీనాథా. 189

క. చని యచటనచటఁ దన్నుం, గనునాప్తజనంబుతోడఁ గాలవశత్వం
బున బొందినయద్దశఁ దగ, వొనర నతఁడు సెప్పెఁ బొచ్చె[1]మురివినమదితోన్.

---

1. గ. మారిలినమదితోన్.

సీ. కోపించి గాంధారి । శాప మిచ్చినయది, యాదవసంతతియ । మగుట యెట్లుఁ
దప్పదు మనము తద్బాలవృద్ధస్త్రీజనంబుల నెల్ల నర్థాంబు లైన
తావుల [1]సత్ప్రతిష్ఠావిశేషంబులఁ గాఁ జేయవలయు నక్కాలమునకు
[2]నోదవి యత్తెఱఁగున । కుత్సహించుట కృత్య, మర్జున నీ కనియాడుచుండఁ
ఆ. బలుమఱును దలంచి । పాండవాగ్రజుఁ డది, కారణముగ నతని । కరుణపెంపు
నొప్పు నెఱుఁగుఁ గాన । యప్పార్థుఁ డయ్యెను, నికర శేషజనుల నెమ్మి నిలిపె. 191
సీ. నిలిపిన తెఱఁగెల్ల । నృపవర చెప్పెద, విను కృతవర్మనందనునిఁ జూచి
నీతల్లియును నీవు । నీతోడఁబుట్టిన, వారును మృత్తికావతపురమున
నిలుఁ డని బహుసంపదలఁ బొల్చునప్పట్టణంబుఁ దదీయ దేశంబు నిచ్చి
యభిషిక్తుఁ జేసిన । నాతండు నిజపరిజనములుఁ దాను హర్షం బెలర్ప
తే. నందుఁబోయె సరస్వతి । యనఁగఁ బరఁగు
ఘననగరమున సాత్యకితనయు నట్ల
నెయ్యమును గారవంబును । నెఱయ నిలిపి
యనుప ముదమున నందుల । కతఁడు సనియె. 192
సీ. తక్కటివారి నింద్రప్రస్థనగరంబు, నకుఁ గొని చని వజ్రు । నాథుఁ గాఁగ
నందుఁ బట్టము గట్టి । హస్తితురంగర, థంబుల విభజించి । తగినభంగి
నమ్మువ్వురకును సమర్పితంబులు సేసి, యయ్యాప్తబంధుల । నందు నందు
నందును నిలుచున । ట్లొందఁగ నియమించి, యక్రూరుభార్యల నాత్మజులను
తే. వజ్రునకు నప్పగించె నవ్వాసుదేవుపౌత్త్రుఁ డతివినయంబునఁ । బట్టువఱుప
వారు నిలువక పోయిరి వలచు నెడకు, దాని విని యూరకుండె భీమానుజుండు.

అర్జునుఁడు రామకృష్ణులనిర్యాణంబును యాదవస్త్రీల కెఱిఁగించుట.

క. యాదవకుటుంబముల నత్యాదరమున నట్లు నిలిపి । హలధరుఁడును దా
మోదరుఁడుఁ దెగుట వారల, గాదిలిపొలఁతులకుఁ జెప్పఁగాఁ దలఁచె మదిన్. 194
చ. తలఁచి యతండు మందగతిఁ । దానును సర్వజనోత్కరంబువా
రలకడ కేఁగి శోకవిధురం బగుచిత్తముతోడఁ దారు గా
నల కటు వోయి పంకరుహనాభుని రాముని రోసి పల్దినం
బులు భ్రమ సంచరించుటయు బోయ దమ్ముం గని యార్ద్రచిత్తుఁ డై. 195
క. కందువచోటికిఁ గొనిపోవం దారుకుఁడయుఁ జెప్పి । వనట గదిరినఁ
డెందము గలంగఁ గన్నీ, రందంద మొగంబుమీఁద । నగ్గల మురులన్. 196
సీ. తల వాంచి యేమియుఁ బలుకక యప్పార్థుఁ, డున్న నయ్యువిదలు వెన్నుఁ డూర్ధ్వ
గతి కేఁగు టెఱిఁగి శోకము మూర్ఖలొందిన, తెఱఁగునఁ బొగిలియు । ధీరభావ
మాత్మల నెలకొన్న । నన్న నీ విం తేల, యడలెదు కాలపర్యయము నుడుప

---

1. క. సంప్రతిష్ఠావిశేషంబులఁ. 2 జ. నొదవిన తెఱఁగున నుత్స.

వశమె యెవ్వరికిని ‡ వార్తలకొలఁదిఁ జెప్పెదము మాకు ననుడు నప్పుణ్యచరితు

ఆ. డడవిలోన నేము ‡ దడసినదినము లన్నియు గణించి యంబు‡నిధి పురంబు
రేపకడయ ముంచు ‡ నేపాట నిమ్ముఖు, వచ్చునెడరుదలఁగు ‡ వారమొక్కొ. 197

చ. అనుతలఁ బాత్ర నొందుటయు ‡ నప్పటి కద్దెస మీకు నెల్లఁ జె
ప్పిన యుచితంపుభంగులకుఁ ‡ బెద్దయుఁ బ్రొద్దు సనంగ నప్పురం
బున గలవిప్రముఖ్యజన ‡ ముల్ పయనంబున కర్హ మైనవ
ర్తన మొనరింప లేమి జల ‡ రాశి మునుంగుదు రట్లు గావునన్. 198

చ. హరికిని రామదేవునకు ‡ నర్హవిధానము లాచరించి యె
వ్వరికిని జెప్ప కెల్లపరి ‡ వారముఁ బౌరులు సామజాదులున్
సరకులు నాయితంబు లగు ‡ సంఘటనం బొనరించి నాఁటికిం
గర మవధానయుక్తి సమ ‡ కట్టితి నెవ్వగతోఁ బ్రయాణమున్. 199

తే. వినుఁడు యాదవభామినీ ‡ వృద్ధబాల,జనుల నందఱ ననుచితవ ‡ ర్తనము తోడఁ
బ్రొద్దువోడువక మందర ‡ పురజనప్రయుతముగాఁ బురివెలువరిం ‡ చితిఁ గడంగి 200

ఆ. దానఁ జేసి మీరు ‡ నేనును బ్రుయ్యఁ బాపంబు లేక వెడలఁ ‡ బడితి మిదియ
తల్లులార కరము ‡ తప్పయి తోఁచుట, నుల్ల మలఁత పేర్మి ‡ నురియుచుండు. 201

క. వినుఁ డీతప్పిన దోషము, దనుకక యుండంగ నన్ను ‡ దయతోఁ జూడుం
డనుచు నిలఁ జాఁగి మ్రొక్కినఁ, గని యందఱు నెత్తి యతని ‡ గారవ మెసఁగన్.

క. ఊఱార్చి యింక నుచితా, చారంబులు నడపుటయు యి ‡ చటఁ గృత్యము దు
ర్వారం బగువిధిచేఁతకు, నేరికి నడ్డపడ వశమె ‡ యేల యలఁదురన్. 203

రుక్మిణీదేవి మొదలగుకృష్ణభార్య లగ్నిప్రవేశము సేయుట.

సీ. అని పల్కి రప్పిండు ‡ నందు రుక్మిణియు జాంబవతియు లోనగు ‡ పద్మముఖులు
గొందఱు గోరిరి ‡ కురునాథ యనుమరణమునకు బంధుజ ‡ నంబు లెల్ల
శోకార్తులై రోద ‡ నాకులత్వము నొంది, రనుమృతికలనకు ‡ సమరి యున్న
యాబలదేవము ‡ రాంతకమహిషుల, కతివిభవం బైన ‡ యానకల్ప

తే. నంబు నాకల్పరచనంబు ‡ నడపి నయుఁడు, చందనాగురుమయచితా ‡ సంవిధాన
మాచరించియుర్వప్రకా ‡ రాగ్నివిధియు, నర్చె మహనీయవిప్రజ ‡ నంబుఁ బనిచి. 204

క. విను సత్యభామ లోనగు, వనితాజను లధికనియతి ‡ వనములకుఁ దపం
బొనరింపఁ బూని కొందఱు, సని రవ్విధమున నలుప్త ‡ సత్కర్ముండై. 205

తే. అఖిలబంధుజనంబుల ‡ నాప్తజనుల, సర్వవాక్యప్రయుక్తి నూ ‡ ఱార్చి యుచిత
మార నామంత్రితులఁ జేసి ‡ యస్త్రలురులఁ, బోయె నా క్రీడి సాత్యవ ‡ తేయుఁ గుఱిచి.

అర్జునుఁడు వేదవ్యాసుని యొద్దకుఁ బోయి యాదవక్షయంబు సెప్పుట.

సీ. పోయి మరున్నది ‡ పాంతయాశ్రమమున, నర్హాసనమున నే ‡ కాంతనిరతి
నాసీనుఁడై యున్న ‡ యమ్మహాత్మునిఁ గని, యత్యంతభక్తి సా ‡ ష్టాంగవినతి

యాచరించినఁ జూచి § యమ్మహానీయవి, ద్యానిధి నేరంగ § నతనిఁ బిలిచి
తనసమీపంబున § నునిచి తద్వదనమ్ముఁ, గనుఁగొని ని న్నెఱుఁగంగ రాదు
తే. వెడ మొగంబైన దిదియేను § విజయ యెట్లు, కేలకెత్తఁగితి నిదియేమి § గినుక వొడమి
వధమునకు నయోగ్యుండగు § వానిఁ జంపి, తే పరాజితుఁడై తెనీ § తెలుఁగు సెపుమ.

చ. అనవుడు నార్తిఁ డిట్టులను § నమ్మహితాత్మునితోడఁ బద్మలో
చనుఁడు నవాంబుదప్రతిమ § చారుతనూలసితుండు దేవకీ
తనయుఁడు రామదేవుఁడును § దానును మేను దొఱంగి పోయె నే
మనఁ గల దెల్లయాదవులు § నాఱడిఁ బోయిరి సంయమీశ్వరా. 208

క. మహితాయుధసంప్రహతులు, సహించుదృఢ దేహధృతుల § సడిసన్న మహో
త్సహనులు యాదవవీరులు, నిహతు లయిరి దుంగలను మసనిమి ప్రవరా. 209

తే. అట్లు రామకృష్ణులు సర్వ § యాదవులును, దెగినఁ జిత్తంబుపొగులంగ § ముగువపింపు
బాలవృద్ధులఁ గొనిరాఁగఁ § బథము నంపు, నన్ను బోయలు దాఁకిన § నగుచు నేను.

చ. ఘనతర బాహుశక్తియును § గాండివశక్తియు నస్త్రశక్తియు
న్మనమున నచ్చి యప్డు మనినాథ కడంగితి నెట్ట కేలక
ద్ధనువు గుణంబుఁ గూర్చితి నుదగ్రత బాహుల లేక యుండెన
స్త్రనికరమంత్రతంత్రములు § సంస్మృతిఁ బొందవ యేమి సెప్పుదున్. 211

క. బోయలసంహృతికిఁ బ్రకృతి, సాయకసంపాతనములు § సాలవె యని యే
నేయఁ దొడఁగ దొనలు సెనటు, లైయుండె నొకండుఁ జేయు నది లేదయ్యెన్.

క. నెవ్వగయు నచ్చెరువు మది, నివ్వటిలఁగ నప్పు డేను § నివ్వెఱపడితిక
జివ్వన ముసరి కిరాతులు, గ్రొవ్వెసకం బెసఁగఁ జూఱగొని రజ్జనులన్. 213

ఆ. చాపదండనిహతి § నోపినభంగిఁ గి, రాతకోటి నాఁగి § రామకృష్ణ
వల్లభాదులైన § వనితలఁ గొందఱు, వృద్ధబాలకులను § వెరవుతోడ. 214

క. తొడికొని వచ్చితి గనా, నేచినయట్లచటనచట § నిలిపితి మునినా
థా చేటును భంగంబును, నై చిత్తము శోకమునకు § నగ్గం బయ్యెన్. 215

తే. పడనిపాటు వాటిల్లిన § వెగ మొగంబు, వడక యెట్లుండ వచ్చుఁ ద § పఃప్రకీర్ణ
నీయ యింకిట యే నేమి § సేయువాఁడ, నెసఁగుదయతోడ నానతి § యిమ్ము నాకు.

—♦ వేదవ్యాసుఁ డర్జునునకు హితోపదేశము సేయుట. ♦—

సీ. అన విని యమ్మహా § ముని కిరీటికిట్లను, సంయమదత్తోగ్ర § శాపనిహతి
నఖిలయాదవులును § నస్తైరి దానికి, నడలంగఁ బని లేదు § హరి యెఱుంగు
మున్న యాసంక్షయ § మన్న చెప్పెద వినుఁ, బ్రాప్తకాలం బగు § పనికి నడ్డ
పడనేల యని యాత్మ § భావించి యతఁ డుపేక్షాపరుఁడై యుండె § గాక మాఁడు
తే. భువనములు నన్యథాత్వంబుఁ § బొందఁ జేయఁ

జాలువాఁడు కణ్వాదులశాప ముడుప
శక్తి లే కుండెనే యవశ్యంబు భావి
యైనయది గాన యదునాశ మయ్యెఁ జువ్వె. 217

ఉ. నీ పని సేయ నీవలని నెయ్యమునం గృప నన్యసైన్యముం
డా వధియించు శూలధర తాస్ఫురణం బెసఁగంగ ముందర
ద్దేవుఁడు దానిఁ గాంచు భవదీయసమంచితదృష్టియుక్తి నినుం
గావఁడ యామురాంతకుఁడు కాలవిపర్యయ మావహిల్లుటన్. 218

చ. ధరణిభరంబు వాప నవతారము నొందినవిష్ణుఁ డత్తెఱం
గరుదుగ నిర్వహించి యజరామరనిష్కలనిర్వికారభా
స్వరనిజసత్పదంబు నుపశాంతిపరుం డయి పొందె దానికిం
గురుకులవర్య శోకమునఁ గుందుదురే మిముబోఁటిబోధనుల్. 219

మ. అవనీభారము వాపి తా హరికిఁ దోఁడై భీమసాహాయ్యగా
రవదుర్దాంతపరాక్రమంబునఁ గృతార్థత్వంబునం జేసి య
స్త్రవితానంబును నిన్నుఁ బాసి చనియెన్ దైవప్రకారజ్ఞ నీ
దువరిష్ఠాచరణంబునన్ సురలు సంతోషించి రవ్వీరులన్. 220

క. బలమును బుద్ధియుఁ జేవయు, నలఘుమతీ యుల్లసిల్లు నగుకాలమునం
బొలియుం గాలవిపర్యయ,కలనంబున బుధుల కుబ్బుఁ గలఁకయుఁ గలవే. 221

తే. కాలమూలంబు సర్వంబుఁ గాన దీని, కొంకుతలఁపులు దక్కి మీరుత్తమంపు
గతికిఁ జనుడు[1] నిశ్చింతవికారతనులు విడిచి యార్యజనంబులు వినుతిసేయ. 222

సీ. అన విని శోకమోహంబులు వాసిన, డెందంబు నిర్భరానంద మొంద
నధికభక్తియు వినయంబును దలకొన, నర్జునుఁ డమ్మహాత్ము వీడు
కొని వారణపురికిఁ జనుదెంచి ధర్మజుఁ, గని తనపోయివచ్చిన తెఱంగు
వినిపించె సర్వంబు నని యిట్లు సంయమి,సుతుఁడు వైశంపాయనుండు రామ

తే. కృష్ణు లాదిగఁ [2] గల్గినవృష్ణిచయము, భోజసంతతి యంధకరాజి నూత్న
వృత్తములు జనమేజయవిభునకింపు, [3] సెవులఁదళుకొత్తనేర్పడఁ జెప్పుటయును.

శా. కాలస్వైరవిహారభంజనకళాకౌతూహలత్తవ్య దు
శ్శీలాంతఃకరణావిభావ్య కరుణాశ్రీమందిరాపాంగ మం
త్రాళీవాచ్యసుధామయాంగ పవనవ్యాపారరోధక్రియా
శాలిస్వాంతసముల్లసద్విహరణా సంసారనిస్తారణా. 224

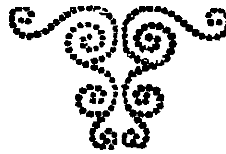
క. హృదయకమలమధురూపా, విదారితదురంతతాప వేదస్తోమా
స్పదపారాశర్యమన,స్సదనా దివిజశుభకృద్వచనపరవదనా 225

---

1. క. నిశ్చింతవికారచిత్త-చ. నిశ్చిత్తవికారచిత్త, తనువు లార్యజనంబులు. 2. క. గల యన్న వృష్ణిచయము. 3. క. చెలువు.

మాలిని. అమరగణవిరోధివ్యాపదాపాదికోపా
శమితవినతచిత్తాసంగిగాఢత్రితాపా
యమనియమవికాసిధ్యానగేహప్రదీపా
దమశమకలితానందప్రకాశస్వరూపా. 226

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునందు మౌసలపర్వంబు సర్వంబును నేకాశ్వాసము.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

మహాప్రస్థానికపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

—:0:—

[1]పదసీమావాప్తిస

మాపాదన కేళికౌతుకాధీనదయా

వ్యాపార సకలవేదో

హాపోహాతీతసార హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా వైశంపాయనునకు జనమేజయుం డిట్లనియె నట్లు కృష్ణునిపరమానంద పదప్రాప్తియు బలభద్రునియనంతత్వసిద్ధియు సకలయాదవమౌసలాహవప్రకారంబును నెఱింగి పదంపడి పాండవులెత్తెఱంగున వర్తించిరి మునీంద్రా యెఱింగింపుము. 2

క. అని యడిగిన వైశంపాయనుఁ డక్కురువంశవరునకు మాదరణంబున్
వినయంబుఁ గౌతుకము మెం, పును సంభావించి యవ్విభున కిట్లనియెన్. 3

సీ. అర్జునుం డమ్మెయి నచ్యుతరామాది,యాదవజనులవృత్తాంతములును
దనదు తెఱంగు నత్యవతీతనూభవు,హితభాషణంబులు నేర్పడంగఁ
జెప్పిన విని యుధిష్ఠిరుఁడు ప్రస్థానంబు,నకు మది యొఱయ నన్నరునితోడ
నఖిలభూతంబుల నవఘు పాకంబుఁ బొం,దించుఁ గాలుండు మదీయబుద్ధి

తే. కర్మసంత్యాగకలనంబు కార్య మిప్పు
డనువినిశ్చయ మొందె నీమనము నరయ
నిదియ మేలుగఁ గనుచున్కి విదిత మయ్యె
నాకు ననవుడు నయ్యింద్రనందనుండు. 4

వ. అన్నరేంద్రున కిట్లనియె. 5

క. కాలము నే మన వచ్చును, గాలముఁ గాలంబ పోలుఁ గా కొంటికి నీ

---

1. క. పదసీమా.

లీలలు గలవే లెస్సగ, నాలోకించి తిది హితము ♦ నభిమతము నగున్. 6

చ. అని తనమాట కియ్యకొను♦నన్నరుపల్కులకిచ్చి మెచ్చి య
జ్జనపతి భీమునిం గవలఁ ♦ జయ్యనఁ బిల్వఁగఁ బంచి యత్తెఱం
గు నెఱి నెఱుంగఁ జెప్ప ననుకూలత వారలయందుఁ దద్ద గ
ల్గిన దెలి వగ్గలింప నెఱిఁగించె యుయుత్సున కవ్విశేషమున్. 7

క. ఎఱిఁగించి రాజ్యతంత్రముఁ, దెఱఁగుపఱిచి నడపు వెరవు ♦ తేటపడంగఁ
గఱపి గృహాంతశ్చరితము, నెఱి నుపదేశించె నధిప ♦ నెయ్యం బలరన్. 8

క. ఆయనుజుని నట్లు మహా,నాయకుఁగాఁ జేసి భటజ♦నముఁ గూర్చి మహీ
నాయకుఁ డార్యులు కీర్తన, సేయఁ బరిక్షితుని రాజుఁ ♦ జేసె ధరణికిన్. 9

వ. ఇట్లభిమన్యుపుత్త్రు నభిషిక్తుం జేసి యతనికిం బూజ్యసామ్రాజ్యపరిపాలనప్రకారంబు
లుపదేశించి కురుకులపవిత్ర సముచితచరిత్ర భద్ర యగు సుభద్ర కిట్లనియె. 10

మ. [1]భవదీయాత్మజునాత్మజుండు కురుభూ♦భారోద్వహుం డయ్యె యా
దవవంశోత్తరుఁ డైన వజ్రునకు నిం♦ద్రప్రస్థరాజ్యంబు గా
రవదీప్తంబుగ నిచ్చినాఁడ సుచరి♦త్రా రక్షణీయంబులై
నవి యీయిండులు రెండు నీవు దృఢధై♦ర్యం బొప్ప రక్షింపుమీ. 11

క. విను శేషించినయాదవ,జనులకు నావజ్రనృపతి ♦ సంరక్షకుఁ డా
తనిఁ బోషించుట ధర్మం, బనఘా యది లేమి ధర్మ♦హాని యగుఁ జుమీ. 12

క. అని తారు గృహంబు దొలఁగి, చను నెడ నవ్వనిత పిఱుఁదఁ ♦ జను దేఁ కుంతిన్
జననాథ యతెందు నియమిం,చి నవాఁ డై యూఱఁగిల్లెఁ ♦ జిత్తములోనన్. 13

చ. పదపడి భారతాజిమృత♦బాంధవకోటికి మానసాజి ను
న్మదు లయి పడ్డయాదవజ♦నంబులకుం బరలోకసౌఖ్యసం
పద కయి చేసె నక్కురునృ♦పాలవరిష్ఠుఁ డనేకదానముల్
రదనితురంగగోకనక♦రత్నమయంబులు గా ముదంబునన్. 14

క. భూదానంబులు నం గ,న్యాదానంబులును జేసె ♦ నన్నరపతి వా
జోదానంబులు నత్యా,తాదరమున నాచరించి ♦ యరదములిచ్చెన్. 15

తే. ఇట్లు ధౌమ్యాదివిప్రుల ♦ కెల్లఁ దృప్తి
యొసఁగ బహువస్తుకోటుల ♦ నొసఁగి కృపుని
ధనమునను బహుమానంబు♦నను బ్రమోద
భరితుఁగాఁ జేసెఁ గురుపతి ♦ కురువరేణ్యా. 16

వ. శేషించిన కాంచనరత్నాదు లాత్మీయసతి పరిక్షితునకుఁ బరమాదరంబున సమ
ర్పించి యతనిం గృపాచార్యునకు శిష్యుంగా నప్పగించి పౌరజానపదప్రవర

1. క. భవదీయాత్మజసంభవుండు.

జనంబుల రావించి. 17

సీ. [1]ఆపార్థపౌత్త్రునిఁ జూపి మాయేవుర, మాఱుగా మీరిక్కుమారవరునిఁ
గైకొని తగ నెల్లకార్యజాతంబును, నడపుచు ననురక్తి నాఁడునాఁటి
కెక్కుడగుచు నుండ నీతనియుల్లంబు, రంజిల్ల సమ్యగారాధనంబు
నందు సంప్రవణులరగుఁడయ్య యని పల్కి, తమనిశ్చయంబు నుదాత్తభంగిఁ

తే. జెప్పటయు వారు మొగములు సిన్నఁబోవ
మము నుపేక్షించి యిటు సేత సముచితంబె
నీదుచిత్తంబు కారుణ్యనిలయ మేము
దరతరంబ యాశ్రితులము ధర్మశీల. 18

వ. అని గద్గదకంఠు లగుచు నాడినమాటలకు నమ్మనుజేంద్రుం డగు తెఱంగున మఱుమాట లాడి తమగమనంబులకు సజ్జనంబుల నియ్యకొల్పి నప్పు డందులోనం గొందఱు గొందఱనివేశనంబు లధికాభిలాషంబున నొత్తికొనుట కారణంబుగా వివాదంబు పుట్టిన సహదేవుండు కలియుగంబు ప్రవేశించుటం జేసి కాదె యిట్టివి పుట్టెడు నని తలంచి నవ్వి నరనాథునకుం జెప్పిన నప్పౌరవోత్తముండు నవ్వుచు మనమనువులు సాలు నని పలికి సర్వాభరణంబులు నూడ్చి వల్కలాజినంబులు ధరియించినం దమ్ములు ద్రౌపదియు నట్ల చేసి రందఱుం దత్కాలోచితంబు లగునిష్టావిధానంబు లాచరించి యగ్నుల నంబుగతంబులు సేసి మొగంబులం దెలి వగ్గలింప గృహంబు వెలువడి రప్పుడు ద్రౌపది షష్ఠత్వనిష్ఠం బోవ సప్తము లైరి యొక్కసారమేయంబు వారలవెనుకఁ జనియె నప్పుడు. 19

సీ. పౌరజనంబు లాబాలవృద్ధంబుగా, వచ్చి రక్కురువంశవరులఁ జూడఁ
దత్సమయంబు జూదమునాఁడు వెడలి వా, రరిగెడునయ్యవసరముఁ బోలె
భటసమేతముగ నపాండుతనూజులతోన యుయుత్సుండు దాను నరిగె
భవదీయజనకుఁ డభ్యంతరసతు లెల్ల, ననుగమించిరి వారి మనుజనాథ

తే. యిట్లు కరిపురి వెలువడియేఁగె ధర్మతనయుఁ డందఱు నెంతయు దవ్వు గాఁగ
సాలయుకేఁగి శోకళ్ళనుఁ జూచి నిలువు, మనఁడు తలవాంచి యారాజు సనుచునుండె.

చ. తనువులు దూల నందఱుఁ బ్రదక్షిణముల్ వినుత ప్రణామముల్
వినయసమేతులై నడపి వీడ్కొని రానృపతిం గ్రమక్రమం
బున నిటు లమ్మలంబు మనములు పొగిలింపఁగ వచ్చి చొచ్చి ర
జ్జనములు నంబరిక్షితుఁడు సామజపట్టన మస్ఫురద్గతిన్. 21

వ. ఆసమయంబున. 22

తే. జనకుకడకు నులూచి భుజంగలోకముసకుఁ బోయెఁ జిత్రాంగద తనతనూజుఁ
డైనబభ్రువాహను పాలికరిగెఁ దక్కఁ, గలుగుసతు లెల్ల నీతండ్రికడననిలువ.

1. క. ఆపార్థసత్పునిఁ జూపి.

వ. అప్పుడు. 24

సీ. కృపుఁడు ధౌమ్యుండు నా నృపతినిఁ దగువారి, సర్వభాషణముల ననునయించి
యెలమి చిత్తంబులఁ దలకొల్పి పౌరులఁ, దగఁ దేర్చి పనుల నుత్సాహ మెసఁగ
వర్తింపఁ జేసిన వారణపురి పూర్వ,భంగి సంపత్పరిభరిత మయ్యె
నట ధర్మజుండు ముందటఁ జనఁ గ్రమమున, ననుగమించిరి పవనాత్మజుండు
తే. నర్జునుఁడు నకులుఁడును దేవవరజుండు, ద్రౌపదియు నిట్లు సనుచుండఁ దగిలి వారి
వెనుక విడువక శునకంబుఁ జనియె నవ్వి,ధమున వారు మహాపథగమనమునకు.

వ. పూని యుపవాసవ్రతపరులై భాగీరథీప్రాంతమునం జని యంతనుండియుఁ బ్రాఙ్ముఖ
వర్తనంబు గైకొని యోగబలంబున నరిగి గిరిసరిదరణ్యంబు లనేకంబులు గడచి
పూర్వసముద్రంబుతీరంబు సేరి రట్టియెడ. 26

క. దిక్కులు మేఘపథంబును, బిక్కటిలఁగ నవయవములు భీషణములుగా
నొక్కయెడ నగ్నిదేవుం, డక్కురువంశవరులయగ్రతలమునన్. 27

అగ్నిదేవుఁ డర్జునుచేతి గాండీవంబు సముద్రంబున వైపించుట.

సీ. నిలిచి బీభత్సుండు నిర్భరస్నేహంబు,కతమున విడువక గాండివంబు
గొనివచ్చుచున్న నాతనితోడ నవ్వాయు,సఖుఁ డో ధనంజయ శౌరిచక్ర
మెన్నఁడే దివమున కేఁగె నీ వేల గాం,డీవంబు విడువవు దేవకార్య
మునకుఁగా వరుణదేవునిచేత నేను దె,చ్చినయది యీధనుశ్శ్రేష్ఠ మమ్మ
తే. హానుభావుని కొప్పింపు మనిన లెస్స, యట్లు సేయుదుఁగా కని యక్కిరీటి
యగ్రజానుజులకుఁ జెప్పి యాదరమున, నాతఁ డచ్చాప మంబుధియందుఁ బెట్టె.

వ. తదనంతరంబ కృశానుం డంతర్ధానంబు సేసె నయ్యోగపరాయణులు పదంపడి. 29

ఆ. దక్షిణాభిముఖతఁ దలకొని యిలకుఁ బ్ర,దక్షిణంబు గాఁగ దమమనముల
దద్ద ముదము నొంద నద్దెస వార్ధియు, ప్రాంతమునకు నేఁగి రధిపముఖ్య. 30

వ. అచ్చటనుండి. 31

క. పడమర మొగమై పశ్చిమ,జడనిధితీరంబు సేరఁ జని యుత్తర మె
క్కుడునియతి నడచి వారిధిఁ, బొడ వడఁగినయాదవేంద్రపురి సేరువగన్. 32

చ. అట సని యశ్రమంబున హిమాచలముం సమతిక్రమించి వా
రటవులు భూములున్ నదులు నద్రులునుం గడుఁ బెక్కు లంచితో
త్కటదృఢయోగసేవననితాంతనిరాకులవర్తనంబు నొం
దుట గతఖేదులై కడచి తూలక మేరుసమీపభూమికిన్. 33

ద్రౌపది మొదలగువారు గతప్రాణులై పడుట.

సీ. చనునప్పు డయ్యేవురును నతిస్థిరయోగ,సాధనపరు లయి సత్వరముగఁ
బోవంగఁ బాంచాలభూపపుత్రిక యోగ, మెడలిన మేదినిఁ బడియె నధిప
పడిన సమీరణుఁ డొడుకు గనుంగొని, యన్నతోఁ జెప్పి యయ్యతివ వలనఁ

గాన మెన్నఁడు ధర్మహాని యిట్లగుటకు, నరయంగఁ గత మేమి యని విషణ్ణుఁ

తే. డగుచు నడిగిన నాతఁ డిమ్మగువ యింద్ర,తనయుదెసఁ బక్షపాతిని దానఁ జేసి
సుకృతములు ఫలియింపమిఁ జూవె దీని,కిట్టిదురవస్థ వాటిల్లె నీక్ష్యచరిత. 34

క. అని పలికి సమాధానము, దనబుద్ధిం దిరము సేసి ధైర్యస్థైర్యం
బున వికృతి లేనిగతి నా,వనితశవము విడిచి కౌరవవిభుం డేఁగెన్. 35

సీ. భూవర యమ్మెయిఁ బోవంగ సహదేవుఁ, డపగతప్రాణుఁడై యవనిఁ బడినఁ
గని వాయుజుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి, యితఁ డనహంకారుఁ డెపుడు నీకు
నతిభక్తిశుశ్రూష యాచరించుచు నుండు, మాలోన నెల్ల సన్మార్గవర్తి
యితనికి నేలొకో యిద్దెస వాటిల్లె, ననిన నమ్మనుజేంద్రుఁ డతనితోడ

తే. వీఁడు దనకంటెఁ బ్రాజ్ఞుండు లేఁడు జగతి, నెందు నని సంతతమ్ముఁ దా నెడ్డ దలఁచు
దాన నిట్లయ్యె నం చుపేక్షానిరూఢ బుద్ధి నరుగుచునుండె నప్పురుషవరుఁడు. 36

క. అనిలజుఁడు నరుఁడు నకులుఁడు, శునకంబును దోన నరుగ సుస్థిరమతి యై
మనుజేంద్రవర్యు యట్ల,జ్జనపతి సన నకులుతనువు జగతిం బడియెన్. 37

క. విను ద్రుపదనందనయుఁ దన,యనుజన్ముఁడు నంతనంత నవనిఁ బడుటఁ దాఁ
గని ధృతి దూలినయట్లు వ,డిననకులునిఁ జూచి యడలుడందముతోడన్. 38

సీ. అనిలసూనుఁడు ధర్మతనయున కెఱిఁగించి, యవ్విభుతో సుందరాకృతియును
శౌర్యంబు ధైర్యంబు సౌజన్యమును గురు,సంఘమునన కాదు జగతి నెందు
నితనికిఁ బోలె నహీనత మెఱయునే, యెవ్వరి కైనను నిట్టిపుణ్యుఁ
గుత్సితదశ యెట్లొకో పొందె నక్కట, యనవుడు నక్కౌరవాగ్రగణ్యుఁ

తే. డతని కిట్లను నీతండు నాత్మసదృశు, డఖిలజగముల లేఁడు రూపాతిశయము
దనక కలదని యెపుడుఁ జిత్తమునఁ దలఁచు, నయ్యహంకృతి నిట్టికీడయ్యెఁ జువ్వె.

క. అని ధృతిసారం బూఁది య,తనితనువు నుపేక్షఁ గూర్చి ధర్మతనూజుం
డనఘుచనుచుండెఁ దక్కటి,యనుజులుఁ గుక్కురముఁ దోనయరుగుచునుండన్. 40

సీ. ద్రౌపదిపాటును దనయనుజన్ముల,పడుటయుఁ గనుఁగొని పార్థుఁ డాత్మ
యలమట మునిఁగిన నిల విగతాసుఁడై, పడినఁ గుంతీసుతుఁ జూచి బకవిరోధి
యన్నకుఁ జూపి యీయమలచరిత్రుని,యం దెన్నఁడును నసత్యంబుఁ గాన
మిటు పడుటకుఁ గత మేమి నావుడు నీతఁ, డక్కౌరవుల నెల్ల నొక్కనాఁడ

తే. యాహవంబున నేగెల్తు ననియె నట్లు
సేయఁ డయ్యెఁ బల్కొక్కటి సేత యొకటి
యగుట సాల దోషము విను మదియుఁ గాక
యెల్లకోదండధరుల గర్హించు చుండు. 41

ఉ. దానను దాన నిట్లగుట దప్పునె యంచుఁ దదీయ మైనయ

మ్మానితదేహముగా విడిచి మానవనాథుఁడు దాల్మిఁజేసి బ
ద్ధానిరతాత్ముఁడై యరిగె నత్తఱి వాయుజుఁడార్తి నెంతయున్
దీనతఁ బొంది ధైర్యలత ద్రెవ్విన నేలకు వ్రాలె భూవరా. 42

క. అప్పుడు దగ నిట్లను నతఁ, డప్పౌరవవరున కో ధరాధిప కనుఁగో
మ్మిప్పా టేమిట వచ్చెం, జెప్పు మెఱుఁగు దేనిఁ గరుణ సిగు రొత్తంగన్. 43

చ. అన విని యాతఁ డిట్లనియె నాతనితో భవదీయ మైనభో
జన మతిమాత్ర ముద్ధతిఁ బ్రచండుఁడ వై భుజశక్తి నెవ్వరిం
గొనక కడంగి రజ్జపలుకుల్ గడుఁ బెక్కులు వల్కు దెప్డు నీ
వనుపమశౌర్య యిప్పుడుట కత్తెఱఁగుల్ గత మెల్లఁ జెప్పితిన్. 44

క. అనిపలికి సిరీక్షింపక, చనుచుండె నతండు ధైర్యసారోదారుం
డును నిశ్చయమహితుఁడునయి, వెనుక శునక మధికభక్తి విడువక చనఁగన్. 45

తే. ఆసమంచితసారమేయంబు పాండు,ధరణినాయకునగ్రతనయుపిఱుఁద
నధికభక్తియుక్తంబుగ నరుగుచునికి,పలుమఱునునీకుఁజెప్పితిఁదలఁచియుండు. 46

వ. అని పలికి వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లను నిట్లు నిష్ఠాగరిష్ఠుం డయి
యుధిష్ఠిరుం డరుగు చుండ. 47

—♦ ఇంద్రుఁడు రథంబు గొని ధర్మరాజు నెదురుకొనుట. ♦—

సీ. దివ్యదేహోద్గతదీప్తిసంతానంబు, దిశలు పదింటను దీటుకొనఁగ
రథసమాగమనసంరావంబు మేరుగ,వ్యోమములఁ బ్రతిరవోత్కరము నీన
నచ్చటిసిద్ధసాధ్యమునీంద్రగణముల,నానావిధస్తోత్ర నాద మొసఁగఁ
దత్ప్రదేశంబుబోధసీధితకల్పవృ,క్షంబులు పుష్పవర్షములు గురియ
తే. నింద్రుఁ డేతెంచి యాదర మెసక మొసఁగ, నక్కురుక్షితిపాలున కగ్రభాగ
వర్తి యగుటయు నతఁ డభివందనంబు, సేసె సవినయభక్తివిశేష మొప్ప. 48

వ. అట్లు ప్రణతుం డయిన నభినందించి యప్పురందరుం డతని దివ్యస్యందనంబెక్కు
మని పలికిన నతండు శోకసంతప్తుం డగుచు నతని కిట్లనియె. 49

శా. తోడంబుట్టువు లందఱుం బడినయాదుఃఖంబు చిత్తంబు సం
పీడం బెట్టెడు సౌకుమార్యవతి డప్పిం గూలెఁ బాంచాలి వా
రోడై వచ్చిరి వారు లేక యిట మీతో రాను వా రెల్ల నా
తోడం గూడఁగ వచ్చునట్లుగఁ గృపాసాధుర్యాత్మ కావింపవే. 50

చ. అన విని యింద్రుఁ డిట్లనియె నక్కురుభర్తకు శోక మేల నీ
యనుజులు ద్రౌపదీసహితు లై తనువుల్ దిగఁద్రావి చన్నవా
రనఘ యమర్త్యలోకమున కక్కడఁ గాంచెదుగాక వారలం
దనువు దొఱంగఁగా వలదు ధర్మమయాత్మక నీవు రావ నా. 51

ధర్మరాజసురరాజులకుఁ గుక్కరవిషయముగా జరిగిన సంవాదము.

సీ. అనుటయు ధర్మజుం డమరేంద్రుతో నన్ను, నత్యంతదృఢభక్తి నాశ్రయించి
పుర మేను వెడలునప్పుడు మొదలుగాఁ దోన, చనుదెంచె నీభవ్యసారమేయ
మిది యట [1]రావలదే నామనంబు నిష్ఠురవృత్తి కోర్వ దస్తోకపుణ్య
నిరతాత్మ నావుడు దరహాస మొప్ప నబ్బలవైరి యిట్లంట పాడియే యు
తే. మర్త్యభావము కుక్క కేమాడ్కిఁ గలుగు, [2]ననఘ నీచింత తెఱఁ గళంక్యంబు దీని
విడిచి చను మేల నిష్ఠురవృత్తి యయ్యె, నిచటఁ దడయంగ నేటికి నెక్కు రథము.
వ. అనిన నమ్మనుజేంద్రుం డింద్రునితోడ నవార్యంబు దుష్కరంబును నగు కార్యం బేలియు నార్యుండును బ్రభుండును నైన నీయట్టి సత్పురుషుండు సంశ్రితులకై సంఘటింపవలదె భక్తపరిత్యాగంబు సేసి పడయు సిరి నాకు నెంత యింపయ్యెడు ననుటయు నయ్యనిమిషనాథుండు. 53
చ. అలుక హరించు ధర్మముల నట్లగుటం గురువంశవర్య నీ
వలుగక విన్మ కుక్కలకు నావసథంబు త్రివిష్టపంబునం
గలుగునె నీకు నిష్ఠురత గల్గదు దీనిఁ బరిత్యజించినం
జలము గొనంగ నేల శుభసంగమనం బెడ సేత కృత్యమే. 54
సీ. అనవుడు ధర్మనందనుఁ డమ్మహాత్మతో, విను భక్తియుక్తుని విడుపు బ్రహ్మ
హత్యఁ బోలెడిపాప మని చెప్పుదురు పెద్ద, లట్లు గావున దీని నఖిలధర్మ
సారజ్ఞ విడుచుట సనదు దివ్యసుఖంబు, నకుఁ గాఁగఁ బాపంబునకుఁ జొరంగఁ
జాల నావుడును వాసవుఁడు ప్రతిష్ఠుండు, కుక్క నంటిన వానికిం జేయు
తే. సుకృతమునకు నాశంబగు సువ్రతాత్మ, యింతయొప్పనినిర్బంధ మేల చెపుము
విడువు మీశునకము దీని విడువఁ బనుట, నాకలోకసౌఖ్యంబు నొందవచ్చు నీకు. 55
చ. జనులు నుతింపఁగా సుకృతసంపదఁ జేసి యమర్త్యభావముం
గనియును జెంద కిట్లునికి కార్యమె ద్రౌపది భీమసేను న
ర్జునుఁ గవలం ద్యజించుటకు సువ్రత చాలితి చాలవయ్యె దీ
శునకము విడ్వ నిత్తెఱఁగు సూరినుతుం డగు నీకు నర్హమే. 56
సీ. అన విని ధర్మజుం డఖిలలోకములకుఁ, బతివి ధర్మమునకుఁ బ్రభువ విట్టి
నీకంటె నెఱుఁగుదురే సదసత్ప్రకారము లట్లుఁ గాక వాదము మహాత్ము
లయినవారలతోడ నగునె చేయంగ నైన, నను విన్నవింపఁ దగిన తెఱంగు
విన్నవించుట దోషవిధము గా దనియెదు, బుద్ధిఁ జేసెద నేను బూని విన్న
తే. పంబు భీమముఖ్యులును ద్రౌపదియుఁ జచ్చి, రేను వారల విడువక యేడ్చుచున్న
వత్తు రేతోడ వచ్చె నీశునకము, విడువకుంట తప్పుగాకుండువదగునె.
చ. అనఘచరిత్ర విన్ము శరణాగతుఁ జేకొన కుక్క శుద్ధమి

1. క. రావలవదె నామనంబు. 2. గ. ననఘచిత్త యిత్తెఱఁగళంక్యంబు.

త్రునియెడఁ జేయు ద్రోహము వధూటి వధించుట విప్రు సర్వముం
గొనుట యనంగఁ గల్గునివి గూడి సమం బగు నాకుఁ జూడ భ
క్తు ననపరాధుని౯ విడుచు దోషముతో నిది యోర్వ వచ్చునే. 58

ఉ. కావున నాకలోకపుసుఖం బటు లుండఁగనిమ్ము దేవ నీ
భావము నిల్పు నాదెసఁ గృపాభరితంబుగ సారమేయసం
భావనసేత దోసముగఁ బట్టమి నాకు వరంబు నీవు వా
మ్మావనభూమి నుండెద సమిద్ధతపంబున నిన్న కొల్చుచున్. 59

వ. అని పుయిలోడక పలికెఁ బౌరవోత్తమా యాకర్ణింపుము. 60

—◆ సారమేయరూపంబున వచ్చినధర్ముండు ధర్మరాజునకుఁ బ్రత్యక్షం బగుట. ◆—

సీ. అట్లతిదృఢనిశ్చయంబుగఁ బలికిన, తనపుత్త్రుఁ గనుఁగొని ధర్ముఁ డధిక
సంప్రమోదముఁ బొంది సారమేయాకృతిఁ, బాసి తానాత్మరూపంబుఁ దాల్చి
పరమసంభ్రమకృతప్రణతియు నానంద, భరితుండు నగునానృపాలుతోడ
నీపుణ్యవృత్తంబు నిర్మలమేధయు, నఖిలభూతంబులయందుఁ గలుగు

తే. దయయు నాదుచిత్తముఁ బ్రమదమునఁ దేల్చె
వత్స భూలోకమున నిట్టివారుఁ గలరె
తొల్లియును ద్వైతవనమున దోషదూర
మయునసీమనమున తెఱం గరసినాఁడ. 61

క. విను నీరు ద్రోసి నీదగు, ననుజులు మృతు లయిన [1]వచ్చి యందఱిలో నొ
క్కనిఁ గోరుము బ్రదికించెద, నని పలికితి నేను నిర్మలాత్మక నీతోన్; 62

ఉ. దానికి నీవు చిత్తమునఁ దల్లుల నిద్దఱినుం దలంచి మా
లోన నొకండఁ గల్గితి నకులు సత వారలయందుఁ గల్మి లో
కానుమతంబు గాదె నకులాశ్రిత ధర్మపు నాకు సన్మతిన్.
వీనుల కింపుగా నకులు వేఁడితి తద్విధ మెందుఁ గల్గునే. 63

క. భీముని నర్జును విడిచియు, నీమది నకులు బ్రదికింప నిగుడుట పుత్త్రా
నామనమునఁ బాయదు ని, న్నేమన వచ్చు నఖిలంబు నిందుం డెలుఁగున్. 64

క. విను భక్తియుక్త మిది యని, శునకముఁ జేపట్టి నేవు సురపతి కొనివ
చ్చినయరద మెక్క నొల్లవ, యనఘా సరి నీకు దివము నందును గలరే. 65

ఉ. ఇంతటి పెంపు గల్గుట మహేంద్రుఁడు నీదెసఁ గాంచె నీవు ని
శ్చింతత మేనితోఁ జనుము సిద్ధపథంబునఁ బుణ్యలోకముల్
వింతలు గాక యుండఁ బృథివీవర నీకు నుదారసౌఖ్య మ
త్యంతము నవ్యయంబు నగు నందలిమాన్యులు సంస్తుతింపఁగన్. 66

సీ. అనియె నప్పుడు పరమాహ్లాదమునఁ జను, దెంచి గంధర్వులు దేవమునులు

---

1. గ. వచ్చినందఱిలో.

మరుదశ్వివసువులు సమహితాదరంబున, ధర్మజుండు నింద్రుండు దారు నమ్మ
హాత్ముని నెత్తి రథారూఢుఁగాఁ జేసి, తమవిమానములు పార్శ్వముల నడపి
కొని చన నఖిలదిక్కులఁ దనతేజంబు, వెలుఁగంగ సిద్ధులు వినుతి సేయ

తే. దైవతావాసమునకు నాధర్మజుండు, సనియె నయ్యవసరమున సర్వలోక
సమ్మతుఁడు బోధఘనుఁడు ప్రసన్నగుణశీలి, సారతోదారుఁడును నగునారదుండు.

వ. ఎల్లవారును విన సంపూర్ణస్వరంబున నిట్లనియె. 68

ఉ. దానములం దపంబులను దద్దయుఁ బేర్కొలయట్టివారలన్
మానవనాథులన్ వినమె మాసెఁ దదీయయశంబు లెల్ల నీ
మానితకీర్తికీర్తులు సమస్తజగంబులయందుఁ బర్వెట
న్మేనులతోడ వారిటులు నేర్చిరె రా నమరత్వసిద్ధికిన్. 69

చ. అన విని ధర్మరాజసుతుఁ డాతని కిట్లను నాదుతమ్ములం
గనుఁగొనునంతకున్ సుఖముగాఁ గొనసయ్యెద నిత్తెఱంగు నా
కు నకట చూపరే పవనుకొడుకును నింద్రసుతుండు మాద్రి నం
దనులును నున్నచోటు సుఖదం బయినన్ సుఖహీనమేనియున్. 70

వ. వారలను మదీయపక్షప్రాప్తులయినభూపతులను జూచువేడ్క యెల్లలోకంబుల మీఁదను గలుగువేడుకకంటె మిగిలి యున్నయది యనుటయు నమరేంద్రుండు దనమనంబున నితనితోడ సముచితసంభాషణంబులు సేసెద నివ్విధంబు కటుకవచనత్వంబు గా దని యూహించి యిట్లనియె. 71

చ. తనువు దొఱంగ కిట్లు సుకృతంబులపెంపున వచ్చి తిప్పదం
బునకు మహాత్మ యిచ్చటను బోవదు నీమదిఁ బాసి మర్త్యతం
బనుపడియున్న నెయ్యము సభాసదులన్ శుభదృష్టిఁ జూడుమా
మునులను సిద్ధులం దగునె ముందటిచందంబు నొంది యుండఁగన్. 72

చ. ఒరులకు నందరానిపద మూర్జితపుణ్యనిరూఢిఁ బొందఁగా
దొరకొని యున్కి నీవికృతదూరమనస్కతఁ గాదె నీసహో
దరులు భవన్మహోన్నతపదస్థితి కర్హులె తొంటినెయ్యముం
బొరయనె దేవతాత్మకుల బుద్ధి నెఱుంగుము నీవిశేషమున్. 73

క. అని యిట్లాడినసర్వభువనపతియు బుధుండు నై నవాసవుతోఁ దా
ననియెం దగ వెండియు ధర్మనందనుఁడు భరతవంశమహిమాధారా. 74

ఉ. మీ రిటు లేమి సెప్పిన నమేయభుజాబలభగ్నదైత్య మే
గౌరవ మొప్పఁ దమ్ములను గాంతను బుత్త్రుల మిత్త్రకోటిఁ గ
న్నారఁగఁ జూడ కుండుటకు నక్కట యోర్తునె యెల్లభోగముల్
వారలఁ జూచి క్రమ్మఱఁగ వచ్చి సుఖస్థితిమై భుజించెదన్. 75

వ. నా కర్త్తెఱుంగు పరమానందకరం బనియో యనియిట్లు మునీంద్రమాననీయం బయిన పాండవేయమహాప్రస్థానప్రకారంబు జనమేజయునకు వైశంపాయనుండు సెప్పు టయు. 76

శా. పారాశర్యవచఃపయోనిధిసుధాభంగీ దయాసంగి దు
ర్వారాశేషవిపద్విదారణవిహారా చిన్మయాకార వి
స్తారోదారగుణత్రయస్ఫుటవిశేషా నిర్గుణాశ్లేష మా
గారీతోజ్జ్వలతత్త్వభాస్వర [1]నిజాగారాత్మకశ్రీశ్వరా. 77

క. ప్రణవైకభావ్య సురరక్షణకేళీస్తవ్య జన్యసకలద్రవ్యా
[2]గణనాతీతా హోవ్య ప్రణతవ్రాతా నిరీహభక్తిప్రీతా. 78

మాలిని. అమృతపికరణక్రీడాభిరామా త్రిధామా
దమితసకలదైత్యోత్సాహా విజ్ఞానదేహా
సుమహదుపనిషత్ప్రస్తుత్యభిశ్రావ్య సేవ్యా
[3]శమసరమణశీలా సంభృతానందలీలా. 79

గద్యము ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబునందు మహాప్రస్థానిక పర్వంబుసర్వంబు నేకాశ్వాసము. 80

1. క. నిజాకారాత్మకశ్రీశ్వరా-జ. నిజాగారాత్మకశ్రీశ్వరా. 2. క. గణనాతీత ప్రేమ్ణప్రణత తాతా. 3. క. శమదమనశీలా.

శ్రీ

హరిహరనాథాయ నమః

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము

స్వర్గారోహణపర్వము, ఏకాశ్వాసము.

వర్ధనాయురభివృ
ద్ధ్యావహచరణశతపత్ర యమనియమాది
ప్రావీణ్యాపూర్ణమిత్ర మ
హావిద్యోన్మేషగాత్ర హరిహరనాథా. 1

వ. దేవా జనమేజయుండు వైశంపాయనుతోడ మత్పూర్వపితామహు లగుపాండవులును ధార్తరాష్ట్రులును స్వర్గం బారోహించి యెట్టినెలవుల నిలిచి రెట్లు వర్తించిరి చెప్పవే తదాకర్ణనకౌతుకంబు మదీయచిత్తంబున [1]నుత్తరంగం బగుచున్నయది నీవు సర్వవిదుండ వేను భవదీయసదయవాక్యసంభావనకు నర్హుండ నని ప్రార్థించినం బ్రచురదివ్యజ్ఞానమానసీయుండును బరమకృపావిధేయుండును నైనసాత్యవతేయునిసారకరుణావిశేషంబున సంపోషితం బైనబోధంబున సాధుజనస్తవ్యుం డైనయాభవ్యమునివరుం డక్కురువంశవరున కిట్లనియె నట్లు బంధుదర్శనంబు గోరి పలికినపాండవాగ్రజుతలంపున కనుకూలుం డై యాఖండలుండు. 2

సీ. తగువాని రావించి ధర్మనందనునకుఁ, దమవారిఁ జూడఁ జిత్తమునఁ గోర్కి
దనికినయది నీ వితని నట గొనిపొమ్ము, యఖిలబంధులఁ జూపు మనుడు నతఁడు
గారవం బెసఁగంగ నారాజసత్తముఁ, దోడ్కొని పోవఁ గుతూహలమునఁ
దోడన నారదాద్యులు గొందఱరిగి ర, ట్లేఁగెడుచోటఁ గట్టెదురఁ దోఁచె

తే. నున్నతాసనాసీనుఁ డభ్యుదితసరణి, జాప్తసంకాశుఁ డమృతాశనాంగనాది
వృతుఁడు వీరలక్ష్మీవిరాజితుఁడు సతత, యుక్తసుఖసాధనుండు దుర్యోధనుండు. 3

వ. ఇట్లొప్పి యున్నయతనిం గనిధర్మనందనుండు దేవమునివరుల మొగంబు లాలోకించి

---

1. గ. నుత్తలం బగు.

—♦ ధర్మజుఁడు దుర్యోధనుం జూచి యసూయాపరుం డైన నారదుఁ డతనిం దేర్చుట. ♦—

సీ. ఇతఁ డతిలోభోపహతమానసుఁడు దీర్ఘదర్శిగాఁ డితనికతమునఁ జేసి
నిఖిలదేశంబులయఖిలనృపాలురు, దురిగిరి దంతితురంగసహిత
ముగ ననవద్యాంగి విగతకల్మష ధర్మ, చారిణి సాధ్వి పాంచాలి నార్య
జనములు గనుఁగొన సభలోన నవమాన, పెట్టినతులువ యే నిట్టివాని

ఆ. తోడఁ గలసి మెలఁగుదునె మహితాత్మకులార యొచట నున్నవారు భీమ
ఫల్గునులును గవలుఁ బాంచాలియును నన్ను, నచటి కనుపవలయు ననుచు మరలె.

వ. మరలినఁ జూచి నారదుండు నవ్వుచు నతని కి ట్లనియె. 6

సీ. ఓధర్మనందన యీధరణీవిభుం, డాహవసంపరిత్యక్తతనుఁడు
దేవతాసంభావ్యు డై వెలింగెడుఁ బుణ్యకర్మ లెల్లను గడు గారవింతు
రితని నితండు మహీశుల నుజ్జ్వలక్షత్త్రధర్మంబునఁ గాదె త్రుంచె
నది పాప మేలగు ననఘ పాంచాలి యీతనిచేతఁ బడుటయుఁ దక్కుఁగలుగు

తే. నెగ్గులును నింక నిచ్చట నేల తలఁప
నిచ్చోటు పుణ్యలోకము మది నీసు రోష
మనుమనోవికృతులు దగునయ్య వాని
విడిచి సమత నొందుము లోకవినుత చరిత. 7

వ. అని వెండియు. 8

క. జూదమునఁ గయ్యమున నీ, కేదురితంబులు నితాంతహృదయక్లేశా
పాదకములు వాటి ల్లెన, నాదృతములు సేయు వాని నన్నిటి ననఘా. 9

చ. అన విని యమ్మునీంద్రునకు నవ్విభుఁ డిట్లను బాపశాలి స
జ్జనసతతాపచారి కులసంక్షయకారణరోషభాగి యి
మ్మనుజవరాధముం డితఁ డమర్త్యుల కెల్లను మాననీయుఁ డై
మనునట పుణ్యలోకమున మాటలు వేయును నేల సంయమీ. 10

తే. అతని నట్లుండనిమ్ము నాయనుజతనుజమిత్త్రజనములఁ బాంచాలపుత్త్రినాక
వశ్యమును నభివీక్షింపవలయుఁ జూపఁ, బనుపు వారలయున్నెడ భవ్యచరిత. 11

వ. అని మఱియుం గలుగుమునీంద్రులఁ గలయం గనుంగొని. 12

—♦ ధర్మజుఁడు దేవమునులను గర్ణాదిస్వజనులఁ జూప వేడుకొనుట. ♦—

సీ. సంగ్రామమృతు లైనసకలబంధులకుఁ దిలోదకం బే నిచ్చుచుండ వచ్చి
కుంతి కర్ణుఁడు దనకొడుకని చెప్పినా, కతనిజన్మము తెలిఁ గంతవట్టు
విదితంబుగాఁ జేసె నది మొదలుగ నమ్మహావీరుఁ దలఁచినయప్పు డెల్ల
నుల్లంబు సంతాప మొందుఁ దదీయపాదంబు లద్దేవిపాదంబులట్ల

ఆ. యని సభ క్తికముగ నర్చితంబులు సేయఁ, గాన కునికి కేను గరము వగతు

నతఁడు నేను నైనననమరేంద్రుఁడును మమ్ముఁ, జేయునే త్రిలోకసేవ్యులార.

చ. అతని నెఱుంగ కుండి వినుఁ ‡ మఱ్ఱుఁ బంచితి నన్మహాత్మునిన్
మృతుఁడుగఁ జేయఁగా నది శమింపదు శోకము నావహించుచున్
మతికి నలంత సేయు గుణమాన్యుని నాతనిఁ జూచుకౌతుకం
బతిశయ మొందుచున్న యది ‡ యాయన యెచ్చట నుండుఁ జెప్పరే. 14

వ. ద్రుపదవిరాటయుధామన్యులు శంఖప్రభృతితదీయజ్ఞాతులును రణాగ్నికిం బ్రాణహవిస్సులు వేల్చినవారు వారల నాకంబు జూడవలదె ప్రాణసముం డగుజగత్ప్రాణనందనుని సంక్రందనతేజోవిరాజితుం డగు శ్వేతాశ్వుని నశ్వుల ననుకరించు నకులసహదేవులను సహజసద్గుణశాలిని యగుపాంచాలినిం జూడక నిలువంజాలుదునె వారి కెవ్వరికిని నాకలోకనివాసంబు లేకతక్కనేని సోదరరహితస్వర్గంబునందు స్వర్గత్వబుద్ధి పుట్టదయ్యెడు వార లెచ్చోట నుండి రచ్చోటయె నుపుణ్యలోకంబుగాఁ దలంచెద నయ్యెడ కనిచి పుచ్చుం డనిమిషవర్యులారా యని పలికిన నప్పాండవాగ్రజుతో నద్దేవమును లిట్లనిరి. 15

ఆ. అట్లు చేయువార ‡ మమలాత్మ నీదుచి, త్తమున నేది దోఁచె ‡ దాని నాచ
రింప వలయు నని నిఖిలేశ్వరుండు వా, టించి మాకు నప్పగించినాఁడు. 16

సీ. అని దేవదూతునిఁ ‡ గనుఁగొని యిమ్మహీ, శాత్ముని భీమసేనార్జునాదు
లున్నచోటికి నన్ను ‡ మన్న నప్పురుషుఁ డా, దర మెసఁగంగ నా ధర్మతనయు
నిందు ర మ్మనుచుఁ దా ముందటఁ జన్న నమ్మహానుభావుఁడు వాని ననుగమించె
నట్లు సనంగఁ గేశాస్థిసాంద్రంబు దుర్గంధంబుఁ బరుషతరంబు దంశ

ఆ. మశకనిబిడమును దమఃకలితముఁ గ్రిమి, కీటరక్తమాంసకూటకుణప
ఘోరవిధము శాతదారుణచంచువా, యసరవాన్వితంబు ‡ నయ్యెఁ బథము. 17

వ. అప్పథంబున బాండవాగ్రజుండు సని చని [1]యారం గ్రాఁగిననూనియవోలెం దెరలుచున్న జలంబులు గలిగి యాయసకంటకదుస్స్పర్శం బగుచుఁ దటంబున నసితాసిపత్రవనంబు శోభిల్ల వైతరణి యనుపేరఁ బరఁగినయేఱును దత్ప్రదేశంబున ననేకప్రకారయాతన లనుభవించు పాపకర్ములనుం జూచి దేవదూతునితో మనకుఁ బోవలయుచోటింక నెంత దవ్వు గల దియ్యెడయును దేవతాధీనంబై యుండునే యని యడిగిన నప్పురుషుం డతనితోడ 18

తే. ఈనెలవులు బృందారకాధీస యిదియు, మనకు రావలసినచోటనిన నతం డ
సహ్యదుర్గంధఘోరదర్శనత నచోటు, చిత్త మతిదుఃఖితంబుగఁ ‡ జేయుటయును. 20

వ. మరలి పోవం జూచిన నయ్యెడఁ గొన్ని యెలుంగులు.

తే. [2]భవ్యజనన నీగాత్రముదివ్యసౌర
భంబు సోఁకినగాడ్పు మాపైఁ గరంబు

1. క. తార కాఁగిన–చ. దూరం గాఁగిన. 2. ట. దివ్యజన నీదుగాత్రంబు.

హృద్య మై వీచుటయు దుఃఖ మెల్లఁ బాసె
భూరిసౌఖ్యంబు నొందుచున్నార మేము. 21

క. నినుఁ జూడఁ గనుటఁ బటుయాతనలం దొఱఁగితిమి పరమధర్మాత్మక నీ
వనయము దయ నిచ్చట నిలిచిన బ్రతుకుదు మింకఁ గొంతసేపు నిలువవే. 22

— ధర్మరాజు నరకమున నున్నయన్నదమ్ముల నెఱింగి పరితపించుట. —

వ. అని దుఃఖభారకృపణంబు లగుచు వీతెంచినఁ గౌంతేయాగ్రజుం డోహో యెంత బెట్టిదంబు లై యిడుమలం బడియెద రో వీర లని కారుణ్యం బొలయ నిలిచి వెండియు నత్తెఱంగుమాటలు విని మీ రెవ్వ రని యడిగినఁ గర్ణుండ భీమసేనుండ నర్జునుండ నకులుండ సహదేవుండ ద్రౌపదిని ధృష్టద్యుమ్నుండ ద్రౌపదేయుల మనుపలుకు లెసంగుటయు. 23

సీ. ధర్మనందనుఁడు చిత్తమ్మున నుద్వేగ, మావహిల్లఁగ దైవ మకట యిట్లు
సేసెనె కీ డేమి సేసిరొకో వీర, లిన్నరకమునకు నేఁగుదేర
వలసినయట్టిది వాసవాద్యమరులు, నీచులువో వీరి నేవిచార
మించుకయును లేక యిట్టికష్టపుటిడుమలఁ బెట్టెడిదె ధర్మమా తెఱంగు
తే. మాలితే నీవుసజ్జనమాన్యు లలఘుసత్యపరులు దయాఢ్యులు నిత్యదాన
రతులుబహుదక్షిణాంచితక్రతువితాన,పాలితాత్ములనర్హంపుఁబాటు వడిరి. 24

చ. ఒకటను మేలు సేయనిసుయోధనుఁ డమ్మెయి దేవపూజ్యుఁ డై
సకలసుఖానుభూతియు నజస్రము పెంపు వహింప నొప్పి దృ
ష్టికిఁ గడు ప్రేక నై [1]తనదుచెల్వొలుఁ జుట్టలుఁ దాను సంతసం
బుకలిమి నేచి మి న్నడిచి పుణ్యపథావృతుఁ డై వెలింగెడున్. 25

ఆ. ఈఁగకాలియంతయేనియుఁ బాపంబు, వీరివలనఁ గనుట వినుట గలుగ
దొక్కనాఁడు నట్టియుత్తములకు విధి, పాడి మాలి యిట్టిపాటు దెచ్చె. 26

సీ. అని యగ్గలపుఁజింత మునిఁగి కలంక మ,నోవికారము నాకు నావహిల్లఁ
గత మేమియొకొ యిది ఘనమాయయొకొ కల,గనుటయో యరయని,కన్కంబొ చిత్త
విభ్రాంతిఁ జేసి వివేకింప నేర రా,దయ్యెడు నని పరమాకులేంద్రి
యుఁడు శోకదుఃఖమయుండు నై కొండొక, ప్రొద్దారకుండి సద్బుద్ధిఁ దలఁచి
తే. యలుక యింద్రుపైఁ బొడమిన నమ్మహాత్ముఁ
డప్పురుషుఁ జూచి మగుడ నీ వరుగు మార్య
వర్య యెవ్వానిదూతవు వారికడకు
ననుచుఁ బలికి వెండియు నిట్టు లనియె నధిప. 27

— ఇంద్రుఁడు నరకంబుకడ నున్న ధర్మజునొద్దకు వచ్చి యతని సంభావించుట. —

క. నాయనుజులు దుఃఖార్దితు, లై యున్నారట్టు లగుట నచటికి రానిం

---

1. క. తనదుసిగ్గులు.

కీమొడన యేను నిలిచెదఁ, బొయక యని చెప్పు మా కృపానిరతునకున్. 28

చ. అనుటయు దేవదూతుఁడు రయంబున నిర్జరనాథుపాలికిం
జని తెలియంగఁ జెప్పఁ గురుసత్తమ ధర్మజునిశ్చయంబు న
య్యనఘచరిత్రభాస్వరునియాదినమాటలు నాతఁ డంతయుఁ
విని చనుదెంచె నయ్యెడకు వేగమ సంయమిదేవయుక్తుఁడై. 29

ఆ. ధర్ముఁడును మహాముదంబున నిజపుత్త్రుఁ, డగునజాతశత్రు నసునయించి
రక్షణం బొనర్పఁ బ్రకటవాత్సల్యత, నరుగుదెంచెఁ గురుకులాగ్రగణ్యు. 30

వ. అప్పుడు. 31

సీ. వివిధపాపాత్ములు వికృతశరీరులై, యాతనాబాధితు లగుట మాని
దుర్గంధమును గృధ్రవర్గాదిపలలాళి, పక్షిసంతతులుఁ గుణపవ్రజంబుఁ
దోఁపవ యెఱచి నెత్తురు కేశపటలంబు, లస్థిపుంజము లదృశ్యంబు లయ్యెఁ
గ్రూరాసిపత్త్రఘోరారణ్యయుక్తమై, తరణి లే కుండె నత్తఱిముఖంబు

తే. నింపుఁ జేయుసోఁకును [1]సొగియించుతనుపు
నార వీతెంచి సమ్మోద మావహించె
నమృతమయ మిది యనఁ దగి యనిల మధిక
విశదభావంబుఁ బ్రాపించె దిశలు పదియు. 32

వ. ఆసమయంబున వాసవుతోడం జనుదెంచినట్టి. 33

మహాస్రగ్ధర. వసురుద్రాదిత్యగంధర్వగరుడభుజగవ్రాతముల్ వైభవంబు
ల్లసనం బొందంగ సిద్ధుల్మనముల ముదము ల్పల్లవింపంగ సాధ్యుల్
హాసితస్వాంతంబులం బెల్లలమికొనఁగ [2]నత్యాదరోత్కర్షముల్ పొం
దుసుతోపాంతంబునం బింతుగాని నిలిచి చూడ్కుల్ తదంగంబు గప్పన్. 34

వ. ఒండొరులతో నక్కరుమూర్తిగుణంబు లుగ్గడించి యగ్గించుచుండ సంయమి
సురసమేతంబుగా నయ్యాఖండలుండు నయ్యఖండయశోమండితుం జేరం జని
సాంత్వనస్వరంబున ని ట్లనియె. 35

క. నీ విచ్చో నునికికి ని, ద్దేవత లందఱును వగచి ధిషణాగుణసం
భావిత నిన్నుం దోడ్కొని, పో వచ్చినవారు గినుకఁ బో విడువవనా. 36

క. సిద్ధియు నవ్యయలోకస, మృద్ధసుఖావాప్తియును [3]శమితవికృతియు స
ద్బుద్ధియు నుదాత్తభంగిని, సిద్ధించెను నీదుగుణవిశేషముకతనన్. 37

క. విను మొక్కటి సెప్పెద రాఁ, జనువానికి నెల్లఁ దప్ప దవనీశ్వర యె
ట్లును నారకస్థలంబుం, గనుఁగొనవలయు టిది వేదకథితము సుమ్మీ. 38

సీ. పుణ్యంబులును బాపములు రెండు [4]జోకలై, యుండుఁ బుణ్యంబులు నొదవునాక

---

1. క. సొకియించుఁదనుపు. 2. గ. సంగాదరోత్కర్షముల్. 3. చ. శమితవికృతిహానసద్బుద్ధియు
4. చ. బ్రోవులైజ బ్రక్కలై.

సుఖము పాపంబులం § జొప్పడు నరకదుఃఖము వీను మున్న నాకంబుసుఖము
ననుభవించినయట్టియతఁడు పడంపడి, యధికనారకపీడ § ననుభవించు
మున్న నారకదుఃఖమునఁ బడ్డవాఁ డనంతరము నాకమునఁ దాఁ § బొరయుసౌఖ్య

తే. మల్పపుణ్యుండు దొలితొలి § యమరతాసు
ఖంబు గయికొని మఱియు దుఃఖముల నొందు
భూరిపుణ్యుండు మునుమును § ఘోరనిరయ
యాతనల నొంది వెండి సౌఖ్యంబు లొందు. 39

క. ఇట యేను నిన్నుఁ బుత్తెంచుట యుత్తరకాలదివ్య § సుఖసంగమసం
ఘటనకుఁ గాదే నీకట్ల కటఁబడుటకు దీనిఁ దెలుపఁ § గా రా వలసెన్. 40

సీ. కర్ణుఁ డుత్తమసిద్ధిఁ § గాంచి వెలింగెడు, నమ్మహాభుజునకు § నైకరంబు
దుఃఖంతు నీ వెప్డుఁ § దుదిముట్టి యున్నాఁ డతండు నిజోజ్జ్వల § స్థాన మొంది
సర్వాస్త్రవిదుని నా § జలజాప్తనందనుఁ, గనుఁగొని చిత్తంబు § కలఁక విడువు
మనిలనందనుఁడు న § ర్జునుఁడును నకులుండు, సహదేవుఁడును భవ § త్సన్యరూప

తే. వర్తిసర్వమహీపతి § వర్గములును, ద్రౌపదియు ద్రౌపదేయులు § రాజవర్య
దీప్తనిజధామసంప్రాప్తిఁ § దేజ మలరి, యుండఁగాఁ జూచి ప్రమోద § యుతుఁడ వగుము.

ఆ. దైవవిహిత మగుటఁ § దప్పింప రాకున్న, యట్టియల్పదుఃఖ § మనుభవించి
తింక నిట సుఖంబు § లేపార నాతోడ, విహరణం బొనర్పు § విమలచరిత. 42

క. మానితసువ్రతములకున్, దానకరణమునకు ననుగు § ణం బయినశుభం
బే నీకుం గావింపంగా నుజ్జ్వలవృత్తిఁ బరఁగు § కౌరవముఖ్యా. 43

తే. రాజసూయాశ్వమేధాధ్వ § రములసంచితంబు లయినయుదాత్తలో § కంబు లనుభ
వింపు మాధిక్యమహనీయ § విభవ మెసఁగ, నక్షయోదారసౌఖ్యంబు § లావహిల్ల.

సీ. మహితవర్తను లైన § మాంధాతృనలహరి, శ్చంద్రదిలీపదు § ష్యంతభరతు
[1]లొందినకీర్తనీ § యోన్నతి నొందుము, నినుఁ గొనియాడంగ § మునినిలింప
గంధర్వగరుడోర § గప్రధానులు సిద్ధ, సాధ్యసత్తములును § సకౌతుకముగ
వచ్చినవారిని § వారి నెల్లను జూప, నతఁడు వినయసంభృ § తాంగుఁ డగుచు

తే. నాదరముగఁ బ్రత్యుద్గతి § యాచరింప, వార లెంతయుఁ బ్రీతిమై § గారవంపుఁ
బలుకు లెసఁగంగ నధికసం § భావనంబు, సేసి రాననములు విక § సిల్లుచుండ. 45

వ. అమ్మహేంద్రుఁ డమ్మహానుభావునితో మఱియు ని ట్లనియె. 46

క. ఆకాశగంగ యిదె పుణ్యాకృతి యున్నదిఁ బరిప్లు § తాంగుఁడ వై సు
శ్లోకా నాచెప్పిననృపలోకంబును మిగులు మమర § లోకసుఖములన్. 47

1. గ. లొందినకీర్తి నరయోన్నత పొందుము.

యముఁడు ధర్మరాజు నుచితవచనంబుల సంభావించుట.

సీ. అనియె నప్పుడు ధర్ముఁ డభిరామమూర్తి [1]ముఖప్రసాదంబునఁ గరము వెలుఁగ
నారాజవర్యునిఁ జేరంగ నరిగి ని,స్సీమగౌరవ పరీక్షింపఁ గంటి
నిన్ను మున్మున్న యరణిప్రసంగంబున, ద్వైతవనంబునఁ దగిలి కుక్క
తో వచ్చినప్పుడు దైవతగిరిప్రాంత, మనుజవర్గము విస్మయంబు గాఁగ
తే. నిప్పు డిచటను జలన మొకప్పు డైన, నీదుమది నించుకేనియు లేమి దమము
శమము సత్యంబు మద్గతసారభక్తి, నీకు నగ్గలములు మహనీయచరిత. 48

వ. పరిశోధితుండ వయితి కలంక దొఱంగి సుఖివి గమ్మని పలికి రాజునకు నవశ్యంబు నరకంబు చూచుట గలదు గావున నట్లొనరింగా నయి యేనును వాసవుండును నిన్నుం గడుఁగీడగు నచ్చోటు సొనిపితిమి సూర్యతనయపవననందనాదుల నరక దుఃఖానుభవంబులు మాచేసిన యెడమాయంబు లగుట నీకుఁ దెలిసె వారు పుణ్యలోకవాసు లయి యునికియు వాసవువాక్యంబుల దేటపడియె నని చెప్పి. 49

క. నీ వియ్యాకాశనదీ, పావనసలిలముల మునుఁగు భవ్యాత్మ భవ
ద్భావంబు విడుచు మానుష,భావవికారములశోకబంధము లడఁగున్. 50

చ. పరమసుఖంబుఁ బొంది యతిభాస్వరు లై విహరించునీ సహో
దరు లగుకర్ణముఖ్యుల ముదం బెసలారఁగ జూచె [2]దీమహో
త్తరబహుసౌఖ్యనిర్మలపదంబున దివ్యవిహారలీలలం
బరఁగెద వేల యింకిచట బాంధవరక్షక రమ్ము చెచ్చెరన్. 51

ధర్మజుఁ డాకాశగంగావగాహంబుఁ జేసి దేవభావంబు నొందుట.

సీ. అని పల్కి ధర్ముఁ డత్తనయునిఁ దోడ్కొని, యయ్యింద్రుఁడును దోడునరుగుదేర
నాకాశగంగయుపాంతంబునకుఁ బోవ, నప్పుణ్యనది నమ్మహానుభావుఁ
డార్యసంస్తవనవాక్యంబులు పలుఁగ భ,వ్యస్నానమంగళ మాచరించి
మానుషతనువు నమ్మాత్రన విడిచి ది,వ్యం బగుమహిత దేహంబు దాల్చి
తే. వైరమత్సరస్నేహసం[3]వాసలౌల్య,గర్వశోకాదు లైనహృద్గతవికార
ములఁ దొఱంగి నిర్ధూమతపమున వెలుంగు, పావకుఁడుఁ బోలె శోభిల్లెఁ బౌరవేంద్ర.

వ. ఇవ్విధంబున నొప్పి మీతాత ధర్మనందనుండు బృందారకనాయక నారదాద్యుదార పురుషుల నభినందించుచు ధర్ముండును దారును దోడునరుగుదేర దివ్యశక్తి నట సని మనోహరం బయిన యొక్కయెడ. 53

సీ. విస్ఫురత్ప్రభురత్నవితతికనత్కన, కాత్మకం బగునమ్మహాసనమున
దేదీప్యమాన మై దివ్యావయవదీప్తి,ప్రతానం బెల్లదిశల వెలుఁగ
జక్రగదాద్యస్త్రసంతతి యుజ్జ్వలా,త్యంతసుందరపురుషాకృతులును

---

1. గ. వై. వదనవికాసంబున వెలుఁగుచుండ. 2. గ. దవ్యయోత్తరబహు. దావహోత్తర బహు. 3. వాదలౌల్య.

జారువారాళిస్థలీ[1] సమవేతనిజరూప, ములుఁ గల్గి భక్తిమై బలసి కొలువఁ
తే. దనదుచూడ్కికి నెంతయుఁ దగు లొనర్చి
మును సూచినయట్లగుమూర్తి యొప్ప
నరుఁడు కేవలసవినయపరత వెలుఁగఁ
బొలుచునారాయణునిఁ గాంచె భూపవర్య.
చ. కని మది నమ్మహాత్ముఁ డధికప్రమదంబు వహించె నొండెడం
గనుఁగొనియెం బ్రియం బెసఁగ గౌరవవంశవరేణ్య దీప్తిధా
ముని రవిపంక్తిలోనఁ బదుమూఁడవమూర్తి వెలుంగుచుండఁ గ
ర్ణుని మఱి భీమసేనుని మరుద్గణమధ్యగతత్వశోభితున్. 55
తే. అంగములభంగి దొల్లింటియట్ల యై య,నూనతేజోవిరాజితు లైనవారిఁ
గనియె [2]నశ్విసమీపవర్తనులఁ దత్స,మానమూర్తులవీక్షించె మాద్రిసుతుల. 56
చ. ఉదితరవిచ్ఛవిం దరుణి నుత్పలగంధి సుగాత్రమూర్తి ద్రౌ
పది నచటెల్లనుం దనప్రభఁ వెలుఁగొందఁగఁ జేయుదాని న
వ్యుదితయశుండు సూచి మది విస్మయ మందఁగ నింద్రుతోడ ని
మ్మదవతి యెవ్వ రార్యజనమాన్యచరిత్ర యెఱుంగఁ జెప్పవే. 57

—♦ ఇంద్రుఁడు ధర్మజునకు దేవత్వంబు నొందినస్వజనంబులఁ జూపి చెప్పుట. ♦—

సీ. అనవుడు నతనితో నాతఁ డేభామ మ,హాలక్ష్మి ద్రౌపది యనఁగ ద్రుపదు
నికి గూతు రై యయోనిప్రభవం బగు,మానుషరూపంబు మహితలీల
ముగఁ దాల్చి భవదనుభూతి సెల్లించె గౌ,రీశ్వరునాజ్ఞ వహించి వచ్చె
నని చెప్పి యల్లరమ్యాకృతు లేవురు, గంధర్వవరులు నిక్కములనయన
తే. యందు మీకు జన్మించినయకుమారు, లల్లవాఁడె మీతండ్రికి నగ్రజుండు
ప్రకటగంధర్వపతిధృత♦రాష్ట్రనాముఁ,డిందునతఁ డంచుఁ జూపె నరేంద్రముఖ్య.
వ. ఇట్లు ద్రౌపదీద్రౌపదేయాంబికేయుల తెఱంగెఱిగించి వెండియు నాఖండలుండు
పాండవాగ్రజునకుఁ గర్ణుం జూపి భవదగ్రజుండు సూర్యునపరశరీరంబు కౌంతే
యుండయి రాధేయుం డనం బరఁగినవాఁడు సుమ్ము సూడు మనిపలికి సిద్ధసాధ్య
విశ్వేదేవగణంబులతో నున్నవారు తత్తదంశప్రభూతు లయి వాసుదేవానుచరణ
పరాయణు లగుచు వర్తించినసాత్యకికృతవర్మాదియాదవుల నాలోకింపుము. 59
క. అని చెప్పి చూపి యభిమన్యునిఁ జూచితె చంద్రుభంగి నుజ్జ్వలకాంతిం
దనరెడుఁ దదంశజాతుం,డనూనధృతిశాలి వీఁడె యంచుం జూపెన్. 60
వ. చూపి తదనంతరం బమ్మహాత్మునితోడ.

—

క. అదె భీష్ముఁడు వసువులకడఁ, గదిసి యెలమి నున్నవాఁడు గంటే ద్రోణుం
డిదె దివిజగురునిపాలఁ బ్రమద మెసఁగ వసించినాఁడు మాన్యచరిత్రా. 63

వ. అని పలుకుచుఁ జూపి గంధర్వయక్షగుహ్యకగణంబులలో ద్రుపదవిరాటులను
దదీయానుజతనుజవర్గంబులను దక్కనుం గలుగు కేకయపాండ్యప్రభృతి
నానాదేశాధీశులను వేరువేరం జెప్పుచుఁ జూపుచు భవదీయం బగుసమరంబునం
బరిత్యక్తశరీరు లయి యుత్తమలోకంబులు వడసి యున్నవారల నవలోకింపు
మని చెప్పె నని విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో మునీంద్రా యిప్పుడు
నీ చెప్పినసుయోధనశకునిసైంధవులును గర్ణుండును గర్ణకుమారకులును వెండి
యుం గల తత్పక్షభూపతులును ఘటోత్కచాదు లయినపాండవులవారును
నీచెప్పినసకలజనంబులు నాలోకంబున నెప్పుడు నుందురో యట్లు గాక
కొంతకాలంబు నిలిచి క్రమ్మఱ మనుష్యాదిజన్మంబుల నొందుట కై యరుగు
దెంతురో యిత్తెఱంగు వినవలతుం జెప్పవే యని యడిగిన నమ్మునిపతి యమ్మ
నుజపతితో ని ట్లనియె. 64

సీ. కురువర యిది దేవగుహ్యంబు మునివరుఁ
డైన వేదవ్యాసుఁ డతులకరుణఁ
జెప్పినయది నీకుఁ జెప్పెద సమవధా
నంబుతో వినుము సనత్కుమారుఁ
గలసెఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డన్యులకు దురాసదం
బయినకుబేరలోకానుభవము
ధృతరాష్ట్రుఁ డొందెను సతియుఁ దానును నింద్ర
భవనంబునన నిల్చెఁ బాండునృపతి

తే. యాంద్రు రిరువురుఁ దో నిల్వ నమృతకరునిఁ
గూడె నభిమన్యుఁ డనిమిషగురుని నొందెఁ
దత్ప్రతీకాశుఁ డయినకోదండగురుఁడు
ద్వాపరాత్మకుఁ డయ్యెఁ గాంధారవిభుఁడు

వెండియు నిట్లనియె. 69

తే. వినుము ధర్మనందనపుణ్యతనువునందుఁ
దగఁ బ్రవేశించి యున్నవిద్యామయాత్ముఁ
డైనవిదురుండు నమ్మహితాత్మబోధ
శాలియును ధర్ముఁ గూడిరి సచ్చరిత్ర. 70

సీ. కమలగర్భునినియోగంబున నిజయోగ, బలము గైకొనిబలభద్రదేవుఁ
డంబుధి కరిగి యనంతుఁ బరమమూర్తిఁ, గలసె సత్తెఱఁగు మున్నలఘుకీర్తి
ధన నీకుఁ జెప్పితిఁ దక్కటివృష్ణిభోజాంధకు లెల్ల గుహ్యకగణంబుఁ
గూడిరి కృష్ణుసంక్రీడకుఁ బాత్రంబు, లైనషోడశసహస్రాంగనలును
తే. విధినియుక్తకాలంబున వినుసరస్వతీజలంబుల మునిఁగి యుత్కృష్టమగు ని
జాప్సరోభావమొందినారాయణునియు, పొంతచారిణులైరి ప్రహర్ష మెసఁగ. 71

చ. అనుమరణంబునం దగ మురాంతకు రుక్మిణి పొందె లక్ష్మి న
వ్వనరుహనేత్రుతక్కఁగలవామవిలోచన లేడ్వురుం దదీ
యనుతతనుప్రవేశసమాచరణం బొనరించి రవ్వరాం
గనలును లక్ష్మియంశములు కావునఁ గౌరవవంశవర్ధనా. 72

వ. అని చెప్పి యమ్మహాయుద్ధంబున మృతులైనయట్టివారును నేను మున్ను ప్రసం
గించినయట్టివారును బ్రసంగింపనివారును నిట్టిట్టిగతిం బ్రాంచి రని నాచే
తం జెప్పంబడినవారెల్ల నునిజార్హప్రకారంబుల సురాసురయక్షగుహ్యకగంధర్వ
బృందంబులం జెందిరి కురునందనా నీయడిగిన తెఱంగెఱింగించితినని వెండియు. 73

తే. వినుము పాండవకౌరవవిషయమైన, యట్టియితిహాస మే నుపాఖ్యానజాత
సహిత మగునట్లుగా సమస్తంబు మహిత, విస్తరంబునఁ జెప్పితి విశదభంగి. 74

వ. కృష్ణద్వైపాయనమునీంద్రుండు సత్ప్రసాదభరితుండై యాజ్ఞాపింప నట్లు తదీ
యానుజ్ఞ వడసి తద్దయాలబ్ధప్రజ్ఞావిశేషుండ నై యశేషంబును వివరింప నమ్మ
హాత్ముకారుణ్యంబున నిమ్మహానీయేతిహాసంబు [1]సమాధానమానసుండ వై యా
కర్ణించి నీవును బహుళపుణ్యాత్ముండవుఁ గృతార్థుండవుఁ బరమార్థవిదుండవు
నైతి వని యిట్లు సాంద్రానందసంపాదనశీలుండై. 75

క. శ్రీనిత్యత్వప్రమదా, ధానకుతూహలనిరూఢతా స్తవ్యాపాం
గా నిర్భరవేదవ్యా, సానేకవచోనుషంగ హారిహారరాధా. 76

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయునకుఁ జెప్పినట్లు సర్పయాగసమయ
ప్రవృత్తంబైనమహాభారతం బఖ్తయుఁ దత్సభాగతుండైనరోమహర్షణనామ
ధేయుండును సాత్యవతేయశిష్యుండును బండితప్రవరుండును నగుసూతుని

1. గ. సమాధానమాననీయుండవై.

పుత్త్రుం డైన యుగ్రశ్రవుండనియెడు కథకుండు సమ్యగవధానంబున నాకర్ణించినఁ
వాఁ డగుటను సమాశ్రితవత్సలుం డైన యాకృష్ణద్వైపాయను ననుగ్రహంబున
దత్కథాసాకల్యవివరణవిశారదుం డై యుండు నతండు నైమిశారణ్యపుణ్యక్షే
త్రంబునందు శౌనకుం డనుకులపతి మొదలుగాఁ గలగొందఱు మహామునులు
సత్త్రయాగం బాచరించుచుండ నయ్యెడకుం జని వారలం గాంచినఁ బుణ్యకథా
శ్రవణకౌతుకాధీనమానసు లై యమ్మాననీయులు పుణ్యాత్మకుం డైనయక్కథ
కునకు సముచితార్చనంబులం బ్రియం బొనర్చి కథాకథనంబుఁ బ్రసంగించినం
బ్రీతుం డై యాతం డేమి తెఱంగుకథ వినం గోరెద రనుటయు నప్పరమార్థపరా
యణు లతనితోడ నెయ్యది హృద్యంబును నపూర్వంబును సమగ్రజ్ఞానప్ర
దంబును నఘనిబర్హణంబును నైనయది యక్కథ మాకు విన నిష్టం బని పలు
కుటయు. 77

క. అతఁ డింతటిది మహాభారతంబ యనునిశ్చయము దిరంబుగ మతిసం
గత మగుడు నమ్మహాత్ముల, కతివిశదము గాఁగ నిమ్మహాకథ సెప్పెన్. 78

వ. చెప్పి యిట్లనియె నట్లు జనమేజయుండు సర్పయాగకర్మానుష్ఠానంబులయెడ వైశం
పాయనువలన నవ్వితతేతిహాసంబు విని విస్మితుండును బ్రమోదభరితుండును
నయ్యె నక్కాలంబునం దదీయయాజకులు యజనసమాపనవిధి యనుష్ఠించి రయ్యధి
ష్ఠిరానుజపుత్త్రపౌత్త్రుం డత్తెఱంగున భుజంగంబులయాపద దీర్చినయాస్తీకు నభ్య
ర్చనంబున నత్యంతసంతుష్టునిం జేసి యతనినివాసంబునకు ననిచి ఋత్విజు
లాదిగా నఖిలబ్రాహ్మణులకు బహుధనంబు లొసంగి వినయం బెసంగ నామంత్రి
తులం జేసిన వారలు నిజనివాసంబులకుం జనిరి వైశంపాయనుఁ బెంపారుసవిశేష
పూజనంబులఁ బరితోషితుం గావించి దేవోపచారంబులఁ గృష్ణద్వైపాయనము
నీంద్రుం బూజించి యజ్ఞపతి సకలజనంబులు ప్రస్తుతింప విభవంబు శోభిల్లఁ
బురంబుఁ బ్రవేశించె. 79

సీ. అని చెప్పి యాశౌనకాదిమునీశ్వర, గణముతో మఱియు నక్కథకుఁ డింపు
మిగులంగ ని ట్లను మేటిమునీశ్వర, సంఘంబులో నెల్ల సత్యదర్శి
సర్వవిధిజ్ఞాత సర్వవిజ్ఞానభ, వ్యాత్ముండు సర్వేంద్రియప్రబోధ
శాలి సర్వజ్ఞుండు శౌచశాంతిక్షమా, దాంతితపోనిత్యతావిభాసి

తే. యాప్తసర్వవిధైశ్వర్యుఁ డఖిలసాంఖ్య, యోగభేదవిదుండు ధర్మోపదేశ
చతురవాగ్విలాసుండు నిస్తత్త్వవస్తు, వేది సాత్యవతేయుండు వేదమయుఁడు. 80

వ. పాండవులకీర్తిం బ్రకటించుటకును మఱియుం గొందఱు జనపతులచరిత్రంబులు
జనుల కెఱింగించుటకును దేవదేవుం డగువాసుదేవుని సంక్రీడావిశేషంబులు వివ
రించుటకును సర్వదేవజాతులజన్మంబులును దదీయసాయుజ్యంబులును దేటపఱుచుట
కును సకలధర్మంబులునుం దెలుపుటకునుగాఁ బంచమవేదం బయిపరఁగునిమ్మహా

భారతసంహిత యొనర్చె నిమ్మహితేతిహాసంబు సంవత్సరత్రయకృతంబు దీనివిశే
షంబు వినుండు. 81

తే. అమలధర్మార్థకామమోక్షములగుఱిచి
యొలయు తెరు [1]వెద్దియును నిందుఁగలుగు నదియ
యొండెడలఁ గల్గు దీన లేకుండుచొప్పు
దక్కఁ గంటను లేదు వేదజ్ఞులార. 82

సీ. పూతాత్ములార యీపుణ్యేతిహాసంబు, జనమేజయుఁడు సేయుసర్పమఖము
కాలంబునం దట్లు కారుణికోత్తముఁ, డైన వేదవ్యాసుఁ డాదరమున
నాజ్ఞాపనము సేయ నతనిశిష్యుఁడు లోక,నుతుఁడు వైశంపాయనుండు సెప్పె
నన్నరేంద్రుఁడు విన నాసభ నిలిచి స,వినయభక్తికముగ వినినవాఁడఁ

తే. గథనశక్తియు నమ్మునికరుణవలనఁ, గలిగె నా కిత్తెఱంగున గౌరవించి
మీరు వినుచుండఁ జెప్పెడుమేటిపదము,గంటి నుంటిమీదయపెంపుకతనఁ జేసి.

వ. [2](అని పలికి వెండియు) 84

— ఫలశ్రుతి —

క. అలఘుమతులార పర్వం,బుల నీయితిహాసరత్నమును వినిన నఘం
బులు వాయు నాకలోకము, గలుగును సిద్ధించు ముక్తి కాంక్షిత మైనన్. 85

క. ఆద్యంతంబును నీయన,వద్యకథ వినంగఁ గనినవారికిఁ బాయున్
సద్యంబ బ్రహ్మహత్యా,వద్యము మొదలైనపాపవర్గం బెల్లన్. 86

క. సురపితృకార్యంబుల భూ,సురులకు దీని వినిపించుసుకృతాత్ముఁడు త
త్కారణఫలంబుల నధిక, స్ఫురితంబుగఁ బడయు మహితబోధనులారా. 87

క. మానసమున నింద్రియముల నేనియుఁ జేయంగఁబడినయేనఃపుంజం
బీనిర్మలేతిహాసము, వీనుల నొక్కింత సోఁక విరియు సకలమున్. 88

ఉ. భ్రాజితవృత్తిమైఁ బరఁగుభారతసంహిత సంయమీంద్రులా
రా జయనామకంబునను రాజితభంగి జగత్త్రయంబునం
బూజితకీర్తి యై నెగడుభూరిజయోన్నతిఁ గండ్రు దీనిచే
రాజు లిలాసురుల్ మఱి యరాతుల గెల్తురు విన్నయంతటన్. 89

ఉ. భారత మర్థితో వినిన భక్తిఁ బఠించిన శ్రీయు నాయువున్
భూరియశంబునుం బ్రమదముం దృఢవిద్యయుఁ గల్గు వారి కే
కోరిక లైన వేగ మొనఁగూడు సుపుత్త్రునిఁ గాంచు సద్వరున్
గారవ మొప్పఁగాఁ బడయు గర్భిణియున్ వరుసం గుమారియున్. 90

ఉ. శిక్షితచిత్తులార శుభసిద్ధులు వొందు ననేకజన్మ పా

---

1. వెద్దియే నిందుఁ గలుగునదియ, యొండెడలఁ గల్గి దీన లేకుండుచొప్పు, దక్కఁ గంటను లేద
2. ఇది వ్రాఁతప్రతులఁ గానిపింపదు.

పక్షపణంబునఁ వెలుఁగు భారతసంహితఁ జెల్లఁబుండరీ
కాక్షుని వాసుదేవుఁ బ్రకటార్థముగాఁ గని విన్నమానవుం
[1]డక్షయపుణ్యలోకములయందు రమించు నిరామయస్థితిన్. 91

ఉ. వ్యాసమునీంద్ర సారకరుణాతిశయంబున భారతార్థము
ద్భాసిత మైనయట్టితతభాగ్యనకుఁ బరలోకమూర్తసం
వాసన మావహిల్లు జనపంక్తులు కీర్తన సేయ శశ్వదు
ల్లాససుఖానుభూతి నచలస్థితి నొప్పు నశంకుఁడాత్ముఁడై. 92

వ. అని యిట్లు సమస్తపురాణపారీణుం డైనసూతుండు. 93

చ. పరమపదాప్తిహేతు వగుభారతసంహిత శౌనకాదిభూ
సురవరు లింపునం గరఁగఁజొప్పునఁ జెప్పిన వారు మోదసం
భరితతఁ బొంది యక్కథకుఁ బ్రాంతిగ నర్చితుఁ జేసి రర్మిలిఁ
హరిహరనాథ సర్వభువనార్చిత నన్ దయఁ జూడు మెప్పుడున్. 94

ఉ. పావన దుర్దశాపహ శుభప్రదమూర్తి సుధానుభూతిసం
జీవితభక్తలోక తులసీదళదామ కపాలమాలికా
భావిభవాభిరామ పరిపక్వఫలరూప సాంఖ్యవి
ద్యావహయోగశక్తివిశదాద్భుతఖేలన లోకపాలనా. 95

కం. దేవాదిచతుర్విధభూ, తావాసా సుకృతహృదయచారివిలాసా
కేవలభావానందమయా వేదవ్యాసవర్ణనారూఢదయా. 96

మాలిని. అకృతకమధురోక్తివ్యాప్తసందీప్తసారా
సకలభువనరక్షాశాలిశుంభద్విహారా
శుకజనకమునీషాశుద్ధబుద్ధానుభావా
[2]సకృపకృతవిలాసాసంభృతానందభావా. 97

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్త్ర కొమ్మనామాత్యపుత్త్ర బుధారాధనవిరాజి తిక్కనసోమయాజిప్రణీతంబైన శ్రీమహాభారతమునందలి స్వర్గారోహణపర్వంబు సర్వంబు నేకాశ్వాసము. 97

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

సంపూర్ణము.

శ్లో॥ యదక్షరపదభ్రష్టం మాత్రాహీనం తు యద్భవేత్ ।
తత్సర్వం క్షమ్యతాం దేవ నారాయణ నమోస్తు తే.

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

---

1. గ. డక్షయసౌఖ్యసత్పథమునందు. 2. క. సకృపకృతనతారీ-గ. సకృతిసుకృతికారీ.

పట్టాభిరామా ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు, జనవరి 1950 — 1000 ప్రతులు.